

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Maria Antònia Font Fernández

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

*La construcció dels processos cognitivoemocionals
de tristesa i angouxa en el lèxic català*

Maria Antònia Font Fernández

(2017)

Departament de Filologia Catalana
Universitat de Barcelona

Programa de Doctorat: Lèxic i Comunicació Lingüística

Director i tutor: Joseph Hilferty
Tutor: Lluís Payrató

Crec que em sento com una mare que ha de donar a llum: he gestat aquesta tesi durant 6 anys i ara he de deixar que circuli al marge del meu cordó de neurones. I parlant de mares, he de donar les gràcies a la meua: per deixar-me estudiar a Barcelona una carrera que podia fer a Palma, per mantenir-me més enllà dels 18 anys, per encoratjar-me des de ben petita a superar-me cada dia, per les millores formals que m'ha anat proposant en aquest treball quan jo ja no veia paraules sinó paràgrafs. Tu em vas inculcar l'hàbit de llegir i d'estudiar: aquest fill meu és un net teu.

0. ÍNDEX

0. ÍNDEX	
1. INTRODUCCIÓ	6
1.1 Organització dels continguts	6
2. QUÈ ÉS UNA EMOCIÓ?	18
2.1 Els paràmetres quantificables i la subjectivitat del fenomen emocional	24
2.2 L'emoció i el sentiment com a continu	29
2.3 L'emoció en els diversos processos afectius i cognitius	29
2.4 La cognició emocional: l'emoció com a fenomen continu i complex	32
3. QUÈ ÉS LA COGNICIÓ?	55
3.1 La cognició com a procés multidisciplinari i interdisciplinari	56
3.2 Lingüística i cognició	59
3.3 La realitat experiencial i l'atribució de significat	62
3.4 L'aportació de l'etimologia i la hipòtesi del marcador somàtic en el procés d'atribució de significat	65
3.5 La cognició emocional: literalitat, metonímia i metàfora	73
4. LA SEMÀNTICA COGNITIVISTA: DEL COGNITIVISME MENTAL AL COGNITIVISME NEURAL	76
4.1 Caràcter evolutiu de les categories: de la categoria aristotèlica a la categoria radial	76
4.2 Caràcter enciclopèdic de les categories: els dominis cognitius i nocions equivalents	81
4.3 Caràcter conceptual de les categories: els models cognitius idealitzats i les nocions equivalents	83
4.4 Els quatre tipus de models cognitius idealitzats	84
4.4.1 Els esquemes d'imatge	84
4.4.2 Els dominis	92
4.4.3 Les metonímies	93
4.4.4 Les metàfores	97
4.5 La semàntica aplicada a la subjectivitat humana	101
4.5.1 L'aportació de la pragmàtica	104

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i ansietat en el lèxic català

4.5.2 L'aportació de la psicolingüística	105
4.6 La teoria de la metàfora primària i el principi de reversibilitat de Joseph Grady (1997)	107
4.7 L'atribució de significat bàsic: síntesi dels esquemes d'imatge, els dominis bàsics i les metàfores primàries	111
4.8 L'atribució de significat complex: la distribució de l'atenció	113
5. EL MODEL COGNITIU IDEALITZAT DE BATALLA	117
5.1 Conceptes d'abast general	118
5.1.1 El procés general de guerra	118
5.1.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics	140
5.1.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	145
5.1.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica	153
5.2 Conceptes d'abast psíquic	168
5.2.1 El procés general de guerra	168
5.2.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	169
5.2.3 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica	169
5.3 Conceptes d'abast psíquic i mèdic	172
5.3.1 El procés general de guerra	172
5.3.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics	175
5.3.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	176
5.3.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica	178
5.4 Conceptes d'abast mèdic	181
5.4.1 El procés general de guerra	181
5.4.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics	189
5.4.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	192
5.4.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica	196
6. ELS RECURSOS DE LA LLENGUA	201
6.1 Conceptes d'abast general	201
6.1.1 Relació amb altres dominis	201
6.1.2 Formació de mots	214
6.1.3 Els ètims no llatins	218
6.1.4 Les onomatopeies	220
6.1.5 Els valors concessius	220

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

6.1.6 La presència d'un animal	221
6.1.7 Construccions sintàctiques	221
6.2 Conceptes d'abast psíquic	227
6.2.1 Relació amb altres dominis	227
6.2.2 Formació de mots	227
6.2.3 Els ètims no llatins	228
6.2.4 Construccions sintàctiques	228
6.3 Conceptes d'abast psíquic i mèdic	230
6.3.1 Relació amb altres dominis	230
6.3.2 Formació de mots	231
6.3.3 Els ètims no llatins	232
6.3.4 Construccions sintàctiques	232
6.4 Conceptes d'abast mèdic	234
6.4.1 Relació amb altres dominis	234
6.4.2 Formació de mots	238
6.4.3 Els ètims no llatins	240
6.4.4 Les onomatopeies	241
6.4.5 La presència d'un animal	241
6.4.6 Construccions sintàctiques	241
7. EL MODEL COGNITIU IDEALITZAT DE BATALLA: ANÀLISI QUANTITATIVA	244
7.0 Els conceptes segons l'abast general o especialitzat	244
7.1.1 Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruïna (EFECTE)	245
7.1.2 Relacions de CAUSA–EFECTE de les forces	246
7.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics	248
7.2.1 Les manifestacions internes facials	249
7.2.2 Les manifestacions internes corporals	250
7.2.3 Les manifestacions externes facials	251
7.2.4 Les manifestacions externes corporals	253
7.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	254
7.3.1 La vida com a procés que culmina en la mort	254
7.3.2 El procés de mareig–desmai	255
7.3.3 El procés de debilitat–cansament	255

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

7.3.4 Els aspectes vocals i la crida d'auxili	256
7.3.5 El valor col·lectiu	256
7.3.6 Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors	257
7.3.7 Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic	257
7.3.8 Desplaçament del valor psíquic pel valor neurofisiològic	258
7.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica	258
7.4.1 Alguns valors específics	259
7.4.2 Relació amb altres processos cognitivoemocionals	260
8. ELS RECURSOS DE LA LLENGUA: ANÀLISI QUANTITATIVA	262
8.1 Relació amb altres dominis	262
8.1.1 Esports, jocs i espectacles, literatura, música	264
8.1.2 Agricultura, biologia, botànica, explotació animal, transports per aigua i àmbit marítim en general, zoologia en general	265
8.1.3 Defensa, dret, obres públiques, oficines, política, teoria econòmica	266
8.1.4 Astronomia, física en general, geologia, indústria química, química, meteorologia	267
8.1.5 Antropologia, filosofia, genealogia i heràldica, religió	268
8.1.6 Arquitectura, art, enginyeria industrial, indústria tèxtil, indústries en general	269
8.2 Formació de mots	270
8.2.1 Els derivats. Els prefixos	271
8.2.2 Els compostos	274
8.3 Els ètims no llatins	275
8.4 Les onomatopeies	277
8.5 Els valors concessius	277
8.6 La presència d'un animal	277
8.7 Construccions sintàctiques	278
9. CONCLUSIONS	281
9.1 El model cognitiu idealitzat de BATALLA	282
9.2 Els recursos de la llengua	291
9.3 Consideracions teòriques	295
9.3.1 El principi de negativitat del procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa com a disfunció	296
9.3.2 La conceptualització del procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa com a disfunció	296

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

9.3.3 Els esquemes d'imatge	297
9.3.4 L'activació simultània de percepcions i conceptes	298
9.4 La gradació de la prototipicitat dels conceptes de tristesa i d'angoixa	298
9.5 Línies de treball i aplicacions futures	305
10. BIBLIOGRAFIA	307
11. ORDENACIÓ ALFABÈTICA DELS TERMES ANALITZATS	319
12. ANNEX 1. Relació de paràmetres de cada concepte analitzat	324
13. ANNEX 2. Resultats quantitius absoluts i relatius	369
14. ANNEX 3. Unitats fràsiques classificades per lemes	390
15. ANNEX 4. Unitats fràsiques classificades per dominis cognitius	442

1. Introducció

Per a una persona que prové de l'àmbit de la Filologia Catalana, emprendre una tesi doctoral sobre semàntica implica, en primer lloc, haver de sortir de la zona de confort. Si, a més, l'objectiu és estudiar com conceptualitzem una emoció, l'experiència promet ser una emboscada mig aventurera i mig temerària: hem entrat en terrenys de la psicologia. Tanmateix, elaborar aquesta tesi ha estat gairebé com crear una simfonia: el compositor parteix dels coneixements d'harmonia i de les característiques tècniques de cada instrument; el doctorand parteix dels coneixements teòrics de la seva disciplina i de les característiques d'un corpus de dades. I, si el compositor juga amb els efectes expressius, el doctorand ha de jugar amb la informació fins a trobar un índex de continguts que l'expressi de manera coherent i cohesionada.

És clar, el fet d'haver anat acumulant dades i el fet de descobrir diverses possibilitats d'explotar-les acaba manifestant-se en un baix continu trepidant però angoixant: de la mateixa manera que les combinacions de sons no venen del no-res, el que pot crear un doctorand també és producte d'una base d'influències prèvies. Com va dir algú parlant de literatura: ja està tot inventat, només podem aportar (que no és poc) un punt de vista diferent.

El projecte que presentem, evidentment, no ha sorgit del no-res. L'embrió d'aquest treball és la tesina de màster que vam defensar el 2011, titulada «La conceptualització de les emocions en la fraseologia catalana: aproximació a l'experiència corporal motora i sensorial». Aquesta tesina, al seu torn, era hereva d'un treball de 3r de carrera, en concret de l'assignatura Català Col·loquial, i que es titulava «Els idiomatismes i els enunciats col·lectius de la conversa. Observacions cognitives, pragmàtiques i culturals». Doncs bé, malgrat haver-hi esmerçat molt d'esforç, el que podria haver estat un simple treball d'una assignatura més va ser l'espurna definitiva que va il·luminar el meu futur acadèmic. El plaer d'investigar i l'oferiment del professor d'aquella matèria, el doctor Lluís Payrató, de tutoritzar-me una tesi doctoral, va fer esmolar totes les possibilitats sinàptiques de les meves neurones. Sense ell i el doctor Joseph Hilferty, aquesta tesi hauria naufragat.

De tota manera, si aquella espurna no ha cremat abans d'hora és gràcies a les persones que m'han donat caliu al llarg d'aquests 6 anys, i en particular durant aquests darrers dos anys, en què he hagut de mantenir enceses tant la flama acadèmica com una flama

professional naixent. Penso, sobretot, en els meus pares, que m'han mantingut literalment durant els primers tres anys; en el meu estimadíssim Cor Albada, que m'ha proporcionat la majoria de moments de vida social jove: vaig entrar-hi l'any que acabava la carrera i el deixaré poc després de defensar aquesta tesi; en els amics que tinc fora del cor; en la meua padrina jove (com es diu a Mallorca de la *padrina*), que els dies de Nadal em preparava una sala perquè pogués treballar tranquil·la abans i després de dinar; en els meus coneguts de l'Ateneu Barcelonès; en els contertulians de la Casa Orlandai i en els dos veïnats que m'han vist escriure i reescriure de valent. Tots ells m'han ajudat a distreure'm.

1.1 Organització dels continguts

Deixant de banda la introducció (**capítol 1**), l'anàlisi quantitativa de totes les dades i les conclusions (**capítols 7 i 8**) i les conclusions (**capítol 9**) hem organitzat el contingut d'aquest treball en cinc capítols: tres de teòrics i dos de pràctics. El **capítol 2**, titulat «Què és una emoció?», es desglossa en quatre apartats, tres amb precedents i el darrer amb la nostra proposta: “Els paràmetres quantificables i la subjectivitat del fenomen emocional”, “L'emoció i el sentiment com a continu”, “L'emoció en els diversos processos afectius i cognitius” i “Conclusió. La cognició emocional: l'emoció com a fenomen continu i complex i les idees de *seqüència, programa, acció, moviment i procés*”.

El **capítol 3**, que porta el títol «Què és la cognició?», es distribueix en cinc apartats, quatre amb precedents i el darrer amb la nostra proposta, seguint l'estructura del capítol anterior: “La cognició com a procés multidisciplinari i interdisciplinari”, “Lingüística i cognició”, “La realitat experiencial i l'atribució de significat”, “L'aportació de l'etimologia i la hipòtesi del marcador somàtic de Damásio (1994) en el procés d'atribució de significat”, i “Conclusió. La cognició emocional: la literalitat, la metonímia i la metàfora com a perspectives de la realitat experiencial”.

El **capítol 4**, «La semàntica cognitivista: del cognitivisme mental al cognitivisme neural», consta de vuit apartats, els quatre primers centrats en el cognitivisme mental i els altres quatre en el cognitivisme neural: “El caràcter evolutiu de les categories: de la categoria aristotèlica a la categoria radial amb efectes de prototipicitat d'Eleanor Rosch

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

(1973 i 1978)”, “El caràcter enciclopèdic de les categories: els dominis cognitius de Ronald Langacker (1982 i 1985) i de Charles Fillmore i les nocions equivalents (1987)”, “El caràcter conceptual de les categories: els models cognitius idealitzats de George Lakoff (1987) i les nocions equivalents”, “Els quatre tipus de models cognitius idealitzats”, “La semàntica aplicada a la subjectivitat humana”, “La teoria de la metàfora primària i el principi de reversibilitat de Joseph Grady (1997)”, “L’atribució de significat bàsic: síntesi dels esquemes d’imatge, els dominis bàsics i les metàfores primàries” i “L’atribució de significat complex: la distribució de l’atenció”.

Al **capítol 5**, «El model cognitiu idealitzat de BATALLA», repartim el contingut en quatre apartats: “Conceptes d’abast general”, “Conceptes d’abast psíquic”, “Conceptes d’abast psíquic i mèdic” i “Conceptes d’abast mèdic”. En cadascun d’aquests quatre apartats descrivim, si escau, els diversos paràmetres conceptuals del procés de tristesa i angouxa: ‘El procés general de guerra’, ‘L’experimentador: els aspectes neurofisiològics’, ‘L’experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural’ i ‘L’experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica. Més específicament, analitzem els conceptes de *tristesa* i *angouxa*, així com els conceptes que s’hi relacionen, a partir d’un seguit de paràmetres neurofisiològics, socioculturals i psíquics o socioculturals. La idea de fons és que concebem el procés cognitivoemocional de tristesa i angouxa com una lluita de forces antagonistes i forces agonistes.

I al **capítol 6**, «Els recursos de la llengua», establim la mateixa classificació en quatre apartats que en el capítol anterior i descrivim, si escau, els diversos paràmetres lingüístics del procés de tristesa i angouxa. En aquest capítol, són els següents: ‘Relació amb altres dominis’, ‘Formació de mots’, ‘Els ètims no llatins’, ‘Les onomatopeies’, ‘Els valors concessius’, ‘La presència d’un animal’ i ‘Construccions sintàctiques’. Exactament, el que fem aquí és acabar d’explotar el corpus per mitjà dels recursos semàntics (relació amb altres dominis, ètims no llatins, presència d’un animal), lexicològics (formació de mots, onomatopeies) i sintàctics (valors concessius i construccions possibles a partir del concepte cognitivoemocional).

Als llarg dels **capítols 7 i 8**, quantifiquem la informació dels capítols 5 i 6 i la comentem. En concret, avaluem la prototipicitat dels diversos paràmetres conceptuals que descriuen el procés cognitivoemocional construït de tristesa i angouxa. Partim dels grups de conceptes segons l’abast general o especialitzat i calculem i desglossem, en cada paràmetre, tant les quantitats absolutes com les quantitats relatives.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

Finalment, a les **conclusions** resumim les aportacions principals dels capítols 5 i 6, correlacionem els diversos paràmetres conceptuals i lingüístics i ens remetem als aspectes centrals del marc teòric. A més, contrastem la prototipicitat dels diversos paràmetres associats a la tristesa i a l'angoixa.

La redacció dels tres capítols teòrics s'articula al voltant de sis preguntes metodològiques. Les dues primeres encapçalen els capítols 2 i 3 respectivament: **què és una emoció i què és la cognició**. I les altres quatre, la primera del capítol 3 i la resta del capítol 4, s'encaminen decisivament cap a la nostra disciplina, la lingüística: **què té de cognitiu la lingüística cognitiv(ist)a, de quina manera les sensacions representen significats bàsics, quina diferència hi ha entre un domini bàsic, un esquema d'imatge i una metonímia i què distingeix l'abast de la metàfora del de la metonímia**. Es tracta de preguntes necessàries però per a les quals no hi ha una resposta única.

Pel que fa a la primera pregunta bàsica, la psicologia de les emocions ha mirat de definir el seu objecte d'estudi per mitjà de diverses categories: la *teoria categòrica*, la *teoria dimensional* i la **teoria de components múltiples**, que és la adoptem en aquesta tesi. El precedent d'aquesta darrera teoria és el treball dels psicòlegs Paul i Anne Kleinginna (1981), que ha constituït la nostra orientació inicial. Val a dir que no l'hem manllevada tal qual, sinó amb algunes modificacions conceptuals, basades en el model de components de Lang (1968): hem prescindit de la *categoria escèptica* (ja obsoleta el 2003, segons recollim de James Russell); hem integrat les categories *fisiològica*, *expressiva* i *adaptativa* en un component *neurofisiològic*; hem fusionat les categories *motivacional* i d'*estímuls causadors* en les categories *cognitiva* i *afectiva*, integrades finalment en un component *psíquic* o *subjectiu*; hem prescindit de la categoria *restrictiva*, ja que entenem que diferenciar els trets de personalitat dels trets de caràcter, l'estat d'ànim o el temperament queda fora de l'abast d'un llicenciat en Filologia Catalana, i també que el context permet de modular els valors dels termes; i hem mantingut la categoria *multidimensional*, que és la que acabaven reforçant Kleinginna i Kleinginna, però batejant-la com a *multicomponencial*.

Així mateix, creiem que és oportú integrar la categoria *disruptiva* de Kleinginna i Kleinginna (1981) tant al component *neurofisiològic* com al component *psíquic* o *subjectiu*: sabem que les disfuncions psíquiques poden acabar somatitzant-se i, per consegüent, poden tenir concomitàncies amb els aspectes biològics del coneixement. És més, les disfuncions també es poden relacionar amb el marc sociocultural, ja que pot

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

instigar certs processos i avaluacions de desorganització cognitivoemocional (n'és un exponent clar la **teoria hipocràtica dels humors**, que repassem a § 2.4).

Justament, encara pel que fa a les modificacions conceptuals del treball de Kleinginna i Kleinginna (1981), i seguint propostes com ara la del psicòleg Peter Lang (1968), hem postulat un component *sociocultural*, que té força punts de contacte amb l'enfocament neurofisiològic, i que ens recorda que la frontera entre el coneixement adquirit i el coneixement après és contínua. I és que, al nostre entendre, les categories de Kleinginna i Kleinginna no il·lustren prou la importància del marc sociocultural en la construcció dels processos cognitivoemocionals, ja que el concepte de *reacció* o *conducta* que fan servir aquests psicòlegs té romanalles conductistes.

En canvi, hem incidit en la importància de l'etimologia per comprendre millor la globalitat del fenomen cognitivoemocional. Aclarim que, tot i que, etimològicament (valgui la redundància) l'etimologia és una ciència, no és pas una disciplina des de la qual s'hagin estudiat les emocions, i per tant ens en servim, i molt, en tant que instrument auxiliar. Més en concret, adoptem el supòsit que l'etimologia proporciona les claus per arribar a les arrels dels conceptes: el pas del temps (amb els canvis socioculturals que representa), així com la diversitat de concepcions (pensem en l'especulació filosòfica i la psicologia), han anat canviant la idea que parlants i científics tenim respecte a les emocions. Els ètims, en fi, remetent al punt de partida, a l'origen dels conceptes i dels termes.

En resum, a partir de les categories de Paul Kleinginna i Anne Kleinginna (1981) i a partir dels components de Peter Lang (1968), postulem tres components: *neurofisiològic*, *sociocultural* i *psíquic* o *subjectiu*. És important remarcar, però, que els límits d'aquests tres tipus d'experiència cognitivoemocional són graduals.

Més en concret, entenem que l'emoció és eminentment un fenomen consubstancial a l'experiència dels éssers vius que, en principi, no implica la conceptualització lingüística. Per tant, entenem que la categorització exigeix combinar alguns patrons fixos (neurofisiològics) amb d'altres de variables (socioculturals i, sobretot, psíquics o subjectius). En altres paraules, tota conceptualització lingüística ho és de les variants cognitivoemocionals (en tant que dimensió cognitiva i mental del fenomen cognitivoemocional), però les variants impliquen el substrat dels temes cognitivoemocionals. Es tracta, en fi, d'una relació d'hiponímia: la variant implica el tema, però el tema no implica la variant.

Tot això té conseqüències per a la semàntica. En primer lloc, no podem pretendre

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

acumular tot el coneixement que proporciona la psicologia de les emocions, sinó que hem d'extreure'n les repercussions conceptuals i lingüístiques, tal com fem a la part pràctica d'aquesta tesi. En segon lloc, no podem oblidar que és inviable traçar correspondències biunívocues entre les categories cognitivoemocionals, els conceptes lingüístics i els termes de la llengua. En tercer lloc, hem de recordar que la teoria de prototipus de Rosch et al. (1973 i 1978) no podria explicar amb prou rigor què és una emoció: a tot estirar, afirmaria que les emocions bàsiques pertanyen al nivell bàsic (el fet que coincideixi l'etiqueta és il·lustratiu), mentre que les emocions secundàries (i per tant els sentiments) constituïrien membres perifèrics amb propietats típicament associades a categories diferents. Justament, Rosch i els seus col·legues pretenien fer encaixar cada concepte en una categoria lèxica, semblantment al que s'ha fet en les taxonomies d'emocions (Kleiber 1995 [1990]). I en quart lloc, hem constatat que el principi composicional basat en els trets de [durada] i [intensitat] s'ha de substituir per una conceptualització dinàmica: els límits de les categories no són evidents, sinó que interactuen de maneres diverses, dinàmiques i complexes, ben igual que els components de les seqüències cognitivoemocionals. És per això, en fi, que postulem una categoria anomenada *procés cognitivoemocional construït*, amb paràmetres prelingüístics o perceptius i amb paràmetres lingüístics o conceptuals.

Quant a la segona pregunta bàsica, partim de la idea que la cognició humana és polièdrica i que els éssers humans ens volem conèixer com a organismes, com a individus i com a membres d'un col·lectiu social i cultural. Entenem que el fet que aquestes tres dimensions es corresponguin amb les manifestacions neurofisiològiques, psíquiques o subjectives i socioculturals de l'emoció no és cap coincidència; al contrari, considerem que és un argument per defensar que **la cognició és emocional** i que, més que emocions, el que experimentem són processos cognitivoemocionals.

Val a dir que, donat que els canvis neurals no sempre esdevenen canvis fisiològics, especialistes de la talla de Paul Ekman (2004 [2003]) han discutit si l'emoció pot produir-se sense la percepció de canvis neurofisiològics. En aquesta tesi, però, no acabem de compartir aquesta visió, ja que entenem que tota la naturalesa és moviment, tota l'experiència és emoció, i tota la cognició té una base emocional. En altres paraules, entenem que les emocions no són tant entitats abstractes com la matèria que *mou* la cognició. Una altra qüestió és que els termes lingüístics puguin no remetre a entitats concretes.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Doncs bé, si les ciències cognitives són el conjunt de disciplines que estudien com es representa la informació entre el cos, el cervell i la ment, hem d'entendre que la cognició, igual que l'emoció, depèn de factors biològics i de factors socioculturals però que, alhora, és el vehicle de la subjectivitat humana.

Més en concret, el cognitivisme advoca per una concepció holística de la llengua i tracta el llenguatge no com una funció independent, sinó com una facultat que està íntimament relacionada amb les altres funcions cognitives (la percepció, l'atenció, la memòria i la conceptualització) i, per tant, amb tot el procés d'atribució i construcció de significat.

Aquí és on entra en acció el tercer interrogant metodològic. Havent resseguit els punts de vista dels lingüistes cognitivistes George Lakoff i Mark Johnson (1980), el psicòleg Raymond Gibbs (1995 i 1996) i el filòsof Jesús Martínez del Castillo (2008), han arribat a la conclusió que el fet que la llengua *és* una funció cognitiva col·lideix amb el fet que la lingüística *pot* adoptar un enfocament cognitivista. És a dir, sospitem que s'ha barrejat el que és *cognitiu* (que, com indica l'etimologia, és allò que fa referència al coneixement) amb el que és *cognitivista* (que és allò que s'estudia adoptant com a punt de partida el coneixement que n'adquirim).

Així doncs, considerem que no acaba de ser coherent que ens preguntem pel caràcter cognitiu de la lingüística: **fem lingüística cognitivista quan estudiem una llengua com a funció cognitiva** i no quan la llengua constitueix una forma o un recurs subsidiari d'una altra disciplina. És a dir, l'etiqueta *lingüística cognitiva* és una tautologia, ja que totes les ciències constitueixen coneixements (etimològicament, de fet, *ciència* és *sapientia*). Una altra qüestió és que adoptem el mètode cognitivista.

Pel que fa al quart interrogant, adoptem el postulat cognitivista segons el qual la realitat no és ni objectiva ni subjectiva, sinó experiencial. Un cop resseguida la crítica de Jesús Martínez del Castillo (2008), hem arribat a la conclusió que hauria hagut de diferenciar l'**atribució de significat bàsic o cognició prelingüística** i l'**atribució de significat complex o cognició lingüística**.¹ És clar que aquest filòsof se centra en l'estadi conceptual del coneixement, no en l'estadi perceptiu, en tant que els animals irracionals

¹ Com que hi ha polèmica sobre el que és inconscient i el que és conscient, hem adoptat els termes *cognició prelingüística* o *atribució de significat bàsic* i *cognició lingüística* o *atribució de significat complex*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

no tenen una dimensió mental i subjectiva. De tota manera, també ens hem basat en les aportacions del neurocientífic Josep Le Doux (1999), el psiquiatra Carlos Castilla del Pino (2000) i del filòsof Carlos Blanco (2014).

Amb tot aquest bagatge, hem pogut definir la percepció com el procés o la funció cognitiva bàsica en què, per mitjà de l'atenció, avaluem els estímuls neurals o sensorimotors que són susceptibles de configurar la **realitat experiencial**. Això vol dir que només coneixem el que percebem, i el que percebem és la imatge neural que el sistema nerviós forma de la sensació inicial.

Aquest és un dels motius pels quals defensem que **la cognició té una base metonímica**, a més d'emocional: les sensacions constitueixen el primer esglaió de l'atribució de significat, però del TOT que constitueixen les sensacions, només una PART esdevenen percepcions, les quals, en tant que imatges (neurals), impliquen la segregació dels estímuls en figura (PART) i fons (TOT).

Però la qüestió és una mica més complexa. La relació de CAUSA-EFECTE que hi ha entre la sensació i la percepció s'ha interpretat en les dues direccions, tal com resseguim al llarg del capítol 3. El cas és que, el 1994, el neuròleg Antonio Damásio va recuperar el discurs de William James i va formular la **hipòtesi del marcador somàtic**. Segons aquesta hipòtesi, el tema cognitivoemocional (que ell anomena *emoció preorganitzada*) i la variant cognitivoemocional (que ell anomena *emoció organitzada*) remetent a dues experiències que estan íntimament relacionades però que són diferents: com hem apuntat més enrere, mantenen una relació d'hiponímia.

Exactament, la hipòtesi de Damásio parteix del postulat que la variant cognitivoemocional té una base corporal. El valor de *somàtic* implica tant les sensacions que són viscerals com les que no ho són, mentre que el *marcador* és la imatge neural que 'marca' el sentiment o imatge mental: els marcadors somàtics, en fi, són els sentiments (variants cognitivoemocionals, podríem dir) que conceptualitzem a partir de les emocions organitzades o temes cognitivoemocionals.

Arribats a aquest punt, va ser *emocionant* constatar que l'etimologia i la neurologia van de la mà: l'ètim de *sentiment* està relacionat amb el de *sentit*. Això vol dir que **concebem la realitat, l'experiència i el coneixement com un viatge emocional que es (re)construeix progressivament des de la sensació fins al sentiment**. En altres paraules, conèixer consisteix en un viatge que fa servir la imaginació neural com a carburant i se sofisticava en la imaginació mental.

En tot cas, i remetent-nos a la primera pregunta metodològica, no és fàcil posar en

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

relació la cognició prelingüística (és a dir, la imaginació neural i els temes cognitivoemocionals) amb la cognició lingüística (o sigui, la imaginació mental). A més, com que els temes cognitivoemocionals no tenen una etiqueta universal, ignorem quants n'hi ha exactament. Tot això sense tenir en compte que la llengua no especifica si una etiqueta es correspon amb un tema o amb una variant.

Amb referència a la quinta pregunta metodològica, constatem que, de la mateixa manera que el significat de les percepcions és en la imatge que el cervell informa dels senyals sensorimotors, el significat dels conceptes és en la imatge mental que en representem. Per tant, **el que conceptualitzem no és la causa del procés cognitivoemocional construït, sinó el significat que hi associem.**

El més interessant, tanmateix, és que hem arribat a la conclusió que **les imatges neurals,² els esquemes d'imatge, els dominis bàsics i les metonímies d'origen prelingüístic designen a grans trets el mateix fenomen, però des de disciplines diferents:** si ens mirem el fenomen com si fos una foto (estàtica), veurem una metàfora; mentre que si ens el mirem com si fos un vídeo (dinàmic), veurem una metonímia. Més exactament, sembla que els esquemes d'imatge emfasitzen els aspectes motors; els dominis bàsics remarquen els aspectes sensorials; i les metàfores primàries subratllen la base neural de la cognició, fet que concorda amb la nostra hipòtesi segons la qual les imatges neurals de la neurologia equivalen, a grans trets, als esquemes d'imatge de la psicologia i la lingüística cognitivista.

Aquesta és una idea que pivota en els capítols 2 i 3, i que recapitem al setè apartat del capítol 4. Només a tall d'exemple, Ronald Langacker (1987) va entendre els dominis bàsics com a coneixements que no es poden descompondre i que es fonamenten directament en l'experiència sensorial i motora, exactament ben igual que els esquemes d'imatge. No obstant això, així com Mark Johnson, el mateix 1987, va fixar una taxonomia d'esquemes d'imatge (revisada el 2003 per María Sandra Peña), mai no s'ha arribat a establir una classificació unívoca de dominis bàsics. La qüestió encara es complica més si pensem que Langacker i Clausner entenen que les emocions (probablement només les primàries o temàtiques) formen part de l'experiència bàsica, mentre que Lakoff i Johnson interpreten que són conceptes metafòrics. En tot cas,

² El neuròleg Antonio Damásio (2010) fa referència a quatre tipus d'imatges neurals (*mentals*, en la seva terminologia). Les que encaixen més amb el que la semàntica cognitivista i la psicologia tracten com a esquemes d'imatge són les *imatges sensorials*. Les altres són les *previsions* (que se centren en el futur), les *evocacions* (que se centren en el passat) i les *imatges verbals*, les quals coincideixen amb les imatges mentals de la semàntica cognitivista.

recordem que en els tres capítols teòrics hem constatat que **el caràcter bàsic no és del tot estàtic**.

Al capítol 4, el més lingüístic dels tres capítols teòrics, sintetitzem les aportacions principals de la semàntica cognitivista que ens han servit per explicar l'atribució o construcció de significat complex en els processos cognitivoemocionals construïts, és a dir, per aplicar la imaginació mental a la conceptualització de la tristesa. L'eix principal d'aquest capítol és en el fet que, **de la mateixa manera que no podem entendre les variants cognitivoemocionals sense la base d'un o diversos temes, tampoc podem descriure adequadament les metàfores i la cognició mental deixant de banda les metonímies i la cognició neural**.

Precisament, els conceptes que tenen un caràcter avaluador són el més proclius a pertànyer simultàniament a més d'un domini, ja que cada domini duu a terme una funció específica en la conceptualització. En aquest sentit, el lingüista Zoltán Kövecses (2003) va suggerir que moltes emocions es construeixen a partir de diversos prototipus o idealitzacions. Es pot dir, doncs, que **qualsevol categorització per prototipus és una operació metonímica, ja que organitzem una categoria projectant els atributs del membre central o prototípic**.

Així mateix, donem compte, és clar, del fet que la conceptualització no abraça totes les potències (en el sentit aristotèlic) del que George Lakoff i Mark Johnson (1987) anomenen **models cognitius idealitzats**, sinó que únicament esdevenen conceptes les categoritzacions que esdevenen prototípiques.

Pel que fa a la metonímia, observem dos aspectes cabdals. El primer, que la semàntica precognitivista s'ha centrat en els termes en lloc d'abstreure'n els conceptes, semblantment al que s'ha fet en mirar de categoritzar les emocions i els sentiments des d'una òptica composicional. I el segon, que la semàntica precognitivista elevava a principi general de la llengua el que pròpiament són concrecions pragmàtiques, argument que ens permet de **formular una sola metonímia perceptiva: PART/CAUSA-TOT/EFFECTE, de la qual deriven les metonímies conceptuals i pragmàtiques**.

I és que els primers treballs cognitivistes van adoptar una dicotomia conceptual entre el cos i la ment, amb el cervell com a punt de contacte. A la llarga, però, el pas d'un enfocament cognitivista purament *mental* a un enfocament cognitivista que atengui a l'origen *neural* del coneixement ha estat clau per reduir el poder aclaparador de la metàfora i afavorir la preeminència conceptual de la metonímia. Una prova d'això és

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

que, sovint, es dona una metonímia dins una metàfora, però al revés no és gaire freqüent. De fet, George Lakoff ja va admetre que la metonímia ens permet apel·lar a aspectes de l'experiència que són més bàsics, això és, que tenen més rellevància cognitiva que la metàfora. I Antonio Barcelona ha arribat a suggerir que tota metàfora conceptual té la base d'una o més metonímies, però això és una hipòtesi que no s'ha provat del tot (2012: 134).

I a la fi podem abordar la sisena i darrera qüestió metodològica: què distingeix l'abast de la metàfora del de la metonímia (que ja hem identificat amb els esquemes d'imatge de la lingüística i la psicologia i amb les imatges neurals de la neurologia). Per respondre aquesta qüestió, ens hem de preguntar per la relació que hi ha entre la **semblança** i la **contigüitat**: tradicionalment, es creia que la metàfora implica una semblança i que la metonímia connecta dues entitats conceptualment contigües, però avui en dia sabem que la contigüitat també exigeix algun tipus de semblança, tal com va mostrar la llei homònima de la psicologia de la gestalt.

D'altra banda, en el cognitivisme neural no es postulen dominis discontinus, sinó correlacions perceptives entre dues experiències concurrents i recurrents (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012). Es tracta de percepcions que s'activen simultàniament: si bé les experiències bàsiques o sensorimotors solen ser el pont a partir del qual construïm experiències més abstractes o subjectives, una vegada s'ha fixat una connexió perceptiva, el sistema nerviós fa que l'activació d'un domini pugui arribar a activar automàticament l'altre domini, o si més no una part. Al capítol 5 podrem aventurar-ne alguns casos.

Doncs bé, sovint, la relació que tenen les dues experiències recurrents i concurrents és de CAUSA–EFECTE, cosa que, és clar, ens indueix a pensar que les metàfores primàries no *es basen en* metonímies, sinó que *són* metonímies. Però passa que, igual que la relació entre les sensacions i els sentiments, la relació entre dues variables contigües i simultànies es pot interpretar en les dues direccions de CAUSA–EFECTE. És el que predica el **principi de reversibilitat** de Joseph Grady (1997), i del qual deduïm dues coses: la primera, que si podem percebre alhora diversos esquemes d'imatge, no és estrany que puguem percebre alhora dues experiències, l'una probablement més bàsica que l'altra, encara que no té per què activar-se abans. I la segona, que les funcions cognitives bàsiques i les funcions cognitives superiors treballen alhora; o el que és el mateix, que l'atribució de significat bàsic (imaginació neural i temes

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

cognitivoemocionals) i l'atribució de significat complex (imaginació mental i variants cognitivoemocionals) són simultànies i pràcticament indestriables. Així, per exemple, el cognitivisme mental definia l'enuig mitjançant la metàfora conceptual L'ENUIG ÉS CALENTOR; per al cognitivisme neural, en canvi concebem l'experiència fisiològica (calor) per referir-nos a l'experiència cognitivoemocional (enuig), procés que identifiquem com una operació metonímica.

Pel que fa a la metàfora, convenim amb el filòleg Josep Vicenç Calatayud (1996) que **la metàfora constitueix un recurs bàsic de l'aprenentatge i del canvi semàntic, mentre que la metonímia constitueix un recurs bàsic de la referencialitat i l'etiquetatge**. En altres paraules, interpretem que la percepció i la conceptualització tenen una base metonímica, mentre que el llenguatge, en tant que codi o conjunt de símbols, té un component metafòric. En tot cas, i remetent-nos a la psicologia de la gestalt, sabem que tant en l'atribució de significat bàsic com en l'atribució de significat complex no construïm cap imatge en què la figura i el fons siguin neutrals.

Així mateix, constatem que, **tot i que les paraules comuniquen, del més essencial només n'informen indirectament**, tal com va notar el filòsof José Ortega i Gasset. Aquesta és una raó més per defensar que **la cognició té una base metonímica**, si bé hem d'insistir que la relació entre la metàfora, la metonímia i la literalitat continua sent una qüestió que no està resolta.

I on queda, al final, la **literalitat**? El filòsof Jesús Martínez del Castillo (2008) ha insistit que comprenem les expressions metafòriques com a significats purament literals. Des d'aquest punt de vista, *estar deprimit* no deriva de la metàfora conceptual LA TRISTESA ÉS AVALL/A BAIX, sinó que és una expressió literal. No és una interpretació aïllada: força psicolingüistes creuen que moltes expressions suposadament metafòriques en realitat són literals, i els experiments han demostrat que, en efecte, hi ha moltes expressions que comprenem sense el raonament metafòric.

El més curiós és que **les expressions que es refereixen a temperatures, colors o qualitats humanes estan a mig camí entre la metàfora i la metonímia** (Bartsch 2003). Queda palès, un cop més, que hi ha una relació molt estreta entre les sensacions i els sentiments, o sigui, entre els temes cognitivoemocionals i les variants cognitivoemocionals; entre l'atribució de significat bàsic i l'atribució de significat complex; o entre els paràmetres neurofisiològics, socioculturals i psíquics o subjectius.

2. Què és una emoció?

La primera qüestió ineludible en un estudi sobre la conceptualització de la tristesa és demanar-nos què és una emoció. La resposta no és gens senzilla, ja que entrem en un terreny tan universal com subjectiu, en el qual hi intervenen molts factors que estan interrelacionats. D'acord amb el psicòleg Joaquim Limonero, gairebé tothom està segur que sap què és una emoció i per a què serveix. Tanmateix, quan se'ns demana una definició, sorgeixen tot de dubtes i entrebancs conceptuals (2003: 152–153).

Per a la ciència tampoc no és fàcil fixar una resposta que sigui prou satisfactòria. L'origen científic del problema data del 1884, quan el filòsof i psicòleg William James va publicar a la revista *Mind* l'article ja clàssic «What is an emotion?». I al segle XXI, continuem sense acabar d'entendre què són les emocions, com s'organitzen i com es produeixen. Fa 14 anys, el psicòleg Paul Ekman va arribar a la conclusió següent:

Aún me sorprende comprobar lo poco que, hasta hace no mucho tiempo, tanto científicos como profanos sabían sobre las emociones, dada su importancia en nuestra vida. Sin embargo, corresponde a la propia naturaleza de las emociones el que no sepamos del todo ni cómo nos influyen ni cómo reconocer sus señales en nosotros y en los demás (2004 [2003]: 12).

Malgrat aquesta aurèola misteriosa que se li atribueix tan sovint, però, és vital que ens preguntem quin abast té l'emoció com a fenomen i amb quins criteris podem delimitar (això sí, no pas categòricament)³ els components que la seqüencien. Seguint els psicòlegs Klaus Scherer (2000) i Diego Redolar (2013), dins la psicologia de les emocions s'han succeït tres marcs teòrics. En la *teoria categòrica*, es distingeix entre emocions bàsiques o primàries i emocions secundàries, derivades o complexes. En la *teoria dimensional*, es considera que cada emoció constitueix un segment d'un continu que abraça almenys dos eixos conceptuals. I en la *teoria de components múltiples*, que és la que agafem com a punt de partida en aquest treball, l'emoció constitueix un fenomen dinàmic que combina patrons neurofisiològics, socioculturals i psíquics o subjectius.

³ Sobre la idea de *categoría* aplicada a la semàntica cognitivista, vegeu el capítol 4.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Així mateix, des de l'òptica lingüística, la semàntica estructural i generativa havia intentat quantificar la realitat i fixar-ne categories amb propietats necessàries i suficients. Aquest mètode, però, resultava molt difícil a l'hora de tractar camps abstractes com ara el de les emocions⁴, i fet i fet qualsevol camp que no fos matemàtic: l'associació entre un concepte i un referent és clara quan volem conceptualitzar entitats concretes, sensibles, objectives, externes físicament als subjectes; però no ho és quan pretenem designar entitats abstractes i mentals (vegeu § 4.1).

La idea d'un significat composicional ha orientat la semàntica tradicional, estructural i generativa, així com la lexicologia i la lexicografia, la filosofia racionalista i també moltes contribucions de la psicologia, l'antropologia i la sociologia, que han dedicat molts esforços a diferenciar les anomenades *emocions primàries* i *emocions secundàries*. En general, es consideren emocions bàsiques l'alegria, la tristesa, l'enuig, la por, el fàstic i la sorpresa, emocions que obeeixen a l'eix d'atracció–aversió (Scherer 2000: 145). El problema és que no es pot dir que hi hagi unes emocions bàsiques de les quals derivin les emocions secundàries, ja que els diversos criteris metodològics condueixen a propostes diferents, tant en el nombre com en la taxonomia. En conseqüència, la quantitat d'emocions bàsiques pot oscil·lar, segons l'autor, entre un mínim de tres categories (Watson 1930) i un màxim de deu (Frijda 1969):

Allport (1924)	Mc Dougall (1908)	Darwin (1872)
plaer	joià	alegria/amor
sorpresa/por	por/admiració	estupor/horror/sorpresa
frustració	retretament	sofriment/frustració
ira	ira	ira/odi
desplaer	desplaer	desdeny/desplaer
disposició	aproximació/disposició	reflexió
		timidesa/vergonya
		culpa
		orgull

⁴ En aquesta tesi, entenem que les emocions no són tant entitats abstractes com la matèria que *mou* la cognició. Una altra qüestió és que els termes lingüístics puguin no remetre a entitats concretes.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Izard (1971)	Fridja (1969)	Orgood (1966)	Tomkins i Mc Carter (1964)	Plutchik (1962)	Sclosberg (1954) i Woodworth (1908)
alegria/joia	alegria	alegria/joia	alegria/joia	felicitat/alegria	amor/felicitat
sobresalt/por/terror/sobresalt	sorpresa/por	estupefacció/por/horror/sorpresa	sobresalt/por/terror/sorpresa	estupefacció/por/terror/sorpresa	sorpresa/por
malestar/angoixa	tristesa	desesperació/tristesa	malestar/angoixa	frustració/tristesa	sofriment
ira/ràbia	ira	ira/ràbia	ira/ràbia	ira/ràbia	ira
menyspreu/desplaer	desplaer	menyspreu/desplaer	menyspreu/desplaer	fàstic/desplaer	menyspreu/desplaer
interès/excitació	atenció	interès/expectació	interès/excitació	atenció/expectació	
vergonya/humiliació	inseguretat	desconfiança	vergonya/humiliació	acceptació/reconeixement	
amargor		pena			
	orgull	ansietat			
	ironia				
	Escepticisme				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Casacuberta (2000)	alegria	por	repugnància/tristesa	ira			vergonya					
Watson (1930)	amor	por		ràbia								
Oatley i Johnson-Laird (1987)	alegria	por	angoixa/tristesa	ràbia								
Trevarthen (1984)	alegria	por	angoixa	ràbia								
Ekman, Friesen i Ellsworth (1972)	alegria	sorpresa/por	tristesa	ira	menyspreu/desplaer	interès				Culpa		

(basat en Limonero 2003: 169)

Ara bé, independentment del mètode que adoptem, és important no confondre la *definició* d'un fenomen amb la *caracterització* que se'n fa. En consonància, pensem que, almenys en semàntica, no és tan important establir *quantes* emocions hi ha i *quines* són com entendre que l'emoció és un fenomen consubstancial a l'experiència dels éssers humans i dels animals en general que *a priori* no implica cap concepte lingüístic.

A més, en una època en què tot és *complex* (en el sentit teòric), no podem obviar que la categorització exigeix combinar alguns patrons fixos amb d'altres de variables, ja que l'anàlisi componencial no pot donar compte de tota la variació que emmarca el fenomen cognitivoemocional. Així, al capítol 5 veurem que el concepte de *tristesa* en alguns

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

contextos entronca amb la por (per exemple, *neguit*), mentre que en d'altres té més punts de contacte amb la sorpresa (per exemple, *colpiment*). I al seu torn, tant a la por com a la sorpresa hi podríem associar un ventall d'experiències molt ampli i divers, etc.

El 1991, el psicòleg Silvan Tomkins va postular les *reaccions d'afecte sobre afecte*, que consisteixen en la successió o superposició de diverses emocions que es desencadenen arran d'un mateix estímul. Entre les dues emocions hi pot haver un marge de segons, durant els quals la segona emoció pot encavalcar-se amb la primera. Per exemple, podem enfadar-nos amb nosaltres mateixos per haver-nos espantat sense motiu, podem esglaiar-nos de l'odi que podem arribar a sentir, o podem angoixar-nos perquè cada dia estem més tristos. Si bé no s'han d'estudiat a fons totes les combinacions, sembla que totes han de ser possibles (Ekman 2004 [2003]: 99).

Centrant-nos en les experiències en què l'emoció predominant és la tristesa, sabem que la percepció o anticipació d'una pèrdua genera por. I sabem que, quan finalment s'esdevé la pèrdua, el subjecte pot sentir ràbia, ja sigui contra la causa (per exemple, una mort) o fins i tot contra l'objecte mateix (la persona que s'ha mort). No debades, al capítol 5 podrem distingir tres grans valors basats en l'enuig: el de 'força de contenció' (que segurament és el prototípic per a la semàntica cognitiva), el de 'cansament i fatiga' (que es relaciona amb la pertorbació de la intimitat) i el de 'facultat perceptiva de gust', que engloba el delit i el fàstic, el disgust, el desgrat i el desplaer, i l'amargor.

Doncs bé, les pèrdues constitueixen el que el psicòleg Rafael Bisquerra (2000) designa com les diverses formes d'amenaça, dilació o pèrdua d'un objectiu, o bé com un conflicte entre objectius. En termes generals, podem esmentar els tipus de pèrdua següents: el menyspreu d'una persona o el trencament d'un vincle afectiu, la decepció per un objectiu frustrat, la malaltia en tant que pèrdua de la salut, la desaparició d'un objecte i, per descomptat, la mort d'una persona coneguda. I el que constatarem a la part pràctica, també en termes generals, és que concebem els estímuls de tristesa i angoixa com a forces antagonistes que ens poden fer perdre la integritat psíquica, això és, l'ànim o el coratge que ens sustenta com a subjectes.

En tot cas, la representació semàntica de la tristesa (o millor dit, del procés de tristesa i angoixa) sempre és l'esquema narratiu d'una *pèrdua* (Marina 1998: 209). A partir d'aquí, hi ha experiències de pèrdua que són més o menys particulars i d'altres que són universals; però en qualsevol cultura, les pèrdues entristeixen els subjectes afectats, el que varia és la tipologia general d'entitats que no es volen perdre (Ekman 2004 [2003]: 41–43).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Per obtenir una definició holística i dinàmica d'*emoció*, hem de tenir present que:

(1) La realitat és experiencial (vegeu § 3.3) i contínua, i li atribuïm significat per mitjà de les funcions cognitives bàsiques i superiors (Gil et al. 2010). Les funcions cognitives bàsiques, que organitzen la cognició prelingüística, són la percepció, l'atenció i la memòria; mentre que les funcions cognitives superiors, que organitzen la cognició lingüística, són el llenguatge i la conceptualització (també anomenada *pensament* o *raonament*, vegeu § 3). Així mateix, els paràmetres d'atribució de significat bàsic són la *dimensió hedònica* i l'*activació* (vegeu § 2.1). I els criteris d'atribució de significat complex són la consecució d'un objectiu, la capacitat del subjecte de fer front a una situació o bé d'acceptar-la, i la compatibilitat d'un esdeveniment amb el marc sociocultural. També es relacionen amb el significat complex el fet que el paper del subjecte sigui agent o passiu, la proximitat psicològica d'un esdeveniment (palpable en expressions com ara, en castellà, «en mis propias carnes») i la predictibilitat d'aquest esdeveniment (que es reflecteix en expressions del tipus «era d'esperar»).

(2) L'emoció és un fenomen omnipresent en la subjectivitat humana que pot relacionar-se amb qualsevol aspecte de la realitat experiencial. Val a dir que, en paraules dels psicòlegs Yurena Morera, Manuel de Vega i Juan Camacho, la subjectivitat constitueix «(a) very complex semantic factor», per la qual cosa ells prefereixen parlar de *causalitat interna* (2010: 526).⁵ Al capítol 5 constatarem que, a l'hora d'explicar la subjectivitat, hi intervenen moltes relacions conceptuals: per exemple, els conceptes d'*angoixa* i *capficament* impliquen el d'*estretor*.

Tot seguit, atenent-nos als principis de *continuitat*, *superposició*, *interrelació* i *interdependència*, justifiquem tres raons per les quals és inviable definir el concepte d'*emoció* si no adoptem un punt de vista teòric complex. I a partir d'aquí, a l'apartat final d'aquest capítol desenvolupem la nostra proposta:

2.1 «Els paràmetres quantificables i la subjectivitat del fenomen emocional»

2.2 «L'emoció i el sentiment com a continu»

2.3 «L'emoció en els diversos processos afectius i cognitius»

2.4 «La cognició emocional: l'emoció com a fenomen continu i complex i les idees de *seqüència*, *programa*, *acció*, *moviment* i *procés*»

⁵ Vegeu-ne el correlat lingüístic a la teoria de la dinàmica de forces de Leonard Talmy a § 4.8.

2.1 Els paràmetres quantificables i la subjectivitat del fenomen emocional

Tant en l'àmbit de la psicologia com en el de la lexicografia, els criteris amb què s'han classificat tradicionalment les emocions se centren en els aspectes quantificables: les manifestacions fisiològiques (sobretot les expressions facials) i el lèxic de cada llengua. Hem vist que la taxonomia de les anomenades *emocions bàsiques* està relativament acceptada; la qüestió, en efecte, es complica quan es pretenem categoritzar la subjectivitat humana, que molt sovint és íntima, és a dir, no es comunica verbalment (Marina 1998 i 1999). I és que voler etiquetar cada experiència sense vincular-la amb la conceptualització subjacent és com si volguéssim inventariar totes les realitzacions vocàliques i consonàntiques possibles, ja que és discutible on acaba el concepte de *vocal* i comença el de *consonant*.

La relació que hi ha entre les vocals i les consonants, però, probablement no és tan complexa com la que hi ha entre les emocions bàsiques i les emocions secundàries: el psicòleg Robert Plutchik (1980 i 2002) va concebre les emocions secundàries com a combinacions d'emocions primàries que es caracteritzen per un estímul desencadenant (CAUSA) i una resposta adaptativa (EFECTE). Per exemple, va fer derivar el remordiment i la decepció (conceptes que analitzem a la part pràctica) del fàstic i la tristesa i de la sorpresa i la tristesa respectivament. I per il·lustrar el seu mètode, va col·locar en un cercle cromàtic les vuit emocions que considerava bàsiques, de tal manera que les categories menys afins quedessin més allunyades entre sí. El resultat eren quatre eixos conceptuals: *alegria–tristesa*, *acceptació–fàstic*, *enuig–por* i *anticipació–sorpresa*.

No obstant això, el psiquiatra Carlos Castilla del Pino (2000: 279) ha constatat que les taxonomies emocionals no representen cap avenç respecte a l'especulació que havien fet filòsofs barrocs com ara Descartes (que va classificar l'admiració, l'amor, l'odi, el desig, l'alegria i la tristesa) i Spinoza (que va proposar la cobdícia, l'enveja, la gelosia, l'orgull, la humilitat, l'ambició, la venjança, l'avarícia, el treball, la peresa, el desig, l'amor passional, l'amor paternal, l'amor filial i l'odi). Més encara, per a Castilla del Pino, els psicòlegs Paul i Anne Kleinginna i James Russell i el filòsof José Antonio Marina tampoc han aconseguit anar més enllà de la descripció d'inventaris d'emocions (2000: § 8.1).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

També el neuròleg Antonio Damásio ha arribat a la conclusió que els criteris taxonòmics aplicats a les emocions «no tienen especial interés» (2010: 177). En tot cas, sabem que les llengües, en tant que instrument i mirall de la conceptualització, apel·len als aspectes que els parlants considerem rellevants i significatius per categoritzar la realitat experiencial, independentment dels marcs científics que després en puguin donar compte.

Justament, pel que fa al que José Antonio Marina anomena «lingüística psicològica» (1999: 170), l'estudi del lèxic emocional (aquest autor no fa referència ni a la fraseologia ni a la paremiologia) constitueix, amb l'ajut de l'etimologia, un recurs òptim per accedir a la conceptualització de les emocions. Gràcies al lèxic, argumenta, podem analitzar una categoria emocional des de diversos punts de vista (sembla que no tant científics com, sobretot, populars) i atenent a una precisió modulable: les lexicalitzacions (i les gramaticalitzacions, afegiríem) no són arbitràries, sinó que estan motivades per necessitats conceptuals.⁶

El problema és que la subjectivitat humana i la variació sociocultural ens impedeixen de traçar correspondències biunívokes entre les categories emocionals, els conceptes lingüístics i els termes concrets de la llengua:⁷ no és el mateix l'*experiència* de tristesa (que pertany a l'atribució de significat bàsic) que l'etiquetatge de les experiències de tristesa (que pertany a l'atribució de significat complex). Així, les emocions s'han lexicalitzat amb graus de precisió variables, ja que la subjectivitat humana, fornida de convencions socioculturals, ha portat a precisar alguns conceptes i a no etiquetar-ne d'altres. I és que, com assenyalen William Croft i Alan Cruse, «el contexto social puede condicionar la conceptualización en gran medida» (2008 [2004]: 141). Per consegüent, hi ha conceptes que no estan lexicalitzats en totes les llengües; i entre les que disposen de termes específics, hi ha variació (Marina 1999: 291 i 391–392).

L'exemple més conegut, segurament, és el del lèxic dels colors: en contra de la hipòtesi del relativisme lingüístic d'Edward Sapir i Benjamin Whorf, el fet que algunes cultures no etiquetin el color marró no vol dir que hi hagi persones que no poden percebre aquest color, sinó que hi ha cultures que no el discriminen de manera conscient

⁶ Apel·lem a José Antonio Marina amb la prudència deguda, ja que, malgrat que ha publicat uns quants treballs sobre llengua, no és lingüista, sinó filòsof. Algunes reflexions que proposa, però, són pertinents d'esmentar en tant que serveixen d'incursió en l'estudi del lèxic i la conceptualització de les emocions.

⁷ Fixem-nos que les emocions constitueixen el nucli de la psicologia, els conceptes de la semàntica i els termes de la lexicologia. I fixem-nos, sobretot, que l'etiqueta implica el concepte, el qual al seu torn implica l'experiència. Així mateix, sobre les correspondències no biunívokes entre els conceptes i els termes, vegeu també la metonímia (§ 4.4.3) i la metàfora primària (§ 4.6).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

i per tant verbal. I encara sobre la no-biunivocitat de les correspondències semàntiques, Marina ens reporta un exemple del lèxic de les emocions: malgrat que la gratitud descriu el reconeixement d'un favor, la ingratitude no descriu la situació contrària, sinó que es refereix a l'avaluació que fa algú sobre el comportament d'una altra persona (1999: 253 i 325).

Per tota aquesta casuística, Castilla del Pino (2000: cap. 8) claudica que no ha trobat cap fórmula convincent per aparellar els conceptes i els termes emocionals: si bé s'han caracteritzat certs sentiments i emocions (hi aprofundim a l'apartat següent), no s'ha pogut encabir-los en un marc teòric coherent i consistent. De fet, davant d'aquest panorama tan envitricollat, no és estrany que més d'un especialista hagi sucumbit a caracteritzar les emocions sense captar l'essència del fenomen. És el que va fer el psicòleg Raymond Corsini a l'*Encyclopedia of Psychology* (1994) quan va presentar l'emoció com una experiència universal difícil de definir, i va optar per descriure cada categoria emocional amb els elements que la integren, naturalment segons el seu mètode (Limonero 2003: 154).

És més, la dificultat d'establir uns trets necessaris i suficients per categoritzar les emocions va portar el filòsof i psicòleg William James a renunciar a la categorització, amb l'argument que el fenomen emocional es resisteix a qualsevol taxonomia. I més encara, molts especialistes han arribat a qüestionar el valor científic del concepte d'emoció argumentant que, si no s'ha aconseguit consensuar una definició i un repertori tancat d'emocions, potser és perquè aquest concepte no és prou precís (Limonero 2003: 158).

De tota manera, en aquesta tesi no adoptem l'enfocament que els psicòlegs Paul i Anne Kleinginna (1981) van anomenar *categoria escèptica*, ja que entenem que al que s'ha de renunciar no és a la categorització, sinó al model clàssic de categories tancades, sense superposicions (ho ampliarem al capítol 4). Amb tot, l'hermeticitat dels mètodes composicionals i taxonòmics s'ha anat atenuant, i avui en dia es considera que, més enllà de certes friccions, les diverses ciències cognitivistes proporcionen explicacions complementàries del que pròpiament constitueix un mateix fenomen (vegeu § 3.1).

El que passa, com ha apuntat el psiquiatra Carlos Castilla del Pino (2000: § 5.3), és que l'ésser humà té la tendència innata de categoritzar la realitat experiencial en sistemes biunívocs i bipolars. Doncs bé, aquest model planteja tres problemes metodològics (Ekman 2004 [2003]): en primer lloc, no és el mateix una experiència que un concepte i que un terme, i és aquest el motiu pel qual algunes classificacions (per

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

exemple, la de Trevarthen 1984, vegeu § 2) deixen de banda la sorpresa. I és que, com ja vam observar a la nostra tesina, concebem que la sorpresa és positiva si desencadena alegria, mentre que si provoca enuig la concebem com una emoció negativa (Font 2011: 7 i 53). En segon lloc, és simplista aparellar cada emoció amb un tipus d'estímul desencadenant, ja que la realitat experiencial és molt complexa. I en tercer lloc, resulta que les emocions típicament negatives, com ara la tristesa, es poden viure amb plaer (pensem, si no, en la catarsi que experimentaven els grecs al teatre):

Hay personas que disfrutan la experiencia de la tristeza [...]. Devoran determinadas novelas a sabiendas de que son totalmente lacrimógenas, acuden a ver películas que les han dicho que las sumirán en la tristeza y miran auténticos dramones en la televisión. Por otro lado, también hay personas que experimentan una aversión extrema a la tristeza y la angustia [...]. Estas personas evitarán el cariño y el compromiso (Ekman 2004 [2003: 132]).

Sembla, doncs, que, més que emocions que *són* positives i emocions que *són* negatives, el que hi ha són experiències emocionals que *vivim* de manera positiva i experiències emocionals que *vivim* de manera negativa: cada valor compleix una funció adaptativa i reguladora, però no taxativa. És a dir, les emocions són positives o negatives si partim d'una conceptualització estàtica o composicional, però no ho són estrictament si les conceptualitzem com a categories dinàmiques o *processos cognitivoemocionals construïts*, que és la idea que defensem a § 2.4.

Per postular emocions contràries, la psicologia de les emocions ha adoptat els paràmetres d'atribució de significat bàsic: l'activació (que es complementa amb la desactivació) i la dimensió hedònica (que es complementa amb el desplaer). Amb paraules de Joaquim Limonero:

El criteri d'activació o *arousal* s'ha fet servir per postular emocions contràries. Així, l'alegria implicaria l'activació, mentre que la tristesa aparellaria la desactivació [...]. (Aquest criteri) és, sens dubte, el constructe [...] de caràcter més estrictament fisiològic [...]. Aquest concepte va substituir en gran part el concepte d'*impuls* [...]. Equival a la intensitat de l'activitat bioelèctrica global del sistema nerviós. Tenint en compte la divisió estructural del sistema nerviós, se solen distingir dos tipus principals d'activació: central i perifèrica o autonòmica (2003: 25).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

El 1896, Wilhelh Wund havia integrat les emocions en un sistema afectiu configurat per tres dimensions avaluadores: *grat–desgrat*, *relaxació–tensió* i *calma–excitació*. Aquestes dimensions o eixos van donar lloc, entre altres propostes, a la de James Russell (1980: 177), que va descriure l'experiència emocional a partir de la dimensió d'activació (*arousal*) i de la dimensió hedònica (*grat–desgrat*).⁸

Quant a la dimensió hedònica, té l'origen en l'especulació socràtica (Russell 2003: 153).⁹ Tanmateix, la bibliografia n'ha fixat etiquetes diverses: per exemple, *plaer–desplaer* (Marina 1999 i Russell 2003), *grat–desgrat* (Limonero 2003), *relaxació–tensió* (Marina 1999, Limonero 2003, Russell 2003), *calma–excitació* (Limonero 2003 i Russell 2003) i *tranquil·litat–excitació* (Marina 1999). Insistim, doncs, en la necessitat de ponderar el concepte sobre el terme, ja que l'experiència, la conceptualització i la lexicalització no són isomòrfiques.

I si, basant-nos en James Rusell (1980) i Joaquim Limonero (2003), ens centrem en el procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa, podem constatar que hi ha tres dimensions rellevants o prototípiques (afecte desagradable no activat, desgrat i afecte desagradable activat), dues dimensions parcialment rellevants o prototípiques (activació alta i activació baixa) i tres dimensions irrellevants en l'atribució de significat bàsic (afecte agradable activat, grat i afecte agradable no activat). Ho sintetitzem a la taula següent:

Dimensió de James Russell (1980)	Exemple de concepte del nostre corpus	Rellevància en el procés de tristesa i angoixa
activació alta	<i>estupefacció</i>	parcialment rellevant
afecte agradable activat		irrellevant
grat		irrellevant
afecte agradable no activat		irrellevant
activació baixa	<i>apatia</i>	parcialment rellevant
afecte desagradable no activat	<i>abatiment</i>	rellevant
desgrat	<i>tristesa</i>	rellevant
afecte desagradable activat	<i>angoixa</i>	rellevant

(Elaborat a partir de Limonero 2003: 177)

⁸ Val a dir que les dimensions afectives han estat llargament rebatudes (vegeu Russell 2003: 154).

⁹ Segons James Russell (2003), hi ha autors (no especifica quins) que opinen que el plaer és mental, no afectiu: per a ells, doncs, el plaer pertany a la cognició lingüística. I Antonio Damásio (2010: 512), per la seva banda, assevera que el dolor és psicològic. Sembla que aquesta diversitat de parers és producte del continu que hi ha entre l'atribució de significat bàsic i l'atribució de significat complex o si es vol, de la col·lisió conceptual entre dues ciències cognitives: la neurologia i la psicologia (vegeu § 3.1).

2.2 L'emoció i el sentiment com a continu

En la conceptualització popular, els termes d'*emoció* i *sentiment* són quasi sinònims: els alternem indistintament en molts contextos de la llengua comuna. La ciència ha mirat de delimitar els dos fenòmens però, tal com ha admès Carlos Castilla del Pino (2000: 342–343), hi ha interseccions que ho fan pràcticament impossible. La psicologia, sobretot la de vessant més divulgativa, sol distingir aquests conceptes (i experiències i termes, de retruc) per mitjà de dos paràmetres composicionals tan orientatius com simplificadors: els trets semàntics de [+/- durada] i [+/- intensitat]. Amb aquest mètode, l'emoció es caracteritza per la combinació [+ intensitat] i [- durada] mentre que, a la inversa, al sentiment li corresponen els trets [- intensitat] i [+ durada].

Fins fa poc, es pensava que aquests parells semàntics mantenen una relació proporcional inversa: una experiència emocional massa intensa i duradora destrueix l'equilibri psíquic de la persona,¹⁰ que és el que passa en disfuncions com ara la depressió. Ara bé, des d'un punt de vista científic, els criteris de *durada* i *intensitat* resulten massa relatius.

És per això que la semàntica cognitivista rebutja el principi composicional segons el qual podem definir qualsevol categoria a partir d'uns trets necessaris i suficients (en el cas en qüestió, *intensitat* i *durada*), a favor d'una conceptualització dinàmica. D'aquesta manera, entenem que hi ha una relació semàntica d'hiponímia entre els conceptes d'*emoció* i *sentiment*: els sentiments no són emocions, però en són part. És a dir, interpretem que el sentiment constitueix la part del procés cognitivoemocional que se sotmet a les funcions cognitives superiors (això és, la conceptualització i el llenguatge) i a la qual li assignem una etiqueta (que pot ser un terme o una unitat fràsica).¹¹

2.3 L'emoció en els diversos processos afectius i cognitius

Als dos apartats anteriors, hem defensat que definir l'emoció a partir de criteris quantificables ens porta a diversos atzucacs conceptuals. En realitat, però, moltes

¹⁰ D'ara endavant, entenem *persona* com a sinònim de *subjecte*, *individu* i *experimentador*.

¹¹ El tecnicisme *unitat fràsica*, que aglutina el que tradicionalment s'ha designat com a *locucions*, *frases fetes* i *refranys*, el recollim de Conca i Guia (2014: 9). Així mateix, les anomenades *col·locacions* també formen part de les unitats fràsiques, ja que representen el primer estadi de fixació semàntica i sintàctica.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

controvèrsies provenen d'un malentès de la psicologia a l'hora de distingir l'emoció d'altres fenòmens que són pròxims però diferents (Scherer 2000: 139). En altres paraules, el desacord pel que fa a la naturalesa de les emocions s'estén a l'heterogeneïtat d'experiències que es qualifiquen d'emocionals.

Per regla general, les emocions constitueixen la reacció del subjecte (o de l'animal, si és el cas) a fi d'adaptar-se a l'acció d'un estímul desencadenant. Més concretament, podem definir una emoció com «una agitació de l'ànim acompanyada d'una commoció somàtica forta» (Limonero 2003: 154). Però les emocions tenen un correlat en la personalitat i un correlat en l'estat d'ànim. Centrant-nos en la tristesa, en principi es tracta d'una reacció funcional i puntual, però pot esdevenir una disrupció que desorganitza l'equilibri cognitiu i psíquic del subjecte: en les pèrdues importants, aquest procés pot enquistar-se com a estat d'ànim, i en els casos crònics, pot esdevenir un tret de la personalitat (Ekman (2004) [2003]: 164). Així mateix, hi ha disrupcions d'origen neurofisiològic que fan que el subjecte se senti més aviat trist sense saber per què ni des de quan: la consciència no intervé en l'estat d'ànim (Limonero 2003: 179–180).

La casuística clínica, per tant, ens convida a ser prudents a l'hora de fer servir el criteri de *durada*: prototípicament, l'emoció dura de segons a uns quants minuts, l'estat d'ànim pot durar hores o dies, i el tret de personalitat s'allarga durant una etapa o potser tota la vida. No obstant això, els límits conceptuals i psíquics dels termes afectius són graduals, ben igual que passa en la conceptualització de qualsevol altra categoria (vegeu § 4.2).

Encara en relació amb la diversitat d'experiències afectives en general i emocionals en particular, podem dir, paral·lelament al que fa Joan Veny en referir-se a *dialectes constitutius* i *dialectes consecutius*, que, des d'un punt de vista evolutiu *constituti*, l'emoció implica el sistema límbic. En canvi, des d'un punt de vista evolutiu *consecuti*, l'emoció és una energia que exerceix una gran influència sobre totes les funcions cognitives, de manera que l'emoció influeix sobre tot el procés d'atribució de significat de la realitat experiencial.

Els diccionaris convencionals, com podíem sospitar, no resolen la ubiqüitat i la complexitat conceptual que recau en els termes emocionals: els criteris lexicogràfics són més o menys caòtics i incorren massa sovint en definicions circulars o bé incompletes, sobretot en els substantius, que moltes vegades obliguen a cercar els verbs corresponents. Per exemple, segons el DIEC, *desolació* vol dir 'acció de desolar; l'efecte'. Els diccionaris, a més, es limiten a enumerar significats o sentits més o menys

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

estàtics, procediment que porta a un resultat similar al de les classificacions o taxonomies funcionals.

D'altra banda, al marge de les variants geogràfiques, és improbable que hi hagi conceptes nítids i sinònims absoluts. És per això que, consideracions pragmàtiques a part, se suposa que si la llengua disposa d'etiquetes diferents és perquè, en realitat, hi ha variacions (més o menys subtils) en la construcció dels processos cognitivoemocionals.

José Antonio Marina (1999: 409) va fer referència a un estudi estadístic de la documentalista Marisa López sobre 381 termes relacionats amb l'emoció. Doncs bé, n'hi ha 224 que apareixien amb algun dels descriptors següents: *actitud, afecte, estat d'ànim, emoció, impressió, inclinació, moviment, passió i pertorbació*. Segons Marina, en castellà (res ens fa pensar que hi pugui haver diferències en català), el camp de l'experiència s'organitza com reproduïm a la taula següent (la marca grisa és nostra):

Términos cognitivos		ver, sentir, imaginar
Términos afectivos	motivacionales	deseo, impulso, tendencia
	sentimentales	tristeza
Términos de acción	conocimiento	consciente, inconsciente
	voluntariedad	intencionada, impulsiva, incontrolada
	manera	tenaz, discreta, espontánea
Términos de personalidad	carácter	orgullosa, iracunda, soberbia

(Marina 1999: 410)

D'aquesta taula es desprèn que, per exemple, la percepció d'un estímul de perill (real o imaginari) activa una reacció neurofisiològica (de por), manifesta un tret del caràcter (valentia o covardia) o certes conductes (atreuiment o fugida, abandó) i inclou una resposta a l'estímul (lluitar o rendir-se).

Així mateix, sense sortir de l'àmbit de la lexicografia, el 1984, la psicòloga Cynthia Whissell i els seus col·legues van publicar el *Dictionary of Affect in Language*, que conté 4.000 entrades: com que l'emoció forma part de l'afecte,¹² el lèxic afectiu supera

¹² Per als psicòlegs Agustín Echevarría i Darío Páez (1989), l'afectivitat és la tonalitat o «color» emotiu que impregna la relació que estableix l'ésser humà amb el món (això és, amb el que el cognitivisme entén com a *realitat experiencial*). El filòsof José Antonio Marina, per la seva banda, considera que l'afectivitat és una categoria molt general que abraça els afectes, els estats d'ànim, l'humor, els sentiments i, és clar, les emocions. I el *Diccionari de Neurociència* (2011: 10) defineix *afecte* com el «comportament observable que expressa els sentiments experimentats per l'individu» (entrada n. 70).

Així mateix, pel que fa a l'estat d'ànim, el podem imaginar com una línia recta que pot ser pertorbada,

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

el lèxic estrictament emocional (Marina 1999: 388–391). I com que, a més, van recollir termes que remeten a conceptes com ara *riure*, *ploraner* o *bellesa*, resulta difícil destriar la idea d'*emoció* de les de *motivació*, *personalitat* i *conducta*.

En conseqüència, no és estrany que, al revés, valorar si una etiqueta designa una emoció, un sentiment, un tret de la personalitat o un comportament ens porti a un laberint, ja que la realitat experiencial és prou versàtil perquè cada terme s'emmotlli als conceptes (semàntics i pragmàtics) i a l'experiència (neurofisiològica, sociocultural i psíquica o subjectiva).

2.4 La cognició emocional: l'emoció com a fenomen continu i complex

El 1968, el psicòleg Peter Lang va proposar un model de tres components o sistemes de resposta a l'estímul desencadenant d'una emoció: el component neurofisiològic i bioquímic, que té com a propòsit l'activació (vegeu § 2.1); el component motor i conductual, amb l'expressió motora com a objectiu; i el component cognitiu i experiencial, que fa possible el sentiment (Limonero 2003: 159–160). L'important d'aquesta tríada reactiva és que va fer palesa la necessitat d'estudiar diverses classes de reaccions, ja que cada classe se centra en el fragment (PART) d'un procés més ampli (TOT): quan algú experimenta una emoció, tenen lloc una sèrie de canvis corporals i, molt sovint, també mentals o psíquics. Els primers canvis, que són producte de l'atribució de significat bàsic o de les funcions cognitives homòlogues, configuren l'*emoció*; mentre que els segons, que són producte de l'atribució de significat complex o de les funcions cognitives superiors, configuren el *sentiment*.

Trenta anys més tard, el neuròleg Antonio Damásio il·lustrava el model components de Peter Lang a partir de la notícia de la mort d'una persona del propi entorn:

Si sabes de la muerte de un compañero, probablemente el corazón te lata más fuerte, empalidezcas, se te contraiga el vientre, se te tense la musculatura de cuello y espalda, en tanto que la musculatura del rostro compone una máscara de tristeza [...]. Se

momentàniament, per una emoció, la qual, un cop ha *passat* (és a dir, quan l'estímul desencadenant ha completat la seqüència cognitivoemocional), restableix la direcció recta. D'acord amb el psicòleg Joaquim Limonero (2003: 180) «els estats d'ànim són sempre presents a les nostres vides, consubstancials a les persones, i proporcionen el fons afectiu, el “color emocional” [metàfora que, com acabem de veure, també fan servir Echavarría i Páez en definir l'afectivitat] a tot el que fem».

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

producen alteracions en diversos paràmetres funcionals viscerales (corazón, pulmons, piel y tripas), musculoesqueléticos (los que están unidos al hueso), y endocrino-glandulares (pituitaria y suprarrenales). El cerebro libera una cantidad de moduladores péptidos en el torrente sanguíneo. El sistema inmune también se modifica rápidamente. La actividad básica de la musculatura lisa de las paredes arteriales puede incrementarse, produciendo contracciones y el adelgazamiento de los vasos sanguíneos (el resultado es palidez); o bien puede decrecer, en cuyo caso la musculatura lisa se relaja y los vasos sanguíneos se dilatan (el resultado es rubor) (1999 [1994]: 159).

Evidentment, no totes les experiències són tan transparents o categòriques, ja que no tots els estímuls resulten tan colpidors per al subjecte. Així mateix, hem de tenir present que els tres sistemes de resposta no se succeeixen de manera encadenada, sinó que en part se superposen, tal com s'espera de qualsevol categoria dinàmica i de qualsevol fenomen complex en general.

De fet, l'aspecte més destacable del model de Lang (1968) és que constitueix el precedent de la *categoria multidimensional*¹³ de Paul i Anne Kleinginna (1981). Arran del buidatge d'un corpus bibliogràfic, aquests psicòlegs van concloure que l'emoció es pot concebre des d'onze categories (*afectiva, cognitiva, d'estímuls licitadors, fisiològica, expressiva, disruptiva, adaptativa, restrictiva, motivacional, escèptica i muldidimensional*), de les quals aquesta darrera és la més moderna i completa (Kleinginna i Kleinginna 1981: 335 [dins Limonero 2003: 157]):

L'emoció és un conjunt complex d'interaccions entre factors subjectius i objectius, mediat per sistemes neuronals i hormonals que poden:

- (1) donar lloc a experiències afectives, com ara sentiments d'activació de la dimensió hedònica
- (2) originar ajustos neurofisiològics
- (3) generar processos cognitius, com ara efectes perceptius rellevants, avaluacions i processos d'etiquetatge lingüístic
- (4) promoure una conducta que és freqüentment (però no sempre) expressiva, dirigida cap a una meta (la funció) i adaptativa

¹³ De tota manera, per no confondre la categoria multidimensional amb les dimensions afectives de Wilhelm Wund i James Russell (vegeu § 2.1), en aquest treball l'hauríem d'anomenar *multicomponencial*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Un altre psicòleg, Robert Plutchik (1980 i 2002), va proposar un model seqüencial que desglossava l'ordre típic en què tenen lloc els canvis neurofisiològics, socioculturals i subjectius o psíquics que s'associen a la construcció d'un procés cognitivoemocional. Constatem, doncs, que és més encertat representar l'emoció en seqüències circulars o retroalimentades que concebre aquest fenomen com un procés lineal i mecànic, tal com feia el conductisme. Més concretament, les emocions constitueixen seqüències de processos que arrenquen amb l'avaluació prelingüística d'un estímul significatiu que predisposa el subjecte a respondre-hi de manera passiva o activa, i per mitjà d'una acció, un acte comunicatiu o un pensament (vegeu § 3.4).

També James Russell (2003: 151) ha fet referència a l'emoció com un procés seqüenciat amb canvis interdependents i canvis subjectes a variacions. Aquest especialista ha emfasitzat la prominència que pot assolir un sistema de resposta en un estímul o en un subjecte en particular: per exemple, una reprimenda injusta li pot provocar a un treballador la por de perdre la feina, mentre que un altre treballador pot reaccionar rebotant-se contra l'empresari (Marina 1999: 248).

Per la seva banda, Paul Ekman (2004 [2003]: 40), s'ha referit a les emocions en termes de *programes*. La paraula *programa*, recorda, conté dues arrels: *pro* ('davant') i *graphein* ('escriure'), de manera que l'emoció apel·la als mecanismes que emmagatzemen informació escrita al genoma. Idealment, diu, hi hauria d'haver un programa específic per a cada categoria emocional: mentre no sapiguem més sobre la relació entre l'emoció i el cervell, la metàfora dels programes, per bé que aproximada, continua sent útil a l'hora de descriure la cognició emocional (2004 [2003]: 94–95).

El cas és que actualment seguim sense tenir proves concloents sobre com s'adquireixen els fonaments amb què construïm els processos cognitivoemocionals, i això vol dir que no hem aconseguit penetrar en l'essència del fenomen emocional o del coneixement (Ekman 2004 [2003]: 44). Citant el filòsof Carlos Blanco:

El cerebro representa la entidad más compleja del universo conocido, dotada de aproximadamente ochenta mil millones de neuronas y unos cien billones de conexiones sinápticas. Constituye el resultado de decenas de millones de años de evolución. En el caso de la especie humana, la diferencia filogenética más significativa con respecto a sus ancestros inmediatos reside en el espectacular desarrollo que han experimentado las regiones corticales (2014: 256–257).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

També el neuròleg Antonio Damásio ha enllaçat el concepte d'*emoció* amb el de *programa* i, a més, amb el d'*acció*, conceptes que tenen reminiscències del *moviment* etimològic (vegeu § 3.4):

Las emociones son programas complejos de acciones, en gran medida automáticos, confeccionados por la evolución. Las acciones se complementan con un programa cognitivo, pero el mundo de las emociones es en amplia medida un mundo de acciones que se llevan a cabo en nuestros cuerpos, desde las expresiones faciales y las posturas hasta los cambios en las vísceras y el medio interno (2010: 175).

Notem que aquesta definició és similar a la de Carlos Blanco (2014), que acabem de llegir, i a la proporcionaven Paul i Anne Kleinginna el 1981, i que hem reproduït una mica més enrere. Per a aquests psicòlegs, la *categoría adaptativa* destaca el paper funcional de l'emoció i segueix el plantejament darwinista segons el qual les emocions han contribuït decisivament a la supervivència de les espècies (Limonero 2003: 157). I és que, arran de les conclusions a què va arribar el naturalista Charles Darwin a *The expression of the emotions in man and animals* (1984 [1872]), entenem que les emocions, talment com la resta de mecanismes biològics i neurofisiològics, són innates, determinades genèticament. En conseqüència, els processos cognitivoemocionals són necessaris perquè fan possible que l'individu s'adapti a un entorn canviant, fins al punt que en poden arribar a condicionar la supervivència.

Ara bé, sembla que no totes les categories emocionals (o millor dit, cognitivoemocionals) són igual de funcionals (Jing-Schmidt 2007: 421). Altrament, la seqüència cognitivoemocional prototípica és aquella que permet la supervivència en el sentit més elemental, com és el cas de la por: tenim por perquè percebem un perill i no sabem si podem fer-hi front. Segurament és per això que hi ha molta bibliografia sobre els aspectes neurofisiològics i conceptuals de la por, així com també de l'enuig o l'odi, ja que es tracta d'emocions que es relacionen de manera prou directa amb els mecanismes de defensa de les espècies en general.

En canvi, la tristesa és el sentiment per antonomàsia (ho palesen estructures fixades com ara «t'acompanyo en el sentiment»), i no és necessària *stricto sensu* per sobreviure. Per al psicòleg Roy Baumeister et al. (2001), concebem aquest procés cognitivoemocional més aviat com una disfunció (no debades, a la part pràctica veurem

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

que hi ha molts conceptes que provenen de malalties o d'indicis de malaltia, com ara *neurastènia* o *dolor* respectivament); en canvi, un altre psicòleg, Carlos Rodríguez (1998), creu que el fet que l'alegria i la tristesa manquin de patrons fisiològics marcats fa que sigui millor considerar-les estats d'ànim (*moods*) (vegeu § 2.3). En tot cas, podem arribar a la conclusió que l'adaptació constitueix un paràmetre gradual.

També el paràmetre *social* sembla una funció de grau: segons Antonio Damásio, les emocions solen tenir un component social, el que passa és que hi ha construccions com ara la llàstima, la compassió, la vergonya, la culpa, el desdeny, la gelosia, l'enveja, l'orgull i l'admiració que impliquen altres participants, per la qual cosa aquestes construccions són indefectiblement socials (2010: 198–199).¹⁴

Això no impedeix, és clar, que l'alegria i la tristesa també puguin tenir una causa social: com afirmava Spinoza a la proposició 23, ens alegrem que algú que odiem estigui trist; i al revés, ens entristeix veure feliç una persona que no podem sofrir. No obstant això, i remetent-nos a Tomkins (vegeu § 2), en aquesta darrera situació, més que tristesa, el que solem sentir segurament és odi.

En qualsevol cas, l'adaptació pot constituir un paràmetre neurofisiològic o sociocultural, que no hem de confondre amb l'*adequació* al marc comunicatiu. Doncs bé, partint del fet que l'adaptació de l'espècie a l'entorn és producte de l'evolució, Paul Ekman (2004 [2003]: 44–46) es va plantejar què podem entendre per *evolució* i fins a quin punt es tracta d'una qüestió biològica o sociocultural: la idea és que cada programa emocional (o millor, *cognitivoemocional*) té associat un esquema bàsic i hereditari (l'*emoció*) que s'enriqueix amb el marc sociocultural i amb la subjectivitat (els *sentiments* o *variants*).

El que Ekman tracta com a *temes* i *variants*, Damásio (1999 [1994]) ho explica en termes d'*emocions preorganitzades* i *emocions organitzades*. De manera semblant a Ekman, aquest neuròleg argumenta que la primera classe d'emocions comparteixen un programa d'acció neurofisiològic, formen part del coneixement innat establert al genoma i poden no estar delimitades lingüísticament, això és, poden no transcendir l'atribució de significat complex o cognició lingüística (2010: 196).

Podem afirmar, per tant, que l'esquema bàsic o tema d'una emoció consisteix en un

¹⁴ Els conceptes de *llàstima* i *compassió* formen part del nostre corpus, mentre que la vergonya constitueix un procés cognitivoemocional construït que té punts de contacte amb el de tristesa i angoixa. Així mateix, en els apartats dedicats als aspectes socioculturals de transició psíquica (vegeu § 5.1.4, § 5.2.3, § 5.3.4 i § 5.4.4), dediquem un subapartat als valors específics recurrents, els quals impliquen un marc social.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

substrat innat de caràcter fisiològic, sensorial, motor i expressiu que es desenvolupa amb la maduració de les estructures neurofisiològiques de l'individu (Limonero 2003: 168). Aquesta definició coincideix bastant amb la que el psicòleg Jean Piaget va proposar per a *esquema d'imatge*, i que a grans trets adopta el cognitivisme (vegeu § 4.4.1 b)).

Així, conceptualitzem la tristesa com un tema cognitivoemocional que es desplega en tota una família de variants: *aflicció, decepció, abatiment, desànim, desesperació, pena, desconsol, compunció*, etc.¹⁵ Aquesta relació inclusiva (una variant ho és respecte a un o diversos temes)¹⁶ recorda l'anàlisi composicional que aplicava Plutchik per caracteritzar les emocions primàries i les emocions secundàries o sentiments (vegeu § 2.2). La diferència és que les emocions composicionals admeten una anàlisi en termes de propietats necessàries i suficients.

Ara bé, i tornant a la idea d'*evolució*, quan parlem dels aspectes biològics i socioculturals, hem de precisar si ens referim a l'evolució general al llarg de la Història o a l'evolució individual al llarg de la vida. L'*explicació històrica* apunta al passat remot com el període en què es van desenvolupar els fonaments emocionals i cognitius (encara que ja hem advertit més enrere que no sabem *com*): segons Ekman, la supervivència de l'espècie és massa important perquè la selecció natural no hi hagi intervingut. En la mateixa línia, Damásio (1999 [1994]: 163) suggereix que si la ment sorgeix del cos i no d'un cervell separat del cos és perquè l'evolució va seleccionar els cervells més complexos, que eren els més eficients tant en les respostes sensorimotors i perceptives (prelingüístiques) com en les respostes mentals i conceptuals (lingüístiques).

En canvi, l'*explicació de l'aprenentatge constant de l'espècie* admet que hi ha aspectes hereditaris o generals i aspectes més o menys particulars, que cadascú aprèn al llarg de la seva vida. El que passa és que, com que molts aprenentatges són universals, ens pot semblar que són innats, és a dir, podem pensar erròniament que no hi ha intervingut la interacció amb l'entorn.

Antonio Damásio planteja aquesta qüestió com «el fantasma del determinismo genético» i adverteix que «hay montones de cosas» (2010: 179): tan cert és que les persones de les diverses cultures tenen un cervell bastant similar com que l'aprenentatge modela

¹⁵ En aquesta tesi, no aprofundim en el fet que la categoria gramatical també influeix en la conceptualització (vegeu Valenzuela i Hilferty 2012: § 8).

¹⁶ Vegeu § 4.2, sobre la relació entre els conceptes i els dominis.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

el cervell. En definitiva, sembla que es produeix una retroalimentació entre l'evolució genètica i l'evolució vital, ja que el cervell està igual de preparat per construir aprenentatges que per automatitzar-los (vegeu § 3.3 i § 4.4.1).

En aquest sentit, Ekman és del parer que, si els temes cognitivoemocionals fossin apresos, es podrien desaprendre. El cas, però, és que va poder demostrar que els nens cecs de naixement poden emetre qualsevol expressió facial, i que a més l'emeten amb una intenció comunicativa, de manera que una persona cega mai no apujaria els llavis per manifestar tristesa, per exemple (Ekman 2004 [2003] 45–46). Així doncs, la manifestació i el reconeixement d'expressions facials constitueix un universal comunicatiu i, per tant, un conjunt de patrons innats que formen part de l'herència genètica.

I és que Ekman partia de la hipòtesi que les emocions constitueixen pautes apreses en un marc sociocultural, però el treball de camp que va dur a terme a Nova Guinea amb tribus analfabetes va desmuntar les seves expectatives: els resultats van fer evident que un occidental pot interpretar correctament qualsevol expressió facial d'una persona d'una altra cultura (facultat, per cert, que també tenen els primats i els gossos). És més, tot i la dificultat que va tenir per convèncer els científics repatanis, cap altre estudi intercultural posterior ha aconseguit que dos informants atribueixin categories emocionals diferents a una mateixa expressió facial. Això vol dir que, efectivament, les configuracions facials són de base biològica i hereditària (Ekman 2004 [2003]: 30–31) i que de manera innata sabem aparellar les expressions facials amb els temes cognitivoemocionals.

Aquesta capacitat ens porta a recordar la *categoria expressiva* de Kleinginna i Kleinginna (1981), la qual ressalta les respostes externes en detriment dels estímuls desencadenants. Als segles XVIII i XIX, la fisiognomonia ja va fixar taxonomies que associaven una expressió facial a una categoria emocional (Castilla del Pino 2000: cap. 1, nota 15): per exemple, si bé és evident que una esquena encorbada pot transmetre tristesa, l'indici més evident d'aquest tema cognitivoemocional és l'expressió facial que li és pròpia (Limonero 2003: 156 i 163). Dit d'una altra manera, una persona que passeja encorbada pot estar trista, però també pot tenir una lesió a una lumbar, o pot estar recreant un episodi vergonyós recent: per descriure l'experiència humana, hem d'atendre al context neurofisiològic, sociocultural i psíquic o subjectiu.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

No és estrany, doncs, que, de totes les manifestacions o reaccions observables de l'emoció, les expressions facials siguin les que han motivat més recerques dels plantejaments de Charles Darwin ençà (Limonero 2003: 162). I és que, almenys en el pla ideal o prototípic, les velles *emocions bàsiques* es correlacionen amb una expressió facial. És per això que el concepte de *nostàlgia*, per exemple, és menys prototípic el de *tristesa*.

Ara bé, que l'expressió facial sigui l'índici més prominent i prototípic dels temes cognitivoemocional no vol dir que sigui l'únic. En concret, els canvis o indicis corporals que es complementen amb les expressions facials són els següents:

(1) la *temperatura corporal*: l'enuig és el procés cognitivoemocional que sol generar l'increment més elevat, per davant de la por (Limonero 2003: 173)

(2) la *frequència cardíaca*: al graó més alt hi ha la por i l'enuig; tot seguit, la tristesa, el fàstic i, finalment, en el graó més baix, l'alegria (Ekman, Levenson i Friesen 1983 i Limonero (2003: 173 i 176)).

(3) *altres respostes somàtiques*: destaquen la segregació d'adrenalina; l'alteració del to muscular, de la respiració i del diàmetre de la pupil·la; l'activitat salival i la pressió sanguínia

(4) la *veu*: en el cas de la tristesa, la funció bàsica és configurar una crida d'auxili i consol mitjançant els músculs del cos en general i, sovint, els de la cara en particular; els músculs són molt més mals de controlar que els aspectes paralingüístics i, per descomptat, que les paraules. D'aquí ve que, com lamenta Paul Ekman, s'hagi conferit poca importància a les propietats de la veu:

Dada la importancia de la voz, es una pena que sepamos tan poco, comparado con el rostro, acerca de cómo indica las emociones. Mi colega y en ocasiones compañero de investigaciones Klaus Scherer es el máximo exponente de los científicos consagrados al estudio de la voz y la emoción. Sus obras demuestran que las señales vocales de las emociones son, al igual que las del rostro, universales (2004 [2003]: 88).

I centrant-se en la tristesa, Ekman ha recollit els vuit indicis que descrivim a continuació (el 4, el 6 i el 7 sense cap rastre en el nostre corpus); notem que els dos primers canvis són els més prominents, però també els que es poden ocultar i fingir més fàcilment (2004 [2003]: 130):

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

(1) *la mirada cap avall*

(2) *el plor*. Malgrat que les llàgrimes constitueixen un indicati prototípic de la tristesa, no són exclusives del dolor físic i el dolor psíquic, sinó que també són característiques de l'alegria intensa. Sobre aquest indicati, s'atribueix a George Sand la frase cèlebre «Déu ha posat el plaer tan a prop del dolor que moltes vegades es plora d'alegria». El 2008, el fisiòleg Michel Cabanac donava l'explicació científica d'aquest fet (la cursiva és nostra): el plaer i el dolor estan tan units «porque en la consciencia son la misma *dimensión* [vegeu § 2.1]. Cuando es positiva indica utilidad y debería ser buscada. Cuando es negativa indica daño o peligro y debería ser evitada».

En tot cas, les llàgrimes constitueixen un universal cultural: provenen de la substància grisa periacuetuctal, que genera moltes respostes cognitivoemocionals que estan relacionades amb el plaer i el dolor, com ara riure, plorar o quedar-se immòbil. A més, sabem que els primats també poden plorar, especialment en situacions angouxoses o estressants.

(3) *l'angulació dels extrems interns de les celles*. Quan elevem i ajuntem les celles, s'hi forma una arruga vertical entremig. Aquest gest, que pot constituir l'únic signe de tristesa, resulta un indicati molt fiable, ja que molt poques persones poden fer-lo conscientment

(4) *l'elevació de les galtes*. Aquest altre gest pot recordar un somriure burlesc. No obstant això, les commissures dels llavis no s'eleven pel múscul que sustenta el somriure, sinó pel zygomaticus major i l'orbiculari oculi

(5) *la percepció que les parpelles pesen*

(6) *l'estirament dels llavis*, de tal manera que l'inferior tremola. En expressions contingudes, els llavis solen estar lleugerament pressionats

(7) *la boca oberta*, en les experiències més intenses

(8) *el mal de coll*, en concret a la part posterior

Ara bé, per caracteritzar els temes cognitivoemocionals, no n'hi ha prou aïllant els patrons neurofisiològics, ja que n'hi ha de comuns en categories dispars (Limonero 2003: 173): per exemple, la boca oberta pot ser indicati tant de tristesa com de por. En definitiva, encara no s'ha pogut determinar el substrat de cada emoció: no hi ha unes característiques ni uns conceptes universals per a cada categoria (Kövecses, Palmer i Dirven 2003: 144–145). Clar i ras, cal complementar els indicis neurofisiològics amb els paràmetres socioculturals i amb la subjectivitat.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

I és que l'herència genètica sovint manté una relació de continuïtat amb els factors socioculturals. El motiu és que, deixant de banda aspectes psicològics com ara el temperament i el caràcter, la societat i la cultura exerceixen un paper important en la cognició emocional, fins al punt que el marc sociocultural pot arribar a proveir les causes o estímuls desencadenants. Les diferències d'origen sociocultural, a més, poden induir les persones a inhibir, modificar o dissimular les experiències cognitivoemocionals.

Amb tot, i això és el més interessant, només som capaços d'intervenir en els canvis externs, mentre que les reaccions internes no es poden ocultar ni fingir: no podem decidir, per exemple, que volem reduir la temperatura corporal (Ekman 2004 [2003]: 84 i 125). És a dir, només podem manipular els aspectes variables dels processos cognitivoemocionals i, amb certa perícia, els canvis externs.

Per estudiar les reaccions simulades i fingides, s'han dut a terme diversos experiments, i en tots s'ha arribat a la conclusió que atribuïm la resposta facial a un desencadenant més social que fisiològic. El 1862, el neuròleg Duchenne de Boulogne va retratar un grup d'informants mentre se'ls estimulaven els diversos músculs de la cara. El que va descobrir és el següent:

La emoción de alegría sincera se expresa en el rostro mediante una contracción combinada del músculo zygomaticus major y el orbicularis oculi. El primero obedece a la voluntad [...]. La falsa alegría, la risa engañosa, no pueden provocar la contracción de este último músculo [...]. El músculo que circunda los ojos no obedece a la voluntad; solo se pone en juego mediante un sentimiento verdadero, una emoción agradable (Ekman 2004 [2003]: 253–254).

Quasi un segle més tard, els psicòlegs Paul Ekman i Wallace Friesen (1969) van tornar a investigar el comportament del múscul orbicularis oculi: van constatar que només el 10 % dels informants el poden contreure voluntàriament, i que els bebès de 10 mesos l'activen per somriure a la seva mare però no a un desconegut. I és que moure aquest múscul activa les àrees del cervell associades al plaer, mentre que en els somriures socials aquestes àrees no s'activen.

En la mateixa línia, el psicòleg Alan Fridlund (1994) va constatar que el somriure, més que alegria, sol reflectir una actitud amigable, conciliadora o bé submissa (Russell 2003:

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

163). I els seus col·legues José Miguel Fernández i María Ángeles Ruiz (1995) van trobar proves que, fins i tot en casos clars d'alegria, el somriure acostuma a constituir un gest social (íd.).

Tornant a Ekman i Friesen, però, ells perseguien un repte encara més ambiciós: amb l'objectiu d'esbrinar quins músculs participen en cada tema cognitivoemocional, van retratar-se mentre recreaven fins a 10.000 combinacions d'expressions facials. El resultat va ser el que van anomenar *microexpressions*, això és, moviments facials inconscients i difícils de percebre, que duren menys d'1/5 de segon i que solen ser lleugerament asimètrics.

Doncs bé, la troballa d'aquests investigadors va ser descobrir que, quan recreaven certes configuracions facials, experimentaven un tema cognitivoemocional, i van aconseguir provar que els moviments musculars associats als temes cognitivoemocionals produeixen canvis en el sistema nerviós autònom (Ekman 2004 [2003]: 57). Això vol dir que els processos cognitivoemocionals bàsics poden no obeir a una causa concreta: la saviesa popular, de fet, recomana que si estem tristos fem l'esforç de somriure, ja que aquest gest, en principi social, dilueix la pena, ni que sigui momentàniament (pensem, per exemple, en la unitat fràsica castellana *Sonría, por favor*, que té l'origen en un concurs televisiu del 1996).

I a més, el neuròleg Antonio Damásio (1999 [1994] i 2010) ha demostrat que els somriures reals i en els somriures simulats es diferencien no només en les configuracions musculars, sinó també en les imatges neurals o electrofisiològiques.¹⁷ Dit amb altres paraules, els humans (i també els primats) podem fingir les emocions (pensem en els derivats *ploriqueig* i *ploricó* (que analitzen a la part pràctica) però no totes les parts del cervell es deixen «enganyar».

En efecte, el cervell humà (i el dels homínids en general) és molt complex. És per això que el psiquiatra Carlos Castilla del Pino (2000: § 3) ens adverteix que no hem de confondre l'expressió d'una emoció amb l'exteriorització. I és que, com ja sabem, Charles Darwin (1984 [1872]) va estudiar les expressions facials, però no va diferenciar (almenys explícitament) l'*expressió* de l'*exteriorització*: les persones podem no exterioritzar l'emoció (o sigui, la podem inhibir); i a més, podem exterioritzar un estat simulat: per exemple, podem somriure perquè estem nerviosos (el que en anglès diuen

¹⁷ Al capítol 3 tractem més àmpliament la imaginació neural.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

to give a nervous laugh) o somriure a posta en senyal de cortesia. No cal dir que els principals professionals de la recreació d'expressions facials són els actors (Castilla del Pino: cap. 4, nota 5).

Darwin (1984 [1872]), en fi, va tractar prou a fons la funció estratègica i comunicativa de les emocions, però en va emfasitzar les expressions facials, en tant que manifestacions prominents. En conseqüència, hem de convenir que els temes cognitivoemocionals tenen un correlat expressiu prototípic però no estàtic, ja que les expressions facials poden inhibir-se o fingir-se.

Tot això significa que, si volem categoritzar l'emoció també a partir dels valors socioculturals que li podem atribuir, hem de reformular la perspectiva evolucionista de Darwin en termes interpersonals: des del punt de vista de l'evolució de l'espècie, les variants cognitivoemocionals són més recents que els temes i engloben construccions més o menys subjectives que probablement són exclusives de l'ésser humà. I des del punt de vista de l'evolució de l'individu, les relacions humanes que entaulem amb l'entorn esdevenen progressivament més variades i elaborades. Per exemple, cap als 5 anys, els nens que han assolit una proesa gimnàstica fan notar que estan contents, i després de robar unes monedes es mostren temorosos, però en aquesta edat encara no saben verbalitzar processos cognitivoemocionals necessàriament socials com ara l'orgull i la vergonya. N'hauran après cap als 6 o 7 anys, però només, encara, si en la proesa o la malifeta en qüestió hi ha hagut testimonis (Marina: 1999: § 16.2).

En aquesta tesi, acceptem que les convencions socials i culturals incideixen en la construcció dels processos cognitivoemocionals, però considerem extremada la concepció del psicòleg James Averill, segons el qual «las emociones no [...] pueden ser explicadas en términos estrictamente fisiológicos: más bien son construcciones sociales» (Russell 1980: 309). Abonem, en canvi, les conclusions (basades, recordem-ho, en treballs de camp) dels psicòlegs Paul Ekman i Wallace Friesen:

Mientras los músculos faciales que se mueven cuando tiene lugar un particular afecto [tema] son los mismos a través de las culturas, el estímulo desencadenante, los afectos asociados, las normas y las consecuencias culturales [variants] pueden variar de una cultura a otra (1969: 73).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

De fet, quasi 30 anys després, el neuròleg Antonio Damásio afirmaria el mateix amb altres paraules:

Aunque parece haber un gran componente biológico en lo que he llamado *emociones primarias*, la manera como conceptualizamos las emociones secundarias depende de cada cultura (1999 [1994]: 312).

Per tant, l'emoció constitueix un universal cultural, però cada llengua l'expressa amb les seves pròpies estructures semanticopragmàtiques i conceptuals. Així, per exemple, el tema *tenir por* és universal, mentre que la por o l'aversion a les rates, i encara més la por a passar per sota d'una escala, són variants apreses.

Els aspectes socioculturals, doncs, il·lustren matisos variables i més o menys complexos, a mig camí entre l'herència genètica i la subjectivitat humana. És per això que insistim que cal superar la dicotomia entre la idea de *manifestació fisiològica* i la de *construcció social*, ja que les emocions s'experimenten com estats fisiològics invocats per esdeveniments eminentment socials (Kövecses, Palmer i Dirven 2003: 143 i 150).

Així mateix, si bé en aquest treball no distingim la base social de la cultural, convé aclarir que es tracta de dues bases diferents: la cultura proporciona un abast més ampli que la societat, mentre que la societat forma part d'una cultura (per exemple, la societat anglesa i la catalana no són iguals, malgrat que totes dues són occidentals). I és que la conceptualització i la lexicalització dels processos cognitivoemocional construïts s'ha enfocada sovint des de la perspectiva de l'anglès, si bé aquesta llengua, com qualsevol altra, no sempre codifica els matisos que sí que lexicalitzen altres llengües (i viceversa, és clar).

La variació sociocultural en la construcció de processos cognitivoemocionals ens obliga a recordar que la relació entre les experiències, els conceptes i els termes no és biunívoca (vegeu § 2.1). En aquest sentit, Paul Ekman (2004 [2003]) va anotar que els dani, d'Indonèsia, no fan servir paraules específiques equivalents a les nostres categories emocionals; i James Russell (1991: 429) va constatar que en samoà es fa servir el mot *lagona* per conceptualitzar el que els parlants occidentals categoritzem com a sensacions i com a sentiments (vegeu § 3.4 i § 4.5.2). Un altre exemple que la variació cognitivoemocional és complexa es manifesta en el fet que les cultures orientals conceben la fam com una emoció, cosa que no fem els occidentals. I encara

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

una altra dada, aquesta prou coneguda: als països occidentals som més proclius a la introspecció psicològica que als orientals, però en canvi les cultures orientals s'*escolten* més el cos.

Justament, hi ha un exemple sobre la variació cultural que ens permet enllaçar el concepte d'*emoció* amb el de *disfunció*: l'anglès distingeix lèxicament la indisposició o malaltia lleu (*illness*) de l'afecció clínica o la malaltia greu (*disease*) (Marina 1999: 267). En català i en castellà, en canvi, els conceptes de *malaltia* i *enfermedad* tenen un abast diferent: una persona que estigui refredada dirà que *està malalta* o que *es troba malament*, imatge que també pot transmetre, però ja amb connotacions subtilment eufemístiques, una persona que estigui *molt* malalta, és a dir, que pateixi una malaltia *avançada*. *Tenir una malaltia*, altrament, transmet només el valor de *disease*. En aquest sentit, són molt ajustades les paraules del filòleg Vicent Salvador:

La distinció tan oportunament afavorida per l'estructura lèxica de la llengua anglesa [...] permet diferenciar *disease* (malaltia orgànica, entificada) d'*illness* (malestar subjectiu del malalt concret), dicotomia a la qual s'ha afegit posteriorment una tercera categoria: la *sickness* (malaltia socialment considerada). Des del punt de vista d'una antropologia mèdica, els tres components (biològic, psicològic i social) interactuen i estableixen uns quadres preconstruïts en els quals les diverses comunitats historicoculturals perceben les malalties i conceptualitzen una idea de la salut que ja no és un estat neutre sinó un procés dinàmic ben complex (2012: 48).

La clau del contínuum que hi ha entre l'emoció i la cognició, entre l'atribució de significat bàsic i l'atribució de significat complex, entre els temes i les variants, entre l'adquisició i l'aprenentatge, és en la ubiqüitat del sistema límbic, ja que conté alhora circuits innats i circuits modificables (Limonero 2003: 205). Parafrasejant Antonio Damásio: si bé comparteixen un mateix canal, l'evolució va seleccionar mecanismes diferents per a l'experiència i per a l'aprenentatge dels processos cognitivoemocionals (vegeu § 3.4).

No debades, la neurologia, i en particular l'estudi de les lesions, ha donat molta llum sobre el funcionament de la cognició emocional: en les diverses obres que ha publicat, Antonio Damásio comenta casos clínics de pacients que pateixen disfuncions cognitivoemocionals, molt sovint psicolingüístiques. Deixant de banda les afàsies, que

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

són l'exemple que se cita habitualment, ja hem vist que avui en dia les emocions no sempre són el resultat d'un estímul concret. I més encara, sabem que hi ha persones que no poden percebre les sensacions però sí emocionar-se (Limonero 2003: 192).

Els treballs de Damásio sobre la incidència de les lesions en el raonament i en la conducta han permès demostrar que el límit entre els temes i les variants cognitivoemocionals és gradual (1999 [1994]: 87). Sense anar més lluny, la facultat lingüística es localitza eminentment a l'hemisferi esquerre, mentre que els aspectes paralingüístics més aviat són competència de l'hemisferi dret.

Semblantment, el psiquiatra Carlos Castilla del Pino (2000: 339) ha afirmat que l'afecte¹⁸ i la cognició constitueixen dos sistemes complementaris: el cíngol funciona com una alerta que adverteix el subjecte de les conseqüències que poden tenir les seves accions. De fet, el cíngol es divideix en dos sectors: el sector dorsal, que desenvolupa funcions cognitives; i el sector ventral, que s'encarrega de funcions afectives. Per consegüent, quan un dels dos sistemes es danya, el coneixement queda alterat, però no es malmet del tot, sinó que els danys desorganitzen o bé el raonament o bé la conducta. Així s'explica que les lesions cerebrals tinguin repercussions socials: les respostes disruptives ho són sobretot per a la convivència en una comunitat més o menys regulada.

Més específicament, Antonio Damásio va descobrir que el dany al còrtex prefrontal s'associa a deterioraments cognitius i afectius que mantenen les condicions neurofisiològiques intactes, mentre que, quan la lesió té lloc als sectors dorsal i lateral, el subjecte manté la facultat de llenguatge però pateix danys cognitius i afectius:¹⁹

La lesión al sistema límbico deteriora el procesamiento de las emociones básicas [atribució de significat bàsic]; la lesión de las cortezas prefrontales compromete el procesamiento de las emociones secundarias [atribució de significat complex] (1999 [1994]: 164).

Ara bé, no només les lesions poden desorganitzar l'equilibri cognitivoemocional: les malalties mentals o psíquiques com ara la depressió tampoc no són estrictament funcionals o adaptatives (els psicòlegs Paul i Anne Kleinginna 1981 recollien les disruptcions sota el paraigua de la *categoría desorganizadora*). Potser ve de per aquí

¹⁸ Vegeu el peu de pàgina n. 12.

¹⁹ L'estudi de l'experiència neuropsíquica d'aquests subjectes queda fora de l'abast d'aquest treball.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

que la Història hagi proporcionat diverses conceptualitzacions, més o menys populars, de la relació que hi ha entre les emocions i les malalties: morals (pecats), socials (enveja, odi, bruixeria), biològiques (trastorns fisiològics) i psicològiques (somatitzacions) (Marina 1999: 267–268). En tot cas, entenem que aquestes conceptualitzacions ens permeten de resseguir els conceptes (valgui la redundància) de *passió*, *temperament* i *depressió*, els quals remetent als conceptes d'*emoció* i *malaltia*.

Pel que fa a les passions, avui en dia les entenem com estímuls que amaren el subjecte d'una manera molt intensa i passatgera i que el *fusionen* amb la causa cognitivoemocional, la qual esdevé l'únic centre d'atenció (Castilla del Pino 2000: 345). Constitueixen el que, d'una manera tan transparent com col·loquial, designem com a *fixacions*.

Quant al temperament, la medicina hipocràtica establí relacions de causa–efecte entre l'aspecte físic d'una persona i la propensió a patir algunes afeccions. En un llibre anònim titulat *De la constitución del universo del hombre*, cap al segle II es descrivia així la relació entre els humors i el temperament:

Los que están gobernados por la sangre más pura son sociables, ríen y bromean, y tienen el cuerpo sonrosado, de buen color; los gobernados por la bilis amarilla son irritables, violentos, osados, y tienen el cuerpo rubio, amarillento; los gobernados por la bilis negra son indolentes, apocados, enfermizos y, con respecto al cuerpo, morenos de tez y pelo. Pero los gobernados por la flema son tristes, olvidadizos y, en lo que se refiere al cuerpo, muy pálidos (Marina 1999: 197).

Des d'Hipòcrates fins al Romanticisme, la tradició mèdica considerava que el temperament és determinat per la barreja de quatre humors: bilis negra, bilis groga, sang i flegma. Actualment, d'acord amb el psicòleg Joaquim Limonero (2003: 181–182), es pensa que el temperament té una base biològica però que també depèn de la influència sociocultural: ja hem vist que no hi ha límits clars entre l'herència genètica o l'adquisició (que constitueix el substrat dels temes emocionals) i l'aprenentatge de patrons socioculturals (que constitueix el substrat dels variants emocionals).

Doncs bé, per als metges antics, la barreja d'humors era variable, i per tant es podia modificar. Si la barreja era equilibrada, es deia que el pacient tenia *bon humor* (unitat fràsica que ha quallat en la llengua general); per contra, si algun humor predominava de

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

manera anòmla, al pacient se li diagnosticava una disfunció d'origen fisiològic que repercutia en l'equilibri psíquic. No debades, a la part pràctica analitzarem molts conceptes que combinen un valor neurofisiològic amb un de psíquic o subjectiu, ja sigui només en l'ètim (per exemple, *frisança* o *frisor*) o en l'ús actual (per exemple, *acabat*) o, més esporàdicament, en trastorns que combinen aspectes neurofisiològics i aspectes psíquics o subjectius (per exemple, *neurastènia*).

Així mateix, és interessant saber que la paraula *humor* prové del llatí homònim ('líquid'): essencialment, aquest concepte designava l'aigua que estava en contacte amb la terra, que en llatí s'anomenava *humus* (d'on ve, de fet, el concepte d'*humiliar*).

Pel que fa a cada humor, la bilis negra se situava a l'hipocondri esquerre, en concret a la melsa: segons als antics, aquest humor alterava el caràcter del pacient de tal manera que se sentia trist i enutjat alhora. La bilis groga és un líquid groguenc o verdós, clar, viscos i amarg, que produeix el fetge en un litre diari i que es concentra a la vesícula biliar: així doncs, el to de pell tirant a groc pot constituir un símptoma de malaltia, ja que és un efecte de la icterícia. La sang, que és bombejada pel cor, és a l'origen del concepte de *còlera*, que antigament significava 'bilis' (DCVB). Tot i que aquest valor ha deixat d'existir, gràcies a un desplaçament conceptual de la relació de causa–efecte, la bilis continua designant la còlera o malhumor. Així, la unitat fràsica *pujar la sang al cap*, per exemple, es refereix a la persona que acaba de rebre una notícia que l'ha fet enfadar molt. A més, el fet que l'excés de sang constitueixi un mal humor, un humor dolent, ha donat lloc a la lexicalització *malhumor* (sense entrada al DIEC, tot i *malhumorat*) amb el valor de 'còlera, enuig'. I la flegma, significava 'mucositat': aquest humor s'associava a la mandra, a la fredor en les relacions humanes, a l'apatia (a l'activació baixa, en termes de Russell 1980). En principi, la flegma se situava als pulmons, però més tard se'n va focalitzar el caràcter psíquic i es va situar al cervell.

Resumim la teoria dels quatre humors a la taula següent:

	Bilis negra	Bilis groga	Sang	Flegma
Principal òrgan implicat	hipocondri esquerre (melsa)	fetge i vesícula biliar	cor	pulmons > cervell
Efecte psíquic en el pacient	melancolia i enuig	amargor	còlera	apatia

Avui en dia, la teoria dels humors constitueix un vestigi de la història de la medicina, gràcies a la contribució de la psicologia i dels avenços de la mateixa medicina.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Tanmateix, la noció d'*humor* perdura en diverses unitats fràsiques de la llengua comuna que apelen a la disposició de l'ànim: *no estar d'humor*, *estar d'humor negre*, etc.

I amb referència a la depressió, els psicòlegs i els psiquiatres distingeixen la *depressió exògena* o *reactiva* (en la qual hi intervenen factors neurofisiològics) i la *depressió endògena* o *melancòlica* (que obeeix a un desencadenant sociocultural més o menys barrejat amb la subjectivitat). Ara bé, la popularització del terme *depressió* no ens ha de fer oblidar que en les seqüències desorganitzades hi ha manifestacions que són impròpies dels processos cognitivoemocionals funcionals. Exactament, en la depressió i en els trastorns psíquics i mentals en general, les emocions estan fora de control, desbordades, i acaben interferint en la capacitat de concentrar-se, menjar i dormir (Ekman 2004 [2003]: 127 i 169). A més, una persona que pateix una veritable depressió sent una tristesa intensa i, sobretot, prolongada.²⁰ A més, aquesta persona té un concepte molt negatiu d'ella mateixa, i també sentiments de culpa que s'agreugen perquè no sap *superar* una situació (que concebem com un pes o una càrrega, vegeu § 5) i *fer front* a un estímul o causa que la manté *fixada* en ella mateixa, és a dir, *tancada* en la seva intimitat o subjectivitat (al capítol 5 també veurem que conceptes com ara *destret* denoten aquesta mena d'enclaustrament mental).

Els informants d'Ekman i Friesen (1969) manifestaven, evidentment, senyals de tristesa, però no especificaven en quin grau, fet que concorda amb l'argumentació de José Antonio Marina, que ens fa veure que les persones ens sentim bé o malament en una categoria cognitivoemocional (o millor dit, conceptual), no en un grau (1999: 390–391). En conseqüència, com que no hi ha indicis categòrics que distingeixin les manifestacions funcionals de les que són disfuncionals, ens hem de regir per paràmetres orientatius: la lexicalització és discontinua (PART), però l'experiència i la conceptualització són contínues (TOT).

En aquest sentit, tot i que no podem parlar d'una relació directa i constant entre les emocions i les malalties, els psicoanalistes ja sabien que el simple fet de verbalitzar l'experiència preserva la salut mental; altrament, els processos cognitivoemocionals s'alenteixen i se somatitzen. A més, com que el coneixement implica l'emoció (incidirem en aquesta idea al capítol següent), bloquejar l'emoció ens impedeix d'aprehendre adequadament la realitat experiencial.

Amb altres paraules, quan la causa d'un procés cognitivoemocional no és adaptativa

²⁰ Val a dir que el caràcter relatiu dels conceptes de *normal* o *funcional* fa que els casos fronterers puguin admetre diagnòstics contraris (vegeu la crítica al criteri composicional de *durada* a § 2.2).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

sinó disruptiva, la cognició no s'adequa a la interacció amb l'entorn: l'atenció excessiva a uns aspectes específics de la realitat experiencial porta l'experimentador a avaluar-la com una situació de perill, la qual cosa dona lloc a reaccions d'ansietat. Un cas clar el tenim en el concepte d'*atabalament*, que deu provenir de *tabal* (vegeu § 6.1.1 w)) els sorolls més o menys penetrants acaben acaparant tota l'atenció del subjecte.

No debades, al segle XVII, Spinoza ja havia constatat que, en el que avui en dia anomenem *imatges neurals*, l'alegria augmenta i accelera el moviment físic i psíquic i les reaccions o respostes, mentre que la tristesa opera a la inversa.²¹

Així mateix, els psicòlegs María Soledad Beato y Ángel Fernández van fer referència a la desorganització d'una altra funció cognitiva bàsica, la memòria, tal com hem vist que ja feia la doctrina medieval (1998: 36 [dins Marina 1999: 197]):

Dentro de los desórdenes encontrados, cabe destacar la pobre actuación de los sujetos depresivos frente a los sujetos no depresivos en la solución de problemas, en tareas perceptivo-motoras, en el razonamiento abstracto, en tareas de aprendizaje y en pruebas de memoria.

I aquestes paraules de Paul Ekman ens fan corroborar la complexitat del fenomen cognitivoemocional:

Hubiese esperado que los [sujetos] que respondían con velocidad normalmente también lo hiciesen con intensidad; pero en realidad hay tantas reacciones de alta intensidad como de baja. Y los [sujetos] que responden con lentitud también se dividen entre los de alta intensidad y los de baja [...]. Las personas que manifestaban respuestas intensas se dividían en las de duración larga y las de duración breve; y las de respuestas débiles, exactamente igual: duración larga y duración breve (2004 [2003]: 265).

Al quadre següent sintetitzem les relacions que hi ha entre l'emoció (temes i variants), la cognició i la malaltia:

²¹ Interpretem que és el que la teoria dimensional de la psicologia de les emocions explica en termes d'*activació* i *desactivació* (vegeu § 2.1).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Velocitat de la cognició i de la imaginació neural	Riquesa de la cognició i de la imaginació neural
Procés cognitivoemocional construït de <i>tristesa</i> Disfunció prototípica: depressió	La cognició és lenta i s'entreté en idees repetitives que giren a l'entorn de l'estímul o causa. L'atribució de significat és eminentment negativa per a les expectatives de l'experimentador	Els raonaments són ineficients, ja que contenen poques inferències i se centren en unes idees o imatges obsessives que solen promoure respostes negatives

(Font 2013: 88)

En fi, gràcies a l'estudi de les manifestacions disfuncionals i de les lesions neurals, podem constatar que totes les funcions cognitives bàsiques (la percepció i l'atenció sobretot, però també la memòria) estan molt relacionades: per això hi ha psicòlegs que confereixen un paper clau a l'afecte (vegeu el peu de pàgina n. 12), mentre que d'altres emfasitzen l'activitat cognitiva (Gil et al. 2010: § 2.1.2). Al nostre entendre, la primera postura es relaciona amb l'atribució de significat bàsic o prelingüístic, mentre que la segona se centra més aviat en l'atribució de significat complex o lingüístic, imprescindible per formar la consciència i, doncs, subjectes amb intimitat.

Pel que fa al component subjectiu dels processos cognitivoemocionals, a mitjan segle XX, els experiments dels psicòlegs Stanley Schachter i Jerome Singer (1962) van remarcar la importància de la cognició lingüística, en detriment dels aspectes neurofisiològics i socioculturals (Limonero 2003: 197–198 i Russell 2003: 163). Aquesta preferència metodològica contrasta amb la perspectiva biològica de Darwin i amb la perspectiva sociocultural d'Averill.

I és que les emocions humanes, abans que reaccions o conductes més o menys previsibles i observables, són processos en part subjectius, íntims. En aquest sentit, i des del punt de vista de la psicologia, Andrew Ortony i els seus col·legues van afirmar el següent (les cursives són nostres):

Las emociones son muy *reales* y muy *intensas* pero, sin embargo, proceden de las interpretaciones cognitivas impuestas a la *realidad externa* y no directamente de la *realidad en sí misma* [vegeu § 3.3] (1996: 5).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

(Las emociones son) reacciones [...] ante acontecimientos, agentes u objetos, la naturaleza particular de las cuales viene determinada por *la manera como es interpretada la situación desencadenante* (1996: 16).

Los acontecimientos son simplemente *elaboraciones de la gente* acerca de las cosas que suceden, consideradas independientemente de cualesquiera creencias que puedan tener acerca de las causas reales o posibles (1996: 23).

Paul Ekman, que va en la mateixa direcció, apunta una mica més lluny:

Creo muy necesario un examen de los detalles concretos de cada episodio emocional antes de afirmar si le resulta agradable o desagradable a la persona que lo vive (2004 [2003]: 86).

I aquí és on hem d'incidir en el caràcter prototípic dels processos cognitivoemocionals negatius o desagradables: la recerca ha resultat molt més fèrtil en les experiències de desplaer que en les de plaer, «en donde apenas contamos con aportaciones significativas» (Castilla del Pino 2000: cap. 1, nota 34; vegeu, també, Marina 1999: cap. 12). Per tant, sembla que hi ha més conceptualitzacions negatives que de positives; el que és indubtable és que el cervell les maneja amb sistemes diferents.

El 2001, el psicòleg Roy Baumeister i els seus companys van formular el *principi de negativitat*, que defensa que hi ha un patró cognitivoemocional des del qual tendim a fixar l'atenció en la informació de desplaer, ja que té més rellevància o prominència (Jing-Schmidt 2007). Això concorda amb el fet que hi hagi més lexicalitzacions per a les variants cognitivoemocionals negatives que per a les variants positives.

Exactament, la hipòtesi del grup de Baumeister és que el principi de negativitat es relaciona amb l'evolució per la supervivència: ja hem vist més enrere que les emocions constitueixen programes adaptatius. Doncs bé, en un estadi remot de l'evolució humana, hi havia un terme per denotar les experiències desagradables, que eren més habituals que les experiències agradables (Damásio 1999 [1994]: 304 i Castilla del Pino 2000: cap. 1, nota 34). Progressivament, aquest significat primigeni es va nodrir de l'experiència sociocultural i subjectiva, amb la qual cosa es van establir distincions se-

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

manticopragnmàtiques, conceptuals i lèxiques. I en un estadi final, la conceptualització i l'ús de la llengua van fixar un grup de categories cognitivoemocionals, amb els temes com a exemplars prototípics i les expressions facials com els trets més prominents (Russell 1991: 442).

D'acord amb el principi de negativitat, la negativitat és més procliu a reforçar-se (i es reforça més de pressa) que la positivitat (Jing-Schmidt 2007). No debades, s'ha demostrat que les persones recuperem records associats a l'emoció que sentim en aquell moment, fet que prova que la cognició té una base emocional: per exemple, quan estem tristos evoquem experiències passades de tristesa i projectem aquesta tristesa a les experiències que anem vivint, amb la qual cosa justifiquem i mantenim aquest estat cognitivoemocional (Ekman (2004 [2003]: 92).

Pel que fa a la força de la negativitat, la psicòloga Yurena Morera i el seu equip (2010) han observat que els valors semàntics causals i concessius s'associen fàcilment a construccions cognitivoemocionals positives, mentre que als valors adversatius s'hi solen associar construccions cognitivoemocionals negatives. Sembla que el motiu és que els valors adversatius trenquen inferències i, per tant, donen peu a respostes més elaborades.

Així mateix, partint de la hipòtesi que el context lèxic o cotext pot reforçar la càrrega positiva o negativa de la conceptualització, la traductora Ulrike Oster ha constatat que, en anglès, *happen* sol acompanyar esdeveniments negatius, *cause* sol anar seguit de termes que tenen un valor negatiu, i *utterly* sol combinar-se amb paraules que tenen valors negatius (2010: 733).

I les psicòlogues Sussan Fussell i Mallie Moss (1998) van demostrar que els parlants aboquem més recursos figuratius quan ens referim a experiències cognitivoemocionals intenses, tant si les recreem de manera positiva com si les recreem de manera negativa: així, conclouen, aconseguim reduir l'ambigüitat potencial del lèxic afectiu (vegeu § 2.3). A més, Fussell i Moss també van provar que, almenys en anglès, l'ús de metàfores és proporcional a la focalització d'aspectes que no pertanyen a l'experiència corpòria.²²

Sembla, en fi, que els recursos figuratius de la llengua serveixen sobretot per etiquetar les experiències en variants cognitivoemocionals, les quals proveeixen les bases de la polisèmia (Fussell i Moss 1998: 16). I a més, les variants cognitivoemocionals proveeixen

²² La metàfora, la tractem a fons a § 4.4.4.

xen les bases de la polisèmia (Kövecses, Palmer i Dirven: 150 i 152; vegeu, també, § 4.1).

No obstant això, mentre que, en efecte, en anglès es tendeix a conceptualitzar la causa per mitjà de recursos figuratius, en català i en castellà se sol recórrer a la dislocació o canvi d'ordre de constituents, atès que les llengües romàniques poden jugar amb la mobilitat sintàctica per aconseguir efectes expressius. En aquest sentit, el treball del filòleg Juan Carmelo Pérez ens dona llum sobre les diferències entre la conceptualització de la causa cognitivoemocional en anglès i en castellà (hem de pressuposar que el català s'alinea amb el castellà). Així, en anglès hi ha molts termes que s'han lexicalitzat amb recursos figurats (cosa que ens recorda la metàfora), mentre que en castellà i en català es tradueixen recorrent a mecanismes d'intensitat o a la referència indirecta (cosa que ens recorda la metonímia). Per exemple, *She was badly shaken by the news of his death* es pot traduir, en castellà, com *La noticia de su muerte le afectó muchísimo* (1999: 278–281).

En definitiva, fet que l'anglès acostumi a codificar la tristesa per mitjà de termes lèxics figurats i el castellà per vies no fenomenològiques (en la terminologia de Pérez) ens fa sospitar que, si s'han postulat tantes metàfores conceptuals en anglès (i que, traduïdes, sovint ens resultin estranyes) és perquè la configuració morfosintàctica d'aquesta llengua, més senzilla que la de les llengües romàniques, es compensa amb mecanismes lèxics més complexos.

Evidentment, en aquesta tesi no podem abordar un estudi comparatiu entre l'anglès i el català. Tanmateix, apuntem aquestes reflexions com a pòsit a l'hora de defensar la preeminència conceptual de la metonímia en detriment de la metàfora, que és el que farem al capítol 3 i, sobretot, al capítol 4.

3. Què és la cognició?

Etimològicament, la paraula *cognició* prové del llatí *cognitio*, ‘acció i efecte de conèixer’. En la llengua, però, hi ha diversos lexemes i termes que es refereixen a aquest procés: el DIEC recull entrades lèxiques i fràsiques que es relacionen amb els lexemes *-coneixe-*, *-pensa-*, *-raon-*, *-cogni-* i *-cognosc-*. En concret, constatem que hi ha 30 termes formats amb el lexema *-coneixe-* i 29 que estan formats amb el lexema *-pensa-*. A certa distància, n’hi ha 19 que parteixen del lexema *-raon-*. Per contra, els lexemes *-cogni-* i *-cognosc-*, que són d’origen culte, són molt menys productius a l’hora de generar termes del català: en comptem 10 i 5 respectivament.

Així mateix, constatem que la categoria gramatical més freqüent és el verb, fins al punt que la majoria de termes formats amb el lexema *-coneixe-* són verbs, mentre que no hi ha cap verb que estigui relacionat amb els lexemes *-cogni-* i *-cognosc-*.

<i>-coneixe-</i>	<i>a coneguda de, amb coneixement de causa, coneixedor, coneixement, coneixença, conèixer, conèixer de vista, conèixer els gossos asseguts, desconeixedor, desconeixement, desconeixença, desconeixent, desconeixement, desconèixer, donar-se a conèixer, ésser de la coneixença d’algú, fer (la) coneixença d’algú, fer-se conèixer, no conèixer el color d’una cosa, no conèixer més que tal cosa, perdre el coneixement, prendre coneixement d’un fet, posar en coneixença, reconeixedor, reconeixement, reconeixença, reconeixent, reconèixer, tenir coneixença amb algú</i>
<i>-pensa-</i>	<i>a la impensada, benpensant, de pensa acordada, de pura pensa, en un pensament, fer un pensament, impensable, impensadament, impensat, lliurepensador, lliure pensament, malpensar, malpensat, ni pensar-hi, ni per pensament, no pensar en demà, pensa, pensada, pensadament, pensador, pensament, pensamentera, pensant, pensar, pensar-s’hi, pensarós, pensatiu, repensar, repensar-s’hi</i>
<i>-raon-</i>	<i>busca-raons o cerca-raons, desenraonadament, desenraonat, desraonat, enraonadament, enraonadissa, enraonador, enraonaire, enraonament, enraonamenta, enraonar, enraonat, enraonia, raonable, raonablement, raonadament, raonador, raonament, raonar</i>
<i>-cogni-</i>	<i>d’incògnit, cognició, cognitiu, incògnit, incògnitament, metacognició, metacognitiu, precognició, recognició, recognitiu</i>
<i>-cognosc-</i>	<i>cognoscibilitat, cognoscible, cognoscitiu, incognoscible, recognoscible</i>

Pel que fa al significat, el lexema *-coneixe-* vol dir ‘tenir una informació’ (en anglès, *to know*); el lexema *-pensa-*, ‘buscar una informació entre els coneixements’ o ‘opinar’ (en anglès, *to think*); el lexema *-raon-*, ‘parlar’, ‘argumentar’ i sovint ‘discutir’ (en

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

anglès, *to reason*). A partir d'aquí, constatem que el lexema *-cogni-* s'assembla a *-pensa-*, mentre que *-cognosc-* té concommitàncies amb *-coneix-*.

Tota aquesta diversitat lexicosemàntica reflecteix el caràcter polièdric de la cognició humana. No debades, la fita més elemental i alhora ambiciosa de la nostra espècie és, potser, descobrir els plecs més recòndits del cervell: l'ésser humà vol conèixer-se a si mateix com a organisme, com a individu i com a membre d'un col·lectiu social i cultural.²³ Tanmateix, el camí per arribar al metaconeixement sempre està ennuvolat, ja que, si bé l'horitzó és cada cop més a prop, continua sent inabastable com un miratge.

I és que, en el fons, els tòpics no són la veritat, però contenen bocins de veridicitat: les persones som totes iguals però diferents, diferents de les altres i diferents de com érem i de com serem. A tall d'exemple, podríem enumerar les afinitats i les divergències entre el bagatge de coneixements d'una dona de 20 anys del segle v a. C. i el d'un home nord-americà de classe mitjana de finals del segle XX. Centrem-nos un moment en les divergències: només pel fet d'haver viscut en períodes històrics tan dispars, aquests dos individus no poden haver construït els mateixos coneixements. A més, amb 20 anys no es raona de la mateixa manera ni es té la mateixa quantitat de coneixements que amb 80 anys. I no obstant això, amb 20 anys o amb 80, ara i segles enrere, a les societats occidentals i a les societats orientals, les persones fem ús de la cognició i, en tant que instrument de la cognició humana, de la llengua.

3.1 La cognició com a procés multidisciplinari i interdisciplinari

Hem presentat aquest capítol constatant que els termes que estan semànticament relacionats amb l'ètim *cognitio* suggereixen un espectre conceptual prou ampli del que és la cognició o el coneixement. Des d'un punt de vista acadèmic, podem fixar el precedent de les anomenades *ciències cognitives* a l'any 1956, que és quan es van publicar tres articles que esdevindrien molt influents: «Un estudio sobre la mente», dels psicòlegs Jerome Bruner i Jacqueline Goodnow i del filòsof John Austin; «Estructuras sintácticas», del lingüista Noam Chomsky; i «El mágico número siete, más menos dos», del psicòleg George Miller.

²³ Aquestes tres dimensions es corresponen amb les manifestacions neurofisiològiques, psíquiques o subjectives i socioculturals de l'emoció que hem vist al capítol anterior. No es tracta d'una coincidència, sinó d'un argument per defensar que la cognició és emocional.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Des d'aleshores, el mètode generativista que havia impulsat Noam Chomsky va anar desplaçant el conductisme que havia imperat fins aleshores, i que en lingüística s'havia concretat en l'estructuralisme americà. Però l'etiqueta *ciències cognitives* (que també es documenta en singular) va aparèixer per primera vegada el 1973, en un article que el químic Christopher Longuet-Higgins va publicar a *Artificial Intelligence: A General Survey*.

Amb la base d'aquestes aportacions, podem definir les ciències cognitives com el conjunt de disciplines que estudien com es representa la informació de la realitat experiencial entre el cos, el cervell i la ment. No obstant això, el cognitivisme no constitueix una innovació absoluta, ja que, al cap i a la fi, els termes *cognició* i *cognitiu* fan referència al pensament o al coneixement, una qüestió que, en efecte, sempre ha preocupat la Humanitat.

De fet, a l'entendre del filòsof Francisco Rodríguez, parlar de *ciències cognitives* no és gaire congruent, «pues las ciencias que tienen que ver con el pensamiento y el conocimiento son legión, como pasaría al hablar de *ciencias del mar*, o de *ciencias del espíritu* y similares, que no apuntan a ningún núcleo compartido claro». Però és que l'etiqueta *ciència cognitiva*, en singular, «es aún más confundente [sic], pues parece designar una ciencia especial sin hacerlo» (2004: 1).

I és que, com han fet notar molts especialistes, entre els quals el filòsof Carlos Blanco, encara no hem acabat de desentrellar què és la cognició (les cursives són nostres):

El problema mente–cerebro [...] aún hoy despierta intensos debates, entre otras razones porque no están claros ni el *significado del dominio* (muchas veces envuelto en toda clase de confusiones semánticas, subsidiarias del enfoque [...] que se adopte)²⁴ ni su *pertinencia* para describir el funcionamiento de la mente humana (2014: 149–149).

En la mateixa línia, un altre filòsof, Jesús Martínez del Castillo, interpreta que la proliferació d'extensions semàntiques del concepte *cognitiu* obeeix al caràcter multidisciplinari de la cognició. És així que qüestiona que per mitjà de les anomenades *ciències cognitives* s'arribi a formular una definició unívoca de *cognició* i, per tant, de *ment* (2008: 251).

²⁴ Sobre els diversos conceptes cognitivistes de *domini*, vegeu § 4.4.2.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

Aquest parer coincideix amb el del psicòleg Carlos Rodríguez:

El adjetivo *cognitivo* parece impregnarlo todo, convirtiéndose casi en sinónimo de *psicológico* y dotando a los textos de una apariencia de capacidad explicativa de la que, a menudo, carecen (1998: 4).

Efectivament, el concepte *cognitiu* no és monosèmic, sinó que cada disciplina cognitivista n'ha adoptat una definició aplicada. A grans trets, la neurologia estudia el paper del cervell i la incidència de les lesions neurals; la psicologia, la conceptualització i els processos d'adquisició–aprenentatge; la filosofia, la relació entre el coneixement i la consciència; i la semàntica, la conceptualització i el llenguatge.

El fet és que, a l'hora d'enllaçar la cognició amb l'emoció, el primer factor que hem de tenir en compte és que, fora de l'àmbit educatiu i de la psicologia divulgativa, s'ha tendit a estudiar l'emoció enfocant-ne els aspectes clínics. No en va, el neuròleg Antonio Damásio (1999 [1994]: 61) va criticar que a les facultats de Medicina modernes s'hi aprèn psicopatologia però es deixen de banda els fonaments de la psicologia de les emocions. Aquesta situació, argumentava, deriva d'una concepció cartesiana de la humanitat (vegeu § 4.4.1 *a*): durant segles, la finalitat de la medicina i de la biologia ha estat comprendre la fisiologia i la patologia del cos pròpiament dit. Per contra, la ment quedava relegada a la teologia i a l'especulació filosòfica; i no ha estat fins que la psicologia ha penetrat en la medicina, la biologia i la neurologia quan s'ha començat a concebre la ment en termes biològics.²⁵

Tanmateix, al cognitivisme també se li retreu la tendència a l'especulació:

Es algo de lo que a mi juicio ha pecado a veces el cognitivismo. Quizá en esa dirección los filósofos pierdan terreno, pero podrían quizá contribuir a crear ese nuevo marco que me parece tan necesario, donde no sólo se dé por hecho que la sintaxis no es ni puede ser independiente de la semántica ni de la pragmática [...], sino tampoco de un contexto cultural y social mucho más amplio, sin por ello hacer que todo se disuelva en pura psicolingüística ni en puro relativismo cultural (Rodríguez 2004: 36–37).

²⁵ Vegeu el pas de la conceptualització d'una corporeïtat mental a una de neural a § 4.5–§ 4.6.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

En tot cas, constatem que la cognició, igual que l'emoció, depèn de factors biològics i de factors socioculturals i que, alhora, és el vehicle de la subjectivitat humana (la cursiva és nostra):

La psicología cognitiva moderna ha demostrado que el cerebro almacena una representación interna del mundo, mientras que la neurobiología nos ha revelado que esta representación puede ser entendida en términos de neuronas individuales y las conexiones entre ellas [...]. (Por eso), resulta imprescindible integrar el enfoque de la psicología de la Gestalt (que ha influido en las ciencias cognitivas contemporáneas) con el de la neurobiología de la percepción, artífice de avances muy significativos en las últimas décadas (Blanco 2014: 127 i 150).

En definitiva, les ciències cognitives han de donar compte tant dels temes cognitivoemocionals, la cognició prelingüística, l'atribució o construcció de significat bàsic i la imaginació neural com de les variants cognitivoemocionals, la cognició lingüística, l'atribució de significat complex i la imaginació mental.

3.2 Lingüística i cognició

D'entre les ciències cognitives (o millor dit, cognitivistes), en aquesta tesi ens centrem en la lingüística homònima, que, fent servir els termes metafòrics de Javier Valenzuela, Iraide Ibarretxe-Antuñano i Joseph Hilferty, «puede considerarse como una teoría que utiliza la lengua como una ventana para estudiar la cognición» (2012: 43). El problema, ampliant aquesta metàfora, és que la cognició és un vestíbul que té dues portes (la dels temes cognitivoemocionals, que són prelingüístics; i la de les variants, que són lingüístiques) que ens distribueixen cap a grans sales (les funcions cognitives bàsiques i les superiors) que estan intercomunicades. I és que el cognitivisme advoca per una concepció holística de la llengua: és a dir, entén el llenguatge no com una funció independent, sinó com una facultat que està íntimament relacionada amb les altres funcions cognitives (la percepció, l'atenció, la memòria i la conceptualització) i, per tant, amb tot el procés d'atribució o construcció de significat.

Així mateix, cal matisar que la lingüística cognitivista està integrada per diverses

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

escoles, segons els aspectes específics que s'investiguen i segons la interpretació exacta que se'n fa. Aquestes escoles constitueixen un conjunt de línies de recerca que tenen en comú l'objectiu de posar en relació la llengua amb l'experiència neurofisiològica, l'aprenentatge sociocultural i la subjectivitat humana.²⁶

El 1996, a la segona conferència de la *Internacional Cognitive Linguistics Association*, el psicòleg Raymond Gibbs va exposar que concebia la lingüística cognitivista (*cognitiva*, amb les seves paraules) com una orientació multidisciplinària i interdisciplinària, això és, com un enfocament que es configura a partir de les aportacions de la resta de disciplines que estudien la cognició, a les quals també proporciona coneixement. Més en concret, Gibbs va defensar que la lingüística cognitivista dona relleu a aspectes de la conceptualització en els quals pràcticament no s'hi havia incidit mai.

La pregunta clau, però, és: què té de cognitiu la lingüística? El 1995, el mateix Gibbs s'havia fet aquesta pregunta en una conferència titulada, justament, «What's cognitive about cognitive linguistics?». En aquesta conferència, ja denunciava que l'etiqueta *cognitiu* s'havia fet servir tant que el concepte inicial s'havia tornat ambigu, polisèmic i, per consegüent, poc precís. Tanmateix, arribava a la conclusió que hi ha una orientació lingüística que podem qualificar de *cognitiva* sense que l'adjectiu sigui redundant. Els psicòlegs cognitivistes, però, van objectar que el llenguatge en si ja és una funció cognitiva, i que no entenen en què es diferenciava la seva recerca de la dels lingüistes que es proclamaven cognitivistes.

I és que, com apuntarien William Croft i Alan Cruse (2008 [2004]: 72), hi ha una relació molt estreta entre les operacions de conceptualització que descriuen els lingüistes i els processos psíquics que descriuen els psicòlegs. Això vol dir que, si les operacions de conceptualització són realment cognitives, han de ser idèntiques als processos psíquics, o almenys s'han de poder vincular directament.

La crítica més fèrria contra la lingüística cognitivista, però, no prové de cap psicòleg, sinó de Jesús Martínez del Castillo (2008). Per a aquest filòsof, els lingüistes que segueixen l'orientació cognitivista no tracten la llengua com a funció cognitiva, sinó que el que fan és estudiar les llengües en tant que codis lingüístics.

Així mateix, Martínez del Castillo es lamenta que el coneixement ha deixat de

²⁶ Per a una aproximació a les escoles cognitivistes, el manual més nou en castellà (no n'hi ha cap en català) és *Lingüística cognitiva: origen, principios y tendencias*, editat per Iraide Ibarretxe-Antuñano i Javier Valenzuela (vegeu la referència completa a la bibliografia).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

constituir un problema metafísic per convertir-se en una qüestió empírica: al seu entendre, darrere l'extensió del terme *cognitiu* s'hi amaga el propòsit de diluir la base filosòfica del raonament humà a favor de l'origen neural i químic (2008: 259; vegeu, també, § 4.5). La seva hipòtesi, en fi, és que tant la llengua com la cognició són manifestacions d'una entitat superior, l'ésser humà: el pensament, remarca, existeix en tant que activitat constitutiva i exclusiva dels subjectes.

De fet, la rèplica de Martínez del Castillo va encara més enllà, ja que parteix de la premissa que la lingüística cognitivista no ha plantejat cap problema (vegeu § 4.5.1):

Como teoría del conocimiento, procede al revés de como sería deseable. Primero da la solución y después busca la justificación empírica (2008: 212).

Nosaltres creiem que el problema metodològic és, si més no en part, que el fet que la llengua és una funció cognitiva col·lideix amb el fet que la lingüística *pot* adoptar un enfocament cognitivista. És a dir, sospitem que s'ha barrejat el que és *cognitiu* (que, com indica l'etimologia, és allò que fa referència al coneixement) amb el que és *cognitivista* (que és allò que s'estudia adoptant com a punt de partida el coneixement que n'adquirim). Detectem, doncs, que hi ha una relació semanticolèxica anàloga a la que la que hi ha entre l'adjectiu *conductual* (o, per evitar l'anglicisme que el DRAE ja ha incorporat, *de la conducta*) i l'adjectiu *conductista*.

Així, la qüestió *què té de cognitiu la lingüística cognitiv(ist)a* no acaba de ser pertinent: no sempre que investiguem una àrea de coneixement ho fem des de la conceptualització d'aquesta àrea. A més, qualsevol indagació és cognitiva, ja que s'emprèn amb l'objectiu de generar coneixement, sigui en lingüística o en química o en informàtica. Altrament, la llengua (no la lingüística) es pot enfocar com a funció cognitiva, però també com a conjunt de signes (sons, morfemes, lexemes, etc.) o com a instrument al servei de la literatura, la publicitat o la manipulació ideològica, per posar d'exemple alguns àmbits aplicats.

Resumint, fem lingüística cognitivista quan estudiem una llengua com a funció cognitiva i no quan la llengua constitueix una forma o un recurs subsidiari d'una altra disciplina. Per tant, afirmar que la lingüística és cognitiva és una tautologia, ja que totes les ciències constitueixen coneixements (etimològicament, de fet, *ciència és sapientia*). Una altra qüestió és que adoptem el mètode cognitivista, això és, que l'objectiu sigui

explicar l'origen i la formació del coneixement. Entenem que això ho poden fer les ciències que es relacionen amb la subjectivitat humana (la lingüística, la filosofia, la psicologia i la neurologia), però no la resta de ciències, atès que no expliquen l'atribució i construcció de significat, ja sigui bàsic o complex (pensem, per exemple, en la farmàcia i en la nutrició).

3.3 La realitat experiencial i l'atribució de significat

Un dels postulats que pregona el cognitivisme és que la realitat no és ni purament objectiva ni completament subjectiva, sinó experiencial. Això vol dir que ens hem de preguntar què significa *realitat* i què significa *experiència*, si bé en ciències humanes no podem esperar cap resposta unànime.

En línies generals, el concepte d'*experiència* té una llarga tradició en la filosofia anglesa (Martínez del Castillo 2008: 223). George Lakoff i Mark el van manllevar i el van reformular en el que van denominar *experiencialisme* o *realisme experiencial* (Lakoff i Johnson 2007 [1980]: § 24–29, Lakoff 1987 i Johnson 1987).

L'experiencialisme defensa els supòsits següents:

(1) Els sistemes conceptuals sorgeixen de l'experiència corpòria i adquireixen un significat cada vegada més complex gràcies a les interaccions socioculturals i al desenvolupament de la subjectivitat humana. (Seguint la terminologia del capítol anterior: la cognició prelingüística, per mitjà de les funcions cognitives bàsiques, ens permet de construir els significats bàsics, entesos com a temes cognitivoemocionals; mentre que la cognició lingüística, per mitjà de les funcions cognitives superiors, ens permet de construir els significats complexos, entesos com a variants cognitivoemocionals).

(2) La cognició, més que manipular símbols abstractes i aïllats, opera amb funcions cognitives que es basen en la percepció, el moviment i la interacció amb l'entorn (recordem que les funcions cognitives bàsiques són la percepció, l'atenció i la memòria; mentre que les funcions cognitives superiors són la conceptualització i el llenguatge). En termes cognitivistes: la cognició no és atomística, sinó que té propietats gestàltiques i imaginatives.

(3) La conceptualització no es descriu a partir de la semàntica de la veritat o de la

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

semàntica composicional (vegeu § 2), sinó per mitjà de categories radials (vegeu § 4.1) o models cognitius idealitzats (vegeu § 4.3).

(4) La lexicalització depèn de la conceptualització i alhora la influeix (vegeu § 2.1 i § 2.5).

Martínez del Castillo rebutja amb duresa el primer supòsit, ja que considera que Lakoff i Johnson han substituït la *consciència* a què es referien els fenomenologistes per una experiència que té un fonament biològic i sociocultural (2008: 196). El pitjor del canvi conceptual que proposen, argumenta, és que els ha fet caure en una contradicció: per un costat, entenen que l'experiència corpòria és cabdal per construir les categories amb què atribuïm significat a l'experiència; però per l'altre, asseguren que la via per aprehendre la realitat experiencial és la categorització. És a dir, segons la lectura de Martínez del Castillo, Lakoff i Johnson no aclareixen si l'origen del coneixement és en la categorització o en l'experiència (2008: 173):

Decir que los conceptos son abstractos es una tautología; decir, por el contrario, que hay conceptos físicos [...] es [...] una contradicción» (2008: 210).

Nosaltres interpretem que Lakoff i Johnson adjudiquen dos valors complementaris al concepte d'*experiència*, un per a cada tipus de coneixement o cognició: pel que fa a l'atribució de significat bàsic o prelingüístic, afirmen que la categorització és el procediment cognitiu que ens permet aprehendre la realitat experiencial;²⁷ i pel que fa a l'atribució de significat complex o lingüístic, parlen d'una experiència corpòria que serveix de fonament per construir les categories (mentals).

En canvi, podem convenir amb Martínez del Castillo que el pensament no és corpori, sinó mental, ja que es tracta d'una funció cognitiva superior: els animals no són subjectes i per tant no es regeixen per la raó, sinó per l'instint. Ara bé, això no es contradiu amb el fet que el coneixement prelingüístic o bàsic és sensorial i basat en temes cognitivoemocionals. I aquest coneixement sí que el posseeixen els animals.

Per consegüent, creiem que Martínez del Castillo hauria hagut de diferenciar la cognició prelingüística i la cognició lingüística. És clar que aquest filòsof se centra en

²⁷ Des d'aquest punt de vista, la categorització té un vincle molt directe amb la percepció: la percepció és causa de la categorització; o dit al revés, la categorització és efecte de la percepció.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

l'estadi conceptual del coneixement, no en l'estadi perceptiu, en tant que els animals irracionals no tenen una dimensió mental i subjectiva.

De tota manera, tant en els treballs de Lakoff i Johnson com en la dissertació de Martínez de Castillo advertim un punt feble que, en la nostra opinió, fa recomanable la mediació de la psicologia: segons Martínez del Castillo, Lakoff i Johnson atribueixen a la percepció (que és una funció cognitiva bàsica) el que ens proporciona la conceptualització (que és una funció cognitiva superior) (2008: 110–115), si bé tant l'una com l'altra es basen en principis d'atenció. I segurament, tot i que és una interpretació nostra, Martínez del Castillo retrauria a Ekman (2004 [2003]) que atribueix als temes cognitivoemocionals el que pròpiament concebem gràcies a les variants.

Doncs bé, aquest malentès explica que, d'acord amb Martínez del Castillo, la universalitat biològica que postulen els cognitivistes els porti a analitzar l'ús de la llengua, que és històric, com si fos natural:

(Los cognitivistas) convierten [...] el plano histórico en el plano universal, haciéndolo, para mayor ironía, biológico (2008: 33).

Com que, segons aquest filòsof, els lingüistes cognitivistes confonen el que és històric (i també el que és individual, íntim, subjectiu) amb el que és universal, interpreten la cultura com si fos indissociable de l'herència genètica, quan en realitat, argumenta, les llengües constitueixen un conjunt de formes històriques i mentals que es manifesten en la tradició i en l'ús (2008: 96). Evidentment, d'aquestes paraules es desprèn, un cop més, que Martínez del Castillo no té en compte que la llengua també és una funció cognitiva que no podem separar de la resta de funcions cognitives.

3.4 L'aportació de l'etimologia i la hipòtesi del marcadore somàtic d'Antonio Damásio (1994) en el procés d'atribució de significat

Ja a tocar del segle XXI, el neurocientífic Joseph Le Doux (1999) va qüestionar la dicotomia que s'havia fixat tradicionalment entre l'emoció i la cognició. Aquest investigador volia descriure el procés en què una sensació esdevé un sentiment (això és, el que nosaltres entenem com la construcció d'un procés cognitivoemocional) però, quan va constatar la dificultat d'explicar la consciència, va preferir no detenir-se en els aspectes subjectius.

Semblantment, el filòsof Carlos Blanco ha donat compte de la ignorància que encara encobreix el concepte de *sensació*, el qual remet a l'origen de qualsevol coneixement o, per ser més exactes, a la cognició prelingüística i als temes cognitivoemocionals:

Persiste el interrogante de cómo acontece el tránsito de la sensación a la percepción [...]: grupos neuronales especializados que actúan en paralelo confluyen en una representación final; el sujeto, gracias a una conjunción de genética y experiencia, la transforma en una percepción «suya» [...]. A día de hoy, puede decirse que conocemos, con notable precisión, los mecanismos encargados de controlar el desarrollo de las conexiones neuronales, pero no disponemos de una comprensión pareja de los fenómenos subyacentes a la funcionalidad del cerebro como un todo [...]. Sabemos que el cerebro *procesa* las sensaciones recibidas, por lo que los estímulos nunca comparecen en una supuesta «forma pura». Se da, de hecho, un procesamiento jerárquico²⁸ en las diferentes ideas corticales, y este fenómeno implica que nunca llegan a nosotros sensaciones en estado límpido [...]. La descomposición del proceso de la percepción en partes diversas puede resultar interesante [...] para una exposición didáctica, pero no esclarece cómo opera en realidad la mente humana (Blanco 2014: 126–127 i 150).²⁹

També el lingüista Jesús Tuson s'ha preguntat per l'origen de les sensacions i, per tant, de l'aprehensió de la realitat experiencial (les cursives son nostres):

²⁸ Sobre la idea de *jerarquia* en l'atribució de significat, vegeu l'atribució de significat bàsic en els esquemes d'imatge (§ 4.4.1) i l'atribució de significat complex en les metàfores (§ 4.4.4).

²⁹ Vegeu els esquemes d'imatge a § 4.4.1.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Prové de *dins* tot el coneixement i som nosaltres els qui organitzem l'univers de les percepcions sensorimotors? Ve de *fora* tot el coneixement i senzillament ens limitem a enregistrar els impactes que arriben als nostres ulls i orelles, a la pell, a l'olfacte i a la boca? (1999: 95)

Si al capítol anterior ens hem preguntat com es relacionen els temes cognitivoemocionals amb les variants, ara hem de situar-nos a l'inici de la construcció del coneixement i plantejar-nos de quina manera les sensacions representen els significats bàsics, això és, les percepcions o imatges neurals que basteixen els temes cognitivoemocionals i, com veurem al capítol següent, els esquemes d'imatge. L'etimologia ens ajudarà a trobar una resposta metodològica a la pregunta de Le Doux amb què hem començat aquest apartat: com és el procés en què una sensació esdevé un sentiment (això és, una variant cognitivoemocional)?

Doncs bé, la clau és en els ètims de *percepció* i *sentit*. El concepte de *percebre* prové del llatí *per capio*, que vol dir 'atorgar sentit a un estímul', és a dir, 'atribuir un significat a una sensació, la qual esdevé percepció'. No obstant això, no totes les sensacions esdevenen percepcions: per evitar que els estímuls neurals o sensorimotors col·lapsin les funcions cognitives bàsiques (que, recordem-ho, són la percepció, l'atenció i la memòria), el tàlem, per mitjà de l'atenció, segrega els estímuls neurals o sensorimotors que són potencialment útils perquè l'espècie informi (és a dir, 'formi a dins')³⁰ la realitat experiencial immediata.

El cas és que la realitat no és ni objectiva ni subjectiva (vegeu § 3.3): coneixem el que percebem, i en l'atribució de significat bàsic, el que percebem és la imatge neural que el sistema nerviós forma de la sensació inicial. Des d'una òptica cognitivista, Mark Johnson va definir la percepció com l'operació de coneixement mitjançant la qual construïm imatges que emmarquen una figura respecte a un fons (Johnson 1999: 198). I és que, tant en la cognició prelingüística com en la cognició lingüística, sempre hi ha una figura que s'emmarca en uns estímuls concomitants que fan de fons: per exemple, els sorolls forts i sobtats i els objectes que es mouen solen assolir un relleu que els permet funcionar com a figures respecte a un fons de silenci o quietud respectivament. No cal dir que aquesta idea no és una collita del cognitivisme (vegeu § 3.1):

³⁰ Pel que fa a aquest procés en l'atribució de significat complex, vegeu § 4.8.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Una conseqüència subsidiària del plantejament cognitivista és la importància que últimament se concede al mètode de la Gestalt. Y no es que la Gestaltpsychologie sea nova per a la lingüística: F[erdinand] de Saussure estava profundament influït per les idees del gestalista alemany Christian Von Ehrenfels; Roman Jakobson va seguir els cursos de Kofka a Moscou i va emprar nocions gestàltiques en el seu llibre *Kindersorache. Ahasia und algemeime Lautgesetze* (1941) (López 2006: 14).

Les sensacions constitueixen el primer esglaó de l'atribució de significat. Però del TOT que constitueixen les sensacions, només una PART esdevenen percepcions, les quals, en tant que imatges (neurals), impliquen la segregació dels estímuls en figura (PART) i fons (TOT).³¹ Això ens fa pensar que la base de la cognició, a part d'emocional, és metonímica. Però és que a més, la sensació i la percepció tenen una relació de CAUSA–EFECTE, tot i que aquesta relació s'ha interpretat en les dues direccions.³²

Al segle XIX, el filòsof i psicòleg William James va correlacionar la sensació (la *consciència primària*) i la percepció (la *consciència secundària*) de l'experiència cognitivoemocional: ell entenia que sentir una percepció i sentir una emoció consisteix a tenir la consciència d'una sensació. Així mateix, pensava que, perquè es doni una emoció, és necessari que es produeixin canvis fisiològics (1884: 59):

Mi tesis [...] es que los cambios corporales siguen directamente a la percepción del hecho desencadenante y que nuestra sensación de esos cambios según se van produciendo es la emoción (Rodríguez 1998: 3).

Fixem-nos, però, que James es referia a la percepció dels propis canvis orgànics, no en el fet que altres persones els puguin detectar: tot això fa que la seva teoria només sigui vàlida per descriure els temes cognitivoemocionals, les tradicionals *emocions bàsiques*, i encara restringides a les manifestacions en què no hi ha inhibició (vegeu § 2.4).

La idea que les emocions sorgeixen arran de la percepció de canvis fisiològics va ser vigent fins al primer quart del segle XX. L'explicació alternativa va passar per invertir la causa i l'efecte: des d'aquesta altra perspectiva, les persones no experimentem una

³¹ Vegeu el peu de pàgina anterior.

³² Vegeu, també, el principi de reversibilitat de Joseph Grady (1997) a § 4.6.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

emoció quan percebem els efectes fisiològics que s'hi associen, sinó quan un estímul (que pot ser natural o artificial) ens desencadena l'emoció (o, millor dit, el tema cognitivoemocional) en qüestió.

El 1929, el fisiòleg Walter Cannon va formular una teoria cognitiva i neurofisiològica que constituiria el precedent directe dels treballs del neuròleg Antonio Damásio (Limonero 2003: 173). En concret, Cannon va distingir les dues vessants de recerca que actualment desenvolupa la neurociència: d'una banda, la vessant neural, que estudia la representació de senyals entre el cos (entès com un conjunt de vísceres) i el sistema nerviós per mitjà d'imatges neurals; i de l'altra, la vessant química, que dona compte dels canvis que es produeixen als sistemes nerviós i endocrí.

La ruta química, en la qual no hi aprofundim,³³ transporta substàncies com ara hormones, pèptids i neurotransmissors. Es tracta de senyals que el cos allibera durant l'experiència cognitivoemocional per mitjà de la sang i el sistema endocrí. Les accions químiques que produeixen aquestes substàncies donen lloc a canvis tant en el cos pròpiament com en el cervell. No obstant això, tal com ha observat Antonio Damásio, el fet de saber que hi ha una substància que opera en el nostre cos no explica *per què* sentim una emoció determinada (vegeu § 2.3): la subjectivitat és molt més complexa que això i implica la conceptualització lingüística (1999 [1994]: 191–192).³⁴

La ruta neural, en canvi, ens remet al procés de percepció amb què hem començat aquest apartat: l'atribució de significat comença amb la representació o imaginació de l'experiència neurofisiològica en el cervell. La finalitat de les imatges neurals, doncs, és reflectir en el cervell la interacció de la quantitat ingent de nervis sensorimotors amb què construïm els significats bàsics, això és, el que, salvant poques distàncies, la neurologia anomena *imatges neurals* i la psicologia i la semàntica *esquemes d'imatge* (vegeu § 4.4.1).

L'any 1994, el neuròleg Antonio Damásio va recuperar una part del discurs de William James i va formular l'anomenada *hipòtesi del marcador somàtic*, segons la qual, si bé no és necessari percebre uns efectes fisiològics per sentir una emoció, també és cert que podem sentir un tema cognitivoemocional només que configurem

³³ Per a una lectura detallada sobre la ruta química en la construcció de processos cognitivoemocionals, vegeu Damásio (1999 [1994]) i 2010).

³⁴ A la introducció del capítol 2 hem recollit la proposta dels psicòlegs Yurena Morera, Manuel de Vega i Juan Camacho d'anomenar *causalitat interna* la subjectivitat, precisament apel·lant al caràcter extremadament complex d'aquesta noció.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

adequadament els músculs del cos. Per exemple, i com hem vist al capítol anterior, s'ha provat que si una persona que està trista fa l'esforç de somriure, tot seguit se sentirà més alleujada.

La hipòtesi del marcadore somàtic defensa que l'emoció preorganitzada de Damásio o tema emocional d'Ekman d'una banda i l'emoció organitzada o sentiment de Damásio i la variant emocional³⁵ d'Ekman de l'altra remetent a dues experiències cognitivoemocionals que estan íntimament relacionades però que són diferents (Damásio 1999 [1994]: cap. 8 i 2010: cap. 5). Damásio parteix del postulat que el sentiment té una base corporal (en els termes d'Ekman, que una variant té la base d'un o més temes). Doncs bé, el valor de *somàtic* implica tant les sensacions que són visceralment com les que no ho són, mentre que el *marcadore* és la imatge neural que 'marca' el sentiment o imatge mental: els marcadors somàtics, en fi, són els sentiments (variants cognitivoemocionals, podríem dir) que conceptualitzem a partir de les emocions organitzades o temes cognitivoemocionals.

Per demostrar la seva hipòtesi, Antonio Damásio (1999 [1994]: 172–173) va demanar a un conjunt d'informants que «compongessin» una expressió facial a partir d'unes indicacions. Els resultats d'aquella investigació, en efecte, es poden equiparar als de l'estudi de Paul Ekman i Wallace Friesen que hem descrit al capítol anterior: els subjectes conceptualitzaven una variant apropiada al tema cognitivoemocional, fins i tot quan no avaluaven cap estímul o causa.

A més, sembla que, un cop s'ha estimulat un tema cognitivoemocional en un informant, és relativament fàcil induir-lo a conceptualitzar qualsevol variant que estigui relacionada amb el tema en qüestió. Com es generen totes i cadascuna de les variants és una incògnita que queda fora de l'abast d'aquest treball, tot i que seria interessant elaborar una radiografia dels temes i les variants dels processos cognitivoemocionals construïts des de l'òptica de la neuroimatge.³⁶

I és que, mentre vivim, les imatges neurals no deixen de succeir-se mai: els canvis neurals no porten necessàriament a canvis fisiològics, però els canvis fisiològics són causa i efecte dels canvis neurals en un procés de retroalimentació constant. És a dir, de la mateixa manera que el cor no deixa de bombejar sang fins que ens morim, el cervell no s'atura de representar imatges neurals de la realitat experiencial immediata. Una altra

³⁵ Recordem que en aquesta tesi preferim el terme *cognitivoemocional*, en consonància amb la nostra hipòtesi segons la qual la cognició té una base emocional.

³⁶ A la introducció del capítol anterior hem vist que, si bé no s'han estudiat a fons totes les combinacions de programes emocionals, en principi totes han de ser possibles.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

qüestió és que ni en l'atribució de significat bàsic percebem totes les sensacions ni en l'atribució de significat complex conceptualitzem totes les percepcions: per exemple, fora que es donin canvis sobtats i significatius en la realitat experiencial, la temperatura no transcendeix la cognició lingüística, i per tant no la verbalitzem.

De fet, i donat que els canvis neurals no sempre esdevenen canvis fisiològics, s'ha discutit si l'emoció pot produir-se sense la percepció de canvis neurofisiològics.³⁷

Segons el psicòleg Paul Ekman:

Algunos científicos afirman que siempre se está dando alguna emoción, pero que resulta demasiado leve como para poder detectarla o para que afecte a nuestra actividad. Si es tan efímera que ni la notamos, creo que bien podríamos decir que en ocasiones no hay emoción (2004 [2003]: 37).

En aquest aspecte, però, no acabem de compartir el parer d'Ekman, ja que entenem que tota la naturalesa és moviment, tota l'experiència és emoció (si més no temàtica), i tota la cognició té una base emocional. En aquest sentit, ja hem vist que els nervis o estímuls sensorimotors tenen un paper fonamental, ja que, gràcies a la percepció i l'atenció, constitueixen els agents més elementals del moviment i de la construcció de processos cognitivoemocionals.

També el filòsof José Antonio Marina ha apuntat que *tota* la realitat experiencial es basa en el moviment:

Todo sucede neuronalmente ochocientos milisegundos antes de que nos demos cuenta de que está sucediendo. Lo demostró Libet respecto del movimiento, Damásio respecto de los sentimientos (2007: 16–17).

La idea de 'moviment que ens permet conèixer' ens porta, doncs, a la base sensorimotora i perceptiva de la cognició. Etimològicament, el concepte d'*emoció* prové del llatí *movere*, amb el prefix *e-*, 'moure cap a fora, treure fora d'un mateix' (*ex-movere*). I el substantiu *emotio* manté la idea que, en qualsevol experiència, hi ha implícita la tendèn-

³⁷ Això ens recorda que hi ha persones que, si bé no poden percebre les sensacions, poden emocionar-se (vegeu § 2.4). Caldria disposar d'eines més afinades per poder avaluar la presència d'una emoció.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

cia a moure's cap a una direcció, entesa com un objectiu, una funció o una meta (hi incidirem al capítol 5, on analitzem el procés cognitivoemocional de tristesa–angouxa com un model cognitiu idealitzat de batalla). No debades, el cerebel, tot i que no és una àrea cabdal en la formació de la ment, desenvolupa una funció important tant en la coordinació dels moviments com en la modulació de les emocions.

Des d'una òptica més propera a la lexicografia, constatem que, en català, Joan Coromines (1980) no va definir el concepte d'*emoció*, mentre que el seu col·lega Jordi Bruguera va consignar que deriva «del francès *émotion* (s. XVI), íd. der. de *émouvoir*, 'commoure', ll. vegeu *EXMOVERE, ll. cl. EMOVERE 'posar en moviment', sobre la base del ll. *motio*, *-onis* 'moviment' i el b. ll. *emotio*, *-onis*, íd.» (1996: 616).

I ara sí, podem abordar la segona clau etimològica que hem anunciat més enrere: la de l'ètim de *sentit*. Curiosament, les definicions de Coromines descriuen més aviat l'atribució de significat bàsic, mentre que les de Bruguera fan referència més aviat a l'atribució de significat complex:

Joan Coromines (1980, volum VI: 802: 804)	Jordi Bruguera (1996: 836)
<i>Sentir</i> : en llenguatge més abstracte, el mot conservava el valor llatí, d'abast amplíssim, per a qualsevol percepció [...]. Però en català es nota encara més, i ja en autors medievals [...] apareix més i més quan es tracta d'«audició».	<i>Sentir</i> : ll. <i>sentire</i> , percebre amb els sentits; adonar-se i pensar.
<i>Sentit</i> : deriva del ll. <i>sensus</i> , <i>-us</i> i designa, dins la vastitud del món sensorial, cada una de les facultats que posseeixen els animals per percebre amb certs òrgans els sentits corporals sobretot (documentat el 1647). També pot tenir un sentit del tot intel·lectual.	<i>Sentit</i> : no ho defineix.
<i>Sentiment</i> : sensibilitat, capacitat de sentir.	<i>Sentiment</i> : del b. ll. <i>sentimentum</i> , opinió, sentiment.

De les definicions d'aquests dos etimòlegs es desprèn que el concepte de *sentit* pot ressaltar la percepció amb qualsevol dels òrgans dels sentits. Tanmateix, i centrant-se en el lèxic, Tuson intueix que «hi ha més adjectius referits a la vista i a l'oïda que de sensacions olfactives, tàctils i gustoses» (1999: 95–96). No debades, fixem-nos que Coromines ressaltava l'oïda; i de fet, en català tenim la gramaticalització *sentir-hi*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

I pel que fa al concepte de *sentiment*, Bruguera el relaciona amb el d'‘opinió’ (de fet, d'aquí prové *sentència*): en la cognició lingüística, *sentiment* es refereix a l'acció mental de raonar. Coromines, en canvi, enllaça aquest substantiu amb l'acció de *sentir*, que pot ser sensorial (prelingüística) o mental (lingüística).

Per la seva banda, el filòsof José Antonio Marina va resseguir l'evolució semàntica de *sentir* des de l'afecte³⁸ fins a la cognició: un individu pot sentir música (diferent d'‘escollar-la’) i pot sentir-se trist, és a dir, percebre que està trist (1999: 134–135 i 413–414). A més, si retrocedim en el temps, descobrim que *sentiment* deriva, com el verb *sentir*, de l'arrel indoeuropea *sent-*, ‘dirigir-se a’ (*Caminar dues illes en sentit Llobregat*); i que més tard, aquest valor degué evolucionar, per metonímia, a ‘significar’, ja que el signe és una indicació que condueix a un lloc (*En el context X, el sentit del mot Y és Z*) (els dos exemples són nostres).³⁹

Per tant, el fet que *sentiment* provingui de *sentit* s'adiu amb la hipòtesi del marcador somàtic d'Antonio Damásio. I és que el concepte de *sentiment* va acabar adquirint el valor de *variant cognitivoemocional*: a partir de l'agent en moviment (físic), vam conceptualitzar l'experimentador (psíquic). L'explicació que hàgim passat de *sentir* ‘viatjar’ («trajecte físic») a *sentir* ‘experimentar’ («trajecte mental») és que la paraula *experimentar* (i doncs, també *experiència* i *experimentador*) prové de l'indoeuropeu *per-*, ‘viatjar’. Això vol dir que concebem la realitat, l'experiència i el coneixement com un viatge emocional que (re)construïm progressivament des de la sensació fins al sentiment: conèixer consisteix en un viatge que fa servir la imaginació neural o tema cognitivoemocional com a carburant i se sofisticava en la imaginació mental o variació cognitivoemocional.

Així doncs, sentim amb la vista, amb el tacte; sentim el que ens diuen o llegim, hi sentim; sentim que el que ens diuen té un efecte en el que pensem, (pre)ssentim esdeveniments. Per això, com va dir Jesús Tuson (els claudàtors són nostres):

Som un cos que pensa [cognició lingüística] i sent [cognició prelingüística] ahora, i no cal donar-hi més voltes (1999: 95).

³⁸ Vegeu el peu de pàgina n. 12.

³⁹ Cal notar, encara, que un altre valor de *sentiment* és el que el remet a una experiència cognitivoemocional trista, com un viatge que admet companyia figurada o mental: *acompanyar en el sentiment*. Pel que sembla, el sentiment prototípic, el sentiment per antonomàsia, és la tristesa (vegeu § 2.4).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Però cal donar-n'hi moltes, de voltes (científiques): no és fàcil posar en relació l'atribució de significat bàsic (és a dir, la imaginació neural) amb l'atribució de significat complex (o sigui, la imaginació mental, que tractem a fons al capítol següent). A més, com que els temes cognitivoemocionals no tenen una etiqueta universal, ignorem quants n'hi ha exactament (vegeu § 2). Tot això sense tenir en compte que no podem traçar correspondències biunívokes entre l'experiència (que pertany a la cognició prelingüística) i la conceptualització i l'etiquetatge (que pertanyen a la cognició lingüística).

3.5 La cognició emocional: literalitat, metonímia i metàfora

L'aspecte metodològic més complex d'aquesta tesi passa per vehicular la realitat experiencial amb la literalitat i amb els procediments cognitius de metàfora i metonímia, relació que tractem a fons al llarg del capítol següent. Sembla que el llenguatge, en tant que codi o conjunt de símbols, té un component metafòric, mentre que la percepció i la conceptualització tenen una base metonímica: d'acord amb la psicologia de la gestalt, les imatges (enteses com a 'formes cognitives') sempre es poden segregat en figura i fons, fet que entenem que constitueix una relació de PART-TOT, és a dir, de metonímia.

Entenem, doncs, que en l'atribució de significat bàsic la percepció genera imatges neurals (que ja hem descrit a l'apartat anterior), mentre que en l'atribució de significat complex la conceptualització genera imatges mentals. Més exactament, interpretem que, de la mateixa manera que el significat de les percepcions és en la imatge que el cervell informa dels senyals sensorimotors, el significat dels conceptes és en la imatge mental que en representem: el que conceptualitzem, per tant, no és la *causa* del procés cognitivoemocional construït, sinó el *significat* que hi associem.

No debades, el 1996, el psicòleg Kenneth Gergen va demostrar que les variants cognitivoemocionals exigeixen un context narratiu (és a dir, lingüístic) que les contextualitzi (Marina 1998: 210 i 277). Al capdavall, però, ja sabem que totes les funcions cognitives estan enllaçades en un procés d'atribució de significat neurològicament coordinat: la cognició prelingüística i la cognició lingüística, igual que la sensació i l'emoció i el sentiment tradicionals, formen un continu. Probablement, això pot explicar el fet que hi hagi molts conceptes que apel·len a disfuncions físiques i

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

psíquiques (*desesma, patiment* etc.).

Justament, pel que fa al component psíquic o subjectiu dels processos cognitivoemocionals, hem de recordar que des de Descartes s'ha donat per suposat el caràcter íntim i privat d'una part de la cognició emocional. I és que, amb paraules de José Antonio Marina (la cursiva és nostra):

Sin la ayuda del habla interna [cognició lingüística], nuestra subjetividad permanecería inarticulada [...]. Estaríamos zarceados por emociones innominadas [temes cognitivoemocionals] que no entenderíamos [...]. Necesitamos analizar nuestros propios sentimientos [variants cognitivoemocionals] aprovechando los recursos que el lenguaje nos proporciona. Gracias a él podemos fijar la atención en nuestra vida consciente [...]. El léxico es ante todo una herramienta para analizar lo que experimentamos (1998: 84).

Sense la subjectivitat, que es manifesta en l'etiquetatge lèxic i gramatical, la realitat experiencial seria molt homogènia, quasi unívoca, i no podríem parlar de subjectes sinó d'animals, el coneixement dels quals es redueix al que els proporcionen els instints (vegeu § 3.3). En altres paraules, l'etiquetatge pressuposa un coneixement que s'organitza i es transmet per mitjà de la llengua:

El lenguaje procede de la experiencia y remite a la experiencia (Marina 1998: 190).

Per aquest motiu, l'argument principal per defensar que la cognició té una base metonímica és que, tot i que les paraules comuniquen, del més essencial només n'informen indirectament, tal com ja va notar el 1979 el filòsof José Ortega i Gasset:⁴⁰

El lenguaje no cubre nunca con exactitud la idea; por tanto [...], toda expresión es metafórica [...]. (Ahora bien), si cuando no puedo conocer las cosas directamente por medio de la experiencia las conozco por medio de la metáfora [...], ¿cómo puedo yo interpretar que eso es metafórico y no creer que es la realidad misma? (Martínez del Castillo 2008: 190 i 215).

⁴⁰ El llibre *Com és que ens entenem? (Si és que ens entenem)*, del lingüista Jesús Tusón (1999), fa una anàlisi aprofundida d'aquesta qüestió. Vegeu, així mateix, el parer de Carlos Blanco (2014) a § 3.4.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Martínez del Castillo també s'ha preguntat si el llenguatge és metafòric. Per a ell, la metàfora forma part de la creativitat de l'ésser humà (vegeu § 4.4.4), però no com a ésser biològic (que és el que defensen els cognitivistes) sinó com a ésser humà capaç de conèixer, en el sentit d'«adquirir la cognició lingüística».

Així mateix, la interpretació del psicòleg Carlos Rodríguez gira igualment a favor de la base metonímica de la cognició emocional (la cursiva és nostra):

La expresión [...] de las emociones no debe confundirse con la observación del estado interior, ni con la descripción [...] (de este). ¿Qué es entonces lo que comunicamos al decir que tenemos tal o cual sensación, tal o cual emoción? *Lo que hacemos es manifestar una parte de un proceso más complejo*, en el que no solo está implicada nuestra idea, sino nuestra persona como totalidad (1998: 15).

Tanmateix, la relació entre la metàfora, la metonímia i la literalitat continua sent una qüestió que no està resolta. De moment, acabem aquest capítol amb uns mots de Paul Ekman:

Las palabras constituyen solamente un medio de tratar con nuestras propias emociones, y las utilizamos cuando experimentamos emociones, pero no podemos reducir las emociones a palabras [...]. Nadie sabe con exactitud cuál es el mensaje que nos llega automáticamente al ver una expresión facial, sospecho que las palabras como *rabia* o *miedo* no son los mensajes habituales que se transmiten cuando nos encontramos en determinada situación. Estas palabras las utilizamos cuando hablamos de las emociones. El mensaje que nos llega con más frecuencia se asemeja mucho más [...] no (a) una palabra abstracta sino (a) una cierta sensación acerca de lo que la persona va a hacer a continuación o de lo que ha motivado que la persona sienta esa emoción [...]. Estamos contruidos para, ante la emoción, reaccionar con emoción; lo normal es que capturemos el mensaje. Eso no va a significar que siempre sintamos la emoción que se nos comunica (2004 [2003]: 31 i 125).

4. La semàntica cognitivista: del cognitivism mental al cognitivism neural

En aquest darrer capítol teòric, partim de les conclusions a què hem arribat sobre el que anomenem *processos cognitivoemocionals construïts*: al capítol 2, seguint Paul Ekman, hem parlat dels temes i les variants cognitivoemocionals; i al capítol 3, gràcies a la hipòtesi del marcador somàtic d'Antonio Damásio i amb la mediació de l'etimologia, hem acabat de perfilar els processos d'atribució o construcció de significat bàsic o prelingüístic (temes cognitivoemocionals i imatges neurals).

A continuació, sintetitzem les aportacions principals de la semàntica cognitivista que ens han de servir per explicar l'atribució o construcció de significat complex o lingüístic (variants cognitivoemocionals i imatges mentals). L'eix principal de la nostra contribució se centra en el fet que, de la mateixa manera que les variants cognitivoemocionals (de contingut psíquic o subjectiu i sociocultural) no es poden entendre sense la base d'un o diversos temes (de contingut neurofisiològic i sociocultural), no podem descriure adequadament les metàfores i la cognició mental deixant de banda les metonímies i la cognició neural.

4.1 Caràcter evolutiu de les categories: de la categoria aristotèlica a la categoria radial⁴¹

El 1973, la psicòloga Eleanor Rosch i els seus col·legues van publicar un article a la revista *Cognitive Psychology* en què qüestionaven la validesa de les categories aristotèliques a l'hora de descriure la categorització humana. En aquest treball, que constitueix l'embrió de la semàntica cognitivista, es bandejava la idea secular segons la qual les categories són conjunts de membres que comparteixen uns trets necessaris i suficients, i es proposava d'estudiar el que van anomenar *categories naturals*.

⁴¹ Hi ha diverses teories, la majoria psicològiques, que han mirat d'explicar la formació de les categories naturals. Tanmateix, la que ha exercit més influència en la semàntica cognitivista ha estat la teoria de prototipus, que es basa en el treball del filòsof Ludwig Wittgenstein (1953), titulat *Philosophical investigations* (Croft i Cruse 2008 [2004]: 110).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

En aquest nou plantejament, la categorització es defineix per dos principis: el *principi d'economia cognitiva* i el *principi de l'estructura percebuda*. El principi d'economia cognitiva dona compte de la tendència inconscient a agrupar els elements que estan dispersos però que són semblants (això és, perceptivament propers).⁴² D'aquest principi en deriva la *dimensió vertical* o *nivell bàsic*, que estableix tres nivells de categorització en funció del grau d'especificitat semàntica: *superordinat*, *bàsic* i *subordinat*.

El nivell bàsic, el nivell superordinat i el nivell subordinat tenen cadascun el seu model cognitiu idealitzat o prototipus, que pot variar segons el coneixement més general o especialitzat de cada persona i segons el seu marc sociocultural. Per exemple, si pensem en la categoria OCELL, constatem que els parlants catalans i castellans solem categoritzar *colom* al nivell bàsic, mentre que solem considerar que *estruç*⁴³ és un membre perifèric, poc representatiu de la categoria OCELL.

Així mateix, el nivell bàsic d'una categoria cognitiva es caracteritza per una sèrie de propietats evolutives, lingüístiques i semanticopragnàtiques. En primer lloc, des del punt de vista evolutiu, el nivell bàsic abraça els primers conceptes que adquirim i etiquetem: quan un nen català veu un colom, els pares li indiquen com ha d'anomenar aquesta espècie d'ocell, de manera que el nen aprèn a relacionar un referent o experiència amb un concepte i amb un terme lingüístic. Per contra, molts catalans moren amb més de 80 anys sense haver vist en viu un estruç (val a dir que els mitjans audiovisuals han anat desdibuixant les fronteres del coneixement).

En segon lloc, des del punt de vista lingüístic, els termes de la llengua que remetent a conceptes del nivell bàsic soler ser més sintètics, tant fonèticament com morfològicament. Aquest aspecte concorda amb el fet que es tracta de conceptes que adquirim abans: comparem, per exemple, *colom* amb *colom migratori* o amb *pit-roig* (de nivell subordinat).

I en tercer lloc, des del punt de vista específicament semàntic i pragmàtic, els conceptes del nivell bàsic són més proclius a la polisèmia i als canvis lingüístics en general: com més inaudit és un terme (en tant que ho és l'apel·lació al concepte i al referent o experiència), més difícil és que evolucioni en variants de forma o de significat. Contrastem, per exemple, el grup de variants *tristesa*, *tristor* i *entristiment*

⁴² La idea de *semblança*, Rosch i els seus col·legues la van manllevar de les *semblances de família* de Wittgenstein (1953). D'altra banda, a principis del segle XX, la psicologia de la gestalt havia formulat de la *lei de la semblança*, segons la qual percebem de manera unitària els elements que s'assemblen (vegeu, també § 4.4.1 b)).

⁴³ Citem aquest animal remetent-nos a la discussió que recullen William Croft i Alan Cruse (2008 [2004]: 113).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

amb la forma única *esplín* (que és un terme d'abast exclusivament psíquic i mèdic).

Cal remarcar que el que és bàsic no és ni l'entitat concreta o referent ni el terme lingüístic, sinó el concepte, que sovint (però no sempre) s'aparella amb una etiqueta específica (vegeu § 2.1). Dit amb altres paraules, els referents o objectes poden ser infinits (quants ocells devem arribar a veure al llarg de la nostra vida?), mentre que els conceptes són representacions ideals i fragmentàries, cosa que ja havia observat Plató.⁴⁴

L'interessant, des del punt de vista de la semàntica, és que els conceptes poden arribar a tenir un punt de contacte indirecte amb els referents tangibles originals, tal com demostra el caràcter continu que hi ha entre la polisèmia i l'homonímia. Per exemple, si ignorem l'origen de les primeres transaccions econòmiques, considerarem que el significat de *banc* 'tipus d'establiment' té una relació d'homonímia amb el significat de *banc* 'tipus de seient'. En canvi, si adoptem un enfocament diacrònic i ens remetem a l'etimologia, considerarem que entre els dos valors de *banc* hi ha una relació de polisèmia (Cuenca i Hilferty 1999: 129).

I per tancar el triangle semàntic, notem que els termes lingüístics constitueixen l'enllaç que ens permet relacionar un referent (que acabem de veure que pot no ser tangible) amb el concepte o representació ideal que comparteixen els parlants d'una llengua.

A part del principi d'economia cognitiva, l'equip de Rosch també va parlar del principi de l'estructura percebuda. D'aquest principi, que dona relleu a unes propietats en detriment d'altres (vegeu § 3.5), en deriva la *dimensió horitzontal* o *prototipus*: com que les categories cognitives no es poden definir a partir de trets necessaris i suficients, els límits entre una categoria i una altra són graduals, com passa amb les semblances de família (Wittgenstein 1953). Això vol dir que en qualsevol categoria hi trobarem membres que són perifèrics, és a dir, que tenen algun tret que sol associar-se a una altra categoria.

Remetent-nos a l'exemple que hem posat en parlar del nivell bàsic, *estruç* és un membre perifèric de la categoria OCELL: essencialment li adjudiquem trets que són propis dels ocells, però també li atribuïm algun tret que més aviat caracteritza la categoria MAMÍFER, ja que l'estruç és un ocell que no vola.⁴⁵

⁴⁴ Tornem a parlar de Plató a § 4.4.1 a), en tant que constitueix un dels primers precedents de la imaginació mental cognitivista.

⁴⁵ Sospitem que, al caràcter perifèric d'aquest membre, cal afegir-hi la circumstància que l'abast

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Ara bé, el problema metodològic del plantejament de Rosch i els seus companys és que la majoria de categories que van analitzar tenen membres que es corresponen amb objectes físics, i per tant amb referents fàcils de categoritzar: és veritat que podem concebre un banc (per citar l'exemple anterior) com un seient o com un establiment, però sabem que, a l'hora de desfer qualsevol ambigüitat, sempre hi intervé el context lingüístic (per exemple, l'adjectiu *verd* ens fa evocar un seient) i pragmàtic (per exemple, els okupes solen envair entitats bancàries, si bé qualsevol dia poden decidir encadenar-se a bancs de fusta verda).

És per això, quan, quasi vint anys més tard, el lingüista Georges Kleiber va revisar la primera noció cognitivista de *prototipus*, va arribar a la conclusió següent:

La propia idea de la *prototipicidad*, cuando es aplicada reflexivamente, es decir, a su propia concepción y funcionamiento de la teoría del prototipo, condena a dicha teoría a no ser plenamente pertinente nada más que en determinados sectores, evidentemente prototípicos del conjunto de sus empleos (1995 [1990]: 114).

En conseqüència, la teoria de prototipus no podria explicar amb prou rigor què és una emoció (vegeu § 2): a tot estirar, afirmaria que les emocions bàsiques pertanyen al nivell bàsic (el fet que coincideixi l'etiqueta és il·lustratiu), mentre que les emocions secundàries (i per tant els sentiments) constituïrien membres perifèrics amb propietats típicament associades a categories diferents (vegeu § 2.3). Remetent-nos a l'exemple del capítol 2, solem plorar de dolor o de tristesa, però hi ha situacions en què podem plorar d'alegria.

Per a Kleiber, el problema de la teoria de prototipus és que pretenia fixar una estructura isomòrfica entre la discontinuïtat mental (lingüística) i la discontinuïtat natural (prelingüística). És a dir, Rosch i els seus col·legues, argumenta, pretenien fer encaixar cada concepte en una categoria lèxica, semblantment al que hem vist al capítol 2 a propòsit de les taxonomies d'emocions:

Nos equivocáramos si pensáramos que la definición de un término no puede ser precisa más que con la condición de que los elementos de la realidad lo sean también, es decir, se pongan de acuerdo (1995 [1990]: 137–138).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

No en va, el 1978, el grup de Rosch ja havia substituït la hipòtesi d'una categoria amb membres prototípics i membres perifèrics per la hipòtesi d'una categoria radial amb efectes de prototipicitat, els quals poden no correspondre's amb entitats concretes.⁴⁶ Tanmateix, a l'entendre de Kleiber, aquesta segona versió constitueix pràcticament una altra teoria, una teoria en la qual el criteri dels parlants, retreu, perd importància:

Lo que se ha producido, más que una revisión de los postulados básicos, es un cambio o inversión en la orientación. Si antes era la noción de *prototipo* la que se situaba en el centro de la categoría y servía para establecer las distancias (grados) de los miembros de esa categoría, ahora lo que se busca es otra cosa muy distinta: es la distribución de la categoría la que debe justificar el efecto prototípico. Aunque a simple vista pudiera parecer una sutileza, es un cambio profundo que afecta a la consideración de los fenómenos y a la forma de analizarlos. Es invertir la relación causal: el prototipo pasa de ser «causa» a ser «efecto»⁴⁷ (1995 [1990]: 144).

El 1992, Eleanor Rosch va publicar un altre llibre, centrat en les relacions entre el cos i la ment (vegeu § 3.1). En aquest treball, ens feia observar que les cultures occidentals hem concebut la corporeïtat al marge de l'experiència (vegeu § 2.4) i lamentava que la ciència ha tendit a delimitar la cognició de la subjectivitat (vegeu § 3.1). No cal dir que la solució, per a aquesta psicòloga, consisteix a adoptar el mètode cognitivista.

I és que les categories cognitives (i cognitivistes), a diferència dels camps semàntics tradicionals, no constitueixen àmbits de coneixement tancats, amb membres que comparteixen unes propietats necessàries i suficients: els límits de les categories no són evidents, sinó que interactuen de maneres diverses, dinàmiques i complexes, ben igual que els components de les seqüències cognitivoemocionals (vegeu § 2.4).

Més exactament, com va constatar Charles Fillmore (1985), els camps semàntics es limiten al lèxic (per exemple, *espelma*), mentre que els camps cognitivistes (als apartats següents n'abordem la diversitat terminològica i conceptual) també impliquen elements extralingüístics, com ara *funeral* (Ibarretxe i Valenzuela 2012: 31).

⁴⁶ Aquesta revisió concorda amb els dos sentits que pot tenir la idea de *bàsic* segons Kövecses, Palmer i Dirven (2003: 136–137): (1) 'concepte de nivell vertical mitjà'; i (2) 'grau de representativitat dels conceptes del mateix nivell'.

⁴⁷ Sobre la relació entre la causa i l'efecte en l'atribució de significat bàsic o prelingüístic, vegeu § 3.4.

4.2 Caràcter enciclopèdic de les categories: els dominis cognitius i les nocions equivalents

El 1982, Charles Fillmore va inaugurar la semàntica de marcs en un article que esdevindria prou representatiu, titulat «Frame semantics».⁴⁸ Aquest lingüista va definir els marcs com «cualquier sistema de conceptos relacionados de tal manera que para comprender cualquiera de ellos es preciso comprender la estructura completa en la cual se inserta» (1982: 111 [traduïm de Croft i Cruse 2008 [2004]: 35]).

Tot i que en aquesta tesi no seguim l'escola en qüestió,⁴⁹ en recollim l'exemple de BACHELOR, ja que ha esdevingut un clàssic de la semàntica cognitivista. Aquesta categoria, que a grans trets podem traduir per *solterot* o *fadrinardo*, descriu la gradació de prototipicitat que es manifesta entre la conceptualització d'un home solter de mitjana edat sense dona ni fills, i la conceptualització perifèrica de la figura del Papa.

Semblantment, Ronald Langacker va definir els anomenats *dominis cognitius* com «un contexto para la caracterización de una unidad semántica» (1987: 147 [citem la traducció de Cuenca i Hilferty 1999: 72]).

I Mar Garachana i Joseph Hilferty han proposat una definició de *domini* pràcticament idèntica a la que va proporcionar Ronald Langacker per als marcs semàntics. Per a ells, els dominis són «el conjunt de coneixements que entren en joc quan s'ha de definir una expressió; en termes més tècnics [...], (són) un marc de referència conceptual que permet entendre altres conceptes» (2011: 59). Aquests autors posen l'exemple del concepte d'*agost*: a l'enunciat *A l'agost fa molta calor a Barcelona*, *agost* es conceptualitza respecte al domini CICLE ANUAL METEOROLÒGIC, ESTIU. En canvi, a l'enunciat *On vas, a l'agost?*, *agost* es conceptualitza respecte al domini CALENDARI LABORAL, VACANCES (2011: 63–64).

Al capdavall, si podem fer referència al temps cronològic és perquè abans hem parcel·lat aquesta categoria o domini en conceptes i, a partir d'aquí, l'hem etiquetat amb termes de la llengua (*dia*, *dilluns*, *matí*, *les deu*, etc.). En tot cas, la categorització, ja sigui del temps cronològic o de qualsevol altra categoria, és convencional, idealitzada⁵⁰ i necessària per garantir el raonament i la comunicació.

⁴⁸ Per a una introducció a la semàntica de marcs, vegeu el llibre *Lingüística cognitiva* (2012: § 2.6).

⁴⁹ Sobre el cognitivisme com un conjunt d'escoles, vegeu § 3.2.

⁵⁰ Una prova clara d'això és en els límits dels conceptes de *vespre* i *nit*, que difereixen segons la llengua i, fins i tot, segons la varietat dialectal. Mar Massanell i Joan Turruella van publicar un treball a la revista *Caplletra* sobre aquest aspecte, titulat «Denominacions del crepuscle en llengua catalana» (2013).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

Tanmateix, les relacions entre els conceptes i els dominis solen ser bastant més complexes: el més habitual és que els conceptes pertanyin simultàniament a més d'un domini, ja que cada domini duu a terme una funció específica en la conceptualització (Clausner i Croft 1997: 248). Justament, un grup evident de conceptes que impliquen diversos dominis són els que tenen un caràcter avaluator, com passa amb les variants cognitivoemocionals (Croft i Cruse 2008 [2004]: 39–40). Per exemple, a grans trets, *alegria* es pot conceptualitzar respecte a DIVERSIÓ (*riure per les butxaques*), respecte a FELICITAT (*boig d'alegria*), respecte a DESPREOCUPACIÓ (*riure's del món i de la bolla*) o respecte a BURLA (*riure's del mort i de qui el vetlla*) (els exemples són unitats fràsiques d'Espinal 2006 [2004]).

Així mateix, Zoltán Kövecses ha suggerit que hi ha moltes emocions, entre les quals l'alegria, que es construeixen a partir de diversos prototipus o idealitzacions. És a dir, sovint coexisteixen diversos significats representatius, ja que un és típic, l'altre ideal, l'altre destacat, etc. (2003: 141).

I encara, cal tenir present que els límits entre els dominis són graduals: pensem, si no, en la quantitat de malentesos (vegeu § 3.5) que generem les persones quan confonem una resposta burlesca amb una que simplement expressa despreocupació. No debades, les lleis mateixes poden portar a emetre sentències diferents segons el jutge que les interpreti.

Naturalment, la variació conceptual també explica que, com hem dit a § 2.4, una persona occidental i una d'oriental no construeixin la tristesa ben igual: en efecte, la conceptualització està més o menys subjecta al marc sociocultural. Això és el que reflecteix la variació interlingüística (o sociocultural) i, en un espai geogràfic reduït, la variació intralingüística (o dialectal). Un exemple de variació interlingüística el trobem a *peix*, que en castellà es pot conceptualitzar respecte a ANIMAL (*pez*) o respecte a ALIMENT (*pescado*) (aquest exemple és nostre). Un exemple de variació segons el grau d'especialització dels coneixements (sociocultural, per tant) el trobem a *assassí*, que es pot conceptualitzar respecte a INNOCENT (àmbit general) o respecte a HOMICIDA (àmbit legislatiu) (Fillmore 1982: 127–129 i Croft i Cruse 2008 [2004]: 38)]. I un exemple de variació intralingüística el trobem a *terra*, que es pot emmarcar respecte a MAR (*atracament*) o respecte a AIRE (*trespol*) (Fillmore 1982: 121 i Croft i Cruse (íd) [la traducció al català és nostra]).

En resum, els dominis no són categories taxonòmiques i estàtiques, sinó que són categories dinàmiques amb valors funcionals, exactament igual que els processos

cognitivoemocionals construïts (vegeu § 2.1 i § 2.3). De fet, Antonio Barcelona (2012) parla directament de *dominis funcionals* (vegeu § 4.4.3), una noció que és pràcticament idèntica a la de *model cognitiu idealitzat* de George Lakoff (vegeu § 4.3) i a la de *matriu de dominis* de Ronald Langacker.⁵¹

4.3 Caràcter conceptual de les categories: els models cognitius idealitzats i les nocions equivalents

El 1987, George Lakoff va actualitzar les categories radials amb efectes de prototipicitat d'Eleanor Rosch et al. en el que va anomenar *teoria dels models cognitius idealitzats*. Aquests models tenen molts punts de contacte amb els dominis de Ronald Langacker (vegeu § 4.2), però es van formular amb objectius cognitivistes subtilment diferents: mentre que Langacker volia demostrar que el significat és enciclopèdic, la fita de Lakoff era donar compte dels efectes de prototipicitat (Garachana i Hilferty 2011: 58–59).

Així, els models cognitius idealitzats són «esquemes [...] (que) organitzen el nostre coneixement de manera parcial» (Garachana i Hilferty 2011: 57); més exactament, constitueixen «els conjunts de coneixements que permeten explicar les diferències de prototipicitat entre els membres d'una categoria» (id.: 59). Així mateix, Francisco Ruiz de Mendoza (2002) afegiria que els models cognitius idealitzats conformen estructures conceptuals prou riques per guiar inferències pragmàtiques.

Ara bé, de la mateixa manera que l'atenció no permet que totes les sensacions esdevinguin percepcions, la conceptualització no abraça totes les potències (en el sentit aristotèlic) dels models cognitius idealitzats: només esdevenen conceptes les categoritzacions que s'imposen i esdevenen prototípiques i convencionals. L'exemple clàssic de Lakoff és el de MOTHER. Aquest model cognitiu es desglossa en cinc models cognitius convergents (en anglès, *clusters*): *natal*, *educatiu*, *marital*, *genètic* i *genealògic*. I cada model convergent, al seu torn, es bifurca en extensions

⁵¹ Els termes *matriu de dominis* i *domini de matriu* designen el mateix fenomen però des de perspectives diferents: la idea de *matriu de dominis* focalitza la coexistència de diversos dominis a l'hora de definir un concepte, mentre que la idea de *domini de matriu* fixa l'atenció en un domini concret (Langacker 1987 i Mendoza i Díez 2003: 496–497). En tot cas, en aquesta tesi adoptem la terminologia de George Lakoff: *model cognitiu idealitzat* per *matriu de dominis* i *domini* (conceptual) per *domini de matriu*. Vegeu, també, § 4.6.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

convencionals que representen variants del model central: *mare adoptiva*, *mare de llet (dida)*, *mare soltera*, *mare treballadora*; i extensions semàntiques: *mare pàtria*, *llengua materna*.

Model cognitiu idealitzat	Models cognitius idealitzats convergents	Extensions convencionals	Extensions semàntiques
MARE	natal educatiu marital genètic genealògic	mare adoptiva mare de llet (dida) mare soltera mare treballadora	mare pàtria llengua materna

4.4 Els quatre tipus de models cognitius idealitzats

Lakoff (1987: 284) va classificar els models cognitius idealitzats en quatre tipus d'estructures, que tractem al llarg dels apartats següents: «Els esquemes d'imatge» (vegeu § 4.4.1), «Els models cognitius idealitzats proposicionals» (vegeu § 4.4.2), «Les metonímies» (vegeu § 4.4.3) i «Les metàfores» (vegeu § 4.4.4).

4.4.1 Els esquemes d'imatge

Des del punt de vista de la psicologia, els esquemes d'imatge constitueixen els coneixements més bàsics: el 1954, Jean Piaget feia al·lusió al període sensorimotor del desenvolupament humà⁵² i al llenguatge com l'aspecte fonamental de la nostra cognició. Piaget, però, no entenia el llenguatge com una funció cognitiva independent i innata, sinó com la facultat cognitiva superior que es desenvolupa al llarg del primer any de vida del nen, quan el seu sistema cognitiu és prou madur per conèixer més enllà de la cognició sensorimotora o prelingüística (Aparici 2006: 181–182). Exactament, va fer notar les construccions progressivament més elaborades amb què el nen conceptualitza la realitat per mitjà del lèxic i la gramàtica: el que fa amb la realitat el nen no és *retra-*

⁵² Vegeu el concepte de *sensació* a § 3.4.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

tar-la, sinó copsar-la i atribuir-li significat en un procés al llarg del qual manifesta una cognició emocional cada vegada més complexa (vegeu § 2.4 i § 4.1).⁵³

Tot seguit, aprofundim en els precedents més significatius de la noció d'*esquema d'imatge*: en concret, resseguim l'aportació del filòsof Immanuel Kant i, especialment, la del també filòsof Mark Johnson i la de la filòloga María Sandra Peña.

a) Aportacions de les escoles filosòfiques més representatives: de Plató a Kant, passant per Aristòtil i Descartes

Al llibre *The Body in the Mind*, Mark Johnson va notar que no hi ha cap teoria clàssica del que ell proposa entendre com a *imaginació*, això és, «la capacidad de moldear la experiencia, de extraer algo nuevo de lo viejo o de proyectarse comprensivamente en la posición de otro» (1991 [1987]: 224). I és que, per arribar a les nocions cognitivistes d'*imaginació* i d'*imatge* (que més o menys es corresponen amb les de *conceptualització* i *concepte* de George Lakoff), han hagut de passar segles d'especulació filosòfica.

Per començar, Plató va fixar dos estadis de coneixement, els quals entronquen amb el que en aquesta tesi anomenem *cognició prelingüística* o *atribució de significat bàsic* i *cognició lingüística* o *atribució de significat complex* respectivament. Al *món sensible*, hi ha les manifestacions particulars i mutables dels conceptes; en aquest estadi, comú a tots els animals, el coneixement és sensorial, és a dir, s'aprehèn per mitjà dels òrgans dels sentits. Al *món de les idees*, en canvi, hi ha les essències universals i racionals, independents del món sensible i exclusives de l'espècie humana.

En la tradició platònica, la imaginació només genera coneixement sensible: aquest coneixement, però, es considerava un engany dels sentits, ja que la realitat (objectiva)⁵⁴ canvia constantment. El veritable coneixement, doncs, obligava a substituir les aparen-

⁵³ Jean Piaget (1954) va seguir un plantejament evolutiu que té punts en comú amb el de Paul Ekman (vegeu § 2.4). Més encara, els models de constructivisme que van proposar tant Jean Piaget com el seu col·lega Lev Vigotsky ens obliguen a reobrir la discussió de l'emoció com un fenomen que pot ser biològic o cultural: mentre que Piaget va adoptar un constructivisme individual, Vigotsky va preferir un constructivisme cultural, que remarca la importància de l'entorn en l'aprenentatge. A més, el fet que, per a Vigotsky, l'adquisició lingüística constitueixi un estadi de l'evolució individual fa pensar que aquest estadi bascula entre la cognició prelingüística i la cognició lingüística (Rodríguez 2004: 15). I això és un argument per defensar que hi ha paral·lelismes entre la construcció d'aprenentatges i la construcció de conceptes.

⁵⁴ Sobre la noció cognitivista de *realitat*, vegeu § 3.3.

ces pels conceptes immutables, procés que implicava la intel·lecció (Johnson 1991 [1987]: 224–225).

Més endavant, Aristòtil va replicar la teoria de les idees del seu mestre, amb l'argument que postular dos mons separats desdobra innecessàriament la construcció de la realitat. Per a ell, el coneixement es dona a la inversa i en un sol procés: les persones no naixem amb una *tabula rasa*, sinó que inferim els conceptes a partir de l'aprehensió de dades concretes.

Quant a la imaginació, Aristòtil va rebutjar la idea de Plató segons la qual es tracta d'una facultat caòtica que cal controlar: altrament, la imaginació constitueix una operació cognitiva que enllaça les percepcions amb els conceptes. Aquesta operació, en concret, ens permet emmagatzemar a la memòria les impressions sensorials que ens produeixen els objectes: conèixer, per a Aristòtil, consisteix justament a obtenir una *impressió* mental dels objectes que configuren la realitat (Johnson 1991 [1987]: 227–229).⁵⁵

Al segle XVII, René Descartes encara mantenia la dualitat segons la qual el cos i la ment desenvolupen funcions diferents i clarament delimitades: pensava, doncs, que el cos no exerceix cap paper en la cognició humana, mentre que la ment ha de captar les representacions mentals. El problema filosòfic i lògic d'aquest posicionament és que, si el que coneixem són les pròpies idees que anem descobrint, mai no podem estar segurs que assolim la veritat: la solució de Descartes, poc convincent, va ser assegurar que Déu garanteix la connexió entre la realitat i la subjectivitat (Johnson 1991 [1987]: 32–33).⁵⁶

Al segle XVIII, Emmanuel Kant va tornar a revisar la rígida dicotomia que separava el component material i perceptiu (el *món sensible* de Plató) del component formal i conceptual (el *món de les idees* de Plató). Tanmateix, va mantenir la idea que la comprensió necessàriament ha de ser intel·lectual i categòrica.

I pel que fa a la *imaginació*, Kant la va entendre com la capacitat de construir imatges mentals (conceptes) a partir d'esquemes d'imatge (impressions sensorials). No obstant això, malgrat que es va adonar que la imaginació és sensible i intel·lectual alhora, no va saber-ho argumentar de manera prou reeixida (Johnson 1991 [1987]: 253).

⁵⁵ No debades, diem que una experiència *fa impressió* quan ens commou de manera extrema i, per tant, penetra momentàniament en la nostra consciència (vegeu el concepte d'*impressió* a § 5.4).

⁵⁶ Per a una explicació més detallada d'aquest raonament, vegeu Johnson (1999: 393–414).

b) Aportacions de la semàntica cognitivista: del precedent de Kant a la revisió de Peña (2003, 2008 i 2012), passant per Lakoff i Johnson

La noció cognitivista d'*esquema d'imatge* té l'origen en la *Crítica de la raó pura* de Kant (1781), en concret en la facultat d'*imaginació*. Com que, per a aquest filòsof, els esquemes d'imatge són les estructures que connecten les percepcions amb els conceptes corresponents, entenent, per exemple, que la sensació d'equilibri, si bé es pot expressar amb paraules, pròpiament forma part del coneixement perceptiu (Johnson 1991 [1987]: 53).

Per a la semàntica cognitivista, els esquemes d'imatge són, a grans trets, les estructures perceptives o *gestalts* que hi ha subjacents a la conceptualització lingüística. Ara bé, no hi ha una definició consensuada del que són els esquemes d'imatge: al contrari, com que es tracta d'una noció cognitivista fonamental, han generat molta discussió (Peña 2012: 69 i 95). A tall panoràmic, citem tot seguit alguns investigadors que hi han treballat (Peña 2003: 4–5).

Des de la psicologia evolutiva, Jean Matter Mandler (1992) va partir de la hipòtesi que, en la construcció del coneixement, hi intervé tant l'evolució de l'espècie com l'evolució de l'individu (vegeu § 2.4). Més endavant, el 2004, ha publicat un treball en què relaciona els esquemes d'imatge amb el desenvolupament de la conceptualització.

Per la seva banda, el lingüista Zoltán Kövecses (1986, 2000, 2002, 2008) ha contribuït a dilucidar el paper que tenen els esquemes d'imatge en la construcció dels processos cognitivoemocionals. Amb l'objectiu específic de descobrir l'estructura metafòrica dels conceptes emocionals, Kövecses ha estudiat bàsicament l'odi i l'enuig, que ja hem constatat que constitueixen categories cognitivoemocionals més representatives que la tristesa (§ 2.4).

Un altre autor rellevant en la matèria, i que ja ha aparegut als capítols anteriors, és el neuròleg Antonio Damásio (1999 [1994] i 2010), que investiga com operen els esquemes d'imatge en el cervell, això és, en la imaginació neural.

Així mateix, per a George Lakoff, els esquemes d'imatge constitueixen el model cognitiu idealitzat més bàsic o elemental. La definició que proposa recorda la llei de semblança de la psicologia de la gestalt (vegeu el peu de pàgina n. 42):

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

PATHS, BOUNDED REGIONS and CONTACT are cognitive topological concepts, commonly referred to as *image schemas* [...]. (Image schemas are) topological in the sense that generalize over geometry to virtue of preserving neighborhood relations (1989: 114).

Tanmateix, la definició d'*esquema d'imatge* més acceptada i utilitzada en la semàntica cognitivista continua sent la del filòsof Mark Johnson, que té ressonàncies dels temes cognitivoemocionals de Paul Ekman i del constructivisme individual de Jean Piaget (les cursives són nostres):⁵⁷

A recurring, dynamic pattern of our perceptual interactions and motor programs that gives coherence and structure to our experience [...]. These patterns are embodied and give coherence, meaningful structure to our physical experience at a prelingüístic level (1987: XIV, 13).

En concret, Johnson (1991 [1987]: 204) va postular els 27 esquemes d'imatge següents: RECIPIENT, EQUILIBRI, COMPULSIÓ, BLOQUEIG, CONTRAPRESSIÓ, ELIMINACIÓ DE BARRERES, POSSIBILITACIÓ, ATRACCIÓ, INCOMPTABLE–COMPTABLE, CAMÍ, VINCLE, CENTRE–PERIFÈRIA, CICLE, PROXIMITAT–LLUNYANIA, ESCALA, PART–TOT, FUSIÓ, EXCISIÓ, PLE–BUIT, APARELLAMENT, SUPERIMPOSICIÓ, ITERACIÓ, CONTACTE, PROCÉS, SUPERFÍCIE, OBJECTE i COL·LECCIÓ.

I a partir de les definicions de Lakoff i Johnson, María Sandra Peña ha proposat la definició següent (les cursives són nostres):

⁵⁷ Com hem dit més enrere, per a Piaget, el llenguatge es projecta sobre els esquemes d'imatge, entesos com un conjunt d'estructures prelingüístiques: la cognició constitueix un procés evolutiu en què el nen «manifesta una cognició emocional cada vegada més complexa».

Així mateix, copiem de § 2.4 : «L'esquema bàsic o tema d'una emoció consisteix en un substrat innat de caràcter fisiològic, sensorial, motor i expressiu que es desenvolupa amb la maduració de les estructures neurofisiològiques de l'individu» (Limonero 2003: 168).

I pel que fa a *programa*, copiem també de § 2.4: «La paraula *programa*, recorda [Ekman], conté dues arrels: *pro* ('davant') i *graphein* ('escriure'), de manera que l'emoció apel·la als mecanismes que emmagatzemen informació escrita al genoma».

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

An image-schema is a *recurring* pattern of *experience* which is *abstract* and *topological* in nature. Moreover, it can also be an eventive pattern in the sense that it takes place in space but is not necessarily identified with space itself (2003: 42).

L'aportació principal de Peña és la hipòtesi que els esquemes d'imatge estan organitzats de manera jeràrquica,⁵⁸ aspecte que troba a faltar tant en els treballs de Lakoff com en els de Johnson (2003: 54). I és que, en paraules de Croft i Cruse, «los esquemas de imagen varían en su esquematicidad, en el sentido de que los muy generales pueden manifestarse como más específicos» (2008 [2004]: 223).

Per començar, Peña argumenta que l'estructura de l'esquema d'imatge d'OBJECTE es caracteritza perquè té una entitat en moviment i un punt en l'espai, relació que no és exclusiva d'aquest esquema. Per contra, Cristian Santibáñez (2002) defensa que l'esquema d'imatge d'OBJECTE té entitat per si sol (Peña 2012: 76).

Pel que fa a l'esquema d'imatge de CAMÍ, Peña ha argumentat que és molt similar a l'esquema d'imatge de PROCÉS (2003: 75). Val a dir que Johnson va contrastar l'esquema de CAMÍ amb el d'ESCALA, però Clausner i Croft creuen que es tracta de dues variants d'un mateix esquema (1999: 16).

A més, Peña considera necessari incloure l'esquema d'imatge DAVANT-DARRERE, com de fet ja havien proposat Lakoff i Turner (1989: 97).

D'altra banda, Peña analitza els esquemes d'APARELLAMENT, FUSIÓ i COL·LECCIÓ com a variants de l'esquema d'imatge PART-TOT (Peña 2008: 1060–1061).

Un altre canvi de Peña consisteix a recollir l'esquema d'imatge d'EXCÉS, que no apareix a la classificació de Johnson (1991 [1987]), i que Lakoff (1987: 433–434) i el neurocientífic Anatol Kreitzer (1997: 321) no van analitzar a fons.

Així mateix, Peña creu que l'esquema d'imatge de CONTACTE hauria de constituir una potenciació dels esquemes de CENTRE-PERIFÈRIA i PROXIMITAT-LLUNYANIA, ja que el concepte de CONTACTE designa la proximitat que hi ha entre dues entitats: la psicologia de la gestalt va demostrar que les entitats centrals es perceben més properes. I és que «el esquema CENTRO-PERIFERIA casi nunca se percibe de un modo aislado o independiente [...]. Dados un centro y una periferia, percibiremos, asimismo, el esquema CERCA-LEJOS, ampliando nuestra perspectiva conceptual o perceptiva» (Johnson 1987: 125).

⁵⁸ Aquesta proposta ens recorda la substitució de la hipòtesi d'una categoria amb membres prototípics a la hipòtesi d'una categoria radial amb efectes de prototipicitat de Rosch et al. (vegeu § 4.1). Sobre la idea de *jerarquia*, vegeu també § 4.4.4.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Finalment, Peña rebaixa l'esquema COMPTABLE–INCOMPTABLE a una transformació d'esquema d'imatge.⁵⁹ I és que els esquemes, en tant que models cognitius idealitzats que focalitzen diversos aspectes d'una mateixa experiència sensorial, estan subjectes a transformacions cognitives prelingüístiques, si bé al capdavant percebem els esquemes com a unitats indissolubles o gestalts. Podem dir, doncs, que els esquemes d'imatge són imatges bàsiques que tenen un origen, una trajectòria i una meta, els quals configuren una forma prelingüística de contingut neural.

A partir de la idea que no tots els esquemes d'imatge pertanyen a un mateix nivell de categorització, en fi, Peña (2003, 2008 i 2012) proposa la classificació següent:

REGIÓ DELIMITADA i esquemes subsidiaris	SUPERFÍCIE		
	RECIPIENT	PLE-BUIT	
		EXCÉS	
CAMÍ i esquemes subsidiaris	VERTICALITAT		
	CICLE I ESPIRAL		
	PROXIMITAT–LLUNYANIA	CONTACTE	
	DAVANT–DARRERE		
	FORÇA	ELIMINACIÓ DE BARRERES	POSSIBILITACIÓ
		CONTRAPRESSIÓ	DESVIACIÓ
		BLOQUEIG	
		COMPULSIÓ	ATRACCIÓ I REPULSIÓ
	PROCÉS		

Arribats aquí, podem caracteritzar els esquemes d'imatge a partir de set propietats: cinc que tenen prou consens entre els especialistes i dues de perifèriques que només recullen alguns autors. En primer lloc, els esquemes d'imatge pertanyen a la cognició prelingüística o a l'atribució de significat bàsic: aquestes construccions apel·len a les experiències primerenques de l'evolució de l'espècie i del desenvolupament de l'individu, això és, als temes cognitivoemocionals (que hem descrit al capítol 2) i a la imaginació neural (que hem descrit al capítol 3). En altres paraules, els esquemes d'imatge són previs a la imaginació mental i a la conceptualització lingüística; el que passa és que no podem referir-nos a cap fenomen del món si no és delimitant-lo per

⁵⁹ Vegeu la idea de *transformació* aplicada a la metonímia a § 4.3.3.

mitjà d'una etiqueta lèxica.

En segon lloc, pel fet que sorgeixen de la interacció directa amb la realitat experiencial, els esquemes d'imatge són significatius *per se*. Una altra qüestió és que aquests significats bàsics transcendeixin la cognició lingüística i esdevinguin complexos. Exactament, doncs, els esquemes d'imatge són corporis o, millor dit, neurals: es tracta de patrons amb què estructurem la realitat experiencial a partir de les sensacions (vegeu § 3.4).

En tercer lloc, els esquemes d'imatge s'estructuren com una gestalt: els subjectes no podem discriminar conscientment les parts d'aquest tot, ja que l'origen, la trajectòria i la meta que el constitueixen estan relacionats d'una manera tan estreta⁶⁰ que els percebem com una unitat (subjecta, això sí, a transformacions cognitives prelingüístiques).

En quart lloc, atès que l'esquemàticitat és un paràmetre continu que sotmet els esquemes a una escala de jerarquia: per això hi ha esquemes d'imatge més genèrics (com ara FORÇA) i d'altres de més específics (com ara BLOQUEIG). Aquest fet el podem il·lustrar al llarg del capítol següent, en què analitzem el procés de tristesa–angouxa com un model cognitiu idealitzat de BATALLA.

I en cinquè lloc, els esquemes d'imatge constitueixen estructures dinàmiques (Johnson 1991 [1987]: 85–87) i recurrents (íd.: 149), ja que tenen lloc en el temps i a través del temps i serveixen per aprehendre tot d'experiències que arrenquen d'un mateix patró.

Aquestes són les cinc característiques essencials dels esquemes d'imatge, però hem anunciat que n'hi ha dues més que, encara que sigui en segon pla, també val la pena de recollir: són l'atribució de valors semàntics primitius i la dimensió cultural. Pel que fa a l'atribució de valors semàntics primitius, Tomaszcyk Kreszoeski (1990 i 1993) va afirmar que els esquemes d'imatge *solen* tenir un valor positiu i un altre de negatiu: per exemple, la verticalitat és positiva quan assenyala cap amunt, mentre que quan assenyala cap avall és negativa.⁶¹ Així mateix, Alan Cienki (1997: 4) va remarcar que no podem fer extensiva aquesta característica a tots els esquemes d'imatge. Sigui com sigui, hem de convenir que l'atribució de valor no és una condició *sine qua non* dels

⁶⁰ Aquesta propietat explica que hi hagi experiències que impliquen percebre de manera conjunta i simultània no només les parts d'un tot, sinó també diversos esquemes d'imatge. Mark Johnson (1987: 125) va anomenar aquest fenomen *superimposició d'esquemes*, mentre que la filòloga Beate Hampe (2005) ha adoptat el terme *composició d'esquema d'imatge*. Així mateix, hem de tenir present que «la superposició de esquemas de imágenes resulta idéntica a la combinació de dominios en un dominio matriz (Croft i Cruse 2008 [2004]: 99–100)» (vegeu el peu de pàgina n. 51).

⁶¹ Tornarem a parlar del concepte de negativitat a § 4.6.

esquemes d'imatge.

I quant a la dimensió cultural, hi ha especialistes, com ara Zoltán Kövecses, que defensen que els esquemes d'imatge tenen una dimensió cultural que pot arribar a ser indestriable de la base corpòria (vegeu § 2.4). En concret, apunten que la conceptualització de les categories cognitivoemocionals es fonamenta en experiències corpòries però també en metàfores universals.

4.4.2 Els dominis

En segon lloc, Lakoff (1987) va tractar els *models cognitius idealitzats proposicionals* o *dominis*, que va estudiar amb l'objectiu principal de posar-los en relació amb la metàfora i amb la metonímia (Ruiz de Mendoza 2000: 356).

El 1980, Lakoff i Johnson havien proporcionat una llista de dominis similar a la dels esquemes d'imatge de Johnson (1991 [1987]) (vegeu § 4.4.1): ESPAI, MATÈRIA, TEMPS, FORÇA, PROCÉS, RELACIÓ, EMOCIÓ i SENSACIÓ PERCEPTIVA (que subdividien en COLOR, DURESA, INTENSITAT, FAM i DOLOR). Aquesta llista ens fa pensar en la taxonomia de dominis bàsics que abonarien Timothy Clausner i William Croft el 1999: ESPAI, TEMPS, SENSACIÓ, PERCEPCIÓ i, una altra vegada, EMOCIÓ.

Si a més, tenim present la classificació de Ronald Langacker (1987), que parlava de *dominis bàsics* i *dominis abstractes*, l'embroll conceptual esdevé insoluble. I és que, quina diferència hi ha entre un domini bàsic i un esquema d'imatge?

Existe una estrecha vinculación entre *dominio* y *esquema de imágenes* que los cognitivistas no siempre han dejado clara (Stepier 2007: 394).

Langacker (1987: 148) entenia els dominis bàsics com coneixements que es fonamenten directament en l'experiència sensorial i motora. Des d'aquest punt de vista, en efecte, el concepte de *domini bàsic* no dista gaire del d'*esquema d'imatge*: els dominis bàsics no es poden definir a partir d'altres dominis, igual que els esquemes d'imatge no es poden definir a partir d'altres esquemes d'imatge. I en canvi, es poden combinar i formar unitats més complexes: mentre que els esquemes (un de sol o més d'un) originen dominis, els dominis (un de sol o més d'un) donen lloc a models

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

cognitius idealitzats més elaborats, amb la mediació de la metàfora o de la metonímia.

No obstant això, així com Johnson, el mateix 1987, fixava una taxonomia d'esquemes d'imatge (posteriorment revisada per Peña 2003, 2008 i 2012), mai no s'ha arribat a establir una classificació unívoca de dominis bàsics. Segons Langacker, són bàsics els dominis d'ESPAI, TEMPS, VISIÓ, FORÇA, GUST, OLFACTE, TEMPERATURA, DOLOR, EMOCIÓ «and perhaps others» (Barcelona 2002: 233), amb la qual cosa la llista queda oberta.

En tot cas, de les tres classificacions que hem vist en aquest apartat se'n desprèn que, tant per a Langacker com per a Clausner i Croft, les emocions (probablement només les primàries o temàtiques) formen part de l'experiència bàsica. Per contra, en la teoria de la metàfora i la metonímia conceptuals de Lakoff i Johnson, les emocions s'entenen com a conceptes metafòrics.

Així mateix, de totes aquestes aportacions hem de concloure que el caràcter *bàsic*, com ja hem vist a propòsit de les emocions bàsiques al capítol 2, no és del tot estàtic:

Qué dominios mentales y sociales en particular tienen un carácter básico es algo que depende de la teoría de la mente y de la interacción social definida por cada cual (Croft i Cruse 2008 [2004]: 46).

4.4.3 Les metonímies

En tercer lloc, Lakoff (1987) va tractar la metonímia, la qual es pot donar entre esquemes d'imatge (vegeu § 4.4.1 *b*)) o bé entre dominis (vegeu § 4.4.2). Ara bé, no va ser fins als anys 1990 (gràcies, sobretot, a especialistes com ara Louis Goossens, William Croft, Antonio Barcelona, Francisco Ruiz de Mendoza i Günter Radden) quan la semàntica cognitivista va conferir tant protagonisme a la metonímia com a la metàfora, i en alguns treballs fins i tot més.

Bàsicament, la semàntica tradicional postulava tres grans tipus de metonímies: PART–TOT, PART–PART i TOT–PART.⁶² A partir d'aquí, en la bibliografia coexisteixen

⁶² Seguint els semantistes cognitivistes, deixem de banda el concepte de *sinèdoque*: «En el marco de la lingüística cognitiva no se toma en consideración la distinción tradicional entre sinèdoque y metonimia, sino que se engloban bajo la misma rúbrica. La sinèdoque se considera como una simple subclase de metonimia en la que se produce una relación PARTE–TODO» (Cuenca i Hilferty 1999: 110, n. 7). Amb tot, consignem les definicions de *metonímia* i *sinèdoque* que ens proporciona el DIEC:

(1) *metonímia*: «figura retòrica que consisteix a designar una cosa amb el nom d'una altra amb la qual manté una relació necessària, com ara l'efecte per la causa, el contingut pel continent, etc., o viceversa».

(2) *sinèdoque*: «figura retòrica que consisteix a ampliar o restringir el significat d'un mot prenent el tot per la part o la part pel tot, el gènere per l'espècie o l'espècie pel gènere, etc.» (vegeu, també, § 4.4.4).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

diverses classificacions, sense que mai se n'hagi imposat cap. Vegem, només a tall d'exemple, la de William Croft i Alan Cruse (2008 [2004]: 282–284):

PART–TOT	<i>Advertí varias caras nuevas anoche.</i>
TOT–PART (limita amb la literalitat)	<i>¿Necesitas usar el cuarto de baño?</i>
INDIVIDU–CLASSE	<i>Aquí no hay ningún Heifetz.</i>
CLASSE–INDIVIDU (limita amb la literalitat)	<i>Cartero, ¡esta carta está llena de barro!</i>
ENTITAT–ATRIBUT	<i>Las acciones cayeron ayer.</i>
ATRIBUT–ENTITAT (limita amb la literalitat)	<i>Ella es una 36 de falda.⁶³</i>

I és que les taxonomies constitueixen reculls lèxics més que conceptuals: altrament, podríem agafar un diccionari i anar allistant metonímies diferents durant setmanes. L'errada de la semàntica precognitivista, per tant, ha estat centrar-se en els termes, en les etiquetes, en lloc d'abstreure'n el concepte, semblantment al que s'ha fet en mirar de categoritzar les emocions i els sentiments des d'una òptica composicional.

John Taylor va equiparar la metonímia a les transformacions d'esquema d'imatge de George Lakoff (1995: 127–130): si tenim present que els esquemes d'imatge estan formats per un origen, una trajectòria i una meta (vegeu § 4.4.1 b)), podem entendre que la transformació cognitiva que focalitza el final del CAMÍ es basa l'experiència física de recórrer una distància al llarg de la qual podem aturar-nos i fixar-nos en els detalls que ens cridin l'atenció (Taylor 2003: 332). Això explica que en la conceptualització lingüística puguin donar-se transformacions com aquestes (notem que l'anglès recorre als *phrasal verbs*, com ara *to talk over* o *to live over*, per expressar el que en català requereix verbs diferents, com ara *caminar* o *viure*):

⁶³ Constatem que moltes metonímies de l'anglès donen lloc a traduccions estranyes, o si més no discutibles. Un altre exemple, aquest clàssic, el trobem a l'enunciat *La taula del sandvitx vol pagar* (Lakoff i Johnson 1980: 35): al nostre entendre, no és un enunciat natural d'un catalanoparlant, que si de cas diria *El de la taula del sandvitx vol pagar*. Probablement, l'explicació de casos com aquests passa per recordar que les llengües romàniques recorren més aviat a l'elisió de sintagmes (que és un mecanisme sintàctic, no lèxic) tendeix a la metonímia i a la metàfora (vegeu § 2.4).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

(a) *Sam walked over the hill* (*El Sam va caminar pel turó*). Manifesta un dels sentits prototípics de *over*: el que selecciona un trajecte (el CAMÍ)⁶⁴ sencer (Barcelona 2012: 138)

(b) *Sam lives over the hill* (*El Sam viu a l'altra banda del turó*). Focalitza la meta del CAMÍ, és a dir, es dona la metonímia EL TRAJECTE SENCER (TOT) PEL PUNT FINAL DEL TRAJECTE (PART) (íd.).

Pel que fa a la metonímia cognitivista, les primeres aproximacions van definir aquest fenomen com una operació conceptual en què s'al·ludeix a una entitat per mitjà d'una referència indirecta: el punt de referència és el *domini* (vegeu § 4.4.2), mentre que l'anomenat *subdomini* es correspon amb la *zona activa* (Lakoff i Johnson 1980, Langacker 1987, Lakoff i Turner 1989). L'exemple clàssic de metonímia conceptual és el del telèfon que sona: pròpiament, el que sona no és el telèfon (punt de referència de la zona activa), sinó el timbre (que és la zona activa).

Per la seva banda, Francisco Ruiz de Mendoza i Nuria del Campo defineixen la metonímia com un punt d'accés a un altre concepte relacionat del mateix domini (vegeu § 4.2). L'expliquen a partir dels exemples següents (2012: 331):

(1) *Átate los zapatos*: el domini *zapatos* proporciona l'accés al subdomini o zona activa *cordones*.

(2) *Rompió la ventana*: el domini *ventana* proporciona l'accés al subdomini o zona activa *crystal*.

(3) *Leyó todo el libro*: el domini *libro* proporciona l'accés al subdomini o zona activa *contenido*.

Fixem-nos que els dominis (*zapatos*, *ventana*, *libro*, i també *telèfon*) constitueixen un TOT conceptual, mentre que els subdominis o zones actives (*cordones*, *crystal*, *contenido*, i també *timbre*) constitueixen la PART d'un TOT. I el més interessant, resulta que les PARTS es comporten com una CAUSA, mentre que els TOT es comporten com un EFECTE. Atenent-nos als exemples anteriors:

(1) Els cordons (CAUSA) fan possible que unes sabates que en porten estiguin cordades (EFECTE)

⁶⁴ Vegeu el paper semàntic TRAJECTÒRIA a § 4.8.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

(2) Si la finestra no tingués vidres (CAUSA), no s'hauria trencat (o almenys no per aquest motiu) (EFECTE)

(3) El contingut d'un llibre (CAUSA) fa que puguem llegir aquest llibre (EFECTE) (pensem en el significat de la unitat fràsica *parlar com un llibre en blanc*)

Al nostre entendre, però, qui ha descrit millor la metonímia és Antonio Barcelona, ja que ho fa a partir d'una definició aplicada de *domini* (les cursives són nostres):

La metonimia es la proyección asimétrica [això és, *indirecta*] de un dominio conceptual, llamado «fuente» sobre otro dominio conceptual, llamado «meta», situados ambos dentro del mismo *dominio conceptual funcional* y conectados por una *función pragmática*. El resultado de la proyección es la activación mental de la meta (2012: 126).

Barcelona abasta la metonímia combinant dos criteris: el grau de prototipicitat i la funció pragmàtica. Segons el grau de prototipicitat, les metonímies més corrents són *referencials*, és a dir, apel·len a una entitat extralingüística (de significat pragmàtic, per tant) per mitjà d'un sintagma nominal. Per exemple, a l'enunciat *El vecino de Pedro es arquitecto*, *el vecino de Pedro* fa referència a una persona determinada, mentre que *arquitecto* no té un valor referencial, sinó que expressa una propietat atribuïda a aquest veí (Barcelona 2012: 124). En aquest sentit, notem que, per a Josep Vicenç Calatayud, «els processos metonímics no són processos de comprensió; més aviat ho són de referencialitat, ja que ens permeten utilitzar una entitat per una altra» (1996: 331).

La metonímia no referencial, en canvi, apel·la no a una entitat determinada, sinó a una classe o conjunt: *Este libro es muy instructivo* (Barcelona 2012: 133). En aquest tipus de metonímies, el desplaçament conceptual és tan subtil que hi ha autors, com ara René Dirven (2003) i el mateix Antonio Barcelona (2012), que prefereixen interpretar-hi com un fenomen de literalitat. Si ens remetem a la classificació de Croft i Cruse (2008 [2004]) que hem recollit una mica més enrere en forma de taula, podem constatar que el primer parell de cada binomi és referencial, mentre que el segon no ho és.

De tota manera, la majoria de semantistes consideren que la referència no constitueix una característica imprescindible de la metonímia (Dirven 2003: 17 i Taylor 2003: 323).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

En qualsevol cas, ens hem de preguntar no només si la referència és una propietat necessària de la metonímia, sinó també com hem d'analitzar els fenòmens perifèrics o no prototípics, que són a mig camí de la literalitat i la metonímia referencial (vegeu § 4.6).

I pel que fa a la funció pragmàtica, es tracta del nexce que connecta automàticament la zona activa (la qual imposa la perspectiva) amb el punt de referència. Barcelona esmenta les funcions pragmàtiques següents: UBICACIÓ–UBICAT, ESDEVENIMENT SIMPLE–ESDEVENIMENT COMPLEX, PROPIETAT–ENTITAT, PRODUCTOR–PRODUCTE, UNITAT GEOGRÀFICA–PART SORTINT, PART DEL COS–PERSONA, CAUSA–EFECTE, COMPANYIA–TREBALLADOR, ENTITAT–PART RELLEVANT, ENTITAT CONTROLADORA–ENTITAT CONTROLADA, RECIPIENT–CONTINGUT, OBJECTE–MATERIAL, CONDICIÓ–RESULTAT, OBJECTE–ORIGEN, ENTITAT POSSEÏDORA–ENTITAT POSSEÏDA, PEÇA DE VESTIR–PERSONA, CATEGORIA–MEMBRE (vegeu, també, § 4.1) i POTÈNCIA–ACTE (2012: 130–131).

És fàcil adonar-nos que classificar les metonímies segons les funcions pragmàtiques no representa un gran progrés respecte a les taxonomies tradicionals. Constatem, això sí, que la semàntica precognitivista elevava a principi general de la llengua el que pròpiament són concrecions pragmàtiques, i aquest és un argument a favor de formular una sola metonímia perceptiva: PART/CAUSA–TOT/EFACTE, de la qual deriven les metonímies conceptuals i pragmàtiques. Per exemple, ENTITAT CONTROLADORA i ENTITAT POSSEÏDORA són CAUSA d'ENTITAT CONTROLADA i d'ENTITAT POSSEÏDA respectivament; i alhora són PART d'un mateix fenomen que implica un EFECTE, és a dir, són part d'un ESDEVENIMENT SIMPLE, el qual s'emmarca en un ESDEVENIMENT COMPLEX (TOT).

4.4.4 Les metàfores

I en quart lloc, però amb una dedicació destacada, Lakoff (1987) va estudiar la metàfora, que entén que es pot donar, igual que la metonímia, entre esquemes d'imatge o entre dominis. L'interès científic per la metàfora cognitiva, però, no era nou: el 1980, conjuntament amb Mark Johnson, George Lakoff havia publicat el llibre *Metaphors we live by*, amb el qual inauguraven l'anomenada *teoria de la metàfora i la metonímia conceptuals* o *teoria dels dominis*. Encara ara, aquesta obra constitueix una guia

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

ineludible en els estudis i treballs de semàntica cognitivista, ja que va donar peu a una allau de recerques pràctiques i a desenvolupaments progressivament més afinats de la teoria, tant per part dels mateixos autors com també dels seus col·legues i deixebles (Lakoff 1987, 1990, 1993; Johnson 1987; Lakoff i Turner 1989; Turner 1987 i 1991; Lakoff i Johnson 1999).

Tanmateix, el concepte de *metàfora* és difícil de definir, ja que, originàriament, volia dir ‘transferència’ o ‘transport’, de manera que ens trobem davant d’un concepte metafòric (valgui el joc de paraules):

Cuando uno se encuentra en cualquier calle concurrida de Atenas, no tarda en ver circulando algún camión con la palabra *metáforas* (*metaphorés*) escrita en su lateral. Por supuesto, no se trata de un servicio de mensajería para poetas que de pronto se han quedado con la mente en blanco, sino que de una manera más bien prosaica se trata del vehículo de una compañía de mundanzas. Como puede verse, la palabra *metáfora* significa literalmente ‘transporte’ (O’Rourke: 2010: 9).

Així mateix, Plató parlava de *metaphérein ónómata*, en el sentit de ‘traduir d’una llengua a una altra’. I Aristòtil, que va estudiar sistemàticament la naturalesa i l’estructura de la metàfora, a la *Poètica*, definia aquest fenomen com la *transferència* d’un terme el concepte del qual pròpiament pertany a un altre camp de coneixement. Això podia ocórrer de quatre maneres: de gènere a espècie, d’espècie a gènere, d’espècie a espècie (vegeu § 4.4.3) i com una analogia.

I a la *Retòrica*, Aristòtil notava que les persones ens expressem habitualment per mitjà de metàfores, siguin instrumentals o bé accessòries, idea que el 1980 recuperarien George Lakoff i Mark Johnson. Entremig, Fran O’Rourke (2010) també cita Giambattista Vico i Benedetto Croce com a filòsofs que ja van veure clara la potència didàctica de la metàfora: les persones no aprenem del no res, sinó dels conceptes que tenim aprehesos (vegeu § 4.4.1). Això ens fa pensar, parafrasejant Calatayud (1996), que la metàfora constitueix un recurs bàsic de l’aprenentatge i del canvi semàntic, mentre que la metonímia constitueix un recurs bàsic de la referencialitat i l’etiquetatge.

Per a Aristòtil, a més, la metàfora és *substància* i *accident*: el que transfereix la metàfora és una semblança imperfecta, ja que la semblança no és en la substància, sinó en els accidents. Per exemple, podem conceptualitzar un home en termes d’un lleó, però

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

la semblança entre aquestes dues espècies prové de la semblança de l'activitat que fan, cadascuna des de la seva substància o naturalesa (O'Rourke 2010: 22).

Als ulls del filòsof i semiòleg Umberto Eco, després d'Aristòtil, ningú ha afegit pràcticament res de nou sobre la metàfora (O'Rourke 2010: 7). En aquesta tesi hi estem força d'acord: la metàfora, cognitiva o retòrica, sempre ha implicat algun tipus de semblança, de manera que buscar altres classes de metàfores és buscar tres potes al gat, valgui aquesta altra metàfora.

Al llarg de la Història, la definició de *metàfora* ha girat a l'entorn de dos principis contraris: d'una banda, la *substitució* de termes (tot i que la substitució no té per què ser metafòrica); i de l'altra, la *transferència* de conceptes semblants (la qual cosa obliga a especificar què s'entén per *semblança*). La semàntica cognitivista rebutja la teoria substitutiva de la metàfora (Croft i Cruse 2008 [2004]: 254) i advoca pel segon principi.

En la metonímia, en canvi, no hi pot haver substitució, ja que la zona activa no substitueix el domini de referència, sinó que la zona activa i el domini de referència es combinen per formar un referent global: per exemple, *Caedmon is difficult to read* no s'interpreta com 'la poesia és difícil de llegir', sinó com 'la poesia de Caedmon és difícil de llegir' (Warren 2003: 120). En altres paraules, el que hi ha és un *destacament de domini* o *canvi de perspectiva* (Ruiz de Mendoza i Díez (2003: 495).

La teoria de la metàfora i la metonímia conceptuals de George Lakoff i Mark Johnson (1980) concep la metàfora i la metonímia com dues operacions cognitives que serveixen per comprendre un domini més o menys abstracte (el *domini meta*) en termes d'un domini més concret i familiar, quasi sempre de base corpòria (el *domini origen*). No obstant això, Carmen Llamas matisaria que el domini origen pot tenir un fonament biològic o sociocultural (2004: 139): aquesta constatació encaixa amb els resultats del treball de camp que va dur a terme Paul Ekman per estudiar les expressions facials (vegeu § 2.4), i també amb la dimensió cultural que alguns autors han atribuït als esquemes d'imatge (vegeu § 4.4.1 b)).

Sigui com sigui, per a la semàntica cognitivista, construïm una semblança quan associem unes mateixes característiques a entitats que comparteixen afinitats físiques o socioculturals (Soriano 2012: 100–101). Per exemple, *a priori*, les rates i les persones no tenim gaires trets en comú, però, a partir del fet que les rates ens fan fàstic perquè solen habitar zones insalubres, comprenem la immoralitat en termes de brutícia i la

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

moralitat en termes de neteja. D'aquesta interpretació es desprèn que el model cognitiu idealitzat o imatge mental de *rata* no sol ser «animal de laboratori», sinó «animal de claveguera».

Més específicament, en la teoria dels dominis, el domini origen projecta correspondències *ontològiques* (que són les que es donen entre les estructures dels dominis) i correspondències *epistèmiques* (que projecten els coneixements que tenim sobre els dominis) al domini meta. Això és, el domini origen transfereix propietats semàntiques al domini meta, més abstracte i complex, al qual li falta part de l'esquema d'imatge. Perquè això sigui possible, cal respectar l'anomenat *principi d'invariància* (Lakoff 1990 i 1993 i Turner 1990: 252), que garanteix que la projecció de correspondències no sigui arbitrària, sinó que l'esquema d'imatge del domini meta sigui simètric amb l'esquema d'imatge del domini origen: per exemple, les potes d'un animal es corresponen sistemàticament amb les cames d'una persona.

Així mateix, a l'obra de Lakoff i Johnson (1980), la projecció de característiques o correspondències entre dos dominis donava lloc a dos grans grups de metàfores: les *metàfores conceptuals* i les *metàfores d'imatge*. En tot cas, Lakoff i Johnson insistien que una metàfora no es pot reduir mai a qualsevol expressió metafòrica que la designi: no hem de confondre les etiquetes, que són marques i símbols lingüístics, amb els conceptes, i molt menys amb la realitat experiencial (Croft i Cruse 2008 [2004]: 258; vegeu, també, § 2.1).

Pel que fa a les metàfores conceptuals, Lakoff i Johnson (1980) van establir-ne tres classes, en funció del tipus de domini origen: *orientacionals*, *ontològiques* i *estructurals*. Les metàfores orientacionals parteixen de la percepció de l'espai, amb la qual cosa obtenim, per exemple, la metàfora LA TRISTESA ÉS A BAIX/AVALL. Les metàfores ontològiques permeten concebre entitats abstractes en termes d'entitats tangibles, per exemple L'EXPERIMENTADOR ÉS UN RECIPIENT.⁶⁵ I les metàfores estructurals, que són més complexes, projecten tota l'estructura conceptual del domini origen al domini meta, com ara en la metàfora L'AMOR ÉS UN VIATGE.

El 2012, Cristina Soriano observaria que moltes metàfores hereten l'estructura d'una metàfora més general: per exemple, LA VIDA ES UN VIATGE és una manifestació de LES ACTIVITATS DURADORES QUE TENEN UN OBJECTIU SÓN VIATGES, que al seu torn prové de L'ACCIÓ ÉS MOVIMENT (2012: 103–107). Aquesta revisió és equiparable a la que va fer

⁶⁵ Notem que RECIPIENT també és un esquema d'imatge (vegeu § 4.4.1 b)), tant en la taxonomia de Johnson (1991 [1987]) com en la de Peña (2003, 2008 i 2012).

María Sandra Peña el mateix any amb els esquemes d'imatge (vegeu § 4.4.1 b)).

I quant a les metàfores d'imatge, Lakoff i Johnson (1980) apuntaven que es basen en una semblança visual i que impliquen una sola projecció o correspondència, tot deixant fora les possibles inferències. L'exemple típic de metàfora d'imatge és la representació geogràfica d'Itàlia a *semblança* d'una bota. Lakoff i Johnson, a més, afirmaven que, a diferència de les metàfores conceptuals, les metàfores d'imatge no estan convencionalitzades, raó per la qual solen ser més innovadores (molta publicitat, de fet, es basa en metàfores d'imatge).

No obstant això, amb el temps, diversos autors han suggerit que la delimitació teòrica entre la metàfora conceptual i la metàfora d'imatge no acaba de reflectir la conceptualització lingüística, ja que l'habitual és que les expressions combinin característiques dels dos grups (Soriano 2012: 111).⁶⁶ De fet, a la reedició de 2003, Lakoff i Johnson van admetre que, en realitat, les metàfores ontològiques i orientacionals són estructurals. A més, van constatar que la teoria de la metàfora i la metonímia conceptuals o teoria dels dominis havia quedat parcialment obsoleta: més que com a fenòmens mentals restringits a la cognició lingüística, avui en dia sabem que és més adequat concebre la metàfora i la metonímia com a fenòmens de base neural, és a dir, prelingüística.

4.5 La semàntica aplicada a la subjectivitat humana

Tant la teoria de prototipus de Rosch et al. (1973 i 1978) com la teoria dels dominis (1980) i la teoria dels models cognitius idealitzats de Lakoff i Johnson (1991 [1987]) han propugnat que la cognició humana té una base metafòrica, és a dir, que la conceptualització s'estructura mitjançant el raonament metafòric i que, per tant, l'origen del significat és metafòric (López del Castillo: 2008).

Tanmateix, el fet que cada escola cognitivista hagi fixat un valor diferent de *domini* (vegeu § 4.4.2) condiciona les nocions de *metàfora* i *metonímia*, ja que, en general, s'incideix en la quantitat de dominis que implica cada fenomen: dos la metàfora i un la metonímia (Goosens 2003: 352, Mendoza i Díez 2003: 492–493 i Warren 2003). En

⁶⁶ Aquesta autora no posa cap exemple, sinó que es limita a citar referències.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

concret, se sol postular que la metàfora projecta correspondències del domini origen al domini meta, mentre que la metonímia projecta una correspondència entre el domini (el punt de referència) i una part del domini o subdomini (la zona activa).

Dit amb altres paraules, la semàntica cognitivista predica que la metàfora (conceptual) es forma a partir de dos dominis i múltiples projeccions o correspondències (per exemple, LA TRISTESA ÉS A BAIX/AVALL), mentre que la metonímia conté l'origen i la meta dins d'un mateix domini (per exemple, L'EXPRESSIÓ FISIOLÒGICA PER L'EMOCIÓ). Sembla, doncs, que els processos cognitivoemocionals es comprenen metafòricament, mentre que les reaccions fisiològiques es relacionen metonímicament amb els processos de què formen part (Radden 2003: 430).

Així mateix, els primers treballs cognitivistes van adoptar una dicotomia conceptual entre el cos i la ment, amb el cervell com a punt de contacte. A la llarga, però, el pas d'un enfocament cognitivista *mental* a un enfocament cognitivista *neural* ha estat clau per reduir el poder aclaparador de la metàfora i afavorir la preeminència conceptual de la metonímia. Un indicati d'això és que sovint es dona una metonímia dins una metàfora, però al revés no és gaire freqüent (Goosens 2003: 368).

De fet, George Lakoff (1993: 30) ja va admetre que la metonímia ens permet apel·lar a aspectes de l'experiència que són més bàsics, això és, que tenen més rellevància cognitiva que la metàfora. I en la mateixa línia, Antonio Barcelona ha arribat a suggerir que tota metàfora conceptual té la base d'una o més metonímies (2012: 134; vegeu, també, § 4.6). El seu raonament és el següent (la cursiva és nostra):

[Es posible] que la metonimia sea una operación conceptual de mayor recurrencia que la metáfora. Ello se justificaría debido a que *se han detectado procesos metonímicos a la hora de configurar los dominios base [és a dir, origen] para algunas metáforas*, por lo que la metonimia, aparte de su función semántica referencial ordinaria [vegeu § 4.4.3], adquiere una función cognitiva de fondo en el tratamiento de estructuras conceptuales (Stepién 2000: 397, peu de pàgina n. 21)

També Francisco Ruiz de Mendoza ha fet èmfasi en l'origen neural o prelingüístic de la cognició, cosa que no exclou que, per a conceptualitzacions més o menys complexes, puguem recórrer a la metàfora (les cursives són nostres):

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

La caracterización más exacta de los conceptos de la mente no es simbólica o representacional, sino que se produce sobre la base de los sistemas sensorimotores del cerebro. *Los estudios más recientes [...] apuntan hacia la consideración del significado de las palabras en función de la coactivación de circuitos neuronales motores y perceptuales.* Esto supone que, por ejemplo, *la comprensión de una palabra que denota una entidad concreta, depende de cómo nos relacionamos en términos sensorimotores con dicha entidad;* en el caso de entidades abstractas tendemos al uso de la metáfora, pues nos permite razonar sobre la entidad abstracta como si fuera concreta (2004: 3–4).

No debades, George Lakoff (1993: 245) ja havia constatat que les metàfores conceptuals tenen una base inconscient i automàtica (igual que els temes cognitivoemocionals, vegeu § 2.4), el que passa és que aquesta hipòtesi només s'ha demostrat en les anomenades *metàfores primàries* (vegeu § 4.6): en les *metàfores de semblança*, els resultats dels experiments psicolingüístics no han estat tan convincents (Soriano 2012: 103–107).

Arribats aquí, podem arribar a la conclusió que la teoria de la metàfora i la metonímia conceptuals conté dues mancances metodològiques, les quals desenvolupem als apartats següents:

- (1) En primer lloc, no atén al context discursiu i pragmàtic de les expressions lingüístiques (vegeu § 4.5.1 «L'aportació de la pragmàtica»)
- (2) En segon lloc, té un ressò taxonòmic (vegeu § 2), cosa que impedeix de mostrar el caràcter dinàmic de la conceptualització (vegeu § 4.5.2 «L'aportació de la psicolingüística»)

L'objectiu final d'aquests dos apartats és, com hem anunciat a la introducció d'aquest capítol, poder revisar l'abast conceptual de la literalitat, la metonímia i la metàfora (vegeu § 4.6 «La teoria de la metàfora primària i el principi de reversibilitat de Joseph Grady (1997): la literalitat, la metonímia i la metàfora com a perspectives de la realitat experiencial»).

4.5.1 L'aportació de la pragmàtica

Algunes crítiques al cognitivisme mental apunten que la semàntica ha d'incorporar l'orientació pragmàtica i discursiva, ja que la metàfora i la metonímia no deixen de ser operacions cognitives que tenen implicacions comunicatives. Dit d'una altra manera, la conceptualització és una funció cognitiva que està subjecta a restriccions pragmàtiques (Ruiz de Mendoza i Díez 2003: 529).

Amb aquesta idea, Francisco Ruiz de Mendoza (2012) ha analitzat l'enunciat *You are getting nowhere that way* (*Si et comportes així, no aniràs enlloc*) tenint en compte les dues orientacions complementàries. Així, segons l'explicació conceptual, en la metàfora LA VIDA ÉS UN VIATGE, concebem les persones com a viatgers que fan camí per arribar a una destinació: els objectius d'una persona es corresponen amb la destinació, mentre que l'acció de prendre una mala decisió es correspon amb l'acció de triar un camí que no porta enlloc; a més, metafòricament, diem que una persona que persevera en una mala actitud no pot tenir èxit a la vida. I segons l'explicació pragmàtica, la inferència 'aquesta persona no sap portar les regnes de la seva vida' depèn del marc comunicatiu: pot ser un advertiment que la persona en qüestió no actua com pertocaria, una amenaça, una expressió de frustració, etc.

D'altra banda, tant Eva María Iñesta i Antonio Pamies (2002: 11) com Zoltán Kövecses (2010: 664–667) retreuen a Lakoff i Johnson que no hagin fixat cap mètode per identificar les metàfores conceptuales: altrament, el que fan és pressuposar una metàfora conceptual a partir d'una sèrie d'expressions lingüístiques que classifiquen segons la procedència del domini meta (per exemple, AMOR) i la procedència literal del lèxic que fan servir (per exemple, vocabulari del domini origen VIATGE). És a dir, lluny d'originar un mètode explicatiu, parteixen d'exemples teòrics, inventats *ad hoc* (quasi sempre en anglès o traduïts d'aquesta llengua, per cert),⁶⁷ sense tenir en compte que pròpiament, es dona una «pressure of coherence» (Kövecses 2010: 666) entre l'experiència corpòria i el context cognitiu, situacional i comunicatiu.

Semblantment, però des de la filosofia, Jesús Martínez del Castillo ha criticat que, per anar a l'arrel de la metàfora, els semantistes cognitivistes hagin postulat que la facultat cognitiva és metafòrica (2008: 34 i 188). Encara més, ens recorda que la metàfora conceptual no és un descobriment de Lakoff i Johnson, atès que el lingüista Benjamin

⁶⁷ Vegeu § 2.4 i el peu n. 66.

Whorf havia fet referència a la ubiqüitat lingüística d'aquest fenomen el 1939 (2008: 184). Val a dir que considerem poc encertat parlar d'una facultat metafòrica si les persones tenim una habilitat innata per elaborar metàfores a partir de l'experiència física.

4.5.2 L'aportació de la psicolingüística

Molts psicolingüistes, així com també Jesús Martínez del Castillo (2008), han assenyalat que comprenem moltes expressions suposadament metafòriques com a literals (vegeu § 3.5). Des d'aquest punt de vista, per tant, l'expressió lingüística *estar deprimat* no deriva de la metàfora conceptual LA TRISTESA ÉS AVALL/A BAIX, sinó que és una expressió literal. No debades, els experiments han permès demostrar que, en efecte, hi ha moltes expressions que comprenem sense aplicar el raonament metafòric, ja que s'han automatitzat en la conceptualització i s'han convencionalitzat en la llengua.

Per exemple, el 1996, Raymond Gibbs, després d'estudiar la comprensió d'unitats fràsiques més o menys transparents, va arribar a la conclusió que les projeccions metafòriques no sempre van d'un domini origen sensorimotor a un domini meta abstracte. I Renate Bartsch (2003: 71) ha advertit que les expressions que es refereixen a temperatures, colors o qualitats humanes estan a mig camí entre la metàfora i la metonímia. És evident, doncs, que hi ha una relació molt estreta entre les sensacions i els sentiments.⁶⁸

Així mateix, l'estudi dels psicòlegs Brian Meier i Michael Robinson (2004) sobre la metàfora EL QUE ÉS BO ÉS A DALT/AMUNT, o el dels seus col·legues Daniel Casasanto i Katinka Dijkstra (2010) sobre LA FELICITAT ÉS A DALT/AMUNT, han provat que el domini origen i el domini meta estan connectats automàticament per mitjà dels anomenats *efectes de congruència conceptual*. I gràcies al treball de David Ritchie (2008) sabem que les expressions metafòriques no solen activar tot un sistema conceptual (vegeu § 4.2), sinó només alguns conceptes que hi estan íntimament vinculats, o si de cas una sèrie limitada de simulacions parcials.

Per esbrinar com processem el domini origen i el domini meta (seguint la terminologia de Lakoff i Johnson), Meier i Robinson (2004) van demanar a un grup d'informants que executessin unes tasques a l'ordinador. Així és com van constatar que

⁶⁸ Vegeu, també, la hipòtesi del marcadorsomàtic a § 3.4.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

la posició en què apareix a la pantalla una paraula relacionada amb l'alegria o amb la tristesa ens indueix a experimentar el procés cognitivoemocional en qüestió.⁶⁹ A més, els informants processaven més ràpidament les paraules relacionades amb l'alegria si estaven situades a la part de dalt de la pantalla; o al revés, si les paraules relacionades amb la tristesa estaven situades a la part de baix. Estaria bé saber què passa amb les paraules relacionades amb l'angouxa, que, d'acord amb Ekman (2004 [2003]), forma part del procés de tristesa-angouxa.

A la vista dels resultats d'aquests experiments, no és estrany que cada vegada hi hagi més consens a defensar que la lingüística cognitivista s'ha de complementar amb la psicolingüística: només amb l'anàlisi de la llengua no n'hi ha prou per atènyer a la cognició humana (vegeu § 3.2). Doncs bé, la teoria de la metàfora primària de Joseph Grady, que abordem a l'apartat següent, supera la teoria conceptual de Lakoff i Johnson (1980) per dos motius: des del prisma semàntic, perquè posa fi al raonament circular que havien assenyalat Iñesta i Pamies (2002); i des del prisma neuropsicològic, perquè les inferències que vehiculen les connexions neurals permeten un grau de predictibilitat més alt que el que permetien les correspondències mentals entre dominis conceptuais (Johnson 1999: 57 i Lenz 2006: 121).

I és que, en paraules de William Croft i Alan Cruse (les cursives són nostres):

La relación exacta entre los dominios fuente y diana en una expresión metafórica es objeto de debate en lingüística cognitiva [...], (pero) el modelo de Lakoff no es capaz de aprehender de forma suficientemente satisfactoria lo que probablemente constituye el rasgo más característico de una metáfora, a saber, el hecho de que *no sólo implica la activación de dos dominios, sino también una suerte de proceso de mezcla de ambos dominios*. Esta mezcla se va debilitando, llegando incluso a desaparecer, conforme la metáfora se va consolidando, pero constituye un rasgo primordial (2008 [2004]: 84 i 271).

En conseqüència, com ha apuntat Beatrice Warren:

Generally the theory of domains is difficult to apply since domain boundaries are not observable, nor intuitively self-evident [...]. Possibly, what gives the impression of

⁶⁹ Vegeu l'experiment dels psicòlegs Paul Ekman i Wallace Friesen a § 2.4 i el d'Antonio Damásio a § 3.4.

across-domain mapping in metaphor is the fact that the denotata of source and target [...] must belong to separate categories (2003: 126–127).

4.6 La teoria de la metàfora primària i el principi de reversibilitat

En abordar la metàfora conceptual, hem anunciat que hauríem d'especificar què entén la semàntica cognitivista per *semblança* (vegeu § 4.4.4). Josep Grady (1997 i 1999) va postular dos tipus de metàfores: les *metàfores de semblança* (que en aquesta tesi considerem que són les úniques metàfores que hi ha) i les *metàfores primàries* (que limiten amb la metonímia no referencial i amb la literalitat, vegeu § 4.4.3). Doncs bé, les metàfores de semblança impliquen una operació cognitiva d'analogia: hi ha conceptes que interpretem en funció de la semblança que tenen amb algun altre concepte (Bartsch 2003). Aquest grup integra les *metàfores d'imatge*, que són més aviat estàtiques; i les *metàfores de comportament*, que són més aviat dinàmiques (vegeu § 4.4.4).

I pel que fa a les metàfores primàries, es tracta de metàfores que estan motivades per una o diverses metonímies (vegeu § 4.5): MÉS ÉS AMUNT/A DALT, MENYS ÉS AVALL/A BAIX, FUNCIONAL ÉS A DALT/AMUNT, DISFUNCIONAL ÉS A BAIX/AVALL, IMPORTANT ÉS GRAN, INSIGNIFICANT ÉS PETIT, ACTIU ÉS VIU, INACTIU ÉS MORT, SEMBLANÇA ÉS PROXIMITAT i DISSEMBLANÇA ÉS DISTÀNCIA (Dirven 2003: 26 i Radden 2003: 415). Val a dir que la diversitat de matisos conceptuals fa que qualsevol enumeració, necessàriament lèxica, sempre quedi oberta (vegeu § 2 i § 4.4.3): què diferencia exactament el concepte de *felicitat* del d'*alegria*? I per què es parla de FUNCIONALITAT i no d'UTILITAT?

Així mateix, les metàfores primàries, igual que les de semblança, poden ser *estàtiques* o *dinàmiques*. Serien estàtiques les metàfores primàries L'AFECTE ÉS CALIDESA (temperatura) o ELS ESTATS SÓN LLOCS (espai), mentre que serien dinàmiques les metàfores primàries LA FELICITAT ÉS A DALT/AMUNT o EL TEMPS ÉS MOVIMENT. Fixem-nos que aquestes metàfores tenen reminiscències de les metàfores conceptuals orientacionals i ontològiques que van postular Lakoff i Johnson el 1980 (vegeu § 4.4.4): en efecte, les propietats i relacions que concorren en les metàfores primàries són equiparables a les propietats *ontològic* i *orientacional* respectivament.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Costa poc intuir que les metàfores constitueixen un recurs heterogeni i encara mal estudiat. I és que, com va notar Maciej Adam Stepier, «la creació de un sistema de detecció de metàforas es una cuestión compleja de la que pocos autores se han ocupado abiertamente» (2007: 395). O, en paraules de William Croft i Alan Cruse:

Resta mucho trabajo por hacer en lo concerniente a la metáfora y a su relación con la metonimia y el símil [...]. Hasta el momento, la mayoría de las metáforas estudiadas por los especialistas en lingüística cognitiva han sido relativamente sencillas. Un reto adicional lo representan las metáforas más complejas. Incluso un pequeño aumento de la complejidad resulta intimidante (2008 [2004]: 288).

La relació del concepte de *semblança* amb el de *contigüïtat* ens servirà per reduir al grau de complexitat, ja que és la clau per poder distingir l'abast de la metàfora del de la metonímia. Tradicionalment, es deia que la metàfora implica una semblança, mentre que la metonímia connecta dues entitats conceptualment contigües. Avui en dia, però, sabem que, en realitat, la contigüïtat també exigeix algun tipus de semblança: pensem en la llei homònima de la psicologia de la gestalt (vegeu el peu de pàgina n. 42).

Per a René Dirven (2003), la metàfora implica una semblança interna, basada en propietats semàntiques, mentre que la metonímia implica una relació de semblança externa, és a dir, de contigüïtat o concurrència experiencial. Carmen Llamas (2004: § 4.4) expressa el mateix parer amb altres paraules: per a ella, la metàfora es caracteritza per la semblança experiencial, mentre que la metonímia es caracteritza per la simultaneïtat experiencial. És a dir, entén que la metàfora i la metonímia fan referència a un mateix fenomen però des de perspectives diferents: mentre que la metàfora focalitza l'atribució de semblances qualitatives, la metonímia subratlla l'eix de temporalitat.

En tot cas, la diferència entre la metàfora i la metonímia ja no es redueix a la quantitat de dominis implicats (vegeu § 4.4.4), sinó que, sobretot, ha d'atendre a la proximitat conceptual. En concret, la projecció de correspondències entre dominis cognitius separats ha deixat pas a unes relacions conceptuals més estretes, anomenades *escenes*⁷⁰ (Lenz 2006: 110): en el cognitivisme neural no es postulen dominis discontinus, sinó

⁷⁰ En aquesta tesi no adoptem aquest terme, però sí el concepte.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

correlacions perceptives entre dues experiències concurrents i recurrents (Grady i Johnson 2000 i Dirven 2003: 35). I és que, com hem vist a § 4.5.2, les experiències bàsiques o sensorimotors solen ser el pont a partir del qual construïm experiències més subjectives: una vegada s'ha fixat una connexió perceptiva, el sistema nerviós fa que l'activació d'un domini pugui arribar a activar automàticament l'altre domini (Lakoff i Johnson 1992: 555 i Soriano 2012 103–107), o si més no una part (Ritchie 2008).

La metàfora primària, per tant, consisteix en la concurrència sistemàtica de dues experiències universals i adquirides que no es poden descompondre, ja que són producte de connexions neurals simultànies que s'activen en els primers estadis evolutius de l'individu (vegeu § 2.4). En paraules de George Lakoff i Mark Johnson (la cursiva és nostra):

The learning of new metaphors therefore involves only the establishment of new neural connections and not the creation of copies of complex, inferential machinery. No overrides are necessary. The reason is this: *metaphors are learned when two experiences occur at once* (2003: 258).

En aquest sentit, sabem que hi ha regions del cervell que connecten dos tipus d'experiències (Lakoff i Gallese 2005); no debades, ja hem apuntat als capítols anteriors que les funcions cognitives bàsiques i les funcions cognitives superiors estan interrelacionades. Pensem, per exemple, en la projecció de *desig* i *gana* en el verb anglès *to feel hungry* (Lenz 2006: 116), o en la unitat fràsica catalana *tenir ganes (d'alguna cosa)* (aquest exemple és nostre): el vincle conceptual és producte d'un vincle neural, en aquest cas l'experiència recurrent en què experimentem alhora la necessitat i les ganes de menjar. El que passa és que hi ha activacions que esdevenen tan automàtiques que es convencionalitzen i entren en el terreny del que s'entén per metàfora o per literalitat, segons la perspectiva conceptual (vegeu § 4.6).

Tornem a la relació de CAUSA–EFECTE de què hem parlat en abordar la hipòtesi del marcadore somàtic d'Antonio Damásio (vegeu § 3.4) i en tractar la metonímia (vegeu § 4.4.3). Sovint, la relació que tenen les dues experiències recurrents i concurrents és de CAUSA–EFECTE: això ens indueix a pensar que les metàfores primàries no *es basen en* metonímies, sinó que *són* metonímies (vegeu § 4.4.3). El cas és que la interpretació

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

d'un fenomen cognitiu com a metàfora o com a metonímia depèn de l'ordre amb què avaluem les dues experiències, fet que Joseph Grady (1997) va anomenar *principi de reversibilitat*.

El principi de reversibilitat predica que la relació entre dues variables contigües i simultànies es pot interpretar en les dues direccions de CAUSA–EFECTE. D'aquesta bidireccionalitat en podem deduir dues coses: la primera, que si podem percebre alhora dos esquemes d'imatge (vegeu § 4.4.3 *b*)), no és estrany que puguem percebre alhora dues experiències.⁷¹ I la segona, que les funcions cognitives bàsiques i les funcions cognitives superiors treballen alhora; o el que és el mateix, que l'atribució de significat bàsic (imaginació neural i temes cognitivoemocionals) i l'atribució de significat complex (imaginació mental i variants cognitivoemocionals) són en part indestriables.

I és que les imatges neurals ens permeten percebre alhora experiències com ara la verticalitat i la quantitat, com ens mostra el concepte d'*alt*. En aquest sentit, l'exemple de la sorra ha esdevingut clàssic: tant podem concebre que en un lloc hi ha més sorra perquè ocupa més espai com que la sorra ocupa més espai perquè n'hi ha més quantitat (Radden 2003: 409 i Croft i Cruse 2008 [2004]: 284).

Doncs bé, a partir del concepte d'*alt*, Günter Radden (íd.) il·lustra el contínuum que hi ha entre la literalitat, la metonímia (no referencial) i la metàfora (primària):

literalitat		metonímia (no referencial)		metàfora (primària)
<i>torre alta</i>	<i>marea alta</i>	<i>temperatura alta</i>	<i>preu alt</i>	<i>qualitat alta</i>

Per a Radden, *preu alt* admet tant una explicació metonímica com una de metafòrica. Com a metonímia, implica les variables contigües i simultànies d'ALÇADA (de preus) i de QUANTITAT (de diners). En canvi, com a metàfora expressa LA COSA PER LA REPRESENTACIÓ. Semblantment, per cert, el cognitivisme mental definia l'enuig mitjançant la metàfora conceptual L'ENUIG ÉS CALENTOR; mentre que, per al cognitivisme neural, partim de l'experiència fisiològica (calor) per conceptualitzar l'experiència cognitivoemocional (enuig), procés que identifiquem com una operació metonímica.

⁷¹ Vegeu l'experiment de Raymond Gibbs a § 4.5.2.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

En definitiva, com han consignat William Croft i Alan Cruse:

Los casos prototípicos de metáfora y de metonimia se situarían en extremos opuestos de una escala continua, por lo que no existiría una línea divisoria clara entre ambas. Este hecho daría lugar a que la distinción entre metáfora y metonimia fuese análoga a la que se lleva a cabo tradicionalmente entre homonimia (relación no motivada entre significados) y polisemia (relación motivada entre significados)⁷² (2008 [2004]: 284).

4.7 L'atribució de significat bàsic: síntesi dels esquemes d'imatge, els dominis bàsics i les metàfores primàries

En aquest apartat, recollim i sintetitzem les taxonomies dels esquemes d'imatge (vegeu § 4.4.1), els dominis bàsics (vegeu § 4.4.2) i les metàfores primàries (vegeu § 4.6):

Esquemes d'imatge (Johnson 1991 [1987])	RECIPIENT	BLOQUEIG	POSSIBILITACIÓ
	EQUILIBRI	CONTRAPRESSIÓ	ATRACCIÓ
	COMPULSIÓ	ELIMINACIÓ DE BARRERES	COMPTABLE– INCOMPTABLE
	CAMÍ	VINCLE	CENTRE–PERIFÈRIA
	CICLE	ESCALA	PROXIMITAT– LLUNYANIA
	FUSIÓ	EXCISIÓ	PART–TOT
	APARELLAMENT	SUPERIMPOSICIÓ	ITERACIÓ
	CONTACTE	PROCÉS	SUPERFÍCIE
	OBJECTE	COL·LECCIÓ	PLE–BUI

Esquemes d'imatge (Peña 2003, 2008)	REGIÓ DELIMITADA i esquemes subsidiaris	SUPERFÍCIE		
		RECIPIENT	PLE–BUI	
			EXCÉS	

⁷² Vegeu § 4.1.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

i 2012)	CAMÍ i esquemes subsidiaris	VERTICALITAT			
		CICLE I ESPIRAL			
		PROXIMITAT–LLUNYANIA	CONTACTE		
		DAVANT–DARRERE			
		FORÇA	ELIMINACIÓ DE BARRERES		POSSIBILITACIÓ
			CONTRAPRESSIÓ		DESVIACIÓ
			BLOQUEIG		
COMPULSIÓ	ATRACCIÓ I REPULSIÓ				
PROCÉS					

Dominis bàsics (Langacker 1987)	ESPAI	OLFACTE	TEMPS
	TEMPS	TEMPERATURA	PROCÉS
	VISIÓ	DOLOR	RELACIÓ
	FORÇA	EMOCIÓ	SENSACIÓ
	GUST	MATÈRIA	

Metàfores primàries (Grady 1997)	estàtiques	dinàmiques
	TEMPERATURA (L'AFECTE ÉS CALIDESA)	la felicitat és a dalt/amunt
	ESPAI (ELS ESTATS SÓN LLOCS)	EL TEMPS ÉS MOVIMENT

A primer cop d'ull, sembla que els esquemes d'imatge emfasitzen els aspectes motors, mentre que els dominis bàsics remarquen els aspectes sensorials. Les metàfores primàries, al seu torn, subratllen la base neural de la cognició, fet que concorda amb la nostra hipòtesi segons la qual les imatges neurals de la neurologia equivalen, a grans trets, als esquemes d'imatge de la psicologia i la lingüística cognitivista.

Així mateix, les nocions de *força* i *procés* es poden entendre com un esquema d'imatge o com un domini bàsic. D'altra banda, interpretem que el domini bàsic de RELACIÓ equival, si fa no fa, a l'esquema de CONTACTE, i que els dominis bàsics d'ESPAI i MATÈRIA tenen vincles amb els esquemes de RECIPIENT i EXCÉS. Finalment, observem

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

que les metàfores primàries estàtiques de TEMPERATURA i ESPAI concorden amb els dominis bàsics homònims i, en el cas d'ESPAI, amb l'esquema general de REGIÓ DELIMITADA de Peña; i també que la idea de VERTICALITAT apareix tant en algunes metàfores dinàmiques com en els esquemes d'imatge de Peña.

En conclusió, en aquesta tesi observem que les imatges neurals, els esquemes d'imatge, les metonímies i les metàfores primàries tenen prou punts de contacte perquè considerem que, en realitat, designen un mateix fenomen cognitiu però des de perspectives diferents. En aquest pla, a més, hi integrem les funcions cognitives bàsiques i els temes cognitivoemocionals.

4.8 L'atribució de significat complex: la distribució de l'atenció

Hem anat veient que, en la cognició prelingüística, la percepció i l'atenció treballen conjuntament per construir significats bàsics. Doncs bé, en la cognició lingüística, els patrons de construcció d'imatges mentals (*imagery*) reflecteixen la capacitat cognitiva superior de concebre o imaginar una mateixa experiència des de perspectives diferents. Aquests patrons de construcció s'han associat amb la capacitat humana d'*in-formar* la realitat experiencial distribuint l'atenció de maneres variades, amb la qual cosa podem conceptualitzar diverses imatges mentals;⁷³ aquest procés cognitiu, a més, és equivalent al de les percepcions en la psicologia de la gestalt.

Leonard Talmy (1972) va adaptar a la semàntica cognitivista les nocions de *figura* i *fons* de la psicologia de la gestalt. En concret, va identificar les propietats dels objectes que afavoreixen una conceptualització com a figura o com a fons:

figura	fons
localitzación menos conocida más pequeño más móvil estructuralmente más simple más prominente más reciente en la conciencia	localitzación más conocida más grande más estacionario estructuralmente más complejo más en segundo plano anterior en la escena/en la memòria

(Croft i Cruse 2008 [2004]: 84)

⁷³ Recordem que, en essència, les imatges mentals de Ronald Langacker equivalen als *models cognitius idealitzats* (que poden ser mentals o no) de George Lakoff (vegeu § 4.4).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

I el 2000, Talmy va descriure els anomenats *esdeveniments de moviment bàsic*, en els quals hi ha un estímul o objecte (la FIGURA) que es mou o se situa respecte a un altre estímul o objecte (el FONNS). Val a dir que, per a aquest especialista, els esdeveniments de moviment engloben tant situacions que contenen moviment físic o desplaçament com situacions estàtiques, en les quals es produeix el que anomena *moviment fictici*. Per exemple, a *La carretera serpentea a través del valle y posteriormente franquea las altas montañas* (Croft i Cruse 2008 [2004]: 81), la carretera no va enlloc estrictament, però la conceptualitzem com si es pogués moure.

Abans de referir-nos als diversos papers semàntics dels esdeveniments de moviment, observem que la distribució de l'atenció conceptual varia segons la configuració morfosintàctica de cada llengua.⁷⁴ Comparem l'exemple següent de l'anglès i del francès:

Blériot	Flew	Across	The Channel
FIGURA	MOVIMENT MANERA	TRAJECTE	FONNS

Blériot	traversa	la Manche
FIGURA	MOVIMENT TRAJECTE	MANERA

(Cuenca 2011: 112)

No cal dir que el paper semàntic més prominent de l'esdeveniment de moviment bàsic (valgui la cacofonia) és la *figura*, ja que constitueix l'element dinàmic de la conceptualització: es tracta de la força que es mou respecte a un fons. De fet, en una mateixa imatge hi poden confluïr fins a tres figures; les nocions de *figura primària* i *figura secundària* equivalen al subjecte i l'objecte respectivament (Maldonado 2012: 229).

En aquest exemple, el primer enunciat projecta l'atenció sobre el venedor, mentre que en el segon l'atenció es projecta sobre el comprador (Cifuentes 2012: 196):

- *El tendero del barrio* (FIGURA PRIMÀRIA) *vendió los huevos* (FIGURA SECUNDÀRIA) *a María* (FONNS)

⁷⁴ Vegeu, també, el final de § 2.4.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- *María* (FIGURA PRIMÀRIA) *compró los huevos* (FIGURA SECUNDÀRIA) *al tendero del barrio* (FONS)

Així mateix, el parlant pot conceptualitzar-se dins o fora de l'esdeveniment. Els exemples que proporciona Paula Cifuentes (2012: 194) són els següents:

- *La puerta se abrió y entró el gato* (perspectiva interior)
- *La puerta se va abrió y salió el gato* (perspectiva exterior)

La *manera* és el paper semàntic que es refereix a la qualitat del moviment: la manera sinòptica adopta una perspectiva estàtica i una atenció global, mentre que la manera seqüencial adopta una perspectiva dinàmica i una atenció focalitzada (Cifuentes 2012: 195). Així, podem dir:

- *En el valle se ven varios pueblos pequeños* (manera sinòptica)
- *En el valle se ve un pueblo pequeño de tanto en tanto* (manera seqüencial)

La *trajectòria*⁷⁵ és la direcció en què es mou la figura. Pot ser prospectiva i retrospectiva.

I la *causa* és la força que empeny la figura al moviment, que nosaltres entenem que pot ser neural (prelingüístic) o mental (lingüístic) (vegeu § 3.4). D'aquesta manera, si les forces donen lloc a moviments, les causes produeixen canvis d'estat.

En aquest sentit, Leonard Talmy (1988) va descobrir que l'esquema d'imatge de FORÇA permet explicar la causació cognitivoemocional: això vol dir que el paper semàntic de CAUSA es relaciona tant amb els esdeveniments de moviment que acabem de veure com amb el model de la dinàmica de forces. Més exactament, Talmy va constatar que concebem les causes com a forces i la causació com un moviment forçat.

El model de la dinàmica de forces⁷⁶ reconeix quatre tipus de forces causals (Grady i Johnson 2003: 545):

- *física* (entre dues entitats inanimats)

⁷⁵ Aquesta noció ens recorda l'esquema d'imatge de CAMÍ (vegeu § 4.4.1 b).

⁷⁶ Cal matisar que adoptem el parer de Croft i Cruse: «En la nueva versión de Talmy 2000, la *dinámica de fuerzas* desaparece por completo y se añade en su lugar un sistema signado como *dominio*. Nuestra opinión es que la dinámica de fuerzas debería mantenerse en tanto que sistema de conceptualización» (2008 [2004]: 69).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- *volitiva* (d'una entitat mental a una entitat física)
- *afectiva* (d'una entitat física a una entitat mental)
- *inductiva* (d'una entitat mental a una entitat mental)

De cara a la part pràctica, l'esquema d'imatge de FORÇA i el model dinàmic de forces constitueixen el punt de partida per descriure el procés de tristesa–angoixa. En concret, podem concebre aquest procés cognitivoemocional com una força antagonista o com una força agonista. Les forces antagonistes són les forces contra les quals lluita el subjecte, i prototípicament, seqüencien l'angoixa; mentre que les forces agonistes són les forces contra les quals el subjecte no sap lluitar, i prototípicament seqüencien la tristesa (vegeu § 2.4).

5. El model cognitiu idealitzat de BATALLA

En aquest capítol, analitzem el procés cognitivoemocional de tristesa i ansietat com una lluita de forces antagonistes i forces agonistes en què, a més, hi poden intervenir un seguit de paràmetres neurofisiològics, socioculturals i psíquics o subjectius que caracteritzen l'estat de l'experimentador combatent. El model cognitiu idealitzat de BATALLA constitueix un joc de forces que implica essencialment dos tipus de participants, en general individuals: una força antagonista (una causa si és animada, una causa o un agent si és animada) i una força agonista (un pacient si és inanimada, un pacient o un experimentador si és animada).

El repertori de forces que pot impulsar una força antagonista és variat, ja que abraça, a grans trets, cops més o menys profunds que provoquen fractures, trencaments i disfuncions (físiques, orgàniques o mentals). Més en concret, analitzem la tipologia de forces següents: talls, doblegaments, frecs, llançaments, pressió i aixafament, altres forces, estretor (en tant que restricció de l'espai), fosca (en tant que efecte de l'estretor), pes i càrrega, lesions, i disfuncions cognitives i comunicatives (en tant que efecte de lesions).

Totes aquestes forces, al seu torn, són causes que configuren una entitat agonista caracteritzada per la pèrdua d'integritat (parcial o total): tant les disfuncions físiques com les disfuncions psíquiques es poden concebre com a forces que fereixen, que colpeixen la integritat o que fan perdre el coratge. I és que, metafòricament, concebem que el dolor és a l'ànim, al coratge. Les forces contràries, doncs, ataquen l'espai personal, de tal manera que el subjecte es desanima i no es veu amb cor de vèncer-les.

Distribuïm l'explicació en quatre apartats lexicosemàntics: «Conceptes d'abast general» (vegeu § 5.1), «Conceptes d'abast psíquic» (vegeu § 5.2), «Conceptes d'abast psíquic i mèdic» (vegeu § 5.3) i 5.4 «Conceptes d'abast mèdic» (vegeu § 5.4).

5.1 Conceptes d'abast general

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, pertanyen al lèxic comú de la llengua catalana.

5.1.1 El procés general de guerra

Molts conceptes que són aplicables al procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa.

a) Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruïna (EFECTE)

Per començar, veurem els conceptes que descriuen les accions encadenades de *cridar* i *atacar*, seguirem amb les conceptualitzacions metonímiques a partir d'instruments dissenyats amb funcions bèl·liques i acabarem amb els conceptes que es limiten a emmarcar possibles contextos de guerra.

El concepte de **crit** pot abraçar un espectre de situacions molt ampli, dins el qual hi comptem molts conflictes que no necessàriament esdevenen sanguinaris. Remarquem, però, la unitat fràsica *crit de guerra*, que designa el crit que serveix per reunir els combatents al camp de batalla sobre la seva bandera (DIEC).

També hi ha conceptes que fan referència a la força antagonista que provoca una fractura, és a dir, al cop (CAUSA) que provoca un trencament (EFECTE) més o menys intencionat. Hi ha ètims que ens ho il·lustren: el concepte de **queixa** prové del llatí **quassiare* ('colpejar violentament') (<http://etimologies.dechile.net/?quejar>); mentre que la família lèxica integrada pels conceptes de **plany**, **planyença** o **planyiment**, i **complanyença**, **complanyiment** o **complanta** deriven del llatí *plangere* ('batre, colpejar').

Altres conceptes tenen un significat encara més proper al domini de BATALLA. El concepte de **càrrega** pot designar, d'acord amb el DCVB, l'atac que s'escomet contra els enemics. Aquest atac es va lexicalitzar amb la forma **alarma**, que originàriament servia per cridar els combatents a agafar les armes (*A l'arma!*); en eivissenc, per cert, el concepte de **regany** pot tenir un valor pràcticament idèntic a aquest: 'disparar amb

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

l'arma de foc' (DCVB). Avui en dia, en canvi, l'alarma designa l'avís, gestual o lingüístic, que indueix el cos de la persona a preparar-se (*pre-ocupar-se*) per reaccionar a un estímul que és potencialment perillós per a la integritat psíquica, o el que és pitjor, per a la pròpia supervivència (<http://etimologias.dechile.net/?alarma>).

Del que acabem de dir es desprèn que el valor físic de **preocupació** admet l'anàlisi componencial del mot: en sentit literal, *preocupar* (sense el pronom reflexiu) significa *pre + ocupar*, això és, 'ocupar un lloc o posició abans que ho faci una altra persona o una altra cosa'. I des d'un punt de vista lexicològic i etimològic, el concepte de *preocupació* s'aparella amb el d'*oposició*: està format amb el prefix *prae-* ('abans') i el lexema *occupare* ('ocupar'), que al seu torn, i això és el més interessant, està format amb el prefix *ob-* (que expressa 'lluita, enfrontament') i el lexema *capere* ('prendre, agafar, capturar').

Aquest valor d'*anticipació* (que Plutchik recull com una emoció bàsica, vegeu § 2.1), també és present en els conceptes de **funest** i **fatalitat**, els quals abonen l'eix de negativitat de Baumeister et al. (2001): són funestos, fatals o fatídics els senyals que anuncien una mort violenta o bé l'estat final de ruïna (concepte, el de *ruïna*, que descrivim amb més detall en aquest mateix subapartat). De fet, la fatalitat és la força desconeguda a la qual atribuïm el destí ineludible dels humans: quan desconeixem les causes més o menys lògiques d'un infortuni, podem atribuir-les al fat (<http://etimologias.dechile.net/?fatal>).⁷⁷

Així mateix, hi ha conceptes que provenen d'una onomatopeia: és el cas d'**alarit** i de **xocant**. Pel que fa a *alarit*, hi ha una hipòtesi que suggereix que es tracta d'una onomatopeia del crit de guerra *alalé* o *alali* que feien els soldats grecs quan es disposaven a atacar (<http://etimologias.dechile.net/?alarido>). I pel que fa a la paraula *xocant*, prové de l'onomatopeia germànica *shock*, 'soroll que fan dos cossos metàl·lics, semblantment al que fan dos soldats que porten armadura' (<http://etimologias.dechile.net/?chocar>).

⁷⁷ Un altre concepte que il·lustra el fet que les persones no tenim un control absolut de la realitat és el de *destí*, que designa la potència sobrehumana que se suposa que fixa el curs dels esdeveniments i la sort favorable o desfavorable que es reserva a cadascú. Podem dir, per tant, que l'*atzar* acompanya un esdeveniment o circumstància, mentre que el *destí* acompanya cada persona al llarg de tota la seva vida. Per tant, aquest caràcter estàtic o continu del concepte de *destí* és una herència etimològica (<http://etimologias.dechile.net/?destino>): la paraula *destí* està formada amb el lexema *stare* ('estar dret o fix') i el prefix *de-* (que expressa separació i origen, vegeu § 6.1.2 b), § 6.2.2 b), § 6.3.2 b) i § 6.4.2 b)).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Quant a les conceptualitzacions metonímiques a partir d'instruments dissenyats amb funcions bèl·liques, destaquem els conceptes de **tortura**, **martiri** i **turment**. Torturar o martiritzar algú és atacar-lo en la integritat física o psíquica; el matis d'aquests conceptes rau en el fet que el martiri se sol relacionar amb la falta de fe en Déu. I el turment feia referència a una màquina de guerra que servia per disparar projectils a la manera d'una pluja de fletxes o ballestes; no debades, *tormenta* és el plural llatí de *tormentum* (<http://etimologias.dechile.net/?tormento>).

Així mateix, per bé que amb una relació metonímica més remota, també podem donar compte del concepte de **desengrescament**. I és que, amb el mateix valor que *gresca*, hi havia la paraula *tabaola* (metàtesi de *bataiola*), que feia referència a la part del vaixell on es col·locaven els combatents d'una batalla. A partir d'aquí, com que les batalles sempre són estrepitoses, el concepte de *gresca* ha acabat fixant, per metonímia, el significat de 'soroll', aplicat, això sí, a contextos festius (<http://etimologias.dechile.net/?gresca>).

I amb referència als conceptes que es limiten a emmarcar els contextos de guerra, comencem amb els d'**alteració** i **tràngol**. El primer ha perdut part d'aquest valor, però antigament havia designat les disputes o baralles violentes (DCVB).

Al principi d'aquest subapartat, hem anunciat que les accions i situacions de guerra se solen relacionar amb crits i amb cops. Doncs bé, els cops solen ocasionar caigudes i trencaments, disfuncions i malalties (enteses, aquestes darreres, com a disfuncions orgàniques, les quals es restringeixen, és clar, a les entitats animades). Més en concret, els cops poden fracturar la integritat física d'una entitat inanimada (per exemple, un gerro) o una part que pertany a una entitat animada (per exemple, una cama), o bé la integritat psíquica d'una persona, que, un cop derrotada i vençuda, queda indisposada per continuar lluitant.

Abans d'entrar de ple en la conceptualització cognitivoemocional dels cops, però, ens hem de remetre a l'estadi previ a la caiguda de l'entitat agonista. Els compostos sinònims **alabaix** i **capbaix** constitueixen dos exemples molt transparents: n'hi ha prou observant els animals per saber que quan han perdut una batalla es repleguen sobre ells mateixos, com si volguessin ocupar el mínim d'espai per fondre-s'hi: s'arrufen i miren cap avall com a mostra de resignació. Fixem-nos, a més, que *capbaix* s'ha format substituint una part del cos més general (el cap) per una altra que és característica de certs animals (l'ala); en aquest sentit, pensem, també, en la unitat fràsica *amagar el cap*

sota l'ala. Ara bé, cap concepte com el de **daltabaix** il·lustra d'una manera més evident (i sobretot dinàmica) el procés en què una força antagonista n'empeny cap avall una d'agonista. Notem que *daltabaix* comparteix un formant amb *alabaix* i *capbaix*; la diferència és en la categoria gramatical, igualment defectiva.

De vegades, però, el subjecte s'esforça incessant per no caure. És el que denota el concepte de **sofriment** o **sofrença**, que, semblantment al d'*alteració*, que hem vist una mica més enrere, ha perdut part del significat bèl·lic que havia tingut: 'aguantar-se, una persona, sense morir o ser vençuda' (DCVB).

Un altre concepte que expressa l'estadi anterior a la caiguda, però en aquest cas sense que l'ètim remarqui el context de lluita, és l'adjectiu **tocat**: diem que una persona està tocada quan perilla la seva integritat física o psíquica, ja que té dificultats per superar les forces adverses que l'ataquen. Val a dir que el contacte no implica la caiguda (podem tocar una cosa sense que caigui), però sí al revés (no cau res que no hagi tocat alguna força, animada o no).

En tot cas, el contacte entre dues entitats redueix l'espai que habitualment les separa.⁷⁸ L'extrem cognitiu d'aquest fet el tenim en els conceptes d'*apocat*, *pobresa*, *misèria* i *tristesa*, que comparteixen un valor quantitatiu i alhora pejoratiu que no tenen els conceptes anteriors. Així, l'adjectiu **apocat** fa referència a l'escassetat de coratge, ja sigui com a resultat del menyspreu (literalment, 'menys valor') o la humiliació (que prové d'*humus*, 'terra', com hem vist a § 2.4), o com a manifestació de respecte i pudor. El concepte de **pobresa**, que prové de *pauperitia* i remet a l'arrel indoeuropea **pou-* ('poc, petit'), pot fer referència a la falta o pèrdua de diners o bé a la insuficiència de qualsevol altra cosa o mitjà. El concepte de **misèria** caracteritza els llocs i situacions on hi campa l'escassetat de mitjans o de bonhomia (*ser algú miserable*). I pel que fa a **tristesa**, l'adjectiu *trist*, així com l'adjectiu *pobre*, anteposat al nom expressa menyspreu, entès com a 'pèrdua de valor econòmic' i, sobretot, com a 'pèrdua d'importància social': bàsicament, el que perden els vençuts d'una guerra és capital social, és a dir, esdevenen insignificants per al grup victoriós. De fet, la quantitat pot ser clau a l'hora de poder dur a terme una funció, fins al punt que, si no hi ha prou diners, no es pot contractar un servei: *una misèria de formatge per sopar, unes cortines pobres per aïllar-se del sol, un trist violí per interpretar una peça*.

⁷⁸ Sobre la imatge de l'*estretor*, vegeu especialment el subapartat «La restricció de l'espai: l'estretor», dins l'apartat *b*) de § 5.1.1, § 5.2.1, § 5.3.1 i § 5.4.1. Així mateix, ens podem remetre a l'esquema d'imatge de CONTACTE de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012) (vegeu § 4.4.1 *b*)).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Observem, a més, que, anteposats al nom, els adjectius *trist* i *pobre* tenen un significat subtilment diferent (cf. *un home pobre* i *un pobre home*, o *un oficinista trist* i *un trist oficinista*). Ara bé, la diferència no és tan significativa com ens fan veure les obres lexicogràfiques: és trist tot allò que és insuficient, de vegades per la funció que no s'arriba a assolir (*un remei ineficaç*, *un farmacèutic ineficient*) o que no s'aconsegueix assolir de manera prou notòria (*una millora insignificant*). Així, en lloc de focalitzar la situació d'escassetat o insignificança, podem focalitzar el fet que el que hi ha (en general, en poca quantitat) no és significatiu, és a dir, servint-nos d'una unitat fràsica, no *val la pena*. D'aquesta manera, l'avaluació negativa que hi ha al darrere d'enunciats com ara *Heu vingut un trist dia en tot l'any* (DIEC) és especialment marcada.

En aquests dos darrers conceptes, hem suggerit la idea de *disfunció*: un remei pobre no acaba de fer la funció de curar, un pobre farmacèutic no acaba de fer la funció social que el parlant busca, i no n'hi ha prou amb una millora pobre per donar l'alta a un pacient ingressat. La idea de *disfunció*, però, té un abast conceptual encara més ampli: hi ha conceptualitzacions que es relacionen amb la pèrdua de la funció original i d'altres que més aviat emfasitzen la pèrdua de temps que associem a la destrucció imminent d'un objecte o a l'estat de caos previ a la ruïna d'un lloc.

Il·lustrem tot això amb els conceptes del nostre corpus: el **desbaratament** pot ser el resultat de derrotar, de posar en fuga desordenada una formació de guerra (DIEC); el **capgirament**, l'estat de desordre d'un lloc que està *potes amunt* (com passa en els escenaris de guerra); la **contrarietat**, la relació oposada entre dos objectes o dos objectius, que en el segon cas pot afectar o bé situacions comunicatives (recordem que el concepte d'*enfrontament* deriva de *front*) o bé obstacles que topen amb els propòsits o intencions, cosa que enutja l'experimentador perjudicat; i el **desconcert**, concepte que prové del lexema *concertare* ('debatre'), es pot equiparar, gràcies al valor intel·lectual, amb els conceptes de *contrarietat* i *enfrontament*.

Per descomptat, els valors de 'disfunció d'un objecte' i 'disfunció neurofisiològica o psíquica d'una persona' estan molt relacionats: el concepte de **capgirament** també pot fer referència a la persona que ha patit una lesió neural que afecta la comprensió; i el concepte de **destorb**, que prové del llatí *torba* ('massa en moviment constant, alteració, confusió'), tenia justament el valor de 'disfunció', malgrat que avui en dia és més afí als diversos valors de *contrarietat*. I és que les coses que no funcionen o que no acaben de fer la seva funció destorben, desconcerten i fan contrariar.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Tot seguit, analitzem l'estadi final o l'efecte derivat de la destrucció: la ruïna. La imatge de *ruïna* s'ha d'associar, és clar, amb el resultat del mal funcionament (sobretot d'entitats inanimades) i, en el cas de les persones, amb desorganitzacions psíquiques o amb avaluacions més o menys despectives. El concepte de **desastre** descriu els productes de mala qualitat i les persones maldestres; els conceptes de **lament** o **lamentació**, **deploració** i **impertinència** entronquen amb l'enuig, ja que les coses que no tenen qualitat ens fan perdre el temps i no ens agraden (*Un spectacle lamentable*, DIEC), o bé les concebem com a destorbs per al benestar psíquic, això és, com a coses que no ens pertanyen (*im-pertinència*) i que per tant no modifiquen el nostre estat psíquic; i el concepte d'**acabat**, en la forma adjectiva, s'aplica als objectes que es fan malbé i deixen de funcionar, és a dir, esdevenen *dolents* (vegeu el concepte de *dolent* a § 5.4). Notem que en aquest darrer concepte hi ha implícita la idea d'*energia*: no diríem que un ganivet s'ha acabat, però sí que s'han acabat les piles d'una llanterna.

En algun cas, les disfuncions són provocades, intencionades, de manera que la conceptualització de la disfunció conflueix amb la del menyspreu. És el que passa en els conceptes que expressen maltractament, com ara el de **malmenada**, que designa l'acció de tractar malament algú o alguna cosa (que pot arribar a trencar-se).

Tanmateix, els conceptes en què la imatge de *ruïna* és més evident són aquells en què l'estat de caos, caracteritzat pels crits i sorolls, culmina amb la devastació d'un espai. Es tracta de conceptes de l'àmbit de la geologia (vegeu § 6.1.1 *p*), § 6.3.1 *b*) i § 6.4.1 *l*) però que també descriuen la barreja col·lectiva de tristesa i sorpresa: **desolació** (que conserva el significat literal), **cataclisme**, **calamitat** ('diluvi, inundació') i **catàstrofe** (el prefix grec *kata-* té un valor semblant al formant *baix* d'alguns compostos (cf. *daltabaix*, *alabaix* i *capbaix*).

D'altra banda, hi ha força conceptes de ruïna que entronquen amb les disfuncions humanes, o sigui, amb les malalties. Són conceptes que es relacionen íntimament amb la imatge de *cop* i amb la de *caiguda*: l'**abatiment** defineix el procés en què una força antagonista danya la consistència d'un objecte (per exemple, un arbre) o d'un material (per exemple, els fonaments d'una casa), o bé de la subjectivitat humana, això és, el coratge o l'ànim. El concepte d'*abatiment* és sinònim dels d'**abaltiment** i **atuïment**: tots tres comparteixen amb la imatge de *ruïna* l'acumulació de pes,⁷⁹ que pot ser física (per exemple, l'aigua en les inundacions), fisiològica o psíquica.

⁷⁹ Vegeu la conceptualització cognitivoemocional a partir del pes i la càrrega a l'apartat següent (§ 5.1.1, § 5.2.1, § 5.3.1 i § 5.4.1).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Sovint, però, concebem les disfuncions en general i les malalties en particular com una força adversa que abat la integritat de la persona: els conceptes d'**atordiment** i **atabalament** apel·len a la pertorbació dels sentits originada per un cop violent, que pot ser físic o psíquic.

En tot cas, la imatge de *caiguda* és imprescindible per descriure el model cognitiu idealitzat de BATALLA. Exactament, hem d'identificar la força antagonista que causa la caiguda amb un pes que ha de suportar l'entitat agonista, que, si és una persona, cada vegada té més dificultats per aixecar-se. Naturalment, la causa de les caigudes pot ser molt variable: des d'un accident geològic (a part dels conceptes que hem vist més enrere, hi hem d'afegir els d'**ensorrament** i **enfonsament**) fins a una experiència que avaluem com a negativa, passant per la percepció d'una desorganització neurofisiològica més o menys molesta.

La relació entre la conceptualització de la malaltia i de la caiguda és notòria en l'adjectiu **decaigut**, ja que, antigament, *decaure* volia dir 'fer caure' (DCVB). Aquest valor perviu, subsidiàriament, en els conceptes de **desgràcia** i **desgrat**: les unitats fràsiques *caure en desgràcia* i *caure en desgrat* ens fan veure que concebem la falta o la pèrdua d'integritat com un lloc des d'on es cau daltabaix, imatge que hem vist més enrere.

Més encara, també diem que és desgraciada la cosa que no fa la funció que hauria de fer (*un dia desgraciat, un vestit desgraciat*), valor que també hem vist en els adjectius *trist* i *pobre* anteposats al nom. En la mateixa línia, els noms **enfonsament** i **ensorrament** i els adjectius **destrossat** i **desfet** (si bé aquest darrer també pot ser un nom) descriuen l'estat en què queda l'enemic quan ja no pot continuar lluitant. I és que una entitat destrossada, fragmentada, feta bocins perquè ha caigut, no pot funcionar, no se'n pot aprofitar res; i tot el que està desfet ha perdut volum, integritat, també el coratge o l'ànim de les persones (**descoratjament, desengrescament**). Quan el procés afecta una entitat psíquica, el que hi ha *al fons* o *a la sorra* és, no cal dir, el coratge, l'ànim (pensem en la unitat fràsica *per terra*, sovint de valor cognitivoemocional).

b) Relacions CAUSA–EFECTE de les forces

Al subapartat anterior, hem constatat que els processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa solen concebre's com a disfuncions, enteses no necessàriament com a

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

malalties, sinó també com a alteracions més o menys violentes i sorolloses a la *carcassa* que cobreix la subjectivitat humana. En aquest sentit, hem fet referència a les imatges de *destrucció*, *caiguda* i *ruïna*.

Tot seguit, explotem les relacions perceptives i conceptuals que es poden donar entre la força antagonista i la força agonista en els conceptes d'abast general: talls, doblegaments, frecs, llançaments, pressió i aixafament, altres forces, estretor (en tant que restricció de l'espai), fosca (en tant que efecte de l'estretor), pes i càrrega, lesions, i disfuncions cognitives i comunicatives (en tant que efecte de lesions). En tot cas, la pèrdua de la integritat és constant: metafòricament, concebem que el dolor és a l'ànima, al coratge.

• Els talls

Alguns conceptes que, etimològicament, remetent a la imatge de *tallar*, són els de la família lèxica de *dolor*: **dol**, **condol** o **condolença** i *dolent* (aquest darrer l'analitzem amb els conceptes d'abast mèdic). L'estreta relació que hi ha entre el dolor físic i el dolor psíquic, més elaborat, explica que la llengua hagi fixat el concepte de *dol*, que, en efecte, prové de *dolus*, 'dolor' (vegeu § 5.1.3 a)).

Així mateix, recollim el concepte de **calamitat**, que, com els de *cop* i *colpiment*, remet a una arrel indoeuropea **kel-*, 'tallar, batre' (<http://etimologias.dechile.net/?calamidad>); i el de **luctuós**, amb un lexema que segurament prové de l'arrel indoeuropea *leug-*, 'trencar' (<http://etimologias.dechile.net/?luto>).

• Els doblegaments

En l'acció de doblegar, la força antagonista actua sobre l'agonista reduint-la sobre si mateixa, de tal manera que cada vegada té menys llibertat de moviment. L'acció prèvia a la doblegar una força és la de girar-la; aquí hem d'inserir la família lèxica que configuren els conceptes de **contorbació**, **destorb** i **torbació** o **torbament**: la idea de *torba* remet, probablement, a l'arrel indoeuropea **twer-*, 'girar, rodar' (<http://etimologias.dechile.net/?estorbar>).

Aquesta acció prèvia de *girar* es manifesta també en altres conceptes: **adversitat**

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

prové del llatí *adversus* ('contrari'), que d'aquí va donar *adversitate*, ('contrarietat, infortuni') (<http://etimologias.dechile.net/?adverso>). És interessant observar que el valor literal dels adjectius *contrari* i *advers* es correspon amb el valor metafòric dels noms *contrarietat* i *adversitat* respectivament: les circumstàncies favorables ens venen de cara, mentre que les que són adverses se'ns giren en contra. Justament, l'*adversitat* designa la força física que obstaculitza que un procés arribi a port, com passa, literalment, quan el vent impedeix que un vaixell segueixi la ruta marcada. De manera semblant, també atribuïm les forces adverses al fat, al destí (vegeu § 6.1.1 e)).

Un altre concepte que il·lustra l'acció de *girar* és el de **revés**: aquesta paraula està formada amb el lexema *vertere* ('fer girar'), que remet a l'arrel indoeuropea **wer-* ('tornar, doblegar') (<http://etimologias.dechile.net/?reve.s>). El revés és la part oposada, *contrària*, *adversa*, d'una entitat que té dues cares, prototípicament una de bona (*endret*) i una altra de dolenta (*revers*). És així que concebem un *revés de fortuna* (unitat fràsica que recull el DIEC) com una *adversitat* (vegeu § 6.1.1 e)).

I pel que fa a l'acció pròpiament de doblegar, la força agonista acumula pes i perd moviment (o llibertat d'acció, si es tracta d'una persona). L'origen d'aquesta conceptualització és físic: sabem que un full que s'ha plegat dues vegades costa més de tallar que el mateix full sense plegar, i és més difícil que una mica d'aire el faci volar.

Doncs bé, de primer, la força agonista es torça: ho il·lustren sobretot els conceptes de **tortura**, que prové del llatí tardà *tortura* ('torsió, tortura, turment'); i **turment**, que prové ve del verb *torqueo* ('tòrcer'). A més, hi ha el concepte de **suplici**, format amb el prefix *sub-* ('a baix') i el verb *plicare* ('doblegar'): en principi, el suplici designava un sacrifici que consistia a immolar un animal per demanar als déus que «dobleguessin» la seva voluntat (<http://etimologias.dechile.net/?suplicio>). I és que concebem les accions de *rectificar* i *cedir* en termes de *doblegament*.

• Els freds

Malgrat que potser es tracta d'un ètim fals, hi ha qui associa el concepte de **tristesa** o **tristor** al lexema llatí *tri-*, 'rebregar, desgastar, fregar' (<http://etimologias.dechile.net/?trillar>). Els conceptes que segur que provenen d'aquest ètim són els d'**atribolament** i **tribulació**. També hi ha qui pensa que el concepte de **tristesa** o **tristor** prové de *tereré*, 'consumir, mossegar, fregar, colpejar, triturar'

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

(<http://etimologias.dechile.net/?triste>). I una altra vegada, podem esmentar dos conceptes que segur que venen d'aquest lexema: **atrició** (<http://etimologias.dechile.net/?atricio.n>) i **contrició** (<http://etimologias.dechile.net/?contricio.n>). Semblantment, el concepte de **frisança** o **frisor** prové probablement del llatí **frictiare* ('fregar, gratar').

A mig camí entre l'acció de fregar i la de colpejar, hi ha el concepte de **flagell**, que es pot referir tant a una persona com a un grup, i el de **tocat**, que implica el contacte d'una força antagonista contra una d'agonista. Així mateix, el DCVB documenta a l'Empordà i a la Garrotxa un valor de **regany** afí al concepte de *clivella*: no debades, concebem les renyades com a atacs a la subjectivitat i els remordiments com a mossegades (per descomptat, a la mateixa subjectivitat).

I el darrer estadi del procés de fregar el constitueix l'acció de colpejar: el concepte de **colpiment** (el de *cop* l'analitzem amb els conceptes d'abast mèdic) ens mostra que un cop pot afectar i alterar tant una entitat inanimada com una d'animada, en la línia del que hem apuntat al subapartat anterior, quan ens hem referit als conceptes de ruïna. Doncs bé, en el cas de les entitats inanimades, el cop ve precedit del soroll més o menys perceptible d'un objecte que xoca contra un altre objecte. A partir d'aquí, l'entitat perjudicada o malmesa pot lesionar-se (per exemple, la carcassa d'un cotxe es pot abonyegar, però no es desfà) o bé fragmentar-se (per exemple, un objecte de porcellana que cau acaba fet miques). I en el cas de les entitats animades, els cops afecten l'ànim, el coratge, la subjectivitat o intimitat violada. També en aquestes entitats, tanmateix, el cops poden ser físics: tant pot ser que una persona xoqui accidentalment contra algú o alguna cosa com que una persona pegui a una altra i li deixi alguna ferida, que pot ser superficial o profunda.

• Els llançaments

Els cops constitueixen l'estadi final del procés en què una força antagonista s'abraona contra una força agonista, la qual queda aixafada. Així, trobem conceptes que emfatitzen el fet que darrere un cop hi ha una força (agentiva o causal) que ataca: **daltabaix**, **abaltiment** o **fracàs** (que etimològicament significa 'soroll de cosa que es trenca').

Altres conceptes, en canvi, tenen valors més propers a la subjectivitat i a la sorpresa:

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

estupefacció prové del verb *stupere* ('quedar atordit') i remet a l'arrel indoeuropea **(s)teu-*, 'empènyer, colpir' (<http://etimologias.dechile.net/?estupefacto>); **consternació**, igual que *prostració*, prové del lexema *sternere*, 'estendre per terra' (<http://etimologias.dechile.net/?consternar>); i **llàstima** prové, per derivació regressiva, del verb *llastimar* ('danyar'), que, per mitjà del llatí vulgar *blastemare* ('calumniar, danyar amb la paraula'), remet a l'arrel indoeuropea **gwelə* ('llançar'): a partir d'expressions del tipus «això és una llàstima», aquest concepte va passar a designar la compassió que genera el dany en qüestió.

• La pressió i l'aixafament

Les forces de pressió causen l'aixafament de les forces agonistes. A partir d'aquest principi físic conceptualitzem diverses ramificacions psíquiques: l'experimentador afectat d'**abaltiment** sent que un pes o càrrega ha alterat la seva integritat. I és que, com demostra la unitat fràsica *a pesar de/que*, concebem el **pesar** com una molèstia o com una pressió que, tanmateix, pot no impedir que es doni una circumstància o que tingui lloc un esdeveniment. També el concepte d'**enfonsament** té certa relació amb el de *pesar*: les entitats que es poden enfonsar *per força* han de tenir cert pes o, pròpiament, certa densitat. És així que, en els àmbits artístics, concebem el fons en termes de *suport*: el fons *pesa*, però té prou consistència per aguantar el que hi posem. Tot això ens recorda el principi de la psicologia de la gestalt segons el qual el fons s'oposa necessàriament a una forma (vegeu § 4.8).

D'altra banda, tenim les paraules **compunció** i **compungiment**, que s'associen a una arrel indoeuropea **peug-* ('punxar, colpejar'). De manera semblant, concebem l'**aflicció** com una punyida (en concret, com un clau) que altera la sensibilitat de l'experimentador; ens ho demostren unitats fràsiques com ara *clavar un clau al cor* o *ser un clau*. Aquests dos conceptes ens remetent al de **tenallar**, que pot consistir a agafar un objecte amb unes tenalles, però també a agafar fort algú o alguna cosa, ja sigui amb unes tenalles o amb un altre instrument; i el valor que ens interessa aquí: tenallar, amb un valor totalment psicològic, consisteix a fer sofrir algú, a torturar-lo. Notem que, en aquest darrer ús del verb, es perd el rastre literal de les tenalles i la conceptualització es focalitza en l'estat cognitivoemocional de l'experimentador.

Un altre concepte que, com el de *tenallar*, deriva d'un objecte, és el de **misericòrdia**:

encara que en un valor inaudit (igual que el concepte anterior quan té un sentit literal), pot designar el punyal amb què es donava el cop de gràcia a l'enemic vençut. Fixem-nos que l'acció de punyir s'assembla a la d'*acorar* o la de *colpir*: els cops (cf. **colpiment**), a part d'afectar la superfície d'una entitat (i per extensió, la integritat psíquica), també *empenyen* cap endins: no debades, etimològicament, una impressió és un cop cap endins. Aquesta imatge és, en efecte, la que trobem al concepte d'**acorament**: l'acció d'acorar implica ficar un cos estrany a la persona, ja sigui literalment (no sempre al cor) o metafòricament. Però l'acorament no fa referència només a la pèrdua de la vida (vegeu § 5.1.3 a)), sinó també a les alteracions que penetren en el coratge: el cor, a més de ser l'indici principal de vida, és un òrgan intern, prototípicament el més interior, i per això el conceptualitzem com l'espai de la intimitat. En altres paraules, al cor hi ha l'essència de la singularitat i la subjectivitat, i és l'espai on es concentren les energies, el coratge.⁸⁰

Dins els conceptes de pressió, també apuntem el de **capficament**. El valor componencial d'aquest terme es manté en el verb, *capficar*, si bé és molt més habitual la forma simple, *ficar*. El nom *capficament*, en canvi, pot tenir el valor de *capbussada*⁸¹ (que documenta el DCVB però no el DIEC) i, sobretot, el valor que ens interessa aquí i que tan productiu ha resultat en la formació d'unitats fràsiques que expressen menyspreu amb qui no se'n sap *sortir* sol d'una situació angoixosa (*ofegar-se* o *negar-se en un got d'aigua*). De fet, *ofec* pot tenir el mateix significat que *capficament*: les dues paraules tenen en comú la noció de *capbussada*. Sembla, doncs, que hi ha una connexió perceptiva entre l'*ofec* i l'angoixa (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

Els conceptes següents, tot i que es poden agrupar amb la categoria de *llançament*, emfasitzen l'estat en què queda la força agonista després de rebre una força de pressió: l'aixafament. N'hi ha que, en sentit literal, s'apliquen a la fruita resseca o a les plantes que han patit falta d'humitat o un excés de sol: **mustiguesa** (que prové de *mustum*, 'suc de raïm poc o gens fermentat', **moix** (que deriva del llatí *musteu* ('mústec') i **pansiment** (de *pansa*, 'gra de raïm assecat, és a dir, amb menys volum'). El concepte de *mustiguesa* també pot aplicar-se a l'aspecte físic de la persona, si bé amb aquest valor és més

⁸⁰ Sobre el paper del cor en la conceptualització dels processos de tristesa i angoixa, vegeu els subapartats corresponents a § 5.1.2, § 5.3.2 i, especialment, § 5.4.2.

⁸¹ A Mallorca, la forma habitual és *capfico*, amb un verb en forma personal com a segon element del compost.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

habitual el de *pansiment*. Però tots dos conceptes caracteritzen el raïm i les flors que, com la fruita resseca, han perdut la frescor i s'han arrugat.

Si les qualitats ambientals alteren la fruita i les plantes, el pas del temps altera les persones, que no es ressequen però esdevenen *decaigudes* i velles. Per això, com deien els llatins: *Collite, virgo, rosas*. I és que concebem la joventut en termes de frescor (pensem en la unitat fràsica *arrugat com una pansa*, que compara la pell amb el prototipus de fruita seca) i la vellesa en termes de tardor, que és l'estació amb més hores de fosca.

I l'adjectiu **moix** designa el tacte tou de la fruita tan madura que és a punt de podrir-se i, per extensió, la pèrdua de delit de les persones que *tenen molt madures* les seves tristesses, valor que també trobem a *mústic*. Entenem que aquest fet admet dues explicacions conceptuals: la primera, que els *disgustos* (concepte que també remet al domini sensorial gustatiu) de l'experimentador són tan madurs que estan a punt de caure, semblantment a la fruita; i la segona, que l'experimentador està a punt de caure psíquicament i esdevenir un subjecte *aixafat, decaigut, deprimit*.

Un altre adjectiu semblant és **tou**. Aquesta paraula prové del llatí *tofu* ('buit'): és tou tot allò que cedeix a una pressió, com les fruites que estan a punt de caure. En el cas de les persones, cedir a una pressió psíquica és *decaure, enfonsar-se, deprimir-se*. I és que *estar afectat o tocat és estar tou*: com sabem, les entitats dures són més difícils d'alterar, també en els estats d'ànim o el coratge.

I encara dins aquest subgrup, el concepte de **migrança** o **migrament** designa el canvi d'estat de certes entitats, com ara el pa un cop s'ha enforat; l'estat físic de la persona que està convalescent; i en l'àmbit psíquic, la impaciència que sent la persona que s'enyora. Si bé no és clar l'origen d'aquest concepte, el més probable, segons el DCVB, és que provingui de *migrare* ('emigrar d'un país a l'altre'), fet que relaciona la migració (CAUSA) amb l'enyorança (EFECTE). En tot cas, l'enyor i la impaciència estan relacionats: l'enyor és una inquietud que gira a l'entorn del passat (*nostàlgia*), mentre que la impaciència és una inquietud que gira a l'entorn del futur (*pre-ocupació*).

• Altres forces

Hi ha un seguit de conceptes que, tot i que impliquen una força antagonista i una d'agonista, no es poden classificar en cap dels grups de CAUSA-EFECTE que hem vist, i

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

molt menys en algun dels grups que queden; serien, doncs, una mena de calaix de sastre o miscel·lània. Sense anar més lluny, la **tristesa** o **tristor** pot derivar en lamentació, i la lamentació pot derivar en enuig, segurament per la impotència de l'experimentador de no poder combatre una força adversa (això és, una situació o una circumstància) que genera tristesa (*És trist no poder ajudar-los*, DIEC).

D'altra banda, el concepte d'**enyorança**, **enyorament** o **enyor** fa referència, com hem insinuat una mica més enrere, a la pena o dolor que sentim per una absència (que és transitòria) o per una pèrdua (que és irreversible). En aquest punt, és interessant observar que *recordar* (que és l'acció que fem quan sentim enyor o nostàlgia) està format per *re-* (prefix que expressa repetició) i *cordis* ('cor'). Per tant, *recordar* i *enyorar* consisteixen a 'tornar a passar un esdeveniment pel cor', això és, pel nostre espai d'intimitat i memòria: allò que no tenim físicament, ho anem a buscar al cor. Per cert, el DCVB recull un ús d'*enyorament* a València que el fa sinònim de *melangia*: *A eixa hora, pos, d'ensomnis, de dolç enyor*.

Un concepte que, igual que el de *record*, conté el prefix *re-* és el de **remordiment**, que està format amb el lexema *mordere*, 'mossegar, torturar' (<http://etimologias.dechile.net/?remordimiento>): ja hem apuntat més enrere que concebem el remordiment com una mossegada a la subjectivitat.

El concepte de **pega** prové del llatí *pix* ('substància negra, viscosa i enganxosa'), d'on tenim *picare* ('enganxar'), i d'aquí el verb llatí *pegar* ('donar cops'). Segurament, l'evolució entre el concepte d'*enganxar* i el de *colpejar* ve del fet que el valor 'acostar íntimament' va donar pas al d'*arremetre*' i després al de 'pegar' (<http://etimologias.dechile.net/?pegar>): de vegades concebem la mala sort com una substància que temporalment s'enganxa a l'atzar i fa que les forces adverses sobrevingudes *pesin*. A més, antigament el concepte de *pega* era similar al d'**amargura**, **amarguesa** o **amargor**, ja que amargar algú significava 'afligir-lo amb dolors corporals' (DCVB).

Acabem aquest petit calaix de sastre amb el concepte inaudit d'**atracallar**, que probablement ve de *tracalejar*, 'remoure, murmurar' (DCVB); i el de **conformació**: en el sentit més bàsic, conformar una cosa consisteix a emmotllar-la a un paradigma mental, a una norma, a un model, a un ordre.

- La restricció de l'espai: l'estretor

El fet que les forces agonistes aixafades (EFECTE) perdin marge de moviment s'aparella amb el fet que estiguin estretes: per exemple, les persones que viatgen en un metro estibat de gent estan tan estretes que amb prou feines poden moure un braç. De la mateixa manera, concebem la restricció de l'ànim o el coratge del subjecte en termes d'estretor. Un concepte prou revelador és el d'**aclapament**: aclaparar consisteix a reduir la distància que separa dues entitats, animades o no (*aclaparar un sac a la paret*), o a limitar l'espai vital d'una persona (*aclaparar, un sac, algú*).

Així mateix, el concepte de **congoixa** es refereix a l'opressió del cor, del coratge, semblantment a l'angoixa (concepte que analitzem amb els d'abast mèdic, malgrat que avui en dia és més habitual que *congoixa*). I en sentit una mica més ampli, el concepte de **gemec**, que sol ser sinònim de *ploriqueig*, pot designar la sensació de sentir-se oprimat (*El poble gemegava sota la tirania*, DIEC): l'acció de gemegar implica alhora l'acció de parlar i la de respirar amb dificultat.

En aquests conceptes, en fi, constatem la connexió perceptiva que pot donar-se entre dos dominis que s'activen pràcticament de manera simultània (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

- L'efecte de l'estretor: la fosca

Si l'estretor és efecte de l'aixafament (i del pes i la càrrega, com veurem ben aviat), la fosca pot ser efecte de l'estretor: com menys espai hi ha entre dues entitats, menys llum s'hi pot filtrar. Un exponent cognitivoemocional d'aquest principi físic el podem trobar al concepte de **tristesa** o **tristor**: tot i que ja sabem que aquest concepte no té un origen clar, és possible que provingui del lituà *tirsztas* ('núvol, ennigulat') i de l'anglosaxó *thereostu* ('fosca, melancolia') (<http://etimologias.dechile.net/?triste>). No debades, està demostrat que els països que tenen una taxa de suïcidis més elevada són aquells que gaudeixen de menys hores de claror natural.

Per caracteritzar els espais mancats de llum, la llengua disposa de diversos adjectius: **trist**, **llòbrec** (defectiu) i **ombrívol** (el nom no té valor cognitivoemocional). Un espai **llòbrec** és un espai poc freqüentat, amb poques ànimes, *desangelat*: precisament perquè les persones estem acostumades a estar envoltades d'altra gent, un espai massa silenciós

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

ens pot acabar infontent por. El mateix ens passa, de vegades, amb la fosca: pensem, si no, en l'aprenentatge que han de fer els nens abans de ser capaços de dormir sols i amb el llum apagat. I el concepte d'**ombrívol**, que deriva del llatí *umbra* ('falta de llum'), descriu els llocs on no hi toca gaire el sol. A més, gràcies a una extensió semàntica, també diem que és ombrívol l'estat d'ànim de la persona que no expressa alegria.

Un altre concepte d'aquest grup és el de **tenebra**, que remet a l'arrel indoeuropea **temā-* ('obscur'), d'on prové també *temerari* ('que no té por quan el normal seria tenir-ne'). Aquest concepte s'aplica, com els anteriors, als espais obscurs; i també a les situacions misterioses: els misteris són qüestions que no s'han *aclarit* (<http://etimologias.dechile.net/?tiniebla>).

Finalment, la **preocupació** sol fer referència a les idees o opinions que impedeixen de veure'n d'altres: tot i que es tracta d'un terme pràcticament lexicalitzat del tot, el concepte manté residualment el valor de *penombra*.

• El pes i la càrrega

Els conceptes de BATALLA que focalitzen aspectes vinculats amb el pes i la càrrega són els més prototípics i representatius d'aquest model cognitiu idealitzat. Sense anar més lluny, el nom **pesar** és una substantivació del verb homònim ('mesurar, tenir importància'). Aquest valor es complementa amb el de *pobresa* que hem vist, en el marc de la conceptualització a partir de la imatge de *ruïna*, en els conceptes de **tristesa**, **misèria**, **apocat** i, per descomptat, **pobresa**: les causes pesen i carreguen l'experimentador, mentre que l'experimentador, sobrepassat, se sent poca cosa, inferior per *arribar* al que s'espera d'ell, poc consistent per fer front a les forces antagonistes o adverses. En altres paraules, les forces contràries ataquen l'ànim o el coratge, de tal manera que el subjecte es *desanima* i no es veu amb *cor* de fer-los front.

Però el concepte de *pesar* encara és més ampli: el pesar pot fer referència a les coses, persones o circumstàncies que ens fan enfadar perquè són difícils de suportar o aguantar, sigui físicament (per exemple, una motxilla feixuga) o psíquicament (per exemple, una persona molesta).⁸² Justament, la paraula **molèstia** es va formar a partir de

⁸² Amb un valor semblant, el DCVB recull un valor de *sentiment* que designa el moviment d'una entitat inanimada a causa de la pèrdua de suport o aguant físic, sovint una sotragada (*Aquesta paret ha fet sentiment: està en perill de caure*).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

moles ('pes, càrrega, esforç, dificultat'), d'on prové el castellà *mole*. I semblantment, l'adjectiu *pesat* fa referència a la massa física, a la lentitud (disruptiva) de moviments que deriva de pesar molt; o en l'àmbit psíquic, a les persones que destorben, que *costa de treure's de sobre*.

Ara hauríem d'analitzar el concepte de **càrrega**, però l'explicació global serà més fluïda si abans apuntem que el concepte de **desastre** havia significat 'cosa horrible', valor que perdura en les unitats fràsiques *fer desastres* i *dir desastres* i, sobretot, en la unitat fràsica menorquina *un desastre*, que vol dir 'una cosa enorme'. L'interessant és aquest valor dialectal, ja que ens recorda el principi de negativitat de Baumeister et al. (2001), segons el qual focalitzem els estímuls negatius en detriment dels bons, sovint perquè esdevenen clau per sobreviure.

Anant, ara sí, al segon concepte que intitula aquesta categoria, concebem una **càrrega** de manera semblant a com concebem un pesar: una càrrega és tot allò que pesa, tot allò de què ens voldríem alliberar però, o bé no podem, o bé no en sabem. A més, com els pesos, les càrregues poden ser físiques o psíquiques; en aquest darrer cas, la càrrega és una idea persistent que ocupa la cognició com si es tractés d'un cos estrany: les càrregues psíquiques són preocupacions, molèsties o amoïnaments. Aquest valor és el que trobem també en els adjectius defectius **fúnebre** i **lúgubre**, ja que contenen el sufix *-bre* ('carregar, suportar').

Carregar un pes, així mateix, és suportar-lo (cf. **insuportable**). La paraula *suport* està formada amb el prefix *sub-* ('baix') i el lexema *portare* ('portar'): suportar és portar de baix cap amunt, justament al revés que *sofrir*, com veurem tot seguit. Doncs bé, literalment, suportar consisteix a tenir una cosa al damunt, a rebre'n el pes o pressió sense que s'enfonsi (*Els pilars que suporten una volta*, DIEC). I a mig camí entre allò físic i allò psíquic, el suport designa l'acció de resistir una força contrària (una molèstia, un dany, una dificultat) sense deixar-se dominar (*La teulada no pogué suportar el pes de la neu i s'enfonsà*, DIEC). Entenem que el concepte de *suport* també pot tenir punts de contacte amb el d'*impressió*: tant la impressió com la pèrdua de suport impliquen l'acció d'una força antagonista sobre una entitat agonista.

El concepte de **sofriment** o **sofrença** està format amb el lexema *ferre* ('portar') i, com *suport*, el prefix *sub-*: *sofrir* és 'suportar per baix', de manera que el focus conceptual se centra en la perspectiva de baix. Antigament, aquest concepte tenia un valor físic i designava el suport, pes o càrrega que ha d'aguantar alguna cosa: *D'armes [...], aquelles que són per a la guarda de son cors deu-les portar et usar per tal que les puga*

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

mil sofrir quan serà mester (DCVB). També consistia a fer que un suport sostingui un pes: *El Fill de la Verge no ha en què pusqua sofrir lo cap* (DCVB). Aquest valor s'aproxima molt a l'actual, ja que les entitats inanimades poden sofrir canvis o alteracions per l'acció d'un agent humà: *L'edifici ha sofert diverses modificacions* (DCVB).

Així mateix, i ara amb un valor psíquic, sofrir és tolerar: sovint, hi ha forces antagonistes animades que s'imposen a altres persones i a les quals l'experimentador, en tant que força agonista, no sap posar fi: *És un home antipàtic: no el puc sofrir* (DIEC), *No pot sofrir que el renyin* (nostre). I encara, sofrir també consisteix a no impedir que passi o es faci allò que s'hauria d'evitar; és a dir, s'ha de deixar que allò que *pesa* caigui pel seu propi pes a sobre d'una entitat agonista: *Els alumnes (força agonista) han de sofrir un examen* (força antagonista). En aquest darrer valor, el centre de la conceptualització és en la força agonista, ja que fa de figura.

Un altre concepte que, com el de *sofriment* (i també el d'*indiferència*), està format amb el verb *ferre* ('portar, carregar'), és el d'**infortuna** o **infortuni** (<http://etimologies.dechile.net/?infortunio>).

Els conceptes de **gravetat** i **feixuguesa** focalitzen la qualitat de les entitats que són pesants o feixugues, o sigui, difícils de suportar. Remetent-nos al principi de negativitat de Baumeister et al. (2001), que hem citat una mica més enrere, físicament les coses que carreguen són més substancials; mentre que psíquicament, són greus les coses a les quals, com a experimentadors, atribuïm més *pes*, més importància. I pel que fa a **feixuguesa**, malgrat que els substantius *feix* i *farcell* no es fan servir per expressar experiències cognitivoemocionals, la llengua ha fixat les unitats fràsiques sinònimes *tot fa farcell* i *fer feix*. De vegades, la feixuguesa entronca amb la pèrdua d'agilitat, ja sigui física (*Camina tot feixuc*, DIEC) o psíquica (*Una intel·ligència feixuga*, DIEC). Essencialment, però, són feixugues les entitats físiques o psíquiques que pesen i són difícils de moure o carregar, cosa que porta a la molèstia, l'enuig i el malestar per haver de carregar un pes indesitjat.

La imatge de *càrrega* també és present al concepte de **calvari**: segons el DCVB, podem designar amb aquesta paraula l'acte de caure a terra un animal carregat. I en una dimensió més psíquica, un calvari constitueix una força antagonista que ataca la integritat de l'experimentador, com ens mostra la unitat fràsica *passar un calvari*. I és que, etimològicament, les experiències són viatges (vegeu § 3.4), i com a tals impliquen el temps i l'espai (*passar, algú, un calvari; passar una desgràcia, passar-la magra*, etc).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Amb el concepte de *calvari* acabem de recuperar la imatge de *caiguda*: el pes i la càrrega són causa de caigudes, que, evidentment, poden ser físiques o psíquiques. En aquest sentit, les paraules **desconfort** i **desconhort**, que comparteixen el mateix origen (el verb *fortare*, ‘fer fort’), designen l’estat cognitivoemocional en què la persona que està desanimada, abatuda moralment.

Constatem un cop més, doncs, que tant les disfuncions físiques com les disfuncions psíquiques es poden concebre com a pesos o càrregues que fereixen, que colpeixen la integritat o que fan perdre el coratge. La paraula **aclapament** prové de *klapp-*, que segurament deriva de l’alemany *klappen*, ‘esclafir, pegar amb estrèpit’. Doncs bé, segons apunta el DCVB, en francès el concepte d’*aclaparar* té els valors de ‘cobrir de pedres, enterrar’ (no debades, tant la terra com les pedres pesen) i ‘amagar, ajupir’ (la persona que carrega pedres o terra, i per extensió qualsevol objecte que pesi, acaba caminant quasi ajupida). Per això darrer podem dir que el concepte d’*aclapament* es relaciona amb el de *suport*: les entitats (físiques o psíquiques) que ens aclaparen són entitats pesants que hem de suportar, és a dir, ‘portar a sobre’.

Sovint, concebem aquests pesos que hem de suportar com a càstigs: ens ho mostra la paraula **pena**, que etimològicament significa ‘multa’. Els registres legals es refereixen a les penes com a multes (sobretot quan es tracta de sentències d’empresonament), mentre que en la llengua general les penes solen ser psíquiques (DCVB). Així mateix, diem que és *penós* allò que dona molt de treball (DCVB): l’ètim *tripalum* ens indica que concebem el treball com un càstig, com una pena. I encara podem apel·lar a un valor inaudit, segons el qual la pena fa referència a la situació inestable o perillosa que pateix un cos perquè sosté massa pes o fa massa força: *Aquesta taula pena: hi ha massa coses a sobre* (DCVB).

Tanmateix, les persones no sempre acceptem els pesos o càrregues, sobretot quan no són nostres. Ens ho mostra el concepte d’**impertinència**, que prové de *tenere*: el significat inicial de *pertinent* era ‘que pertany, que és propi’, i a partir d’aquí, va adquirir el valor de ‘que ve a propòsit, oportunament’, és a dir, ‘que pertany a aquest temps’ (<http://etimologias.dechile.net/?pertinencia>). En definitiva, el concepte d’*impertinència* pot informar de la circumstància que ens obliga a *suportar* un maldecap (que concebem com una càrrega) que no ens pertany i que, per tant, no ens interessa.

Sense allunyar-nos gaire de la imatge de *maldecap*, el concepte de **capficament** designa la situació angoixosa de la qual l’experimentador no se’n sap *sortir*: la causa, és clar, és una força antagonista que *pesa* i *enfonsa* (si la direcció de la força adversa és

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

cap endins) o bé que *abat* (si la direcció de la força adversa va cap avall).⁸³ Aquest moviment, en l'àmbit psíquic, és el que consumeix tanta energia de l'ànim o el coratge, que és el que passa en les obsessions.

Un concepte similar al de *capficament* és el de **neguit**, que fa referència, igual que els conceptes de *desfici* i *frisança* o *frisor*, a la molèstia d'haver d'esperar, a la impaciència que genera aquesta espera. I justament perquè la frisança consisteix a ser incapaç d'esperar que passi alguna cosa (o que deixi de passar), frisar també pot consistir a apressar-se físicament.

De manera semblant, l'**amoïnament** constitueix un moviment psíquic que afecta la intimitat d'altres persones: de vegades mostrem empatia i d'altres *pressionem* perquè una altra persona perquè faci una cosa concreta a favor nostre. Però el concepte d'*amoïnament* també dona compte de l'estat interior de la persona que pateix a causa d'alguna preocupació. Per tant, l'amoïnament ataca la integritat de l'ànim o el coratge, que es *carrega* de neguit i de temor.

Acabem els conceptes de pes i càrrega fent menció al grup de conceptes que provenen del verb llatí *pati*, que vol dir 'sofrir, suportar, experimentar un procés que parteix d'una causa aliena' (<http://etimologies.dechile.net/?padecer>): **compassió** o **compadiment**, **sofriment** o **sofrença** i **impaciència**.

• Les lesions

Hi ha casos en què les forces de pressió que actuen contra una entitat psíquica afecten l'espectre neurofisiològic de la persona. En aquestes circumstàncies, hem de parlar de cops clínics. Per ser més exactes, les lesions corporals poden anar des de fiblades musculars fins a la pèrdua del coneixement arran d'un cop més o menys violent: pensem en els conceptes de **tocat**, **abaltiment** i **atuïment** i en els d'**atabalament** i **atordiment**, que poden tenir com a causa o origen un cop o bé un soroll (un termes de Talmy, una força afectiva).

Dins aquesta categoria, també apuntem els conceptes d'**estranyesa** i d'**estupefacció**, els quals entronquen amb la sorpresa. La paraula *estrany* prové del llatí *extraneu* ('de fora'): és estrany tot allò que no té relació amb algú o amb alguna cosa, que no és

⁸³ L'alegria, al revés, la concebem com una força lleugera que es projecta cap enfora o cap amunt.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

conegut o que ha arribat accidentalment (com ara els cossos estranys en l'àmbit clínic). I és que, com ja hem vist en el concepte d'*impertinència*, tot allò que no ens pertany no és pertinent, sinó, en efecte, estrany. I l'estupefacció, com l'*estupor* (que, segons el DIEC, té un valor mèdic), designa la forta disminució de l'activitat de les funcions intel·lectuals.

Per acabar, donem compte de l'adjectiu defectiu **malsà**, ja que antigament feia referència a la pèrdua de salut. Avui en dia, en canvi, es refereix a tot allò que perjudica la salut, ja sigui física (per exemple, el gluten és malsà per als celíacs) o psíquica. En aquest darrer cas, però, el significat té connotacions socioculturals. Originàriament, en fi, el valor de *malsà* se centrava en el pacient, mentre que avui en dia se centra en la causa que desencadena el procés de perdre la salut o, més exactament, en el que és benpensant, sensat, raonable. Per tant, concebem, de manera pejorativa, que una ment malsana és una ment *pertorbada*. I és que hi ha casos en què un comportament inadequat fa pensar que l'individu en qüestió pateix alguna disfunció psíquica que li impedeix de conviure en societat.

• Les disfuncions cognitives i comunicatives

En els conceptes de lesions, hem vist que, darrere una disfunció psíquica, hi pot haver un cop, que causa danys més o menys irreversibles. Per tancar aquest apartat, veurem els conceptes que, al marge d'una possible lesió neurofisiològica prèvia, es relacionen amb un efecte subjectiu i social, i que habitualment no és clínic, sinó psíquic: recordem que les funcions cognitives bàsiques i les funcions cognitives superiors estan interrelacionades.

Per exemple, diem que està **tocat** l'individu que està visiblement afectat, colpit, fins al punt, algunes vegades, de començar a perdre el contacte amb la realitat experiencial compartida amb l'entorn. Concebem que, en aquestes circumstàncies, les parts del cos no són *on toca*, i per això diem que la persona no està íntegra. Semblantment, apliquem els conceptes d'**esbalaiment** i de **torbació** o **torbament** a la persona que està confusa, en estat de xoc, impressionada, amb les facultats cognitives temporalment *congelades*.

Ben igual que en les lesions, moltes vegades, darrere una disfunció psíquica hi ha un cop o, tirant més enrere en el procés de BATALLA, un soroll fort i sec, o sigui, una força afectiva. Ens ho il·lustren els conceptes d'**atracallar** (inaudit i sense forma nominal),

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

atabalament (que segurament prové de *tabal*) i **atordiment**, que donen compte de la torbació que provoca estar exposat a un soroll físic o, per extensió, a una situació psíquica de confusió. El mateix passa amb els conceptes de **trasbals**, **desbaratament** i **capgirament** (l·ligats a la idea de *desordre*) i amb els conceptes d'**atribolament**, **atorollament** (inaudits) i **desesma**.

I és que, a grans trets, en aquests casos concebem metonímicament que el cap deixa de funcionar: l'experimentador no sap ordenar els fets en l'espai o en el temps i no sap què ha de dir, què ha de fer o com s'ha de *captenir* (saber comportar-se és, en efecte, *tenir el cap a lloc*), ja que pateix alguna disfunció cognitiva amb repercussions íntimes i comunicatives. El concepte de *capgirament* és prou ric en aquest aspecte, ja que també pot descriure el fet de canviar d'opinió, el fet de canviar el curs d'un esdeveniment i el fet de cedir. Resumint, el caos i la inversió d'elements poden afectar el raonament, que per norma ha de descriure i explicar la realitat experiencial.

Així mateix, i com ja hem vist més enrere, podem concebre la causa de les disfuncions com un pes o una càrrega. La mateixa paraula **càrrega** prové del llatí *carrus* ('vehicle amb rodes'): traslladem totes les càrregues psíquiques anem on anem, i per això no ens les podem *treure del cap*, com il·lustra la unitat fràsica. I és que les càrregues psíquiques són idees persistents que *ocupen* la cognició com si fossin cossos estranys.

De vegades, però, concebem que l'experimentador està fusionat amb la càrrega que l'afecta (i això és una manifestació de l'esquema d'imatge de FUSIÓ de Johnson (1987 [1991])); o millor dit, concebem que la càrrega és un espai tancat d'on l'experimentador no sap sortir (i això és una manifestació de l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson 1987 [1991] i de Peña 2003, 2008 i 2012): per exemple, en la **desolació**, entenem que la persona afectada es queda tancada dins un pou i bloquejada en pensaments repetitius i destructius. El concepte de **capficament** encara és més plàstic: *capficar*, sense ús pronominal, pot consistir a ficar el cap dins l'aigua. Normalment, però, aquest concepte es fa servir amb el valor psíquic que el posa en relació amb l'ofec: l'experimentador no té força per reconstruir la seva integritat, això és, no té força per sortir dels propis pensaments recurrents i destructors. Aquest darrer és un cas clar d'activació simultània de dos dominis (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

No en va, sabem que els pensaments es conceben com a ocupacions: en l'àmbit psíquic, la **preocupació** designa l'estat d'ànim absorbit per un temor que provoca ànsia o turment. L'acció original d'ocupar literalment, doncs, esdevé mental, ja que fa

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

referència a obsessions que bloquegen la regeneració de l'ànim o el coratge. Més encara, en la preocupació, la força antagonista s'anticipa i ataca abans d'hora, de vegades sense que hi hagi cap amenaça real.

5.1.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics

En aquest apartat, descriuim les manifestacions neurofisiològiques (facials i corporals, internes i externes) que hem detectat entre els conceptes cognitivoemocionals d'abast general. Són les següents: la percepció que les parpelles pesen, el diàmetre de la pupil·la, la respiració, la temperatura, la freqüència cardíaca, la pressió sanguínia, la mirada cap avall, el plor, l'angulació dels extrems interns de les celles, l'elevació de les galtes, l'elevació i tremolor del llavi inferior, els llavis pressionats, la boca oberta, la postura encorbada i les alteracions de la pell.

a) Les manifestacions internes facials

- Percepció que les parpelles pesen

El concepte d'**abaltiment** pot fer referència a la necessitat més o menys imperiosa de dormir, la qual porta l'experimentador a sentir que els ulls se li tanquen i, doncs, que les parpelles li pesen.

- Diàmetre de la pupil·la

El concepte d'**esbalaïment** posa en relació la noció de *debilitat* (física) amb la d'*enlluernament*: *esbalair* prové del verb **exblandire* ('debilitar la vista, enlluernar'). No debades, sabem que qualsevol estímul que ens enlluerni (prototípicament, el sol) aflebeix la percepció visual. Sembla, en fi, que percebem simultàniament la sensació d'estar enlluernat i la sensació d'un estímul que combina la por i la sorpresa.

b) Les manifestacions internes corporals

• Respiració

En algunes circumstàncies, la respiració accelerada és efecte de la basca, en concret de combinació de la calor (fisiològica) i l'angoixa (psíquica): la persona que raona molt en poc temps, i sobretot la que camina molt de pressa, s'acaloren i necessiten respirar més ràpid. Aquests símptomes els veiem en el concepte de **gemec**, que prové del llatí *gemere* ('sospirar, emetre queixes') i pressuposa la dificultat de parlar i respirar apressadament alhora.

Així mateix, aquí hem de donar compte del concepte de **desànim** o **desanimació**, que no és gaire diferent del *desalè* (que analitzem en els conceptes d'abast psíquic i mèdic). Aquest concepte està format amb el lexema *anima* ('respiració', que d'aquí va passar a significar 'vida'): la respiració és PART; la vida, TOT. Probablement, tant el concepte d'*ànim* com el d'*ànima* provenen d'una mateixa arrel indoeuropea **an(u)*, 'respirar'.⁸⁴ Això explicaria el fet que el concepte d'*ànim* es refereixi a l'estat enèrgic o psíquic d'una persona (<http://etimologias.dechile.net/?a.nimo>). I és que, antigament, la idea de *desànim* s'aplicava a les entitats inanimades, mentre que avui en dia designa la pèrdua de força i coratge: ja hem vist que l'ànima és el centre del coratge, de l'energia.

I un concepte perifèric però que també podem incloure en aquesta categoria és el de **capficament**, que pot tenir el valor de *capbussada* (terme que documenta el DCVB però no el DIEC).

• Temperatura

El concepte de **congoixa** és sinònim dels de *xafogor* i *basca*. Val a dir que aquest valor apareix al DCVB però no al DIEC.

D'altra banda, l'excés de calor pot pertorbar els sentits: ens ho indica el concepte d'**atabalament**, provinent d'*atalbar*, que té aquest valor.

⁸⁴ En grec, l'arrel indoeuropea **an(u)* va donar *anemos* ('vent'). És possible que aquest ètim pugui explicar que les imatges (neurals i mentals) de tristesa siguin lentes i pesades.

- Freqüència cardíaca

Stricto sensu, l'**acorament** fa referència a l'acció de ficar una cosa al cor d'un animal o d'una persona.

c) Les manifestacions externes facials

- Mirada cap avall

L'adjectiu **capbaix**, que des del punt de vista lexicosemàntic és ben clar, s'aplica a les persones que mantenen el cap mirant cap avall en senyal d'abatiment, tristesa, preocupació, vergonya, resignació i descoratjament.

- Plor

El concepte més transparent d'aquesta categoria és el d'**imploració**, derivat de *plor*: implorar consisteix a demanar suplicant, rebaixant-se, quasi plorant. Aquestes peticions no acostumen a ser gaire intel·ligibles: un **gemec** és el so planyívol i inarticulat que es deixa anar a causa d'un dolor (sigui físic o psíquic), i que per extensió, pot fer referència a entitats inanimades (*El vent gemegava a la xemeneia*, DIEC).

De vegades, fins i tot, els plors s'assemblen als grinyols d'alguns animals, fet que pot importunar les persones del voltant. És el que reflecteix, en els dialectes mallorquí i menorquí, el concepte de **bram**: amb aquest concepte es descriu pejorativament l'acció de plorar fort i sense motiu, almenys a l'entendre de les persones presents (DCVB).

D'altra banda, podem fixar conceptualment la fisonomia característica del plor: com que les faccions d'una persona summament commocionada poden alterar-se força, parlem d'un rostre **desencaixat**, d'algú que està *desfet* o que s'ha quedat *descompost*. I és que les parts de la cara no es poden desfer, ja que no canvien d'estat, però sí que poden moure's i, per tant, *desencaixar-se* momentàniament.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- Angulació dels extrems interns de les celles

L'adjectiu **desencaixat** (el nom no té valor cognitivoemocional) pot descriure qualsevol expressió facial que reflecteixi una commoció immediata, i és per això que el podem incloure dins aquest grup.

I el concepte d'**amargura**, **amarguesa** o **amargor** és més obscur en aquest sentit, però sabem que l'expressió facial d'una persona que acaba de tastar una substància amarga es caracteritza, entre d'altres aspectes, per la contracció de les celles.

- Elevació de les galtes

Naturalment, un rostre **desencaixat** pot caracteritzar-se també per l'elevació de les galtes.

- Elevació i tremolor del llavi inferior

Un cop més, és pertinent de fer menció del concepte de **desencaixat**, ja que, en efecte, semànticament és molt ampli.

- Llavis pressionats

Els llavis pressionats són un altre tret facial que podem relacionar amb el concepte de **desencaixat**.

- Boca oberta

I un darrer tret que podem atribuir a un rostre **desencaixat** és la boca oberta, gest que es pressuposa en el concepte inusual d'**alarit**.

d) Les manifestacions externes corporals

- Postura encorbada

Els adjectius compostos **alacaigut** i **alabaix** descriuen una postura encorbada, en què el cos mira cap avall. També l'adjectiu compost **anca-rosegant**: les anques que roseguen ens fan pensar en aquesta mateixa postura i, semblantment a les ales en el concepte d'*alacaigut*, ens fan pensar en una caiguda imminent. Notem que tots tres adjectius són defectius en la forma nominal.

Així mateix, el **desassossec** està vinculat amb l'acció de seure, nodrida, això sí, d'implícits que ens desvetlla l'etimologia: la paraula *assossegar* prové del verb *sedere*, que en llatí vulgar va donar **sessicare* ('fer que algú s'assegui, s'assenti o es tranquil·litzi').⁸⁵ Tanmateix, la imatge de *seure* ens pot portar, encara, a una imatge religiosa: la imatge que tenim del **calvari** és la d'un creient que carrega una creu com a senyal de penitència.

- Alteracions de la pell

El concepte d'**alteració** pot il·lustrar qualsevol imatge de *canvi*: l'etimologia ens revela que els canvis d'estat (fisiològics o psíquics) fan que l'individu esdevingui *un altre*. Una alteració, doncs, en tant que canvi, no té per què fer referència a alguna disfunció, però sí a algun indici.

Un altre concepte que es relaciona amb les alteracions de la pell és el d'**esverament**: *esverar-se* és sinònim d'*alterar-se*. I és que, segons el DCVB, és probable que l'origen del concepte d'*esverament* sigui un verb llatí **ex-variare* ('fer canviar de color'), derivat de *varius* ('de diferent color').

I el concepte de **frisança** o **frisori** designava antigament la picor i la molèstia que produïen els paràsits (DCVB). Aquest valor no ens ha d'estranyar, si tenim en compte que la persona que té picor i necessita gratar-se està literalment inquieta: no para de moure's, ben igual que passa en el desassossec, concepte que hem vist una mica més enrere.

⁸⁵ Vegeu l'ètim del concepte de *desassossec* a § 6.1.2 b), en concret entre els mots que contenen el prefix *sub-*.

5.1.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural

En aquest apartat, desenvolupem els paràmetres que comparteixen propietats neurofisiològiques i propietats socioculturals: recordem que el psicòleg Paul Ekman (2004 [2003]) ja havia incidit en la dificultat de delimitar els condicionaments de la biologia de les influències del marc sociocultural (vegeu § 2.4). Entre els conceptes d'abast general, hem trobat els paràmetres següents: la vida com a procés que culmina en la mort, el procés de mareig–desmai, el procés de debilitat–cansament, els aspectes vocals i la crida d'auxili, el valor col·lectiu, els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors i el desplaçament del valor neurofisiològic a favor del valor psíquic.

a) La vida com a procés que culmina en la mort

Els adjectius **alabaix** i **alacaigut** descriuen l'estadi que sol preludiar la mort d'un ocell, i que per extensió es pot aplicar a les persones: els ocells malalts o ferits volen baix perquè no tenen prou força per volar alt (com correspondria al prototipus d'aquest animal). La projecció d'aquest valor en l'estat de les persones, però, no conté la imminència de la mort, almenys entesa en sentit literal.

El concepte d'**acorament** inclou una possible causa de mort: el fet de tenir un cos estrany dins el cor, atès que aquest òrgan és l'índex més fefaent de vida. En general, però, fem servir aquest concepte en el valor psíquic 'dolor moral vivíssim' (DIEC): no debades, concebem el dolor com una punyida que se'ns clava.⁸⁶

Hi ha casos en què la mort és fàcil d'anticipar: el DCVB (però no el DIEC) recull un valor mèdic ja aleshores antic de **desengany**: desenganyar consistia a 'declarar incurable un malalt'. Aquest valor s'assembla al que té avui en dia el concepte d'**acabat**, més propi dels usos informals de la llengua: diem que està acabada la persona que ja no té més salut o energia per continuar vivint. L'origen d'aquesta paraula, de fet, és il·lustratiu: prové de *cap* ('extrem'), i per tant, de 'final'.

En tot cas, sovint atribuïm la mort (o millor dit, el moment d'una mort) al caprici del destí: el concepte de **fatalitat**, que prové de *fat* ('el que ha dit Déu') i significa 'qualitat de mortal', ens recorda que la mort és el destí ineludible de qualsevol ésser humà (i de

⁸⁶ Cf. el concepte d'*aflicció* a la categoria dedicada a la pressió i l'aixafament (vegeu § 5.1.1).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

fet, de qualsevol ésser viu).

Però *mentre hi ha vida hi ha esperança*, com predica la unitat fràsica: l'esperança és el darrer que perdem mentre esperem un fat favorable. I és que la paraula *esperar* prové de *spes*, 'esperança': si algú espera una altra persona és perquè té l'esperança que vindrà, i quan perd l'esperança deixa d'esperar-la i se'n va. L'espera, però, pot ser ben neguitosa: les paraules **desesperació**, **desesper** i **desesperança** estan formades amb el lexema *sperar* ('tenir esperança'). Aquests dos conceptes designen l'estat de pertorbació en què es troba la persona que ha *perdut* l'esperança de posar remei a un mal, o que no sap reeixir i *superar* un pesar. Antigament, de fet, *desesperar-se* significava 'suïcidar-se', o si més no intentar-ho (DCVB). I pel que fa al concepte de *desesperança*, té un significat és similar al de *desesperació*: tenir esperança és tenir paciència per esperar, de manera que l'esperança és la confiança d'assolir un objectiu. Aleshores, *desesperançar-se* és el procés en què l'experimentador es fa la idea que no podrà satisfer un objectiu.

L'adjectiu **funest** prové del llatí *funestus* ('funerari, fúnebre'), que al seu torn deriva de *funus*, *funeris* ('funeral, mort'; 'mort violenta, ruïna, perdició'): és funest tot allò que condueix a la mort, o si més no, a una desgràcia. Per extensió, també és funest tot allò que evoca una tristesa profunda: no debades, la mort, en tant que implica una pèrdua irreparable, constitueix l'esdeveniment trist per excel·lència, de la mateixa manera que la tristesa és el sentiment per antonomàsia, com hem apuntat a § 2.4. Semblant a *funest*, tenim un altre adjectiu defectiu: **fúnebre**, que prové de *funes* ('enterrament').

La profunda connexió que hi ha entre el dolor físic i el dolor psíquic explica que, dins de la idea general de *dolor* (present en el concepte d'*acorament*, que hem vist més enrer), la llengua hagi fixat també el concepte de **dol**, que és el valor específic que emmarca la mort d'una persona més o menys propera, habitualment de la pròpia família. El concepte de *dol*, en fi, focalitza el dolor d'haver perdut algú per sempre. Així mateix, encara que no és gaire habitual, també es parla de *dol* per designar la indumentària que es porta com a senyal per manifestar aquest sentiment (gest que avui en dia ha quedat relegat als funerals) i per explicitar el suport que s'ofereix a la persona que ha sofert una pèrdua familiar, com demostra la unitat fràsica *donar el condol*. Justament, els funerals constitueixen un gènere discursiu de caràcter cultural en què els assistents donen el **condol** o **condolença** als familiars del difunt. I és que el *dol* està envoltat de ritus religiosos (és **luctuós** tot allò que manifesta dol), si bé avui en dia són poc marcats: per exemple, el nostre color de dol és el negre, mentre que a Síria és el color de cel.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Per acabar aquest grup, donem compte del concepte de **suplici**. Originàriament, designava un sacrifici que consistia a immolar un animal per demanar pietat als déus. A partir d'aquí, va passar a al·ludir eufemísticament el càstig de pena capital i, per un procés de metonímia, el lloc on s'executava una pena de mort. Així mateix, i per mitjà d'una altra metonímia, el suplici també designava l'acció que es produïa en aquell espai (<http://etimologias.dechile.net/?suplicio>).

b) El procés de mareig–desmai

El concepte de **desesma** té punts de contacte amb el de *desmai* (que analitzem amb els conceptes d'abast mèdic): la unitat fràsica *perdre l'esma* pot significar, igual que la unitat fràsica *perdre el coneixement*, desmaiar-se. I l'**atordiment** pot portar a perdre el coneixement, en particular si l'origen és un cop físic. Val a dir que l'atordiment físic pot portar a l'atordiment psíquic, però no al revés.

c) El procés de debilitat–cansament

En aquest grup, hi destaquen els adjectius, ja sigui perquè els noms respectius no tenen valor cognitivoemocional o perquè es tracta de formes defectives. Pel que fa als primers, tenim **moix**, **acabat** i **decaigut**: concebem la salut com una possessió que projectem en termes d'equilibri; és a dir, tenir salut és tenir equilibri, perdre l'equilibri físic és desmaiar-se i estar desequilibrat és tenir les facultats psíquiques pertorbades.

I quant als adjectius defectius, tenim **alabaix** i **alacaigut** (aquest darrer lexicosemànticament afí a *decaigut*), **anca-rosegant** (pensem que la dificultat per mantenir-se dret pot venir del cansament, d'una malaltia o del desànim) i **enfadat** (teòricament defectiu, si bé el nom *enfad*, potser a causa del castellà *enfado*, és més o menys popular).

Justament, el concepte d'*enfadat* reflecteix molt bé la conceptualització del procés de debilitat i cansament: en origen, *enfadar-se* significava 'lliurar-se a la fatalitat a causa del tedi, rendir-se al fat'. I a partir d'aquí, va passar a adquirir successivament els valors de 'cansar-se', 'avorrir-se', 'desanimar-se o desalenar-se' i 'causar enuig' (<http://etimologias.dechile.net/?enfadar>). Notem que el segon estadi perdura en conceptes d'aquest grup, com ara *moix* i *anca-rosegant*. Així mateix, la paraula **tedi**

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

prové del llatí *taedium* ('cansament, avorriment, disgust, enuig'): en l'origen d'aquest concepte, doncs, hi ha el valor de 'cansament'.

De manera semblant, en la salut física, el concepte d'**aclapament** fa referència al cansament, ja sigui a causa d'una desorganització fisiològica (com ara una anèmia) o bé a causa d'un objecte pesant que hem hagut d'agafar (com ara un sac). En canvi, en la salut psíquica, el cansament és efecte del desànim. I és que podem estar cansats tant a causa d'alguna disfunció com a causa del desànim.

Un concepte que reflecteix el tercer i darrer estadi que hem vist a *enfadat* és el d'**atabalament**: atabalar algú és molestar-lo, destorbar-lo amb sorolls més o menys penetrants o amb monòlegs o peticions insistents. L'efecte d'aquestes accions en la persona afectada és el cansament psíquic, que sovint constitueix la porta de l'enuig.

Per acabar, donem compte dos conceptes d'origen més obscur: d'una banda, el d'**atuïment**, del qual, tot i que se'n desconeix l'ètim, el DCVB fa notar que tant la forma com el significat recorden el terme germànic *aftojan* ('consumir'); a més, recull a Ripoll, Vic i Llofriu el valor d'*atuïment* com a 'consumició, extinció, anihilació', fet que abona la hipòtesi d'aquest ètim. I de l'altra, el concepte d'**esbalaïment**: com hem consignat a l'apartat § 5.1.2 (en concret al subapartat dedicat a les manifestacions neurofisiològiques internes i facials), el que es debilita en aquest procés és la vista, que queda enlluernada.

d) Els aspectes vocals i la crida d'auxili

Els conceptes de **complanyença, complanyiment o complanta, plany, i planyença o planyiment** poden designar el fet de compadir o complànyer algú, el fet de queixar-se d'algú o d'alguna cosa i el fet de cridar plorosament. El concepte de **condol** o **condolença** hi comparteix el valor d'empatia; però a més, el DCVB recull a Solsona el valor de 'plant, lamentació continuada'. I el concepte de **dol** explicita lingüísticament que el dolor d'una altra persona és compartit; aquest valor és present sobretot en la unitat fràsica *donar/rebre el condol*.

Si la manera de demanar auxili és queixant-se i una queixa pot manifestar enuig, no és estrany que aquí trobem conceptes que entronquen amb aquest procés cognitivoemocional (hi incidirem a § 5.1.4). Per exemple, el **regany** fa referència al fet d'estar queixós. Als conceptes de **desgrat** i **desgràcia** se'ls atribueix una arrel

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

indoeuropea **gware* ('alabar en veu alta'): el desgrat i la desgràcia expressen, és clar, el valor contrari, proper a la queixa. Però el concepte més il·lustratiu, és clar, és el de **queixa**: la queixa pot designar l'exclamació arrencada pel dolor (físic o psíquic), o bé l'exclamació d'enuig i molèstia (no debades, la molèstia es pot relacionar tant amb el dolor com amb l'enuig).

Així mateix, amb el concepte de **llàstima**, en plural, ens referim a les exclamacions de tristesa, queixa i misèria amb què l'experimentador reclama atenció i ajuda. Notem que, com a qualitat empàtica, la llàstima és passiva, mentre que la compassió en seria el correlat actiu: no és el mateix sentir pena per algú que fer alguna cosa perquè aquesta persona superi la pena que té.

I és que l'experiència de dolor, sobretot quan és psíquic, no se sol viure en silenci: sembla que el concepte de **lament** o **lamentació** prové de *clamare*, 'clamar, cridar, queixar-se' (<http://etimologias.dechile.net/?lamentar>), igual que els conceptes de **clam**, **clamor** o **clamoreig** i el d'**exclamació** provenen del llatí *clamare*. En registres informals, el *clam* fa referència al crit fort i prolongat; en registres formals, en canvi, un clam és el gènere discursiu que consisteix en una al·legació que es fa contra algú i que es presenta al tribunal competent. Pel que fa al concepte de *clamor*, antigament compartia tots els valors de *clam*, però avui en dia és una paraula menys habitual, potser perquè disposem de mitjans de comunicació més sofisticats per denunciar públicament fets que atempten contra la societat. El *clamoreig* focalitza una característica del clamor: la persistència; una altra paraula semblant en aquest sentit és *ploriqueig*, que analitzem una mica més avall i que comparteix el sufix *-eig* (vegeu § 6.1.7 f)). I el concepte d'*exclamació*, que és el més corrent d'aquesta família lèxica, entronca amb el concepte de *crit*, en concret amb les paraules que es profereixen per expressar una emoció intensa (pena, sorpresa, etc.).

L'exclamació també consisteix, igual que el **crit** (del llatí *quiritare*, 'demanar ajuda') i la **imploració** (concepte que remarca les manifestacions de dolor i lamentació), a invocar algú, a reclamar una cosa que ens pertoca (acció que se centra en el que volem) o a queixar-nos (acció que se centra més aviat en el que no tenim). Amb aquest darrer valor, el DCVB recull un ús a Eivissa en què *exclamar-se* és sinònim de *queixar-se* i de *plànyer-se*: una persona pot queixar-se perquè es vol servir d'una llei que l'empara, però també pot queixar-se sense cap motiu (almenys als ulls de les persones del voltant), i això és el que entenem com a *plany* o *planyiment*.

També tenim el concepte de **plor**, que pot fer referència a l'acció estricta de plorar

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

(‘deixar anar llàgrimes’) o bé focalitzar la causa d’aquesta acció, que pot ser sincera (en general, una pèrdua)⁸⁷ o fingida, com descriuen els derivats **ploriqueig** i **ploricó**. En aquest darrer cas, sovint es focalitza el to de veu, això és, el gemec. De fet, el gemec que no arriba a plor també se sol designar, per extensió, com a *plor*, fins i tot si l’emet una entitat inanimada (per exemple, les campanes). El concepte de **gemec**, en efecte, és a mig camí entre el plor i la verbalització, i pot aplicar-se a tota classe d’entitats sonants, incloses, per descomptat, les persones. Semblantment, el **bram** designa un crit, humà, animal o inanimat, que en el cas de les persones sol expressar ànsia i ansietat.

L’**alarit** constitueix un crit que, com el *gemec*, pot expressar dolor, por, enuig, etc. Pel que fa a l’ètim d’aquest concepte, hi ha diverses hipòtesis: l’àrab *al-* + *garida* (‘crit’), el llatí *ululatus* (‘clamor, lament’) i una onomatopeia a partir de *alalé* o *alali*, el crit amb què els soldats grecs es disposaven a atacar (<http://etimologies.dechile.net/?alarido>). Per cert, un altre concepte del model cognitiu idealitzat de BATALLA, i que en aquest cas designa el crit o qualsevol senyal que avisa d’un perill imminent, és el d’**alarma**.

Un valor afí al d’*alarit* és el que transmet el concepte d’**udol**, que, en aquest és segur, prové de *ululare*. L’udol és el crit llarg i llastimós que emeten alguns animals. Per extensió, aquest concepte també descriu el crit prolongat o gemec que emeten les persones a causa d’un dolor. A més, ben igual que el gemec, l’udol pot designar el soroll que emeten algunes entitats inanimades i que recorda l’udol d’un animal (per exemple el vent).

Per acabar, apuntem el concepte inaudit d’**atracallar**, que es relaciona, com el de *desengany*, amb l’acció de *murmurar*.

e) El valor col·lectiu

En general, els processos cognitivoemocionals pressuposen diversos participants: una persona que consola algú, un individu que en fa enfadar un altre, etc. A més, ja sabem que els aspectes socioculturals constitueixen un grup de paràmetres entrelaçat amb els aspectes neurofisiològics d’una banda i amb els aspectes psíquics o subjectius de l’altra.

⁸⁷ Copiem de § 2: «Les pèrdues constitueixen el que el psicòleg Rafael Bisquerra (2000) designa com les diverses formes d’amenaça, dilació o pèrdua d’un objectiu, o bé com un conflicte entre objectius. En termes generals, podem esmentar els tipus de pèrdua següents: el menyspreu d’una persona o el trencament d’un vincle afectiu, la decepció per un objectiu frustrat, la malaltia en tant que pèrdua de la salut, la desaparició d’un objecte i, per descomptat, la mort d’una persona coneguda».

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Així mateix, hi ha una colla de conceptes que implica un experimentador múltiple: es tracta de conceptes relacionats amb el dolor psíquic que provoquen les desgràcies col·lectives i de conceptes que vehiculen implícits socials. Entre els primers, els conceptes de **calamitat**, **catàstrofe** i **cataclisme** conjuguen el valor físic i el valor psíquic dels cops, mentre que el de **consternació** només és sinònim dels anteriors en el valor psíquic. I el **flagell** pot designar la situació de calamitat que s'abat sobre un poble (DCVB). Notem que tots aquests fenòmens solen anar precedits de l'**alarma**, la qual estén el pànic entre la població. De tota manera, si hi ha una població que ens ha llegat conceptes de valor col·lectiu és la grega: els conceptes de **tragèdia** i **drama**, que provenen dels gèneres grecs homònims, poden designar qualsevol esdeveniment funest, fatal o catastròfic.

D'altra banda, associem l'acabament d'una celebració amb l'acabament del soroll: sense anar més lluny, sabem que els treballadors d'un local tenen intenció de tancar en el moment que apaguen la música. I és que l'alegria es relaciona amb la festa i, per tant, amb el soroll (vegeu § 5.1.1 a)). En aquest sentit, el concepte de **desengrescament** no descriu l'acció de 'deixar de fer soroll', sinó la de 'deixar de tenir un estat d'ànim favorable per a la festa', això és, l'estat en què l'experimentador ha perdut la il·lusió, el delit, l'anhel de fer una cosa que abans li venia de gust. En resum, si l'alegria i la festa són moviment, no estar per gresques és estar més o menys estàtic i entristit (§ 2.4).

I els implícits de conducta que es pressuposen en una societat justifiquen unitats fràsiques del tipus *Si canten, canta; si ballen, balla*. És el que veiem al concepte de **conformació**: l'acció originària i literal de 'donar forma' és la base de l'extensió semàntica 'acordar o concertar diverses opinions' i, com a efecte d'aquest valor, de 'resignar-se, emmotllar-se a un patró social determinat'. Comportar-se, en fi, vol dir no destacar entre la massa, sinó encaixar dins el marc prefixat. És per això que apliquem el concepte de **desgràcia** a la persona que no és graciosa, en el sentit que no fa riure perquè, a parer de l'interlocutor, no té sentit de l'humor.

Per acabar, el **clam**, entès com a gènere discursiu formal, sol implicar un marc col·lectiu, ja que s'adreça a algú a qui es vol comunicar una queixa.

f) Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors

Aquí, hem de resseguir l'ètim del concepte d'**amargura, amarguesa o amargor**: l'adjectiu *amarg* prové del llatí *amarus* ('amarg, trist'), que en castellà va donar *amarillo*. I és que el concepte d'*amargura*, com el de *disgust*, té un valor físic (la percepció d'un gust desagradable) i un valor psíquic (l'experiència d'un fet desagradable). Centrant-nos en el valor físic, i remetent-nos a la medicina hipocràtica, resulta que la bilis groga té pròpiament un color groc verdós i un gust amarg, ben igual, és clar, que el fetge. Aquesta relació entre la bilis (CONTINGUT) i el fetge (CONTINENT), doncs, el que ens fa sospitar que la presència del color verd en una colla d'unitats fràsiques sobre la tristesa (*groc com la cera, groc com un mort, fer sortir els cabells, veure's verd, fer morir verd, fer veure els ulls verds, fer tornar els ulls verds, fer ballar els ulls verds i fer sortir els ulls verds*) té l'origen en la teoria hipocràtica dels humors.

g) Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic

A continuació, recordem alguns valors obsolets de conceptes que perduren en altres significats. Així, antigament, el concepte de **desengany** es referia a la mort imminent d'un malalt, mentre que avui en dia fa referència a la decepció. El valor físic d'**aflicció** és inaudit, potser desplaçat per *infligir* (defectiu) però el cas és que el DCVB recull el valor de 'cop'. Semblantment, el concepte d'**amargura, amarguesa o amargor** havia tingut, tal com recull el mateix DCVB, el significat de 'càstig', però avui en dia, al marge de designar una percepció sensorial (sobretot la forma *amargor*), aquest concepte dona compte només de l'aflicció psíquica.

Així mateix, en el concepte de **decaigut**, l'acció de decaure ja no es refereix a l'acció física de caure, sinó al pas gradual i confús a un estadi d'adversitat, sigui fisiològic o econòmic. Val a dir que, tot i que ni el DIEC ni el DCVB inclouen una accepció psíquica de *decaigut* (tampoc ho fa, en castellà, el DRAE), considerem evident que es tracta d'un qualificatiu prou estès per fer notar una depressió anímica incipient. De manera semblant, el valor literal dels adjectius **alabaix** i **alacaigut** es refereix a l'ocell que no pot volar i, per tant, ser lliure. Aquests conceptes, però, es restringeixen a l'àmbit psíquic de les persones: la dificultat de volar s'extrapola en la dificultat de mantenir la força anímica o coratge, en la percepció d'estar estret, de no ser lleuger, de pesar, d'haver de suportar una càrrega (valors que ja hem analitzat). Notem, a més, que, com en *decaigut*, en aquests adjectius hi ha implícita la noció de *caure*, això és, de perdre

l'equilibri.

El concepte de **pesar**, en concret en la forma adjectiva, *pesat*, podia qualificar les coses que tenien molta importància intel·lectual o moral. Avui en dia, però, qualifiquem de pesada la persona que és difícil de suportar perquè molesta, destorba, és impertinent i insistent.

Com hem vist una mica més enrere, el concepte d'**enfadat** significava 'cansat', però abans havia tingut els valors d'avorrit' i de 'desanimat, desalenat' (<http://etimologias.dechile.net/?enfadar>). El valor final d'*enfadat*, en canvi, el trobem a **destorb**, que ha perdut el valor de *disfunció* i avui en dia fa referència a les entitats que molesten perquè constitueixen un obstacle, ja sigui per a un objecte o per a un objectiu: per exemple, ens destorben les bastides mentre caminem i ens destorben les distraccions quan volem treballar.

Un altre concepte d'aquest grup és el de **remordiment**, que antigament designava la mossegada literal amb què es menjava l'aresta d'un aliment, tot arrodonint-lo (DCVB). Avui en dia, en canvi, el remordiment té un valor psíquic, i es refereix a la culpa o al disgust que ataquen l'experimentador després de fer una cosa que no hauria d'haver fet. No debades, del sentiment que en queda en solem dir *mala consciència*: el remordiment consisteix a tenir el coneixement i la memòria moralment bruts, ja que la persona afectada no ha actuat com pertocaria racionalment.

I altres conceptes que podem recollir per tancar són els de **turment** (que designava una màquina de guerra), **capficament** (que designava l'acció de ficar el cap en algun lloc, prototípicament dins l'aigua), **preocupació** (que com el concepte anterior tenia un valor componencial, en aquest cas 'ocupar un lloc o posició abans que ho faci una altra persona o una altra cosa') i **estupefacció** (que habitualment no fa referència a la commoció física, sinó a la commoció psíquica).

5.1.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica

Alguns processos cognitivoemocionals construïts i alguns valors de caràcter més o menys psíquic tenen punts de contacte amb diversos conceptes de tristesa o d'angoixa. En aquest apartat, doncs, abordem un conjunt de valors específics mínimament recurrents (en el cas dels conceptes d'abast general, l'empatia i la compassió, la maldat i la dolentia, l'engany, la burla, l'ofensa i el desagraïment) i els processos

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

cognitivoemocionals construïts amb què concorre el procés de tristesa i angouxa (en el cas dels conceptes d'abast general, la sorpresa, la por, la vergonya i l'enuig).

a) Alguns valors específics

Una batalla no deixa de ser un acte social en què els participants reaccionen emotivament i emocionalment als estímuls dels altres participants.

- Empatia i compassió

Dins aquest grup, podem distingir entre els conceptes que estan formats amb el prefix *con-* ('junt, tot') i els que no tenen aquest prefix. Etimològicament, compadir algú consisteix a patir amb ell: el concepte de **compassió** o **compadiment** significa 'tristesa que se sent davant la tristesa d'algú altre'. Així mateix, la llengua disposa de diverses unitats fràsiques que serveixen per acompanyar les persones que han perdut un familiar (*donar/rebre el condol, acompanyar en el sentiment*): el **condol** o **condolença** és un objecte metafòric que es dona, de tal manera que la persona beneficiada disposa de *suports* que l'acompanyen en el dolor. En canvi, el concepte de **dol** va tenir el valor de **pena** (DCVB), ja que designa el dolor que prové de l'ansia, el temor o la compassió.

I és que l'empatia i la compassió ajuden a alleugerir pesos i càrregues a una altra persona. La paraula **desconsol** està formada amb el lexema *solari* ('alleujar, calmar'), i antigament es relacionava amb l'alegria: avui en dia se'ns fa estrany pensar que *consolar-se* volgués dir 'alegrar-se', però el fet és l'alegria es concep com a lleugeresa (vegeu § 2.4). Aquest valor s'ha perdut i ha evolucionat cap a l'empatia: consolar algú consisteix a descarregar-lo d'una pena, d'un dolor, habitualment psíquic (igual que en el concepte de **complanyença, complanyiment** o **complanta**). Semblantment, la **caritat** és la virtut cristiana que convida a ser bondadós amb el proïsme i a ajudar-lo a superar les dificultats. En canvi, de qui es consola a si mateix diem que es resigna.

Els conceptes de **commiseració** i **misericòrdia** designen la desgràcia en què viu la persona necessitada de compassió. Tots dos conceptes estan formats, com el de *misèria*, a partir de *miserere* ('compadir-se'), i el de *misericòrdia* afegeix el lexema *cor*: tenir

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

compassió, doncs, és *tenir cor* (unitat fràsica que recullen els diccionaris).

De vegades, concebem que és més feliç l'ignorant que el savi, potser perquè conèixer porta al *desencís* i al *desengany*. D'aquí deu venir que apliquem el concepte d'**infelicitat** a la dissort però també a l'absència de maldat: diem *pobre infeliç* de l'individu babau i desgraciat. Així mateix, precedit d'un nom propi o d'una fórmula equivalent (per exemple, *pobre noi*), la forma adjectiva del concepte de **pobresa** expressa la compassió per la insignificança o misèria de l'una altra persona.

D'altra banda, les afliccions marquen l'ànim de la persona i en condicionen el comportament. No debades, igual que passa amb les aficions (terme que ve del mateix ètim), les situacions que deixen **afectat** un individu li acaben modificant el cervell. Això és, justament, el que pot passar en l'empatia, en tant que és la capacitat de situar-nos en les circumstàncies d'una altra persona i d'esforçar-nos per experimentar (parcialment) les seves atribucions de significat complexes.

I amb la **preocupació** passa el mateix que amb la inquietud i la intranquil·litat: entre poc i massa, la mesura passa. Fixem-nos-hi: si l'energia s'adreça cap a un objectiu, la preocupació s'associa a la responsabilitat pròpia i a l'empatia per una altra persona; en canvi, la *despreocupació* s'associa a la irresponsabilitat.

• Maldat i dolentia

Un tret que singularitza l'ésser humà és la capacitat de mostrar empatia amb les altres persones. Les actituds que contravenen aquesta capacitat s'identifiquen amb la moral bruta (vegeu § 4.4.4) i amb la maldat del cor (**malcorar**) o de l'ànima (**desànim** o **desanimació**), de tal manera que *no tenir ànima* pot significar 'ser dolent, estar disposat a fer mal (DCVB). Val a dir que aquest valor és més habitual en castellà (*ser un desalmado*), mentre que la unitat fràsica *no tenir cor* sí que té un ús prou estès, reforçat, a més, per l'existència d'altres unitats fràsiques sinònimes, com ara *trencar el cor* o *fer perdre el cor*. I és que tenir mal cor o mala ànima és descoratjar (que, recordem-ho, ve de *cor*) o irritar algú: una persona que té (*bon*) *cor*⁸⁸ no desanima ni fa enfadar la gent.

Tanmateix, sembla que les forces adverses acaben corrompent la bondat connatural de les persones: a partir del nom **desgràcia**, tenim l'adjectiu *desgraciat*, que sol aplicar-se

⁸⁸ El fet que el nom sense adjectivar signifiqui 'bondat' ens indica que, tant en català com també en castellà, concebem que, per naturalesa, les persones són bondadoses.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

a l'individu que actua amb maldat. Semblantment, fer un favor a algú és un senyal d'empatia amb aquesta persona, mentre que al revés, el concepte de **desfavor** designa una acció que perjudica a una altra persona. I encara que amb una intencionalitat més diluïda, el mateix podem dir de l'adjectiu **nefast** i de l'adjectiu **sinistre**, que prové del llatí *sinistre*, 'esquerre' (<http://etimologias.dechile.net/?siniestro>) (vegeu § 6.1.1 e)).

En altres casos, la intencionalitat és ben marcada, ja que implica la crueltat: pensem en els conceptes de **tenallar**, **turment** i **tortura**, que hem analitzat a § 5.1.1.

I acabem amb el concepte d'**apocat**, que ens mostra les dues cares de la moneda de la maldat: es refereix a l'acció d'humiliar algú i a l'efecte de sentir-se humiliat, és a dir, insignificant, *poca cosa*.

• Engany

L'engany és el lloc metafòric (reflex de l'esquema de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012) en què cau la persona que es deixa confondre per un error o una falsa aparença. D'entrada, l'engany no té per què implicar la mala voluntat d'una altra persona, ja que de vegades és la nostra pròpia percepció la que ens juga males passades. Però hi ha casos, en efecte, en què una persona pretén fer passar per veritat una mentida, ja es tracti d'una infidelitat (*enganyar la dona*), un acte de mal cor (*enganyar els clients*) o una distracció (*enganyar la gana*). En tot cas, el **desengany** porta a la decepció, no sempre turmentosa: el que semblava cert, *en realitat* era una il·lusió o una falsa esperança.

Justament, l'ètim de **decepció** és 'engany, frau'. En principi, aquest concepte s'aplicava al camp de la caça i significava 'fer caure una presa i capturar-la amb una trampa'; d'aquí ve, de fet, el lexema *capere*, 'agafar, prendre, capturar' (<http://etimologias.dechile.net/?decepcio.n>). Antigament, doncs, una decepció era un engany. Avui en dia, en canvi, entenem una decepció com l'estat de qui ha perdut les expectatives en algú o en alguna cosa, o sigui, l'esperança d'aconseguir un objectiu.

Seguim amb la conceptualització de la pèrdua de l'esperança. El concepte de **desencís** prové del castellà *hechizo*, que al seu torn ve de *facere* ('fer') i el sufix *ici*, que expressa semblança (<http://etimologias.dechile.net/?hechizo>). I el concepte de **desencant** o **desencantament** designa la pèrdua de l'esperança, la decepció. Ara bé, *desencantar* no consisteix ben bé a neutralitzar l'efecte d'un encanteri, sinó que, igual que

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

desengrescar, té un valor més psíquic: el *desencant* o *desencantament* és l'efecte d'haver perdut l'esperança i, en conseqüència, decebre's (vegeu § 6.1.1 e)).

Un concepte d'*engany* prou revelador és el de **llòbrec**, l'evolució semàntica del qual abasta els valors de *relliscós*, *enganyós*, *tenebrós* i *trist*: l'adjectiu *llòbrec* prové del llatí *lubricus* ('relliscós'), però tenia el valor de 'incert, perillós, atzarós'. Així doncs, la relació entre els conceptes de *llòbrec* i *perill* s'explica perquè els enganys es cometen a les fosques i la fosca afavoreix les caigudes físiques (<http://etimologias.dechile.net/?lo.brego>).

I també tenim la paraula **desdelitar**, formada amb el verb *lacere* ('enllaçar, enganyar'), que remet a l'arrel indoeuropea **lek-*, 'trampa' (<http://etimologias.dechile.net/?deleitar>); les paraules **tràngol** i **dol** (aquesta darrera en un sentit inaudit), que poden tenir el valor de 'tripijoc, frau, engany'; i la paraula **moix**, que pot fer referència a l'actitud falsa i enganyadora de les persones que fingeixen innocència i candidesa: en termes conceptuals, semblen toves però són dures, ja que ataquen l'ànim, el cor, el coratge.

• Burla

Aquí hem de donar compte de dos valors inaudits: el del concepte **desengany**, que prové del llatí vulgar *ingannare* ('burlar-se d'algú'); i el d'**atracallar** (sense forma nominal), que designa l'acció de molestar amb burles.

• Ofensa

L'ètim *taeter* ('ofensiu, fastigós') és l'origen de l'adjectiu **tètric** (<http://etimologias.dechile.net/?te.trico>) i, possiblement, de **tristesa** o **tristor** (<http://etimologias.dechile.net/?triste>).

Així mateix, hem de recollir el concepte de **llàstima**: el verb *llastimar* prové del llatí vulgar *blastemare* ('calumniar, danyar amb la paraula'). A partir d'aquí, com que les manifestacions llastimoses poden arribar a importunar les persones del voltant, designem com a *llàstimes* (en plural) les paraules ofensives i insultants.

• Desagraïment

La paraula **desgràcia** està formada amb el lexema gràcia ('agradable, agrait'). D'altra banda, pel que fa a **desgrat**, l'adjectiu *desagradable*, del llatí *gratus* ('ben rebut'), significava 'desagraït': no debades, ser desagraït és ser desagradable amb algú, i això sempre fa mal efecte a la persona que rep el menyspreu.

b) Relació amb altres processos cognitivoemocionals construïts

Per a la teoria categòrica de les emocions, l'enuig, la por, el fàstic i la sorpresa (així com la tristesa i l'alegria) són emocions bàsiques; mentre que per a la teoria dimensional pertanyen a l'eix d'atracció–aversió (Scherer 2000 i Redolar 2013). En la teoria de components múltiples, que és la que seguim en aquesta tesi, s'entenen com a fenòmens cognitivoemocionals que combinen aspectes temàtics i neurals (neurofisiològics i en part socioculturals) i aspectes variants i mentals (psíquics o subjectius i en part socioculturals).

Notem, a més, que l'eix d'atracció–aversió de què parlen els psicòlegs té punts de contacte evidents amb els esquemes d'imatge d'ATRACCIÓ, BLOQUEIG, CONTRAPRESSIÓ, POSSIBILITACIÓ, ELIMINACIÓ DE BARRERES i CONTACTE de Mark Johnson (1991 [1987]); i amb l'esquema d'imatge de FORÇA de María Sandra Peña (2003, 2008 i 2012), desglossat en un primer nivell en els esquemes d'ELIMINACIÓ DE BARRERES, CONTRAPRESSIÓ, BLOQUEIG i COMPULSIÓ, i en un segon nivell en els esquemes d'imatge D'ATRACCIÓ I REPULSIÓ, POSSIBILITACIÓ i DESVIACIÓ.

• Sorpresa

Les desgràcies col·lectives solen paraitzar el grup afectat: el concepte de **colpiment**, com el de *cop* (que analitzem amb els conceptes d'abast mèdic), consisteix en una força que impressiona l'ànim, és a dir, que hi deixa marca. La causa del colpiment, en fi, sol ser una gran sorpresa (**consternació** i **calamitat**). Aquesta gran sorpresa pot mantenir l'experimentador estàtic (en *estat de xoc*, com predica la unitat fràsica) però també desequilibrar-lo (*impressionat*): el concepte de **xocant** descriu els estímuls que ens

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

provoquen **estranyesa** (independentment de l'avaluació positiva o negativa que en fem) i també les intervencions (*ocurrències*) que ens fan riure perquè les considerem sorprenents i gracioses (cf. el concepte de *desgràcia* a § 5.1.3 e)).

Altres conceptes que contenen la imatge d'un experimentador en estat de xoc són els d'**estupefacció** i **esbalaïment**, que fan referència a la immobilitat física i psíquica en què es queda la persona que ha rebut una sorpresa extremadament colpidora. De fet, concebem la sorpresa com una força antagonista que impulsa a caure, tal com indica el concepte de **tocat** i, també, la unitat fràsica *caure de cul*.

Així mateix, el DCVB recull a Menorca un ús (sense exemple) que aproxima la imatge d'**atordiment** a la de *meravella*.

I d'altra banda, tenim dos conceptes que remarquen la resposta vocal, que és immediatament posterior a l'experiència de sorpresa. El concepte d'**exclamació** entronca amb les paraules que es profereixen per expressar una emoció intensa: sovint, les persones *ens* exclamem de situacions que ens estranyen. Una estranyesa, això sí, que limita amb la indignació, i per tant amb l'enuig. I l'**alarit** és un crit que pot expressar sorpresa, por i enuig.

• Por

Comencem amb el concepte de **temor** o **temença**, del qual l'única informació etimològica que hem trobat és que prové del llatí *timor* ('por, espant'). El temor o temença pot fer referència al fet d'avaluar un estímul (animat o no) com un indicatiu de dany o molèstia imminent. El punt de partida d'aquesta experiència, doncs, és la percepció d'un perill, no necessàriament real (com en el concepte de *desil·lusió* a § 5.2.3 a)). Justament, el DCVB recull un valor a Mallorca en què l'ús pronominal del verb *témer*, *témer-se*, és sinònim d'*adonar-se*.

El concepte de **gravetat** avalua els estímuls que resulten perillosos per a la integritat física (per tant, són literalment perillosos) o per a la integritat psíquica: les entitats pesants, importants infonen respecte: d'acord amb el principi de negativitat de Baumeister et al. (2001), aquestes entitats són més rellevants per a l'adaptació de l'espècie a l'entorn.

Així mateix, ja hem constatat que el pes i la càrrega d'una banda i la fosca de l'altra tenen una relació conceptual de CAUSA-EFECTE (vegeu § 5.1). Aquí, novament apareixen

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

alguns conceptes vinculats amb la fosca: per mitjà de les paraules **tenebra** (sobretot en la forma adjectiva) i **llòbrec**, concebem que la persona que no té por a la fosca es posa en perill sense cap necessitat (<http://etimologias.dechile.net/?tiniebla>). També tenim els sinònims **preocupació** i **capficament**, que solen designar l'estat d'ànim que està absorbit per un temor (CAUSA) que provoca angouxa (EFECTE): el temor constitueix un cos estrany que ocupa el coratge, l'ànim, és a dir, atempta contra la intimitat del subjecte; i és que aquests dos conceptes parteixen de l'anticipació d'esdeveniments que el subjecte avalua com a negatius. Recordem, de pas, que el psicòleg Robert Plutchik (1980 i 2002) va postular un eix anomenat *anticipació–sorpresa* (vegeu § 2.1).

L'experimentador, doncs, pot recloure's dins la seva intimitat mentre pateix per un objectiu: no saber què passarà genera **incertesa**. En altres paraules, de vegades visualitzem el futur com un temps marcat pel perill, tal com ens mostra el concepte de **desventura**, que està emparentat amb *venire*: aquesta paraula està formada amb el lexema llatí *ventura*, que vol dir 'les coses que han de venir' (<http://etimologias.dechile.net/?ventura>). Ara bé, les expectatives poden ser bones o dolentes (cf. **malaventura**), i per això la ventura pot fer referència tant a la bona sort com al perill (DCVB). No debades, antigament, el concepte de *desventura* era sinònim tant d'*aventura* com de *perill*, imatges que prototípicament solen estar connectades: el futur és incert, insegur; d'aquí ve la unitat fràsica *errar a la ventura*. Un concepte semblant el tenim a **esverament**, que designa l'experiència cognitivoemocional que viu la persona quan *perd* l'esma i en conseqüència s'alarma: el fet és que, algunes vegades, les persones intuïm coses dolentes que ens passaran.

En tot cas, el temor o preocupació es pot relacionar tant amb la inquietud (que és la imatge habitual) com amb la quietud (entesa com a paralizació). El concepte d'**inquietud**, com el d'*intranquil·litat* (que analitzem amb els conceptes d'abast mèdic), remet a una arrel indoeuropea *k^wejə ('estar quiet, tranquil'). Més en concret, la paraula *inquietud* està formada amb el lexema *quiescere* ('calmar-se, reposar'), mentre que el mot *intranquil·litat*, conté el lexema *quiesc* ('tranquil'). Observem, a més, que la inquietud pot ser física o psíquica: en el primer cas, estar inquiet és estar molt ocupat i bellugar-se d'un lloc a l'altre; en el segon, estar inquiet és estar preocupat i bellugar-se mentalment a l'entorn d'una mateixa qüestió: la connexió perceptiva sembla clara (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

Pel que fa a la paraula **neguit**, no té un origen clar, tot i que probablement es tracta d'una regressió sobre *neguitat*: *neguit* prové del llatí *iniquitate* ('desequilibri,

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i ansietat en el lèxic català

inquietud’) i designa la inquietud o molèstia que dona una gran impaciència. Aquest concepte és similar al de **desfici** i al de **frisança** i **frisor**, que fan referència a la molèstia d’haver d’esperar, situació que provoca impaciència. A més, justament perquè la frisança consisteix a tenir pressa perquè passi alguna cosa (o perquè deixi de passar), frisar també significa ‘apressar-se físicament’.

Quant als conceptes en què el temor es relaciona amb la inquietud o, millor dit, amb la paràlisi, tenim el d’**espant**, que prové del lexema *pavere*, ‘estar espantat, desconcertat, després d’haver rebut un cop anímic’ (<http://etimologias.dechile.net/?espanto>) i el d’**esbalaiment**, que, tot i ser sinònim d’*espant*, manté una relació més estreta amb el procés cognitivoemocional de *sorpresa*. Notem que, en aquests conceptes, la tranquil·litat només és aparent, o sigui, observable només en les manifestacions fisiològiques externes.

Amb referència als conceptes que posen en relació la por amb els aspectes vocals, només trobem el d’**alarit**, que també s’emmarca amb la sorpresa i l’enuig.

Finalment, hi ha casos en què la por es vincula amb el penediment per un objectiu no acomplert: els conceptes d’**atrició** i **contrició** descriuen el penediment (no sincer, però), mentre que el de **recança**, que avui en dia designa l’acció de penedir-se, pot ser que es relacioni amb el verb provençal *racar*, que significava ‘tenir por’ (DCVB).

• Vergonya

El procés cognitivoemocional de vergonya està íntimament relacionat amb el de por: en tots dos hi ha un experimentador que reacciona a un estímul fugint, ja sigui físicament o psíquicament (i en aquest darrer cas hem de parlar d’una reacció d’evasió). Doncs bé, prototípicament associem el cap baix a la tristesa, però, deixant de banda experiències relacionades amb l’abatiment o el descoratjament, també pot estar **capbaix** el subjecte que sent vergonya: qui intenta fugir no mira als ulls de l’interlocutor a qui atribueix un perill, sinó que busca el camí per on pot escapar-se el més ràpid possible.

Així mateix, els conceptes d’**atrició** i **contrició**, pràcticament inaudits, donen compte de la vergonya que senten els creients envers Déu perquè no han satisfet les seves expectatives.

- Enuig: del cansament a la fatiga

Els antics romans van relacionar el *taedium* amb el *fastidium*, tot i que sembla que es tracta d'un ètim fals (<http://etimologias.dechile.net/?tedio>): el **tedi** constitueix una intensificació de l'avorriment en la qualitat i en el temps. Més exactament, és la molèstia que ens causa la continuïtat o la repetició d'algun esdeveniment que no ens interessa. Justament, el concepte de **molèstia** designa la pertorbació de la tranquil·litat o quietud de l'ànim a causa d'una entitat que destorba i provoca malestar.

El concepte d'**inquietud**⁸⁹ fa referència a l'estat de la persona que no sap mantenir-se tranquil·la i pacient, fet que pot molestar les persones del voltant. Això vol dir que, en realitat, la inquietud tant pot experimentar-la la persona que té motius personals per estar inquieta com també les persones del voltant. Aquesta dualitat conceptual també es manifesta en el conceptes d'**atracallar** (inaudit) i d'**atabalament**, ja que poden apel·lar a les dues perspectives conceptuais d'un mateix marc comunicatiu: la de qui s'enfada i la de qui ha de *suportar* l'enuig d'una altra persona. En el primer cas, es tracta de l'atordiment que sent la persona que ha estat exposada a una xerrameca insistent i impertinent (entesa com a força afectiva, en els termes de Grady i Johnson 2003); en el segon, de la irritació amb què una persona s'expressa a una altra. I és que el soroll altera la paciència i la subjectivitat de l'individu.

Un altre aspecte conceptual ben interessant és la relació que hi ha entre el dolor i el colpiment d'una banda i la molèstia i l'enuig per l'altra. Pel que fa a la primera la relació, la fatiga es relaciona amb l'enuig per mitjà del dolor: a Mallorca, el concepte d'**acorament** pot designar el fet d'enfadar-se pel tracte molestós d'algú.

La segona relació, però, és més rica conceptualment. Un exemple el trobem en el concepte de **congoixa**: d'acord amb el DCVB, congoixar algú consisteix a donar-li pressa perquè faci una cosa, a demanar-li alguna cosa amb insistència, a importunar-lo.

⁸⁹ El concepte d'*inquietud* té connotacions diferents segons si categoritzem un nom incomptable (singular) o un nom comptable (plural): *tenir una inquietud* o *estar inquiet* és 'tenir una preocupació' o 'estar preocupat' respectivament. Aquest ús d'*inquietud* és equivalent als conceptes de *neguit* o *intranquil·litat*. En canvi, *tenir inquietuds* vol dir 'tenir ocupacions' (que no *preocupacions*): les aficions, interessos o inclinacions són moviments o forces d'atracció que reclamen una actitud mínimament concentrada i disposada. Notem, a més, que avaluem de manera positiva el fet que una persona tingui *inquietud*, això és, que es mogui per objectius o fites que vol assolir. En canvi, l'angoixa ens impedeix de concentrar-nos, fins al punt que el fet de perdre les inquietuds és un dels símptomes de la depressió.

Altrament, *tenir una inquietud* o *estar inquiet* focalitza la capacitat d'estar-se tranquil, de tenir paciència, de saber esperar sense preocupar-se ni angoixar-se, actitud que de vegades molesta les persones del voltant. En aquest cas, la inquietud pot ser física (una persona que està nerviosa pot no deixar de moure's), psíquica (es pot estar inquiet o angoixat per un motiu puntual i específic, circumstància que implica una desorganització lleu i adaptativa) o clarament disfuncional, això és, parella a l'ansietat.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i ansietat en el lèxic català

Sovint, però, l'interlocutor interpreta aquestes demandes o peticions com una intromissió a la seva subjectivitat, al coratge, i s'enfada perquè les considera una impertinència.

De manera semblant, els conceptes de **contorbació** i de **torbament** o **torbació** fan referència al fet d'haver d'invertir més temps del necessari en una acció o una activitat, sigui perquè un mateix s'entreté o bé perquè l'entreté algú o algun contratemps. Aquest valor entronca amb la molèstia (CAUSA) i l'enuig (EFECTE): una força adversa ens ataca i, en conseqüència, ens preparem per contraatacar. I el concepte **destorb**, de la mateixa família lèxica, té un significat similar: fa referència a les entitats que molesten perquè constitueixen un obstacle, ja sigui per a un objecte o per a un objectiu. I és que el fet de no deixar circular una força comporta un estancament que acaba fent-la esclatar.

I amb l'adjectiu **acabat**, l'experimentador adverteix que alguna persona o circumstància li ha fet esgotar tota la paciència. Per tant, concebem la paciència com la força que impedeix que la subjectivitat esclati, valor que lliga amb el concepte d'*enuig* i, per descomptat, amb l'esquema d'imatge de PLE-BUIT de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012).

Així mateix, concebem que les entitats que són difícils de suportar (físicament o psíquicament) són destorbs caracteritzats per la **feixuguesa**, el **pesar** i la **càrrega**: tot allò que pesa cansa i destorba, i si a més es tracta d'un líquid, acaba vessant, com ens mostra l'esquema d'imatge d'EXCÉS de Peña (2003, 2008, 2012), que té una distribució complementària amb el de PLE-BUIT. Recordem, a més, que suportar consisteix a sofrir amb resignació qualsevol estímul que, a l'entendre de l'experimentador, és **insuportable**:⁹⁰ en aquest valor, la força pesant o antagonista perd relleu, ja que la resistència ha esdevingut resignació (per exemple, *suportar impertinències*).

I és que les entitats que pesen són més o menys molestes: per això el concepte d'**impertinència** pot informar de la circumstància d'haver de suportar un assumpte que no ens pertany i que per tant no ens interessa. Aquesta obligació de suportar una força adversa, que també la veiem en el concepte d'**amoïnament**, es viu com un atac a la subjectivitat, ja que l'experimentador sent que se'l destorba amb un afer amb el qual no hi vol tenir a veure.

El **regany** i la **llàstima** emfasitzen els aspectes vocals. El concepte de **llàstima**, en

⁹⁰ Hi ha patiments o sofriments que són inevitables i patiments o sofriments que no només es poden evitar, sinó que socialment són inacceptables. Un reflex d'aquest fet el tenim en el concepte de *comportar*, que antigament era sinònim de *suportar* i *aguantar*, tant en el sentit material ('sostenir') com en el sentit psíquic ('tolerar, sofrir').

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

plural, remet a les exclamacions o lamentacions de tristesa, queixa i misèria, que poden arribar a ser impertinents i a cansar les persones del voltant; com el de *lamentació*, doncs, aquest concepte té relació amb l'enuig en la forma plural. I quant al concepte de **regany**, si bé el valor habitual és, en efecte, el d' 'enuig' (renyem algú perquè hi estem enfadats), resulta que també ens demostra la relació que hi ha entre el cansament i l'enuig: el DCVB recull a Eivissa un valor fisiològic de *regany* que el fa sinònim de *decadència* i de *consumpció*: *Si segueix aquest sol així, mos arreganyarà a tots*. Notem que aquesta relació conceptual és semblant (però no idèntica) a la que trobem en unitats fràsiques com ara *deixar planxat*: aquí hi apareixen alhora el valor de *regany* habitual (com a sinònim d'enuig') i el valor que concep *regany* com 'abatiment moral'.

D'altra banda, si l'esma és la capacitat de mantenir l'ànim o coratge, la **desesma** consisteix a *perdre* la força que ens permetia de satisfer les inquietuds o interessos que teníem. De fet, el concepte d'*esma* també pot fer referència a la força que designa la insinuació lleugera d'una activitat (pensem en el conjunt d'unitats fràsiques variants que contenen el lema *rompre*: *rompre a plorar*, *rompre el plor* i *rompre en plors*).

El concepte de **disgust** té alguns paral·lelismes amb el de *desesma*, ja que es refereix a la falta de *ganes* de fer alguna cosa: podem dir, doncs, que hi ha una connexió perceptiva entre el plaer i la facultat gustativa (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012). Així mateix, la lítote *no disgustar* serveix per no manifestar si una cosa agrada o desagrada, es tracti d'una facultat perceptiva (per exemple, un vi) o d'una opinió (per exemple, un pentinat).

Recollim, per acabar, el concepte de **desgràcia**, l'adjectiu del qual s'aplica a les ocurrències que provoquen malhumor; i el de **penediment**, que prové de *paenitere* ('estar insatisfet d'alguna cosa'): abans que es fixés el valor actual, els eclesiàstics van relacionar el penediment amb la pena que sent la persona després d'equivocar-se (<http://etimologias.dechile.net/?arrepentirse>).⁹¹

• Enuig: la força de contenció

El concepte de **desfet** vol dir 'impetuós, mancat de contenció' (DCVB). Això no té per què implicar *enfadar-se*, però és un valor possible, juntament, entre d'altres, amb els

⁹¹ La idea d'*equivocació* relacionada amb el penediment també apareix al concepte de *defalliment* (vegeu § 5.4.3 a)).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

fenòmens atmosfèrics. Semblantment, tenim la unitat fràsica *a la desfeta*. D'una persona que està enfadada en podem dir que està alterada (cf. **alteració**): transitòriament, és *una altra*. Estar enfadat, doncs, no és l'estat natural de ningú. Els adjectius *desfet* i *alterat*, en fi, expressen el canvi d'estat de l'experimentador.

A Mallorca, un **daltabaix** és una gran renyada, això és, un *eixabuc*, paraula pròpia, per cert, de l'àmbit balear (DCVB).

El concepte d'**insatisfacció** prové de *satis*, 'bastant'. La insatisfacció implica, doncs, la contenció o la pèrdua de satisfacció. I la paraula **gemec** remet a una arrel indoeuropea **gem-* ('agafar, estar ple').

Pel que fa als conceptes de **malcontentament** i **descontentament**, la paraula *content* ve del llatí *contentus*, participi passat del verb *continere* ('contenir, reprimir'). Aquest darrer lexema, al seu torn, prové de *tenere* ('dominar, retenir') i s'associa a l'arrel indoeuropea **ten* ('estendre, estirar') (<http://etimologias.dechile.net/?descontento>). Podem concebre, en fi, que *no estar content* no és 'estar trist', sinó 'estar enfadat'.

Quant al concepte de **sofriment** o **sofrença**, antigament, sofrir consistia a aguantar-se, a reprimir-se, a abstenir-se d'alguna cosa fent-se violència: lluitar contra una força que ens empeny a un objecte o objectiu desitjat ens fa sofrir i, a la llarga, reaccionar amb violència. Aguantar-se, doncs, és aguantar la força interior que ens portaria a un objecte o objectiu. I és que el fet de contenir-se sempre bloqueja la circulació de la força, que a la llarga acaba desbordant a l'exterior (*Més val que yo me'n sofira, pus que a vós plau*, DCVB).

Així mateix, *sofrir* també era sinònim d'*ajornar*: la força contra la qual es lluita pot ser factible, però no sempre ho és en el mateix moment.

Avui en dia, sofrir consisteix a patir, a resistir una situació difícil. Aquest valor fa referència a la contrapressió que fa l'experimentador perquè la força que conté a dins no esclati. El concepte de *sofriment* o *sofrença* designa, entre d'altres valors, la paciència i la resignació, això és, la capacitat de sofrir. Així mateix, sofrir també consisteix a aguantar-se, a reprimir-se. Aquest valor el trobem també als conceptes de **destorb** i de **torbament** o **torbació**.

I sofrir també és tolerar, suportar psíquicament: hi ha forces antagonistes, contrapressions o obstacles psíquics que s'imposen a altres persones i als quals l'experimentador, perquè no pot o perquè no en sap, no posa fi (*És un home antipàtic: no el puc sofrir. / No pot sofrir que el renyin*).

El DCVB recull a Tortosa un valor que descriu el **remordiment** com una experiència

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

d'enuig que es dissimula o conté, això és, com una experiència que un es mossega en lloc de deixar anar.

El **temor** o **temença** constitueix un indicatiu d'un estímul que ens pot provocar incomoditat i desgrat. Pensem en les situacions que l'experimentador vol evitar perquè li susciten fàstic psíquic: per evitar de fer enfadar algú, pot arribar a humiliar-se i flagel·lar-se psíquicament.

Finalment, l'**alarit** és un crit que pot expressar entre d'altres processos cognitivoemocionals, enuig.

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. El desgrat i el desplaer

El **pesar** és el desplaer o descontentament que sentim per alguna cosa, en especial quan per alguna cosa que ens penedim d'haver fet. Així mateix, notem que la unitat fràsica *a pesar de/que* expressa un valor concessiu equivalent a *malgrat (que)*: una cosa, persona o circumstància pot no agradar, però això pot no ser impediment perquè ocorri alguna altra cosa menys desagradable (vegeu § 6.1.5). Semblantment, el **desgrat** (cf. *a desgrat de /que*) és el desplaer que ens causa una cosa, persona o situació que no ens agrada o ens molesta.

El concepte de **disgust** pot estar directament relacionat amb el desplaer i, doncs, amb l'enuig: provocar desplaer a una persona és fer-la enfadar, ja que sent alterada la seva consistència psíquica.

Els disgustos els concebem com a objectes que es donen i que es posseeixen. De fet, la paraula *disgust* sol constituir unitats fràsiques, com constatem en el grup *donar un disgust* i *tenir un disgust*.

I, tot i que amb reserves, Coromines va suggerir la possibilitat que **tràngol** provinguí del verb antic *trangolar*, 'dragar' (Dcvb). Val a dir que unitats fràsiques com ara *bocí de mal empassar* o *mal trago* abonen la hipòtesi d'aquest lingüista: de tant en tant ens hem d'empassar coses que no ens agraden, també en l'àmbit psíquic.

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. El fàstic i el disgust

Si hi ha un concepte d'aquest grup que es relacioni amb el procés de tristesa i angoixa, aquest és el de **disgust**, que prové del lexema *gustus* ('assaborir') i designa tant el fàstic

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

com, el que és més habitual, l'aflicció, que potser podem entendre com a *fàstic psíquic*.

Tanmateix, hem d'apuntar també la possibilitat que la forma llatina *taeter*, 'esgarrifós, que suscita menyspreu o disgust' (<http://etimologias.dechile.net/?te.trico>) sigui a l'origen dels conceptes de **tristesa** o **tristor** i, sobretot, de **tètric**.

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. El delit

De vegades, concebem l'ànim com a *delit* o *delectació*: el concepte de **desdelitar** (els diccionaris no recullen el nom *desdelit*) es refereix a la pèrdua d'energia o il·lusió per fer activitats. Aquest valor el comparteixen els conceptes de **mustiguesa**, **pansiment** i **moix**, que estan vinculats amb la fruita resseca.⁹²

I el concepte de **resipiscència**, que prové de *sapere* ('tenir gust, agradar'), designa el fet tornar a la raó, al bon camí, això és, el fet de penedir-se.

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. L'amargor

No cal dir que en aquesta categoria hi hem d'incloure (i ho fem de manera exclusiva) el concepte d'**amargura**, **amarguesa** o **amargor**: en principi, els gusts amargs, i per extensió els gusts desagradables, provoquen fàstic. Cal tenir present, però, que l'espectre gustatiu és continu: aquesta és la raó per la qual l'anglès no conceptualitza el gust amarg i el gust agre en dues etiquetes diferents, sinó en una de sola, *bitter*.

⁹² Per a una explicació més detallada d'aquests conceptes, vegeu el subapartat dedicat a la pressió i l'aixafament a § 5.1.1 b).

5.2 Conceptes d'abast psíquic

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, o bé poden pertànyer tant al lèxic comú com al de la psicologia, o bé (circumstància que només es dona en el nom *frustració*) són exclusius d'aquest àmbit.

5.2.1 El procés general de guerra

Molts conceptes que són aplicables al procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa ho són també al procés general de guerra.

a) Relacions CAUSA–EFECTE de les forces

Entre els conceptes d'abast psíquic, no n'hi ha cap que descrigui les imatges de *destrucció*, *caiguda* i *ruïna*, que eren tan prolixes entre els conceptes d'abast general. A més, el ventall de relacions de CAUSA–EFECTE de forces és molt més reduït que entre els altres grups de conceptes. Així, les relacions que explorem tot seguit són l'estretor (en tant que restricció de l'espai) i el pes i la càrrega.

- La restricció de l'espai: l'estretor

Les paraules **desplaer**, **desplaïment** i **desplaença** provenen del llatí *placere* ('plaure'), que remet a una arrel indoeuropea **pla-k* ('ample, pla'): en efecte, la relació del plaer amb l'amplitud és remota, però el fet és que conceptualitzem el benestar en termes de llibertat (pensem en el mot *alegria*, que deriva d'*ala*) i el malestar en termes de privació de l'espai de l'ànim (l'angoixa mateixa significa, etimològicament, 'estretor'). La connexió perceptiva, doncs, és evident (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

- El pes i la càrrega

El concepte de **nostàlgia**, que prové d'*agros*, ‘sofrença’ (DCVB), designa el sentiment d’enyorança o migrança que experimentem, habitualment quan pensem en temps passats (i no en espais, com recull el DIEC).

5.2.2 L’experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural

En aquest apartat, desenvolupem els paràmetres que comparteixen propietats neurofisiològiques i propietats socioculturals. Entre els conceptes d’abast psíquic, n’hem trobat dos: els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors i el desplaçament del valor neurofisiològic a favor del valor psíquic.

a) Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors

El concepte d’**atrabilis**, lexicalització de *ater atra bilis*, és sinònim del de *bilis negra* (vegeu § 2.4). Notem, així mateix, que el DCVB només en recull la forma adjectiva, *atrabiliari*, i encara com a neologisme.

b) Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic

En la teoria dels humors, l’**atrabilis** designava la bilis negra, en tant que humor o fluid corporal. Avui en dia, és clar, aquest concepte ha perdut el valor clínic.

5.2.3 L’experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica

Alguns processos cognitivoemocionals construïts i alguns valors de caràcter més o menys psíquic tenen punts de contacte amb diversos conceptes de tristesa o angoixa. En aquest apartat, doncs, abordem un conjunt de valors específics mínimament recurrents (en el cas dels conceptes d’abast psíquic, l’engany i la burla) i els processos

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

cognitivoemocionals construïts amb què concorre el procés de tristesa i angouxa (en el cas dels conceptes d'abast psíquic, només l'enuig).

a) Alguns valors específics

• Engany

El concepte de **desil·lusió**, que entronca amb els de *confusió*, *decepció* i *desengrescament*, prové del llatí *illusio* ('engany'); i el verb *illudere*, al seu torn, es va formar a partir de *ludere* ('jugar'). Aquests valors, però, només perduren en unitats fràsiques com ara *il·lusió òptica* o *fer-se il·lusions*. És a la segona meitat del segle XIX quan va desenvolupar-se el valor que avui en dia és més habitual: el d' 'esperança, expectativa'. Tanmateix, aquesta extensió semàntica s'ha consolidat en català i castellà, però no tant en francès o en italià (<http://etimologias.dechile.net/?ilusio.n>).

Un altre concepte d'abats psíquic que té relació amb l'engany és el de **frustració**, que prové de l'adverbi llatí *frustra* ('en va, inútilment'); el verb *frustrare* significava 'frustrar, equivocar, estar enganyat'. En un sentit similar, avui en dia concebem la frustració com el fet de deixar sense efecte o realització un desig o objectiu.

• Burla

Antigament, el concepte de **desil·lusió** s'aparellava amb el de *burla*: desil·lusionar algú era burlar-se'n (<http://etimologias.dechile.net/?ilusio.n>).

b) Relació amb altres processos cognitivoemocionals construïts

Per a la teoria categòrica de les emocions, l'enuig, la por, el fàstic i la sorpresa (així com la tristesa i l'alegria) són emocions bàsiques; mentre que per a la teoria dimensional pertanyen a l'eix d'atracció–aversió (Scherer 2000 i Redolar 2013). En la teoria de components múltiples, que és la que seguim en aquesta tesi, s'entenen com a fenòmens cognitivoemocionals que combinen aspectes temàtics i neurals

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

(neurofisiològics i en part socioculturals) i aspectes variants i mentals (psíquics o subjectius i en part socioculturals).

Notem, a més, que l'eix d'atracció–aversió de què parlen els psicòlegs té punts de contacte evidents amb els esquemes d'imatge d'ATRACCIÓ, BLOQUEIG, CONTRAPRESSIÓ, POSSIBILITACIÓ, ELIMINACIÓ DE BARRERES i CONTACTE de Mark Johnson (1991 [1987]); i amb l'esquema d'imatge de FORÇA de María Sandra Peña (2003, 2008 i 2012), desglossat en un primer nivell en els esquemes d'ELIMINACIÓ DE BARRERES, CONTRAPRESSIÓ, BLOQUEIG i COMPULSIÓ, i en un segon nivell en els esquemes d'imatge D'ATRACCIÓ I REPULSIÓ, POSSIBILITACIÓ i DESVIACIÓ.

- Enuig: la força de contenció

Per a la medicina hipocràtica, l'**atrabilis** era l'humor que generava tristesa i ira.

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. El desgrat i el desplaer

El concepte de **desplaer**, **desplaïment** o **desplaença** es refereix a la molèstia que ens provoca algú o alguna cosa que avaluem com un estímul desagradable.

5.3 Conceptes d'abast psíquic i mèdic

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, o bé poden pertànyer tant al lèxic comú com al de la psicologia i la medicina, o bé (circumstància que només es dona en el nom *esplín*) són exclusius d'aquests àmbits.

5.3.1 El procés general de guerra

Molts conceptes que són aplicables al procés cognitivoemocional de tristesa i angouxa ho són també al procés general de guerra.

a) Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruina (EFECTE)

L'experimentador que se sent derrotat es comporta amb **apatia**: no lluita perquè creu que no val la pena o perquè s'ha resignat, ja sigui perquè ha perdut l'energia necessària o perquè l'objectiu inicial ha deixat d'interessar-li.

D'altra banda, apuntem el concepte de **pertorbació**, que, com els de *destorb* i *torbació* o *torbament*, prové del llatí *torba* ('massa en moviment constant, alteració, confusió').

b) Relacions CAUSA–EFECTE de les forces

Entre els conceptes d'abast psíquic i mèdic, les relacions de CAUSA–EFECTE de forces que hem detectat són les següents: doblegaments pressió i aixafament, doblegaments, estretor (en tant que restricció de l'espai), pes i càrrega i disfuncions cognitives i comunicatives (en tant que efecte de lesions).

- Els doblegaments

Com hem apuntat en analitzar els conceptes d'abast general, l'acció prèvia a la doblegar una força és la de girar-la; aquí s'insereix la família lèxica que configura els conceptes de *contorbació*, *destorb*, *torbació* o *torbament* (d'abast general) i **pertorbació**: la paraula *torba*, d'on prové aquesta família lèxica, remet probablement a l'arrel indoeuropea **twer-* ('girar, rodar') (<http://etimologies.dechile.net/?turbar>).

- La pressió i l'aixafament

Etimològicament, el concepte de **depressió** significa 'pressió de dalt a baix que fa decaure'. En concret, prové del llatí *depressus* ('destrucció, abatiment') i està format amb el verb *premere* ('pressionar'), igual que *impressió*.

- La restricció de l'espai: l'estretor

El concepte d'**ansietat**, com també els de *basca* i *basqueig* (que analitzem entre els conceptes d'abast psíquic i mèdic), prové, segons Joan Coromines, del cèltic **waska*, 'opressió' (DCVB). Així mateix, igual que el concepte d'*ànsia*, prové del llatí *anxia* ('angoixa'), que sembla que remunta a una arrel indoeuropea **angh* ('estret, dolorós'): l'experimentador té la sensació que el cor està estret, fet que té un paral·lelisme amb el bloqueig de la força del coratge.

- El pes i la càrrega

El concepte d'**apatia**, que està format amb el lexema *pathos* ('emoció, sentiment, malaltia'), té punts de contacte amb el d'*impertinència* (vegeu el subapartat homònim a § 5.1.1 b)): d'una banda, defineix un estat d'ànim sense explosió d'activitat neural que caracteritza l'alegria; i de l'altra, l'actitud indolent de les persones que envolten algú que pateix. Per exemple, un estudiant pot estar apàtic perquè s'avorreix, i un professor

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

pot mostrar apatia envers els estudiants que no tenen intenció d'estudiar i aprovar.

Per tant, el concepte d'*apatia* conserva només en part el significat etimològic, ja que, més que a la salut, s'oposa a l'interès. A més, notem que *pathos* significa 'malaltia', i *pacient* es refereix justament a la persona malalta que té paciència per patir. Aleshores, podem concebre que una persona que no pateix és, senzillament, una persona que té salut i energia per dur a terme qualsevol activitat (vegeu, així mateix, § 2.4).

• Les disfuncions cognitives i comunicatives

En l'àmbit psíquic, la **depressió** és un trastorn cognitivoemocional que es caracteritza per la disminució o pèrdua de les forces anímiques, intel·lectuals i físiques de la persona (DIEC). Aquest trastorn és similar a la **neurastènia**, que també combina indicis fisiològics i indicis psíquics: d'entre els primers, hi ha l'astènia (pèrdua de força) i la debilitat; i d'entre els segons, la dificultat de mantenir l'atenció i la irritabilitat (DIEC).

Així mateix, la debilitat o l'astènia es poden relacionar amb els conceptes de **desorientació**, **pertorbació** i **apatia**: la paraula *desorientació* està formada amb el lexema *orient*, participi del verb *oriri*, que designa el punt on neix el sol, l'est. El concepte de *pertorbació* introdueix un valor absent als conceptes anteriors, ja que designa l'acció de confondre algú. I l'apatia descriu l'estat de la persona que no té força per interessar-se per res.

Acabem aquest grup amb una paraula inaudita però prou reveladora: **esplín**, que significa 'melsa'. Justament, el DCVB recull un valor de *melsa* que significa 'flegma, lentitud per actuar': segons la teoria dels humors, la bilis se situava a la melsa o hipocondri, fet que relaciona l'esplín amb la hipocondria. I a més, sabem que la fase de tristesa genera imatges mentals lentes (vegeu § 3.4).

• Les lesions

Recollim aquí tres conceptes d'abast psíquic i mèdic: **pertorbació**, que designa l'efecte d'una lesió lleu; **neurastènia**, compost amb el formant *nervo* ('nervi') quasi inaudit que té un significat similar; i **desorientació**, que en l'àmbit clínic designa un símptoma d'afecció mental en els estats de confusió i en les demències.

5.3.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics

En aquest apartat, descrivim les manifestacions neurofisiològiques (facials i corporals, internes i externes) que hem detectat entre els conceptes cognitivoemocionals d'abast psíquic i mèdic. Són les següents: la respiració, la temperatura, la freqüència cardíaca i la boca oberta.

a) Les manifestacions internes corporals

- Respiració

La respiració agitada és un dels indicis de l'**ansietat** i del **desalè**; avui en dia, el primer terme potser és més utilitzat, però en realitat és especialitzat.⁹³ *Desalenar-se* consisteix a *perdre* el ritme normal de la respiració, la qual s'accelera. Aquest concepte, que està format amb un derivat d'*alè* ('respiració'), remet, igual que el concepte de *lassitud*, a la metàtesi vulgar **alenitare* (< *anhelitare*).

Efectivament, aquest és l'origen d'*anhelar*, 'respirar amb dificultat' i, a partir d'aquí, 'desitjar de manera ansiosa i vehement': la inquietud es relaciona amb la respiració agitada, ja que la rapidesa de moviment (sigui físic o psíquic) acaba cansant. En altres paraules, el moviment accelerat comporta una minva de la reserva d'energia per respirar o per mantenir l'ànim.

- Temperatura

L'**ansietat** sol fer pujar la temperatura corporal, ja que l'ànim o coratge està agitat. En altres paraules, l'agitació característica de l'ansietat dona lloc al moviment (ni que sigui interior) i el moviment eleva la temperatura.

⁹³ *Depressió* és un altre cas de concepte que ha traspasat l'abast psíquic i mèdic originari, fins a convertir-se en una etiqueta gastada amb què es pot descriure el que simplement és un episodi de tristesa profunda però funcional (vegeu § 2.4).

- Freqüència cardíaca

El concepte d'**ansietat**, com el d'*angúnia*, focalitza la percepció de l'activitat del cor, cosa que en circumstàncies extremes pot fer creure l'experimentador que està a punt de morir.

b) Les manifestacions externes facials

- Boca oberta

Incloem aquí el concepte de **desalè**: el fet de perdre l'alè pressuposa tenir la boca oberta.

5.3.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural

En aquest apartat, desenvolupem els paràmetres que comparteixen propietats neurofisiològiques i propietats socioculturals. Entre els conceptes d'abast psíquic i mèdic, hem trobat els següents: el procés de debilitat–cansament, els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors i el desplaçament del valor neurofisiològic a favor del valor psíquic.

a) El procés de debilitat–cansament

El cansament és un dels efectes somàtics de l'**esplín** i la **depressió**, i per tant un possible indicatiu de desorganització psíquica.

b) Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors

Com ja hem anunciat al marc teòric (vegeu § 2.4), la teoria dels humors ha deixat petjades més o menys visibles en la llengua comuna. En general, es tracta de conceptes

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

que, modernitzats d'acord amb les aportacions científiques de la psicologia i de la medicina, avui en dia pertanyen a l'àmbit psíquic i mèdic.

La bilis negra tenia la melsa com a principal òrgan implicat i la melancolia i l'enuig com a efectes psíquics. Doncs bé, d'aquest grup han perdurat els conceptes de **malenconia**, *atrabilis* (que hem analitzat amb els conceptes d'abast psíquic) i, amb una relació etimològica ja més llunyana, **esplín** (vegeu § 6.3.3) i **hipocondria**.

La paraula *melancolia* prové del grec *melas* ('negre'). Aquest concepte prové de la bilis negra, *melas kholé*: en principi, la melancolia designava una mena de bogeria que anava acompanyada de símptomes com ara la misantropia i la sensació de trencar-se (Marina 1999: 274–275). Per analogia amb l'adjectiu *mal*, tenim el sinònim *malenconia* (recordem que es tracta d'un *mal humor*). Quant a *melangia*, és probable que tingui el mateix origen que *melancolia*, si bé a l'entendre de Joan Coromines (DCVB) remet a l'ètim *metralgia* ('mal de mare'). En tot cas, mentre que, antigament, els valors de *melancolia* eren 'bilis negra' i 'enuig', avui en dia aquest concepte només designa el malestar psíquic que ens provoca una tristesa indefinida però persistent. A més, apuntem com a curiositat que, en gallec, el concepte de *melancolia* també s'anomena *baritimia*, que significa 'molestar' (valor actiu) o 'sofrir' (valor passiu): sembla, doncs, que la molèstia i el patiment són les dues cares d'una mateixa moneda.

Pel que fa a **esplín**, es tracta d'una paraula inusitada en els registres col·loquials que els postromàntics van manllevar de l'anglès *spleen* i que designa clínicament la malenconia que acaba derivant en tedi (<http://etimologias.dechile.net/?espli.n>).

Així mateix, el fet que la bilis negra se situés a la melsa (a l'hipocondri, per tant), i que *esplín*, amb el mateix valor que *bilis negra*, signifiqui *melsa*, ens porta al concepte d'*hipocondria*: 'neurosi que es caracteritza per una preocupació excessiva i reiterada per la pròpia salut, acompanyada sovint de malenconia' (DIEC).

El concepte de **neurastènia** era freqüent en la fisiologia medieval: una persona neurastènica era la que patia disfuncions psíquiques originades per trastorns fisiològics, justament al revés del que passa en la depressió actual.

D'altra banda, la flegma s'associava de primer als pulmons i després al cervell, i a l'apatia com a efecte psíquic. I és que, en la teoria dels humors, es considerava que el temperament flegmàtic portava a l'**apatia** (vegeu § 2.4): en concret, la flegma era un humor que s'associava a la mandra⁹⁴ i a la indolència.

⁹⁴ Sobre l'humor flegma i la mandra, vegeu els conceptes *d'ànsia* i *cansament* en l'explicació sobre el procés de mareig–desmai (§ 5.4.2 b)); i § 5.4.4 b), en concret en els subapartats dedicats al cansament i la

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

I la sang tenia el cor com a principal òrgan implicat i la còlera (el que avui entenem per *enuig*) com a efecte psíquic. En aquest grup hem de recollir el concepte de **malhumor**, que es relaciona amb l'enuig i la irritació.

Val a dir que la teoria dels humors contenia, encara, un quart element (vegeu § 2.4): la bilis groga, que tenia el fetge com a principal òrgan implicat i l'amargor com a efecte psíquic. Tanmateix, l'únic concepte d'aquest grup, el d'*amargura*, *amarguesa* o *amargor*, l'hem analitzat amb els conceptes d'abast general (vegeu § 5.1.3 f)).

c) Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic

Antigament, es creia que la **hipocondria** consistia en una alteració de l'hipocondri, història similar a la del concepte d'**esplín**, que designava directament la melsa. Així mateix, el valor inicial d'**apatia** es referia a l'absència d'una malaltia.

5.3.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica

Alguns processos cognitivoemocionals construïts i alguns valors de caràcter més o menys psíquic tenen punts de contacte amb diversos conceptes de tristesa o angoixa. En aquest apartat, doncs, abordem un valor específic mínimament recurrent (en el cas dels conceptes d'abast psíquic i mèdic, la maldat i la dolentia) i els processos cognitivoemocionals construïts amb què concorre el procés de tristesa i angoixa (en el cas dels conceptes d'abast psíquic i mèdic, la por, la vergonya i l'enuig).

a) Alguns valors específics

- **Maldat i dolentia**

Habitualment concebem l'**apatia** com una actitud d'indiferència pròxima a la maldat: una persona apàtica és una persona que no es deixa commoure fàcilment, i que prefereix

fatiga i al fàstic i al disgust.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

comportar-se de manera *indolent*. Ara bé, aquesta actitud pot portar a la negligència i, doncs, al perjudici de terceres persones. I és que, com predica la saviesa popular, la indiferència⁹⁵ fa més mal que l'odi, perquè l'odi com a mínim implica temps i energia.

b) Relació amb altres processos cognitivoemocionals construïts

Per a la teoria categòrica de les emocions, l'enuig, la por, el fàstic i la sorpresa (així com la tristesa i l'alegria) són emocions bàsiques; mentre que per a la teoria dimensional pertanyen a l'eix d'atracció–aversió (Scherer 2000 i Redolar 2013). En la teoria de components múltiples, que és la que seguim en aquesta tesi, s'entenen com a fenòmens cognitivoemocionals que combinen aspectes temàtics i neurals (neurofisiològics i en part socioculturals) i aspectes variants i mentals (psíquics o subjectius i en part socioculturals).

Notem, a més, que l'eix d'atracció–aversió de què parlen els psicòlegs té punts de contacte evidents amb els esquemes d'imatge d'ATRACCIÓ, BLOQUEIG, CONTRAPRESSIÓ, POSSIBILITACIÓ, ELIMINACIÓ DE BARRERES i CONTACTE de Mark Johnson (1991 [1987]); i amb l'esquema d'imatge de FORÇA de María Sandra Peña (2003, 2008 i 2012), desglossat en un primer nivell en els esquemes d'ELIMINACIÓ DE BARRERES, CONTRAPRESSIÓ, BLOQUEIG i COMPULSIÓ, i en un segon nivell en els esquemes d'imatge D'ATRACCIÓ I REPULSIÓ, POSSIBILITACIÓ i DESVIACIÓ.

• Por

En l'**ansietat** i en la **neurastènia**, l'experimentador pateix per algun fet que no vol que ocorri. Aquesta anticipació involuntària el manté inquiet, neguitós, angoixat, *donant voltes* (unitat fràsica prou il·lustrativa) d'una manera que, si les percepcions fossin literals, hauríem de pensar en indicis de claustrofòbia. La força antagonista d'estretor, en efecte, té vincles perceptius i conceptuals amb la fase d'angoixa i amb la por (Grady

⁹⁵ La paraula *indiferència* està formada amb el prefix *in-* (que expressa negació), el prefix *dis-* (que expressa separació múltiple) i el lexema *ferre* ('portar'). *Indiferència* significa, doncs, 'qualitat de no distingir'. Aquest concepte, en fi, descriu l'actitud de la persona que no manifesta cap preferència o que, directament, es despreocupa d'algú o d'alguna cosa (cf. *preocupació*). D'altra banda, també s'aplica a coses que no tenen cap relació, que no depenen l'una de l'altra.

i Johnson 2000 i Soriano 2012).

- Vergonya⁹⁶

En el **rubor**, l'experimentador se sent en perill, i per això sofreix canvis neurofisiològics que el predisposen a poder fugir. Val a dir que la sensació de perill també es manifesta en la neurastènia, però en aquesta experiència s'aproxima més aviat a la por. Fixem-nos que aquest és un exemple evident que els límits entre els diversos processos cognitivoemocionals construïts no són categòrics.

- Enuig: del cansament a la fatiga

La irritabilitat és un dels símptomes de la **neurastènia**: l'experimentador se sent *perdut*, *pertorbat*, i això el fa sentir molest amb el món. Notem que la neurastènia, igual que l'*esbalaiment* (concepte que hem analitzat amb els conceptes d'abast general), posa en relació el temor i la debilitat.

⁹⁶ La paraula *vergonya* prové del llatí *verecundia*, que al seu torn ve del verb *veneri*, 'tenir un temor respectuós' (http://etimologies.dechile.net/?vergu_enza). El concepte d'*empeguement*, que és sinònim del de *vergonya*, segons el DCVB pot derivar o de *pec* ('estúpid') o de *peguea* ('estupidesa'). El cas és que aquest diccionari recull un exemple de Víctor Català en què el verb *empeguir-se* s'utilitza com a sinònim de *debilitar*: *M'havia empeguhit d'una lley de manera que e senyor doctor de Murons en passava ansi*. Tot i que no s'ha documentat cap altre exemple amb el mateix valor, podem plantejar-nos què tenen en comú l'*empeguement* i la debilitat: podria ser que aquesta relació conceptual s'expliqui per la temperatura elevada, que en l'*empeguement* té un origen psíquic i en la debilitat un origen físic.

5.4 Conceptes d'abast mèdic

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, pertanyen tant al lèxic comú com al de la medicina. A diferència del que passa en els altres tres grups, en aquest no hi ha cap concepte que sigui exclusiu de l'àmbit mèdic: si de cas, i ben igual que en els altres tres grups, hi ha accepcions que sí que són pròpies de la medicina. Tanmateix, si volguéssim entrar en aquests matisos, hauríem de dur a terme un estudi lexicogràfic més detallat que queda fora de les possibilitats d'aquesta tesi.

5.4.1 El procés general de guerra

Molts conceptes que són aplicables al procés cognitivoemocional de tristesa i angouxa ho són també al procés general de guerra.

a) Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruïna (EFECTE)

Les batalles o lluites comencen amb la percepció d'un estímul perillós, o sigui, amb l'anticipació d'una força adversària que cal vèncer. Ara bé, aquesta necessitat imminent de defensar-se pot ser difusa i imaginària, com passa en l'**angoixa** i en l'**angúnia**, conceptes que provenen del llatí *angustia* (en el cas d'*angúnia* per mediació d'*agonia*). No debades, *agonia* significava 'lluita': agonitzar consisteix a lluitar amb la vida. Val a dir que el concepte d'*angúnia* es relaciona més aviat amb l'aprensió (pensem, si més no, en la unitat fràsica *fer angúnia*).

Un altre concepte de guerra és el de **basqueig**: aquest nom és l'origen del verb *basquejar-se*, que vol dir 'buscar-se la vida, lluitar per aconseguir el que es vol'. A més, *basqueig* és sinònim d'*ànsia*: notem que *estar ansiós* (que remet alhora a *ànsia* i a *ansietat*)⁹⁷ pot tenir el significat físic d' 'estar molt ocupat i bellugar-se d'un lloc a l'altre', talment com en les guerres, o bé el significat psíquic d' 'estar preocupat i bellugar-se mentalment a l'entorn d'una mateixa qüestió'.

Així mateix, tenim conceptes com ara **ferida**, que prové del llatí *ferire* ('ferir, batre,

⁹⁷ No és l'únic cas en què un adjectiu es correspon amb dos noms: passa el mateix amb l'adjectiu *dolent* respecte als noms *dolentia* i *maldat* (vegeu el peu de pàgina n. 100).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

colpejar'); **commoció**, que originàriament tenia un valor físic o literal; **confusió**, que pot designar l'estat de desordre en què queda un lloc després d'un altercat; **desmai**, que remet a una arrel indoeuropea **magh-*, 'tenir força o poder' (<http://etimologias.dechile.net/?desmayar>); i **consumpció**, que té diversos valors. I és que aquest darrer concepte s'aplica als aliments (es *perden* quan ens els mengem), als objectes que entren en contacte amb el foc (el qual ho destrueix tot) i a qualsevol energia que, en tant que finita, es desgasta: una llàntia que deixa d'il·luminar, el temps (que *passa* i no *torna*), els diners (que quan els *gastem* els deixem de posseir, ni que els permutem per objectes o serveis), etc.; i a les persones (que necessitem menjar i beure si no volem *perdre* energia o força).

Naturalment, també hem de fer referència al concepte de **cop**. A diferència del *colpiment* (concepte que hem analitzat amb els d'abast general), un cop pot alterar una entitat animada però també una entitat inanimada. En aquest darrer cas, el cop ve precedit del soroll més o menys perceptible d'un objecte que xoca contra un altre objecte (la força antagonista, doncs, és afectiva). A partir d'aquí, la força agonista pot trencar-se (per exemple, la carcassa d'un cotxe queda abonyegada, però no es desfà) o fragmentar-se (per exemple, un objecte de porcellana que cau acaba fet miques). En el cas de les persones, els cops físics s'emmarquen en una situació més o menys violenta, en què una persona o bé pega a una altra o bé hi xoca, i li deixa alguna ferida, que pot ser superficial o profunda.

D'altra banda, entre els conceptes d'abast mèdic, hem de remarcar la relació etimològica que enllaça la idea de **dolor** i la de **dolentia** gràcies al verb llatí *dolere* ('ser colpejar'), tant si el valor és físic com psíquic. I és que tot el que és dolent fa mal: un aliment en mal estat, una caiguda, una decepció, etc. Per tancar el triangle, tenim la paraula **mal** (del llatí *malus*, 'dolent'), que, com a substantiu, es pot relacionar tant amb el concepte de *maldat* o *dolentia* com amb el concepte de *malaltia* (de *male habitu*, 'que es troba malament') i *dolor*: no debades, en els dialectes valencians, *dolent* és sinònim de *malalt*; i en castellà, *estar malo* significa *estar malalt* (DCVB).

Aprofundim en la xarxa conceptual d'aquest grup de paraules. Els adjectius *dolent* i *mal* poden qualificar la qualitat pobra d'alguns objectes (per exemple, una còpia que no reflecteix prou bé l'original), la valoració negativa amb què avaluem un esdeveniment (seria el cas d'un espectacle dolent) i el perjudici que provoquen algunes circumstàncies adverses (com ara el fred per a la salut). En altres paraules, un *objecte dolent* o un *mal*

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

objecte és el que no pot acomplir la funció que se li pressuposa, ja sigui de manera absoluta o bé parcial o negligent: és dolent un ganivet que talla malament o que no talla gens, ja que la funció del ganivet és tallar; i és dolenta la llet que ha quallat, ja que és imbevable.

Com a disfunció física, la *dolença*⁹⁸ (que no *dolentia*, que té un sentit psíquic), designa qualsevol circumstància que perjudica la salut: reprenent l'exemple anterior, el fred és *dolent* per als refredats. A més, sense allunyar-nos d'aquest valor de *dolença*, l'adjectiu *dolent* caracteritza les designacions eufemístiques (populars, per tant) de moltes malalties. Doncs bé, en aquests casos, *dolent* és sinònim de *mal*, amb la diferència que *mal*, o bé és un adjectiu avantposat al nom⁹⁹, o bé és un nom. Aquest fet explica que es pugui al·ludir al càncer per mitjà d'un doble eufemisme: *mal dolent*. Més encara, en la llengua col·loquial són molt nombroses les designacions populars de moltes malalties, sobretot les que obeeixen a l'estructura *mal de* + [part del cos]: n'hi ha prou consultant l'entrada *mal* del DCVB per validar, un cop més, el principi de negativitat de Baumeister et al. (2001), segons el qual les forces dolentes es propaguen més de pressa i amb més càrrega que les forces bones.

Pel que fa als valors psíquics, sembla que la relació entre aquests conceptes és més marcada. És a dir, mentre que els valors físics focalitzen la CAUSA del mal o la *dolença* (típicament, un índex de malaltia), els valors psíquics subratllen l'EFECTE, de manera que l'adjectiu *dolent* és desplaçat per *dolgut* o *adolorit* (o *adolorat*), o bé, si es vol qualificar la causa desencadenant, per *dolorós*.

En resum, les paraules *dolentia* i *dolor* tenen el mateix origen, però al llarg de l'evolució hi ha intervingut la paraula *mal*, que en part ha regulat la distinció entre els valors físics i entre els valors psíquics. Segurament, el que ha passat és que el concepte llatí es va especialitzar en dos grans valors: això explicaria que, en alguns dialectes i en castellà, es pugui dir *estar dolent* en lloc d'*estar malalt*. De fet, el DCVB (però no el DIEC) recull *dolent* com un concepte psíquic (com a sinònim, això sí d'*adolorit*): al cap i a la fi, qualsevol dolor és dolent.

⁹⁸ Sembla que el terme català *dolença* és molt menys habitual que l'equivalent castellà *dolencia*: amb aquest valor, el català prefereix *mal*.

⁹⁹ Tant el nom *dolentia* com el nom *dolença* es corresponen amb l'adjectiu *dolent*, si bé també existeix l'adjectiu *dolençós*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

b) Relacions CAUSA–EFECTE de les forces

Entre els conceptes d'abast mèdic, les relacions de CAUSA–EFECTE de forces que hem detectat són les següents: talls, doblegaments, llançaments, pressió i aixafament, estretor (en tant que restricció de l'espai), pes i càrrega, lesions, i disfuncions cognitives i comunicatives (en tant que efecte de lesions).

- Els talls

La paraula **dolor** està formada a partir del verb llatí *dolere*, que remet a l'arrel indoeuropea **del-* ('allisar, polir, tallar'). Així mateix, **ferida** remet a una arrel indoeuropea **bher-* ('tallar, perforar'), d'on prové també *forat*.

- Els doblegaments

El concepte de **cansament** és producte de dos ètims: el verb *quassare* ('colpejar, agitar, danyar'); i el que ens interessa aquí, el verb *campare* ('doblegar, tornar').

- Els llançaments

Antigament, el concepte de **prostració** designava l'acció de llançar una entitat daltabaix o bé d'abaixar-la profundament, imatge que ens recorda la d'*abatiment* (hem analitzat els conceptes *d'abatiment* i *daltabaix* a § 5.1). D'altra banda, el concepte d'**estupefacció** prové del verb *stupere* ('quedar atordit'), que remet a l'arrel indoeuropea **(s)teu-* ('empènyer, colpir').

- La pressió i l'aixafament

La paraula **impressió** prové, igual que *depressió*, del lexema *premere* ('pressionar'),

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

en aquest cas reforçat amb el prefix *in-* ('cap a dins'). Bàsicament, els valors d'aquest concepte són els següents: 'marca psíquica en l'ànim d'algú'; 'resultat d'*imprimir*, ja sigui per l'acció de la llum sobre una placa fotogràfica o, més habitualment, per la marca que deixa la lletra d'impremta en el paper'; i 'sensació o percepció fisiològica' (*Tenir una impressió de fred*, DIEC). En altres paraules, totes les forces que marquen, ja sigui el paper, el cos, el coratge o qualsevol altra entitat, deixen un rastre, ja sigui per l'acció física d'imprimir o per l'acció psíquica d'impressionar. Notem, a més, que les opinions que tan sols es *deixen caure* constitueixen percepcions que estan a punt d'atènyer la cognició lingüística (*Tinc la impressió que no vindrà*).

El concepte d'**aixafament** designa, literalment, el resultat de deformar un objecte per compressió, amb la qual cosa disminueix de volum i, visualment, esdevé més baix. També concebem amb aquests mateixos termes la pèrdua de força física o psíquica: una força antagonista ataca l'energia de la persona, la qual se sent incapaç de mantenir el ritme d'activitat normal. És possible que hi hagi, doncs, una connexió perceptiva (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

En efecte, el concepte d'*aixafament* té punts en comú amb el d'*abatiment*, que hem analitzat amb els conceptes d'abast general. La diferència és en el valor literal, en concret en el tipus de material de l'objecte físic: les entitats aixafades són dúctils, mentre que les entitats abatudes són blocs originàriament compactes que, quan es fragmenten, esdevenen runa. Per exemple, la carcassa d'un cotxe pot aixafar-se però no abatre's; en canvi, els edificis, fora que siguin dibuixos de cartró, no s'aixafen.

D'altra banda, els conceptes de **mal** i, sobretot, **cop**, designen una força que impressiona l'ànim, és a dir, que hi deixa marca. La força en qüestió és un esdeveniment que l'experimentador viu, més que amb sorpresa, amb perplexitat; i aquesta força afecta la superfície de l'entitat agonista (que pot ser física o psíquica) i penetra cap endins. Aquesta imatge es repeteix en els conceptes de **mortificació** (que analitzem a § 5.4.3 a)) i d'*acorament* (que hem analitzat a § 5.1.3 a)).

El concepte de **prostració** descriu l'acció d'agenollar-se en senyal de reverència o adoració: agenollada, una persona sembla més baixa. Aquesta imatge pot ser literal en el concepte de **consumpció**, que està format amb el lexema *sumere* ('prendre'), provinent de *sub* ('baix'), i focalitza l'estadi final del procés de *migrança*: la desaparició o la pèrdua, ja sigui de força o de recursos.

- La restricció de l'espai: l'estretor

Comencem amb la paraula **destret**, inaudita: provinent del llatí *districtu* ('estret'), antigament designava les imposicions per força major. Imaginem que aquestes obligacions generaven angúnia, que és el valor que avui en dia vehicula el concepte en qüestió.

Justament, l'ètim d'**angúnia**, així com el d'**angoixa**, remet a la imatge d'*estretor*: de fet, el terme *angost*, aplicat als camins, també ve d'aquí. Antigament, l'*angoixa* anava aparellada a la necessitat extrema, a la pobresa (vegeu § 6.4.1 r)), mentre que avui en dia, aquesta noció d'*estretor* perviu en les situacions de pèrdua, ja sigui econòmica (pobresa), física (pèrdua, sovint parcial i puntual, de la salut) o psíquica (descoratjament o desànim).¹⁰⁰

El concepte d'**ànsia**, com el d'*ansietat* (que hem analitzat amb els conceptes d'abast psíquic i mèdic), prové del llatí *anxia* ('angoixa'), que sembla que remunta a una arrel indoeuropea **angh* ('estret, dolorós'). Hi ha, doncs, una connexió perceptiva entre l'*estretor* i el dolor (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

D'altra banda, el DCVB ens recorda que, antigament, un dels significats d'**impressió** era 'opressió': aquest valor focalitzava l'espai estretíssim que separa la força antagonista (l'entitat 'que marca') de la força agonista (l'entitat 'marcada'). Podem pensar, doncs, que la imatge inicial d'*estretor* ha deixat pas a la d'*intensitat*: podem concebre que les marques deixen un espai estret entre l'espai no marcat i l'espai marcat, però també que la marca ha resultat intensa per a un espai que d'entrada no estava marcat.

Semblantment, les paraules **basca** i **basqueig** provenen, segons Joan Coromines (DCVB), del cèltic **waska* ('opressió'): l'experimentador malda per sortir (mentalment) d'un destret, però aquesta situació *pesa* tant que l'estreny.

Un altre concepte d'aquest paràmetre és el de **mal**: com a adjectiu (o millor dit, com a lema d'unitat fràsica), en la construcció *mal de + infinitiu* és sinònim de *difícil de + infinitiu*. Per exemple, podem dir que els deures són *difícils* o que són *mals de fer*. I com a adverbi, *mal* també es pot relacionar amb la dificultat (*Mal puc defensar-me si no tinc*

¹⁰⁰ Recuperem les paraules de Rafael Bisquerra que hem citat a § 2: «Les pèrdues constitueixen el que el psicòleg Rafael Bisquerra (2000) designa com les diverses formes d'amenaça, dilació o pèrdua d'un objectiu, o bé com un conflicte entre objectius. En termes generals, podem esmentar els tipus de pèrdua següents: el menyspreu d'una persona o el trencament d'un vincle afectiu, la decepció per un objectiu frustrat, la malaltia en tant que pèrdua de la salut, la desaparició d'un objecte i, per descomptat, la mort d'una persona coneguda».

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

testimonis, DCVB). Sembla que aquest darrer ús, però, està en recessió.

I mitjançant el concepte de **confusió**, trobem una manera d'expressar la imatge de *confluència*: comportar-se és *fondre's* amb el que fan els altres, no ser una substància a part, no tenir identitat pròpia (<http://etimologias.dechile.net/?confusio.n>), semblantment a la *conformació* (vegeu § 5.1.1 *b*). En la terminologia de Johnson (1991 [1987], aquest concepte seria un exemple clar d'esquema d'imatge de FUSIÓ.

• Els pes i la càrrega

En el **patiment**, la causa del dolor psíquic és difusa, però en tot cas l'experimentador sent un cos estrany del qual no se sap alliberar.

• Les lesions

D'acord amb el DIEC, una **commoció** (cerebral) és la «inhibició brusca de les funcions dels centres nerviosos, especialment de la consciència, produïda generalment per un traumatisme cranial».

En l'àmbit mèdic, la **prostració** fa referència a l'abatiment extrem de les forces musculars (indici que també es pot donar en l'abaltiment i l'atuïment, conceptes que hem analitzat amb els conceptes d'abast general). L'**estupor** designa la forta disminució de l'activitat de les funcions cognitives superiors. Aquest és un valor de transició entre l'àmbit físic i l'àmbit psíquic, però l'introduïm com a físic en tant que afecta el cos i el cervell. I el **cop** designa qualsevol lesió que afecta la *carcassa* de la persona, això és, el funcionament neuronal: alterar el cos o el coratge de la persona pot acabar provocant disruptions.

Una **ferida** física és una lesió, per lleu que sigui. Les ferides, però, poden afectar no només la integritat física, sinó que també poden alterar la integritat psíquica. Així doncs, també constitueix una ferida la circumstància (una desgràcia o disgust) que colpeix l'estat cognitivoemocional de l'experimentador.

Si l'efecte d'un cop és una ferida, el **dolor** és l'efecte de la ferida. Com a manifestació neurofisiològica, el dolor és una alteració danmna que pot constituir un indici d'alguna malaltia. I com a manifestació psíquica, el dolor és un efecte cognitivoemocional que

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

sobrevé després de la pèrdua d'esperança, d'il·lusió, etc. Així mateix, igual que el dolor físic, el dolor psíquic també pot ser un indicatiu de malaltia, típicament de depressió.

- Les disfuncions cognitives i comunicatives

La **confusió** pot consistir a barrejar o fondre idees que en principi hauríem de concebre separatament. A més, i amb un valor encara més psíquic, la confusió constitueix l'estat de la persona que perd la memòria: si l'espai de memòria no és sòlid, la persona perd l'*equilibri mental*, o sigui, se li enfonsen els pilars que ens singularitzen com a individus.

D'altra banda, el **desmai** designa la desorganització fisiològica en què la persona *perd* momentàniament la consciència, el coneixement. Amb altres paraules, es tracta d'un estat en què la pèrdua de l'equilibri i de les facultats cognitives és només temporal.

En l'**aixafament**, la pèrdua de força es concreta en la impossibilitat de respondre verbalment a causa d'una sorpresa desagradable, sovint una decepció. Amb aquest valor, tenim diverses unitats fràsiques, com ara *quedar planxat*, *quedar mocat* o *xafar la guitarra*. D'altra banda, aquest concepte també descriu la disrupció cognitiva que consisteix, al revés que en el valor anterior, a parlar sense parar; això sí, sense que l'emissor aconseguixi comunicar un missatge.

El **patiment** i la **molèstia** poden designar l'acció de preocupar-se, de neguitejar-se sense cap motiu concret, fet que pot portar a l'ansietat. En el cas de la molèstia, sentir una molèstia és sentir un **malestar**: l'experimentador no es troba bé, però no pot precisar ben bé quins símptomes pateix: només sap que *pateix* un dolor difús que el destorba. Així mateix, la *molèstia* o *malestar* pot caracteritzar la incomoditat o inquietud de la persona que no sap verbalitzar per què no *té* sort: el fet és que no *tenim* el control absolut de la realitat experiencial, i això pot explicar que puguem sentir-nos malament quan sentim que el destí ens *pesa*.

Finalment, l'ètim d'**irritació** ens porta a un trastorn cognitiu: aquesta paraula està formada amb el lexema *ratus*, participi de *reor*, *veri* ('comptar, calcular, jutjar'). Justament, el lexema *ratus* també va donar *ratio*, d'on prové *raó*, de manera que les paraules *irritació* i *racionalitat* estan emparentades. L'interessant del concepte d'**irritació** és que ens mostra que l'enuig bloqueja (o si més no altera) les facultats cognitives, o millor dit, cognitivoemocionals.

5.4.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics

En aquest apartat, descrivim les manifestacions neurofisiològiques (facials i corporals, internes i externes) que hem detectat entre els conceptes cognitivoemocionals d'abast mèdic. Són les següents: la respiració, la temperatura, la freqüència cardíaca i les alteracions de la pell.

a) Les manifestacions internes corporals

- Respiració

La respiració agitada i fatigosa constitueix un dels indicis fisiològics de l'**angoixa**: el concepte d'**agitació** pot descriure la persona que respira molt de pressa per motius psíquics, mentre que el concepte de **fatiga** fa referència a la pèrdua de força física després d'haver treballat massa. Originàriament, aquest darrer terme s'aplicava als cavalls, als quals se'ls feia cavalcar fins a l'extenuació; avui en dia, sol designar el cansament que sobrevé després d'haver fet un gran esforç físic o intel·lectual.

D'altra banda, el concepte d'**agonia** al·ludeix a la respiració que experimenta canvis disruptius bruscos, característica de la persona que és a punt de morir.

- Temperatura

En l'**angoixa** i l'**angúnia**, l'augment de la temperatura corporal no es justifica per una causa física exterior, sinó per un estímul que pertorba la tranquil·litat o la quietud de l'ànim: la percepció o anticipació d'un fet més o menys perillós o desagradable que pot ser imminent (i per tant, real en un futur proper) o temut (i per tant, sense fonament real). En qualsevol cas, el sistema nerviós de l'organisme activa tots els mecanismes necessaris per poder fugir, ben igual que en el **rubor** (que analitzem dins el marc de la vergonya). I un d'aquests mecanismes, en efecte, és l'augment de la temperatura.

Ara bé, mentre que el concepte d'*angoixa* remarca més aviat l'estímul d'una atmosfera *carregosa* i calorosa (igual que **basca**, que és sinònim de *calor*), el concepte d'*angúnia* (i també el d'**ansietat**) focalitza la percepció de l'activitat del cor.

• Freqüència cardíaca

De tot el nostre corpus, l'etiqueta més transparent d'aquest grup és la de **sobrecor**, 'gran ansietat'. Així mateix, l'acceleració de la freqüència cardíaca (del *batec del cor*, que diem col·loquialment) és típica de l'**angoixa**, la **basca**, l'**angúnia**, l'**ansietat** i el **rubor**. La diferència entre aquests conceptes és que els d'*angúnia* i *ansietat* emfasitzen l'activitat del cor, sensació que pot portar l'experimentador a pensar que s'està morint. Això darrer és, justament, el que ocorre en l'**agonia**, ja que el malalt percep anomalies en el funcionament del cor.

Pel que fa als efectes clínics de les disfuncions cardíques d'origen psíquic, valgui'ns aquestes paraules del psiquiatra Salvador Guinjoan (les negretes són nostres):

Diversas manifestaciones culturales, religiosas y la propia intuición sugieren que de alguna manera «estar tristes nos hace doler el corazón». En los países anglosajones, de algo doloroso emocionalmente se dice que es *heartbreaking* ('que rompe el corazón'). Y según las «Escrituras» (*Eclesiástico* 38,19), «la tristeza origina la muerte y la tristeza del corazón consume el vigor» [...].

Hoy sabemos que **la depresión lastima al sistema cardiovascular**. En personas sanas del corazón, padecer depresión aumenta las posibilidades de desarrollar problemas coronarios. Más aún, en personas que ya tienen problemas cardíacos, la depresión aumenta tres veces la mortalidad de origen cardiovascular [...].

La tristeza activa una serie de *cascadas* de eventos corporales que inicialmente resultan adaptativos a las situaciones de estrés, pero que cuando se prolongan, terminan dañando al corazón y a los vasos sanguíneos [...].

Una de las vías de daño corporal mejor estudiadas es la que involucra al sistema nervioso autónomo [...]. No elegimos que nos lata más rápido el corazón, ni que nos traspiren las manos, o que nos suba la presión, cuando nos sentimos nerviosos o angustiados. De ahí el nombre de *autónomo*. El sistema nervioso autónomo tiene dos divisiones: simpática y parasimpática. La sección simpática [...] es la que se activa en situaciones de peligro, y prepara el cuerpo para la pelea o la huida. La sección parasimpática se activa en situaciones de relax, tranquilidad y placer. Durante los estados depresivos el simpático trabaja a más no poder, y el parasimpático está inhibido. Esto lo sabemos estudiando con mucha precisión pequeñas variaciones en los latidos cardíacos que nos permiten saber cuándo está activo un sector y cuándo el otro.

Si bien al principio este perfil de actividad nerviosa autonómica es adaptativo (prepara al cuerpo para el estrés), cuando la situación se prolonga predispone a los vasos

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

sanguíneos a que acumulen grasa y sectores inflamados en sus paredes, produciendo aterosclerosis. A su vez, el corazón trabaja más de lo que puede aguantar y se vuelve más sensible a arritmias malignas que pueden terminar en un episodio cardíaco muy serio [...].

La depresión también produce que la sangre coagule más fácilmente y que las plaquetas (que son *pedacitos* de células que normalmente obturan las hemorragias) se agreguen también más rápidamente, favoreciendo la aparición de *trombos* (coágulos) dentro de los vasos. Es así como las arterias coronarias se tapan y se producen déficits de irrigación sanguínea en el corazón.

Entonces, vemos que **la depresión, lejos de ser tan solo un estado psicológico desagradable, es un verdadero estado corporal que puede producir daños a veces irreversibles**, y que por esos motivos requiere la consulta sin demora y tratamientos médicos adecuados.

(2016: http://entremujeres.clarin.com/vida-sana/salud/tristeza-corazon-cardiovascular-depresion_0_1334272457.html).

b) Les manifestacions externes corporals

- Alteracions de la pell

Recollim aquí els conceptes de **macilència** i **marriment**, que no són gens habituals. La macilència descriu l'aspecte pàl·lid i cansat de la persona que pateix alguna disfunció física. De *marriment*, per contra, no n'hem trobat gaire informació: no hi ajuda el fet que no hi hagi una equivalència directa en castellà. En tot cas, segons el DCVB, sembla que *marriment* prové del germànic occidental *marjan* ('irritar'): faltaria saber si aquest origen apel·la al valor fisiològic d'*irritació* o si es correspon amb el valor psíquic. De tota manera, el fet que *marriment* sigui sinònim de *melancolia* (concepte que hem analitzat amb els d'abast psíquic i mèdic), ens fa pensar que té més relació amb el valor psíquic.

I quant al concepte d'**irritació**, que acabem d'esmentar, té relació de causa i efecte amb el de **rubor** i, antigament, amb el valor obsolet de *frisança* o *frisor* (vegeu § 5.1.2): la picor, en definitiva, és efecte de la irritació i del rubor. El més interessant, però, és que el verb *irritar-se* entronca amb el procés cognitivoemocional d'enuig, ja que és sinònim d'*alterar-se* i d'*esverar-se*.

5.4.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural

En aquest apartat, desenvolupem els paràmetres que comparteixen propietats neurofisiològiques i propietats socioculturals. Entre els conceptes d'abast mèdic, n'hem trobat sis: la vida com a procés que culmina en la mort, el procés de mareig–desmai, el procés de debilitat–cansament, els aspectes vocals i la crida d'auxili, el valor col·lectiu, el desplaçament del valor neurofisiològic a favor del valor psíquic i el desplaçament del valor psíquic a favor del valor neurofisiològic.

a) La vida com a procés que culmina en la mort

La relació entre els conceptes de *mort* i *ficar* que desglossàvem a *acorament* (vegeu § 5.1.3 a)) esdevé explícita a **mortificació**: mortificar consisteix a produir la mort, si bé sovint es tracta d'una mort psíquica o metafòrica que es vincula amb el patiment. Així mateix, en l'àmbit mèdic, aquest concepte descriu el procés en què el moribund perd les forces vitals, semblantment al concepte d'**agonia**.

El concepte d'*agonia*, però, també pot referir-se a una energia pràcticament *consumida* i *acabada* (per exemple, la llum solar a certa hora del dia) o a un esdeveniment, el qual té un inici i un final més o menys programats o dilatats segons la formalitat (pensem en una festa o en una conferència). Aquests valors derivats, però, no són gaire habituals.

I també recollim el concepte de **defalliment** o **defallença**, que antigament tenia tres valors que han desaparegut: el que ens interessa en aquest paràmetre, 'deixar de viure'; 'deixar d'anar a un lloc'; 'deixar d'ajudar' i 'deixar de fer (una acció)'.

b) El procés de mareig–desmai

En l'àmbit psíquic, existeix el verb *desmaiar* (no pronominal), però en aquest règim és inaudit: el concepte de **desmai** sol designar l'estat final del procés de mareig o nàusea, igual que el de **destret**. Aquest altre concepte descriu, en l'àmbit mèdic, el malestar que sent el pacient afectat per la basca i l'angúnia; i en l'àmbit clínic, la situació de gravetat accentuada del malalt, valor que es relaciona amb el concepte

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

d'**agonia** i amb el valor que tenia *desengany* antigament (vegeu § 5.1.3 a)). El concepte de **sobrecor** n'és un sinònim quasi absolut, ja que també té el valor de 'gran ansietat'.

Doncs bé, la **basca** i el **basqueig**, i en particular en plural *basques*, es relacionen amb el mareig en tant que efecte del fàstic, ja sigui per un estímul físic o per un estímul psíquic. I pel que fa a l'**angúnia**, igual que l'**angoixa** i el *disgust* (que hem analitzat entre els conceptes d'abast general), pot provocar marejos, però no necessàriament a causa del fàstic.

Els conceptes d'*angoixa* i *angúnia* tenen en comú amb el d'**ànsia** l'ètim *anxia* ('angoixa'). Així mateix, dialectalment, l'ànsia es relaciona amb la nàusea: el DCVB recull aquest valor a Castelló, Fraga, Maestrat, Benilloba i Crevillent. Notem, a més, que aquesta relació conceptual entre la inquietud i el mareig és anàloga a la que hi ha a *frisança* o *frisor* (que hem analitzat amb els conceptes d'abast general).

El concepte de **desgana** és en part sinònim del de *desmai*, ja que, tal com recull el DCVB, en alguns indrets designa la pèrdua dels sentits per *defalliment* o *defallença* (Penarroja, Tortosa, Morella, Benassal) (DCVB). Val a dir que els valors generals d'aquest concepte són els mateixos que els de *desdelitar* (concepte que hem analitzat amb els conceptes d'abast general), ja que la desgana sol fer referència o bé a la pèrdua de gana, que entenem com un índex de desorganització fisiològica; o bé a la falta o la pèrdua de *ganes* de fer una activitat, fet que limita amb el fàstic.

Pel que fa al concepte de **defalliment** o **defallença**, el DCVB ja recollia com a obsoletes la majoria d'accepcions verbals (vegeu § 5.4.3 a)). L'únic valor similar que perdura és el de l'adjectiu *decaigut* (que hem analitzat amb els conceptes d'abast general): el procés de malaltia, si s'ha de produir, encara és incipient. En altres paraules, el defalliment o defallença focalitza el moment en què comencen a fallar les forces físiques o, de vegades, psíquiques.

Vegem ara un petit grup de conceptes que no focalitzen la força antagonista que sotmet l'experimentador a un malestar o a una malaltia, sinó l'efecte del cansament. El concepte de **llangor** o **llanguiment** (de *languidus*, 'dèbil, sense força') pot designar la pèrdua d'energia, sovint com a índex d'una malaltia, però sempre fisiològica. Semblantment, el concepte de **macilència** es refereix a l'aspecte pàl·lid i cansat d'una persona que pateix alguna disfunció física. Etimològicament, aquesta paraula prové del llatí *macilentus*, derivat de *macer* ('prim'), que és l'origen del concepte *demaclarar*.

Per extensió, el concepte de *macilència* també s'aplica a qualsevol objecte que està

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

quasi *acabat* (concepte que hem analitzat amb els conceptes d'abast general), que desprèn poca energia: en aquest sentit és sinònim de **consumpció**. I és que, en l'àmbit físic, la consumpció designa la pèrdua d'energia que experimentem després d'estar hores sense ingerir cap aliment; i en l'àmbit psíquic, la consumpció es relaciona amb la inquietud: per moure'ns, ja sigui físicament o mentalment, les persones necessitem energia. Ara bé, si no la gestionem de manera adequada, maldem i consumim els recursos finits del cos i de l'ànima, del cor i del coratge.

Sembla, en fi, que hi ha una connexió perceptiva entre la gana i el neguit (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012), similar a la que Lenz (2006) va trobar entre el desig i la gana (vegeu § 4.6): fixem-nos que els conceptes de *desig* i de *neguit* són pràcticament sinònims al d'anhel.

c) El procés de debilitat–cansament

Els conceptes de **feblesa** i **debilitat** estan emparentats etimològicament: l'adjectiu *feble* prové de *fleBILE*, que significava 'deplorable', però per analogia amb *debile* va passar a significar 'dèbil, flux'. Doncs bé, aquests dos conceptes impliquen una força antagonista que disminueix d'intensitat d'una manera més o menys anòmala o disruptiva, independentment del caràcter animat o inanimat de la força agonista: per exemple, la pluja que amaina, la salut que no millora (com hem vist al concepte de **prostració**) o la persona que no té coratge per fer front a una decepció. És feble o dèbil, en fi, qualsevol objecte que no podem sostenir o aguantar (per exemple, un tronc) o, en una dimensió psíquica o social, qualsevol persona que perd poder (per exemple, un polític que cada vegada exerceix menys influència internacional).

El terme **lassitud** prové del llatí *lassus*, que al seu torn remet a l'arrel indoeuropea **le-* ('deixar anar, afluixar'), present al mot llatí *lenis* ('dèbil'). Es tracta d'una paraula inaudita, a favor de *fatiga* o de **cansament**, que designa la pèrdua de força, sigui física o psíquica (sovint intel·lectual). És interessant recollir que, antigament, *cansar* i *defallir* havien estat sinònims en els valors 'deixar d'anar (per un camí)' i 'deixar de fer una cosa'.

Per acabar, fem dos apunts dialectals que consigna el DCVB. El primer: al Gironès hi ha un valor d'**aixafament** que fa referència a l'acció de riure sense parar, fins al punt de cansar-se físicament. I el segon: a l'Empordà, hi ha un ús que relaciona l'**ànsia** amb la

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

mandra extrema, la qual limita amb el fàstic (*Voldria anar a Palafrugell, però me dona una ànsia, amb tanta calor!*). Val a dir que la presència del terme *calor* en l'exemple del DIEC és casual, però pot induir a una confusió: l'important és que els motius de la mandra d'anar a Palafrugell poden ser molt diversos.

d) El valor col·lectiu

El concepte de **commoció** sol designar l'agitació amb què es sacseja una col·lectivitat. Val a dir que, avui en dia, aquest concepte se centra en els processos psíquics.

e) Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic

En aquest punt, hem de recollir un concepte inaudit i dos que tenen ressonàncies religioses. Així, **malanança** significava 'malaltia, pertorbació de l'estat de salut' (DIEC), i en particular 'infecció' (DCVB); avui en dia, en canvi, la malanança només es refereix a la mala fortuna o desgràcia, tal com expressa la unitat fràsica *anar mal dades*. Quant al concepte de **mortificació**, antigament designava els càstigs corporals que s'afligien alguns creients per domar les passions carnals (DCVB). I la **prostració** era l'acció que consistia a llançar daltabaix una entitat o bé a abaixar-la profundament.

f) Desplaçament del valor psíquic pel valor neurofisiològic

Per bé que avui en dia l'etiqueta **lassitud** no és gens comuna (si de cas, la coneixen els lectors de Josep Carner, que la feia servir bastant), antigament era un sinònim d'*infelicitat* i de *desgràcia* (DCVB): la direcció d'aquest canvi semàntic ens fa pensar que, com defensen Javier Valenzuela i Joseph Hilferty (2012), el significat primigeni no sempre és el físic. Tanmateix, també pot ser que l'ús hagi consolidat només el valor físic, en lloc de fixar una distribució complementària amb el concepte de *desalè* (que hem analitzat amb els conceptes d'abast psíquic i mèdic).

5.4.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica

Alguns processos cognitivoemocionals construïts i alguns valors de caràcter més o menys psíquic tenen punts de contacte amb diversos conceptes de tristesa o angouxa. En aquest apartat, doncs, abordem un conjunt de valors específics mínimament recurrents (l'empatia i la compassió, la maldat i la dolentia, l'engany, la burla i l'ofensa) i els processos cognitivoemocionals construïts amb què concorre el procés de tristesa i angouxa (en el cas dels conceptes d'abast mèdic, la sorpresa, la por, la vergonya i l'enuig).

a) Alguns valors específics

- Empatia i compassió

El concepte de **commoció** ens recorda que, sovint, les tragèdies desperten la necessitat d'ajudar el col·lectiu afectat, ja sigui amb béns de primera necessitat o amb el consol de la paraula. I justament perquè ajudar és *descarregar*, *alliberar* (de patiments, de preocupacions), tenim també el concepte d'**alleujament**, que prové del llatí vulgar *alleviare* ('llevar pes'): alleujar pot consistir a treure part de la càrrega d'un lloc (una caixa, un vehicle, etc.) o a fer més *suportable* el sofriment físic o psíquic d'una altra persona, o sigui, a descarregar-la del dolor o les lloses mentals que li *pesen* i la mantenen reclosa en el seu espai interior.

- Maldat i dolentia

Com hem vist més enrere, els conceptes de **mal** i **dolent** remeten al llatí *malus* ('dolent'). Doncs bé, com a adjectiu, *dolent* ha desplaçat algunes funcions de *mal*: antigament, es deia *un home mal*. I com a adverbi, *mal* sol invocar l'adversitat de l'interlocutor (*Mal te morissis!*, DCVB).

D'altra banda, el concepte de **mortificació** designa l'acció de provocar patiment, això és, de torturar o turmentar algú.

• Engany

El concepte de **confusió** descriu el fet d'amagar la veritat o part de la veritat a una persona perquè no tingui la possibilitat de *defensar-se*. La **quimera** pot donar compte de la creació imaginària que es pren com una realitat: en aquest valor hi ha implícita la idea d'*il·lusió* (el concepte de *desil·lusió* l'hem analitzat amb els d'abast general). I l'**ensopiment** es relaciona amb l'engany per mitjà de l'acció d'adormir algú:¹⁰¹ el motor d'aquesta acció pot ser una causa (una substància que *enganya* el dolor del pacient) o un agent (una persona que vol treure algun profit de la víctima).

• Ofensa

El concepte de **dolor** pot designar el sentiment d'haver ofès Déu (DCVB).

b) Relació amb altres processos cognitivoemocionals construïts

Per a la teoria categòrica de les emocions, l'enuig, la por, el fàstic i la sorpresa (així com la tristesa i l'alegria) són emocions bàsiques; mentre que per a la teoria dimensional pertanyen a l'eix d'atracció–aversió (Scherer 2000 i Redolar 2013). En la teoria de components múltiples, s'entenen com a fenòmens cognitivoemocionals que combinen aspectes temàtics (neurofisiològics i, en part, socioculturals) i aspectes variants (psíquics o subjectius i, en part, socioculturals).

Notem, a més, que l'eix d'atracció–aversió de què parlen els psicòlegs té punts de contacte evidents amb els esquemes d'imatge d'ATRACCIÓ, BLOQUEIG, CONTRAPRESSIÓ, POSSIBILITACIÓ, ELIMINACIÓ DE BARRERES i CONTACTE de Mark Johnson (1991 [1987]); i amb l'esquema d'imatge de FORÇA de María Sandra Peña (2003, 2008 i 2012), desglossat en un primer nivell en els esquemes d'ELIMINACIÓ DE BARRERES, CONTRAPRESSIÓ, BLOQUEIG i COMPULSIÓ, i en un segon nivell en els esquemes d'imatge D'ATRACCIÓ I REPULSIÓ, POSSIBILITACIÓ i DESVIACIÓ.

¹⁰¹ Aquesta relació conceptual amb l'adormiment també l'hem constatat a *abaltiment*. Aquest concepte, però, és d'abast general i s'emmarca més clarament en el model cognitiu idealitzat de BATALLA.

• Sorpresa

Com ja hem vist, un dels valors de **cop**, i especialment d'**impressió**, és el de 'marca que es deixa en l'ànim d'algú'. Doncs bé, encara que ni el DIEC ni el DCVB ho consignin, les impressions psíquiques constitueixen experiències que sobrevenen inesperadament, o sigui, per sorpresa, tot i que no tenen per què ser negatives. La **commoció**, en canvi, sobrevé arran d'un fet imprevisible però desgraciat i, sovint, col·lectiu.

El concepte d'**estupor** designa l'estat d'immobilitat física i psíquica en què es queda l'experimentador d'una sorpresa extremadament colpidora, i que hem constatat en els conceptes d'abast general (entre els quals hi ha *estupefacció*) i en els d'abast psíquic i mèdic.

Així mateix, hi ha casos en què la sorpresa bloqueja momentàniament la facultat de parla. És el que passa en l'**aixafament**.

• Por

En aquest grup, hi encabim els conceptes d'**angoixa**, **intranquil·litat** i **ànsia**. Els dos primers impliquen l'anticipació d'una força adversa (real o imaginària), mentre que l'ànsia es relaciona amb un anhel o desig vehement (per exemple, cobrar o saber qui guanyarà un partit). Tots tres, però, tenen en comú el moviment interior (això és, la profusió d'imatges neurals i mentals), que de vegades es desborda i esdevé exterior. L'ètim d'*intranquil·litat* és molt clar en aquest aspecte, ja que, com *inquietud*, remet a una arrel indoeuropea *k^wejə ('estar quiet, tranquil').

• Enuig: del cansament a la fatiga

El **cansament** consisteix en la pèrdua de força a causa d'una molèstia més o menys enutjosa, com ara la mandra o el tedi, que la teoria dels humors identificava amb la mucositat i amb una actitud indolent. Així mateix, la **fatiga** descrivia el retard en un tracte o obligació (DCVB), cosa que sens dubte enutjava a qui havia d'esperar. No debades, aquest concepte va significar, successivament, *cansar*, *molestar* i *importunar*

- Enuig: la força de contenció

La **quimera** conceptualitza la força que vessa i rebenta, valor que ens fa pensar en l'esquema d'imatge de PLE-BUIT de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012). I és que la impaciència és una força antagonista que es dispersa en forma d'enuig.

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. El delit

Els conceptes de **desgana** i d'**ensopiment** poden fer referència a la pèrdua de gana, que de vegades (però no sempre) pot ser un indicatiu de malaltia.¹⁰² En aquest sentit, l'ètim del primer concepte és transparent, ja que està format amb el lexema *gana*. Notem, justament, que aquest lexema també és la base de la unitat fràsica *tenir ganes de* [+acció], que en molts contextos introdueix un valor psíquic (per exemple, *Tinc ganes de veure't*).

- Enuig: la facultat perceptiva de gust. El fàstic i el disgust

Els conceptes d'**angoixa** i **angúnia** es relacionen tant amb el fàstic físic (o disgustos sensorials) com amb el fàstic psíquic (o disgustos sentimentals, que són els habituals), ja que coincideixen bastant en els símptomes, com ara la **basca**. Ara bé, el concepte de *disgust* apareix més elaborat a *angúnia*: podem dir que el disgust psíquic equival al neguit (*estar angoixat*), mentre que el disgust físic equival al fàstic (*fer angúnia*). En definitiva, ens pot desagradar una cosa que percebem amb els òrgans del sentits o que experimentem d'una manera més subjectiva.

En canvi, l'**angúnia** focalitza més aviat el motiu de la basca o el mareig: el fet de percebre un estímul que ens suscita aprensió o fàstic (per exemple, una ferida). Aquest valor és molt semblant al que apareix, dialectalment, a **ànsia**, concretament en plural: el DCVB recull un ús a Castelló, Fraga, Maestrat, Benilloba i Crevillent (sense exemple).

¹⁰² Sobre la relació entre el símptoma (PART) i la malaltia (TOT) en la lingüística de corpus, vegeu Alegri (2015).

- Vergonya

El DCVB recull un valor de **confusió** que defineix aquest concepte com la torbació produïda per la vergonya: l'experimentador no sap ben bé com reaccionar i es queda *bloquejat*, sense saber què dir per desenredar la confusió.

6. Els recursos de la llengua

Al segon i darrer capítol de la part pràctica d'aquesta tesi, acabem d'explotar el corpus per mitjà del que hem classificat com a *recursos de la llengua*. Aquests recursos que poden ser semàntics (relació amb altres dominis, ètims no llatins i presència d'un animal), lexicològics (formació de mots i onomatopeies) o sintàctics (valors concessius i construccions possibles en un grup de conceptes amb algun valor cognitivoemocional).

Com en el capítol anterior, distribuïm l'explicació en quatre apartats lexicosemàntics: «Conceptes d'abast general» (vegeu § 6.1), «Conceptes d'abast psíquic» (vegeu § 6.2), «Conceptes d'abast psíquic i mèdic» (vegeu § 6.3) i «Conceptes d'abast mèdic» (vegeu § 6.4).

6.1 Conceptes d'abast general

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, pertanyen al lèxic comú de la llengua catalana.

6.1.1 Relació amb altres dominis

En aquest apartat, recollim els valors que són propis d'altres àrees recurrents. Si no indiquem el contrari, extraïem la informació del diccionari normatiu.

a) Agricultura

El concepte de **moix** pot designar una herba que trobem a les vores de camins de les contrades mediterrànies d'hivern temperat. I el de **capficament**, el resultat d'encorbar i colgar sota terra una branca perquè posi arrels.

b) Antropologia

El **desencant** o **desencantament** pot fer referència a l'acció de pronunciar una fórmula ritualitzada per manifestar un poder ocult sobre algú o alguna cosa.

c) Arquitectura

En una fortificació, la **tenalla** dona nom a l'obra exterior que forma un o dos angles obtusos entrants entre dos bastions. I la **càrrega**, a la força que actua sobre una estructura.

d) Art

La **misericòrdia** pot designar l'element que sobresurt a la part inferior dels seients del cor d'una església i que permet de repenjar-s'hi fent l'efecte d'estar dret. I la **Pietat** és la representació iconogràfica derivada del cicle de la passió que ens mostra la Mare de Déu sostenint el fill mort.

e) Astronomia

En aquest domini, trobem una munió de conceptes. Val a dir que no tots conserven el valor astronòmic, i per això el DIEC no sempre els assenyala com a exponents d'aquest àmbit. Aquesta llacuna l'hem compensat amb el DCVB i amb la web «Etimologías de Chile», que ens permeten d'accedir a la mirada diacrònica de la qual manca el diccionari normatiu.

La paraula **desengrescament** deriva de *gresca*, que, igual que *atzar*, designava un joc, en aquest cas de daus.¹⁰³ El terme **atziac** prové del llatí *aegyptiacus*, 'dia egipci', per

¹⁰³ La paraula *atzar* prové de l'àrab *az zah*, que originàriament significava 'flor'. Més tard va passar a designar la marca que donava sort a la taba, l'antecessor del dau quadrat que coneixem avui en dia. La taba era un os astràgal d'un mamífer com ara una ovella o una cabra, i es marcava amb una flor el costat al qual se li atribuïa la (bona) sort (<http://etimologias.dechile.net/?azar>). Concebem l'*atzar* com la causa que assignem a un esdeveniment quan se'ns escapa la causa objectiva que pot explicar-lo. Així mateix, fa referència a qualsevol circumstància que sigui fortuïta, o sigui, que vingui de la fortuna o de la casualitat.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

al·lusió a les deu plagues que, segons l'Antic Testament, van assolir Egipte (DCVB). Aquest adjectiu, inaudit, és sinònim d'**infaust**, que prové del lexema *fastus*, 'feliç, favorable' (<http://etimologias.dechile.net/?infausto>).

Els conceptes de **desastre**, **malastre** i **malastrugança** estan formats a partir del lexema *astre* ('estrella'): el *desastre* designava el cataclisme en què una estrella es disgregava fins a desaparèixer de la vista humana. Com que l'astrologia atribuïa els canvis terrestres a la força (antagonista) dels astres, els desordres celestes es van interpretar com un auguri de desgràcies i catàstrofes (<http://etimologias.dechile.net/?desastre>). Avui en dia, en canvi, aquests conceptes focalitzen l'efecte, l'estadi final d'un esdeveniment que no ha reeixit.

La paraula **infelicitat** està formada amb el lexema *felix*, 'fèril, fecund' (<http://etimologias.dechile.net/?feliz>): tot allò que no produeix no és feliç.¹⁰⁴ Així mateix, la infelicitat pot referir-se a la dissort. Semblantment, les paraules **infortuna** i **infortuni** estan formades amb el lexema *fortuna* ('sort'); justament, aquest lexema prové del verb *ferre* ('portar, carregar'), que també va donar *fèril* (<http://etimologias.dechile.net/?infortunio>). I el terme **dissort** està format amb el lexema *sortis*, que es referia a una divisió *a sorts* (aquesta unitat fràsica no pot ser més il·lustrativa) de terres de treball de fecunditat variada (<http://etimologias.dechile.net/?suerte>). Per consegüent, hem passat de concebre *tenir* (només) *la bona sort* (entenent la sort com una entitat tangible) a també poder *tenir bona sort* (entenent la sort com una entitat intangible, en particular com un marc atzarós). Tanmateix, aquest canvi semàntic no impedeix que continuem concebant la sort com un objecte que s'agafa, això és, com un reflex de l'esquema d'imatge general de REGIÓ DELIMITADA (Peña 2003, 2008 i 2012): molt sovint, diem que *tenim sort* o que *hem tingut la sort de* (aconseguir algun objecte o objectiu). Col·loquialment, però, més que de *dissort* solem parlar de (*tenir*) *mala sort*, unitat fràsica que caracteritza la circumstància d'aquell a qui l'atzar li ha estat *desfavorable* i no li ha portat *fortuna*.

El concepte de **pega** prové del llatí *pix* ('substància negra, viscosa i enganxosa'), d'on tenim *picare* ('enganxar') i, d'aquí, el verb llatí *pegar* ('donar cops'). I és que avui en dia concebem la mala sort com una força antagonista de dos tipus: o bé com una substància que s'enganxa temporalment a l'atzar d'una persona, o bé com una llosa que *pesa* fins al punt de provocar dolor.

¹⁰⁴ Aquesta relació conceptual ens recorda els actes de parla *feliços* de la pragmàtica anglesa, que en català anomenaríem *actes de parla reeixits*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Però la força antagonista que ens *pesa* per excel·lència és la força desconeguda a la qual atribuïm el destí ineludible, la **fatalitat**: quan ignorem les causes dels infortunis que ens ocorren, podem relacionar-los amb el fat (<http://etimologias.dechile.net/?fatal>). D'aquí ve, precisament, l'adjectiu **enfadat**, que està format amb el lexema *fatum* ('destí'): originàriament, *enfadar-se* significava 'lliurar-se a la fatalitat a causa del tedi, rendir-se al fat' (<http://etimologias.dechile.net/?enfadar>).

Així mateix, el concepte d'**adversitat** prové del llatí *adversus* ('contrari'), que d'aquí va donar *adversitate*, ('contrarietat, infortuni'). Observem que els adjectius literals *contrari* i *advers* es corresponen amb els noms metafòrics *contrarietat* i *adversitat* respectivament: les circumstàncies favorables són forces que ens venen de cara, mentre que les circumstàncies adverses són forces que se'ns giren *en contra* (un cop més, la unitat fràsica és ben gràfica). Així doncs, el concepte d'*adversitat* expressa la creença en un final inexorable en què la sort no ens acompanya (<http://etimologias.dechile.net/?adverso>).

Semblantment, el **revés** és la part oposada, contrària, adversa, d'una entitat que té dues cares, prototípicament una de bona i una altra de dolenta que n'és el revers. I pel que fa a **desfavor**, diem que és *desfavorable* tot allò que va contra els nostres objectius i expectatives, ja sigui per mor d'una persona que s'hi oposa o perquè les circumstàncies ens obliguen a anar per un altre camí.

Justament, entre altres possibilitats (no gaires), les persones podem circular per l'esquerra o per la dreta. Aquí és hem de donar compte de la paraula **sinistre**, que prové del llatí *sinister* ('esquerre'): l'extensió semàntica s'explica perquè, en alguns rituals romans, els auguris eren positius o negatius segons el costat per on volessin els ocells (<http://etimologias.dechile.net/?siniestro>). De tota manera, aquest concepte normalment designa els indicis que anticipen una desgràcia, igual que els conceptes de **malaurena** (del llatí **male auguratu*, 'malfadat, objecte de mal averany', DCVB) i **desventura** i **malaventura**.

I els conceptes de **desencís**, **desengrescament** i **desencant** o **desencantament** són sinònims que ens remetent a situacions en què la il·lusió es *perd* per algun motiu específic: ens desencantem (o desencisem, o desengersquem) *amb* algú o alguna cosa. Des d'aquests darrers conceptes, per tant, concebem la realitat com un miratge captivador, encisador, però que tard o d'hora perd màgia o fascinació.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

f) Biologia

La **conformació** pot introduir l'estructura i arranament de les parts que formen un cos organitzat, això és, un òrgan.

g) Botànica

La **mustiguesa** és la qualitat del que s'ha dessecat per l'excés de sol o per la falta d'humitat.

h) Defensa

El domini de defensa té un vincle molt directe amb el model cognitiu idealitzat de BATALLA, que hem tractat a fons al capítol anterior. Doncs bé, el concepte de **càrrega** pot donar nom a l'acció de carregar una arma de foc per la boca del canó. El concepte de **desfet** se sol aplicar a l'acció de desfer-se un exèrcit. La **misericòrdia** és el petit punyal amb què es donava el cop de gràcia a l'adversari caigut. I quant al concepte de **desbaratament**, encara que el DIEC no en recull una accepció pròpiament de defensa, proporciona la definició següent per al verb: «derrotar; posar en fuga desordenada un exèrcit, un estol, etc.».

i) Dret

La **pena** pot referir-se al càstig que un jutge o un tribunal imposa a qui ha comès un delictes o una falta; el concepte de **suplici** designa la pena corporal greu, mentre que l'adjectiu **afectat** es refereix al fet d'imposar un gravamen jurídic a un bé. El **clam** consisteix en una al·legació formal que es redacta per un tort o un crim comès. El concepte de **dol** pot tenir el valor legal inusitat: 'engany, frau a un contractant'. I el concepte d'**estranyesa**, també inaudit en aquest àmbit, pot fer referència a la situació d'allunyar algú del seu país, d'una companyia, etc.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

j) Enginyeria industrial

Un valor que entronca perifèricament amb el concepte de **desànim** o **desanimació** és el d'*ànima*, que pot designar la part central d'un perfil metàl·lic, d'una biga, que n'uneix les ales.

k) Esports

En esgrima, el concepte de **tocat** s'aplica a l'acció d'encertar l'adversari. I en lluita, a la de tocar el tapís amb les espatlle, fet que comporta la derrota.

l) Explotació animal

Igual que en el domini de la biologia, el concepte de **conformació** pot designar l'estructura i arranament de les parts que formen un cos organitzat, és a dir, un òrgan. D'altra banda, el **tou** (en aquest cas és un nom) designa l'arna. I el **bram** i l'**udol** descriuen el crit prologat i planyívol d'alguns animals, com ara l'ase.

m) Filosofia

El **pessimisme** és una doctrina que afirma que el món és dolent, ja que entén que el mal triomfa sobre el bé; aquesta visió no deixa de ser un reflex del principi de negativitat de Baumeister et al. (2001), segons el qual l'evolució ha fet que percebem preferentment els estímuls negatius. La **caritat** pregona la generositat del proïsme. I la **contrarietat** consisteix en la relació que hi ha entre dues proposicions contràries.

D'altra banda, la **infelicitat**, la **desmoralització** i el **desànim** o **desanimació** fan referència a l'estat d'ànim *baix*, *alterat*. No debades, l'*ànima* és una entitat intangible molt present tant en la filosofia com també en la religió: pot constituir el principi vital dels éssers vius, especialment de l'ésser humà; la seu de la intel·ligència, la voluntat i la sensibilitat; i l'entitat concebuda com una substància espiritual, diferent del cos i immortal.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

n) Física en general

En aquest àmbit, la **càrrega designa** la quantitat d'electricitat que posseeix un cos, una partícula, etc. I la **gravetat** es refereix a la gravitació terrestre.

o) Genealogia i heràldica

En heràldica, l'*ànima* (cf. **desànim** o **desanimació**) descriu la llegenda d'una divisa, mentre que la *paciència* (cf. **impaciència**) es representa amb un brasier que envolta la salamandra. I la **pietat** és la representació de les gotes de sang que cauen de les ferides del pit d'un pelicà, que produeix ell mateix per alimentar els seus polls.

Així mateix, el concepte de **sinistre** situa la persona que està a la dreta de qui mira. La **càrrega** és la peça, moble o figura que es posa dins el camper d'un escut; i l'**alteració**, la transformació que sofreix una càrrega primitiva al llarg del temps. Finalment, pel que fa al concepte de **crit**, la unitat fràsica *crit de guerra* serveix per reunir els combatents al camp de batalla sobre la seva bandera (vegeu § 5.1.1 a)).

p) Geologia

El domini de la geologia ens recorda la imatge de *ruïna* que hem desglossat al capítol anterior. Així, el concepte d'**enfonsament**, com a valor físic i literal, es pot aplicar al moviment de descens d'una massa rocosa respecte al nivell que tenia o al de les masses circumdants. El **cataclisme** dona nom al trastorn físic sobtat, violent i destructiu, que es produeix a la superfície de la Terra a causa d'una inundació, d'un terratrèmol, d'una erupció volcànica, etc. El concepte d'**alteració** descriu la modificació de les propietats físiques i químiques d'un mineral o d'una roca per efecte dels agents atmosfèrics i de les aigües subterrànies o termals; i el concepte de **càrrega**, al conjunt de materials sòlids que transporta l'aigua, el vent o el glaç. Per acabar, el concepte de **catàstrofe**, que és el més psíquic d'aquest grup, fa referència al de *consternació*, és a dir, al daltabaix, a l'esdeveniment marcat per la calamitat o el desastre.

k) Indústria química

L'**atrició** descriu la disminució de la grandària de les partícules d'un sòlid granulat a causa d'un xoc, un fregament, etc. Notem que en aquest concepte hi ha present la imatge de *cop*, que hem desglossat dins el model cognitiu idealitzat de BATALLA al capítol anterior. I el concepte de **pega** designa la substància negra o de color molt fosc, extraordinàriament viscosa, que prové de la destil·lació del quitrà o de resines diverses.

r) Indústria tèxtil

El concepte d'*ànima* (cf. **desànim** o **desanimació**) pot descriure la part del fil que fa possibles propietats com ara la resistència o l'elasticitat. I el concepte de **càrrega** descriu l'aprest que augmenta el pes dels teixits per tal de millorar-ne el tacte i facilitar-ne la confecció.

s) Indústries en general

Un altre valor d'*ànima* (cf. **desànim** o **desanimació**) és el de 'peça que es col·loca entre la plantilla i la sola per omplir i reforçar l'enfranc de la sabata' (DIEC). Així mateix, la *tenalla* (cf. **tenallar**) designa un instrument format per dos alçaprens de metall creuats que serveix per estrènyer una cosa i arrencar-la, tallar-la, etc.

t) Jocs i espectacles

Hi ha tres conceptes cognitivoemocionals que també pertanyen al domini del teatre, conceptualitzat aquí com una representació espectacular: **drama**, **tragèdia** i **catàstrofe**. Fixem-nos que aquest darrer concepte perfila essencialment el final tràgic d'una representació.

u) Literatura

Aquest domini té una relació molt estreta amb l'anterior, i de fet hi comparteix els conceptes de teatre, si bé des d'una perspectiva més centrada en el contingut que en la forma. D'aquesta manera, el **drama** pot designar el gènere literari que comprèn totes les obres escrites per al teatre i, també, el gènere dramàtic que comparteix trets de la tragèdia i de la comèdia. I la **tragèdia** designar l'obra teatral o literària pròpia d'aquest gènere.

Així mateix, recollim alguns conceptes de l'àmbit de la poesia: el *conhort* (cf. **desconhort**) és un tipus de composició poètica; la **complanta**, un poema de plany (per bé que el DIEC introdueix aquest mot només com a terme general); i el **plany**, un gènere trobadoresc en què es plora la mort d'una persona.

v) Meteorologia

La majoria dels conceptes d'aquest grup fan referència al fred que entrebanca l'activitat humana, particularment per mor del vent. Així, els conceptes de **tràngol** i **bram** caracteritzen la mar moguda; i el de *bram*, a més, apel·la al soroll intens del vent tempestuós, igual que el concepte d'**udol**, si bé el DIEC aquí recull aquest significat com un valor extensiu del de *crit* (vegeu § 5.1). Un altre concepte que es relaciona amb el vent és el de **desfet**: tot i que el DIEC no l'emmarca en el domini de la meteorologia, sabem que descriu l'acció de *caure* pluja o pedra en abundància, l'acció de desfermar-se el vent, etc.

Així mateix, els conceptes de **desfavor**, **adversitat** i **amargor** (aquest darrer, inusitat en aquest valor) s'apliquen al temps *impertinent*, que no va a favor dels nostres propòsits: per exemple, si volem anar a la platja però el temps és núvol, entenem que el temps constitueix una força antagonista; pel que fa al concepte d'*amargor*, el DCVB proporciona un exemple documentat a Tortosa: *A on vas en esta amargor de temps?*.

El concepte de **congoixa**, altrament, conceptualitza la calor, en concret la calor que *fatiga* (DCVB).

w) Música

Dins el domini de la música, hi ha alguns valors que es relacionen específicament amb la cançó: la **complanta** o **plany** designa una cançó trista que versa un tema abstracte o bé sobre un fet històric o personal. La **tragèdia** i el **desencant** o **desencantament**, en canvi, entronquen més aviat amb les creences: quant al concepte de *tragèdia*, format amb els lexemes grecs *tragos* ('boc') i *oide* ('oda, cançó'), designava l'himne religiós que, en les festes dedicades a Dionís, es cantava mentre se sacrificava un boc en públic (<http://etimologias.dechile.net/?tragedia>).¹⁰⁵ I el concepte de *desencant* o *desencantament* prové del llatí *incantare*, que al seu torn es va formar a partir de *cantare*, i significa 'recitar o cantar una fórmula màgica contra algú' (<http://etimologias.dechile.net/?encantar>).

D'altra banda, és probable que el concepte d'**atabalament** provingui de *tabal* (DCVB). I acabem amb dos conceptes de notació musical: el concepte de **gravetat** pot descriure o bé el to baix o bé el tempo equivalent al *largo*, mentre que l'**alteració** és el signe musical que indica la modificació de l'altura del so d'una o més notes.

x) Oficines

La **pega** dona nom a una substància adhesiva, mentre que la **càrrega** és el dipòsit de tinta que necessiten les plomes estilogràfiques i els bolígrafs per escriure.

y) Obres públiques

En aquest camp, el concepte de **càrrega** s'aplica a la força que actua sobre una estructura.

¹⁰⁵ Aquesta imatge té reminiscències del concepte de *suplici* (vegeu § 5.1.3 a)).

z) Política

En política, la **tortura** és l'acció d'infligir a algú un sofriment cruel (físic o psíquic), a fi d'induir-lo a confessar, de vegades contra la veritat.

a') Química

El concepte de **conformació** pot apel·lar a l'arranjament geomètric dels àtoms d'una molècula en l'espai. I el concepte de **pega** designa, com hem vist en el domini de la indústria química, la substància negra o de color molt fosc, extraordinàriament viscosa, que prové de la destil·lació del quitrà o de resines diverses.

b') Religió

En els conceptes d'aquest domini, les acepcions del DCVB solen ser més específiques que les del DIEC. De fet, hi ha valors religiosos que només recull el diccionari d'Alcover i Moll, fet que no ens ha d'estranyar si tenim en compte que es tracta d'un diccionari diacrònic.

Els valors religiosos d'*ànima* (cf. **desànim** o **desanimació**) són els mateixos que hem vist en el domini de la filosofia, a *m*). El concepte de **calvari** descriu el camí del Via Crucis, empeltat d'estacions i de capelletes que commemoren els passos de la pujada de Jesucrist al Calvari: aquest concepte conté l'esquema d'imatge de CAMÍ de Johnson (1991 [1987]) i Peña (2003, 2008 i 2012) la imatge de *cop*. La **pietat** pot fer referència a la devoció per les coses santes (DCVB) o a la representació iconogràfica derivada del cicle de la passió que ens mostra la Mare de Déu sostenint el fill mort (*Pietat*). La **cari-tat** és la virtut teològica que consisteix a estimar Déu sobre totes les coses i a si mateix i el proïsme per l'amor de Déu. La **misericòrdia** és la profunda pietat o compassió que empeny a perdonar i a socórrer. I la paciència (cf. **impaciència**) és la virtut de qui sap suportar els mals sense plànyer-se'n.

L'**atrició** designa el penediment d'haver pecat, però que en realitat encobreix vergonya envers les persones del voltant i por envers un possible càstig diví. Aquest concepte és molt semblant al de **contrició**, que també expressa penediment, en aquest cas pel

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

dolor d'haver ofès Déu. El **martiri** descriu la circumstància de qui pateix turments o és castigat amb la mort per no haver renegat de la fe en Jesucrist. La **pena** consisteix en el càstig que reben les ànimes dels morts pels pecats que van cometre en vida. I el **sofri-ment** o **sofrença** pot ser la virtut cristiana segons la qual s'han d'aguantar i acceptar els fets tal com venen (DCVB), és a dir, amb resignació.

I els tres conceptes que segueixen tenen relació amb la imatge de *fosca*. Les tenebres, en plural (cf. **tenebra**), consisteixen en les matines que se celebren els tres darrers dies de la Setmana Santa, festivitat cristiana que també apareix en el concepte de *calvari*, que hem vist una mica més enrere. Els conceptes de **fúnebre** i **dol** i **condol** o **condolença** es relacionen, a més, amb la mort: tot i que el concepte de *fúnebre* no és estrictament religiós, la unitat fràsica *pompes fúnebres* ens il·lustra que l'adjectiu *fúnebre* sol fer referència a les cerimònies a difunts. I de moment, la religió encara forma part del model cognitiu idealitzat de *mort*. Finalment, quant als conceptes de **dol** i **condol** o **condolença**, hem de recordar que el dol està emmarcat de ritus religiosos, si bé avui en dia són molt més laxos que temps enrere (vegeu § 5.1.3 a)).

c') Teoria econòmica

Molts dels conceptes d'economia que hem recollit contenen la imatge de *quantitat*, en concret d'*escassetat* (ja sigui de diners o de generositat).¹⁰⁶ Aquestes idees les copsem en la insignificança a què es refereixen els conceptes d'**apocat** (és apocada la persona massa inclinada a estalviar); **caritat** (que prové del llatí *carus*, 'estimat' i, d'acord amb el DCVB, designa la virtut de la persona que dona almoïna als pobres); **tristesa** o, sobretot, **tristor** (és trist tot allò que és insuficient per la quantitat mísera, sovint econòmica); **acabat** (una persona acabada pot ser la que no té diners); i naturalment, **pobresa**, concepte amb el qual signifiquem no tant la responsabilitat de la persona afectada com la situació habitual.

El concepte de **misèria** pot fer referència a la pobresa econòmica, a la pobresa de valor per la qual menyspreem algú o alguna cosa (és a dir, li atribuïm menys preu del que tocaria), a la quantitat petita i insignificant d'alguna cosa (no necessàriament diners) o, per extensió d'aquest darrer valor, al caràcter gasiu d'algunes persones, igual que el

¹⁰⁶ Vegeu § 5.1.1 a) per a una explicació des del model cognitiu idealitzat de BATALLA.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

concepte d'*apocat*. Així mateix, també és misèria tot allò que està brut, sovint a conseqüència de la pobresa econòmica (pensem en els llocs que habiten els paràsits): de fet, dels gasius també en diem *rates*, i s'entén que pensem en *rates de claveguera*, que són les que habiten zones brutes, abandonades i insalubres.

Així mateix, en l'àmbit econòmic equiparem la fortuna a la fertilitat de diners, això és, a la riquesa; per tant, el concepte contrari, el d'**infortuna** o **infortuni**, designa la pobresa. Altres conceptes que, tal com marca el DCVB, també poden designar la decadència i la ruïna econòmiques, són els de **daltabaix**, **alabaix**, **ensorrament**, **enfonsament**, **des-trossat** i **abatiment**, que hem analitzar en el model cognitiu idealitzat de BATALLA, en concret a la imatge de *ruïna*.

Finalment, apel·lem a dos conceptes de ressonàncies legalistes: a partir de **pena**, la unitat fràsica *pena econòmica* és prou coneguda perquè designa el càstig que consisteix a prendre diners a l'infractor d'una norma. I a partir de **càrrega**, una altra unitat fràsica menys coneguda per al parlant comú, *càrrega social* designa el conjunt de les despeses empresarials vinculades als salaris dels treballadors, les quals tenen a veure amb qüestions com ara la seguretat social, les vacances i les pensions.

d') Transports per aigua i àmbit marítim en general

En nàutica, el concepte d'**abatiment** es refereix o bé a la caiguda d'una nau o bé a la diferència entre el rumb vertader i el rumb de superfície, en els dos casos per efecte del vent. Així mateix, sense sortir de les naus, l'*ànima* (cf. **desànim** o **desanimació**) pot designar la cordeta que passa per dins de la beina d'algunes veles, la part central de l'arbre d'una nau, i el fil d'estopa que hi ha dins d'algunes cordes i cables. I altres conceptes que tenen a veure amb els vaixells (i sovint amb el mal temps) són els d'**enfonsament**, **capficament** (que designa l'acció d'enfonsar la proa d'una nau o bé l'efecte d'estar més o menys enfonsada) i **càrrega** (que prové del llatí *carrus*, 'vehicle amb rodes').

Quant a *gresca* (cf. **desengrescament**), amb el mateix valor que aquest concepte hi havia la paraula *tabaola* (metàtesi de *bataiola*), que, com hem vist al capítol anterior, feia referència a la part del vaixell on es col·locaven els combatents que participaven en una batalla (<http://etimologias.dechile.net/?gresca>).

Acabem amb el concepte de **bram**, que ja hem vist en el domini de l'explotació

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

animal, caracteritza el soroll de la tempesta o de la mar avalotada. La **clamor** també designa un soroll de la naturalesa, en aquest cas el de la riera que té un curs abundant en època de pluges. I la *fortuna* (cf. **infortuna** o **infortuni**) és el nom que es dona a una tempesta que sol tenir lloc a la mar.

e') Zoologia en general

El concepte de **bram**, que també hem recollit dins el domini de l'exploració animal, designa el crit de certs animals, com ara el lleó. I el concepte de **tou** fa referència a la part tova o blana d'una entitat (per exemple, de la cama) o al gruix format per un material flexible (per exemple, el tou de la carn).

6.1.2 Formació de mots

En aquest apartat, analitzem els termes formats per derivació o composició. Quan escau, indiquem entre parèntesis la forma primitiva.

a) Els derivats

La gran majoria de mots derivats ho són a partir de mots primitius catalans:

adversitat (*advers*); **amargura**, **amarguesa** o **amargor** (*amarg*); **amoïnament** (*moïna* [DCVB]); **apocat** (*poc*); **atabalament** (*tabal*); **clamor**, **clamoreig** i **exclamació** (*clam*); **commiseració** (*misèria*); **misericòrdia** (*miserable*, *cor*); **complanyença**, **complanyiment** o **complanta** i **planyença** o **planyiment** (*plany*); **conformació** (*forma*); **contorbació**, **destorb** i **torbació** o **torbament** (*torba*); **contrarietat** (*contrari*); **decaïgut** (*caure*); **deploració**, **imploració** i **ploriqueig** (*plor*); **desànim** o **desanimació** (*ànima*); **desassossec** (*assossec*); **desastre** i **malastre** o **malastrugança** (*astre*); **desbaratament** (*barata*); **desconcert** (*concert*); **desconsol** (*consol*); **descontentament** i **malcontentament** (*content*); **descoratjament** (*coratge*); **desdelitar** (*delit*); **desencaix** o **desencaixament** (*encaix*); **desencant** o **desencantament** (*encant*); **desencís** (*encís*);

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

desengany (*engany*); **desengrescament** (*gresca*); **desesma** (*esma*); **desesper** (*espera*); **desesperança** (*esperança*); **desfavor** (*favor*); **desfet** (*fet*); **desgràcia** (*gràcia*); **desgrat** (*grat*); **desmoralització** (*moral*); **destrossat** (*tros*); **desventura** (*ventura*); **disgust** (*gust*); **dissort** (*sort*); **enfadat** (*fat*); **enfonsament** (*fons*); **ensorrament** (*sorra*); **estranyesa** (*estrany*); **feixuguesa** (*feix*); **impaciència** (*paciència*); **impertinència** (*pertinència*); **infaust** (*faust*); **infelicitat** (*feliç*); **infortuna** o **infortuni** (*fortuna*); **inquietud** (*quiet*); **insatisfacció** (*satisfacció*); **insuportable** (*suport*); **malaurança** (*auguri*); **malaventura** (*ventura*); **malmenada** (*menada*); **misericòrdia** (*miserable, cor*); **ombrívol** (*ombra*); **pansiment** (*pansa*); **pesar** (*pes*); **planyença** o **planyiment** (*plany*); **preocupació** (*ocupar*); **tenallar** (*tenalla*); **xocant** (*xoc*); **dol** (regressiu de *dolor*)

En canvi, aquests altres termes són derivats si adoptem el punt de vista de la lexicologia diacrònica, ja que els primitius respectius no són catalans, sinó llatins:

sofriment (prefix *sub-* + verb *ferre*); **suplici** (prefix *sub-* + verb *plicare*); **trasbals** (prefix *trans-* + verb *vertere*); i **nefast** (prefix *ne-* + adjectiu *fastus*)

Observem que dos d'aquests quatre termes, en concret *sofriment* i *suplici*, contenen el prefix *sub-*, el qual expressa una força antagonista cap avall (vegeu § 6.1.2 b)).

b) Els derivats per prefixació

A continuació, filtrem els termes del subapartat anterior que contenen almenys un prefix. Avancem que la prefixació sol expressar nocions de negació o contrarietat: pensem en els prefixos *des-*, *dis-*, *in-* i *ne-*. Doncs bé, al marge de la polisèmia que caracteritza alguns prefixos, els que trobem en els conceptes d'abast general són els següents: *cata-* (que remet al model cognitiu idealitzat de BATALLA que hem analitzat al capítol 5), *con-*, *de-* (amb dos valors, els quals també remetent al model cognitiu idealitzat de BATALLA), *des-* (amb tres valors), *dis-* (amb dos valors), *ex-*, *in-* (amb dos valors), *mal-*, *ne-* (productiu només des d'un punt de vista diacrònic), *re-*, *pre-*, *sub-* i *trans-*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- *cata-* ('sobre, cap avall, contra'): **cataclisme** i **catàstrofe**
- *con-* ('junt, tot'): **condol** o **condolença**; **consternació**; **conformació**; **contrició**; **compunció** o **compungiment**; **descontentament**; **malcontentament**; **commiseració**; **compassió** o **compadiment**; **complanyença**, **complanyiment** o **complanta**; **congoixa**; **contorbació**; **desconcert**; **desconfort**; **desconhort**; **desconsol**; i **contrarietat**
- *de-* ('separació'): **desolació** (*sense consol*). Notem que aquest concepte està format a partir d'un motiu primitiu llatí: *solari*.
- *de-* ('de dalt a baix'): **deploració** (segurament hem d'entendre 'plorar de dalt a baix' com una exageració o potser com un esquema d'imatge d'EXCÉS); i **decaigut**
- *des-* ('privació'): **desconsol** (*sense consol*), **descontentament** (*sense acontentament*), **desànim** o **desanimació** (*sense ànim*), **desencant** o **desencantament** (*sense encant*), **descoratjament** (*sense coratge*), **desdelitar** (*sense delit*), **desengrescament** (*sense gresca*), **desesma** (*sense esma*), **desmoralització** (*sense moral*), **desencís** (*sense encís*), **desventura** (*sense ventura*), **desgràcia** (*sense gràcia*), **desgrat** (*sense grat*), **desfavor** (*sense favor*), **desassossec** (*sense assossec*), **desesper** o **desesperació** i **desesperança** (*sense esperança*), **desbaratament** (*sense barata*), **desconcert** (*sense concert*), **desconfort** i **desconhort** (*sense confort*)
- *des-* ('negació o inversió'): **desfet**
- *des-* ('fora de'): **desengany** (*fora d'engany*) i **desencaix** o **desencaixament** (*fora d'encaix*). Es tracta d'un reflex de l'esquema de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012)
- *dis-* ('separació'): **destrossat** (*fet trossos*) i **desastre** (*astre fet bocins*)
- *dis-* ('negació o contrarietat'): **disgust** (*sense gust*) i **dissort** (*sense sort*)
- *ex-* ('des de'): **destorb** ('des del moviment' [el moviment prové de dins i surt cap enfora]) i **espant** ('des de la por'). El prefix fa que aquests conceptes es relacionin amb l'esquema d'imatge de CAMÍ de Johnson (1991 [1987]) i Peña (2003, 2008 i 2012)
- *in-* ('privació o negació'): **infelicitat** (*sense felicitat*), **insatisfacció** (*sense satisfacció*), **infortuna** o **infortuni** (*sense fortuna*), **inquietud** (*sense quietud*), **impertinència** (*sense pertinència*), **impaciència** (*sense paciència*), **intranquil·litat**

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

(sense *tranquil·litat*), **infaust** (no faust [es tracta d'un adjectiu defectiu]), i **insuportable** (sense *suport* [que sigui admissible])

- *in-* ('cap a dins'): **enfadat** ('dins el fat') i **imploració** (segurament hi hem de remetre l'esquema d'imatge de FUSIÓ entre subjecte i l'acció). Aquest valor del prefix *in-* entronca amb l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012).

- *mal-* ('dolent'): **malcorar** (*cor dolent*), **malcontentament** (*acontentament frustrat*), **malastre** o **malastrugança** (*astre dolent*), **malaventura** (*ventura dolenta o frustrada*), **malmenada** (*menada dolenta o frustrada*) i **malaurnança** (mal auguri). Aquest prefix entronca l'atribució de valor cultural que alguns autors han postulat per als esquemes d'imatge (Kreszoeski 1990 i 1993).

- *ne-* ('negació'): **nefast**. Aquest concepte requereix una explicació diacrònica o etimològica: resulta que els dies laborables s'anomenaven *dies fasti*, mentre que els *dies nefasti* podien ser dies de dol (<http://etimologies.dechile.net/?nefasto>)

- *re-* ('repetició'): **resignació**;¹⁰⁷ **remordiment** (literalment, 'tornar a mossegar'); **revés** ('girar un altre cop'). Aquest prefix, en fi, ens recorda l'esquema d'imatge d'ITERACIÓ de Johnson (1991 [1987]), però que Peña (2003, 2008, 2012) no recull.

- *pre-* ('davant; abans'): **preocupació**. Aquest concepte ens recorda que el domini de TEMPS es concep habitualment com a ESPAI: literalment, *preocupar* és 'posar davant o amb anticipació', mentre que, psíquicament, *preocupar-se* (en règim pronominal, com molts altres verbs psicològics) és 'anticipar un fet que potser no succeirà'.

- *sub-* ('sota; en menor proporció'): **sofriment** o **sofrença** ('suportar per baix'); **suplici** (a partir del verb llatí *plicare*, 'doblegar'); **insuportable** ('portar de baix cap amunt', al revés que *sofriment*); i **desassossec**. La paraula *assossegar* prové del verb *sedere*, que en llatí vulgar va donar **sessicare*. Probablement, la forma *sesegar* va passar a *assossegar* per la influència analògica de *so-* (del llatí *sub-*, vegeu § 6.1.2 b) i

¹⁰⁷ També el concepte d'*insignificança* està format amb el lexema *signare*, que vol dir 'senyal, marca'.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

§ 6.4.2 b)), ja que seure implica abaixar el cos. De fet, tant *sedere* i *sidere* (*asseure's*) com *sedare* ('tranquil·litzar') provenen de l'arrel indoeuropea **sed* ('asseure's') (<http://etimologies.dechile.net/?sosegar>). I és que la imatge de la persona que està asseguda però no deixa de moure's ens permet concebre un ventall de situacions socials en què la inquietud no és ben vista. D'altra banda, recordem que, per al cognitivisme, les imatges neurals ens permeten concebre alhora experiències com ara la quantitat ('en menor proporció') i la verticalitat ('sota') (vegeu § 4.6).

- *trans-* ('passar d'un costat a l'altre'): **trasbals** (originàriament, 'moure el vi d'un recipient a un altre'). Aquest prefix ens recorda l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987] i Peña (2003, 2008 i 2012)

c) Els compostos

Amb referència als compostos, observem que apareixen repetidament els termes *cap*, *ala* (que només forma adjectius defectius), *baix* i les nocions de *caure* i *ficar*, les quals ja hem vist al capítol 5 que il·lustren el model cognitiu idealitzat de BATALLA: **capgirament** (*cap* + *girar*), **capficament** (*cap* + *ficar*), **daltabaix** (*dalt* + *baix*), **capbaix** (*cap* + *baix*), **alabaix** (*ala* + *baix*), **alacaigut** (*ala* + *caure*) i **anca-rossegant** (*anca* + *rossegar*).

- noms: **capgirament**, **capficament**, **daltabaix**
- adjectius defectius: **capbaix**, **alabaix**, **alacaigut**

6.1.3 Els ètims no llatins

La majoria de conceptes ens han arribat al català per mitjà del llatí. N'hi ha alguns, però, que provenen d'altres llengües, tal com ens informa la web «Etimologies de Chile» i el DCVB. Entre els conceptes d'abast general, trobem conceptes d'origen francès, provençal, galaicoportuguès, italià, germànic i grec:

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

a) Origen francès

tràngol (del fràncic *tangon*, ‘tenallar, acusar’)

b) Origen provençal

desfici (de *desfeci*)

d) Origen galaicoportuguès

enfadat (de *fatum*, ‘destí’)

e) Origen italià

fracàs (de *fracasso*, ‘soroll de cosa que es trenca’) i **desbaratament** (probablement de l’italià *barattare*, forma que potser s’havia generat en grec amb el valor de ‘negociar’)

e) Origen germànic

atuïment (si bé l’ètim d’*atuïment* és desconegut, segons el DCVB crida l’atenció que tant la forma com el significat recordin el terme germànic *aftojan*, ‘consumir’); **aclaparament** (de l’onomatopeia *klapp-*, que segurament deriva de l’alemany *klappon*, ‘esclafir, pegar amb estrèpit’); **xocant** (de l’onomatopeia *shock*); i **esbalaiment** (del verb **exblandire*, ‘debilitar la vista, enlluernar’, derivat del germànic *blauth*)

Fixem-nos que en dos dels conceptes germànics, en concret *aclaparament* i *xocant*, hi ha intervingut l’onomatopeia.

f) Origen grec

drama (*drama*); **tragèdia** (de *tragos*, ‘boc’; i *oide*, ‘oda, cançó’); **cataclisme** (a partir de *klusmos*, ‘acció de mullar’); **catàstrofe** (*catastrofe*); i **martiri** (de *martyrion*, ‘testimoni, prova’ (<http://etimologies.dechile.net/?martirio>))

6.1.4 Les onomatopeies

Pel que fa als conceptes d’abast general que es van originar en una onomatopeia, hem trobat paraules que designen sons i paraules que designen sorolls. Curiosament, les dues paraules que tenen l’origen en un soroll provenen del germànic:

- tenen l’origen en un so: **regany** (segurament prové, com *desengany*, del llatí *gannire*); **alarit** (pot ser que es tracti d’una onomatopeia del crit de guerra *alalé* o *alali*); i **udol** (de *ululare*, que en llatí tenia un origen onomatopèic)
- tenen l’origen en un soroll: **aclapament** (de l’onomatopeia *klapp-*, que probablement deriva de l’alemany *klappen*, ‘esclafir, pegar amb estrèpit’); i **xocant** (de l’onomatopeia germànica *shock*)

6.1.5 Els valors concessius

Hi ha dos termes cognitivoemocionals que poden formar part d’un connector de concessió: **pesar** i **desgrat**. Les unitats fràsiques *a pesar de/que* i *a desgrat de/a desgrat (que)* expressen un valor concessiu equivalent a *malgrat (que)*: una cosa, persona o circumstància pot no agradar, però això pot no ser impediment perquè ocorri alguna altra cosa menys desagradable). Així mateix, notem que el concepte *malgrat* està format amb el prefix *mal-* (vegeu § 6.1.2 b)), el que passa és que *malgrat* no ha donat lloc a una unitat fràsica **a malgrat que/que*.

6.1.6 La presència d'un animal

Hi ha un grup de conceptes que contenen una referència més o menys directa a algun animal. Aquests conceptes els podem classificar en tres subgrups (els dos darrers dels quals són complementaris), segons l'element que focalitzen:

- focalitzen el so que emeten: **desengany** i **regany** (del llatí clàssic *gannire*, verb amb què es designava els grunys dels animals quan són maltractats i, per extensió, el soroll de la xerrameca); **bram** (d'acord amb el DCVB, es tracta del 'crit de bística somerina o de lleó i, per extensió, d'altres animals grossos); i **udol** (crit prolongat i planyívol d'un llop, d'un xacal, d'un gos)
- focalitzen la capacitat de volar: **alacaigut** i **alabaix** (l'ala, en efecte, és una extremitat pròpia dels ocells)
- focalitzen la capacitat de transportar persones: **càrrega** (alguns animals, sobretot els cavalls, servien, per carregar persones i mercaderies); i **calvari** (el DCVB defineix aquest concepte, que és efecte del concepte anterior, com l'acte de caure un animal carregat)

Notem que en els conceptes del segon grup i del tercer hi apareix el valor de *caure*. L'única excepció és el concepte de *càrrega*, que tanmateix no exclou la possibilitat d'una caiguda.

6.1.7 Construccions sintàctiques

En aquest darrer apartat, prenem nota d'algunes construccions que són recurrents en diversos grups de conceptes. Considerem que és interessant recollir aquestes estructures perquè entenem que la agramaticalitat que manifesten en la majoria de conceptes no pot obeir a una raó morfològica ni sintàctica, sinó necessàriament semàntica o pragmàtica:

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

a) Atribut nominalitzat

Alguns termes solen funcionar com a adjectius nominalitzats amb funció d'atribut (*ha estat + un(a) + N*): **fracàs, llàstima, calamitat i desastre.**

b) Verbs de llengua

En altres casos, trobem paraules que poden anar precedides d'un verb de llengua (per exemple, *dir*) o que admeten implícitament aquests tipus de verbs. En altres casos, el verb pot formar part d'una unitat fràsica:

- el verb de llengua és explícit: **impertinència** (*dir*)
- el verb de llengua és implícit: **regany; plor, ploricó i ploriqueig; plany; planyença o planyiment; lament o lamentació; queixa; clam, clamor o clamoreig; exclamació; crit; alarit; udol; i gemec**
- poden formar part d'una unitat fràsica: **condol o condolença** (*donar el condol* [ús habitual]), **llàstima** (*dir llàstimes*) i **misèria** (*contar misèries*)

c) Possessió

Així mateix, hi ha conceptes que il·lustren l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987] i Peña (2003, 2008 i 2012), ja que els entenem com a objectes (comptables o no) que es poden donar, tenir i rebre. Sovint, a més, formen unitats fràsiques:

- admeten el verb *tenir* sense article: **pietat, caritat, contrició, compassió o compadiment, compunció o compungiment, recança, pega, congoixa, frisança o frisor, defici, temor o temença i malastre o malastrugança**

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- admeten el verb *tenir* amb article indeterminat: **decepció, desencís, desengany, tribulació, pena, disgust, sinistre, revés, daltabaix, desgràcia, misèria, molèstia, càrrega, preocupació i trasbals**
- admeten el verb *tenir* amb el nom en plural: **remordiment**
- admeten el verb *tenir*, però estan subjectes a canvis semàntics: **queixa** (amb article, en general indeterminat, fa referència més aviat a la designació col·loquial d'alguns gèneres discursius) i **inquietud** (en plural, aquest concepte fa referència als interessos o aficions)
- no admeten el verb *tenir* però sí *donar*: **condol** o **condolença** (amb article determinat, forma una unitat fràsica) i **aflicció** (amb article indeterminat)

d) Al·lusions a persones

Alguns termes, en la forma adjectiva amb funció d'atribut, permeten invocar pejorativament les persones presents: **apocat** (*ets un apocat*), **fracàs** (*ets un fracassat*), **desastre** (*ets un desastre, ets desastrós*), **misèria** (*ets un miserable*) i **acabat** (*estàs acabat*).

e) Exclamació

Molts enunciats exclamatius admeten exclamacions, habitualment amb el determinant exclamatiu *quin*:

- el nom admet el determinant exclamatiu *quin*: **desencís, drama, pena, disgust, llàstima, desastre, tragèdia, catàstrofe, revés, daltabaix, desgràcia, suplici, congoixa, impertinència, espant, desesper** o **desesperació, crit, defici, trasbals, tràngol i tortura**
- l'adjectiu admet el determinant exclamatiu *quin*: **infelicitat** (*quin infeliç*) i

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

gravetat (*quin greu*)

- el nom admet el determinant exclamatiu *quin*, però típicament en plural: **gemec i plor**
- el nom admet el determinant exclamatiu *quin*, però l'enunciat se sol referir a persones: **càrrega i turment**
- el nom pot anar acompanyat del determinant exclamatiu *quin*, però també, en plural, de *quantes*: **molèstia**
- el nom, en plural, va acompanyat del determinant exclamatiu *quantes*: **preocupació**
- l'adjectiu va acompanyat del quantitatiu ponderatiu *que*: **insuportable i tristesa**
- l'adjectiu és un atribut amb valor exclamatiu (*és + adjectiu*): **deploració i lament o lamentació**
- l'adjectiu forma part d'una exclamació amb un possessiu en primera persona: **tristesa o tristor** (*trist de mi*)
- el nom té un valor exclamatiu per si sol: **pietat, compassió o compadiment, misericòrdia i caritat**

f) Contrari amb nominalització

Alguns mots primitius admeten la construcció [*article determinat + nom sense prefix + de*]: **insatisfacció** (*tenir la satisfacció de*), **infortuna o infortuni** (*tenir la fortuna de*) i **dissort** (*tenir la sort de*).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Curiosament, en el cas *desfavor*, l'estructura habitual es forma amb el verb *fer*: **desfavor** (*fer el favor de*). I fixem-nos que, en tots aquests casos, el mot prefixat és més o menys inaudit, sobretot en el cas de *desfavor*.

g) Contrari amb exclamació

Altres mots primitius permeten formar una estructura exclamativa per mitjà del determinant exclamatiu *quin*: **dissort**, **desgràcia**, **desfavor**, **descoratjament** i **desmoralització**.

En el cas de **desànim** o **desanimació**, l'estructura es forma en plural.

h) Verb amb exclamació

En alguns conceptes, les formes verbals derivades es presten a enunciats exclamatius, normalment de modalitat negativa: **desengany** (*no t'enganyis*), **atabalament** (*no m'atabalis*), **torbació** o **torbament** (*no et torbis*) i **desencant** o **desencantament** (*no t'encantis*).

En el cas de **desencant** o **desencantament**, el significat expressa 'retard' (*no t'encantis*), igual que el concepte de *torbació* o *torbament*. Així mateix, notem que el concepte d'*atabalament* expressa pràcticament el valor contrari: la demanda de poder no apressar-se.

i) Expressió de lloc

Els noms que admeten unitats fràsiques amb el verb *passar* es conceben com a llocs; aquestes construccions es basen en l'esquema d'imatge de CAMÍ de Johnson (1991 [1987]) i Peña (2003, 2008 i 2012).

- admeten el verb *passar* seguit d'article indeterminat: **calvari**, **trasbals**, **tràngol** i **adversitat**

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- admeten el verb *passar* seguit del nom en plural: **tribulació**

j) Expressió de durada

En els conceptes de **ploriqueig** i **clamoreig**, el sufix *-eig* delata el caràcter duratiu i insistent de les accions de plorar i clamar respectivament, les quals entronquen amb els aspectes vocals i la crida d'auxili (vegeu § 5.1.3 d)).

k) Adverbi connector

Alguns noms (amb el prefix de negació *si escau*) van originar adverbis que han acabat fixant-se com a connectors: **dissort** (*dissortadament*), **desgràcia** (*desgraciadament*) i **lament** o **lamentació** (*lamentablement*).

6.2 Conceptes d'abast psíquic

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, o bé poden pertànyer tant al lèxic comú com al de la psicologia, o bé (circumstància que només es dona en el nom *frustració*) són exclusius d'aquest àmbit.

6.2.1 Relació amb altres dominis

En aquest apartat, recollim els valors que són propis d'altres àrees recurrents. Si no indiquem el contrari, extraïem la informació del diccionari normatiu.

a) Filosofia

En el domini de la filosofia, una *il·lusió* (cf. **desil·lusió**) pot designar un error dels sentits que ens fa percebre una aparença com si fos real.

6.2.2 Formació de mots

En aquest apartat, analitzem els termes formats per derivació o composició. Quan escau, indiquem entre parèntesis la forma primitiva.

a) Els derivats

La gran majoria de mots derivats ho són a partir de mots primitius catalans: **desil·lusió** (*il·lusió*), i **desplaer**, **desplaïment** o **desplaença** (*plaer*).

b) Els derivats per prefixació

A continuació, filtrem els termes del subapartat anterior que contenen almenys un prefix. Avancem que la prefixació sol expressar nocions de negació o contrarietat: pensem en el prefix *des-*, l'únic que trobem en els conceptes d'abast psíquic:

- *des-* ('privació'): **desil·lusió** (*sense il·lusió*), i **desplaer**, **desplaïment** o **desplaença** (*sense plaer*)

6.2.3 Els ètims no llatins

La majoria de conceptes ens han arribat al català per mitjà del llatí. N'hi ha alguns, però, que provenen d'altres llengües, tal com ens informa la web «Etimologías de Chile» i el DCVB. En el cas dels conceptes d'abast psíquic, en trobem només un:

a) Origen grec

nostàlgia (de *nostos*, 'retorn'; i *algos*, 'sofrença')

6.2.4 Construccions sintàctiques

En aquest darrer apartat, prenem nota d'algunes construccions que són recurrents en diversos grups de conceptes. Considerem que és interessant recollir aquestes estructures perquè entenem que la agramaticalitat que manifesten en la majoria de conceptes no pot obeir a una raó morfològica ni sintàctica, sinó necessàriament semàntica o pragmàtica:

a) Possessió

Hi ha conceptes que il·lustren l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987] i Peña (2003, 2008 i 2012), ja que els entenem com a objectes (comptables o no) que es poden donar, tenir i rebre. Els dos conceptes d'abast psíquic admeten el verb *tenir* seguit d'article indeterminat: **desil·lusió** i **frustració**.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

b) Contrari amb exclamació

D'entre tots els conceptes d'abast psíquic que formen una estructura d'exclamació, el terme **desil·lusió** és l'únic que conté el nom sense prefix, en aquest cas precedit del determinant exclamatiu en plural.

6.3 Conceptes d'abast psíquic i mèdic

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, o bé poden pertànyer tant al lèxic comú com al de la psicologia i la medicina, o bé (circumstància que només es dona en el nom *esplín*) són exclusius d'aquests àmbits.

6.3.1 Relació amb altres dominis

En aquest apartat, recollim els valors que són propis d'altres àrees recurrents. Si no indiquem el contrari, extraïem la informació del diccionari normatiu.

a) Astronomia

A partir del concepte de **depressió**, la unitat fràsica *depressió de l'horitzó* designa l'angle que forma l'horitzó visual amb l'horitzó racional. D'altra banda, rep el nom de **pertorbació** l'efecte que provoquen dues masses en interacció gravitatòria.

b) Geologia

En el domini de la geologia, s'anomena **depressió** el sector de la superfície de la Terra més baix respecte a les regions circumdants, i que en general se situa dins els continents o les àrees marines.

c) Meteorologia

Els conceptes de *depressió* i *pertorbació* tenen un significat meteorològic: la unitat fràsica *depressió atmosfèrica* (cf. **depressió**) designa la regió de l'atmosfera en què la pressió atmosfèrica és més baixa a l'àrea central que a les àrees envoltants. I la unitat fràsica *pertorbació atmosfèrica* (cf. **pertorbació**) fa referència a la modificació sobtada que es produeix en l'estat d'equilibri de l'atmosfera.

d) Teoria econòmica

El concepte de **depressió** també pot delimitar la fase del cicle econòmic que es caracteritza per l'atur massiu i l'escassetat d'inversions i recursos productius.

6.3.2 Formació de mots

En aquest apartat, analitzem els termes formats per derivació o composició. Quan escau, indiquem entre parèntesis la forma primitiva.

a) Els derivats

La gran majoria de mots derivats ho són a partir de mots primitius catalans. En el cas dels conceptes d'abast psíquic i mèdic, hem d'apuntar **desorientació** (*orientació*), **pertorbació** (*torba*) i **desalè** (*alè*).

Notem que els tres conceptes, en particular els dos primers, tenen una relació molt estreta amb la noció de *moviment*.

b) Els derivats per prefixació

A continuació, agrupem els termes derivats per mitjà de la prefixació. Al marge de la polisèmia que tenen alguns prefixos, els que trobem en els conceptes d'abast psíquic i mèdic són els següents: *a-*, *de-* (que remet al model cognitiu idealitzat de BATALLA), *des-* i *mal*.

- *a-* ('negació'): **apatia**
- *de-* ('de dalt a baix'): **depressió**
- *des-* ('privació'): **desorientació** (*sense orientació*) i **desalè** (*sense alè*)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- *mal-* ('dolent'): **malhumor** (*humor dolent*)

c) Els compostos

Amb referència als compostos d'abast psíquic i mèdic, només trobem un terme, generat amb formants cultes:

neurastènia (*neuro + astènia*)

6.3.3 Els ètims no llatins

La majoria de conceptes ens han arribat al català per mitjà del llatí. N'hi ha alguns, però, que tenen altres orígens. Tanmateix, entre els conceptes d'abast psíquic i mèdic, només en documentem un.

a) Origen anglès

esplín ('spleen')

6.3.4 Construccions sintàctiques

En aquest darrer apartat, prenem nota d'algunes construccions que són recurrents en diversos grups de conceptes. Considerem que és interessant recollir aquestes estructures perquè entenem que la agramaticalitat que manifesten en la majoria de conceptes no pot obeir a una raó morfològica ni sintàctica, sinó necessàriament semàntica o pragmàtica:

a) Possessió

Hi ha conceptes que il·lustren l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987]) i Peña (2003, 2008 i 2012), ja que els entenem com a objectes (comptables o no) que es poden donar, tenir i rebre. Sovint, a més, formen unitats fràsiques. En el cas

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

dels conceptes d'abats psíquic i mèdic, la meitat admeten el verb *tenir* sense article: **depressió, ansietat, hipocondria, neurastènia i malhumor**. En aquest darrer cas, però l'estructura de possessió es fa servir amb el terme sense lexicalitzar: *tenir mal humor*.

b) Exclamació

El concepte de **malhumor** permet formar un enunciat exclamatiu amb el determinant exclamatiu *quin*.

6.4 Conceptes d'abast mèdic

En aquest apartat, analitzem els termes que, segons el DIEC, pertanyen tant al lèxic comú com al de la medicina. Com hem advertit en introduir el model cognitiu idealitzat de batalla (vegeu § 5.4), a diferència del que passa en els altres tres grups, en aquest no hi ha cap concepte que sigui exclusiu de l'àmbit mèdic: si de cas, i ben igual que en els altres tres grups, hi ha acepcions que sí que són pròpies de la medicina. Per això, conclouïem que, si volguéssim entrar en aquests matisos, hauríem de dur a terme un estudi lexicogràfic més detallat que queda fora de les possibilitats d'aquesta tesi.

6.4.1 Relació amb altres dominis

En aquest apartat, recollim els valors que són propis d'altres àrees recurrents. Si no indiquem el contrari, extraïem la informació del diccionari normatiu.

a) Agricultura

En el domini de l'agricultura, el **desmai** designa l'arbre caducifoli originari de l'Àsia oriental que es cultiva com a ornamental i que té branques penjants, llargues i primes. I el **mal** dona nom a la malura, entre altres termes més específics, quasi tots unitats fràsiques que etiqueten el que popularment coneixem com a *males herbes*.

b) Antropologia

La **quimera** és un monstre fabulós de la mitologia grega que té el cap de lleó, el cos de cabra i la cua de drac, i que es representa vomitant flames.

c) Art

El valor **quimera** que acabem de veure en el domini de l'antropologia és extrapolable

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

al domini de l'art.

d) Astronomia

El concepte de la **malanança** fa referència a la mala sort: literalment, significa 'anar malament'.

e) Biologia

En biologia, una **quimera** és un organisme que està format per teixits portadors de caràcters propis de genotips diferents.

f) Botànica

En botànica, el concepte de **mal** té el mateix valor que hem vist en el domini de l'agricultura.

g) Dret

El concepte de **confusió** pot designar el testament en què una mateixa persona concentra les qualitats de creditor i de deutor.

h) Enginyeria industrial

La **fatiga** pot definir la qualitat dels materials elàstics que són resistents a les tensions d'intensitat.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

i) Esports

El valor esportiu de **cop**, prou conegut, fa referència a l'acció o a l'efecte de colpejar la pilota amb la raqueta, la pala, etc.

j) Física en general

El concepte d'**impressió** pot designar la marca que deixa el dit en un objecte amb què s'ha posat en contacte; i el d'**agitació**, la producció mecànica o manual de moviments en el si d'una massa.

k) Genealogia i heràldica

En heràldica, una **quimera** és la figura que representa un animal amb el cap i el pit de donzella, els cabells espargits, les potes anteriors de lleó i les posteriors de griu, el cos de cabra i la cua de drac.

l) Geologia

A partir del concepte de **cop**, la unitat fràsica *cop de cullera* denomina l'osca còncava que s'ha ocasionat per esllavissament, i que es va eixamplant per erosió.

m) Indústria tèxtil

El concepte **cop** també es pot aplicar a la bobina dels telers on es pleguen els multifilaments.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

n) Meteorologia

Tal com recull el DIEC, el concepte d'**agitació** s'aplica sovint al vent.

o) Música

En música, un **cop** és el moviment de percussió que s'aplica, d'una manera breu i ràpida, a certs instruments per fer-los sonar.

p) Obres públiques

En aquest domini, el concepte de **fatiga** té el mateix valor que hem vist en el domini d'enginyeria industrial.

q) Política

A partir de **cop**, la unitat fràsica *cop d'estat* designa l'acció de prendre el poder polític d'un país, un grup minoritari, recorrent a la força.

r) Religió

En aquest domini, el concepte més ampli és el de **dolor**. El dolor més religiós pot descriure el sentiment d'haver ofès Déu (DCVB) o, amb un valor encara més específic, la imatge de la Verge Maria representada amb el cor travessat per set espases com a símbol dels dolors principals que va sofrir durant la seva vida mortal (DCVB). Aquest darrer valor s'ha fixat en una colla d'unitats fràsiques (*passar els set calzes d'amargura, clavar un clau al cor, tenir una espina clavada al cor, vall de dolor*).

Així mateix, en relació amb la religió i també amb el dolor, tenim el concepte de **prostració**, que designa l'acció d'agenollar-se als peus d'algú humiliant-se o en senyal de reverència o adoració; el de **mortificació**, que es refereix a l'acció de molestar i

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

castigar o bé a l'efecte d'aquesta acció; i el d'**agonia**, que és afí al de *mortificació*, ja que, seguint el DCVB, significa 'ajudar espiritualment a ben morir (no debades, prové del llatí eclesiàstic).

D'altra banda, el concepte de **mal** també pot tenir un valor religiós, ja que, com a nom, avalua tot allò que és contrari als dogmes de culte.

r) Teoria econòmica

En un valor inaudit, el concepte d'**angoixa** designa l'estretor, la necessitat extrema (DCVB).

t) Transports per aigua i àmbit marítim en general

Hi ha una extensió semàntica segons la qual el concepte d'**agitació** fa referència a la mala mar.

u) Zoologia en general

La **impressió** designa l'excitació fisiològica d'un sentit a part de la sensació desvetllada, mentre que la **fatiga** constitueix l'estat d'exhauriment o disminució considerable de les forces, molt sovint a causa del treball excessiu (físic o intel·lectual).

6.4.2 Formació de mots

En aquest apartat, analitzem els termes formats per derivació o composició. Quan escau, indiquem entre parèntesis la forma primitiva.

a) Els derivats

Entre parèntesis, indiquem la forma primitiva: **defalliment** o **defallença** (*falliment* o

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

fallença), **impressió** (*pressió*), **desgana** (*gana*), **basqueig** (*basca*), **intranquil·litat** (*tranquil*) i **alleujament** (*lleu*).

b) Els derivats per prefixació

A continuació, filtrem els termes del subapartat anterior que contenen almenys un prefix. Avancem que la prefixació sol expressar nocions de negació o contrarietat: pensem en els prefixos *des-*, *dis-*, *in-* i *ne-*. Doncs bé, al marge de la polisèmia que caracteritza alguns prefixos, els que trobem en els conceptes d'abast mèdic són els següents: *con-*, *de-* (que remet al model cognitiu idealitzat de BATALLA), *des-*, *ex-*, *in-* (amb dos valors), *mal-*, *sobre-*, *sub-* i *trans-*.

- *con-* ('junt, tot): **commoció**, **consumpció** i **confusió**
- *de-* ('de dalt a baix'): **defalliment** o **defallença**
- *des-* ('privació'): **desgana** (*sense gana*)
- *ex-* ('des de'): **desmai** ('des de la força perduda'). El valor d'aquest prefix ens recorda l'esquema d'imatge de CAMÍ de Johnson (1991 [1987] i Peña (2003, 2008 i 2012)
- *in-* ('privació o negació'): **intranquil·litat** (*sense tranquil·litat*) i **irritació** (*sense raó*). Notem que aquest darrer concepte està format a partir d'un motiu primitiu llatí: *ratus*.
- *in-* ('cap a dins'): **impressió**. Aquest valor del prefix *in-* ens recorda l'esquema d'imatge de RECIPIENT de Johnson (1991 [1987] i Peña (2003, 2008 i 2012)
- *mal-* ('dolent'): notem que en aquest grup de conceptes no podem substituir el prefix per l'adjectiu *dolent*, sinó, si de cas, per l'adverbi *malament*. I és que aquest prefix pot acompanyar un nom, però no un adjectiu o un verb: **malsà** (? *sanitat dolenta*,

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

sanitat malament, seny* [valor actual] *dolent, *seny malament*); **malestar (**estar dolent, estar malament*); i **malanança** (*? anar dolent, anar malament*).

- *sobre-* ('abundància, excés'): **sobrecor**
- *sub-* ('sota: en menor proporció'): **consumpció**
- *trans-* ('passar d'un costat a l'altre'): **intranquil·litat** ('estat en què no es pot passar a la tranquil·litat'). Aquest prefix ens recorda l'esquema d'imatge de CAMÍ de Johnson (1991 [1987]).

c) Els compostos

Amb referència als compostos d'abast mèdic, trobem els conceptes de **mortificació** (*mort + ficar*), **malestar** (*mal + estar*) i **malanança** (*mal + anar*). Observem que el formant *mal* apareix en dos dels tres conceptes.

6.4.3 Els ètims no llatins

La majoria de conceptes ens han arribat al català per mitjà del llatí. N'hi ha alguns, però, que tenen altres orígens. En el cas dels conceptes d'abast mèdic, en trobem d'origen cèltic i germànic:

a) Origen cèltic

basca, basqueig (segons Joan Coromines, del cèltic **waska*, 'opressió'(DCVB))

b) Origen germànic

marriment (no n'hem trobat gaire informació; no hi ajuda el fet que aquest terme no

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

tingui un equivalent directe en castellà. En tot cas, segons el DCVB, sembla que prové del germànic occidental *marjan* ('irritar'). Faltaria saber si aquest origen apel·la al valor fisiològic d'*irritació* (i per tant expressa un efecte de l'humor flegmàtic) o si es correspon amb el valor psíquic (i en aquest cas seria sinònim de *còlera*): el fet, però, que *marriment* sigui sinònim de *melancolia*, ens fa pensar que té més relació amb la bilis negra que amb l'humor flegmàtic)

6.4.4 Les onomatopeies

Pel que fa als conceptes d'abast mèdic que es van originar en una onomatopeia, només hem d'anotar el d'**aixafament**, que prové de *xaf*. Segons el DCVB, de tota manera, el mot vertaderament català és *esclafar*, mentre que *xafar* i *aixafar* ens han d'haver arribat per via de castellà *chafar*.

6.4.5 La presència d'un animal

Com hem vist a § 6.4.1 *b*) i *k*), la **quimera** és un animal fabulós que es representa amb cap de lleó, cos de cabra i coa de dragó, i vomitant flames.

6.4.6 Construccions sintàctiques

En aquest darrer apartat, prenem nota d'algunes construccions que són recurrents en diversos grups de conceptes. Considerem que és interessant recollir aquestes estructures perquè entenem que la agramaticalitat que manifesten en la majoria de conceptes no pot obeir a una raó morfològica ni sintàctica, sinó necessàriament semàntica o pragmàtica:

a) Verbs de llengua

En alguns usos, el concepte d'**impressió** es forma amb el verb *intercanviar*: per tant, el verb de llengua és explícit.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

b) Possessió

També trobem molts casos de paraules que admeten, ja sigui ocasionalment o en unitats fràsiques, verbs que demostren que concebem aquests conceptes com a objectes (comptables o no) que es poden donar, tenir i rebre:

- admeten el verb *tenir* sense article: **mal, dolor, basca i ànsia**
- admeten el verb *tenir* amb article indeterminat: **malestar, cop, ferida, confusió, angoixa i quimera**
- admeten el verb *tenir*, però estan subjectes a canvis semàntics que reforcen el valor psíquic: **debilitat, feblesa** (habitualment amb article indeterminat i amb el valor d'‘inclinació’) i **impressió** (habitualment amb article determinat i amb el valor d'‘intuïció’)

c) Al·lusions a persones

Alguns termes, en la forma adjectiva amb funció d'atribut, permeten invocar pejorativament les persones presents: **dolent** (*que dolent que ets*).

d) Exclamació

Molts enunciats exclamatius admeten exclamacions, habitualment amb el determinant exclamatiu *quin*: **mal, cop, patiment, confusió, angoixa, quimera, angúnia**; i **basca** (en el valor de ‘calor’).

e) Contrari amb exclamació

El terme **desgana** forma una estructura d'exclamació amb el nom sense prefix. De fet, l'estructura *quina gana* és més habitual que el nom amb prefix.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

f) Expressió de durada

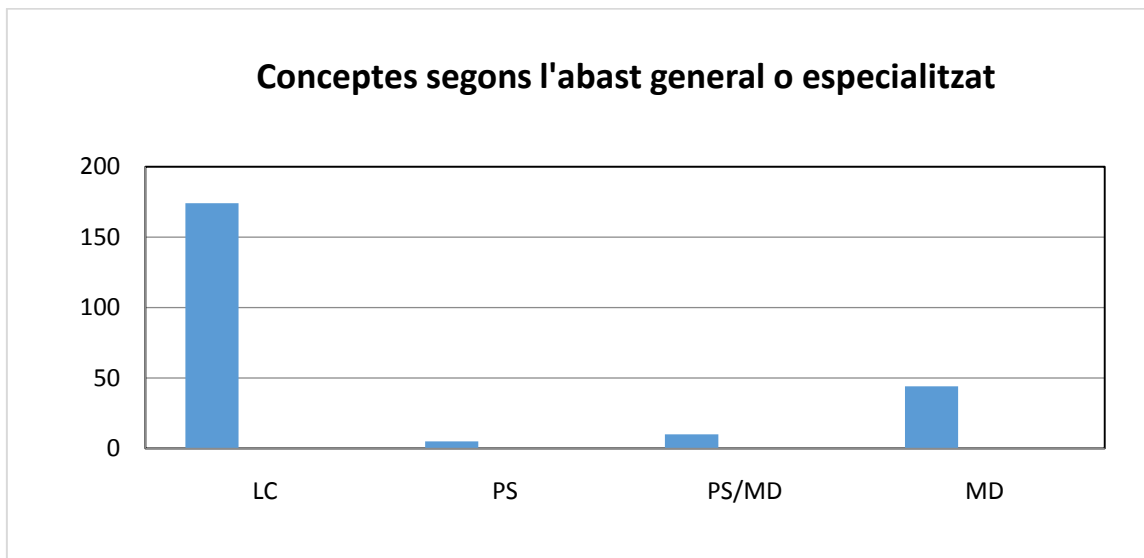
En els conceptes de **basqueig**, el sufix *-eig* permet formar un nom postverbal que, tanmateix, delata el caràcter duratiu i insistent de l'acció de basquejar.

7. El model cognitiu idealitzat de BATALLA: anàlisi quantitativa

En aquest capítol, quantifiquem els diversos paràmetres que hem analitzat al capítol 5. Desglossem tant els resultats totals com els resultats relatius a la resta de conceptes del mateix abast (general, psíquic, psíquic i mèdic, i mèdic).

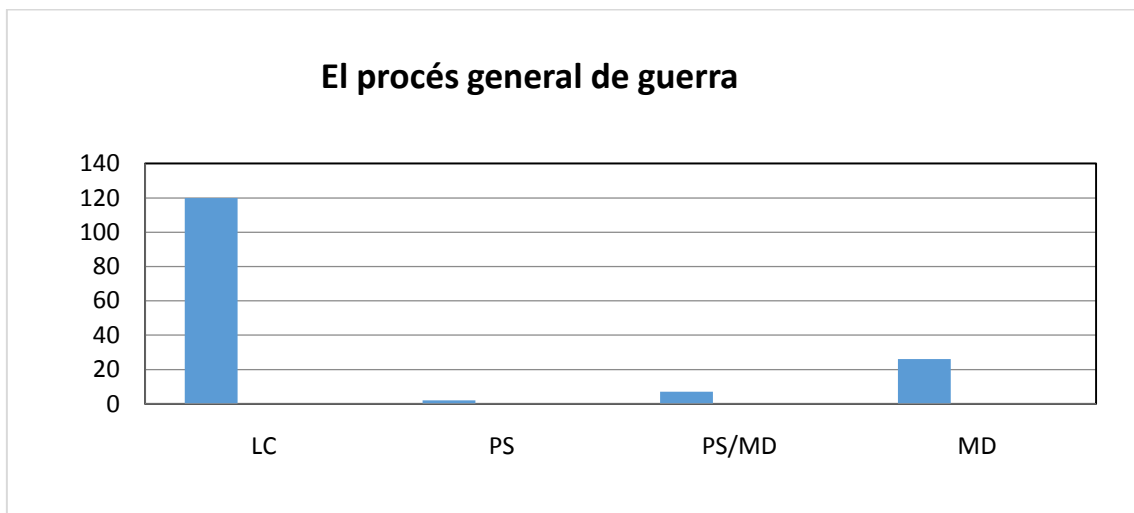
7.0 Els conceptes segons l'abast general o especialitzat

Al llarg dels capítols 5 i 6, hem analitzat 233 conceptes: 174 d'abast general, 5 d'abast psíquic (el 2,14 % del total), 10 d'abast psíquic i mèdic (el 4,29 % del total) i 44 d'abast mèdic (el 18,88 % del total). És evident, doncs, que predominen els conceptes exclusius de la llengua general, en detriment dels que tenen algun valor d'abast especialitzat. Fem servir les abreviacions següents: *LC* (lèxic comú), *PS* (lèxic psíquic), *PS/MD* (lèxic psíquic i mèdic) i *MD* (lèxic mèdic).

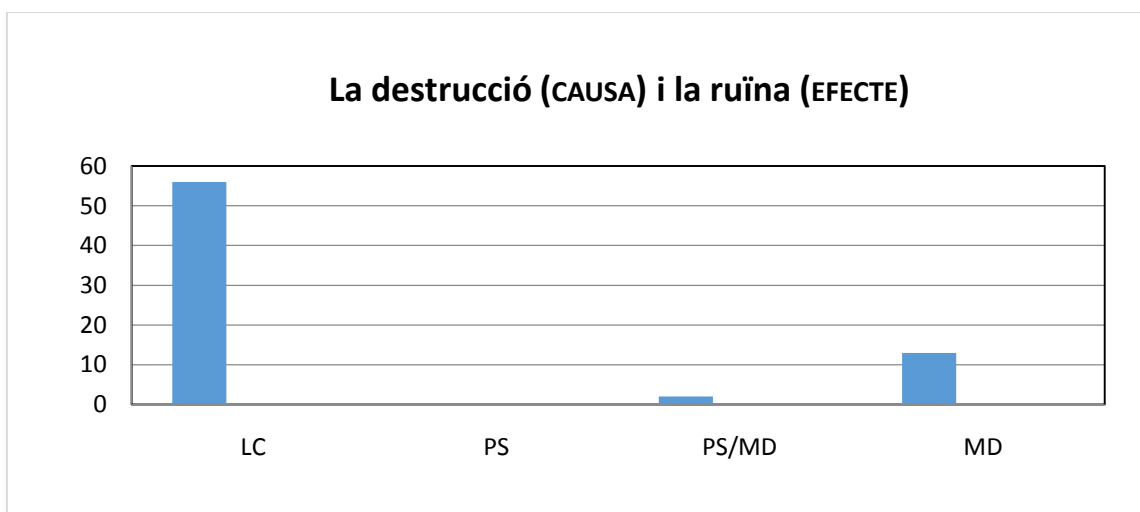
7.1 El procés general de guerra

Dels 154 conceptes que s'emmarquen en el procés de guerra, predominen els 120 conceptes d'abast general. A força distància, hi ha 26 conceptes d'abast mèdic, 7 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

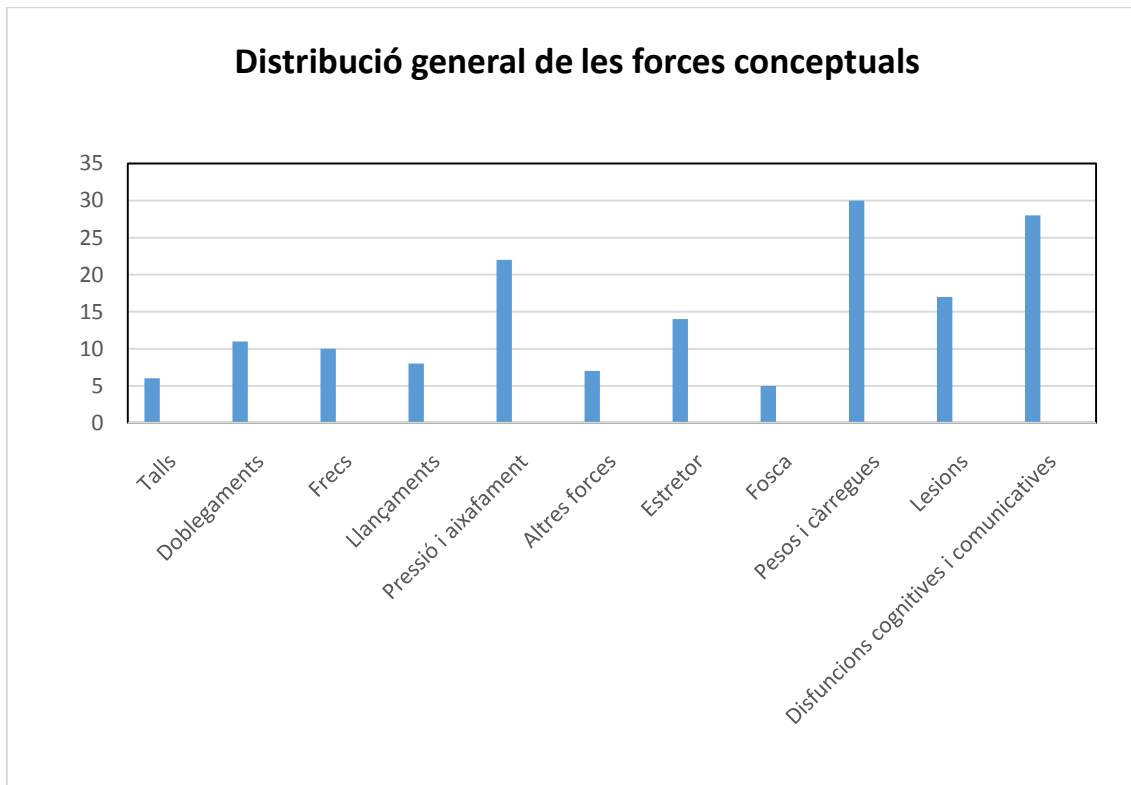
7.1.1 Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruïna (EFECTE)

Dels 154 conceptes que s'emmarquen en el procés de guerra, n'hi ha 71 que expressen relacions de CAUSA–EFECTE: 56 són d'abast general, mentre que 13 són d'abast mèdic i 2 d'abast psíquic i mèdic.

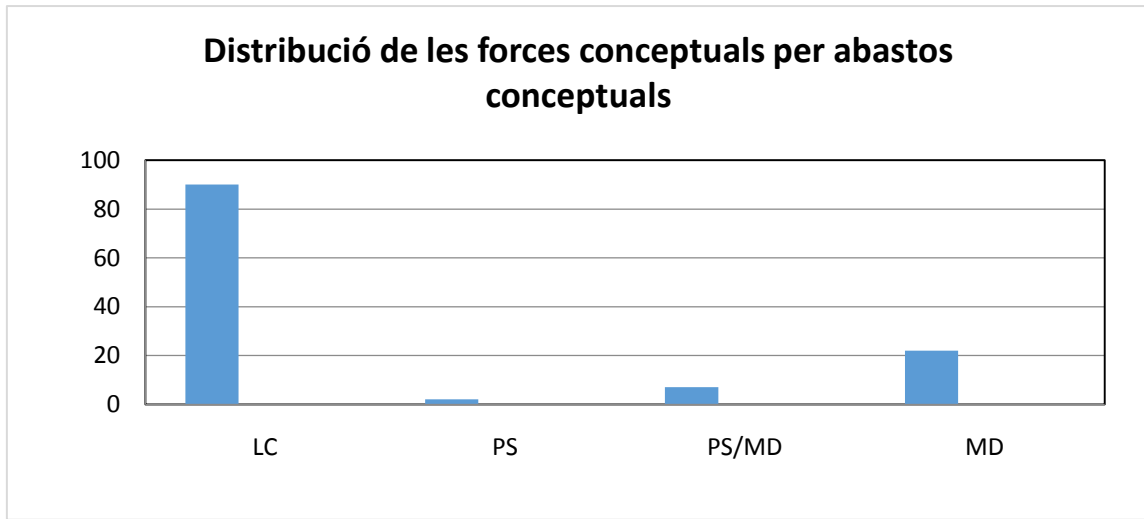
7.1.2 Relacions de CAUSA–EFECTE de les forces

Dels 154 conceptes que s'emmarquen en el procés de guerra, n'hi ha 121 que vehiculen accions concretes d'una força antagonista sobre una força agonista. En concret, hem trobat 30 conceptes de pesos i càrregues, 28 de disfuncions cognitives i comunicatives, 22 de pressió i aixafament, 17 de lesions, 14 d'estretor, 11 de doblegaments, 10 de freqs, 8 de llançaments, 7 d'altres forces, 6 de talls i 5 de fosca.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Les forces desglossades estructuraren 90 conceptes d'abast general, 22 d'abast mèdic, 7 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

Més específicament, dels 30 conceptes de pesos i càrregues, n'hi ha 27 d'abast general i 1 en la resta de grups.

Dels 28 conceptes de disfuncions cognitives i comunicatives, n'hi ha 16 d'abast general, 6 d'abast psíquic i mèdic i 6 d'abast mèdic.

Dels 22 conceptes que es refereixen a la seqüència de pressió i aixafament, n'hi ha 15 d'abast general, 6 d'abast mèdic i 1 d'abast psíquic.

Dels 17 conceptes de lesions, n'hi ha 8 d'abast general, 6 d'abast mèdic i 3 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 14 conceptes d'estretor, n'hi ha 9 d'abast mèdic, 3 d'abast general, 1 d'abast psíquic i 1 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 11 conceptes de doblegaments, n'hi ha 9 d'abast general, 1 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic.

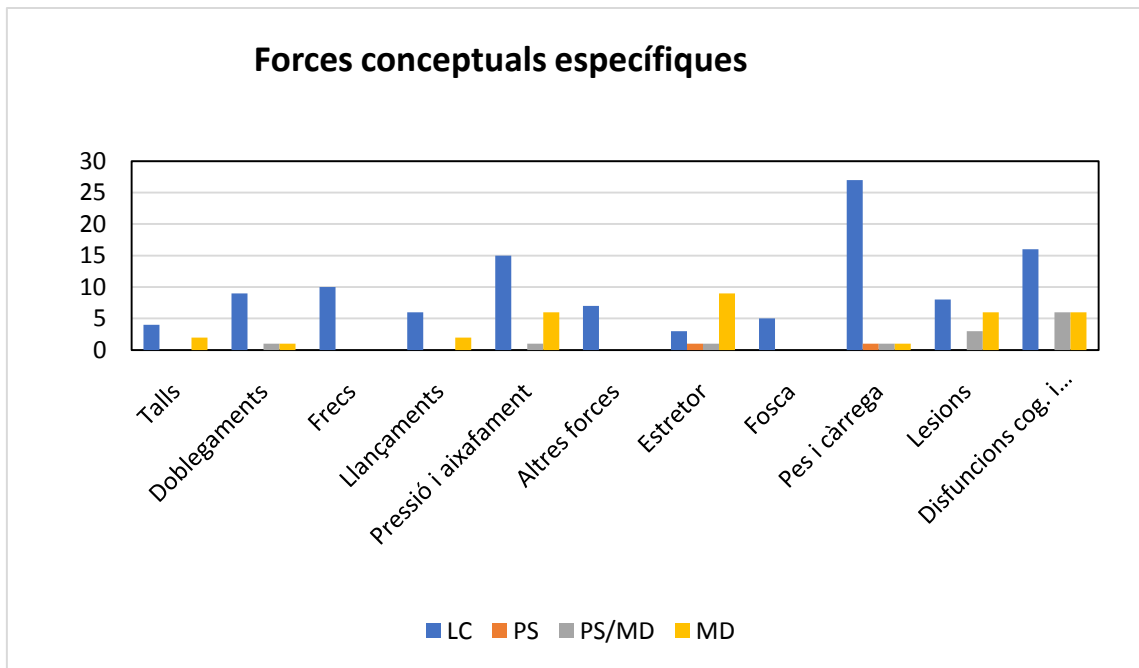
Els 10 conceptes de frecs són d'abast general.

Dels 8 conceptes de llançaments, n'hi ha 6 d'abast general i 2 d'abast mèdic.

Els 7 conceptes d'altres forces són d'abast general.

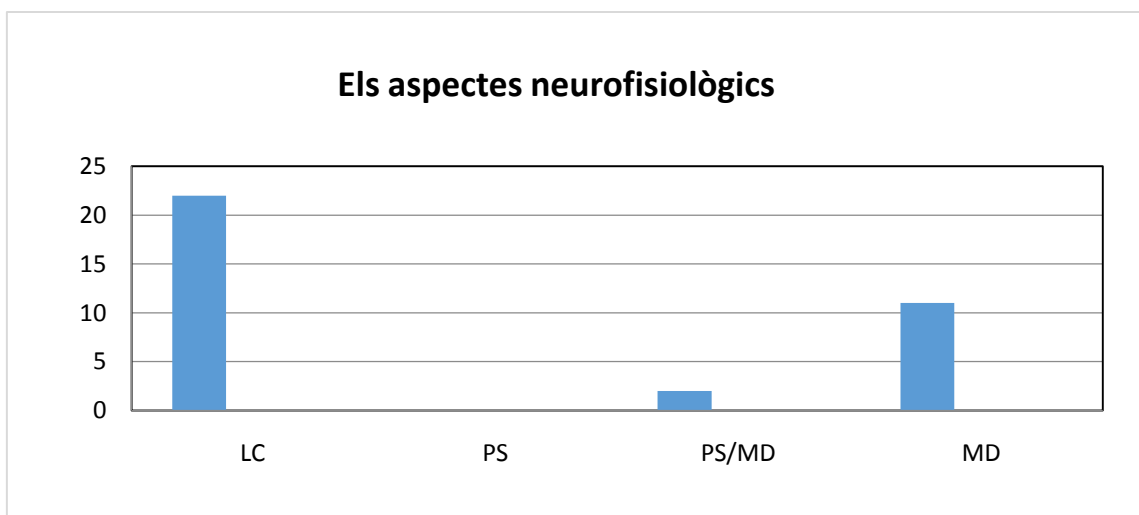
Dels 6 conceptes de talls, n'hi ha 4 d'abast general i 2 d'abast mèdic.

I els 5 conceptes de fosca són d'abast general.

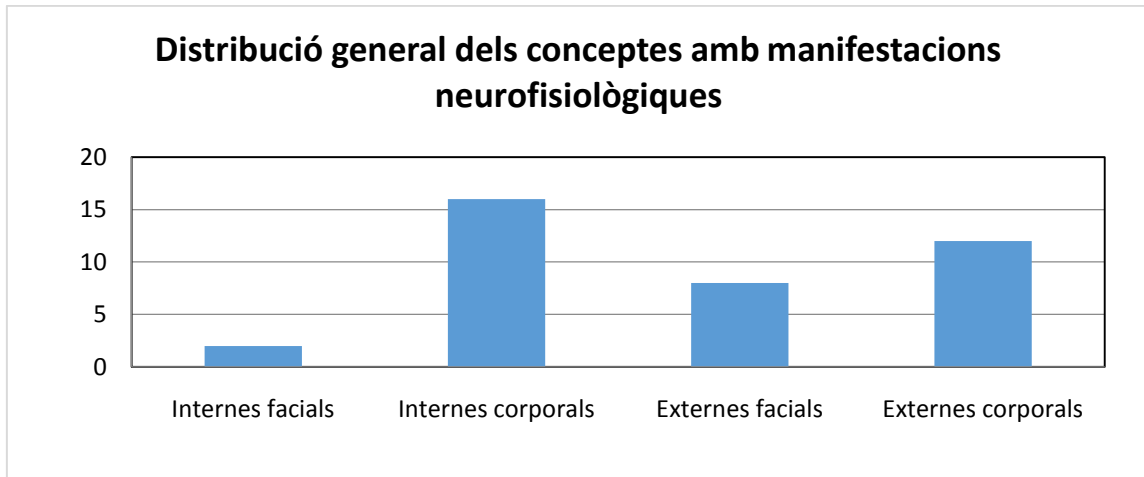
7.2 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics

Dels 35 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de l'experimentador, predominen els 22 conceptes d'abast general. A força distància, hi ha 11 conceptes d'abast mèdic i 2 d'abast psíquic i mèdic.

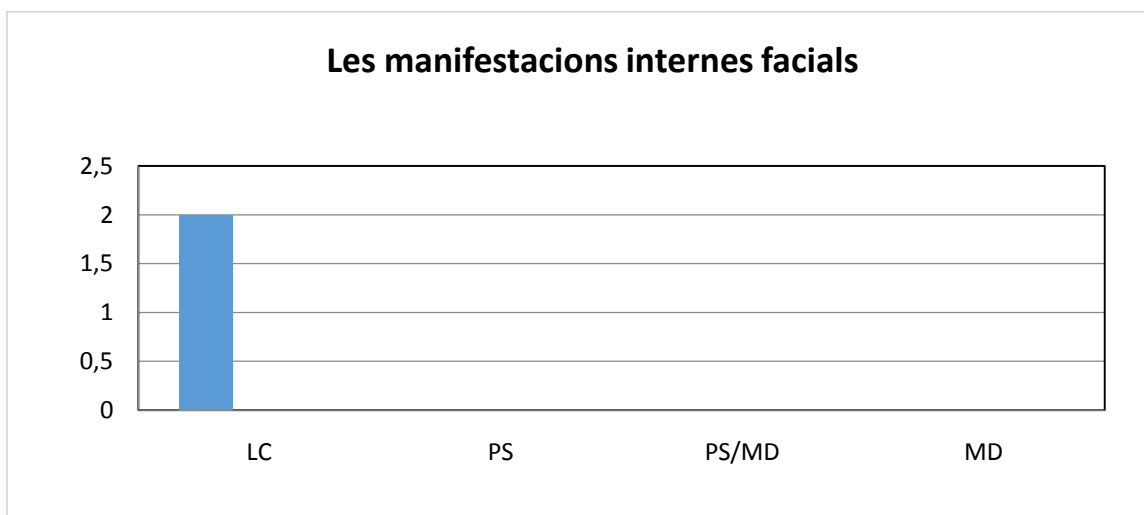
La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Dels 35 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics, 16 expressen manifestacions internes corporals, 12 manifestacions externes corporals, 8 manifestacions externes facials i 2 manifestacions internes facials.

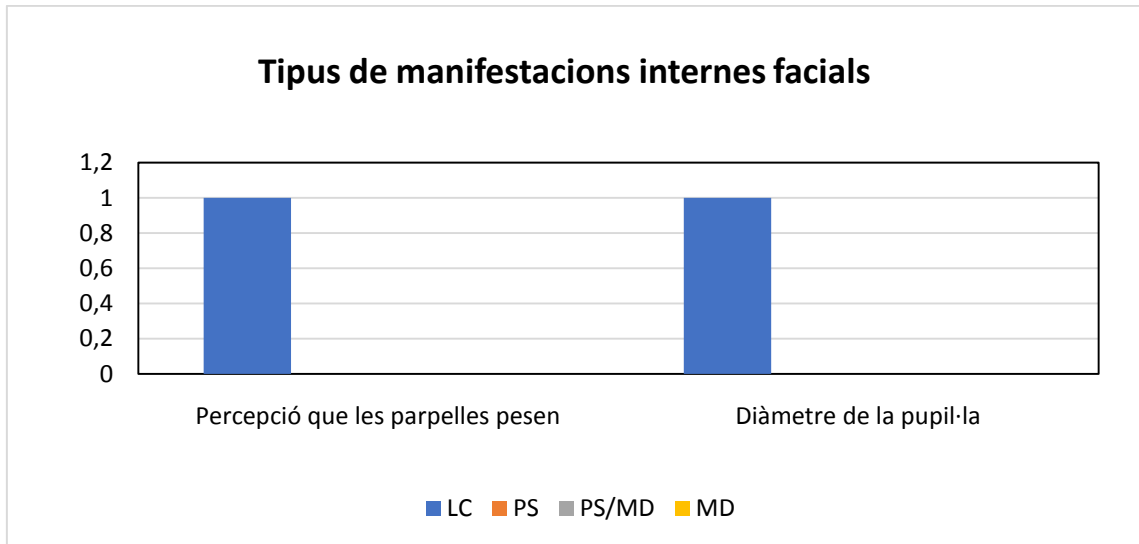
7.2.1 Les manifestacions internes facials

Dels 35 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics, n'hi ha 2, d'abast general, que expressen manifestacions internes facials.

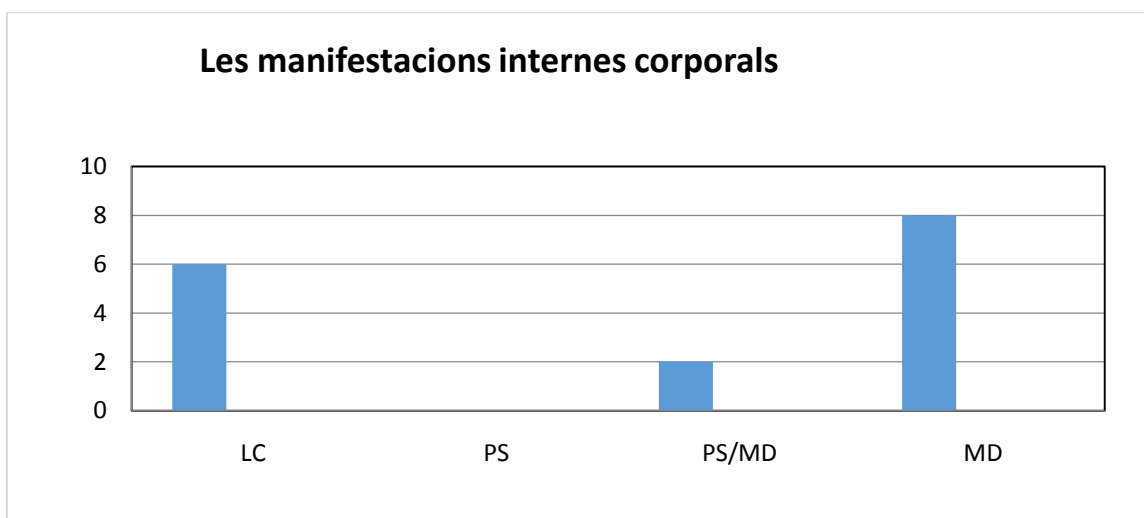
La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Dels 2 conceptes que expressen manifestacions internes facials, 1 es refereix a la percepció que les parpelles pesen i l'altre al diàmetre de la pupil·la.

7.2.2 Les manifestacions internes corporals

Dels 35 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics, n'hi ha 16 que expressen manifestacions internes corporals. 8 d'aquests conceptes són d'abast mèdic, mentre que 6 són d'abast general i 2 d'abast psíquic i mèdic.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

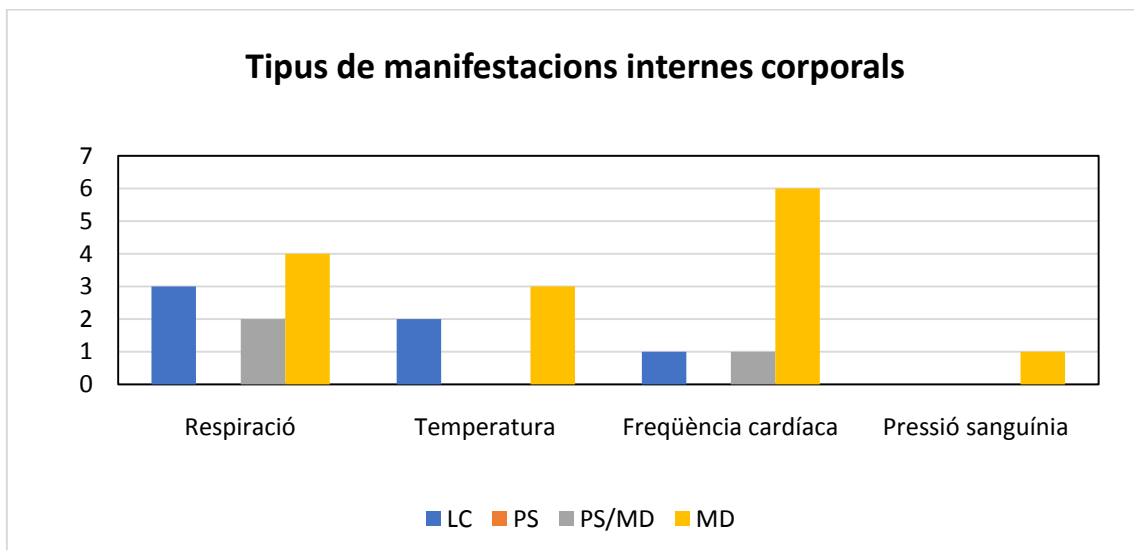
Dels 16 conceptes que expressen manifestacions internes corporals, n'hi ha 9 que es refereixen a la respiració, 8 a la freqüència cardíaca, 6 a la temperatura i 1 a la pressió sanguínia.

Dels 9 conceptes que es refereixen a la respiració, 4 són d'abast mèdic, 3 d'abast general i 2 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 8 conceptes que es refereixen a la freqüència cardíaca, 6 són d'abast mèdic, 1 d'abast general i 1 d'abast psíquic i mèdic.

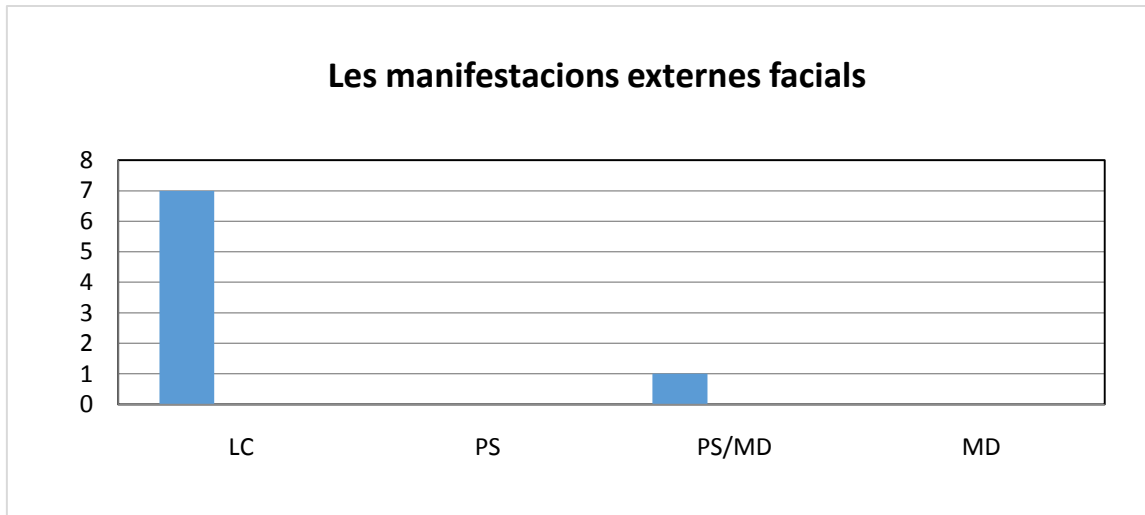
Dels 6 conceptes que es refereixen a la temperatura, 3 són d'abast mèdic, 2 d'abast general i 1 d'abast psíquic i mèdic.

I l'únic concepte de pressió sanguínia és d'abast mèdic.

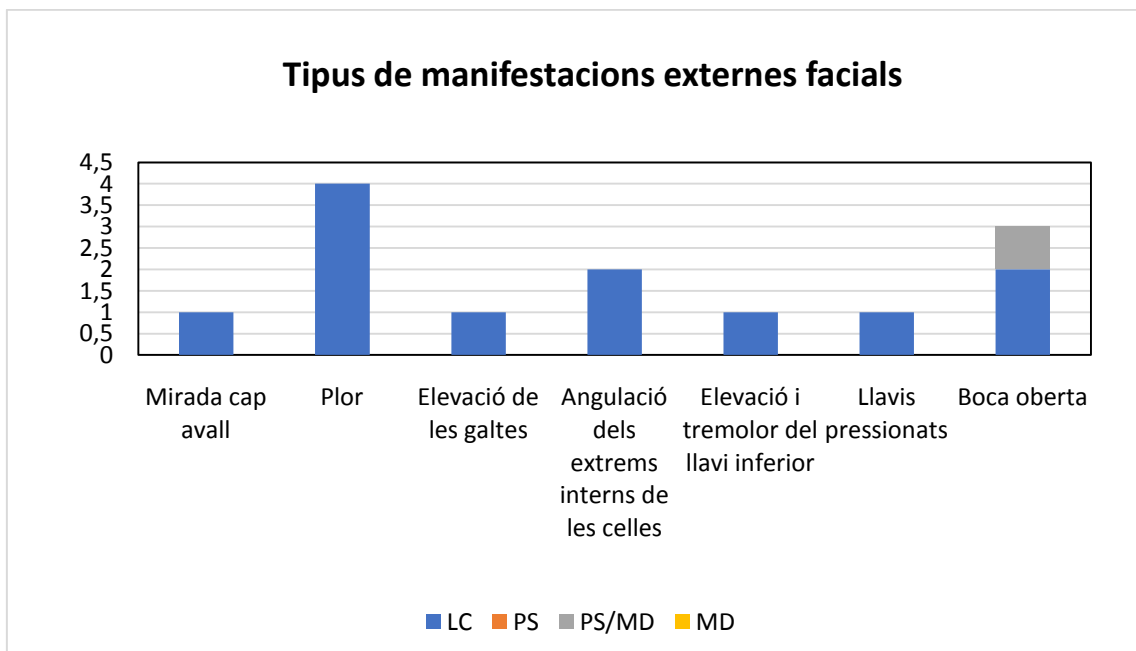
7.2.3 Les manifestacions externes facials

Dels 35 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics, n'hi ha 8 que expressen manifestacions externes facials. 7 d'aquests conceptes són d'abast general, mentre que n'hi ha 1 d'abast psíquic i mèdic.

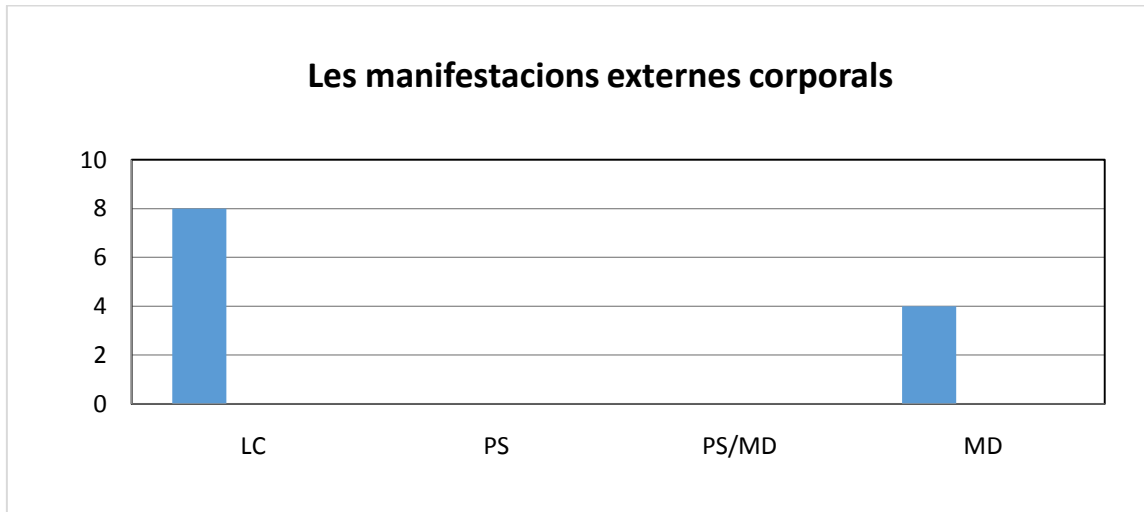
Dels 8 conceptes que expressen manifestacions externes facials, n'hi ha 4 que es refereixen al plor, 3 a la boca oberta, 2 a l'angulació dels extrems interns de les celles; i 1 a la mirada cap avall, a l'elevació de les galtes, a l'elevació i tremolor del llavi inferior o als llavis pressionats.

Tots aquests conceptes són d'abast general, tret del que es refereix a la boca oberta, que és d'abast psíquic i mèdic.

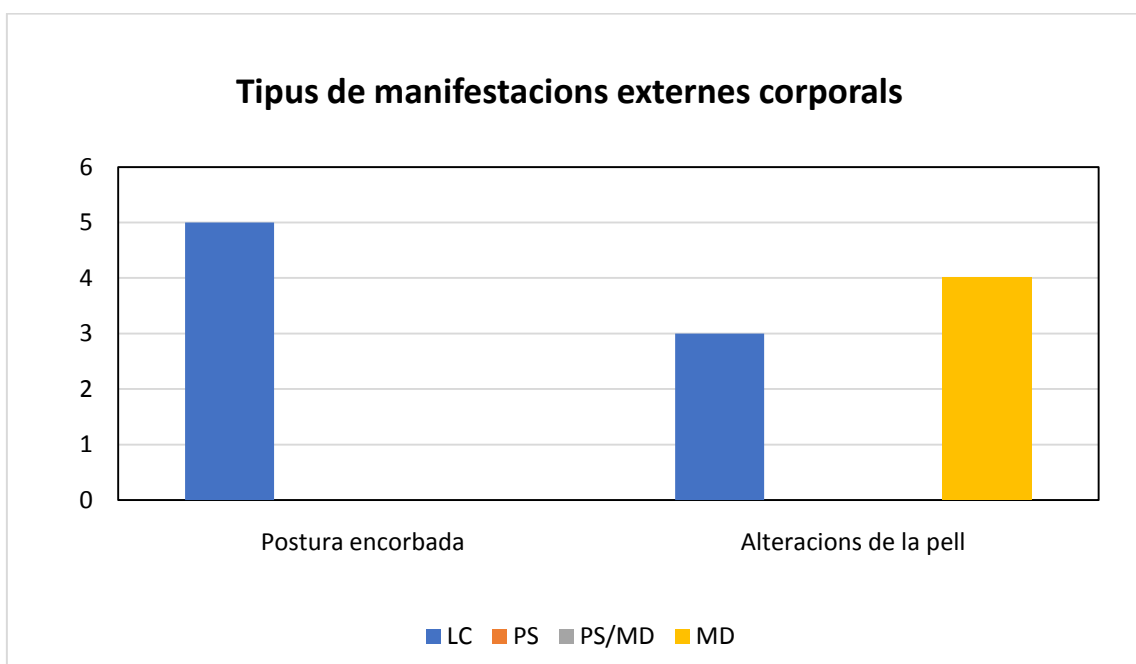

7.2.4 Les manifestacions externes corporals

Dels 35 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics, n'hi ha 12 que expressen manifestacions externes corporals. 8 d'aquests conceptes són d'abast general, mentre que 4 són d'abast mèdic.

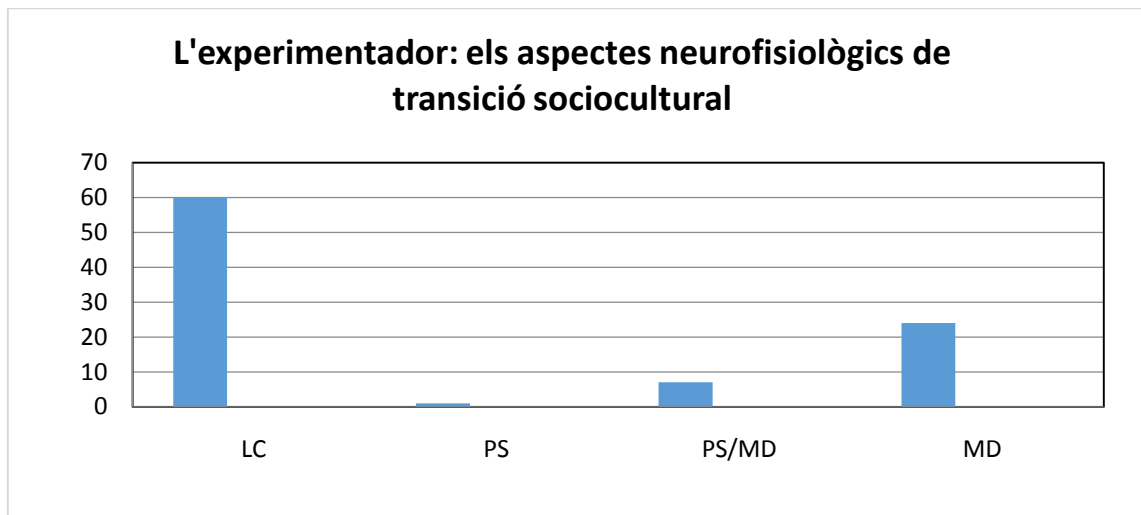

Dels 8 conceptes que expressen manifestacions externes corporals, 7 es refereixen a alteracions de la pell i 5 a la postura encorbada. Dels 7 conceptes que es refereixen a alteracions de la pell, 4 són d'abast mèdic, mentre que els altres 3 són d'abast general. En canvi, els 5 conceptes que es refereixen a la postura encorbada són d'abast general.

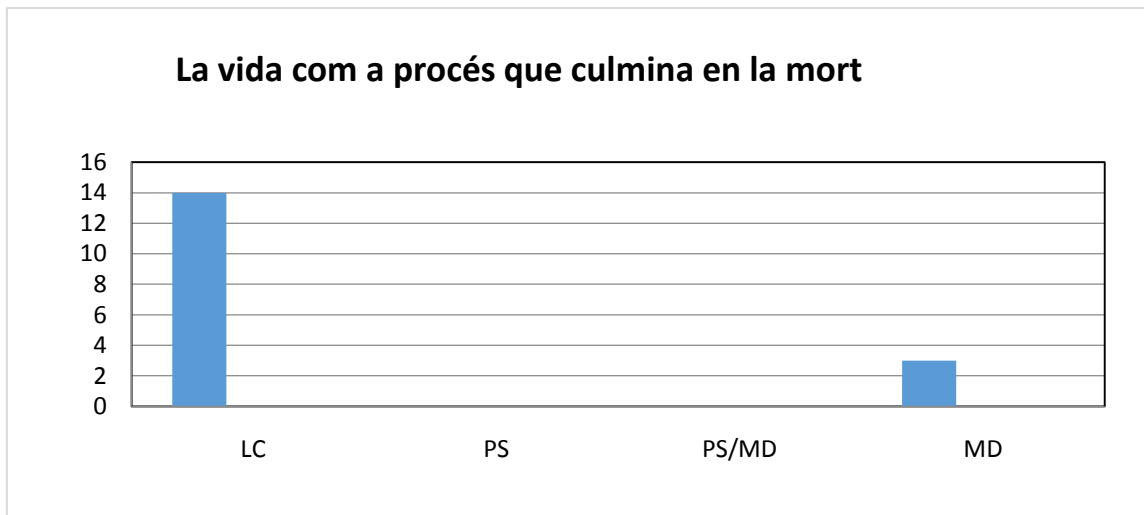
7.3 L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, predominen els 60 conceptes d'abast general. A certa distància, hi ha 24 conceptes d'abast mèdic, 7 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast psíquic.

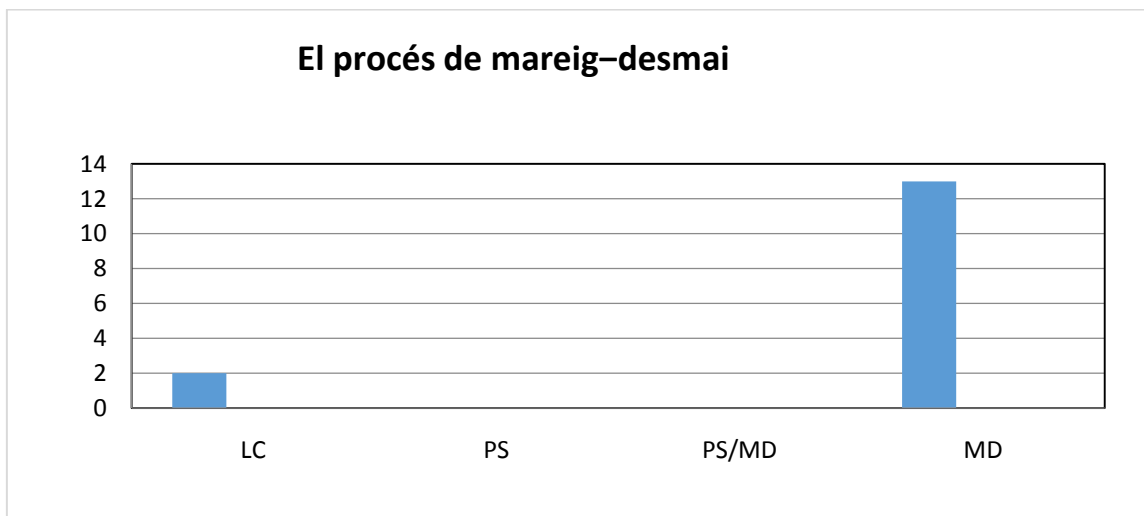
7.3.1 La vida com a procés que culmina en la mort

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 17 que vehiculen la concepció de la vida com un procés que culmina en la mort. 14 d'aquests conceptes són d'abast general, mentre que els altres 3 són d'abast mèdic.

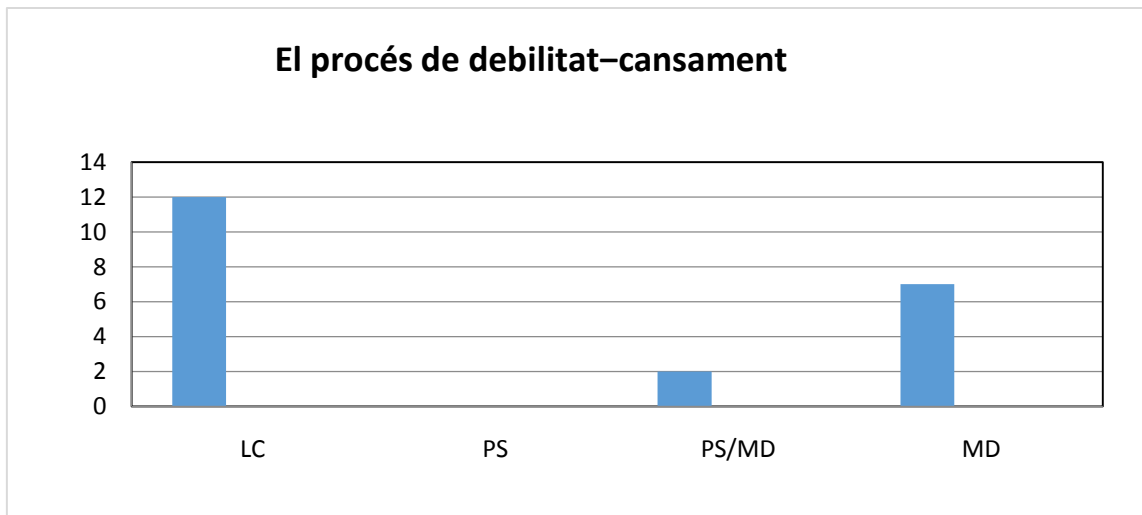
7.3.2 El procés de mareig – desmai

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en conceptes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 15 que vehiculen el procés de mareig–desmai. 13 d'aquests conceptes són d'abast mèdic, mentre que els altres 2 són d'abast general.

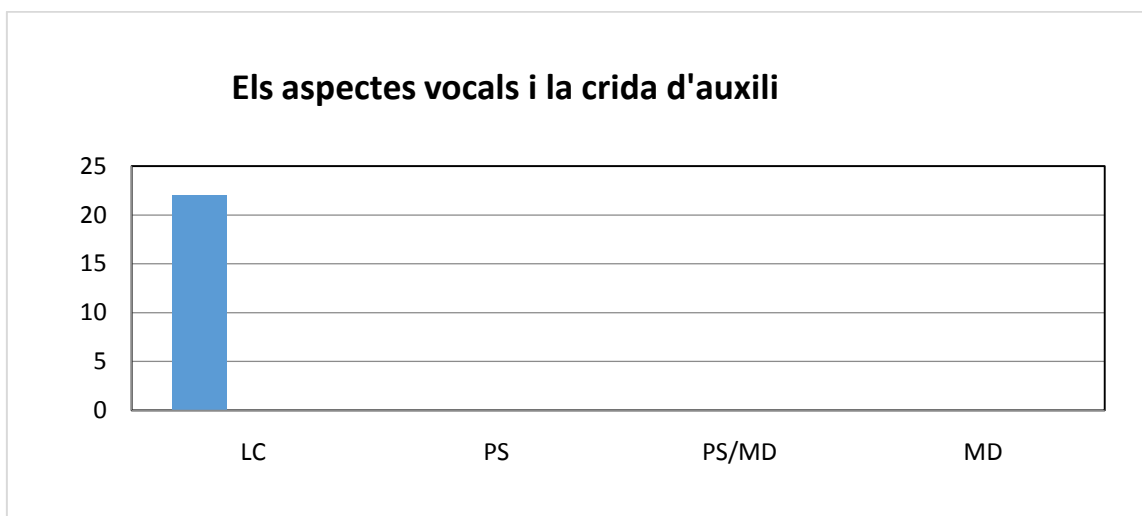
7.3.3 El procés de debilitat – cansament

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 21 que vehiculen el procés de debilitat–cansament. 12 d'aquests conceptes són d'abast general, 7 són d'abast mèdic i 2 d'abast psíquic i mèdic.

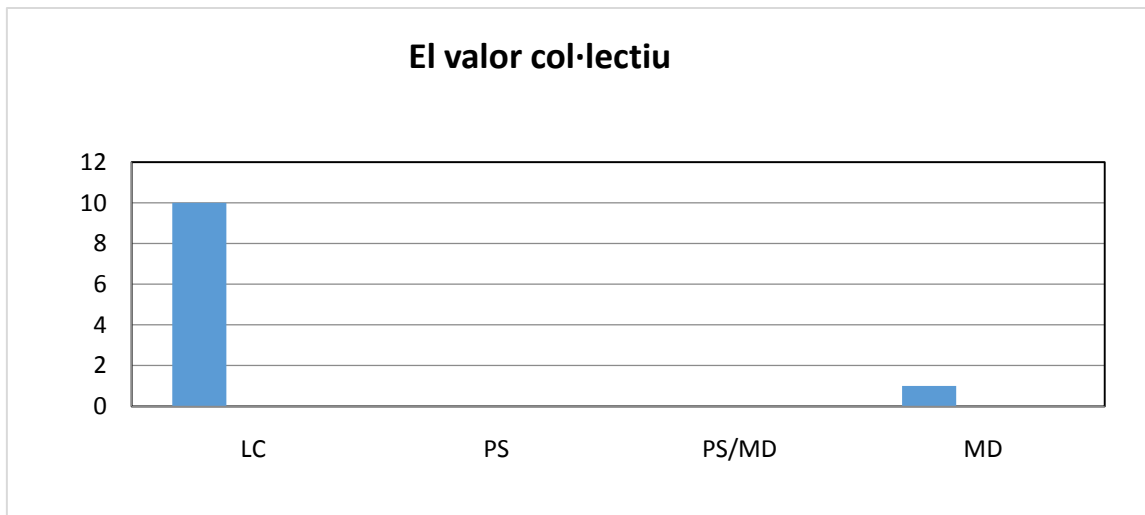
7.3.4 Els aspectes vocals i la crida d'auxili

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 22, tots d'abast general, que descriuen aspectes vocals i la crida d'auxili.

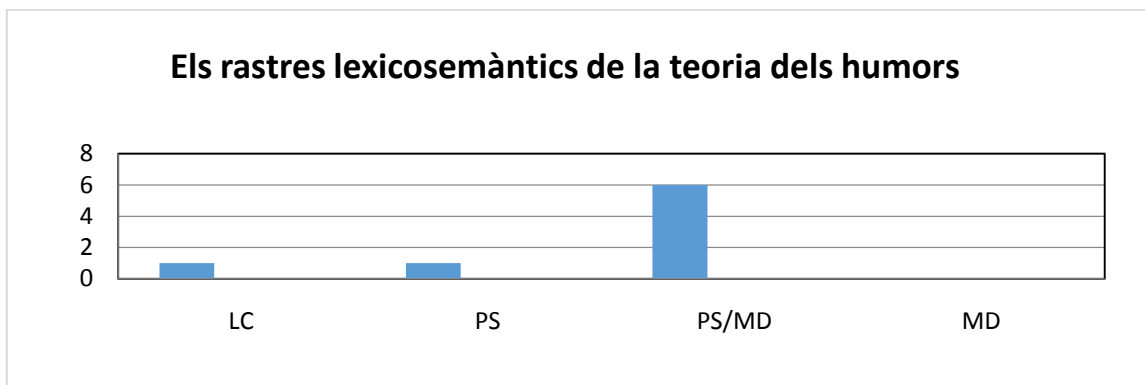
7.3.5 El valor col·lectiu

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 11 que expressen un valor col·lectiu. 10 d'aquests conceptes són d'abast general, mentre que n'hi ha 1 d'abast mèdic.

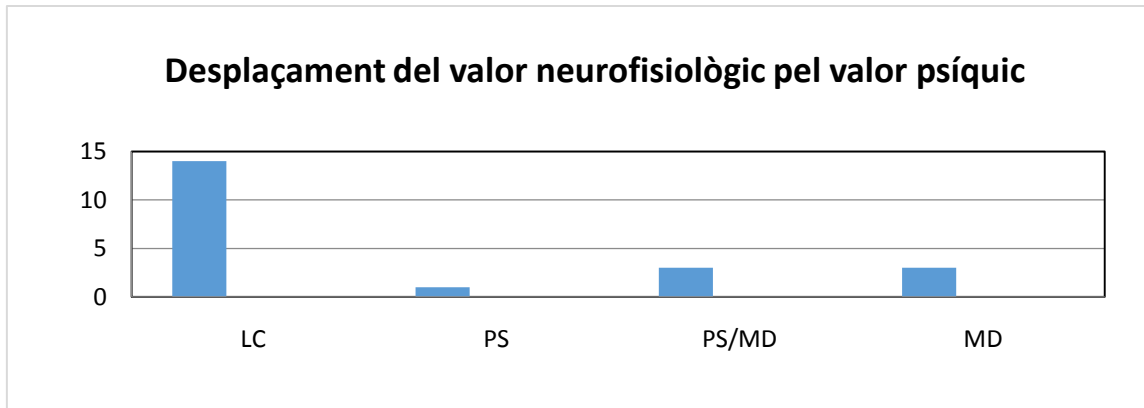
7.3.6 Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 8 que descriuen rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors. 6 d'aquests conceptes són d'abast psíquic i mèdic, 1 d'abast general i 1 d'abast psíquic.

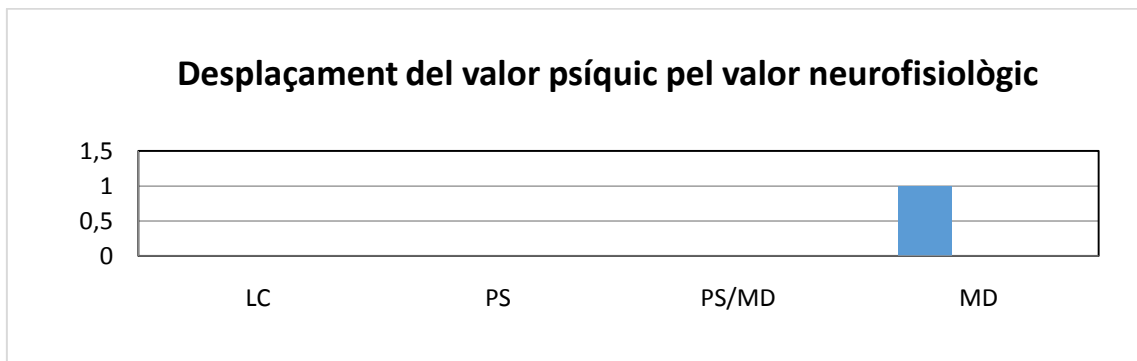
7.3.7 Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 21 que expressen el desplaçament conceptual del valor neurofisiològic al valor psíquic. 14 d'aquests conceptes són d'abast general, 3 d'abast psíquic i mèdic, 3 d'abast mèdic i 1 d'abast psíquic.

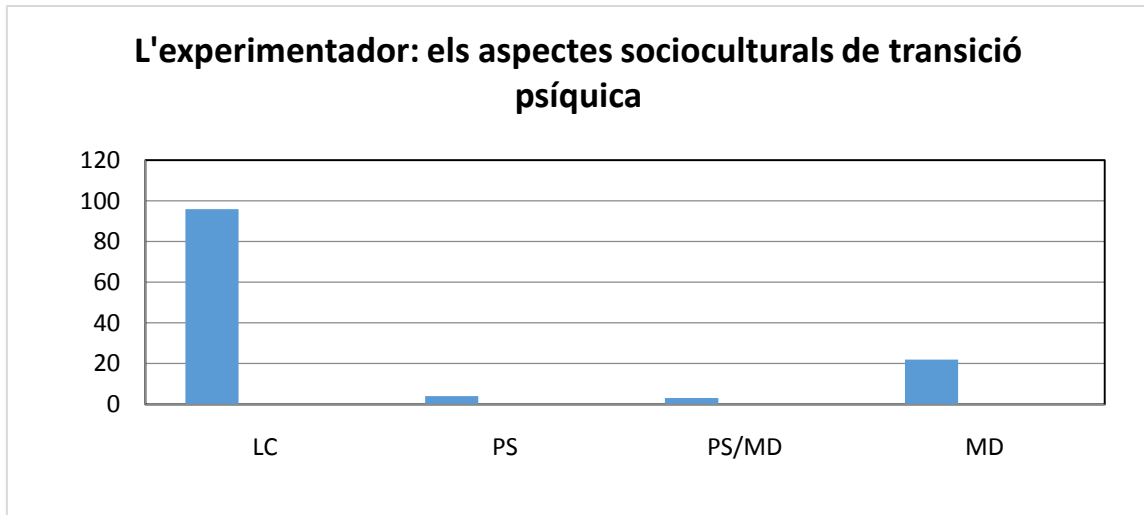
7.3.8 Desplaçament del valor psíquic pel valor neurofisiològic

Dels 92 conceptes que s'emmarquen en aspectes neurofisiològics de transició sociocultural, n'hi ha 1, d'abast mèdic, que expressa el desplaçament conceptual del valor psíquic al valor neurofisiològic.

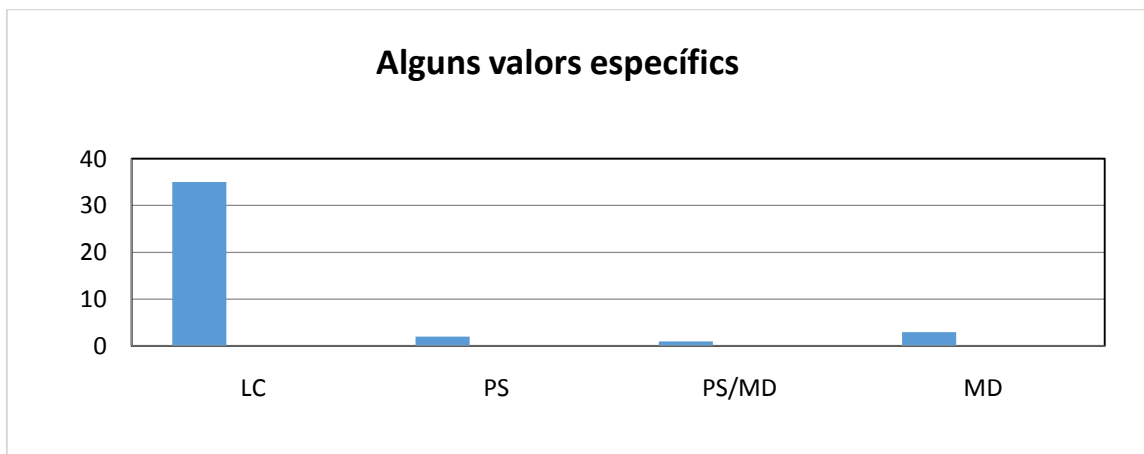
7.4 L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica

Dels 125 conceptes que s'emmarquen en aspectes socioculturals de transició psíquica, predominen els 96 conceptes d'abast general. A força distància, hi ha 22 conceptes d'abast mèdic, 4 d'abast psíquic i 3 d'abast psíquic i mèdic.

7.4.1 Alguns valors específics

Dels 125 conceptes que s'emmarquen en aspectes socioculturals de transició psíquica, n'hi ha 41 que es refereixen a algun valor específic. 35 d'aquests conceptes són d'abast general, 3 d'abast mèdic, 2 d'abast psíquic i 1 d'abast psíquic i mèdic. Val a dir que hi ha un concepte d'abast general i un d'abast psíquic que contenen dos valors específics.

Dels 41 conceptes que expressen algun valor específic, n'hi ha 13 que es refereixen a l'engany, 12 a l'empatia i a la compassió, 12 a la maldat i a la dolentia, 3 a la burla, 3 a l'ofensa i 2 al desagraïment.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Dels 13 conceptes que es refereixen a l'engany, 9 són d'abast general, 2 d'abast psíquic i 2 d'abast mèdic.

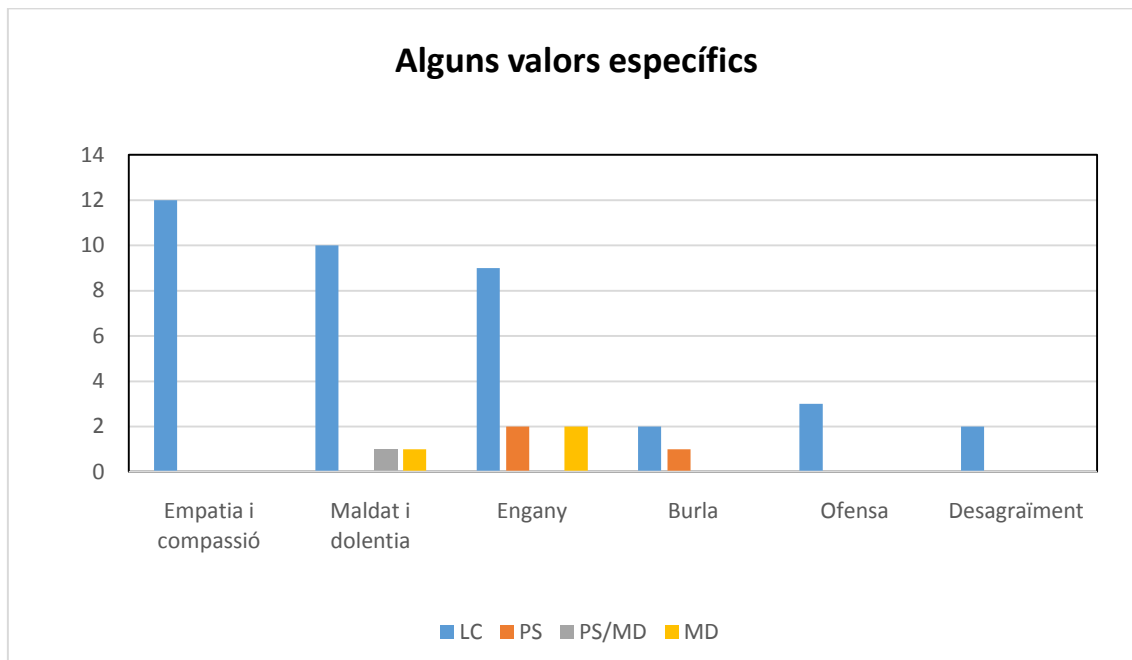
Els 12 conceptes que es refereixen a l'empatia i a la compassió són d'abast general.

Dels 12 conceptes que es refereixen a la maldat i a la dolentia, 10 són d'abast general, 1 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic.

Dels 3 conceptes que es refereixen a la burla, 2 són d'abast general i 1 d'abast psíquic.

I els 3 conceptes que es refereixen a l'ofensa i els 2 que es refereixen al desagraïment són d'abast general.

En aquest paràmetre, en definitiva, comptem 38 conceptes d'abast general, 3 d'abast psíquic, 3 d'abast mèdic i 1 d'abast psíquic i mèdic.

7.4.2 Relació amb altres processos cognitivoemocionals

Dels 125 conceptes que s'emmarquen en aspectes socioculturals de transició psíquica, n'hi ha 89 que manifesten una relació amb algun altre procés cognitivoemocional construït. 68 d'aquests conceptes són d'abast general, 17 d'abast mèdic, 2 d'abast psíquic i 2 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 89 conceptes que manifesten una relació amb algun altre procés cognitivoemocional construït, n'hi ha 26 que es refereixen al cansament (dins l'enuig), 23 a la por, 16 a la sorpresa, 13 a la contenció (dins l'enuig), 6 al fàstic (dins l'enuig),

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

6 al delit (dins l'enuig), 5 al desplaer (dins l'enuig), 5 a la vergonya i 1 a l'amargor (dins l'enuig). Predomina, per tant, l'enuig, que hem analitzat en cinc variants.

Dels 26 conceptes que es refereixen al cansament (dins l'enuig), 23 són d'abast general, 2 d'abast mèdic i 1 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 23 conceptes que es refereixen a la por, 18 són d'abast general, 3 d'abast mèdic i 2 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 16 conceptes que es refereixen a la sorpresa, 11 són d'abast general i 5 d'abast mèdic.

Dels 13 conceptes que es refereixen a la contenció (dins l'enuig), 11 són d'abast general, 1 d'abast psíquic i 1 d'abast mèdic.

Dels 6 conceptes que es refereixen al fàstic (dins l'enuig), 3 són d'abast general i 3 d'abast mèdic.

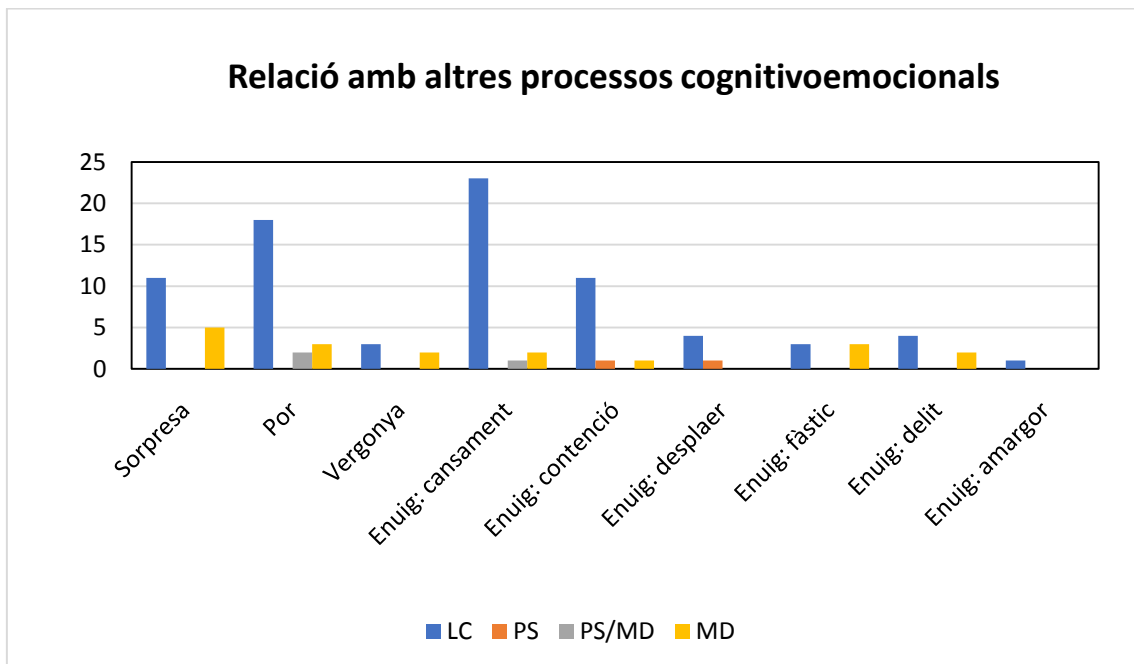
Dels 6 conceptes que es refereixen al delit (dins l'enuig), 4 són d'abast general i 2 d'abast mèdic.

Dels 5 conceptes que es refereixen al desplaer (dins l'enuig), 4 són d'abast general i 1 d'abast psíquic.

Dels 5 conceptes que es refereixen a la vergonya, 3 són d'abast general i 2 d'abast mèdic.

I l'únic concepte que es refereix a l'amargor (dins l'enuig) és d'abast general.

Constatem, en fi, que en aquest paràmetre hi ha 78 ocurrències d'abast general, 18 d'abast mèdic, 3 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

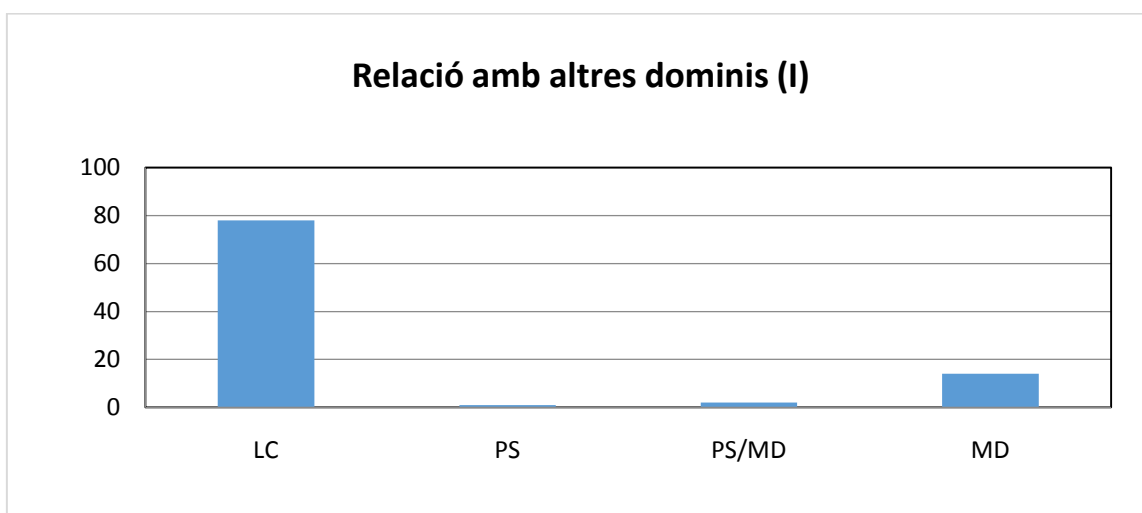

8. El recursos de la llengua: anàlisi quantitativa

En aquest capítol, quantifiquem els diversos paràmetres que hem analitzat al capítol 6. Desglossem tant els resultats totals com els resultats relatius a la resta de conceptes del mateix abast (general, psíquic, psíquic i mèdic, i mèdic).

8.1 Relació amb altres dominis

Dels 95 conceptes que tenen algun valor en un altre domini de coneixement, n'hi ha 78 d'abast general, 14 d'abast mèdic, 2 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast psíquic.

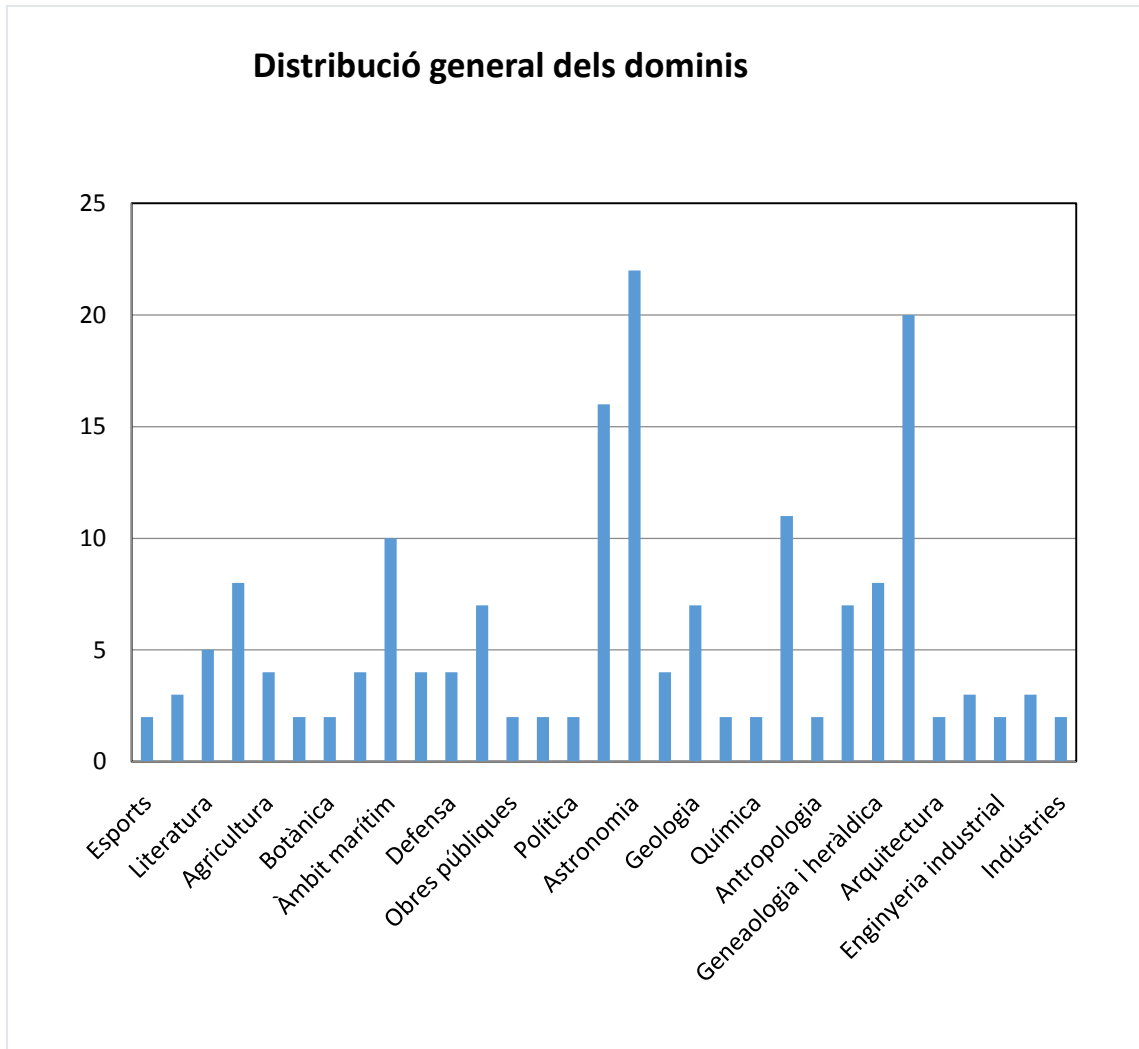
A continuació, exposem els resultats dels 31 dominis que apareixen com a mínim en dos conceptes.

Dels 95 conceptes que tenen algun valor en un altre domini de coneixement, n'hi ha 22 que es refereixen a l'astronomia, 20 a la religió, 16 a la teoria econòmica, 11 a la meteorologia i 10 als transports per aigua i a l'àmbit marítim en general.

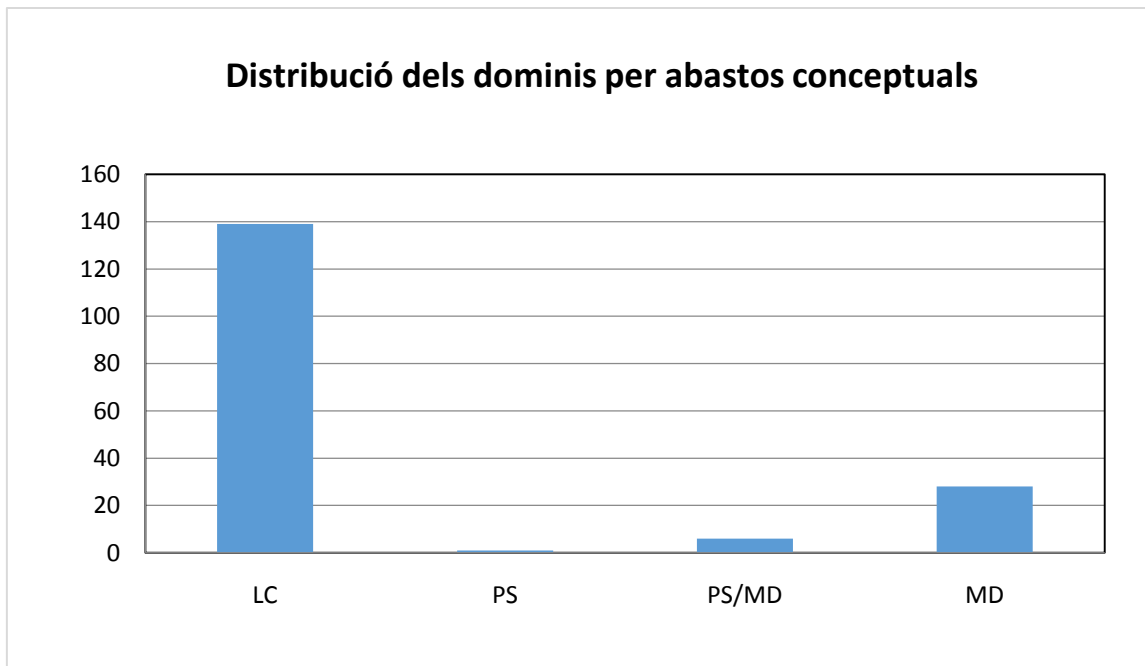
Així mateix, hi ha 8 conceptes que es refereixen a la música o a la genealogia i l'heràldica; 7 que es refereixen al dret, a la geologia o a la filosofia; 5 que es refereixen a la literatura; 4 que es refereixen a l'agricultura, a l'explotació animal, a la zoologia en general, a la defensa o a la física; 3 que es refereixen a jocs i espectacles, a l'art o a la

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

indústria tèxtil; i 2 que es refereixen als esports, a la biologia, a la botànica, a les obres públiques, a les oficines, a la política, a la indústria química, a la química, a l'antropologia, a l'arquitectura, a l'enginyeria industrial o a les indústries en general.

Els 95 conceptes que tenen algun valor en un altre domini de coneixement es reparteixen de la manera següent: 139 són d'abast general, 28 d'abast mèdic, 6 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast psíquic.

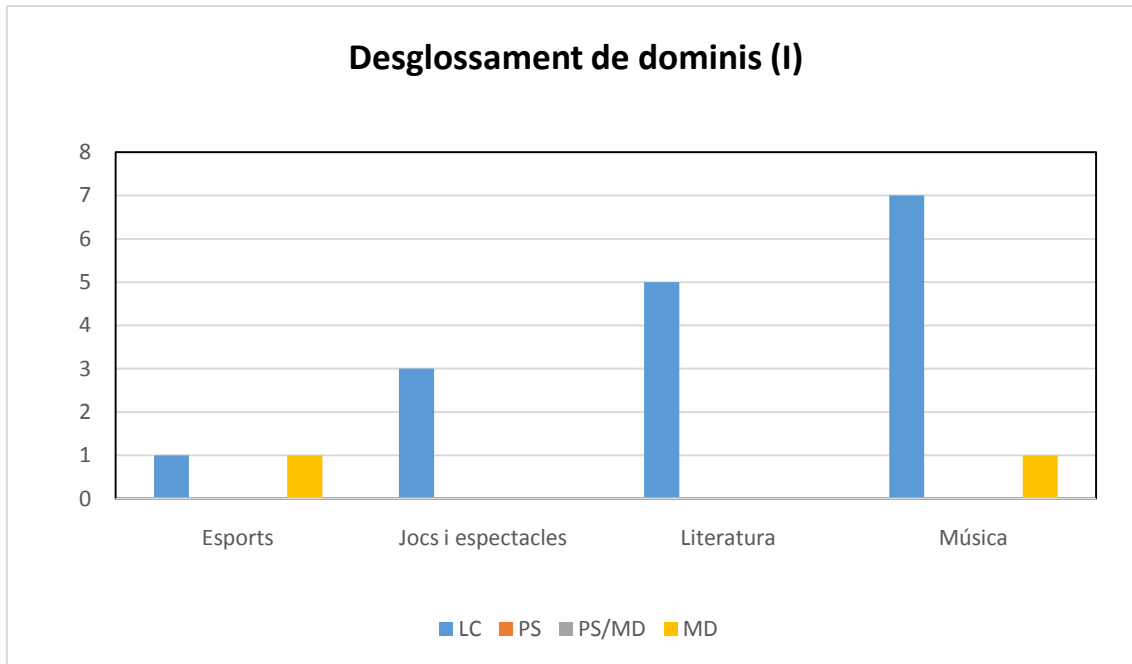
Tot seguit, aprofundim en aquests 31 dominis de coneixement. La distribució en sis apartats és purament funcional, amb l'objectiu de facilitar la interpretació de les dades. Tanmateix, hem mirat d'agrupar els dominis per afinitat.

8.1.1 Esports, jocs i espectacles, literatura, música

Dels 8 conceptes que es refereixen a la música, 7 són d'abast general, mentre que n'hi ha 1 d'abast mèdic.

Els 5 conceptes que es refereixen a la literatura i els 3 conceptes que es refereixen a jocs i espectacles són d'abast general.

I els 2 conceptes que es refereixen a esports, 1 és d'abast general i 1 d'abast mèdic.

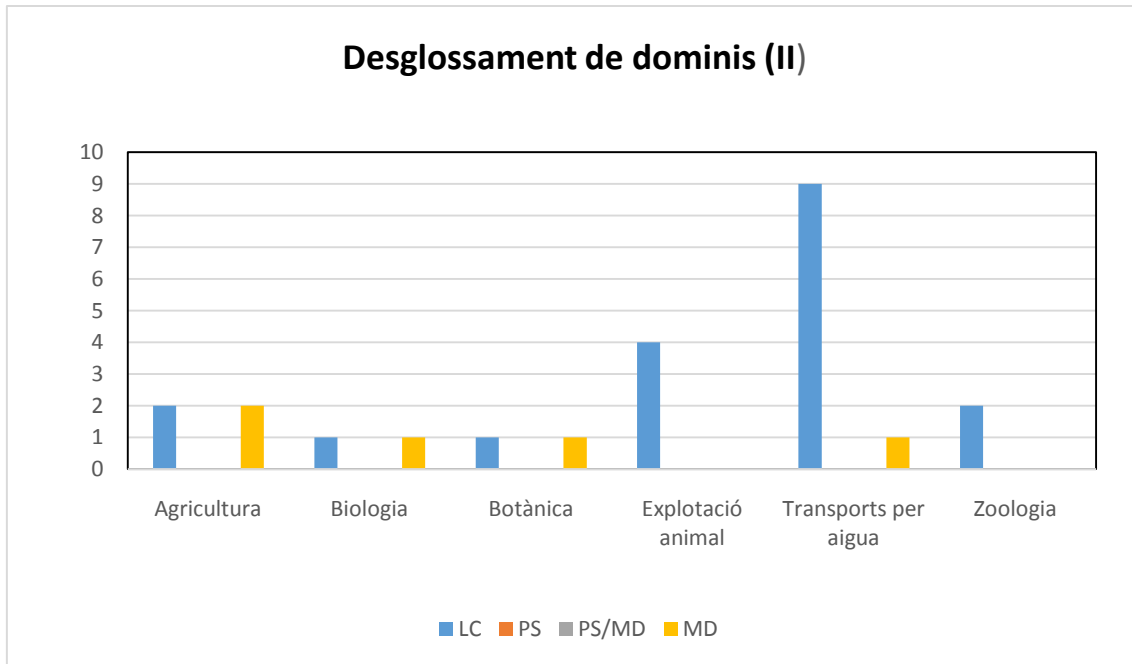
8.1.2 Agricultura, biologia, botànica, explotació animal, transports per aigua i àmbit marítim en general, zoologia en general

Dels 10 conceptes que es refereixen als transports per aigua i a l'àmbit marítim en general, 9 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

Dels 4 conceptes que es refereixen a l'agricultura i a la zoologia en general, 2 són d'abast general i 2 d'abast mèdic.

Els 4 conceptes que es refereixen a l'explotació animal són d'abast general.

I dels 2 conceptes que es refereixen a la biologia i a la botànica, 1 és d'abast general i l'altre d'abast mèdic.

8.1.3 Defensa, dret, obres públiques, oficines, política, teoria econòmica

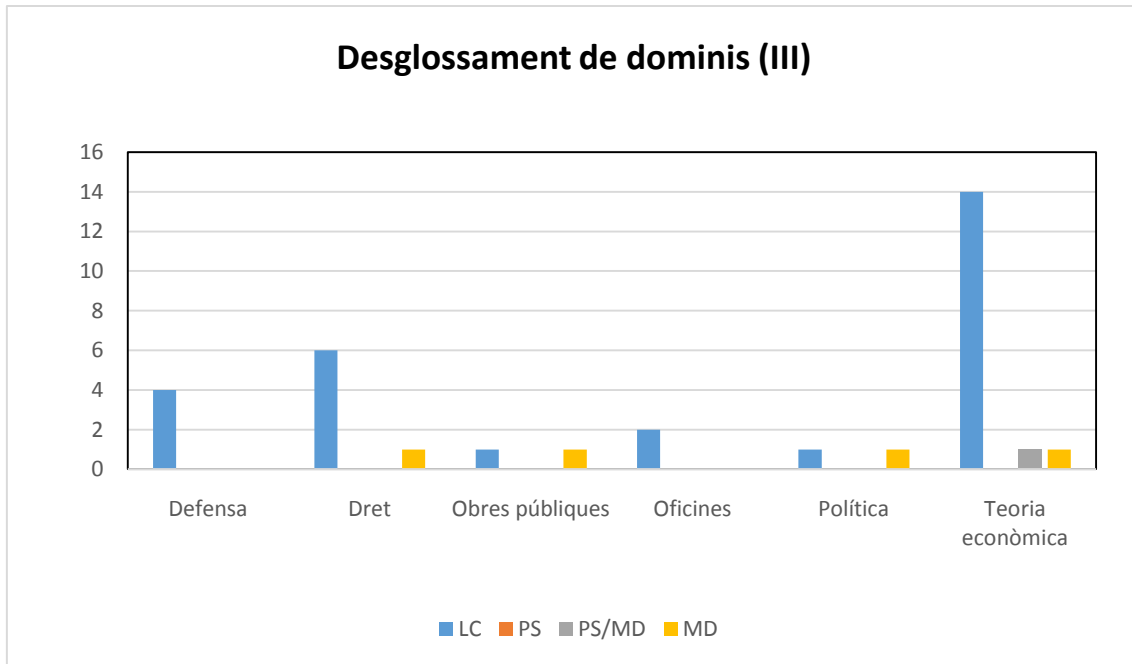
Dels 16 conceptes que es refereixen a la teoria econòmica, 14 són d'abast general, 1 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic.

Dels 7 conceptes que es refereixen al dret, 6 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

Els 4 conceptes que es refereixen a la defensa són d'abast general.

Dels 2 conceptes que es refereixen a obres públiques i dels 2 conceptes que es refereixen a la política, 1 és d'abast general i 1 d'abast mèdic.

I els dos conceptes que es refereixen a les oficines són d'abast general.

8.1.4 Astronomia, física en general, geologia, indústria química, química, meteorologia

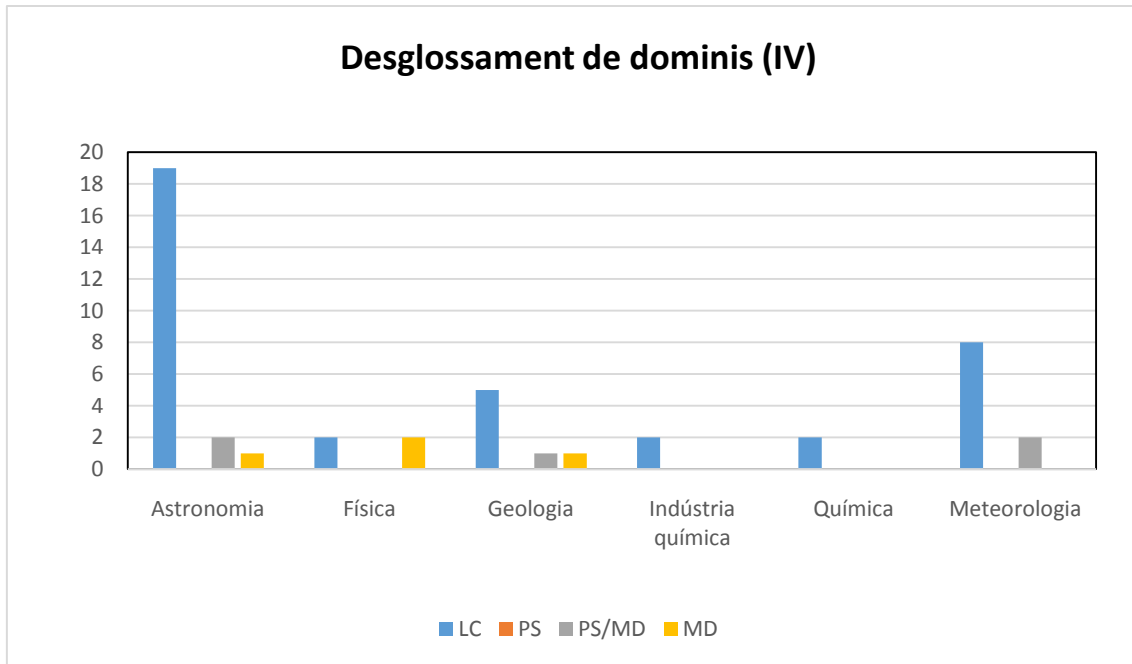
Dels 22 conceptes que es refereixen a l'astronomia, 19 són d'abast general, 2 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic.

Dels 11 conceptes que es refereixen a la meteorologia, 8 són d'abast general, 2 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic.

Dels 7 conceptes que es refereixen a la geologia, 5 són d'abast general, 1 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic.

Dels 4 conceptes que es refereixen a la física en general, 2 són d'abast general i 2 d'abast mèdic.

I els 2 conceptes que es refereixen a la indústria química i els 2 conceptes que es refereixen a la química són d'abast general.

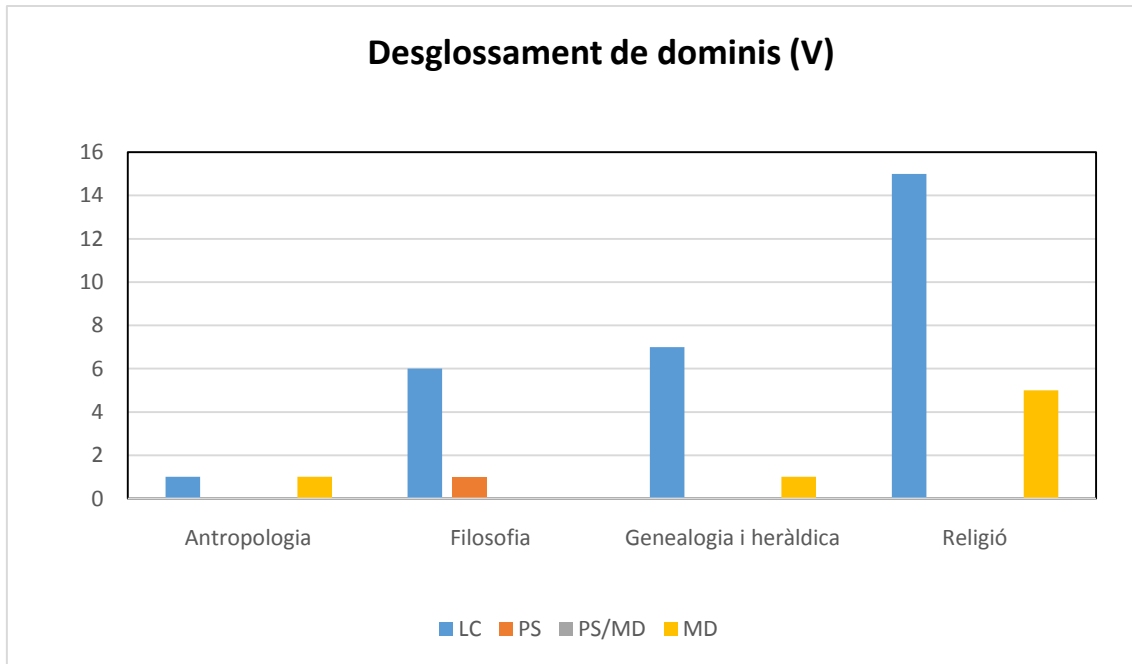
8.1.5 Antropologia, filosofia, genealogia i heràldica, religió

Dels 20 conceptes que es refereixen a la religió, 15 són d'abast general i 5 d'abast mèdic.

Dels 8 conceptes que es refereixen a la genealogia i l'heràldica, 7 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

Dels 7 conceptes que es refereixen a la filosofia, 6 són d'abast general i 1 d'abast psíquic.

I dels 2 conceptes que es refereixen a l'astronomia, 1 és d'abast general i 1 d'abast mèdic.

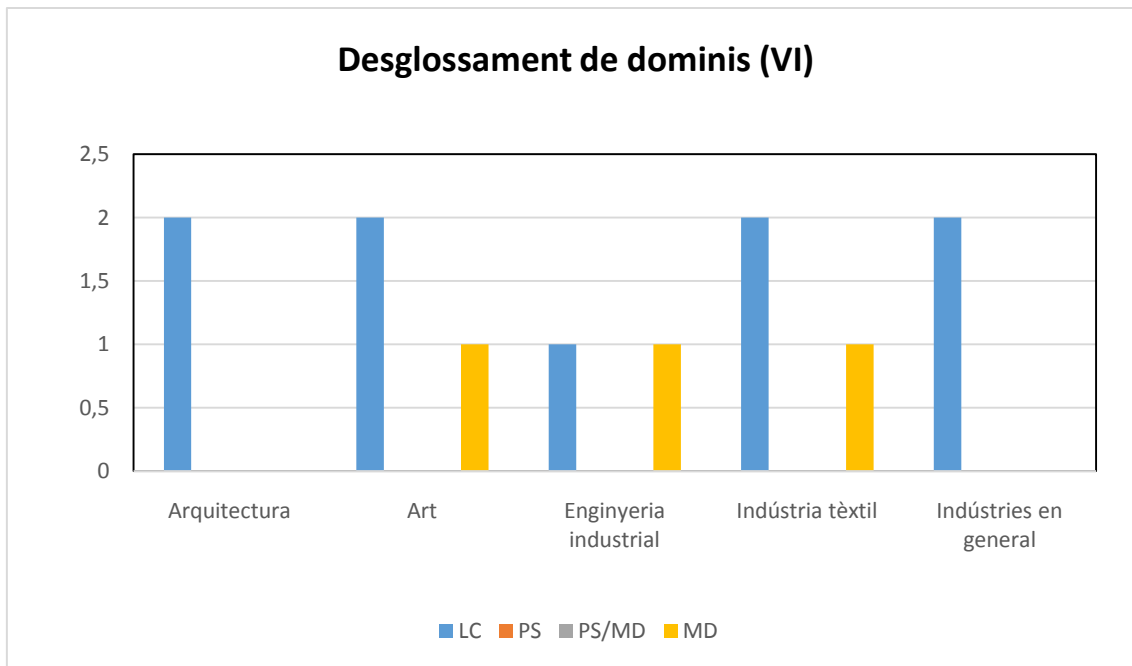

8.1.6 Arquitectura, art, enginyeria industrial, indústria tèxtil, indústries en general

Dels 3 conceptes que es refereixen a l'art i dels 3 conceptes que es refereixen a la indústria tèxtil, 2 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

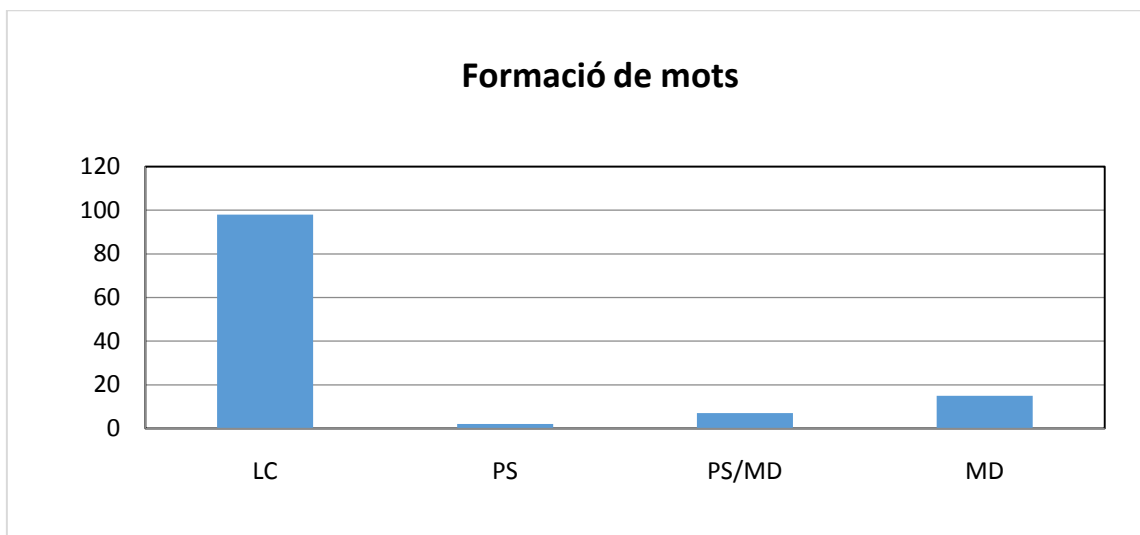
Dels 2 conceptes que es refereixen a l'enginyeria industrial, 1 és d'abast general i 1 d'abast mèdic.

I tant els 2 conceptes que es refereixen a l'arquitectura com els 2 conceptes que es refereixen a les indústries en general són d'abast general.

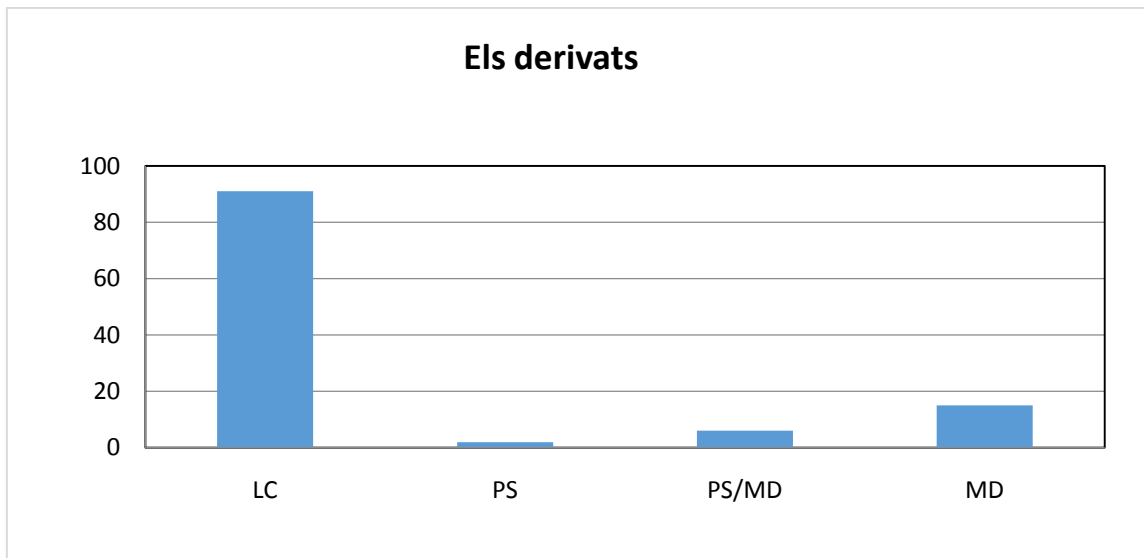
8.2 Formació de mots

Dels 122 conceptes que segueixen alguna regla de formació de mots, n'hi ha 98 d'abast general, 15 d'abast mèdic, 7 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

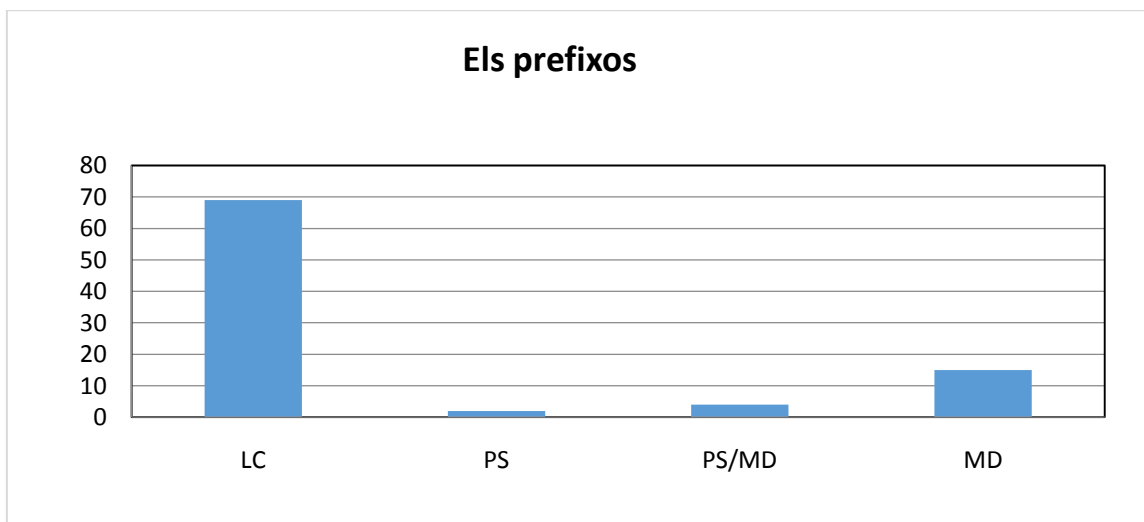

8.2.1 Els derivats. Els prefixos

Dels 114 conceptes formats per derivació, n'hi ha 91 d'abast general, 15 d'abast mèdic, 6 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

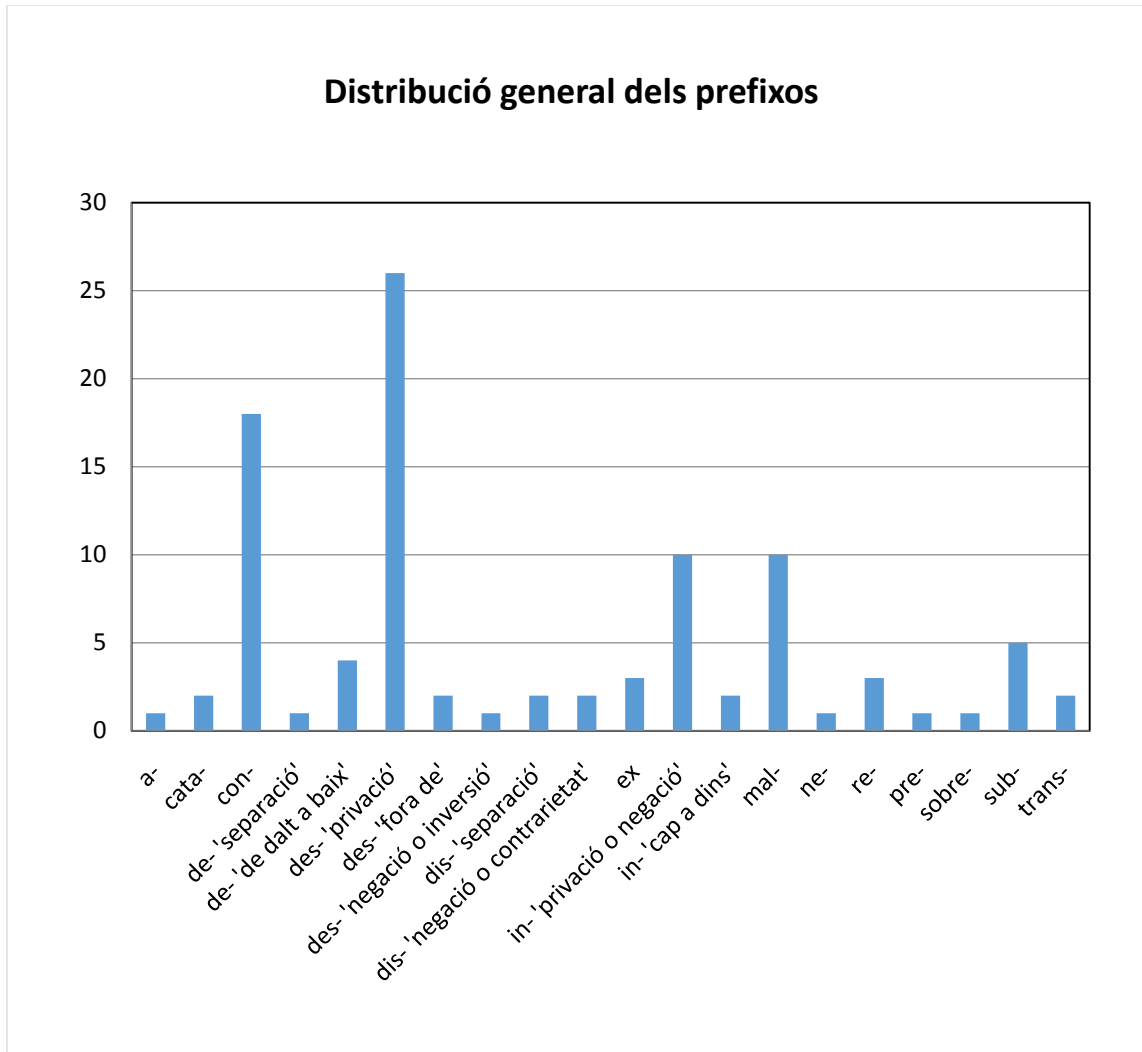

Dels 90 conceptes derivats formats per prefixació, n'hi ha 69 d'abast general, 15 d'abast mèdic, 4 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

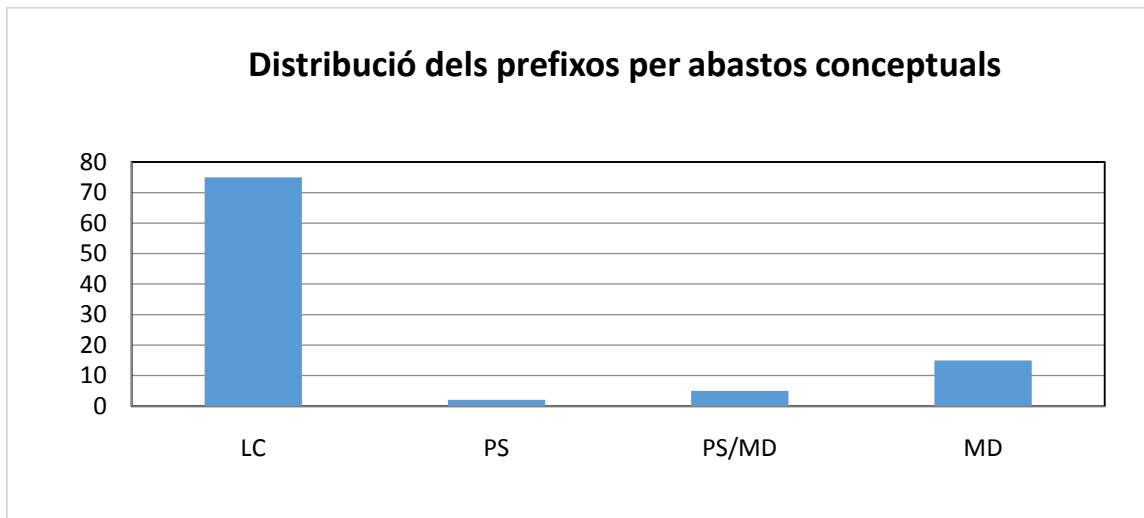
La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Més en concret, dels 90 conceptes derivats formats per prefixació, n'hi ha 29 amb el prefix *des-*, 18 amb el prefix *con-*, 12 amb el prefix *in-*, 10 amb el prefix *mal-*, 5 amb els prefixos *de-* o *sub-*, 4 amb el prefix *dis-*, 3 amb els prefixos *ex-* o *re-*, 2 amb els prefixos *cata-* o *trans-*, i 1 amb els prefixos *a-*, *ne-*, *pre-* o *sobre-*.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Els prefixos desglossats estructuraren 75 conceptes d'abast general, 15 d'abast mèdic, 5 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

Dels 29 conceptes que tenen el prefix *des-*, n'hi ha 24 d'abast general, 2 d'abast psíquic, 2 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic. Així mateix, hi ha 26 conceptes en què el prefix *des-* té el valor de 'privació': 21 són d'abast general, mentre que 2 són d'abast psíquic, 2 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic. A més, hi ha 2 conceptes, d'abast general, en què el prefix *des-* té el valor de 'fora de'; i 1 concepte, també d'abast general, en què té el valor de 'negació o inversió'.

Dels 18 conceptes que tenen el prefix *con-*, 15 són d'abast general i 3 d'abast mèdic.

Dels 12 conceptes que tenen el prefix *in-*, n'hi ha 9 d'abast general i 3 d'abast mèdic. Així mateix, hi ha 10 conceptes en què el prefix *in-* té el valor de 'privació o negació': 8 d'abast general i 2 d'abast mèdic. I amb el valor de 'cap a dins', hi ha 1 concepte d'abast general i 1 d'abast mèdic.

Dels 10 conceptes que tenen el prefix *mal-*, n'hi ha 6 d'abast general, 3 d'abast mèdic i 1 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 5 conceptes que tenen el prefix *de-*, 3 són d'abast general, 1 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic. Així mateix, hi ha 4 conceptes en què el prefix *de-* té el valor de 'de dalt a baix': 2 són d'abast general, mentre que n'hi ha 1 d'abast psíquic i mèdic i 1 d'abast mèdic. A més, hi ha un 1 concepte, d'abast general, en què el prefix *de-* té el valor de 'separació'.

Dels 5 conceptes que tenen el prefix *sub-*, 4 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

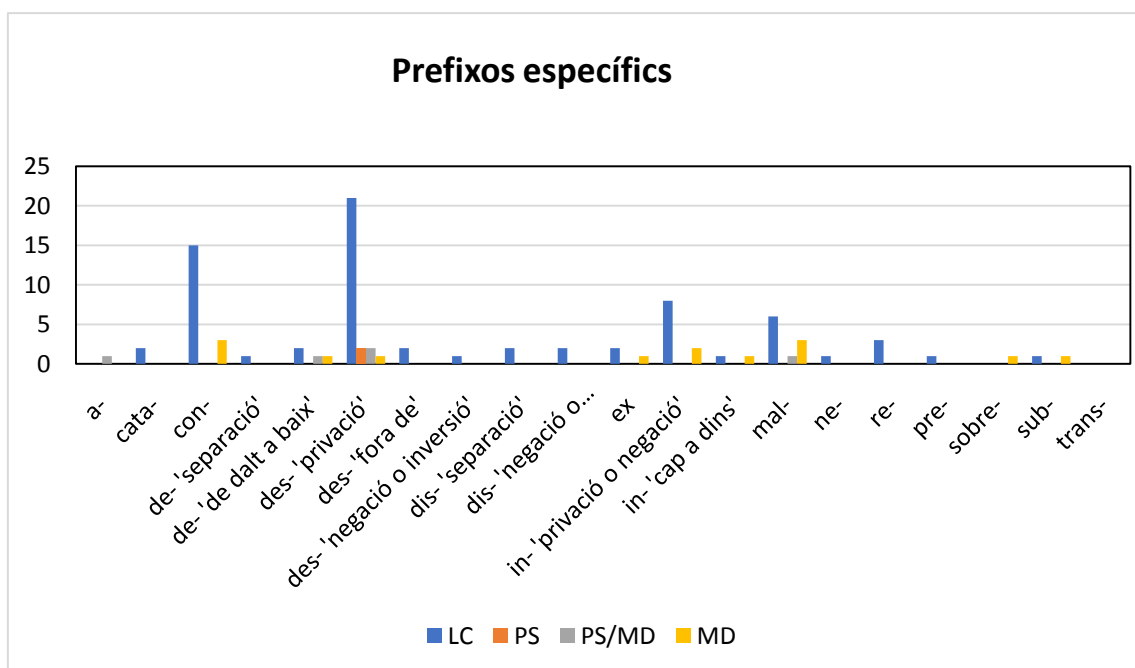
Els 4 conceptes que tenen el prefix *dis-* són d'abast general. Hi ha 2 conceptes, d'abast general, en què aquest prefix té el valor de 'separació'; i 2 més, també d'abast general, en què el prefix en qüestió té el valor de 'negació o contrarietat'.

Dels 3 conceptes que tenen el prefix *ex-*, n'hi ha 2 d'abast general i 1 d'abast mèdic.

Els 3 conceptes que tenen el prefix *re-* i els 2 que tenen el prefix *cata-* són d'abast general.

Dels 2 conceptes que tenen el prefix *trans-* 1 és d'abast general i 1 d'abast mèdic.

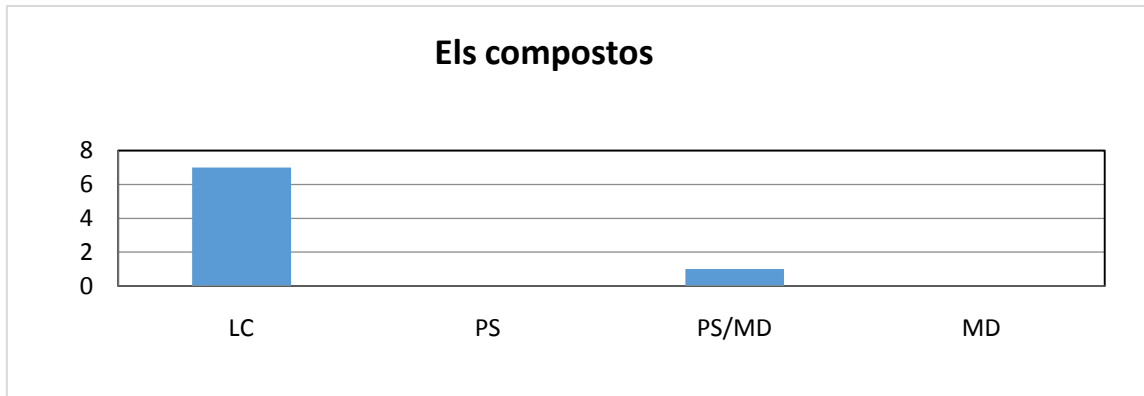
I els conceptes únics amb els prefixos *a-*, *ne-* i *pre-* són d'abast general, mentre que l'únic concepte que està format amb el prefix *sobre-* és d'abast mèdic.

8.2.2 Els compostos

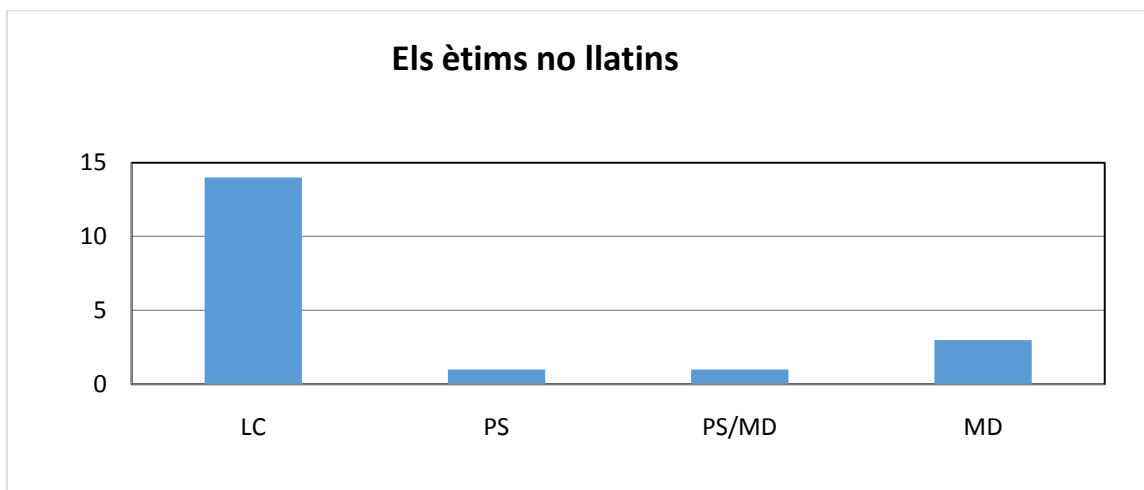
Dels 122 conceptes que segueixen alguna regla de formació de mots, n'hi ha 8 que estan formats per composició. D'aquests 8 conceptes, 7 són d'abast general i 1 d'abast psíquic i mèdic.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

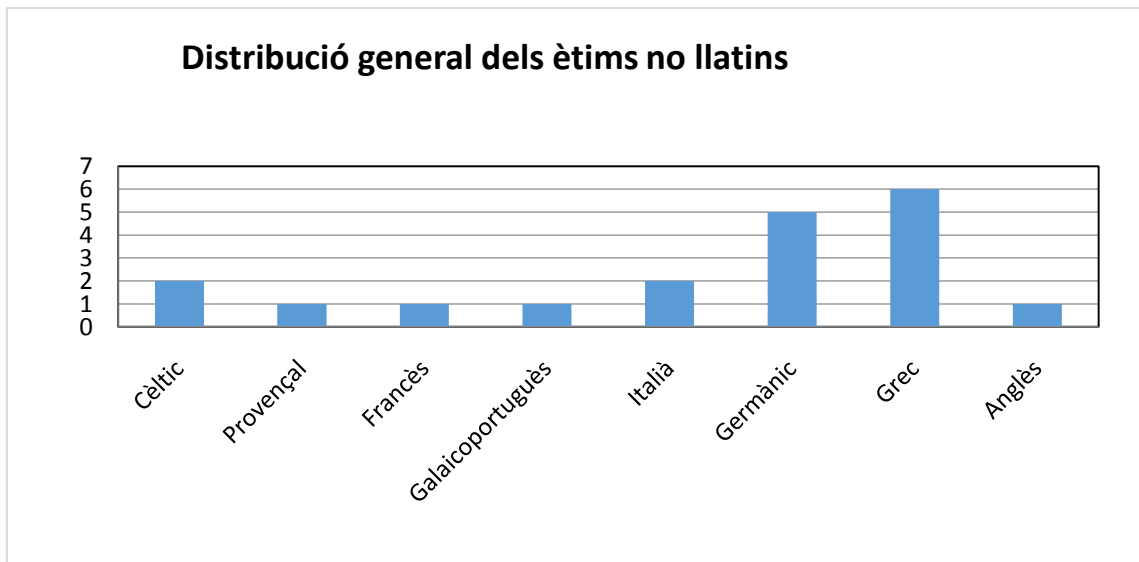
8.3 Els ètims no llatins

Dels 19 conceptes que no provenen d'un ètim llatí, 14 són d'abast general, mentre que 3 són d'origen mèdic, 1 d'origen psíquic i 1 d'origen psíquic i mèdic.

Dels 19 conceptes que no provenen d'un ètim llatí, 6 provenen del grec, 5 del germànic, 2 del cèltic, 2 de l'italià; i 1 del provençal, del francès, del galaicoportuguès o de l'anglès.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

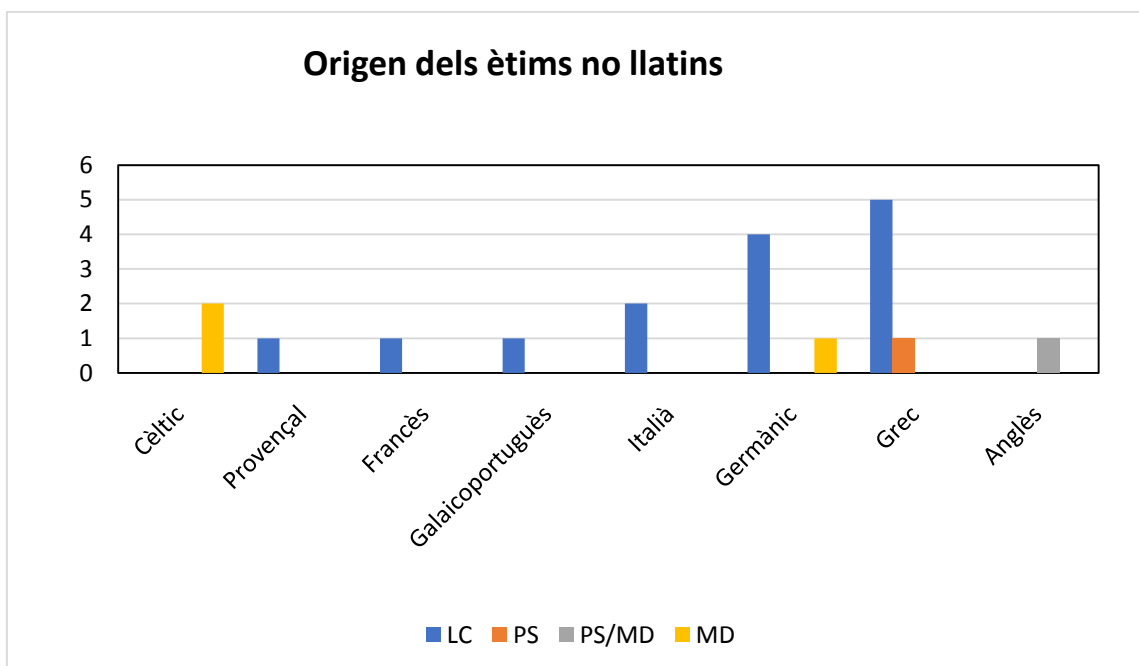
Dels 6 conceptes d'origen grec, 5 són d'abast general i 1 d'abast psíquic.

Dels 5 conceptes d'origen germànic, 4 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

Els 2 conceptes d'origen cèltic són d'abast mèdic.

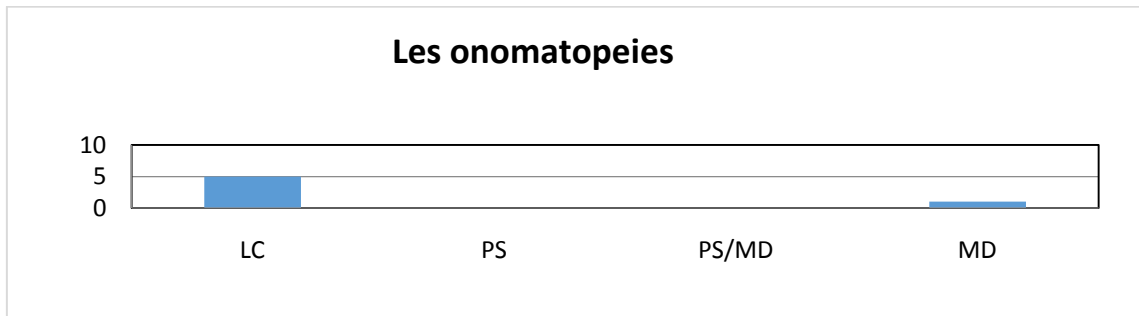
Els 2 conceptes d'origen italià són d'abast general.

I els conceptes únics d'origen provençal, francès i galaicoportuguès són d'abast general, mentre que el concepte únic d'origen anglès és d'abast psíquic i mèdic.

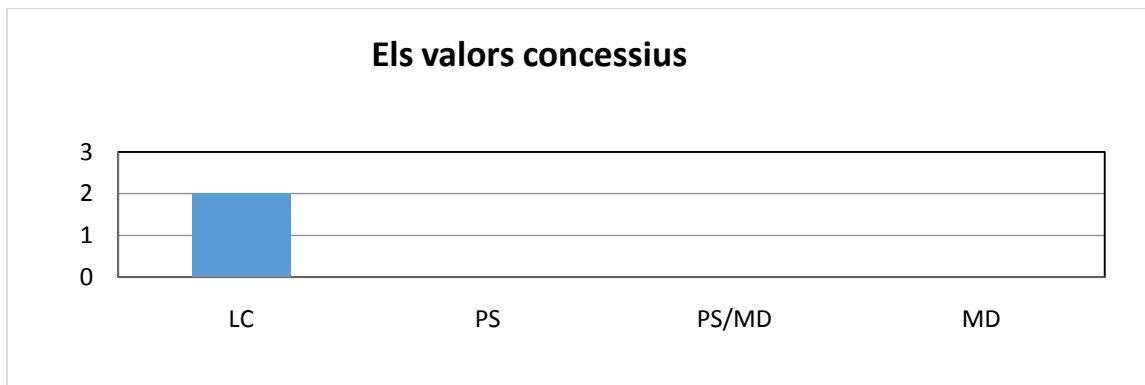
8.4 Les onomatopeies

Dels 6 conceptes que tenen l'origen en una onomatopeia, 5 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

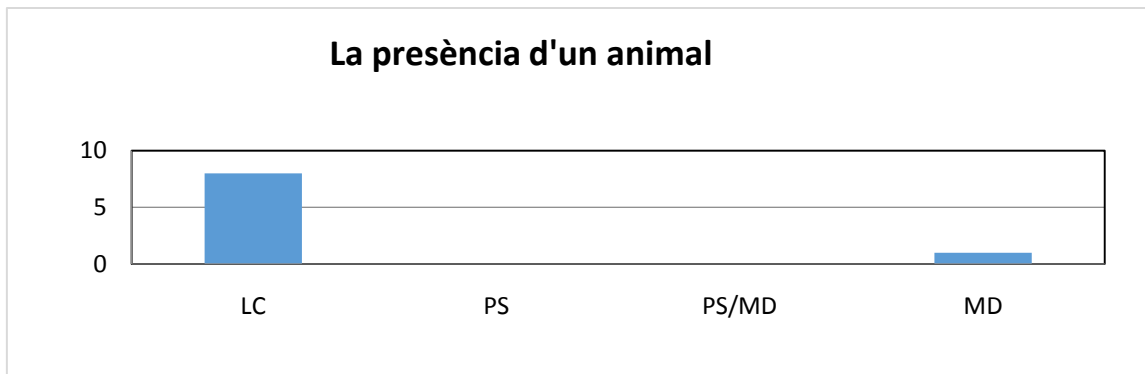
8.5 Els valors concessius

Els 2 conceptes que tenen un valor concessiu són d'abast general.

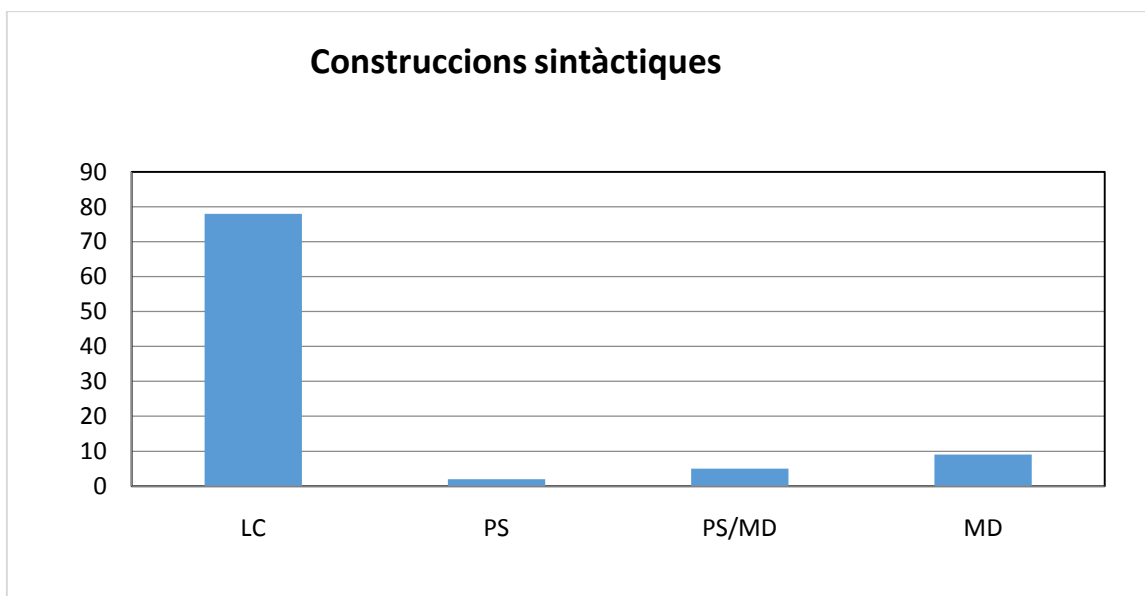
8.6 La presència d'un animal

Dels 9 conceptes que al·ludeixen més o menys directament a un animal, 8 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

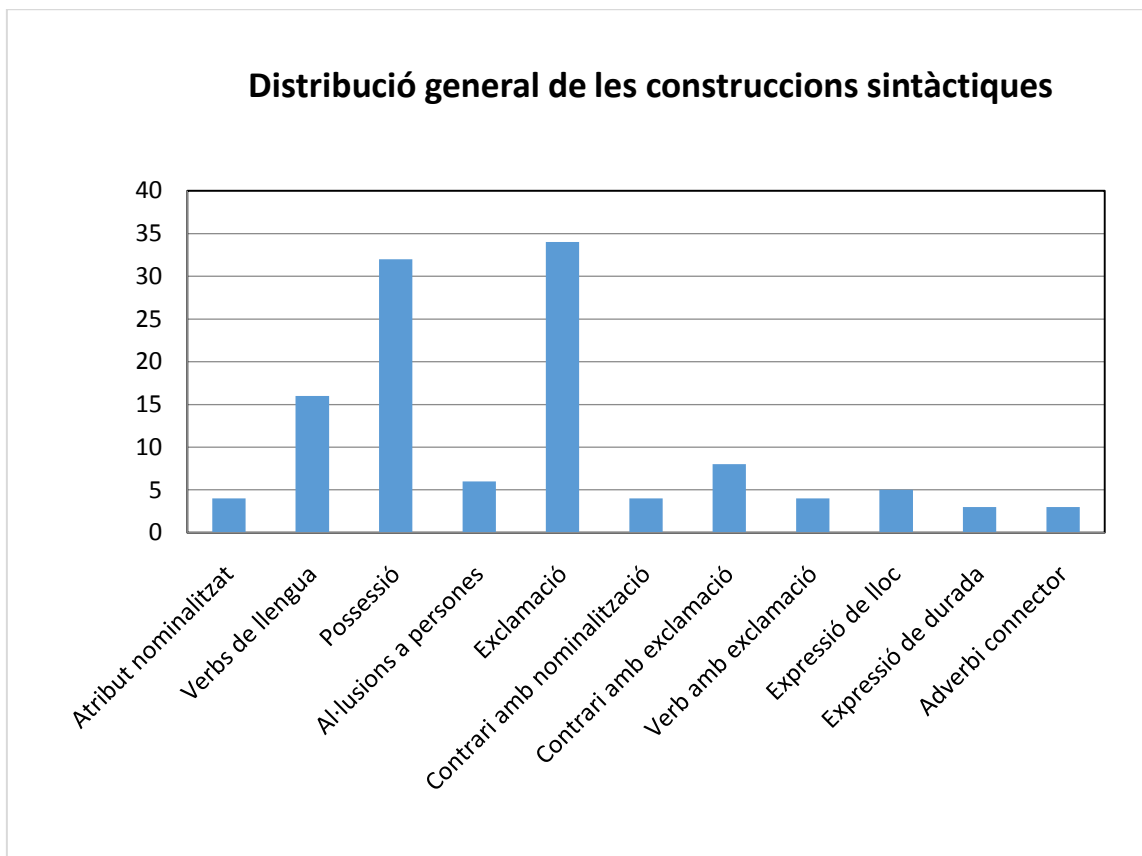

8.7 Construccions sintàctiques

Dels 94 conceptes que admeten construccions específiques, 78 són d'abast general, mentre que 9 són d'abast mèdic, 5 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

Dels 94 conceptes que admeten construccions específiques, 34 admeten valors exclamatius, 32 l'expressió de possessió, 16 verbs de llengua, 8 el terme contrari amb un valor exclamatiu, 6 al·lusions a persones i 5 l'expressió de lloc. Així mateix, hi ha 4 conceptes que admeten un atribut nominalitzat, el terme contrari amb nominalització o el verb amb exclamació; i 3 conceptes que admeten l'expressió gramatical de durada o la formació d'un adverbi connector.

Dels 34 conceptes que admeten valors exclamatius, 25 són d'abast general, mentre que 8 són d'abast mèdic i 1 d'abast psíquic i mèdic.

Dels 32 conceptes que admeten l'expressió de possessió, 19 són d'abast general, mentre que 7 són d'abast mèdic, 4 d'abast psíquic i mèdic i 2 d'abast psíquic.

Els 16 conceptes que admeten verbs de llengua són d'abast general.

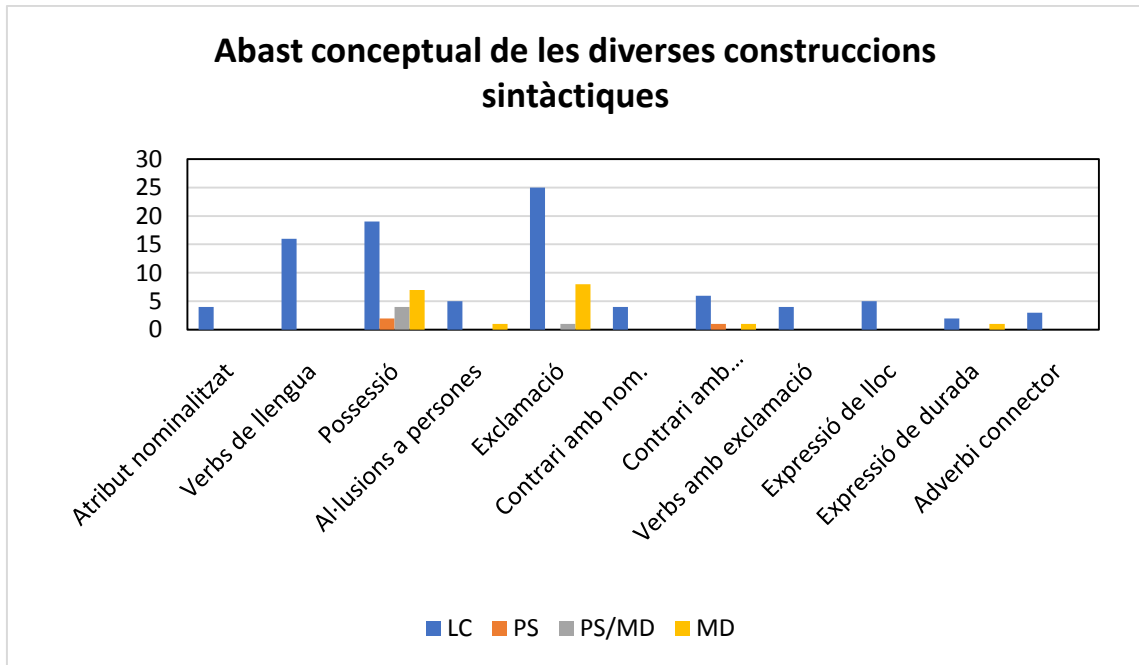
Dels 8 conceptes que admeten el terme contrari amb un valor exclamatiu, 6 són d'abast general, mentre que 1 és d'abast psíquic i 1 d'abast mèdic.

Dels 6 conceptes que admeten al·lusions a persones, 5 són d'abast general i d'abast mèdic.

Els 5 conceptes que admeten l'expressió de lloc, els 4 conceptes que admeten un atribut nominalitzat, els 4 conceptes que admeten el terme contrari amb nominalització i els 4 conceptes que admeten el verb amb exclamació són d'abast general.

Dels 3 conceptes que admeten l'expressió gramatical de durada, 2 són d'abast general i 1 d'abast mèdic.

I els 3 conceptes que admeten la formació d'un adverbi connector són d'abast general.

9. Conclusions

En aquest capítol final, resumim les aportacions principals dels capítols 5, 6, 7 i 8: als capítols senars hem desglossat el model cognitiu idealitzat de BATALLA, mentre que als capítols parells hem descrit els recursos de la llengua; i al primer capítol de cada binomi hem desenvolupat una anàlisi qualitativa, mentre que al segon n'hem dut a terme una de quantitativa.

A més, ens remetem a quatre aspectes del marc teòric: el principi de negativitat i la consideració del procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa com una disfunció (Baumeister et al. 2001), els esquemes d'imatge de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012) i l'activació simultània de percepcions i conceptes (Grady i Johnson 2000, Dirven 2003 i Soriano 2012).

Per acabar, contrastem la prototipicitat dels diversos paràmetres associats als conceptes de *tristesa* i *angoixa* i proposem algunes línies de treball que poden derivar d'aquesta tesi doctoral.

Gairebé tres quartes parts dels 233 conceptes que hem analitzat pertanyen a l'àmbit general de la llengua: són 174 conceptes (el 74,67 %). A força distància, una mica lluny de constituir una quarta part del corpus, hi ha 44 conceptes que tenen algun valor exclusivament mèdic (el 18,88 %). Per contra, els conceptes que tenen tant algun valor psíquic com algun valor mèdic són poc representatius: n'hi ha 10 (el 4,29 %). I els conceptes que tenen algun valor propi de l'àmbit psíquic representen la meitat que el grup anterior: només n'hi ha 5 (el 2,14 %).

Així doncs, la gran majoria de conceptes que il·lustren el procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa són d'abast general, mentre que els conceptes d'abast psíquic constitueixen un percentatge molt petit del total. Aquest contrast ens suggereix que **concebem el procés de tristesa i angoixa com una disfunció mèdica o clínica més que com una desorganització psíquica**, i també que **la psicologia, o bé no apareix prou codificada als diccionaris o bé no disposa de gaire lèxic específic**, sinó que se serveix eminentment del lèxic de la llengua general.

En termes quantitativs, per tant, validem la hipòtesi del psicòleg Roy Baumeister et al. (2001), segons la qual concebem la tristesa (i l'angoixa, podem afegir) com una disfunció, malgrat que no podem refutar la hipòtesi del seu col·lega Carlos Rodríguez

(1998), segons la qual concebem la tristesa (o potser tot el procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa) més aviat com un estat d'ànim.

9.1 El model cognitiu idealitzat de BATALLA

El fet que tres quartes parts dels conceptes de tristesa o angoixa tinguin alguna relació amb la idea de *batalla* ens ha de fer pensar que, **sovint, construïm aquest procés cognitivoemocional com una lluita de forces antagonistes i forces agonistes, amb causes i efectes subjectius i socioculturals.** És per això que hem tingut en compte l'esquema d'imatge de FORÇA de Johnson (1991 [1987]) i de Peña (2003, 2008 i 2012), així com el model de la dinàmica de forces de Grady (1988 i 2003).

A partir d'aquí, hem constatat que les forces antagonistes són les forces contra les quals lluita el subjecte: **en la fase de tristesa, la lluita és interna, amb un mateix (reclusió), mentre que en la fase d'angoixa, la lluita és externa (explosió).** En tot cas, les batalles o lluites comencen amb l'anticipació d'una força (adaptativa o disfuncional) que cal vèncer. Això, però, no impedeix que hi hagi conceptes en què la imatge bèl·lica està molt difuminada (*sofriment, preocupació*). De fet, **entre els conceptes d'abast psíquic no n'hem trobat cap que provingui del domini de guerra.**

La seqüència general del procés de guerra és la següent: **la batalla (CAUSA) porta a la ruïna (EFECTE) per mitjà d'un cop, que constitueix la força antagonista que desencadena el procés conflictiu. Els cops, a més, solen ocasionar caigudes, trencaments, disfuncions i malalties** (enteses, aquestes darreres, com a disfuncions orgàniques, les quals es restringeixen, és clar, a les entitats animades).

Més exactament, en l'atribució de significat bàsic, la caiguda causa la desintegració de la força agonista (*destrossat, desfet*), mentre que en l'atribució de significat complex, la idea de *caiguda* es relaciona amb una disfunció que compromet l'equilibri psíquic del subjecte (*decaigut, alacaigut*). A més, a la imatge de *batalla* s'hi associa el soroll i el desordre (*desengrescament, desbaratament*), mentre que a la imatge de *ruïna* s'hi associa la desintegració i la confusió (*desastre, xocant*).

Al seu torn, la imatge de *ruïna* es relaciona amb dues imatges derivades: la que és resultat d'un mal funcionament, habitual en la conceptualització d'entitats inanimades (*desastre, lament*) i la que és resultat de la falta o la pèrdua de diners, exclusiva de les

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

persones (*pobresa, misèria*). El valor de *ruïna*, doncs, té molt a veure amb la pèrdua d'una funció: pensem en els conceptes que vehiculen la insignificança i el menyspreu, i que en la llengua es corresponen sovint amb adjectius anteposats al nom (*pobre, trist, miserable*). No debades, el que perden els vençuts d'una guerra és fonamentalment capital social, és a dir, esdevenen insignificants per al grup victoriós. És trist tot allò que és insuficient, de vegades per la funció que no arriba a assolir o que no aconsegueix assolir de manera prou notòria. Així mateix, en lloc de focalitzar la situació d'escassetat o insignificança, podem focalitzar el fet que el que hi ha (en general, en poca quantitat) no és significatiu (*no valer la pena*).

D'altra banda, hem vist que hi ha bastants conceptes de ruïna que entronquen amb les disfuncions humanes, que no sempre hem d'identificar amb malalties: mentre que en l'atribució de significat bàsic el *cop* és CAUSA d'aixafament (*aixafament, migrança*), en l'atribució de significat complex el *colpiment* (i també el *cop*) és CAUSA de disfuncions cognitives i comunicatives (*atracallar, atabalament*). En concret, en l'atribució de significat bàsic, les disfuncions cognitives i comunicatives són EFECTE d'un soroll, mentre que en l'atribució de significat complex solen ser EFECTE de la insistència, que no deixa de ser un soroll, per bé que vocal i lingüístic. A més, el soroll (vocal o no) constitueix una força antagonista afectiva que altera la paciència, entesa com la força interior que bloqueja l'expressió de l'enuig i que sustenta l'ànim o coratge. És perillós, per tant, no deixar circular lliurement una força, ja que es pot produir un estancament que acabi fent-la esclatar (*destorb, acabat*).

I és que sovint construïm els processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa com una disfunció, no necessàriament entesa com una malaltia sinó, en essència, com una alteració més o menys sorollosa i violenta que malmet la carcassa que cobreix la subjectivitat humana. No en va, etimològicament, les *alteracions* fan que l'estat (físic o psíquic) de la persona esdevingui *un altre*. Les alteracions, per tant, en tant que canvis, no tenen per què fer referència a alguna disfunció, però sí a algun indici.

De tota manera, dels 154 conceptes que il·lustren el model cognitiu idealitzat de BATALLA, el 78,57 % (el 51,93 % dels conceptes del corpus) perfilen no necessàriament el procés general de guerra, sinó alguna de les onze relacions de CAUSA–EFECTE que es poden donar entre la força antagonista i la força agonista: talls (*calamitat, ferida*), doblegaments (*adversitat, cansament*), frecs (*flagell, tocat*), llançaments (*daltabaix,*

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

prostració), pressió i aixafament (*pesar, aixafament*), altres forces (*enyorança, remordiment*), estretor (*aclapament, destret*), fosca (*llòbrec, tenebra*), pes i càrrega (*càrrega, calvari*), lesions (*atuïment, desorientació*) i disfuncions cognitives i comunicatives (*desolació, malestar*).

En els conceptes d'abast general hem trobat representades les onze relacions de CAUSA-EFECTE, mentre que en els conceptes d'abast psíquic n'hem trobat dues (estretor i pes i càrrega); en els conceptes d'abast psíquic i mèdic n'hem trobat sis (doblegament, pressió i aixafament, estretor, pes i càrrega, lesions i disfuncions cognitives i comunicatives); i en els conceptes d'abast mèdic n'hem trobat vuit (talls, doblegaments, llançaments, pressió i aixafament, estretor, pes i càrrega, lesions i disfuncions cognitives i comunicatives).

En ternes globals, **les relacions de forces bèl·liques més freqüents són les de pes i càrrega i les de disfuncions cognitives i comunicatives**, si bé en els conceptes d'abast mèdic predomina la d'estretor.

Moltes vegades concebem les disfuncions, siguin físiques o psíquiques, com a pesos o càrregues que fereixen, que colpeixen la integritat i que ens fan perdre l'ànim o el coratge. En el cas de les disfuncions psíquiques, l'experimentador no té *força* per sortir dels seus pensaments (*capficament*), que concebem com a ocupacions (*preocupació*): el subjecte no està ocupat bellugant-se d'un lloc a un altre (que és la imatge que tenim d'una guerra), però sí que està preocupat bellugant-se mentalment a l'entorn d'una mateixa qüestió. El desenllaç d'aquesta batalla poden ser diversos processos cognitivoemocionals construïts: tristesa en la **caiguda** (*ensorrament, ancarosegant*), enuig en la **rebel·lió** (*regany, deploració*), por i sorpresa en la **paràlisi** (*espant, esbalaïment*) i por i vergonya en la **fugida** (*capbaix, rubor*).

Així mateix, tant en l'atribució de significat bàsic com en l'atribució de significat complex, **l'acumulació de pes** (*pesar, cataclisme, càrrega*) **pot causar la caiguda de l'entitat agonista** (*ensorrament, enfonsament*), que, si és una persona, cada vegada té més dificultats per aixecar-se (*depressió*). De fet, hem trobat un subgrup de construccions amb els elements *caiguda + lloc*: *caure en desgràcia* i *caure en desgrat*, i els termes *ensorrament* i *enfonsament*. A més, l'anàlisi diacrònica de l'adjectiu *decaigut* posa de manifest la relació que hi ha entre la caiguda i la disfunció: no debades, concebem la salut com una possessió que projectem en termes d'equilibri; és a dir, *tenir salut és tenir equilibri, perdre l'equilibri físic és desmaiar-se i estar desequilibrat és tenir*

les facultats psíquiques pertorbades.

També hem constatat que podem conceptualitzar que els disgustos de l'experimentador són tan madurs que estan a punt de caure (com els fruits, que es relacionen amb un grup de conceptes gustatius, com ara *pansiment* i *desdelit*) com que és l'experimentador qui està a punt de caure psíquicament i esdevenir un subjecte *aixafat*, *decaigut*, *deprimit*. I és que les entitats dures són més difícils d'alterar, també els estats d'ànim o el coratge.

D'altra banda, hem identificat la força que pesa amb l'adversitat astronòmica. Avui en dia, concebem la mala sort com una força antagonista de dos tipus: o bé com una substància que s'enganxa temporalment a l'atzar d'una persona o bé com una llosa que pesa fins al punt de provocar dolor (*pega*). De fet, en molts casos **les disfuncions en general i les malalties en particular són forces del fat**: concebem la sort (*dissort*), el fat (*fatalitat*) i la fortuna (*infortuna*) com les forces a què atribuïm el destí ineludible dels humans.

Altres vegades, el pes i la càrrega constitueixen causes que porten a l'enuig: les entitats que pesen i que són difícils de moure poden fer que l'experimentador se senti molest per haver de *fer-se càrrec* d'un pes indesitjat. En l'àmbit psíquic, aquest pes pot ser una força que l'experimentador empàtic o que té *cor* ajuda a *suportar* (*ajudar a portar la creu*): ajudar vol dir *descarregar*, *alleugerir* de pes o de dolor, accions que poden ser físiques o bé psíquiques. Però també podem concebre el pes o la càrrega com una força de la qual l'experimentador se'n vol desentendre (*impertinència*). I és que **carregar un pes**, sigui propi o aliè, i sigui físic o psíquic, **implica una demanda de temps que pot malmetre la intimitat del subjecte**: la persona, cosa o circumstància impertinent, en fi, és una molèstia (CAUSA) que provoca enuig (EFECTE). I és que, com il·lustra el concepte gallec de *baritimia* ('melancolia'), la molèstia i el patiment són les dues cares d'una mateixa moneda.

I encara, **el fet d'haver d'aguantar o suportar pesos i càrregues també pot ser causa de debilitat, que, com la molèstia, acaba derivant en enuig**. La relació conceptual que hem vist que hi ha entre la debilitat (entesa com a cansament físic) i l'enuig (entès com a cansament psíquic) és palesa en el fet que *flebile* tenia el valor de *deplorable*. En altres paraules, les forces contràries ataquen l'ànim o el coratge, de tal manera que el subjecte es desanima i no es veu amb *cor* de fer-los *front*. Per tant, podem estar cansats tant a causa d'alguna disfunció com del desànim.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Un ètim crucial del procés cognitivoemocional construït de tristesa i angoixa és l'arrel indoeuropea **an(u)*, 'respirar', d'on provenen els conceptes d'*ànim* i d'*ànima*. Hem vist que la respiració de vegades entronca amb aspectes psíquics que es transmeten a través del to de veu (*gemec*, *desalè*). A més, la pèrdua d'*ànim* (*desànim*) o de coratge (*descoratjament*) es relaciona amb l'opressió de la respiració o de la freqüència cardíaca. És a dir, el fet que les forces agonistes perdin marge de moviment s'aparella amb el fet que estiguin estretes: concebem la restricció de l'*ànim* o del coratge en termes d'estretor (*ànsia*, *angúnia*).

En l'atribució de significat bàsic, l'ànima equival a la respiració, que, juntament amb la freqüència cardíaca, constitueix l'índex més evident de vida: bloquejar la respiració és posar en perill la integritat física de la persona. La respiració, doncs, es relaciona amb la imatge d'*estretor*: en l'atribució de significat bàsic, si no hi ha espai (CAUSA) no podem respirar (EFECTE); i en l'atribució de significat complex, si la força del coratge està bloquejada, no hi ha integritat psíquica.

En altres paraules, en l'atribució de significat bàsic, el cor és un òrgan intern, prototípicament el més interior, i per això el concebem com l'espai de la intimitat. En altres paraules, **al cor hi ha l'essència de la singularitat i la subjectivitat, i és el lloc on es concentren les energies, el coratge.** A més, *recordar* consisteix a 'tornar a passar un esdeveniment pel cor', això és, pel nostre espai de memòria: allò que no podem tenir físicament ho anem a buscar al nostre espai cognitivoemocional, el cor (o el coratge).

D'altra banda, concebem que el dolor, entès com una alteració o la pèrdua (parcial o total) de la integritat psíquica, és a l'*ànima*, al coratge, que comprenem com l'espai on emmagatzemem la força, l'energia. I és que **l'energia constitueix una necessitat neurofisiològica, sociocultural i psíquica, però que, mal gestionada, malmet i consumeix els recursos finits de què és composta.**

Un altre ètim crucial del procés cognitivoemocional construït de tristesa i angoixa (de l'angoixa, per ser més exactes) és l'arrel indoeuropea **angh-*, que significa 'estret, dolorós'. Hem vist que l'estretor pot ser causa de la intensitat (*impressió*) o de la pèrdua, ja sigui econòmica (*pobresa*), física (*aixafament*) o psíquica (*descoratjament*). I és que la imatge inicial d'*estretor* ha deixat pas a la d'intensitat: podem concebre que les marques deixen un espai estret entre l'espai no marcat i l'espai marcat, però també que la marca ha resultat intensa per a un espai que d'entrada no estava marcat.

Els cops, a part d'afectar la superfície d'una entitat (i per extensió, la integritat

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

psíquica), també *empenyen cap endins*: no debades, etimològicament, una impressió és un cop cap endins. Per tant, totes les forces que marquen deixen un rastre, ja sigui al paper, al cos, al coratge o a qualsevol altra entitat, i ja sigui per l'acció física d'imprimir o per l'acció psíquica d'impressionar.

D'altra banda, si l'estretor és EFECTE de l'aixafament (i del pes i la càrrega), la fosca pot ser EFECTE de l'estretor: com menys espai hi ha entre dues entitats, menys llum s'hi pot filtrar (*ombrívol, preocupació*). Si la idea d'*estretor* s'associa amb la d'*aixafament* i la de *pes* i *càrrega*, la FOSCA pot constituir l'efecte de l'estretor: com menys espai hi ha entre dues entitats, menys llum s'hi pot filtrar. Aquí hem d'inserir dues seqüències de CAUSA–EFECTE: la de *restricció de l'espai* > *estretor* > *fosca* > [*por / tristesa / presència de poques ànimes* (persones)] > *silenci*; i la de *girar* > *doblegar* > *tòrcer* (fer caure).

I és que **la fosca pot ser causa de caigudes i d'enganys**: hem vist que l'engany com el lloc on *cau* l'experimentador, que veu trencades les seves expectatives, això és, la seva subjectivitat (*decepció, llòbrec*). Aquesta caiguda pot ser EFECTE la reducció d'espai, ja sigui perquè l'entitat agonista queda enganxada (*pega*) o perquè queda colpejada (*colpiment*).

Acabem el resum del model cognitiu idealitzat de BATALLA amb la relació etimològica, que enllaça, en els conceptes d'abast mèdic, la idea de *dolor* i la de *dolentia*. La clau és en el verb *dolere* ('colpejar'), que podia tenir tant un valor físic com un de psíquic. Entremig hi ha intervingut la idea de *mal*, que és la que ha regulat, almenys en part, la distinció entre els valors físics (*cop*) i entre els valors psíquics (*colpiment*).

Segurament, el que ha passat és que el concepte llatí es va especialitzar en dos significats: això explicaria que, en alguns dialectes i en castellà, es pugui dir *estar dolent* en lloc d'*estar malalt*. De fet, el DCVB (però no el DIEC) recull *dolent* com un concepte psíquic (sinònim, això sí, d'*adolorit*): al cap i a la fi, qualsevol dolor és dolent.

I també hem constatat que l'experiència de dolor no se sol viure en silenci. En aquest sentit, la *queixa* pot designar l'exclamació arrencada pel dolor físic (*crit, exclamació*) o psíquic (*lament, imploració*) o bé l'exclamació d'enuig (*queixa, regany*) i molèstia (*bram, alarit*). En efecte, la molèstia es pot relacionar tant amb l'enuig com amb el dolor.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Pel que fa als components cognitivoemocionals (neurofisiològic, sociocultural i psíquic o subjectiu), hem constatat que, en termes globals **predominen els aspectes neurofisiològics de transició psíquica de l'experimentador**, o sigui, l'espai de transició que hi ha entre el segon component i el tercer. Això ens demostra que el treball dels psicòlegs Paul i Anne Kleingina (1981) flaqueja en un conjunt d'aspectes cabdal: els processos cognitivoemocionals tenen repercussions personals però també col·lectives. Amb aquesta observació no insinuem de cap manera que les emocions són purament construccions socials: els aspectes psíquics o subjectius són més difusos, però no són pas irrelevantes.

Dins dels aspectes socioculturals de transició psíquica de l'experimentador, **predomina la presència d'altres processos cognitivoemocionals construïts** (sorpresa, por, vergonya i enuig-fàstic) **en detriment d'altres experiències que s'encabeixen en alguna construcció cognitivoemocional** (empatia i compassió, maldat o dolència, engany, burla i ofensa). En concret, hem vist que, **sobretot en els conceptes d'abast general**, el procés de tristesa i angoixa no només no constitueix un procés cognitivoemocional categòric, sinó que **l'enuig hi té un vincle prou remarcable**, en els cinc matisos: cansament i fatiga (*congoixa, neurastènia*), força de contenció (*insatisfacció, quimera*), desgrat i desplaer (*desgrat, tràngol*), fàstic i disgust (*tètric, basca*), i delit (*resipiscència, desgana*); per cert, notem que aquests darrers tres matisos entronquen, per mitjà de la facultat perceptiva de gust, amb el fàstic. **No debades, un possible ètim de tristesa és taeter ('ofensiu, fastigós')**. Hem de recordar, també, que tres dels quatre humors hipocràtics tenen punts de contacte amb l'enuig: **la bilis negra es relaciona amb la melancolia i l'enuig; la bilis groga, amb l'amargor; i la sang, amb la còlera.**

En relació amb l'enuig, hem vist que hi ha tres conceptes formats per derivació que proven el vincle estret que hi ha entre aquest procés cognitivoemocional i el de tristesa i angoixa: *desfet*, que vol dir 'mancat de contenció' però que apliquem també a la persona que ha perdut tota la integritat psíquica (valor no prou reflectit en el DIEC); *malcontent* o *descontent*, que significa 'malsofrit', és a dir, 'que té tendència a enfadar-se' (valor que recull el DCVB però no el DIEC); i *disgust*, que en l'atribució de significat bàsic es relaciona amb el fàstic, mentre que en l'atribució de significat complex es relaciona amb el desgrat i la molèstia.

En els conceptes d'abast psíquic també hem trobat aquest vincle entre el procés de tristesa i angoixa i el d'enuig. Ara bé, **mentre que en els conceptes d'abast general**

predomina el valor de *cansament* (*amoïnament, atabalament*), en els conceptes d'abast psíquic predominen els valors de *contenció* (*atrabilis*) i *desplaer* (*desplaer*), a parts iguals. En els conceptes d'abast psíquic i mèdic, en canvi, la presència d'altres processos cognitivoemocionals és perifèrica. En aquest grup **predomina, si de cas, la relació amb la por** (*ansietat, neurastènia*), que tanmateix només representa el 20 % dels conceptes. **I en els conceptes d'abast mèdic, predomina clarament la sorpresa**, mentre que els valors d'enuig estan força repartits.

També hem constatat que **hi ha una relació de CAUSA–EFECTE entre el temor i l'angoixa**: en general, el temor es relaciona amb la inquietud, però també es pot relacionar amb la quietud, entesa com a paralització. En tot cas, el temor constitueix un cos estrany que atempta contra el coratge del subjecte. Val a dir que **la majoria de conceptes que incideixen en l'agitació, en el nerviosisme, són d'abast mèdic** (*basqueig, confusió, etc.*).

D'altra banda, pel que fa als valors cognitivoemocionals específics recurrents, hem observat que **l'engany apareix sovint en valors extingits o inaudits** (*decepció, tràngol i dol*). A més, en contra del que podria semblar, **el valor més relacionat amb els conceptes d'abast psíquic no és l'empatia** (sense exemples), **sinó l'engany** (*desil·lusió, frustració*).

El segon espai cognitivoemocional de transició, el dels aspectes neurofisiològics de transició sociocultural de l'experimentador, comprèn el segon grup més nombrós de conceptes. Notem que aquest espai de transició implica, igual que l'anterior, el component sociocultural. Doncs bé, **d'entre els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural de l'experimentador, destaquen els aspectes vocals** (*gemec, alarít*). **No debades**, ja hem apuntat al marc teòric que **la funció bàsica del procés de tristesa i angoixa és configurar una crida d'auxili a les persones de l'entorn**.

Així mateix, també són prou representatius els processos de debilitat i cansament (*enfadat, lassitud*) i els processos en què el valor neurofisiològic inicial s'ha extingit (*decaigut, amargura*) o bé ha perdut força conceptual (*estupefacció, prostració*), mentre que el valor psíquic és viu; molt sovint, tots dos designen malalties o símptomes de malaltia. Tot això ens suggereix que **la relació de la tristesa i l'angoixa amb els aspectes neurofisiològics de l'experimentador no és gens menyspreable, el que passa és que de vegades es manifesta en segon pla**. En els conceptes d'abast mèdic, altrament,

sobresurten els conceptes que expressen el procés de mareig i desmai (*desesma, basqueig*) i el de debilitat i cansament (*atuïment, feblesa*).

Finalment, els conceptes que contenen aspectes neurofisiològics representen el 15,02 % del total. Aquest resultat ens ha sobtat, ja que pensàvem que els indicis més prominents, les expressions facials, serien molt més representatius. Això ens recorda que **la tristesa és el sentiment per antonomàsia** i que, per tant, **els canvis fisiològics no esdevenen tan decisius per a la supervivència humana com en altres processos cognitivoemocionals**.

Les manifestacions internes (*abaltiment, desalè*) i **les manifestacions facials** (*capbaix, desencaixat*) són més perifèriques que les manifestacions externes (*bram, alarít*) i **les manifestacions corporals** (*acorament, capficament*). En concret, predomina la conceptualització de les manifestacions corporals, en detriment de les manifestacions facials. Això ens fa pensar que **les expressions facials no són especialment prototípiques en la construcció del procés cognitivoemocional de tristesa i angoixa, sinó que ho és, si de cas, el cos en general**. En canvi, no hi ha gaire diferència entre les manifestacions externes i les manifestacions internes, malgrat que, teòricament, les manifestacions externes són més prominents.

En canvi, **entre els conceptes d'abast mèdic no hi ha manifestacions facials, potser perquè els símptomes de les malalties afecten l'organisme en si**. Així mateix, entre aquests conceptes hi ha el doble de manifestacions internes que d'externes: les primeres són difícils de copsar a simple vista perquè són involuntàries, però una auscultació mèdica sí que les detecta. I quant a les manifestacions externes facials, tal com esperàvem, la del **plor** és la més prominent. De fet, hem analitzat diversos conceptes d'abast general que són derivats de *plor*: *ploriqueig, implorar* i *deploració*.

I pel que fa a les manifestacions facials, hem constatat que **els ulls** (*capbaix, capgirament*) i **la boca** (*alarít, desalè*) són les parts del cos més prominents en la conceptualització de la tristesa i l'angoixa. No debades, hem observat certa tendència de la llengua a formar compostos sobre la mirada (*capbaix* i *capgirament*).

9.2 Els recursos de la llengua

En termes globals, **els recursos lingüístics més freqüents són la formació de mots, la possibilitat de generar algunes construccions sintàctiques concretes i la polisèmia dels conceptes de tristesa i angouxa amb algun altre domini cognitiu recurrent.** Ara bé, mentre que en els conceptes d'abast general la formació de mots constitueix el recurs predominant, en els conceptes d'abast psíquic aquest recurs empata amb la possibilitat de formar certes construccions sintàctiques, relació similar a la que hem trobat entre els conceptes d'abast psíquic i mèdic. I en els conceptes mèdics, també hi ha un empat, però en aquest cas amb la relació amb altres dominis.

Malgrat que els conceptes arquetípics d'aquesta tesi (això és, *tristesa* i *angouxa*) no són derivats, la majoria de conceptes que s'hi relacionen són termes que estan formats a partir d'un o, puntualment, dos prefixos (*misericòrdia*). En concret, **hem de remarcar la productivitat dels prefixos que solen expressar negació: *des-* (*desencís*, *desesper*), *in-* (*infelicitat*, *infaust*), *mal-* (*malanança*, *malcorar*), *dis-* (*dissort*, *disgust*); i també *a-*, amb el qual només documentem el concepte *apatia*, d'abast psíquic i mèdic.** Observem, per tant, que **la derivació contradiu el principi de negativitat de Roy Baumeister et al. (2001), que hem validat a propòsit del model cognitiu idealitzat de BATALLA: la llengua recorre sovint als prefixos per anul·lar el valor positiu dels termes primitius** (*gràcia*, *felicitat*, *contentament*, *gust*).

Pel que fa als prefixos, destaquem els aspectes següents:

- (1) El prefix *con-* sol formar mots que conceben l'empatia com una virtut cristiana. Així, al costat de mots com ara *caritat* i *misericòrdia*, tenim mots com ara *compassió* i *condol*.
- (2) El prefix *de-* amb el valor 'de dalt a baix' té el mateix significat que el concepte de *daltabaix*.
- (3) El prefix *des-* amb el valor 'fora de' té el significat contrari al del prefix *in-* amb el valor 'cap a dins'. En aquest cas, el prefix *in-* expressa el fet d'entrar, és a dir, d'anar de fora cap a dins; aquest procés no és agradable ni desitjat per a l'experimentador (*enfadat*, *imploració*).
- (4) El mateix prefix *des-* també pot descriure un lloc del qual se surt, igualment contra la voluntat de l'experimentador (*engany*).

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- (5) La imatge de *lloc* també apareix en el prefix *ex-*, que significa ‘des de’. En els conceptes de *desmai*, *destorb* i *espant*, doncs, hi ha subjacent la idea d’*espai*, en concret de *procedència*. El mateix passa amb el concepte d’*emoció*, que, recordem-ho, prové del llatí *movere*, amb el prefix *e-*, ‘moure cap a fora, treure fora d’un mateix’ (*ex-movere*).
- (6) Entre els conceptes d’abast mèdic hem notat que, a diferència del que passa en els altres grups de conceptes (per exemple, *malaventura* i *malhumor*), no podem substituir el prefix per l’adjectiu *dolent*, sinó, si de cas, per *malament*, ja que el mot primitiu no és un nom, sinó un adjectiu o un verb (*malsà*, *malestar* i *malanança*).
- (7) Amb el prefix *pre-*, que expressa ‘anticipació’, només hem documentat el concepte de *preocupació*. En canvi, sabem que els conceptes d’angoixa descriuen justament l’anticipació d’un esdeveniment perjudicial i terrible per a l’experimentador.
- (8) Els prefixos *sobre-* i *sub-* tenen una relació directa amb el model cognitiu idealitzat de BATALLA, ja que descriuen fets que impliquen l’acció d’una força antagonista sobre una força agonista, la qual ha de suportar o carregar el pes de l’altra força (*sobrecor*, *suplici*).
- (9) La quietud (i per tant el concepte contrari) es pot concebre com un espai: el prefix *trans-* vol dir ‘passar d’un costat a l’altre’ (*trasbals*, *intranquil·litat*).

Pel que fa a la composició, no hi ha cap concepte d’abast psíquic ni mèdic que recorri a aquest procés de formació de mots. Així mateix, hem observat que es tracta d’un mecanisme *endogàmic*, en el sentit que sol jugar amb uns pocs elements, particularment en els conceptes d’abast general (*cap*, *ala*, *baix*, *caure* i *ficar*). Aquests formants, en concret, il·lustren tant algunes parts del cos (humanes o animals) com algunes accions que es relacionen amb forces o relacions de CAUSA–EFECTE del model cognitiu idealitzat de BATALLA. Els conceptes d’abast mèdic, en canvi, solen jugar, amb el prefix *mal-* (*malsà*, *malestar*).

Quant a la possibilitat de formar algunes construccions sintàctiques concretes, les més freqüents en termes globals són les d’exclamació i possessió, seguides a certa distància de les construccions amb verbs de llengua. **En els conceptes d’abast psíquic,** per contra, **la varietat de recursos sintàctics i expressius és molt pobra,** fins al punt que no hi ha cap concepte que formi unitats fràsiques amb verbs de llengua; les úniques manifestacions en l’abast psíquic les són de possessió (*tenir una desil·lusió*, *tenir una frustració*) i les de contraris amb exclamació (*quina il·lusió!*). En els conceptes d’abast

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

psíquic i mèdic, predomina la possessió (*tenir depressió, tenir ansietat*), però no deixa de constituir un valor perifèric. I en els conceptes d'abast mèdic, predominen les construccions d'exclamació (*quin mal!, quin patiment!*) i de possessió (*tenir dolor, tenir ànsia*), que, tot i no ser especialment representatives, mantenen una distància considerable respecte a la resta de construccions.

Així mateix, hem vist que **hi ha una relació molt estreta entre els verbs de llengua i els aspectes vocals i la crida d'auxili**. Els 14 conceptes que exposen els dos paràmetres són sempre d'abast general: *alarit, clam, condol, crit, exclamació, gemec, lament, llàstima, plany, planyença, plor, queixa, regany i udol*.

Un altre recurs de la llengua que té un vincle important amb els verbs de llengua és l'expressió de durada, ja que el sufix *-eig* delata el caràcter duratiu i insistent d'algunes accions que expressen aspectes vocals: *ploriqueig* (de *plor*) i *clamoreig* (de *clam*).

Pel que fa a la polisèmia dels conceptes de tristesa i angoixa amb algun dels 31 dominis cognitius recurrents, en ternes globals **predominen l'astronomia** (*atziac, infortuna*) **i la religió** (*dol, pietat*), **així com, a certa distància, la teoria econòmica** (*apocat, pena*) **i la meteorologia** (*adversitat, bram*). No obstant això, **els conceptes d'abast psíquic no són gens proclius a la polisèmia amb altres dominis cognitius**; a més, l'únic valor, referent a la filosofia, no és cap dels que predominen en termes globals (*il·lusió*). En els conceptes d'abast psíquic i mèdic, només hi trobem valors d'astronomia (*depressió i pertorbació*), meteorologia (*depressió i pertorbació*), teoria econòmica (*depressió*) geologia (*depressió*). I en els conceptes de valor mèdic, hi ha molts dominis que tenen una sola representació conceptual, tot i que destaca, sense arribar a la prototipicitat, el domini de la religió (*mortificació, agonia*).

D'altra banda, hem observat les correspondències conceptuals següents:

(1) L'explotació animal (*tou, conformació*) i la presència d'un animal (*quimera*). Aquí hi hem d'afegir els composts amb *ala* (*alacaigut i alabaix*) i les onomatopeies basades en els crits animals (*udol, bram*).

(2) La teoria econòmica (*pobresa, misèria*) i la idees de *ruïna* i *pobresa* que hem analitzat dins el model cognitiu idealitzat de BATALLA. També el domini d'esports (*cop, tocat*) i el de defensa (*càrrega, desbaratament*) es poden relacionar amb el model cognitiu idealitzat en qüestió.

(3) Els dominis d'astronomia (*adversitat, revés*) i religió (*sofriment, mal*) i la idea de *destí*, que hem analitzat dins els aspectes socioculturals de l'experimentador.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Amb referència als ètims no llatins, predominen els d'origen grec i els d'origen germànic, que estan repartits conceptualment: **els conceptes d'origen grec solen remeten a experiències de tristesa** (*drama, tragèdia, cataclisme, catàstrofe, martiri, nostàlgia*), mentre que **els d'origen germànic poden remetre a experiències de tristesa i d'angoixa però, en tot cas, tendeixen a relacionar-se amb el model cognitiu idealitzat de BATALLA** (*atuïment, aclapament, xocant i esbalaïment*, però no *marriment*, l'únic concepte d'abast mèdic de tots els que provenen d'ètims grecs i germànics).

Així mateix, destaquem els aspectes següents:

- (1) **En els conceptes d'abast psíquic, trobem només un concepte d'origen no llatí: *nostàlgia***, que prové del grec.
- (2) Els conceptes d'*anhel*, *desalè* i *lassitud*, que conceptualitzen la respiració, comparteixen l'arrel indoeuropea **le-* ('deixar anar, afluixar'). A més, *anhel* i *desalè* provenen de l'ètim **alenitare*, format amb una metàtesi de **anhelitare*.
- (3) **En els conceptes que contenen algun rastre de caràcter sociocultural, l'origen etimològic té molt de relleu conceptual, ja que desvela supersticions del passat** (*desbaratament, enfadat, desencís*).
- (4) Els conceptes de *sofriment* i *infortuna* comparteixen l'ètim *ferre*, present també al concepte d'*indiferència*.
- (5) Amb l'ètim *terere*, hem trobat els conceptes d'*atrició*, *contrició*, *tenallar*, *impertinència*, *malcontentament* i *descontentament*. A més, és probable que el concepte de *tristesa* també vingui d'aquí.
- (6) Hi ha un grup de conceptes d'abast general relacionats més aviat amb l'angoixa que no tenen una equivalència castellana directa: *neguit*, *desfici*, *frisança* o *frisor*, *esbalaïment* i *recaença*.

I quant als recursos lingüístics residuals, hem constatat que, **entre els conceptes d'abast psíquic, no n'hi ha cap que contingui la presència d'algun animal, ni tampoc onomatopeies ni valors concessius**. Els recursos de la presència d'un animal i de les onomatopeies predominen clarament en els conceptes d'abast general (*alarit*, *udol*), tot i que també hem trobat una onomatopeia entre els conceptes d'abast mèdic (*aixafament*). I de conceptes amb valors concessius, només hem recollit els conceptes de *pesar* i *desgrat*, a partir dels quals tenim les unitats fràsiques *a pesar (de/que)* i *a desgrat (de/que)*.

9.3 Consideracions teòriques

En aquest apartat, recapitem les aportacions principals d'algunes qüestions que hem desenvolupat al marc teòric.

9.3.1 El principi de negativitat del procés cognitivoemocional de tristesa i ansietat com una disfunció

El 2001, el psicòleg Roy Baumeister i els seus companys van formular el *principi de negativitat*, que defensa que hi ha un patró cognitivoemocional des del qual tendim a fixar l'atenció en la informació de desplaer, ja que té més rellevància o prominència. Exactament, la hipòtesi del grup de Baumeister és que el principi de negativitat es relaciona amb l'evolució per la supervivència: recordem que els processos cognitivoemocionals constitueixen programes adaptatius.

Doncs bé, amb referència al principi de negativitat, recapitem els casos més clars:

- **El concepte de *fatalitat*:** designa la força desconeguda a la qual atribuïm el destí ineludible dels humans (no en diem *bonalitat*, posem per cas).
- **El concepte de *desastre*:** havia significat 'cosa horrible', valor que perdura en les unitats fràsiques *fer desastres* i *dir desastres* i, sobretot, en la unitat fràsica menorquina *un desastre*, que vol dir 'una cosa enorme'.
- **Els conceptes de *gravetat* i *feixuguesa*:** focalitzen la qualitat de les entitats que són pesants o feixugues, o sigui, difícils de suportar. Físicament, les coses que carreguen són més substancioses; mentre que psíquicament, són greus les coses a les quals, com a experimentadors, atribuïm més *pes*, entès com a importància. El concepte de *gravetat*, a més, avalua els estímuls que resulten perillosos per a la integritat física (per tant, són literalment perillosos) o per a la integritat psíquica: les entitats pesants, importants, infonen respecte.
- **El concepte de *pessimisme*:** el pessimisme és una doctrina que afirma que el món és dolent, ja que entén que el mal triomfa sobre el bé.
- **Les unitats fràsiques començades amb *mal de* + part del cos:** en la llengua col·loquial són molt nombroses les designacions populars de moltes malalties, sobretot les que obeeixen a aquesta estructura.

9.3.2 La conceptualització del procés cognitivoemocional de tristesa i angouxa com una disfunció

Al capítol 5, hem donat compte dels valors lexicosemàntics en què el procés de tristesa i angouxa es concep com una disfunció, això és, com una desorganització del funcionament normal del cos. És el que col·loquialment entenem com a (*síntomes de*) *malaltia*, independentment que els lexemes pertanyin a la terminologia mèdica especialitzada o no.

Doncs bé, hem vist que aquests conceptes es poden distribuir en vuit grups, els dos primers clarament més nombrosos:

- (1) **conceptes que es refereixen tant a disfuncions físiques com a disfuncions psíquiques** (*tortura, patiment*)
- (2) **conceptes que es refereixen tant a disfuncions físiques com a disfuncions psíquiques i també a entitats inanimades** (*abatiment, cop*)
- (3) **conceptes que tenen valors referents a disfuncions només psíquiques** (*capficament, desconhort, desconfort*)
- (4) **conceptes en què el valor habitual remet a una disfunció física** (*desmai, defalliment*)
- (5) **conceptes en què el valor físic ha desplaçat el valor psíquic** (*lassitud*)
- (6) **conceptes en què el valor psíquic ha desplaçat el valor físic** (*apatia, malanança*)
- (7) **conceptes en què el valor físic és componencial** (*preocupació*)
- (8) **conceptes en què el valor físic es refereix a l'espai** (*llòbrec, ombrívol i tristesa*)

Així mateix, hem constatat que hi ha diversos conceptes que remetent etimològicament a la imatge de *patiment*: *patiment, apatia, compassió* o *compadiment, impaciència*, a més d'*impassibilitat*. I és que **el concepte de *patiment* té punts de contacte amb el de *malaltia*: *pathos* significa 'malaltia', i *pacient* es refereix justament a la persona malalta que té paciència per patir.**

Exactament, en l'atribució de significat bàsic, el pacient (nom) és la persona que està malalta, mentre que en la cognició lingüística el pacient és la persona que té paciència.

9.3.3 Els esquemes d'imatge

En aquest apartat, deixem de banda els esquemes d'imatge d'ATRACCIÓ, BLOQUEIG, CONTRAPRESSIÓ, POSSIBILITACIÓ, ELIMINACIÓ DE BARRERES i CONTACTE de Mark Johnson (1991 [1987]); i l'esquema d'imatge de FORÇA de María Sandra Peña (2003, 2008 i 2012), desglossat en un primer nivell en els esquemes d'ELIMINACIÓ DE BARRERES, CONTRAPRESSIÓ, BLOQUEIG i COMPULSIÓ, i en un segon nivell en els esquemes d'imatge d'ATRACCIÓ i REPULSIÓ, POSSIBILITACIÓ i DESVIACIÓ. Recordem, només, que aquests esquemes de FORÇA tenen punts en comú evidents amb l'eix d'atracció–aversió de què parlen els psicòlegs.

Ens centrem, en canvi, en els conceptes de tristesa o angoixa que il·lustren algun esquema d'imatge, així com en els paràmetres.

- **Esquema d'imatge de CAMÍ:**
 - **conceptes formats amb el prefix *ex-*** ('des de'): *destorb, espant i desmai*
 - **conceptes amb el prefix *trans-*** ('passar d'un costat a l'altre'): *trasbals i intranquil·litat*
 - **expressió de lloc:** *calvari, trasbals, tràngol i adversitat, tribulació*

- **Esquema d'imatge de RECIPIENT:**
 - **conceptes de possessió:** *pietat, caritat, contrició, compassió o compadiment, compunció o compungiment, recança, pega, congoixa, frisança o frisor, desfici, temor o temença, malastre o malastrugança, decepció, desencís, desengany, tribulació, pena, disgust, sinistre, revés, daltabaix, desgràcia, misèria, molèstia, càrrega, preocupació i trasbals, remordiment, queixa, inquietud, desil·lusió, frustració, depressió, ansietat, hipocondria, neurastènia, malhumor, mal, dolor, basca, ànsia, malestar, cop, ferida, confusió, angoixa, quimera, debilitat, feblesa, impressió, condol o condolença i aflicció*
 - **conceptes formats amb el prefix *in-*** ('cap a dins'): *enfadat, imploració i impressió*
 - **conceptes formats amb el prefix *des-*** ('cap a fora'): *desengany, desencaix*

- **Esquema d'imatge d'OBJECTE:** *dissort*

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- **Esquema d'imatge de PLE–BUI:** *acabat i quimera*
- **Esquema d'imatge d'EXCÉS:** *feixuguesa, pesar, càrrega, deploració*
- **Esquema d'imatge de FUSIÓ:** *desolació, confusió i imploració*
- **Esquema d'imatge d'ITERACIÓ:**
 - conceptes amb el prefix *re-* ('repetició'): *revés, resignació, remordiment*

9.3.4 L'activació simultània de percepcions i conceptes

La gran majoria de connexions perceptives que hem deduït es poden reduir a [sensació d'ofec / respiració dificultosa / inquietud física / cansament / dolor] i [angoixa / neguit]: *congoixa, gemec, capficament, inquietud i aixafament*.

Però també n'hem inferit alguna que connecta alhora la gana o la facultat gustativa en general amb el plaer: *consumpció i desplaer, desplàiment* o desplaença.

9.4 La gradació de la prototipicitat dels conceptes de tristesa i d'angoixa

Un dels objectius d'aquesta tesi era saber quins són els conceptes més afins als de *tristesa* i *angoixa*. Doncs bé, hi ha **159 conceptes** (el **68,24 %** del total de 233) que **comparteixen algun paràmetre conceptual (model cognitiu idealitzat de BATALLA) o lingüístic (recursos de la llengua) amb el concepte de *tristesa* o amb el d'*angoixa*, o amb tots dos**. Aquests 159 conceptes, al seu torn, es poden classificar en tres grups: un de molt nombrós, amb **115 conceptes de tristesa i angoixa**; i dos que són molt menys reduïts: un amb **23 conceptes de tristesa** i un altre amb **21 conceptes d'angoixa**.

Si repartim cadascun d'aquests tres grans grups segons l'abast general o especialitzat dels conceptes, el resultat són set grups, com mostrem a la pàgina següent. Hi trobem **124 conceptes d'abast general**, **3 conceptes d'abast psíquic**, **7 conceptes d'abast psíquic i mèdic** i **24 conceptes d'abast mèdic**, uns resultats prou equiparables als con-

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

ceptes totals: 174 d'abast general, 5 d'abast psíquic, 10 d'abast psíquic i mèdic i 44 d'abast mèdic.

Així mateix, hem constatat els aspectes següents:

(1) El grup de 23 conceptes de tristesa es distribueix en dos grups molt desiguals: un que abraça 22 conceptes d'abast general i un altre amb els conceptes d'abast psíquic, dins del qual només hi ha el concepte de *nostàlgia*.

(2) El grup de 21 conceptes d'angoixa també es distribueix en dos grups, en aquest cas més equitatius: un que abraça 9 conceptes d'abast general i un altre, major, amb 12 conceptes d'abast mèdic.

(3) I el grup de 115 conceptes de tristesa i angoixa es distribueix en quatre grups: un de molt prominent que abraça 93 conceptes d'abast general, un altre amb 2 conceptes d'abast psíquic, un altre amb 7 conceptes d'abast psíquic i mèdic i un altre amb 13 conceptes d'abast mèdic.

(4) Pel que fa al grup dels 23 conceptes de tristesa, doncs, no hi ha cap concepte d'abast mèdic, i excepte un d'abast psíquic, tots són d'abast general. En aquest grup, a més, no hem trobat aspectes neurofisiològics ni tampoc el recurs d'exclamació; així mateix, la possibilitat d'expressar possessió es limita al mateix concepte de *tristesa*. Aquest grup, en fi, no acumula gaires trets de prototipicitat.

(5) Amb referència al grup dels 21 conceptes d'angoixa, predominen els d'abast mèdic, com el mateix concepte d'*angoixa*. En canvi, no hem trobat conceptes d'abast psíquic, ni tan sols combinats amb els d'abast mèdic. Així mateix, en aquest grup, la por i el mareig apareixen repetidament, ben al revés que els recursos d'exclamació i possessió.

(6) I quant al grup dels 115 conceptes de tristesa i angoixa, és clarament el més extens i heterogeni. És l'únic grup, a més, on hi ha conceptes d'abast psíquic i mèdic.

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Conceptes de tristesa	Conceptes de tristesa i angoixa	Conceptes d'angoixa
Abast general	<p>aclapament, amargura, amoïnament, atracallar, atribolament, calvari, colpiment, conformació, desconfort, desconhort, enyor, feixuguesa, flagell, fúnebre, impaciència, insuportable, lúgubre, ombrívol, pesar, tètric, tribulació, tristesa</p> <p style="text-align: right;">Total: 22</p>	<p>abaltiment, abatiment, acabat, alabaix, alarrit, alarma, alteració, apocat, atabalament, atordiment, atrició, atuíment, calamitat, capbaix, capficament, capgirament, caritat, càrrega, cataclisme, catàstrofe, commoció, compassió, complanyença, compunció, condol, congoixa, consumpció, contrarietat, contrició, crit, daltabaix, decaigut, deploració, desastre, desbaratament, desconcert, descoratjament, desencís, desengrescament, desesper, desfet, desgràcia, desgrat, disgust, desolació, destorb, destrossat, drama, enfonsament, ensorrament, espant, fatalitat, frisança, funest, gemec, gravetat, impertinència, infortuna, lament, llàstima, llòbrec, malastrugança, malmenada, martiri, misèria, molèstia, neguit, patiment, pega, pena, pietat, plany, planyença, plor, pobresa, preocupació, queixa, recança, regany, remordiment, revés, sofriment, suplici, tenebra, tocat, tortura, tragèdia, tràngol, trasbals, turment, xocant</p> <p style="text-align: right;">Total: 93</p>	<p>acorament, desànim, desesma, desventura, esbalaïment, inquietud, macilència, malaventura</p> <p style="text-align: right;">Total: 9</p>
Abast psíquic	<p>nostàlgia</p> <p style="text-align: right;">Total: 1</p>	<p>desil·lusió, frustració</p> <p style="text-align: right;">Total: 2</p>	
Abast psíquic i mèdic		<p>ansietat, apatia, depressió, hipocondria, malhumor, neurastènia, pertorbació</p> <p style="text-align: right;">Total: 7</p>	
Abast mèdic		<p>agonia, angúnia, basca, basqueig, confusió, cop, defici, desmai, dolent, dolor, ferida, patiment, quimera</p> <p style="text-align: right;">Total: 12</p>	<p>agitació, angoixa, ànsia, defalliment, desalè, desgana, destret, fatiga, intranquil·litat, llançor, rubor, sobrecor</p> <p style="text-align: right;">Total: 12</p>

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relació amb altres dominis	Construccions que admet	
Teoria econòmica	Possessió	Exclamació
abaltiment (LC) acabat (LC) <i>angoixa</i> (MD) apocat (LC) caritat (LC) càrrega (LC) daltabaix (LC) depressió (PS/MD) destrossat (LC) enfonsament (LC) ensorrament (LC) infortuna (LC) misèria (LC) pena (LC) pobresa (LC) <i>tristesa</i> (LC)	ansietat (PS/MD) caritat (LC) càrrega (LC) compassió (LC) compunció (LC) condol (LC) confusió (MD) congoixa (LC) contrició (LC) cop (MD) depressió (PS/MD) desfici (MD) desil·lusió (PS) drama (LC) ferida (MD) frisança (LC) frustració (PS) hipocondria (PS/MD) impressió (MD) malastrugança (LC) malestar (MD) molèstia (LC) neurastènia (PS/MD) pega (LC) pena (LC) pietat (LC) queixa (LC) recança (LC) remordiment (LC) quimera (MD) <i>tristesa</i> (LC)	angúnia (MD) basca (MD) catàstrofe (LC) confusió (MD) congoixa (LC) cop (MD) crit (LC) daltabaix (LC) desastre (LC) desencís (LC) desesper (LC) desfici (MD) desgràcia (LC) disgust (LC) drama (LC) espant (LC) gemec (LC) gravetat (LC) impertinència (LC) llàstima (LC) mal (MD) malhumor (PS/MD) patiment (MD) pena (LC) plor (LC) quimera (MD) revés (LC) suplici (LC) tortura (LC) tragèdia (LC) tràngol (LC) trarbals (LC) <i>tristesa</i> (LC)

ANGOIXA

Procés general de guerra		Aspectes neurofisiològics		Aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	Aspectes socioculturals de transició psíquica		
Conceptes de DESTRUCCIÓ–RUÏNA		Relacions de CAUSA–EFECTE	Manifestacions internes corporals		Procés de mareig–desmai	Relació amb altres processos cog.-em.	
abaltiment (LC)	desengrescament (LC)	<u>Estretor</u>	<u>Respiració</u>	ansietat (PS/MD)	agonia (MD)	Por	Enuig: fàstic
abatiment (LC)	desfet (LC)	aclapament (LC)	agitació (MD)	atabalament (LC)	<i>angoixa</i> (MD)		
acabat (LC)	desgràcia (LC)	<i>angoixa</i> (MD)	agonia (MD)	congoixa (LC)	angúnia (MD)	alarit (LC)	<i>angoixa</i> (MD)
agonia (MD)	desgrat (LC)	ansietat (PS/MD)	<i>angoixa</i> (MD)	rubor (MD)	ansia (MD)		
alabaix (LC)	desmai (MD)	angúnia (MD)	ansietat (PS/MD)		atordiment (LC)	angoixa (MD)	angúnia (MD)
alarit (LC)	desolació (LC)	ansia (MD)	capficament (LC)	<u>Freqüència cardíaca</u>	basca (MD)		
alarma (LC)	destorb (LC)	basca (MD)	desalè (MD)	acorament (LC)	baqueig (MD)	ansia (MD)	basca (MD)
alteració (LC)	destrossat (LC)	basqueig (MD)	desànim (LC)	agonia (MD)	defalliment (MD)		
<i>angoixa</i> (MD)	dolent (MD)	confusió (MD)	fatiga (MD)	<i>angoixa</i> (MD)	desesma (LC)	ansietat (PS/MD)	disgust (LC)
angúnia (MD)	dolor (MD)	congoixa (LC)	gemec (LC)	angúnia (MD)	desgana (MD)		
apatia (PS/MD)	enfonsament (LC)	gemec (LC)		ansietat (PS/MD)	desmai (MD)	atrició (LC)	tètric (LC)
apocat (LC)	ensorrament (LC)	destret (MD)	<u>Temperatura</u>	basca (MD)	desmet (MD)		
atabalament (LC)	fatalitat (LC)	impressió (MD)	<i>angoixa</i> (MD)	sobrecor (MD)	llangor (MD)	capficament (LC)	<i>tristesa</i> (LC)
atordiment (LC)	ferida (MD)	mal (MD)	angúnia (MD)	rubor (MD)	macilència (LC)		
atuïment (LC)	funest (LC)				sobrecor (MD)	contrició (LC)	
basqueig (MD)	impertinència (LC)					desconcert (LC)	
calamitat (LC)	lament (LC)					desventura (LC)	
capbaix (LC)	mal (MD)					esbalaïment (LC)	
capgirament (LC)	malmenada (LC)					espant (LC)	
càrrega (LC)	martiri (LC)					esverament (LC)	
cataclisme (LC)	misèria (LC)					frisança (LC)	
catàstrofe (LC)	pertorbació (PS/MD)					gravetat (LC)	
commoció (MD)	plany (LC)					inquietud (LC)	
complanença (LC)	planyença (LC)					intranquil·litat (MD)	
confusió (MD)	pobresa (LC)					llòbrec (LC)	
consumpció (MD)	preocupació (LC)					malaventura (LC)	
contrarietat (LC)	queixa (LC)					neurastènia (PS/MD)	
cop (MD)	regany (LC)					neguit (LC)	
crit (LC)	sofriment (LC)					preocupació (LC)	
daltabaix (LC)	tocat (LC)					recança (LC)	
decaigut (LC)	tortura (LC)					tenebra (LC)	
deploració (LC)	tràngol (LC)						
desastre (LC)	turment (LC)						
desbaratament (LC)	xocant (LC)						
desconcert (LC)	<i>tristesa</i> (LC)						
descoratjament (LC)							

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relació amb altres dominis	Construccions que admet	
Teoria econòmica	Possessió	Exclamació
abaltiment (LC) acabat (LC) <i>angoixa</i> (MD) apocat (LC) caritat (LC) càrrega (LC) daltabaix (LC) depressió (PS/MD) destrossat (LC) enfonsament (LC) ensorrament (LC) infortuna (LC) misèria (LC) pena (LC) pobresa (LC) <i>tristesa</i> (LC)	<i>angoixa</i> (MD) ansietat (PS/MD) caritat (LC) càrrega (LC) compassió (LC) compunció (LC) condol (LC) confusió (MD) congoixa (LC) contrició (LC) cop (MD) depressió (PS/MD) defici (MD) desil·lusió (PS) drama (LC) ferida (MD) frisança (LC) frustració (PS) hipocondria (PS/MD) impressió (MD) malastrugança (LC) malestar (MD) molèstia (LC) neurastènia (PS/MD) pega (LC) pena (LC) pietat (LC) queixa (LC) recança (LC) remordiment (LC) quimera (MD) <i>tristesa</i> (LC)	<i>angoixa</i> (MD) angúnia (MD) basca (MD) catàstrofe (LC) confusió (MD) congoixa (LC) cop (MD) crit (LC) daltabaix (LC) desastre (LC) desencís (LC) desesper (LC) defici (MD) desgràcia (LC) disgust (LC) drama (LC) espant (LC) gemec (LC) gravetat (LC) impertinència (LC) llàstima (LC) mal (MD) malhumor (PS/MD) patiment (MD) pena (LC) plor (LC) quimera (MD) revés (LC) suplici (LC) tortura (LC) tragèdia (LC) tràngol (LC) trasbals (LC) <i>tristesa</i> (LC)

9.5 Línies de treball i aplicacions futures

Finalment, apuntem algunes línies de recerca que es podrien explotar a partir de la nostra tesi:

(1) En primer lloc, hem de notar que **la relació entre la metàfora, la metonímia i la literalitat continua sent una qüestió pendent de resoldre**. Les metàfores constitueixen un grup heterogeni i mal estudiat, malgrat que se sol acceptar que es tracta de semblances que poden ser d'imatge (més aviat estàtiques) o de comportament (més aviat dinàmiques). Aquest fet incideix en la conceptualització dels processos cognitivoemocionals construïts: Ronald Langacker i Timothy Clausner i William Croft (1999) remarquen que les emocions formen part de l'experiència bàsica, per bé que no aclareixen si es refereixen a *totes* les emocions o només a les emocions prototípiques o bàsiques. En canvi, per a George Lakoff i Mark Johnson (1980), comprenem les emocions com a conceptes metafòrics, derivats d'experiències bàsiques, sovint fisiològiques. Si a més tenim present la interpretació de René Dirven (2003), podem pensar que la conceptualització admet dues perspectives complementàries: recordem que, segons aquesta especialista, la metàfora implica una semblança interna, basada en propietats semàntiques, mentre que la metonímia implica una relació de semblança externa, és a dir, de contigüïtat o concurrència experiencial.

(2) Al nostre entendre, una possible raó d'aquestes dificultats és en les diferències en la conceptualització de la causa cognitivoemocional en els *phrasal verbs* anglesos i en els verbs catalans equivalents. Ja hem suggerit al capítol 2 que **pot ser que en anglès es donin més metàfores que en les llengües romàniques perquè els verbs d'aquesta llengua no admeten tanta mobilitat sintàctica**. Així mateix, les diferències conceptuals que es manifesten en aquests verbs també es poden estudiar des de l'adquisició del llenguatge i, sobretot, des de la traducció.

(3) A més, s'hauria de poder demostrar la hipòtesi d'Antonio Barcelona (2012), segons la qual **les metàfores conceptuais estan formades per una o més metonímies**.

(4) Creiem que **el lèxic, i sobretot les unitats fràsiques, il·lustren mostres de cognició social i cultural prou importants**. Per això, insistim que cal incloure el component sociocultural en l'anàlisi de qualsevol procés cognitivoemocional.

(5) Altres **estudis aplicats** a partir d'aquest treball podrien consistir a explotar el corpus

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i ansietat en el lèxic català

d'**unitats fràsiques** (que proporcionem com a apèndix), a ampliar l'anàlisi del corpus atenent a totes les **categories gramaticals** (necessàriament semàntiques, al marge dels connectors formats per gramaticalització, que hem analitzat), a incidir en els conceptes d'abast psíquic o mèdic **separant els valors especialitzats dels generals**, a comparar la conceptualització del català amb la del **castellà** o la de qualsevol altra llengua, o a estudiar **la resta de temes cognitivoemocionals**, és a dir, les emocions bàsiques tradicionals (i així es podria penetrar en les relacions entre processos cognitivoemocionals); també pot ser interessant descobrir si hi ha tendències conceptuals en els termes que concentren valors dialectals o arcaics.

(6) Proposem també de correlacionar i descriure el lèxic de tristesa i ansietat amb els paràmetres del model dimensional de James Russell (1980). Com que la tristesa s'alterna amb l'ansietat, la conceptualització de tot el procés cognitivoemocional abraça diverses dimensions: tres de prototípiques (*afecte desagradable no activat*, *desgrat* i *afecte desagradable activat*) i dues de perifèriques (*activació alta* i *activació baixa*).

(7) Finalment, també queda pendent poder comprendre millor l'atribució de significat bàsic o cognició prelingüística. En aquest sentit, el filòsof Carlos Blanco ha donat compte de la ignorància que encara encobreix el concepte de *sensació*, el qual remet a l'origen de qualsevol coneixement, i per tant a qualsevol esquema d'imatge, imatge neural o metonímia perceptiva, o a qualsevol tema cognitivoemocional. Doncs bé, al capítol 4 hem fet referència a la possibilitat d'elaborar una **radiografia dels temes i les variants cognitivoemocionals construïts** des de la neuroimatge (Ekman 2004 [2003]). Ara mateix ignorem com es generen totes i cadascuna de les variants, però sabem que és relativament fàcil induir a experimentar una variant després d'haver estimulat un tema. Naturalment, això no lleva que, com que els temes cognitivoemocionals no tenen una etiqueta universal, ignorem quants n'hi ha exactament i quins són.

10. BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Borja (1962): *Diccionari català–valencià–balear* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <http://dcvb.iecat.net/>
- ALEGRÍ, Albert (2015): «Detecció de la relació malaltia–síntoma entre termes de l'àmbit mèdic: una aproximació basada en corpus». *Terminàlia* 312, p. 7–17
- ADAM, Maciej (2007): «Metáfora y metonimia conceptual en la fraseología de cinco partes del cuerpo humano en español y polaco». *Anuario de estudios filológicos* 30, p. 391–409
- APARICI, Melina (2006): «L'adquisició del llenguatge». *Psicologia del llenguatge*, p. 173–237. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya
- ARBELÁEZ, Martha Cecilia (2000): «La cognición: perspectivas teóricas». *Revista de Ciencias Humanas* 22 [en línia] Colòmbia: Universitat Tecnològica de Pereira <<http://www.utp.edu.co/~chumanas/revistas/revistas/rev22/arbelaez.htm>> [Data de la consulta: 7 d'octubre de 2014]
- ARISTÒTIL (segle IV a.C.): «Retòrica». *Retòrica. Poètica*. Fem servir la traducció de 1998 de Joan Leita. Barcelona: Edicions 62.
- AVERILL, James (1980): «A constructivist view of emotion». PLUTCHIK Robert; KELLERMAN, Henry (eds.): *Emotion: Theory, research and experience*. Vol. I *Theories of emotion*, p. 305–339. Nova York: Academic Press
- AZNAR, Antonio (2009): «Psicología de la percepción visual» [en línia]. Departament de Psicologia Bàsica de la Universitat de Barcelona. <<http://www.ub.edu/pa1/>> [Data de la consulta: 7 d'octubre de 2014]
- BARANOV, Anatolij; DOBROVOL'SKIJ, Dimitrij (1996): «Cognitive modeling of actual meaning in the field of phraseology». *Journal of Pragmatics* 25, p. 409–229
- BARCELONA, Antonio (2002): «Clarifying and applying the notions of *metaphor* and *metonymy* within cognitive linguistics: an update». DIRVEN, R.; PÖRINGS, Ralf: *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, p. 207–277. Berlín i Nova York: Mouton de Gruyter
- BARCELONA, Antonio (2012): «La metonimia conceptual». IBARRETXE–ANTUÑANO, Iraide; VALENZUELA, Javier: *Lingüística cognitiva*, p. 123–146. Barcelona: Editorial Antrophos

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- BAUMEISTER, Roy et al. (2001): «Bad is stronger than good». *Review of General Psychology* 5–4, p. 323–373
- BEATO, María Soledad; FERNÁNDEZ, Ángel (1998): «Depresión y memoria: pruebas explícitas e implícitas». *Escritos de psicología* 2, p. 35–51
- BLANCO, Carlos (2014): *Historia de la neurociencia. El conocimiento del cerebro y la mente desde una perspectiva indisciplinar*. Madrid: Biblioteca Nueva
- BLECUA, José Manuel (dir.) (2001): *Diccionari de sinònims*. Barcelona: Cercle de Lectors
- BISQUERRA, Rafael (2000): *Educación emocional y bienestar*. Mèxic: Editorial Praxis
- BRUGUERA, Jordi (1996): *Diccionari etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana
- CABRÉ, Maria Teresa (2002): «La derivació». *Gramàtica del català contemporani*. SOLÀ, Joan et al. (eds), volum 1, p. 731–775. Barcelona: Editorial Empúries
- CALATAYUD, Josep Vicenç (1996): «Metonímia i lingüística cognitiva». *Estudis de llengua i literatura catalanes* 33, p. 325–336
- CALVO, Francisco; GARCÍA, Ángel. (2009): «Where is Cognitive Science Heading?» *Minds and Machines* 19–3, p. 301–318
- CANNON, Walter (1929): «Organization for physiological homeostasis». *Physiological Reviews* 9–9, p. 399–431
- PÉREZ, Juan Carmelo (1999): «La conceptualización de la causa emocional del dolor y de la alegría. El esquema mental de la fuerza y su proyección metafórica». *Revista española de lingüística aplicada* 13, p. 273–283
- CASASANTO, Daniel; DIJKSTRA, Katinka (2010): «Motor action and emotional memory». *Cognition* 115–1, p. 179–185
- CASTILLA DEL PINO, Carlos (2000): *Teoría de los sentimientos*. Barcelona: Editorial Tusquets
- CHEN, Peileki (2010): «A cognitive study of “happiness” metaphors in English and Chinese idioms». *Asian Culture and History*, volum 2–2, p. 172–175
- CIENKI, Alan (1997): «Some properties and groupings of image schemas». Verspoor et al. (eds.): *Lexical and syntactical constructions and the construction of meaning*, p. 3–15. Amsterdam: John Benjamins
- CLAUSNER, Timothy (1999): «Domains and image–schemas». *Cognitive Linguistics* 10–1, p. 1–31

- CONCA, Maria (2000): «Característiques lingüístiques comparades entre locucions i parèmies». SALVADOR, V.; PIQUER, Adolf: *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, p. 49–63. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I
- COROMINES, Joan (1980): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Volum 6. Barcelona: Caixa de Pensions La Caixa
- CORSINI, Raymond (1994): *Encyclopedia of Psychology*. Nova York: Editorial Willey
- CROFT, WILLIAM (1993): «The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies». *Cognitive Linguistics* 4, p. 335–370. Fem servir el text revisat de 2002, publicat a *Metaphor and metonymy in comparison and contrast*, p. 161–265. Berlín i Nova York: Mouton de Gruyter
- CROFT, William; CRUSE, Alan (2004): *Cognitive Linguistics*. Fem servir la traducció d'Antonio Benítez al castellà de 2008, titulada *Lingüística cognitiva*. Madrid: Editorial Akal
- CROFT, William (2006): «On explaining metonymy: comment of Peirsman and Geeraerts, “Metonymy as a prototypical category”». *Cognitive Linguistics* 17–3, p. 317–326
- CUENCA, Maria Josep (2000): «L'estudi de les construccions idiomàtiques des la lingüística cognitiva i l'anàlisi contrastiva». SALVADOR, V.; PIQUER, Adolf: *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, p. 33–48. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I
- DAMÁSIO, Antonio (1994): *Descartes' error: emotion, reason and the human brain*. Nova York: Editorial Putnam Sons. Fem servir la traducció de Joan Domènec Ros al castellà de 1999, titulada *El error de Descartes: la emoción, la razón y el cerebro humano*. Barcelona: Editorial Crítica
- DAMÁSIO, Antonio (2010): *Self comes to mind: constructing the conscious mind*. Nova York: Panteon Books. Fem servir la traducció de Ferran Meler al castellà de 2010, titulada *Y el cerebro creó al hombre: ¿cómo pudo el cerebro generar emociones, sentimientos, ideas y el yo?* Capítol 3: «Crear mapas y elaborar imágenes» (p. 109–146), capítol 4: «El cuerpo en la mente» (p. 146–172) i capítol 5: «Emociones y sentimientos» (p. 173–204). Barcelona: Editorial Destino

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- DARWIN, Charles (1872): *The expression of emotion in man and animals*. Nova York: Oxford University Press.
- DUCHENNE, Guillaume (1862): *Mécanisme de la physionomie humaine ou analyse électro-physiologique des passions applicable à la pratique des arts plastique*. París : We Jules Renouard
- ECHEBARRÍA, Agustín; PÁEZ, Darío (1989): *Emociones: perspectivas emocionales*. Madrid: Editorial Fundamentos
- EKMAN, Paul; FRIESEN, Wallace (1969): «The repertoire of nonverbal behavior: categories, origins, usage, and coding». *Semiotica* 1, p. 49–98
- EKMAN, Paul; LEVENSON, Robert; FRIESEN, Wallace (1983): «Autonomic nervous system activity distinguishes among emotions». *Science* 221, p. 1208–1210
- EKMAN, Paul (2003): *Emotions revealed: recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life*. Nova York: Times Book. Fem servir la traducció de Jordi Joan Serra al castellà de 2004, titulada *¿Qué dice ese gesto?* Barcelona: RBA
- ESPINAL, Maria Teresa (2004): *Diccionari de sinònims de frases fetes*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona
- FERNÁNDEZ-DOLS, José Miguel; RUIZ-BELDA, María Ángeles (1995): «Expression of emotion versus expressions of emotions: Everyday conceptions about spontaneous facial behavior». Russell et al.: *Everyday conceptions of emotion*. Dordrecht: Kluwer
- FILLMORE, Charles (1982): «Frame semantics». *Linguistics in the morning calm*. Seül: The Linguistic Society of Korea
- FILLMORE, Charles (1985): «Frames and the semantics of understanding». *Semántica* 12, p. 222–254
- FILLMORE, Charles (1988): «The mechanisms of Construction Grammar». *BLS* 14, p. 35–55
- FONT, Maria Antònia (2011): «La conceptualització de les emocions en la fraseologia catalana: aproximació a l'experiència corporal motora i sensorial». Tesina de màster inèdita
- FONT, Maria Antònia (2013): «Aspectes de semàntica cognitiva en la construcció dels processos emocionals». *Llengua, societat i comunicació* 11, p. 82–90
- FRIDLUND, Alan (1994): *Human facial expression: An evolutionary view*. San Diego: Academic Press

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- FRIJDA, Nico (1896): *The Emotions*. Cambridge: Cambridge University Press
- FUSSELL, Susan; MOSS, Mallie (1998): «Figurative language in emotional communication». *Language in emotional communication* 3, p. 1–31
- GARACHANA, Mar; HILFERTY, Joseph (2011): «Semàntica». CLIMENT, Salvador; MATEU, Jaume: *Gramàtica i cognició*, p. 51–96. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona
- GIBBS, Raymond (1995): «What's cognitive about cognitive linguistics?». *Cognitive Linguistics in the Redwoods. The Expansion of a New Paradigm in Linguistics*, p. 17–55. CASAD, Eugene (ed.). Berlín i Nova York: Editorial Mouton de Gruyter
- GIBBS, Raymond (1996): «Why many concepts are metaphorical». *Cognition* 61, p. 309–319
- GIBBS, Raymond; PERLMAN, Marcus. (2006): «The contested impact of cognitive linguistic research of the psycholinguistics of metaphor understanding». DIRVEN, R. et al (ed.): *Applications of Cognitive Linguistics* 1, p. 211–228. Berlín i Nova York: Mouton de Gruyter
- GIBBS, Raymond (2007): «Why cognitive linguists should care more about empirical methods». *Methods in Cognitive Linguistics*, p. 2–18. Berlín: John Benjamins Publishing Company
- GIL, Maria Àngels et al. (2010): «Desenvolupament cognitiu i motriu» [en línia]. Barcelona: Institut Obert de Catalunya
<http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M07/web/html/media/fp_edi_m07_u4_pdfindex.pdf>
- GINEBRA, Jordi (2000): «Sintaxi i fraseologia: els límits de les unitats fraseològiques verbals», p. 65–80. SALVADOR, V.; PIQUER, Adolf: *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I
- GRADY, Joseph (1997): *Foundations of meaning: primary metaphors and primary scenes*. Berkeley: Universitat de Califòrnia
- GRADY, Joseph (1999): «A typology of motivation for conceptual metaphor». GIBBS, Raymond (ed.): *Metaphor in cognitive linguistics*, p. 79–100. Amsterdam: John Benjamins
- GRADY, Joseph (2005): «Image schemas and perception: refining a definition». HAMPE, B. (ed.): *From perception to meaning. Image schemas in cognitive*

linguistics, p. 33–55. Berlín i Nova York: Mouton de Gruyter

- HAMPE, Beate (2005): «When *down* is not bad, and *up* not good enough: a usage-based assessment of the plus-minus parameter, in image-schema theory». *Cognitive Linguistics* 16–1, p. 81–112
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
<http://ioc.xtec.cat/materials/FP/Materials/1752_EDI/EDI_1752_M06/web/html/>
- IÑESTA, Eva María; PAMIES, Antonio (2002): *Fraseología y metáfora: aspectos tipológicos y cognitivos*. Granada: Granada Lingüística/Método
- IZARD, Carroll (1992): «Basic emotions, relations among emotions, and emotion-cognition relations». *Psychological Review* 99–3, p. 561–565
- JAMES, William (1884): «What is an emotion?» *Mind* 9–34, p. 9–94
- JING-SCHIMDT, Zhuo (2007): «Negativity bias in language: a cognitive-affective model of emotive intensifiers», *Cognitive Linguistics* 18–3, p. 417–443
- JOHNSON, Mark (1987): *The bodily basis of meaning, imagination and reason*. Fem servir la traducció d'Horacio González de 1991, titulada *El cuerpo en la mente. Fundamentos corporales del significado, la imaginación y la razón*. Madrid: Editorial Debate
- JOHNSON, Mark; LAKOFF, George (1987): «Why cognitive linguistics requires embodied realism». *Cognitive Linguistics* 13–3, p. 245–265
- KLEINGINNA, Paul; KLEINGINNA, Anne (1981): «A categorized list of emotion definitions, with a suggestions for a consensual definition». *Motivation and Emotion* 5, p. 345–379
- KLEIBER, Georges (1995): *La sémantique du prototype*. Fem servir la traducció al castellà de Antonio Rodríguez Rodríguez, titulada *La semántica de los prototipos. Categoría y sentido léxico. Categoría y sentido léxico*. Madrid: Visor
- KREITZER, Anatol (1997): «Multiple levels of systematization: a study in the conceptualization of space». *Cognitive Linguistics* 8–4, p. 291–325
- KRZESZOWSKI, Tomaszcyk. (1990): «The axiological aspect of idealized cognitive models». TOMASZCYK, J. et al. (eds.): *Meaning and lexocography*, p. 135–165. Amsterdam: John Benjamins
- KRZESZOWSKI, Tomaszcyh. (1993): «The axiological parameter in preconcepcional image schemata». GEIGER, Richard; RUDZKA-OSTYN, Brygida (eds.):

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

- Conceptualizations and mental processing in language*, p. 307–329. Berlín i Nova York: Mouton de Gruyter
- KÖVECSES, Zoltán (1986): *Metaphors of anger, pride and love: a lexical approach to the structure of concepts*. Amsterdam: John Benjamins
- KÖVECSES, Zoltán (2000): *Metaphor and emotion*. Cambridge: Cambridge University Press
- KÖVECSES, Zoltán (2008): «The conceptual structure of happiness». TISSARI, Heli et al. (eds.): *Happiness: cognition, experience, language*, p. 131–143. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies
- LAKOFF, George; GALLESSE, Vittorio (2005): «The brain's concepts: the role of the sensory–motor system in conceptual knowledge». *Cognitive neurophysiology* 22, 3–4, p. 455–479
- LAKOFF, George; Johnson, Mark (1980): *Metaphors we live by*. Chicago: Universitat de Chicago. Fem servir la traducció de Carmen Gonzalez al castellà de 2007, titulada *Metáforas de la vida cotidiana*. Madrid: Editorial Cátedra
- LAKOFF, George; JOHNSON, Mark (2003): *Metaphors we live by*. D'aquesta edició, en fem servir l'«Afterword»: <<http://www.maraserrano.com/MS/articulos/Metaphors-we-live-by.pdf>> [data de la consulta: 7 d'octubre de 2014]
- LAKOFF, George (1990): «The invariance hypothesis: is abstract reason based on image–schemas?». *Cognitive Linguistics* 21–4, p. 663–697
- LAKOFF, George (1992): «The contemporary theory of metaphor». Ortony, Andrew et al. (eds.): *Metaphor and thought*, p. 202–251 Cambridge: University Press
- LAKOFF, George; JOHNSON, Mark (1999): *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to western thought*. Nova York: Basic Books
- LAKOFF, George (1990): «The neural theory of metaphor». GIBBS, Raymond: *The Cambridge Handbook of metaphor and thought*, p. 18–51. Cambridge: University Press
- LAKOFF, George (1993): «The contemporary theory of metaphor». ORTONY, Andrew et al. (eds.): *Metaphor and thought*, p. 202–250 Cambridge: University Press. Cambridge: University Press
- LANG, Peter (1968): «Fear reduction and fear behavior: Problems in treating a construct». SHLIEN, John (ed.): *Research in psychotherapy*, p. 90–103. Volum 3. Washington: American Psychological Association

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

- LANGACKER, Ronald (1987): *Foundations of cognitive grammar*. Standford: Stanford University Press
- LARRETA, Juan Pablo (2011): «Semántica cognitiva y fraseología». *Paremia* 20, p. 191–200
- LE DOUX, Joseph (1999): *El cerebro emocional*. Barcelona: Editorial Planeta
- LENZ, Paula (2006): «About primary metaphors». *Delta* 22, p. 109–122
- LIMONERO, Joaquim (2003): *Motivació i emoció*, cap. 2: «Emoció», p. 151–205. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya
- LLAMAS, Carmen (2005): «La metáfora en la semántica cognitiva» i «Expresiones metafóricas dependientes de una metáfora conceptual. Propuesta de análisis». *Metáfora y creación léxica*, p. 111–244. Navarra: Ediciones de la Universidad de Navarra
- LONGUET–HIGGINS, Christopher (1973): *Artificial Intelligence: A General Survey*. Regne Unit: Science Research Council
- LÓPEZ, Antonio (2006): «Lingüística y percepción: categorías y funciones en la percepción de la oración». *Dialogía: revista de lingüística, literatura y cultura* 1
- MALDONADO, Ricardo (2012): «La gramática cognitiva». IBARRETXE–ANTUÑANO, Iraide; VALENZUELA, Javier: *Lingüística cognitiva*, p. 213–247. Barcelona: Editorial Antrophos
- MANDLER, Jean Matter (1992): «Toward a theory of consciousness». GEISSLER, Hans Georg et al.: *Cognition, information processin and psychophysics: basic issues*, p. 43–66. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates
- MANDLER, Jean Matter (2004): *The foundations of mind: The origins of conceptual thought*. New York: Oxford University Press
- MARINA, José Antonio (1998): *La selva del lenguaje. Introducción a un diccionario de los sentimientos*. Barcelona: Editorial Anagrama
- MARINA, José Antonio; LÓPEZ, Marisa (1999): *Diccionario de los sentimientos*. Barcelona: Editorial Anagrama
- MARINA, José Antonio (2007): *Las arquitecturas del deseo. Una investigación sobre los placeres del espíritu*. Barcelona: Editorial Anagrama
- MARTÍNEZ DEL CASTILLO, Jesús (2008): *La lingüística cognitiva: análisis y revisión*. Madrid: Biblioteca Nueva
- MEIER, Brian; ROBINSON, Michael (2004): «Why the sunny side is up». *Psychological Science* 15, p. 243–247

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

- MORERA, Yurena et al. (2010): «Differences in continuity of force dynamics and emotional valence in sentences with casual and adversative connectives». *Cognitive Linguistics* 21–3, p. 501–536
- O’ROURKE, Fran (2010): «Aristotle and the metaphysics of metaphor». *Proceedings of the Boston Area Colloquium in Ancient Philosophy* 21, p. 155–177
- ORTEGA Y GASSET, José (1979): *Sobre la razón histórica*. Madrid: Revista de Occidente
- ORTONY, Andrew et al. (1996): *La estructura cognitiva de las emociones*. Madrid: Siglo XXI de España
- OSTER, Ulrike (2010): «Using corpus methodology for semantic and pragmatic analysis: what can corpora tell us about the linguistic expression of emotions?». *Cognitive Linguistics* 21–4, p. 727–763
- PEIRSMAN, Yves; GEERAERTS, Dirk (2006): «Metonymy as a prototypical category». *Cognitive Linguistics* 17–3. p. 327–335
- PEIRSMAN, Yves (2008): «Dependency systems for image–schematic patterns in a usage–based approach to language». *Journal of Pragmatics* 40–6, p. 1041–1066
- PEÑA, María Sandra (2003): *Topology and cognition. What image–schemas reveal about the metaphorical language of emotions*. Munic: Lincom Europa
- PEÑA, María Sandra (2012): «Los esquemas de imagen». Ibarretxe–Antuñano i J. Valenzuela (eds.): *Lingüística cognitiva*, p. 69–96. Barcelona: Editorial Antrophos
- PÉREZ, Roger (2009): *Image schemas i representacions imagístiques: una revisió*. Madrid: Bubok Publishing
- PIAGET, Jean (1954): *The construction of reality in the child*. Nova York: Basic Books
- PLUTCHIK, Robert (1980): *Emotion: a Psychoevolutionary Synthesis*. Nova York: Harper and Row
- PLUTCHIK, Robert (2002): *Emotions and Life: Perspectives from Psychology, Biology, and Evolution*. Washington: American Psychological Association
- RADDEN, Günter (2002): «How metonymic are metaphors?». DIRVEN, René; PÖRINGS, Ralf (eds.): *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast*, p. 407–434. Berlín i Nova York: Mouton de Gruyter
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2014): *Diccionario de la lengua española* [en línia]. <<http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae>>

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

- REDOLAR, Diego (2013): «Neuropsicologia de les emocions». REDOLAR, Diego et al. (2013): *Neuropsicologia*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya
- RITCHIE, David (2008): «X IS A JOURNEY: embodied simulation in metaphor interpretation». *Metaphor and Symbol* 23–3, p. 174–199
- RODRÍGUEZ, Carlos (1998): «Emoción y cognición. James, más de cien años después». *Anuario de Psicología* 29–3, p. 3–23
- RODRÍGUEZ, Francisco (2004): «Cognitivism y lenguaje: ¿un paradigma que se hunde?». *Diálogos* 39–84, p. 7–50
- ROSCH, Eleanor et al. (1973): «Natural categories». *Cognitive Psychology* 4, p. 328–350
- ROSCH, Eleanor et al. (1976): «Basic objects in natural categories». *Cognitive Psychology* 8, p. 382–439
- ROSCH, Eleanor (ed.) (1978): *Cognition and categorization*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates
- ROSCH, Eleanor et al. (1997): *De cuerpo presente: las ciencias cognitivas y la experiencia humana*. Barcelona: Gedisa
- RUIZ DE MENDOZA, Francisco (1997): «Metaphor, metonymy and conceptual interaction». *Atlantis* 19–1, p. 281–295
- RUIZ DE MENDOZA, Francisco (1997): «Cognitive and pragmatic aspects of metonymy». *Cuadernos de Filología Inglesa* 612, p. 161–178
- RUIZ DE MENDOZA, Francisco (2000): «El modelo cognitivo idealizado de tamaño y la formación de aumentativos y diminutivos en español». *Revista Española de Lingüística Aplicada*, volum extra 1, p. 355–373
- RUIZ DE MENDOZA, Francisco (2001): «Lingüística cognitiva: semántica, pragmática y construcciones» [en línia]. *Círculo de lingüística aplicada a la comunicación* 8, p. 1–28
<<http://pendientedemigracion.ucm.es/info/circulo/no8/ruiz.htm> [Data de la consulta: 7 d'octubre de 2014]>
- RUIZ DE MENDOZA, Francisco; DEL CAMPO, Nuria (2012): «La lingüística cognitiva y la pragmática». IBARRETXE-ANTUÑANO, Iraide; VALENZUELA, Javier (eds.): *Lingüística cognitiva*, p. 329–347. Barcelona: Editorial Antrophos
- Russell, James (1980): «A Circumflex Model of Affect». *Journal of Personality and Social Psychology*, 39 volum 6, p. 1161–1178
- RUSSELL, James (1991): «Culture and the categorization of emotions».

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

Psychological Bulletin, volum 110, 3, p. 426–450

- RUSSELL, James (2003): «Core affect and the psychological construction of emotion», p. 145–172. *Psychological Review* 110–1
- SALVADOR, Vicent (2000): «Idiomàticitat i discurs prefabricat». SALVADOR, V.; PIQUER, Adolf: *El discurs prefabricat. Estudis de fraseologia teòrica i aplicada*, p. 19–31. Castelló: Publicacions de la Universitat Jaume I
- SALVADOR, Vicent (2012): «Pràctiques discursives en l'àmbit sanitari: contextos, gèneres i estils». *Llengua, societat i comunicació* 10, p. 46–52
- SANCHO, Peregrí (1999): *Introducció a la fraseologia. Aplicació al valencià col·loquial*. València: Denes 10
- SANTIBÁÑEZ, Francisco (2002): «The object image–schema and other dependent schemas». *Atlantis* 24–2, p. 183–201
- SCHACHTER, Stalnley; SINGER, Jerome (1962): «Cognitive, social, and physiological determinants of emotional state». *Psychological Review* 69, p. 379–399
- SCHERER, Klaus (2000): «Psychological models of emotion», p. 135–162. *The neuropsychology of emotion*. Nova York: University Press
- SOLER, Olga (2006): «La psicolingüística». *Psicologia del llenguatge*, p. 17–33. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona
- SORIANO, Cristina (2012): «La metàfora conceptual». IBARRETXE–ANTUÑANO, Iraide; VALENZUELA, Javier: *Lingüística cognitiva*, p. 97–121. Barcelona: Editorial Antrophos
- SPINOZA, Baruch (1677): *Ètica*. Capítol 5: «De la potència de l'enteniment o de la llibertat humana». Fem servir la traducció de Josep Olesti. Barcelona: Editorial Marbot
- TALMY, Leonard (2000): *Toward a cognitive semantics*. Cambridge: University Press
- TOMKINS, Silvam (1991): *Affect Imagery Consciousness: Anger and Fear*, volum 3. Nova York: Springer
- TURNER, Mark; LAKOFF, George (1989): *More than a cool reason: a field guide to poetic metaphor*. Chicago: University of Chicago Press
- TURNER, Mark (1996): *The literary mind: the origins of thought and language*. Oxford: Oxford University Press
- TUSON, Jesús (1999): *Com és que ens entenem? (si és que ens entenem)*. Barcelona: Editorial Empúries
- VALENZUELA, Javier; IBARRETXE–ANTUÑANO, Iraide; HILFERTY, Joseph (2012): «La

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

- semántica cognitiva». *Lingüística cognitiva*, p. 41–68. Barcelona: Anthropos
- VALERO, Antoni (director) (2012): *Diccionari de Neurociència*. Barcelona: Centre de Terminologia TERMCAT
- WHISSELL, Cynthia et al. (1984): *Dictionary of Affect in Language*. Missoula: Perceptual and Motor Skills
- WHORF, Benjamin: (1956): *Language, Thought and Reality: selected writing*. Cambridge: MIT Press
- WITTGENSTEIN, Ludwig (1953): *Philosophische Untersuchungen*. Gertrude Elizabeth Margaret Anscombe va traduir el manuscrit a l'anglès amb el títol *Psychological investigations* i el va publicar a Prentice Hall.
- WUNDT, Wilhelm (1896): *Grundriss der Psychologie*. Madrid: La España Moderna. Fem servir la traducció de J. González al castellà de 1902, titulada *Compendio de psicología*. Madrid: La España Moderna
- Pàgina web <http://etimologias.dechile.net/>. Copyright: www.dechile.net [consultes: desembre de 2015]

11. Ordenació alfabètica dels termes analitzats

1. abaltiment
2. abatiment
3. **acabat** (el nom no té valor cognitivoemocional)
4. aclaparament
5. acorament
6. adversitat
7. **afectat** (el nom no té exactament el mateix valor)
8. aflicció
9. agitació
10. agonia
11. aixafament
12. **alabaix** (el nom no existeix)
13. **alacaigut** (el nom no existeix)
14. alarit
15. alarma
16. alleujament
17. alteració
18. amargura/amarguesa/amargor
19. amoinament
20. **anca-rosegant** (el nom no existeix)
21. angoixa
22. angúnia
23. ànsia
24. ansietat
25. apatia
26. **apocat** (el nom no té valor cognitivoemocional)
27. atabalament
28. atordiment
29. atorollament
30. atrabilis
31. atracallar (el nom no existeix)
32. atribolament
33. atrició
34. atuïment
35. **atziac** (el nom no existeix)
36. basca
37. basqueig
38. bram
39. calamitat
40. calvari
41. cansament
42. **capbaix** (el nom no existeix)
43. capficament
44. capgirament
45. caritat

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

46. càrrega
47. cataclisme
48. catàstrofe
49. clam/clamor/clamoreig
50. colpiment
51. commiseració
52. commoció
53. compassió/compadiment
54. complanyença/complanyiment/complanta
55. compunció/compungiment
56. condol/condolença
57. conformació
58. confusió
59. congoixa
60. consternació
61. consumpció
62. contorbació
63. contrarietat
64. contrició
65. cop
66. crit
67. daltabaix
68. debilitat
69. **decaigut** (el nom no té valor cognitivoemocional)
70. decepció
71. defalliment/defallença
72. deploració
73. depressió
74. desalè
75. desànim/desanimació
76. desassossec
77. desastre
78. desbaratament
79. desconcert
80. desconfort
81. desconhort
82. desconsol
83. descontentament
84. descoratjament
85. desdelitar (el nom no existeix)
86. **desencaixat** (el nom no té valor cognitivoemocional)
87. desencant/desencantament
88. desencís
89. desengany
90. desengrescament
91. desesma
92. desesper/desperació
93. desesperança
94. desfavor
95. **desfet** (el nom no té exactament el mateix valor)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

96. defici
97. desgana
98. desgràcia
99. desgrat
100. desil·lusió
101. desmai
102. desmoralització
103. desolació
104. desorientació
105. desplaer/desplaïment/desplaença
106. destorb
107. destret
108. **destrossat** (el nom no té valor cognitivoemocional)
109. desventura
110. disgust
111. dissort
112. dol
113. **dolent** (el nom no té exactament el mateix valor)
114. dolor
115. drama
116. **enfadat** (el nom no existeix)
117. enfonsament
118. ensopiment
119. ensorrament
120. enyor/enyorança/enyorament
121. esbalaiament
122. espant
123. esplín
124. estranyesa
125. estupefacció
126. estupor
127. esverament
128. exclamació
129. fatalitat
130. fatiga
131. feblesa
132. feixuguesa
133. ferida
134. flagell
135. fracàs
136. frisança/frisor
137. frustració
138. **fúnebre** (el nom no existeix)
139. **funest** (el nom no existeix)
140. gemec
141. gravetat
142. hipocondria
143. impaciència
144. impertinència
145. imploració

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

146. impressió
147. **infaust** (el nom no existeix)
148. infelicitat
149. infortuna/infortuni
150. inquietud
151. insatisfacció
152. **insuportable** (el nom, que també recollim, no té exactament el mateix valor)
153. intranquil·litat
154. irritació
155. lament/lamentació
156. lassitud
157. llangor/llanguiment
158. llàstima
159. **llòbrec** (el nom no existeix)
160. **luctuós** (el nom no existeix)
161. **lúgubre** (el nom no existeix)
162. macilència
163. **mal** (el nom no té exactament el mateix valor)
164. malanança
165. malastre/malastrugança
166. malaورانça
167. malaventura
168. malcontentament
169. malcorar (el nom no té el mateix valor)
170. malestar
171. malhumor
172. malmenada
173. malenconia/melangia
174. **malsà** (el nom no existeix)
175. marriment
176. martiri
177. migrança/migrament
178. misèria
179. misericòrdia
180. **moix** (el nom no existeix)
181. molèstia
182. mortificació
183. mustiguesa
184. **nefast** (el nom no existeix)
185. neguit
186. neurastènia
187. nostàlgia
188. **ombrívol** (el nom no té valor cognitivoemocional)
189. pansiment
190. patiment
191. pega
192. pena
193. penediment
194. pertorbació
195. pesar

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

196. pessimisme
197. pietat
198. plany
199. planyença/planyiment
200. plor/ploriqueig
201. pobresa
202. preocupació
203. prostració
204. queixa
205. quimera
206. recança
207. regany
208. remordiment
209. resignació
210. resipiscència
211. revés
212. rubor
213. **sinistre** (el nom no té valor cognitivoemocional)
214. sobrecor
215. sofriment/sofrença
216. suplici
217. tedi
218. temor/temença
219. tenallar (el nom no té valor cognitivoemocional)
220. tenebra
221. tètric
222. **tocat** (el nom no té valor cognitivoemocional)
223. torbació/torbament
224. tortura
225. **tou** (el nom no té valor cognitivoemocional)
226. tragèdia
227. tràngol
228. trasbals
229. tribulació
230. tristesa/tristor
231. turment
232. udol
233. **xocant** (el nom no té valor cognitivoemocional)

12. ANNEX 1. Relació de paràmetres de cada concepte analitzat

El model cognitiu idealitzat de BATALLA

Els conceptes segons l'abast general o especialitzat

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment				
2.abatiment				
3.acabat				
4.aclapament				
5.acorament				
6.adversitat				
7.afectat				
8.afflicció				
9.agitació				
10.agonia				
11.aixafament				
12.alabaix				
13.alacaigut				
14.alarit				
15.alarma				
16.alleujament				
17.alteració				
18.amargura				
19.amoïnament				
20.anca-rosegant				
21.angoixa				
22.angúnia				
23.ànsia				
24.ansietat				
25.apatia				
26.apocat				
27.atabalament				
28.atordiment				
29.atorollament				
30.atrabilis				
31.atracallar				
32.atribolament				
33.atrició				
34.atuïment				
35.atziac				
36.basca				
37.basqueig				
38.bram				
39.calamitat				
40.calvari				
41.cansament				
42.capbaix				
43.capficament				
44.capgirament				
45.caritat				
46.càrrega				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
49.clam				
50.colpiment				
51.commiseració				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
55.compunció				
56.condol				
57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
61.consumpció				
62.contorbació				
63.contrarietat				
64.contrició				
65.cop				
66.crit				
67.daltabaix				
68.debilitat				
69.decaigut				
70.decepció				
71.defalliment				
72.deploració				
73.depressió				
74.desalè				
75.desànim				
76.desassossec				
77.desastre				
78.desbaratament				
79.desconcert				
80.desconfort				
81.desconhort				
82.desconsol				
83.descontentament				
84.descoratjament				
85.desdelitar				
86.desencaixat				
87.desencant				
88.desencís				
89.desengany				
90.desengrescament				
91.desesma				
92.desesper				
93.desesperança				
94.desfavor				
95.desfet				
96.desfici				
97.desgana				
98.desgràcia				
99.desgrat				
100.desil·lusió				
101.desmai				
102.desmoralització				
103.desolació				
104.desorientació				
105.desplaer				
106.destorb				
107.destret				
108.destrossat				
109.desventura				
110.disgust				
111.dissort				
112.dol				
113.dolent				
114.dolor				
115.drama				
116.enfadat				
117.enfonsament				
118.ensopiment				
119.ensorrament				
120.enyor				
121.esbalaïment				
122.espant				
123.esplín				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

124.estranyesa				
125.estupefacció				
126.estupor				
127.esverament				
128.exclamació				
129.fatalitat				
130.fatiga				
131.feblesa				
132.feixuguesa				
133.ferida				
134.flagell				
135.fracàs				
136.frisança				
137.frustració				
138.fúnebre				
139.funest				
140.gemec				
141.gravetat				
142.hipocondria				
143.impaciència				
144.impertinència				
145.imploració				
146.impressió				
147.infaust				
148.infelicitat				
149.infortuna				
150.inquietud				
151.insatisfacció				
152.insuportable				
153.intranquil·litat				
154.irritació				
155.lament				
156.lassitud				
157.llangor				
158.llastima				
159.llobrec				
160.luctuós				
161.lúgubre				
162.macilència				
163.mal				
164.malanança				
165.malstrugança				
166.malaurança				
167.malaventura				
168.malcontentament				
169.malcorar				
170.malestar				
171.malhumor				
172.malmenada				
173.malenconia				
174.malsà				
175.marriment				
176.martiri				
177.migrança				
178.misèria				
179.misericòrdia				
180.moix				
181.molèstia				
182.mortificació				
183.mustiguesa				
184.nefast				
185.neguit				
186.neurastènia				
187.nostàlgia				
188.ombrívol				
189.pansiment				
190.patiment				
191.pega				
192.pena				
193.penediment				
194.pertorbació				
195.pesar				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

196.pessimisme				
197.pietat				
198.plany				
199.planyença				
200.plor				
201.pobresa				
202.preocupació				
203.prostració				
204.queixa				
205.quimera				
206.recança				
207.regany				
208.remordiment				
209.resignació				
210.resipiscència				
211.revés				
212.rubor				
213.sinistre				
214.sobrecor				
215.sufriment				
216.suplici				
217.tedi				
218.temor				
219.tenallar				
220.tenebra				
221.tètric				
222.tocat				
223.torbació				
224.tortura				
225.tou				
226.tragèdia				
227.tràngol				
228.trasbals				
229.tribulació				
230.tristesa/tristor				
231.turment				
232.udol				
233.xocant				

El procés general de guerra (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment				
2.abatiment				
3.acabat				
4.aclapament				
5.acorament				
6.adversitat				
8.aflicció				
10.agonia				
11.aixafament				
12.alabaix				
14.alarit				
15.alarma				
17.alteració				
18.amargura				
19.amoïnament				
21.angoixa				
22.angúnia				
23.ànsia				
24.ansietat				
25.apatia				
26.apocat				
27.atabalament				
28.atordiment				
29.atorollament				
31.atracallar				
32.atribolament				
33.atrició				
34.atuïment				
37.basqueig				
39.calamitat				
40.calvari				
41.cansament				
42.capbaix				
43.capficament				
44.capgirament				
46.càrrega				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
50.colpiment				
52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
55.compunció				
56.condol				
57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
61.consumpció				
62.contorbació				
63.contrarietat				
64.contrició				
65.cop				
66.crit				
67.daltabaix				
69.decaigut				
72.deploració				
73.depressió				
77.desastre				
78.desbaratament				
79.desconcert				
80.desconfort				
81.desconhort				
84.descoratjament				
90.desengrescament				
91.desesma				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

95.desfet				
98.desgràcia				
99.desgrat				
101.desmai				
103.desolació				
104.desorientació				
105.desplaer				
106.destorb				
107.destret				
108.destrossat				
112.dol				
113.dolent				
114.dolor				
117.enfonsament				
119.ensorrament				
120.enyor				
121.esbalaïment				
123.esplín				
124.estranyesa				
125.estupefacció				
126.estupor				
129.fatalitat				
132.feixuguesa				
133.ferida				
134.flagell				
135.fracàs				
136.frisança				
138.fúnebre				
139.funest				
140.gemec				
141.gravetat				
143.impaciència				
144.impertinència				
146.impressió				
149.infortuna				
152.insuportable				
154.irritació				
155.lament				
158.llàstima				
159.llobrec				
160.luctuós				
161.lúgubre				
163.mal				
170.malestar				
172.malmenada				
174.malsà				
176.martiri				
177.migrança				
178.misèria				
179.misericòrdia				
180.moix				
181.molèstia				
182.mortificació				
183.mustiguesa				
185.neguit				
186.neurastènia				
187.nostàlgia				
188.ombrívol				
189.pansiment				
190.patiment				
191.pega				
192.pena				
194.pertorbació				
195.pesar				
198.plany				
199.planyença				
201.pobresa				
202.preocupació				
203.prostració				
204.queixa				
207.regany				
208.remordiment				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

211.revés				
215.sufriment				
216.suplici				
219.tenallar				
220.tenebra				
222.tocat				
223.torbació				
224.tortura				
225.tou				
227.tràngol				
228.trasbals				
229.tribulació				
230.tristesa/tristor				
231.turment				
233.xocant				

Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruïna (EFECTE)

	general	Psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment				
2.abatiment				
3.acabat				
10.agonia				
12.alabaix				
14.alarit				
15.alarma				
17.alteració				
21.angoixa				
22.angúnia				
25.apatia				
26.apocat				
27.atabalament				
28.atordiment				
34.atuïment				
37.basqueig				
39.calamitat				
42.capbaix				
44.capgirament				
46.càrrega				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
52.commoció				
54.complanença				
58.confusió				
61.consumpció				
63.contrarietat				
65.cop				
66.crit				
67.daltabaix				
69.decaigut				
72.deploració				
77.desastre				
78.desbaratament				
79.desconcert				
84.descoratjament				
90.desengrescament				
95.desfet				
98.desgràcia				
99.desgrat				
101.desmai				
103.desolació				
106.destorb				
108.destrossat				
113.dolent				
114.dolor				
117.enfonsament				
119.ensorrament				
129.fatalitat				
133.ferida				
139.funest				
144.impertinència				
155.lament				
163.mal				
172.malmenada				
176.martiri				
178.misèria				
194.pertorbació				
198.plany				
199.planyença				
201.pobresa				
202.preocupació				
204.queixa				
207.regany				
215.sufriment				
222.tocat				
224.tortura				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

227.tràngol				
230.tristesa/tristor				
231.turment				
233.xocant				

Relacions de CAUSA–EFECTE de les forces

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment	PRESSIÓ LESIÓ			
2.abatiment	LLANÇAMENT			
4.aclaparament	ESTRETOR PES I CÀRREGA			
5.acorament	PRESSIÓ			
6.adversitat	DOBLEGAMENT			
8.afflicció	PRESSIÓ			
11.aixafament				PRESSIÓ DISFUNCIÓ COG.
18.amargura	ALTRES FORCES			
19.amoïnament	PES I CÀRREGA			
21.angoixa				ESTRETOR
22.angúnia				ESTRETOR
23.ànsia				ESTRETOR
24.ansietat			ESTRETOR	
25.apatia			PES I CÀRREGA DISFUNCIÓ COG.	
26.apocat	PES I CÀRREGA			
27.atabalament	LESIÓ DISFUNCIÓ COG.			
28.atordiment	LESIÓ DISFUNCIÓ COG.			
29.atorollament	DISFUNCIÓ COG.			
31.atracallar	ALTRES FORCES DISFUNCIÓ COG.			
32.atribolament	FREC DISFUNCIÓ COG.			
33.atrició	FREC			
34.atuïment	LESIÓ			
36.basca				ESTRETOR
37.basqueig				ESTRETOR
39.calamitat	TALL			
40.calvari	PES I CÀRREGA			
41.cansament				DOBLEGAMENT
43.capficament	PRESSIÓ PES I CÀRREGA DISFUNCIÓ COG.			
44.capgirament	DISFUNCIÓ COG.			
46.càrrega	PES I CÀRREGA DISFUNCIÓ COG.			
50.colpiment	FREC PRESSIÓ			
52.commoció				LESIÓ
53.compassió	PES I CÀRREGA			
55.compunció	PRESSIÓ			
56.condol	TALL			
57.conformació	ALTRES FORCES			
58.confusió				DISFUNCIÓ COG. ESTRETOR
59.congoixa	ESTRETOR			
60.consternació	LLANÇAMENT			
62.contorbació	DOBLEGAMENT			
63.contrarietat	DOBLEGAMENT			
64.contrició	FREC			
65.cop				PRESSIÓ LESIÓ
67.daltabaix	LLANÇAMENT			
73.depressió			PRESSIÓ DISFUNCIÓ COG.	
77.desastre	PES I CÀRREGA			
78.desbaratament	DISFUNCIÓ COG.			
80.desconfort	PES I CÀRREGA			
81.desconhort	PES I CÀRREGA			
91.desesma	DISFUNCIÓ COG.			
101.desmai				DISFUNCIÓ COG.
103.desolació	DISFUNCIÓ COG.			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

104.desorientació			DISFUNCIO COG. LESIÓ	
105.desplaer		ESTRETOR		
106.destorb	DOBLEGAMENT			
107.destret				ESTRETOR
112.dol	TALL			
114.dolor				TALL LESIÓ
117.enfonsament	PRESSIÓ			
120.enyor	ALTRES FORCES			
121.esbalaïment	DISFUNCIO COG.			
123.esplín			DISFUNCIO COG.	
124.estranyesa	LESIÓ			
125.estupefacció	LLANÇAMENT LESIÓ			
126.estupor				LLANÇAMENT LESIÓ
132.feixuguesa	PES I CÀRREGA			
133.ferida				TALL LESIÓ
134.flagell	FREC			
135.fracàs	LLANÇAMENT			
136.frisança	FREC			
138.fúnebre	PES I CÀRREGA			
140.gemec	ESTRETOR			
141.gravetat	PES I CÀRREGA			
143.impaciència	PES I CÀRREGA			
144.impertinència	PES I CÀRREGA			
146.impressió				PRESSIÓ ESTRETOR
149.infortuna	PES I CÀRREGA			
152.insuportable	PES I CÀRREGA			
154.irritació				DISFUNCIO COG.
158.llastima	LLANÇAMENT			
159.llobrec	FOSCA			
160.luctuós	TALL			
161.lúgubre	PES I CÀRREGA			
163.mal				PRESSIÓ ESTRETOR DISFUNCIO COG.
170.malestar				
174.malsà	LESIÓ			
176.martiri	PES I CÀRREGA			
177.migrança	PRESSIÓ			
178.misèria	PES I CÀRREGA			
179.misericòrdia	PRESSIÓ			
180.moix	PRESSIÓ			
181.molèstia	PES I CÀRREGA			
182.mortificació				PRESSIÓ
183.mustiguesa	PRESSIÓ			
185.neguit	PES I CÀRREGA			
186.neurastènia			DISFUNCIO COG. LESIÓ	
187.nostàlgia		PES I CÀRREGA		
188.ombrívol	FOSCA			
189.pansiment	PRESSIÓ			
190.patiment				PES I CÀRREGA DISFUNCIO COG.
191.pega	ALTRES FORCES			
192.pena	PES I CÀRREGA			
194.pertorbació			DOBLEGAMENT DISFUNCIO COG. LESIÓ	
195.pesar	PRESSIÓ PES I CÀRREGA			
202.preocupació	FOSCA PES I CÀRREGA DISFUNCIO COG.			
203.prostració				LLANÇAMENT PRESSIÓ LESIÓ
207.regany	FREC			
208.remordiment	ALTRES FORCES			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

211.revés	DOBLEGAMENT			
215.sufriment	PES I CÀRREGA			
216.suplici	DOBLEGAMENT			
219.tenallar	PRESSIÓ			
220.tenebra	FOSCA			
222.tocat	FREC			
	LESIÓ			
	DISFUNCIO COG.			
223.torbació	DOBLEGAMENT			
	DISFUNCIO COG.			
224.tortura	DOBLEGAMENT			
225.tou	PRESSIÓ			
228.trasbals	DISFUNCIO COG.			
229.tribulació	FREC			
230.tristesa/tristor	FREC			
	ALTRES FORCES			
	FOSCA			
	PES I CÀRREGA			
231.turment	DOBLEGAMENT			

L'experimentador : els aspectes neurofisiològics (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment				
5.acorament				
9.agitació				
10.agonia				
12.alabaix				
13.alacaigut				
14.alarit				
17.alteració				
18.amargura				
20.anca-rosegant				
21.angoixa				
22.angúnia				
24.ansietat				
27.atabalament				
36.basca				
38.bram				
40.calvari				
42.capbaix				
43.capficament				
59.congoixa				
74.desalè				
75.desànim				
76.desassossec				
86.desencaixat				
121.esbalaïment				
127.esverament				
130.fatiga				
136.frisança				
140.gemec				
145.imploració				
154.irritació				
162.macilència				
175.marriment				
212.rubor				
214.sobrecor				

Les manifestacions internes facials

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment	PARPELLES PESEN			
121.esbalaïment	PUPIL·LA			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Les manifestacions internes corporals

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
5.acorament	FREQ. CARDÍACA			
9.agitació				RESPIRACIÓ
10.agonia				RESPIRACIÓ
21.angoixa				FREQ. CARDÍACA
21.angoixa				RESPIRACIÓ
21.angoixa				TEMPERATURA
21.angoixa				FREQ. CARDÍACA
22.angúnia				TEMPERATURA
22.angúnia				FREQ. CARDÍACA
24.ansietat			RESPIRACIÓ	
24.ansietat			TEMPERATURA	
24.ansietat			FREQ. CARDÍACA	
27.atabalament	TEMPERATURA			
36.basca				FREQ. CARDÍACA
43.capficament	RESPIRACIÓ			
59.congoixa	TEMPERATURA			
74.desalè			RESPIRACIÓ	
75.desànim	RESPIRACIÓ			
130.fatiga				RESPIRACIÓ
140.gemec	RESPIRACIÓ			
212.rubor				TEMPERATURA
212.rubor				FREQ. CARDÍACA
212.rubor				PRESSIÓ SANGUÍNA
214.sobrecor				FREQ. CARDÍACA

Les manifestacions externes facials

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
14.alarit	BOCA OBERTA			
18.amargura	ANGUL. CELLES			
38.bram	PLOR			
42.capbaix	MIRADA AVALL			
74.desalè			BOCA OBERTA	
86.desencaixat	PLOR			
86.desencaixat	ANGUL. CELLES			
86.desencaixat	ELEVACIÓ GALTES			
86.desencaixat	TREMOLOR LLAVI			
86.desencaixat	PRESSIÓ LLAVIS			
86.desencaixat	BOCA OBERTA			
140.gemec	PLOR			
145.imploració	PLOR			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Les manifestacions externes corporals

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
12.alabaix	POSTURA ENCORB.			
13.alacaigut	POSTURA ENCORB.			
17.alteració	ALTER. PELL			
20.anca-rosegant	POSTURA ENCORB.			
40.calvari	POSTURA ENCORB.			
76.desassossec	POSTURA ENCORB.			
127.esverament	ALTER. PELL			
136.frisança	ALTER. PELL			
154.irritació				ALTER. PELL
162.macilènciac				ALTER. PELL
175.marriament				ALTER. PELL
212.rubor				ALTER. PELL

L'experimentador: els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat				
4.aclapament				
5.acorament				
8.afflicció				
10.agonia				
11.aixafament				
12.alabaix				
13.alacaigut				
14.alarit				
15.alarma				
18.amargura				
20.anca-rosegant				
21.angoixa				
22.angúnia				
23.ànsia				
25.apatia				
27.atabalament				
28.atordiment				
30.atrabilis				
31.atracallar				
34.atuïment				
36.basca				
37.basqueig				
38.bram				
39.calamitat				
41.cansament				
43.capficament				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
49.clam				
52.commoció				
54.complanyença				
56.condol				
57.conformació				
60.consternació				
61.consumpció				
66.crit				
68.debilitat				
69.decaigut				
71.defalliment				
73.depressió				
89.desengany				
90.desengrescament				
91.desesma				
92.desesper				
93.desesperança				
97.desgana				
98.desgràcia				
99.desgrat				
101.desmai				
106.destorb				
107.destret				
112.dol				
114.dolor				
116.enfadat				
121.esbalaïment				
123.esplín				
125.estupefacció				
128.exclamació				
129.fatalitat				
131.feblesa				
134.flagell				
138.fúnebre				
139.funest				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

142.hipocondria				
145.imploració				
155.lament				
156.lassitud				
157.llangor				
158.llàstima				
160.luctuós				
162.macilència				
164.malanança				
171.malhumor				
173.malenconia				
180.moix				
182.mortificació				
186.neurastènia				
195.pesar				
198.plany				
199.planyença				
200.plor				
202.preocupació				
203.prostració				
204.queixa				
207.regany				
208.remordiment				
214.sobrecor				
216.suplici				
217.tedi				
231.turment				
232.udol				

La vida com a procés que culmina en la mort

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat				
5.acorament				
10.agonia				
12.alabaix				
13.alacaigut				
56.condol				
71.defalliment				
89.desengany				
92.desesper				
93.desesperança				
112.dol				
129.fatalitat				
138.fúnebre				
139.funest				
160.luctuós				
182.mortificació				
216.suplici				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

El procés de mareig – desmai

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
10.agonia				
21.angoixa				
22.angúnia				
23.ànsia				
28.atordiment				
36.basca				
37.basqueig				
71.defalliment				
91.desesma				
97.desgana				
101.desmai				
107.destret				
157.llangor				
162.macilència				
214.sobrecor				

El procés de debilitat – cansament

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat				
4.aclaparament				
11.aixafament				
12.alabaix				
13.alacaigut				
20.anca-rosegant				
23.ànsia				
27.atabalament				
34.atuïment				
41.cansament				
68.debilitat				
69.decaigut				
73.depressió				
116.enfadat				
121.esbalaïment				
123.esplín				
131.feblesa				
156.lassitud				
180.moix				
203.prostració				
217.tedi				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Els aspectes vocals i la crida d'auxili

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
14.alarit				
15.alarma				
31.atracallar				
38.bram				
49.clam				
54.complanença				
56.condol				
66.crit				
98.desgràcia				
99.desgrat				
112.dol				
128.exclamació				
140.gemec				
145.imploració				
155.lament				
158.llàstima				
198.plany				
199.planyença				
200.plor				
204.queixa				
207.regany				
232.udol				

El valor col·lectiu

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
15.alarma				
39.calamitat				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
49.clam				
52.commoció				
57.conformació				
60.consternació				
90.desengrescament				
98.desgràcia				
134.flagell				

Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
18.amargura				
25.apatia				
30.atrabilis				
123.esplín				
142.hipocondria				
171.malhumor				
173.malenconia				
186.neurastènia				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Desplaçament del valor neurofisiològic pel valor psíquic

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
8.aflicció				
12.alabaix				
13.alacaigut				
18.amargura				
25.apatia				
30.atrabilis				
43.capficament				
69.decaigut				
89.desengany				
106.destorb				
116.enfadat				
123.esplín				
125.estupefacció				
142.hipocondria				
164.malanança				
182.mortificació				
195.pesar				
202.preocupació				
203.prostració				
208.remordiment				
231.turment				

El valor neurofisiològic ha desplaçat el valor psíquic

	general	Psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
156.lassitud				

L'experimentador: els aspectes socioculturals de transició psíquica (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat				
5.acorament				
7.afectat				
11.aixafament				
14.alarit				
16.alleujament				
17.alteració				
18.amargura				
19.amoïnament				
21.angoixa				
22.angúnia				
23.ànsia				
24.ansietat				
25.apatia				
26.apocat				
27.atabalament				
28.atordiment				
30.atrabilis				
31.atracallar				
33.atrició				
36.basca				
39.calamitat				
41.cansament				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

42.capbaix				
43.capficament				
45.caritat				
46.càrrega				
50.colpiment				
51.commiseració				
52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
56.condol				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
62.contorbació				
64.contrició				
65.cop				
67.daltabaix				
70.decepció				
75.desànim				
79.desconcert				
82.desconsol				
83.descontentament				
85.desdelitar				
87.desencant				
88.desencís				
89.desengany				
91.desesma				
94.desfavor				
95.desfet				
96.desfici				
97.desgana				
98.desgràcia				
99.desgrat				
100.desil·lusió				
105.desplaer				
106.destorb				
109.desventura				
110.disgust				
112.dol				
113.dolent				
114.dolor				
118.ensopiment				
121.esbalaiment				
122.espant				
124.estranyesa				
125.estupefacció				
126.estupor				
127.esverament				
128.exclamació				
130.fatiga				
132.feixuguesa				
136.frisança				
137.frustració				
140.gemec				
141.gravetat				
144.impertinència				
146.impressió				
148.infelicitat				
150.inquietud				
151.insatisfacció				
152.insuportable				
153.intranquil·litat				
158.llàstima				
159.llobrec				
163.mal				
167.malaventura				
168.malcontentament				
169.malcorar				
179.misericòrdia				
180.moix				
181.molèstia				
182.mortificació				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

183.mustiguesa				
184.nefast				
185.neguit				
186.neurastènia				
189.pansiment				
192.pena				
193.penediment				
195.pesar				
201.pobresa				
202.preocupació				
205.quimera				
206.recança				
207.regany				
208.remordiment				
210.resipiscència				
212.rubor				
213.sinistre				
215.sofriment				
217.tedi				
218.temor				
219.tenallar				
220.tenebra				
221.tètric				
222.tocat				
223.torbació				
224.tortura				
227.tràngol				
230.tristesa/tristor				
231.turment				
233.xocant				

Alguns valors específics

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
7.afectat	EMPATIA			
25.apatia			MAL. / DOLENTIA	
26.apocat	MAL. / DOLENTIA			
30.atrabilis	BURLA			
45.caritat	EMPATIA			
51.commiseració	EMPATIA			
53.compassió	EMPATIA			
54.complanyença	EMPATIA			
56.condol	EMPATIA			
58.confusió				ENGANY
70.decepció	ENGANY			
75.desànim	MAL. / DOLENTIA			
82.desconsol	EMPATIA			
85.desdelitar	ENGANY			
87.desencant	ENGANY			
88.desencís	ENGANY			
89.desengany	ENGANY BURLA			
94.desfavor	MAL. / DOLENTIA			
98.desgràcia	MAL. / DOLENTIA DESAGRAÏMENT			
99.desgrat	DESAGRAÏMENT			
100.desil·lusió		ENGANY BURLA		
112.dol	EMPATIA ENGANY			
137.frustració		ENGANY		
148.infelicitat	EMPATIA			
158.llàstima	OFENSA			
159.llobrec	ENGANY			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

163.mal				MAL. / DOLENTIA
169.malcorar	MAL. / DOLENTIA			
180.moix	ENGANY			
184.nefast	MAL. / DOLENTIA			
192.pena	EMPATIA			
201.pobresa	EMPATIA			
202.preocupació	EMPATIA			
205.quimera				ENGANY
213.sinistre	MAL. / DOLENTIA			
219.tenallar	MAL. / DOLENTIA			
221.tètric	OFENSA			
224.tortura	MAL. / DOLENTIA			
227.tràngol	ENGANY			
230.tristesa/tristor	OFENSA			
231.turment	MAL. / DOLENTIA			

Relació amb altres processos cognitivoemocionals

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat	EN. CANSAMENT			
5.acorament	EN. CANSAMENT			
11.aixafament				SORPRESA
14.alarit	SORPRESA POR EN. CONTENCIÓ			
17.alteració	EN. CONTENCIÓ			
18.amargura	AMARGOR			
19.amoïnament	EN. CANSAMENT			
21.angoixa				POR EN. FÀSTIC
22.angúnia				EN. FÀSTIC
23.ànsia				POR
24.ansietat			POR	
27.atabalament	EN. CANSAMENT			
28.atordiment	SORPRESA			
30.atrabilis		EN. CONTENCIÓ		
31.atracallar	EN. CANSAMENT			
33.atrició	POR VERGONYA			
36.basca				EN. FÀSTIC
39.calamitat	SORPRESA			
41.cansament				EN. CANSAMENT
42.capbaix	VERGONYA			
43.capficament	POR			
46.càrrega	EN. CANSAMENT			
50.colpiment	SORPRESA			
52.commoció				SORPRESA
58.confusió				VERGONYA
59.congoixa	EN. CANSAMENT			
60.consternació	SORPRESA			
62.contorbació	EN. CANSAMENT			
64.contrició	POR VERGONYA			
65.cop				SORPRESA
67.daltabaix	EN. CONTENCIÓ			
79.desconcert	POR			
83.descontentament	EN. CONTENCIÓ			
85.desdelitar	EN. DELIT			
91.desesma	EN. CANSAMENT			
95.desfet	EN. CONTENCIÓ			
97.desgana				EN. DELIT
98.desgràcia	EN. CANSAMENT			
99.desgrat	EN. DESPLAER			
105.desplaer		EN. DESPLAER		

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

106.destorb	EN. CANSAMENT			
	EN. CONTENCIÓ			
109.desventura	POR			
110.disgust	EN. CANSAMENT			
	EN. DESPLAER			
	EN. FÀSTIC			
118.ensopiment				EN. DELIT
121.esbalaïment	SORPRESA			
	POR			
122.espant	POR			
124.estranyesa	SORPRESA			
125.estupefacció	SORPRESA			
126.estupor				SORPRESA
127.esverament	POR			
128.exclamació	SORPRESA			
130.fatiga				EN. CANSAMENT
132.feixuguesa	EN. CANSAMENT			
136.frisança	POR			
140.gemec	EN. CONTENCIÓ			
141.gravetat	POR			
144.impertinència	EN. CANSAMENT			
146.impressió				SORPRESA
150.inquietud	POR			
	EN. CANSAMENT			
151.insatisfacció	EN. CONTENCIÓ			
152.insuportable	EN. CANSAMENT			
153.intranquil·litat				POR
158.llàstima	EN. CANSAMENT			
159.llobrec	POR			
167.malaventura	POR			
168.malcontentament	EN. CONTENCIÓ			
180.moix	EN. DELIT			
181.molèstia	EN. CANSAMENT			
183.mustiguesa	EN. DELIT			
185.neguit	POR			
186.neurastènia			POR	
			EN. CANSAMENT	
189.pansiment	EN. DELIT			
193.penediment	EN. CANSAMENT			
194.pertorbació	EN. CANSAMENT			
195.pesar	EN. CANSAMENT			
	EN. DESPLAER			
202.preocupació	POR			
205.quimera				EN. CONTENCIÓ
206.recança	POR			
207.regany	EN. CANSAMENT			
208.remordiment	EN. CONTENCIÓ			
212.rubor				VERGONYA
215.sufriment	EN. CONTENCIÓ			
220.tenebra	POR			
221.tètric	EN. FÀSTIC			
222.tocat	SORPRESA			
223.torbació	EN. CANSAMENT			
227.tràngol	EN. DESPLAER			
230.tristesa/tristor	EN. FÀSTIC			
233.xocant	SORPRESA			

El recursos de la llengua: anàlisi quantitativa a partir dels conceptes

Relació amb altres dominis (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
2.abatiment				
3.acabat				
6.adversitat				
7.afectat				
9.agitació				
10.agonia				
12.alabaix				
17.alteració				
18.amargura				
21.angoixa				
26.apocat				
27.atabalament				
33.atrició				
35.atziac				
38.bram				
40.calvari				
43.capficament				
45.caritat				
46.càrrega				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
49.clam				
54.complanyença				
56.condol				
57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
63.contrarietat				
64.contrició				
65.cop				
66.crit				
67.daltabaix				
73.depressió				
75.desànim				
77.desastre				
78.desbaratament				
81.desconhort				
87.desencant				
88.desencís				
90.desengrescament				
94.desfavor				
95.desfet				
100.desil·lusió				
101.desmai				
102.desmoralització				
108.destrossat				
109.desventura				
111.dissort				
112.dol				
114.dolor				
115.drama				
116.enfadat				
117.enfonsament				
119.ensorrament				
124.estranyesa				
129.fatalitat				
130.fatiga				
138.fúnebre				
141.gravetat				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

143.impaciència				
146.impressió				
147.infaust				
148.infelicitat				
149.infortuna				
163.mal				
164.malanança				
166.malaurança				
167.malaventura				
176.martiri				
178.misèria				
179.misericòrdia				
180.moix				
182.mortificació				
183.mustiguesa				
191.pega				
192.pena				
194.pertorbació				
196.pessimisme				
197.pietat				
198.plany				
201.pobresa				
203.prostració				
205.quimera				
211.revés				
213.sinistre				
216.suplici				
219.tenallar				
220.tenebra				
222.tocat				
224.tortura				
225.tou				
226.tragèdia				
227.tràngol				
230.tristesa/tristor				
232.udol				

Esports, jocs i espectacles, literatura, música

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
17.alteració	MÚSICA			
27.atabalament	MÚSICA			
48.catàstrofe	JOCS I ESPECTACL.			
54.complanyença	LITERATURA			
	MÚSICA			
65.cop				ESPORTS
				MÚSICA
81.desconhort	LITERATURA			
87.desencant	MÚSICA			
115.drama	JOCS I ESPECTACL.			
	LITERATURA			
141.gravetat	MÚSICA			
198.plany	LITERATURA			
	MÚSICA			
222.tocat	ESPORTS			
226.tragèdia	JOCS I ESPECTACL.			
	LITERATURA			
	MÚSICA			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Agricultura, biologia, botànica, explotació animal, transports per aigua i àmbit marítim en general, zoologia en general

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
2.abatiment	ÀMBIT MARÍTIM			
9.agitació				ÀMBIT MARÍTIM
38.bram	EXPLOT. ANIMAL			
	ÀMBIT MARÍTIM			
	ZOOLOGIA			
43.capficament	AGRICULTURA			
	ÀMBIT MARÍTIM			
46.càrrega	ÀMBIT MARÍTIM			
49.clam	ÀMBIT MARÍTIM			
57.conformació	BIOLOGIA			
	EXPLOT. ANIMAL			
75.desànim	ÀMBIT MARÍTIM			
90.desengrescament	ÀMBIT MARÍTIM			
101.desmai				AGRICULTURA
117.enfonsament	ÀMBIT MARÍTIM			
130.fatiga				ZOOLOGIA
146.impressió				ZOOLOGIA
149.infortuna	ÀMBIT MARÍTIM			
163.mal				AGRICULTURA
				BOTÀNICA
180.moix	AGRICULTURA			
183.mustiguesa	BOTÀNICA			
205.quimera				BIOLOGIA
225.tou	EXPLOT. ANIMAL			
	ZOOLOGIA			
232.udol	EXPLOT. ANIMAL			

Defensa, dret, obres públiques, oficines, política, teoria econòmica

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
1.abaltiment	T. ECONÒMICA			
3.acabat	T. ECONÒMICA			
7.afectat	DRET			
21.angoixa				T. ECONÒMICA
26.apocat	T. ECONÒMICA			
45.caritat	T. ECONÒMICA			
46.càrrega	DEFENSA			
	OFICINES			
	OBRES PÚBLIQUES			
	T. ECONÒMICA			
49.clam	DRET			
58.confusió				DRET
65.cop				POLÍTICA
67.daltabaix	T. ECONÒMICA			
73.depressió			T. ECONÒMICA	
78.desbaratament	DEFENSA			
95.desfet	DEFENSA			
108.destrossat	T. ECONÒMICA			
112.dol	DRET			
117.enfonsament	T. ECONÒMICA			
119.ensorrament	T. ECONÒMICA			
124.estranyesa	DRET			
130.fatiga				OBRES PÚBLIQUES
149.infortuna	T. ECONÒMICA			
178.misèria	T. ECONÒMICA			
179.misericòrdia	DEFENSA			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

191.pega	OFICINES			
192.pena	DRET			
	T. ECONÒMICA			
201.pobresa	T. ECONÒMICA			
216.suplici	DRET			
224.tortura	POLÍTICA			
230.tristesa/tristor	T. ECONÒMICA			

Astronomia, física en general, geologia, indústria química, química, meteorologia

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
6.adversitat	ASTRONOMIA			
	METEOROLOGIA			
9.agitació				FÍSICA
				METEOROLOGIA
17.alteració	GEOLOGIA			
18.amargura	METEOROLOGIA			
33.atrició	IND. QUÍMICA			
35.atziac	ASTRONOMIA			
38.bram	METEOROLOGIA			
46.càrrega	FÍSICA			
	GEOLOGIA			
47.cataclisme	GEOLOGIA			
48.catàstrofe	GEOLOGIA			
57.conformació	QUÍMICA			
59.congoixa	METEOROLOGIA			
65.cop				GEOLOGIA
73.depressió			ASTRONOMIA	
			GEOLOGIA	
			METEOROLOGIA	
77.desastre	ASTRONOMIA			
87.desencant	ASTRONOMIA			
88.desencís	ASTRONOMIA			
90.desengrescament	ASTRONOMIA			
94.desfavor	ASTRONOMIA			
	METEOROLOGIA			
95.desfet	METEOROLOGIA			
109.desventura	ASTRONOMIA			
111.dissort	ASTRONOMIA			
116.enfadat	ASTRONOMIA			
117.enfonsament	GEOLOGIA			
129.fatalitat	ASTRONOMIA			
141.gravetat	FÍSICA			
146.impressió				FÍSICA
147.infaust	ASTRONOMIA			
148.infelicitat	ASTRONOMIA			
149.infortuna	ASTRONOMIA			
164.malanança				ASTRONOMIA
166.malaurança	ASTRONOMIA			
167.malaventura	ASTRONOMIA			
191.pega	ASTRONOMIA			
	IND. QUÍMICA			
	QUÍMICA			
194.pertorbació			ASTRONOMIA	
			METEOROLOGIA	
211.revés	ASTRONOMIA			
213.sinistre	ASTRONOMIA			
227.tràngol	METEOROLOGIA			
232.udol	METEOROLOGIA			

Antropologia, filosofia, genealogia i heràldica, religió

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
10.agonia				RELIGIÓ
17.alteració	HERALDICA			
32.atribolament	RELIGIÓ			
40.calvari	RELIGIÓ			
45.caritat	FILOSOFIA RELIGIÓ			
46.càrrega	HERALDICA			
56.condol	RELIGIÓ			
63.contrarietat	FILOSOFIA			
64.contrició	RELIGIÓ			
66.crit	HERALDICA			
75.desànim	FILOSOFIA HERALDICA RELIGIÓ			
87.desencant	ANTROPOLOGIA			
100.desil·lusió		FILOSOFIA		
102.desmoralització	FILOSOFIA			
112.dol	RELIGIÓ			
114.dolor				RELIGIÓ
138.fúnebre	RELIGIÓ			
143.impaciència	HERALDICA RELIGIÓ			
148.infelicitat	FILOSOFIA			
163.mal				RELIGIÓ
176.martiri	RELIGIÓ			
179.misericòrdia	RELIGIÓ			
182.mortificació				RELIGIÓ
192.pena	RELIGIÓ			
196.pessimisme	FILOSOFIA			
197.pietat	HERALDICA RELIGIÓ			
203.prostració				RELIGIÓ
205.quimera				ANTROPOLOGIA HERALDICA
213.sinistre	HERALDICA			
215.sufriment	RELIGIÓ			
220.tenebra	RELIGIÓ			

Arquitectura, art, enginyeria industrial, indústria tèxtil, indústries en general

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
46.càrrega	ARQUITECTURA IND. TÈXTIL			
65.cop				IND. TÈXTIL
75.desànim	ENG. INDUSTRIAL IND. TÈXTIL INDÚSTRIES			
130.fatiga				ENG. INDUSTRIAL
179.misericòrdia	ART			
197.pietat	ART			
205.quimera				ART
219.tenallar	ARQUITECTURA INDÚSTRIES			

Formació de mots (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
6.adversitat				
12.alabaix				
13.alacaigut				
16.alleujament				
18.amargura				
19.amoinament				
20.anca-rosegant				
25.apatia				
26.apocat				
27.atabalament				
37.basqueig				
42.capbaix				
43.capficament				
44.capgirament				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
49.clam				
51.commiseració				
52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
55.compunció				
56.condol				
57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
61.consumpció				
62.contorbació				
63.contrarietat				
64.contrició				
67.daltabaix				
69.decaigut				
71.defalliment				
72.deploració				
73.depressió				
74.desalè				
75.desànim				
76.desassossec				
77.desastre				
78.desbaratament				
79.desconcert				
80.desconfort				
81.desconhort				
82.desconsol				
83.descontentament				
84.descoratjament				
85.desdelitar				
86.desencaixat				
87.desencant				
88.desencís				
89.desengany				
90.desengrescament				
91.desesma				
92.desesper				
93.desesperança				
94.desfavor				
95.desfet				
97.desgana				
98.desgràcia				
99.desgrat				
100.desil·lusió				
101.desmai				
102.desmoralització				
103.desolació				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

104.desorientació				
105.desplaer				
106.destorb				
108.destrossat				
109.desventura				
110.disgust				
111.dissort				
112.dol				
116.enfadat				
117.enfonsament				
119.ensorrament				
122.espant				
124.estranyesa				
128.exclamació				
132.feixuguesa				
143.impaciència				
144.impertinència				
145.imploració				
146.impressió				
147.infaust				
148.infelicitat				
149.infortuna				
150.inquietud				
151.insatisfacció				
152.insuportable				
153.intranquil·litat				
154.irritació				
164.malanança				
165.malastrugança				
166.malaurança				
167.malaventura				
168.malcontentament				
169.malcorar				
170.malestar				
171.malhumor				
172.malmenada				
179.misericòrdia				
182.mortificació				
184.nefast				
186.neurastènia				
188.ombrívol				
189.pansiment				
194.pertorbació				
195.pesar				
199.planyença				
200.plor				
202.preocupació				
208.remordiment				
209.resignació				
211.revés				
214.sobrecor				
215.sufriment				
216.suplici				
219.tenallar				
223.torbació				
228.trasbals				
233.xocant				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Els derivats

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
6.adversitat				
16.alleujament				
18.amargura				
19.amoïnament				
25.apatia				
26.apocat				
27.atabalament				
37.basqueig				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
49.clam				
51.commiseració				
52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
55.compunció				
56.condol				
57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
61.consumpció				
62.contorbació				
63.contrarietat				
64.contrició				
69.decaigut				
71.defalliment				
72.deploració				
73.depressió				
74.desalè				
75.desànim				
76.desassossec				
77.desastre				
78.desbaratament				
79.desconcert				
80.desconfort				
81.desconhort				
82.desconsol				
83.descontentament				
84.descoratjament				
85.desdelitar				
86.desencaixat				
87.desencant				
88.desencís				
89.desengany				
90.desengrescament				
91.desesma				
92.desesper				
93.desesperança				
94.desfavor				
95.desfet				
97.desgana				
98.desgràcia				
99.desgrat				
100.desil·lusió				
101.desmai				
102.desmoralització				
103.desolació				
104.desorientació				
105.desplaer				
106.destorb				
108.destrossat				
109.desventura				
110.disgust				
111.dissort				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

112.dol				
116.enfadat				
117.enfonsament				
119.ensorrament				
122.espant				
124.estranyesa				
128.exclamació				
132.feixuguesa				
143.impaciència				
144.impertinència				
145.imploració				
146.impressió				
147.infaust				
148.infelicitat				
149.infortuna				
150.inquietud				
151.insatisfacció				
152.insuportable				
153.intranquil·litat				
154.irritació				
164.malanança				
165.malastrugança				
166.malaurança				
167.malaventura				
168.malcontentament				
169.malcorar				
170.malestar				
171.malhumor				
172.malmenada				
174.malsà				
179.misericòrdia				
184.nefast				
188.ombrívol				
189.pansiment				
194.pertorbació				
195.pesar				
199.planyença				
200.plor				
202.preocupació				
208.remordiment				
209.resignació				
211.revés				
214.sobrecor				
215.sufriment				
216.suplici				
219.tenallar				
223.torbació				
228.trasbals				
233.xocant				

Els prefixos

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
25.apatia				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
51.commisericòrdia				
52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
55.compunció				
56.condol				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angouxa en el lèxic català

57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
61.consumpció				
62.contorbació				
63.contrarietat				
64.contrició				
68.debilitat				
69.decaigut				
71.defalliment				
72.deploració				
73.depressió				
74.desalè				
75.desànim				
76.desassossec				
77.desastre				
78.desbaratament				
79.desconcert				
80.desconfort				
81.desconhort				
82.desconsol				
83.descontentament				
84.descoratjament				
85.desdelitar				
86.desencaixat				
87.desencant				
88.desencís				
89.desengany				
90.desengrescament				
91.desesma				
92.desesper				
94.desfavor				
95.desfet				
97.desgana				
98.desgràcia				
99.desgrat				
100.desil·lusió				
101.desmai				
102.desmoralització				
103.desolació				
104.desorientació				
105.desplaer				
106.destorb				
108.destrossat				
109.desventura				
110.disgust				
111.dissort				
116.enfadat				
122.espant				
131.febleza				
143.impaciència				
144.impertinència				
145.imploració				
146.impressió				
147.infaust				
148.infelicitat				
149.infortuna				
150.inquietud				
151.insatisfacció				
152.insuportable				
153.intranquil·litat				
154.irritació				
164.malanança				
165.malatrugança				
166.malaurança				
167.malaventura				
168.malcontentament				
169.malcorar				
170.malestar				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

172.malmenada				
174.malsà				
184.nefast				
202.preocupació				
208.remordiment				
209.resignació				
211.revés				
214.sobrecor				
215.sufriment				
216.suplici				
228.trasbals				

El prefix *a-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	Mèdic
25.apatia				

El prefix *cata-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	Mèdic
47.cataclisme				
48.catàstrofe				

El prefix *con-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
51.commiseració				
52.commoció				
53.compassió				
54.complanyença				
55.compunció				
56.condol				
57.conformació				
58.confusió				
59.congoixa				
60.consternació				
61.consumpció				
62.contorbació				
63.contrarietat				
64.contrició				
79.desconcert				
80.desconfort				
81.desconhort				
168.malcontentament				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

El prefix *de-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
69.decaigut	DE DALT A BAIX			
71.defalliment				DE DALT A BAIX
72.deploració	DE DALT A BAIX			
73.depressió			DE DALT A BAIX	
103.desolació	SEPARACIÓ			

El prefix *des-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
74.desalè			PRIVACIÓ	
75.desànim	PRIVACIÓ			
76.desassossec	PRIVACIÓ			
78.desbaratament	PRIVACIÓ			
79.desconcert	PRIVACIÓ			
80.desconfort	PRIVACIÓ			
81.desconhort	PRIVACIÓ			
82.desconsol	PRIVACIÓ			
83.descontentament	PRIVACIÓ			
84.descoratjament	PRIVACIÓ			
85.desdelitar	PRIVACIÓ			
86.desencaixat	FORA DE			
87.desencant	PRIVACIÓ			
88.desencís	PRIVACIÓ			
89.desengany	FORA DE			
90.desengrescament	PRIVACIÓ			
91.desesma	PRIVACIÓ			
92.desesper	PRIVACIÓ			
93.desesperança	PRIVACIÓ			
94.desfavor	PRIVACIÓ			
95.desfet	NEGACIÓ O INVER.			
97.desgana				PRIVACIÓ
98.desgràcia	PRIVACIÓ			
99.desgrat	PRIVACIÓ			
100.desil·lusió		PRIVACIÓ		
102.desmoralització	PRIVACIÓ			
104.desorientació			PRIVACIÓ	
105.desplaer		PRIVACIÓ		
109.desventura	PRIVACIÓ			

El prefix *dis-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
77.desastre	SEPARACIÓ			
108.destrossat	SEPARACIÓ			
110.disgust	NEG. O CONTRARI.			
111.dissort	NEG. O CONTRARI.			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

El prefix *ex-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
101.desmai				DES DE
106.destorb	DES DE			
122.espant	DES DE			

El prefix *in-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	Mèdic
143.impaciència	PRIVACIÓ O NEG.			
144.impertinència	PRIVACIÓ O NEG.			
145.imploració	CAP A DINS			
146.impressió				CAP A DINS
147.infaust	PRIVACIÓ O NEG.			
148.infelicitat	PRIVACIÓ O NEG.			
149.infortuna	PRIVACIÓ O NEG.			
150.inquietud	PRIVACIÓ O NEG.			
151.insatisfacció	PRIVACIÓ O NEG.			
152.insuportable	PRIVACIÓ O NEG.			
153.intranquil·litat				PRIVACIÓ O NEG.
154.irritació				PRIVACIÓ O NEG.

El prefix *mal-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
164.malanança				
165.malatrugança				
166.malaurança				
167.malaventura				
168.malcontentament				
169.malcorar				
170.malestar				
171.malhumor				
172.malmenada				
174.malsà				

El prefix *ne-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
184.nefast	NEGACIÓ			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

El prefix *re-*

	general	Psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
208.remordiment	REPETICIÓ			
209.resignació	REPETICIÓ			
211.revés	REPETICIÓ			

El prefix *pre-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	Mèdic
202.preocupació	DAVANT, ABANS			

El prefix *sobre-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
214.sobrecor				ABUND., EXCÉS

El prefix *sub-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
61.consumpció				SOTA, EN – PROPO.
76.desassossec	SOTA, EN – PROPO.			
152.insuportable	SOTA, EN – PROPO.			
215.sofriment	SOTA, EN – PROPO.			
216.suplici	SOTA, EN – PROPO.			

El prefix *trans-*

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
153.intranquil·litat				TRAVESSAR
228.trasbals	TRAVESSAR			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Els compostos

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
12.alabaix				
13.alacaigut				
20.anca-rosegant				
42.capbaix				
43.capficament				
44.capgirament				
67.daltabaix				
186.neurastènia				

Els ètims no llatins (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
4.aclapament				
34.atuïment				
36.basca				
37.basqueig				
47.cataclisme				
48.catàstrofe				
78.desbaratament				
96.desfici				
115.drama				
116.enfadat				
122.esbalaïment				
123.esplín				
135.fracàs				
175.marriment				
176.martiri				
187.nostàlgia				
226.tragèdia				
227.tràngol				
233.xocant				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Origen cèltic, origen provençal, origen francès, origen galaicoportuguès, origen italià, origen germànic, origen grec, origen anglès

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
4.aclaparament	GERMÀNIC			
34.atuïment	GERMÀNIC			
36.basca				CÈLTIC
37.basqueig				CÈLTIC
47.cataclisme	GREC			
48.catàstrofe	GREC			
78.desbaratament	ITALIÀ			
96.desfici	PROVENÇAL			
115.drama	GREC			
116.enfadat	GALAICOPORTUG.			
122.esbalaïment	GERMÀNIC			
123.esplín			ANGLÈS	
135.fracàs	ITALIÀ			
175.marriment				GERMÀNIC
176.martiri	GREC			
187.nostàlgia		GREC		
226.tragèdia	GREC			
227.tràngol	FRANCÈS			
233.xocant	GERMÀNIC			

Les onomatopeies

	general	Psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
4.aclaparament				
11.aixafament				
14.alarit				
207.regany				
232.udol				
233.xocant				

Els valors concessius

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
99.desgrat				
195.pesar				

La presència d'un animal

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
12.alabaix				
13.alacaigut				
38.bram				
40.calvari				
46.càrrega				
89.desengany				
205.quimera				
207.regany				
232.udol				

Construccions que admet (taula general)

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat				
6.adversitat				
8.aflicció				
14.alarít				
21.angoixa				
24.ansietat				
26.apocat				
27.atabalament				
37.basqueig				
39.calamitat				
40.calvari				
45.caritat				
46.càrrega				
48.catàstrofe				
49.clam				
53.compassió				
55.compunció				
56.condol				
58.confusió				
59.congoixa				
64.contrició				
65.cop				
66.crit				
67.daltabaix				
68.debilitat				
70.decepció				
72.deploració				
73.depressió				
75.desànim				
77.desastre				
84.descoratjament				
87.desencant				
88.desencís				
89.desengany				
92.desesper				
94.desfavor				
96.desfici				
98.desgràcia				
100.desil·lusió				
102.desmoralització				
110.digust				
111.dissort				
115.drama				
122.espant				
128.exclamació				
131.febleza				
133.ferida				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

135.fracàs				
136.frisança				
137.frustració				
140.gemec				
141.gravetat				
142.hipocondria				
144.impertinència				
146.impressió				
148.infelicitat				
149.infortuna				
150.inquietud				
151.insatisfacció				
152.insuportable				
155.lament				
158.llàstima				
165.malstrugança				
170.malestar				
171.malhumor				
178.misèria				
179.misericòrdia				
181.molèstia				
186.neurastènia				
191.pega				
192.pena				
197.pietat				
198.plany				
199.planyença				
200.plor				
202.preocupació				
204.queixa				
205.quimera				
206.recança				
207.regany				
208.remordiment				
211.revés				
213.sinistre				
216.suplici				
218.temor				
223.torbació				
224.tortura				
226.tragèdia				
227.tràngol				
228.trasbals				
229.tribulació				
230.tristesa/tristor				
231.turment				
232.udol				

Atribut nominalitzat

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
39.calamitat				
77.desastre				
135.fracàs				
158.llàstima				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Verbs de llengua

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
14.alarit				
49.clam				
56.condol				
66.crit				
128.exclamació				
140.gemec				
144.impertinència				
155.lament				
158.llàstima				
178.misèria				
198.plany				
199.planyença				
200.plor				
204.queixa				
207.regany				
232.udol				

Possessió

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
21.angoixa				
24.ansietat				
45.caritat				
46.càrrega				
53.compassió				
55.compunció				
56.condol				
58.confusió				
59.congoixa				
64.contrició				
65.cop				
73.depressió				
96.desfici				
100.desil·lusió				
115.drama				
133.ferida				
136.frisança				
137.frustració				
142.hipocondria				
146.impressió				
165.malastrugança				
170.malestar				
181.molèstia				
186.neurastènia				
191.pega				
192.pena				
197.pietat				
204.queixa				
205.quimera				
206.recança				
208.remordiment				
230.tristesa				

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Al·lusions a persones

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
3.acabat				
26.apocat				
77.desastre				
113.dolent				
135.fracàs				
178.misèria				

Exclamació

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
21.angoixa				
22.angúnia				
36.basca				
48.catàstrofe				
58.confusió				
59.congoixa				
65.cop				
66.crit				
67.daltabaix				
77.desastre				
88.desencís				
92.desesper				
96.desfici				
98.desgràcia				
110.disgust				
115.drama				
122.espant				
140.gemec				
141.gravetat				
144.impertinència				
158.llàstima				
163.mal				
171.malhumor				
190.patiment				
192.pena				
200.plor				
205.quimera				
211.revés				
216.suplici				
224.tortura				
226.tragèdia				
227.tràngol				
230.tristesa				
228.trasbals				

Contrari amb nominalització

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
94.desfavor				
111.dissort				
149.infortuna				
151.insatisfacció				

Contrari amb exclamació

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
75.desànim				
4.descoratjament				
94.desfavor				
97.desgana				
98.desgràcia				
100.desil·lusió				
102.desmoralització				
111.dissort				

Verb amb exclamació

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
27.atabalament				
87.desencant				
89.desengany				
223.torbació				

Expressió de lloc

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
6.adversitat				
40.calvari				
227.tràngol				
228.trasbals				
229.tribulació				

Expressió de durada

	general	Psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
37.basqueig				
49.clam				
200.plor				

Adverbi connector

	general	psíquic	psíquic i mèdic	mèdic
98.desgràcia				
111.dissort				
155.lament				

13. ANNEX 2. Resultats quantitatius absoluts i relatius

L'anàlisi conceptual: el model cognitiu idealitzat de BATALLA

Conceptes segons l'abast general o especialitzat	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 233	Absolut: 174	Absolut: 5	Absolut: 10	Absolut: 44
Relatiu: 100 %	Relatiu: 74,67 %	Relatiu: 2,14 %	Relatiu: 4,29 %	Relatiu: 18,88 %

El procés general de guerra	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 154	Absolut: 120	Absolut: 2	Absolut: 7	Absolut: 26
Relatiu: 77,92 % (de 233)	Relatiu: 68,96 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 70 % (de 10)	Relatiu: 59,09 % (de 44)
	Relatiu: 77,92 % (de 154)	Relatiu: 1,29 % (de 154)	Relatiu: 4,54 % (de 154)	Relatiu: 16,88 % (de 154)
	Relatiu: 51,50 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 11,15 % (de 233)
Conceptes de destrucció (CAUSA) i ruïna (EFECTE)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 71	Absolut: 56		Absolut: 2	Absolut: 13
Relatiu: 46,10 % (de 154)	Relatiu: 78,87 % (de 71)		Relatiu: 2,81 % (de 71)	Relatiu: 18,30 % (de 71)
Relatiu: 30,47 % (de 233)	Relatiu: 36,36 % (de 154)		Relatiu: 1,29 % (de 154)	Relatiu: 8,44 % (de 154)
	Relatiu: 32,18 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 29,54 % (de 44)
	Relatiu: 24,03 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 5,57 % (de 233)
Relacions de CAUSA-EFECTE de les forces	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 121	Absolut: 90	Absolut: 2	Absolut: 7	Absolut: 22
Relatiu: 78,57 % (de 154)	Relatiu: 74,38 % (de 121)	Relatiu: 1,65 % (de 121)	Relatiu: 5,78 % (de 121)	Relatiu: 18,18 % (de 121)
Relatiu: 51,93 % (de 233)	Relatiu: 58,44 % (de 154)	Relatiu: 1,29 % (de 154)	Relatiu: 4,54 % (de 154)	Relatiu: 14,28 % (de 154)
	Relatiu: 51,72 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 70 % (de 10)	Relatiu: 50 % (de 44)
	Relatiu: 38,62 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 9,44 % (de 233)
Talls	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 4			Absolut: 2
Relatiu: 4,95 % (de 121)	Relatiu: 66,60 % (de 6)			Relatiu: 33,30 % (de 6)
	Relatiu: 2,59 % (de 154)			Relatiu: 1,29 % (de 154)
	Relatiu: 2,21 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Doblegaments	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 11	Absolut: 9		Absolut: 1	Absolut: 1
	Relatiu: 81,81 % (de 11)		Relatiu: 9,09 % (de 11)	Relatiu: 9,09 % (de 11)
Relatiu: 9,09 % (de 121)	Relatiu: 5,84 % (de 154)		Relatiu: 0,64 % (de 154)	Relatiu: 0,64 % (de 154)
	Relatiu: 5,17 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 3,86 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Frecs	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 10	Absolut: 10			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Relatiu: 100 % (de 10)			
Relatiu: 8,26 % (de 121)	Relatiu: 6,49 % (de 154)			
	Relatiu: 5,74 % (de 174)			
	Relatiu: 4,29 % (de 233)			
Llançaments	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 6			Absolut: 2
	Relatiu: 75 % (de 8)			Relatiu: 25 % (de 8)
Relatiu: 6,61 % (de 121)	Relatiu: 3,89 % (de 154)			Relatiu: 1,29 % (de 154)
	Relatiu: 3,44 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 2,57 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Pressió i aixafament	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 17	Absolut: 15		Absolut: 1	Absolut: 6
	Relatiu: 88,23 % (de 17)		Relatiu: 5,88 % (de 17)	Relatiu: 35'29 % (de 17)
Relatiu: 14,04 % (de 121)	Relatiu: 9,74 % (de 154)		Relatiu: 0,64 % (de 154)	Relatiu: 3,89 % (de 154)
	Relatiu: 8,62 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 13,63 % (de 44)
	Relatiu: 6,43 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 2,57 % (de 233)
Altres forces	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 7	Absolut: 7			
	Relatiu: 100 % (de 7)			
Relatiu: 5,78 % (de 121)	Relatiu: 4,54 % (de 154)			
	Relatiu: 4,02 % (de 174)			
	Relatiu: 3 % (de 233)			
Estretor	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 14	Absolut: 3	Absolut: 1	Absolut: 1	Absolut: 9
	Relatiu: 21,42 % (de 14)	Relatiu: 7,14 % (de 14)	Relatiu: 7,14 % (de 14)	Relatiu: 64,28 % (de 14)
Relatiu: 11,57 % (de 121)	Relatiu: 1,95 % (de 154)	Relatiu: 0,64 % (de 154)	Relatiu: 0,64 % (de 154)	Relatiu: 5,84 % (de 154)
	Relatiu: 1,72 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 20,45 % (de 44)
	Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 3,86 % (de 233)
Fosca	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 5			
	Relatiu: 100 % (de 5)			
Relatiu: 4,13 % (de 121)	Relatiu: 3,24 % (de 154)			
	Relatiu: 2,87 % (de 174)			
	Relatiu: 2,14 % (de 233)			
Pesos i càrregues	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 30	Absolut: 27	Absolut: 1	Absolut: 1	Absolut: 1
	Relatiu: 90 % (de 30)	Relatiu: 3,33 % (de 30)	Relatiu: 3,33 % (de 30)	Relatiu: 3,33 % (de 30)
Relatiu: 24,79 % (de 121)	Relatiu: 17,53 % (de 154)	Relatiu: 0,64 % (de 154)	Relatiu: 0,64 % (de 154)	Relatiu: 0,64 % (de 154)
	Relatiu: 15,51 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 11,58 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Lesions	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 17	Absolut: 8		Absolut: 3	Absolut: 6
	Relatiu: 47,05 % (de 17)		Relatiu: 17,64 % (de 17)	Relatiu: 35,29 % (de 17)
Relatiu: 14,04 % (de 121)	Relatiu: 5,19 % (de 154)		Relatiu: 1,94 % (de 154)	Relatiu: 3,89 % (de 154)
	Relatiu: 4,59 % (de 174)		Relatiu: 30 % (de 10)	Relatiu: 13,63 % (de 44)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Relatiu: 3,43 % (de 233)		Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 2,57 % (de 233)
Disfuncions cog. i com.	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 28	Absolut: 16		Absolut: 6	Absolut: 6
	Relatiu: 57,14 % (de 28)		Relatiu: 21,42 % (de 28)	Relatiu: 21,42 % (de 28)
Relatiu: 23,14 % (de 121)	Relatiu: 10,38 % (de 154)		Relatiu: 3,89 % (de 154)	Relatiu: 3,89 % (de 154)
	Relatiu: 9,19 % (de 174)		Relatiu: 60 % (de 10)	Relatiu: 13,63 % (de 44)
	Relatiu: 6,86 % (de 233)		Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 2,57 % (de 233)

Els aspectes socioculturals de transició psíquica	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 125	Absolut: 96	Absolut: 4	Absolut: 3	Absolut: 22
Relatiu: 53,64 % (de 233)	Relatiu: 55,17 % (de 174)	Relatiu: 80 % (de 5)	Relatiu: 30 % (de 10)	Relatiu: 50 % (de 44)
	Relatiu: 76,80 % (de 125)	Relatiu: 3,20 % (de 125)	Relatiu: 2,40 % (de 125)	Relatiu: 17,60 % (de 125)
	Relatiu: 41,20 % (de 233)	Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 9,44 % (de 233)
Alguns valors específics	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 41	Absolut: 35	Absolut: 2	Absolut: 1	Absolut: 3
Relatiu: 32,80 % (de 125)	Relatiu: 85,36 % (de 41)	Relatiu: 4,87 % (de 41)	Relatiu: 2,43 % (de 41)	Relatiu: 7,31 % (de 41)
Relatiu: 17,59 % (de 233)	Relatiu: 28 % (de 125)	Relatiu: 1,60 % (de 125)	Relatiu: 3,20 % (de 125)	Relatiu: 2,40 % (de 125)
	Relatiu: 20,11 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 15,02 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)
Empatia i compassió	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 12	Absolut: 12			
Relatiu: 29,26 % (de 41)	Relatiu: 100 % (de 12)			
	Relatiu: 9,60 % (de 125)			
	Relatiu: 6,89 % (de 174)			
	Relatiu: 5,15 % (de 233)			
Maldat i dolència	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 12	Absolut: 10		Absolut: 1	Absolut: 1
Relatiu: 29,26 % (de 41)	Relatiu: 83,33 % (de 12)		Relatiu: 8,33 % (de 12)	Relatiu: 8,33 % (de 12)
	Relatiu: 9,60 % (de 125)		Relatiu: 0,80 % (de 125)	Relatiu: 0,80 % (de 125)
	Relatiu: 5,74 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 5,15 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Engany	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 13	Absolut: 9	Absolut: 2		Absolut: 2
Relatiu: 31,70 % (de 41)	Relatiu: 69,23 % (de 13)	Relatiu: 15,38 % (de 13)		Relatiu: 15,38 % (de 13)
	Relatiu: 7,20 % (de 125)	Relatiu: 1,60 % (de 125)		Relatiu: 1,60 % (de 125)
	Relatiu: 5,17 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)		Relatiu: 4,45 % (de 44)
	Relatiu: 3,86 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)
Burla	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 2	Absolut: 1		
Relatiu: 7,31 % (de 41)	Relatiu: 66,66 % (de 3)	Relatiu: 33,33 % (de 13)		
	Relatiu: 1,60 % (de 125)	Relatiu: 0,80 % (de 125)		
	Relatiu: 1,14 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)		
	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)		
Ofensa	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Absolut: 3	Absolut: 3			
Relatiu: 7,31 % (de 41)	Relatiu: 100 % (de 3)			
	Relatiu: 1,60 % (de 125)			
	Relatiu: 1,49 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Desagraïment	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 4,87 % (de 41)	Relatiu: 100 % (de 2)			
	Relatiu: 1,60 % (de 125)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Relació amb altres processos cognitivoemocionals	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 89	Absolut: 68	Absolut: 2	Absolut: 2	Absolut: 17
Relatiu: 71,20 % (de 125)	Relatiu: 74,60 % (de 89)	Relatiu: 2,24 % (de 89)	Relatiu: 2,24 % (de 89)	Relatiu: 19,19 % (de 89)
Relatiu: 38,19 % (de 233)	Relatiu: 54,40 % (de 125)	Relatiu: 1,60 % (de 125)	Relatiu: 1,60 % (de 125)	Relatiu: 13,60 % (de 125)
	Relatiu: 39,08 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 38,63 % (de 44)
	Relatiu: 29,18 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 7,29 % (de 233)
Sorpresa	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 16	Absolut: 11			Absolut: 5
Relatiu: 17,97 % (de 89)	Relatiu: 68,75 % (de 16)			Relatiu: 31,25 % (de 16)
	Relatiu: 8,80 % (de 125)			Relatiu: 4 % (de 125)
	Relatiu: 6,32 % (de 174)			Relatiu: 11,36 % (de 44)
	Relatiu: 4,72 % (de 233)			Relatiu: 2,14 % (de 233)
Por	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 23	Absolut: 18		Absolut: 2	Absolut: 3
Relatiu: 25,84 % (de 89)	Relatiu: 78,26 % (de 23)		Relatiu: 8,69 % (de 23)	Relatiu: 13,04 % (de 23)
	Relatiu: 14,40 % (de 125)		Relatiu: 1,60 % (de 125)	Relatiu: 2,40 % (de 125)
	Relatiu: 10,34 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 7,72 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)
Vergonya	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 3			Absolut: 2
Relatiu: 5,61 % (de 89)	Relatiu: 60 % (de 5)			Relatiu: 40 % (de 5)
	Relatiu: 2,40 % (de 125)			Relatiu: 1,60 % (de 125)
	Relatiu: 1,72 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 1,28 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Cansament (enuig)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 26	Absolut: 23		Absolut: 1	Absolut: 2
Relatiu: 29,21 % (de 89)	Relatiu: 88,46 % (de 26)		Relatiu: 3,84 % (de 26)	Relatiu: 7,69 % (de 26)
	Relatiu: 18,40 % (de 125)		Relatiu: 0,8 % (de 125)	Relatiu: 1,60 % (de 125)
	Relatiu: 13,21 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 9,87 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)
Contenció (enuig)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 13	Absolut: 11	Absolut: 1		Absolut: 1
Relatiu: 14,60 % (de 89)	Relatiu: 86,41 % (de 13)	Relatiu: 7,69 % (de 13)		Relatiu: 7,69 % (de 13)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Relatiu: 8,80 % (de 125)	Relatiu: 0,80 % (de 125)		Relatiu: 0,80 % (de 125)
	Relatiu: 6,32 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)		Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 4,72 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)
Desplaer (enuig)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 4	Absolut: 1		
Relatiu: 5,61 % (de 89)	Relatiu: 80 % (de 5)	Relatiu: 20 % (de 5)		
	Relatiu: 3,20 % (de 125)	Relatiu: 0,80 % (de 125)		
	Relatiu: 2,29 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)		
	Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)		
Fàstic (enuig)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 3			Absolut: 3
Relatiu: 6,74 % (de 89)	Relatiu: 50 % (de 6)			Relatiu: 50 % (de 6)
	Relatiu: 2,40 % (de 125)			Relatiu: 2,40 % (de 125)
	Relatiu: 1,72 % (de 174)			Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 1,28 % (de 233)			Relatiu: 1,28 % (de 233)
Delit (enuig)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 4			Absolut: 2
Relatiu: 6,74 % (de 89)	Relatiu: 66,66 % (de 6)			Relatiu: 33,33 % (de 6)
	Relatiu: 3,20 % (de 125)			Relatiu: 1,60 % (de 125)
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Amargor (enuig)	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			

Els aspectes neurofisiològics de transició sociocultural	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 92	Absolut: 60	Absolut: 1	Absolut: 7	Absolut: 24
Relatiu: 39,48 % (de 233)	Relatiu: 34,48 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 70 % (de 10)	Relatiu: 54,54 % (de 44)
	Relatiu: 6,52 % (de 92)	Relatiu: 1,08 % (de 92)	Relatiu: 7,60 % (de 35)	Relatiu: 26,08 % (de 35)
	Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 10,30 % (de 233)
La vida com a procés que culmina en la mort	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 17	Absolut: 14			Absolut: 3
Relatiu: 18,47 % (de 92)	Relatiu: 82,35 % (de 17)			Relatiu: 17,64 % (de 17)
Relatiu: 7,29 % (de 233)	Relatiu: 15,21 % (de 92)			Relatiu: 3,20 % (de 92)
	Relatiu: 8,04 % (de 174)			Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 6 % (de 233)			Relatiu: 1,28 % (de 233)
El procés de mareig-desmai	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 15	Absolut: 2			Absolut: 13
Relatiu: 16,30 % (de 92)	Relatiu: 13,33 % (de 15)			Relatiu: 86,66 % (de 15)
Relatiu: 6,43 % (de 233)	Relatiu: 2,17 % (de 92)			Relatiu: 14,13 % (de 92)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 29,54 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 5,57 % (de 233)
El procés de	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

debilitat-cansament				
Absolut: 21	Absolut: 12		Absolut: 2	Absolut: 7
Relatiu: 22,82 % (de 92)	Relatiu: 57,14 % (de 21)		Relatiu: 9,52 % (de 21)	Relatiu: 33,33 % (de 21)
Relatiu: 9,01 % (de 233)	Relatiu: 13,04 % (de 92)		Relatiu: 2,10 % (de 92)	Relatiu: 7,60 % (de 92)
	Relatiu: 6,89 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 15,90 % (de 44)
	Relatiu: 5,15 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 3 % (de 233)
Els aspectes vocals i la crida d'auxili	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 22	Absolut: 22			
Relatiu: 23,91 % (de 92)	Relatiu: 100 % (de 22)			
Relatiu: 9,44 % (de 233)	Relatiu: 23,91 % (de 92)			
	Relatiu: 12,64 % (de 174)			
	Relatiu: 9,44 % (de 233)			
El valor col·lectiu	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 11	Absolut: 10			Absolut: 1
Relatiu: 11,95 % (de 92)	Relatiu: 90,90 % (de 11)			Relatiu: 9,09 % (de 11)
Relatiu: 4,72 % (de 233)	Relatiu: 10,86 % (de 92)			Relatiu: 1,08 % (de 92)
	Relatiu: 5,74 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 4,29 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Els rastres lexicosemàntics de la teoria dels humors	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 1	Absolut: 1	Absolut: 6	
Relatiu: 8,69 % (de 92)	Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 75 % (de 8)	
Relatiu: 3,43 % (de 233)	Relatiu: 1,08 % (de 92)	Relatiu: 1,08 % (de 92)	Relatiu: 6,52 % (de 92)	
	Relatiu: 0,57 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 60 % (de 10)	
	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 2,57 % (de 233)	
El valor psíquic ha desplaçat el valor neurofisiològic	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 21	Absolut: 14	Absolut: 1	Absolut: 3	Absolut: 3
Relatiu: 22,82 % (de 92)	Relatiu: 66,66 % (de 21)	Relatiu: 4,76 % (de 21)	Relatiu: 14,28 % (de 21)	Relatiu: 14,28 % (de 21)
Relatiu: 9,01 % (de 233)	Relatiu: 15,21 % (de 92)	Relatiu: 1,08 % (de 92)	Relatiu: 3,26 % (de 92)	Relatiu: 3,26 % (de 92)
	Relatiu: 8,04 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 30 % (de 10)	Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 6 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)
El valor neurofisiològic ha desplaçat el valor psíquic	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1				Absolut: 1
Relatiu: 1,08 % (de 92)				Relatiu: 100 % (de 1)
Relatiu: 0,42 % (de 233)				Relatiu: 1,08 % (de 92)
				Relatiu: 2,27 % (de 44)
				Relatiu: 0,42 % (de 233)

Els aspectes neurofisiològics	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 35	Absolut: 22		Absolut: 2	Absolut: 11
Relatiu: 15,02 % (de 233)	Relatiu: 12,64 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 25 % (de 44)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Relatiu: 62,85 % (de 35)		Relatiu: 5,71 % (de 35)	Relatiu: 31,42 % (de 35)
	Relatiu: 9,84 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 4,72 % (de 233)
Les manifestacions internes facials	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 5,71 % (de 35)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 5,71 % (de 35)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Parpelles que pesen	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 50 % (de 2)	Relatiu: 2,85 % (de 35)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Diàmetre de la pupil·la	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 50 % (de 2)	Relatiu: 100 % (de 1)			
	Relatiu: 2,85 % (de 35)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Les manifestacions internes corporals	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 16	Absolut: 6		Absolut: 2	Absolut: 8
Relatiu: 45,71 % (de 35)	Relatiu: 35,29 % (de 16)		Relatiu: 12,50 % (de 16)	Relatiu: 50 % (de 16)
Relatiu: 6,86 % (de 233)	Relatiu: 17,14 % (de 35)		Relatiu: 5,71 % (de 35)	Relatiu: 22,85 % (de 35)
	Relatiu: 3,44 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 18,18 % (de 44)
	Relatiu: 2,57 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 3,43 % (de 233)
Respiració	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 9	Absolut: 3		Absolut: 2	Absolut: 4
Relatiu: 56,25 % (de 16)	Relatiu: 33,33 % (de 9)		Relatiu: 22,22 % (de 9)	Relatiu: 44,40 % (de 9)
	Relatiu: 8,57 % (de 35)		Relatiu: 5,71 % (de 35)	Relatiu: 11,42 % (de 35)
	Relatiu: 1,72 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 9,09 % (de 44)
	Relatiu: 1,28 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,71 % (de 233)
Temperatura	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 2		Absolut: 1	Absolut: 3
Relatiu: 37,50 % (de 16)	Relatiu: 33,33 % (de 6)		Relatiu: 16,16 % (de 6)	Relatiu: 50 % (de 6)
	Relatiu: 5,71 % (de 35)		Relatiu: 2,85 % (de 35)	Relatiu: 8,57 % (de 35)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)
Freqüència cardíaca	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 1		Absolut: 1	Absolut: 6
Relatiu: 50 % (de 16)	Relatiu: 12,50 % (de 8)		Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 75 % (de 8)
	Relatiu: 2,85 % (de 35)		Relatiu: 2,85 % (de 35)	Relatiu: 17,14 % (de 35)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 13,63 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 2,57 % (de 233)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Pressió sanguínia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1				Absolut: 1
Relatiu: 6,25 % (de 16)				Relatiu: 100 % (de 1)
				Relatiu: 2,85 % (de 35)
				Relatiu: 2,27 % (de 44)
				Relatiu: 0,42 % (de 233)
Les manifestacions externes facials	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 7		Absolut: 1	
Relatiu: 22,85 % (de 35)	Relatiu: 87,50 % (de 8)		Relatiu: 12,50 % (de 8)	
Relatiu: 3,43 % (de 233)	Relatiu: 20 % (de 35)		Relatiu: 2,85 % (de 35)	
	Relatiu: 4,02 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	
	Relatiu: 3 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	
Mirada cap avall	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 100 % (de 1)			
	Relatiu: 2,85 % (de 35)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Plor	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 50 % (de 8)	Relatiu: 100 % (de 4)			
	Relatiu: 11,42 % (de 35)			
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
Elevació de les galtes	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 100 % (de 1)			
	Relatiu: 2,85 % (de 35)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Angulació dels extrems interns de les celles	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 25 % (de 8)	Relatiu: 100 % (de 2)			
	Relatiu: 5,71 % (de 35)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Elevació i tremolor del llavis inferior	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 100 % (de 1)			
	Relatiu: 2,85 % (de 35)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Llavis pressionats	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 12,50 % (de 8)	Relatiu: 100 % (de 1)			
	Relatiu: 2,85 % (de 35)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Boca oberta	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 2		Absolut: 1	
Relatiu: 37,50 % (de 8)	Relatiu: 66,66 % (de 3)		Relatiu: 33,33 % (de 3)	
	Relatiu: 5,71 % (de 35)		Relatiu: 2,85 % (de 35)	
	Relatiu: 1,14 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	
	Relatiu: 0,85 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	
Les manifestacions externes corporals	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 12	Absolut: 8			Absolut: 4
Relatiu: 34,28 % (de 35)	Relatiu: 66,66 % (de 12)			Relatiu: 33,33 % (de 12)
Relatiu: 5,15 % (de 233)	Relatiu: 22,85 % (de 35)			Relatiu: 11,42 % (de 35)
	Relatiu: 4,59 % (de 174)			Relatiu: 9,09 % (de 44)
	Relatiu: 3,43 % (de 233)			Relatiu: 1,71 % (de 233)
Postura encorbada	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 5			
Relatiu: 41,66 % (de 12)	Relatiu: 100 % (de 5)			
	Relatiu: 14,28 % (de 35)			
	Relatiu: 2,87 % (de 174)			
	Relatiu: 2,14 % (de 233)			
Alteracions de la pell	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 7	Absolut: 3			Absolut: 4

L'anàlisi lingüística: els recursos de la llengua

Formació de mots	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 122	Absolut: 98	Absolut: 2	Absolut: 7	Absolut: 15
Relatiu: 52,36 % (de 233)	Relatiu: 56,32 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 70 % (de 10)	Relatiu: 34,09 % (de 44)
	Relatiu: 80,32 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 5,73 % (de 122)	Relatiu: 12,29 % (de 122)
	Relatiu: 42,06 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 6,43 % (de 233)
Els derivats	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 114	Absolut: 91	Absolut: 2	Absolut: 6	Absolut: 15
Relatiu: 93,44 % (de 122)	Relatiu: 79,82 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 5,26 % (de 114)	Relatiu: 13,15 % (de 114)
Relatiu: 48,92 % (de 233)	Relatiu: 74,05 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 4,91 % (de 122)	Relatiu: 12,29 % (de 122)
	Relatiu: 52,29 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 60 % (de 10)	Relatiu: 34,09 % (de 44)
	Relatiu: 39,05 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 6,43 % (de 233)
Els prefixos	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 90	Absolut: 69	Absolut: 2	Absolut: 4	Absolut: 15

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 78,94 % (de 114)	Relatiu: 76,66 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 4,44 % (de 90)	Relatiu: 16,66 % (de 90)
Relatiu: 73,77 % (de 122)	Relatiu: 60,52 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 3,50 % (de 114)	Relatiu: 13,15 % (de 114)
Relatiu: 38,19 % (de 233)	Relatiu: 56,55 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 3,27 % (de 122)	Relatiu: 12,29 % (de 122)
	Relatiu: 39,65 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 40 % (de 10)	Relatiu: 34,09 % (de 44)
	Relatiu: 29,61 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 6,43 % (de 233)
El prefix a-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1			Absolut: 1	
Relatiu: 1,11 % (de 90)			Relatiu: 100 % (de 1)	
Relatiu: 0,87 % (de 114)			Relatiu: 0,87 % (de 114)	
Relatiu: 0,81 % (de 122)			Relatiu: 0,81 % (de 122)	
Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 10 % (de 10)	
			Relatiu: 0,42 % (de 233)	
El prefix cata-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)			
Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
El prefix con-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 18	Absolut: 15			Absolut: 3
Relatiu: 20 % (de 90)	Relatiu: 83,33 % (de 18)			Relatiu: 16,16 % (de 18)
Relatiu: 15,78 % (de 114)	Relatiu: 13,15 % (de 114)			Relatiu: 2,63 % (de 114)
Relatiu: 14,75 % (de 122)	Relatiu: 12,29 % (de 122)			Relatiu: 2,45 % (de 122)
Relatiu: 7,72 % (de 233)	Relatiu: 8,62 % (de 174)			Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 6,43 % (de 233)			Relatiu: 1,28 % (de 233)
El prefix de-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 3		Absolut: 1	Absolut: 1
Relatiu: 5,55 % (de 90)	Relatiu: 60 % (de 5)		Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 20 % (de 5)
Relatiu: 4,38 % (de 114)	Relatiu: 2,63 % (de 114)		Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 4,09 % (de 122)	Relatiu: 2,45 % (de 122)		Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 2,14 % (de 233)	Relatiu: 1,72 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 1,28 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
'Separació'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 1,11 % (de 90)	Relatiu: 1,11 % (de 90)			
Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)			
Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
'De dalt a baix'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 2		Absolut: 1	Absolut: 1
Relatiu: 80 % (de 5)	Relatiu: 50 % (de 4)		Relatiu: 25 % (de 4)	Relatiu: 25 % (de 4)
Relatiu: 4,44 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)		Relatiu: 1,11 % (de 90)	Relatiu: 1,11 % (de 90)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 3,50 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)		Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 3,27 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)		Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
El prefix des-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 29	Absolut: 24	Absolut: 2	Absolut: 2	Absolut: 1
Relatiu: 32,22 % (de 90)	Relatiu: 82,75 % (de 29)	Relatiu: 6,89 % (de 29)	Relatiu: 6,89 % (de 29)	Relatiu: 3,44 % (de 29)
Relatiu: 25,43 % (de 114)	Relatiu: 21,05 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 23,77 % (de 122)	Relatiu: 19,67 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 12,44 % (de 233)	Relatiu: 13,79 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 10,30 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
'Privació'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 26	Absolut: 21	Absolut: 2	Absolut: 2	Absolut: 1
Relatiu: 89,65 % (de 29)	Relatiu: 80,76 % (de 26)	Relatiu: 7,69 % (de 26)	Relatiu: 7,69 % (de 26)	Relatiu: 3,84 % (de 26)
Relatiu: 28,88 % (de 90)	Relatiu: 23,33 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 1,11 % (de 90)
Relatiu: 22,80 % (de 114)	Relatiu: 18,58 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 21,31 % (de 122)	Relatiu: 17,21 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 11,15 % (de 233)	Relatiu: 12,06 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 9,01 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
'Fora de'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 6,89 % (de 29)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)			
Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)			
Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
'Negació o inversió'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 3,44 % (de 29)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 1,11 % (de 90)	Relatiu: 1,11 % (de 90)			
Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)			
Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
El prefix dis-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 4,44 % (de 90)	Relatiu: 100 % (de 4)			
Relatiu: 3,50 % (de 114)	Relatiu: 3,50 % (de 114)			
Relatiu: 3,27 % (de 122)	Relatiu: 3,27 % (de 122)			
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
'Separació'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 50 % (de 4)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)			
Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
'Negació o contrarietat'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 50 % (de 4)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 2,22 % (de 90)			
Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)			
Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
El prefix ex-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 2			Absolut: 1
Relatiu: 3,33 % (de 90)	Relatiu: 66,66 % (de 3)			Relatiu: 33,33 % (de 3)
Relatiu: 2,63 % (de 114)	Relatiu: 1,75 % (de 114)			Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 2,45 % (de 122)	Relatiu: 1,63 % (de 122)			Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
El prefix in-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 12	Absolut: 9			Absolut: 3
Relatiu: 13,33 % (de 90)	Relatiu: 75 % (de 12)			Relatiu: 25 % (de 12)
Relatiu: 10,52 % (de 114)	Relatiu: 7,89 % (de 114)			Relatiu: 2,63 % (de 114)
Relatiu: 9,83 % (de 122)	Relatiu: 7,37 % (de 122)			Relatiu: 2,45 % (de 122)
Relatiu: 5,15 % (de 233)	Relatiu: 5,17 % (de 174)			Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 3,86 % (de 233)			Relatiu: 1,28 % (de 233)
'Privació o negació'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 10	Absolut: 8			Absolut: 2
Relatiu: 83,33 % (de 12)	Relatiu: 80 % (de 10)			Relatiu: 20 % (de 10)
Relatiu: 11,11 % (de 90)	Relatiu: 8,88 % (de 90)			Relatiu: 2,22 % (de 90)
Relatiu: 8,77 % (de 114)	Relatiu: 7,01 % (de 114)			Relatiu: 1,75 % (de 114)
Relatiu: 8,19 % (de 122)	Relatiu: 6,55 % (de 122)			Relatiu: 1,63 % (de 122)
Relatiu: 4,29 % (de 233)	Relatiu: 4,59 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 3,43 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
'Cap a dins'	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 16,66 % (de 12)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 1,11 % (de 90)			Relatiu: 1,11 % (de 90)
Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)			Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)			Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
El prefix mal-	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 10	Absolut: 6		Absolut: 1	Absolut: 3
Relatiu: 11,11 % (de 90)	Relatiu: 60 % (de 10)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 30 % (de 10)
Relatiu: 8,77 % (de 114)	Relatiu: 5,26 % (de 114)		Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 2,63 % (de 114)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 8,19 % (de 122)	Relatiu: 4,91 % (de 122)		Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 2,45 % (de 122)
Relatiu: 4,29 % (de 233)	Relatiu: 3,44 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 2,57 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)
El prefix <i>ne-</i>	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 1,11 % (de 90)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)			
Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
El prefix <i>re-</i>	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 3			
Relatiu: 3,33 % (de 90)	Relatiu: 100 % (de 3)			
Relatiu: 2,63 % (de 114)	Relatiu: 2,63 % (de 114)			
Relatiu: 2,45 % (de 122)	Relatiu: 2,45 % (de 122)			
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 1,72 % (de 174)			
	Relatiu: 1,28 % (de 233)			
El prefix <i>pre-</i>	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 1,11 % (de 90)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 0,87 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)			
Relatiu: 0,81 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
El prefix <i>sobre-</i>	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1				Absolut: 1
Relatiu: 1,11 % (de 90)				Relatiu: 100 % (de 1)
Relatiu: 0,87 % (de 114)				Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 0,81 % (de 122)				Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 0,42 % (de 233)				Relatiu: 2,27 % (de 44)
				Relatiu: 0,42 % (de 233)
El prefix <i>sub-</i>	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 4			Absolut: 1
Relatiu: 5,55 % (de 90)	Relatiu: 80 % (de 5)			Relatiu: 20 % (de 5)
Relatiu: 4,38 % (de 114)	Relatiu: 3,50 % (de 114)			Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 4,09 % (de 122)	Relatiu: 3,27 % (de 122)			Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 2,14 % (de 233)	Relatiu: 2,29 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
El prefix <i>trans-</i>	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,22 % (de 90)	Relatiu: 50 % (de 50)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 1,75 % (de 114)	Relatiu: 0,87 % (de 114)			Relatiu: 0,87 % (de 114)
Relatiu: 1,63 % (de 122)	Relatiu: 0,81 % (de 122)			Relatiu: 0,81 % (de 122)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Els compostos	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Absolut: 8	Absolut: 7		Absolut: 1	
Relatiu: 6,55 % (de 122)	Relatiu: 87,50 % (de 8)		Relatiu: 12,50 % (de 8)	
Relatiu: 3,43 % (de 233)	Relatiu: 5,73 % (de 122)		Relatiu: 0,81 % (de 122)	
	Relatiu: 4,02 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	
	Relatiu: 3 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	

Construccions que admet	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 94	Absolut: 78	Absolut: 2	Absolut: 5	Absolut: 9
Relatiu: 40,34 % (de 233)	Relatiu: 44,82 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 50 % (de 10)	Relatiu: 20,45 % (de 44)
	Relatiu: 82,97 % (de 94)	Relatiu: 2,12 % (de 94)	Relatiu: 5,31 % (de 94)	Relatiu: 9,57 % (de 94)
	Relatiu: 33,47 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,14 % (de 233)	Relatiu: 3,86 % (de 233)
Atribut nominalitzat	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 4,25 % (de 94)	Relatiu: 100 % (de 4)			
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 4,25 % (de 94)			
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
Verbs de llengua	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 16	Absolut: 16			
Relatiu: 17,02 % (de 94)	Relatiu: 100 % (de 16)			
Relatiu: 6,86 % (de 233)	Relatiu: 17,02 % (de 94)			
	Relatiu: 9,19 % (de 174)			
	Relatiu: 6,86 % (de 233)			
Possessió	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 32	Absolut: 19	Absolut: 2	Absolut: 4	Absolut: 7
Relatiu: 34,04 % (de 94)	Relatiu: 59,37 % (de 32)	Relatiu: 6,25 % (de 32)	Relatiu: 12,50 % (de 32)	Relatiu: 21,87 % (de 32)
Relatiu: 13,73 % (de 233)	Relatiu: 20,21 % (de 94)	Relatiu: 2,12 % (de 94)	Relatiu: 4,25 % (de 94)	Relatiu: 7,44 % (de 94)
	Relatiu: 10,91 % (de 174)	Relatiu: 40 % (de 5)	Relatiu: 40 % (de 10)	Relatiu: 15,90 % (de 44)
	Relatiu: 8,15 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 3 % (de 233)
Al·lusions a persones	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 5			Absolut: 1
Relatiu: 6,38 % (de 94)	Relatiu: 83,33 % (de)			Relatiu: 16,66 % (de 6)
Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 5,31 % (de 94)			Relatiu: 1,06 % (de 94)
	Relatiu: 2,87 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 2,14 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Exclamació	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 34	Absolut: 25		Absolut: 1	Absolut: 8
Relatiu: 36,17 % (de 94)	Relatiu: 73,52 % (de 34)		Relatiu: 3,03 % (de 34)	Relatiu: 24,24 % (de 34)
Relatiu: 14,59 % (de 233)	Relatiu: 26,59 % (de 94)		Relatiu: 1,06 % (de 94)	Relatiu: 8,51 % (de 94)
	Relatiu: 14,36 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 18,18 % (de 44)
	Relatiu: 10,72 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 3,43 % (de 233)
Contrari amb nominalització	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 4,25 % (de 94)	Relatiu: 100 % (de 4)			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 4,25 % (de 94)			
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
Contrari amb exclamació	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 6	Absolut: 1		Absolut: 1
Relatiu: 8,51 % (de 94)	Relatiu: 75 % (de 8)	Relatiu: 12,50 % (de 8)		Relatiu: 12,50 % (de 8)
Relatiu: 3,43 % (de 233)	Relatiu: 6,38 % (de 94)	Relatiu: 1,06 % (de 94)		Relatiu: 1,06 % (de 94)
	Relatiu: 3,44 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)		Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)
Verb amb exclamació	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 4,25 % (de 94)	Relatiu: 100 % (de 4)			
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 4,25 % (de 94)			
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
Expressió de lloc	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 5			
Relatiu: 5,31 % (de 94)	Relatiu: 100 % (de 5)			
Relatiu: 2,14 % (de 233)	Relatiu: 5,31 % (de 94)			
	Relatiu: 2,87 % (de 174)			
	Relatiu: 2,14 % (de 233)			
Expressió de durada	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 2			Absolut: 1
Relatiu: 3,19 % (de 94)	Relatiu: 66,66 % (de 3)			Relatiu: 33,33 % (de 3)
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 2,12 % (de 94)			Relatiu: 1,06 % (de 94)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Adverbi connector	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 3			
Relatiu: 3,19 % (de 94)	Relatiu: 100 % (de 3)			
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 3,19 % (de 94)			
	Relatiu: 1,72 % (de 174)			
	Relatiu: 1,28 % (de 233)			

Relació amb altres dominis	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 95	Absolut: 78	Absolut: 1	Absolut: 2	Absolut: 14
Relatiu: 40,77 % (de 233)	Relatiu: 44,82 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 31,81 % (de 44)
	Relatiu: 82,10 % (de 95)	Relatiu: 1,05 % (de 95)	Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 14,73 % (de 95)
	Relatiu: 33,47 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 6 % (de 233)
Esports	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,05 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Jocs i espectacles	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 3			
Relatiu: 3,18 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 3)			
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 3,15 % (de 95)			
	Relatiu: 1,72 % (de 174)			
	Relatiu: 1,28 % (de 233)			
Literatura	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 5			
Relatiu: 5,26 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 5)			
Relatiu: 2,14 % (de 233)	Relatiu: 5,26 % (de 95)			
	Relatiu: 2,87 % (de 174)			
	Relatiu: 2,14 % (de 233)			
Música	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 7			Absolut: 1
Relatiu: 8,42 % (de 95)	Relatiu: 87,50 % (de 8)			Relatiu: 12,50 % (de 8)
Relatiu: 3,43 % (de 233)	Relatiu: 7,53 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 4,02 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 3 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Agricultura	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 2			Absolut: 2
Relatiu: 4,91 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 4)			Relatiu: 50 % (de 4)
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			Relatiu: 2,10 % (de 95)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Biologia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,05 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Botànica	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,05 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Explotació animal	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 4,21 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 4)			
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 4,21 % (de 95)			
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
Transports per aigua i àmbit marítim en general	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 10	Absolut: 9			Absolut: 1

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 10,52 % (de 95)	Relatiu: 90 % (de 10)			Relatiu: 10 % (de 10)
Relatiu: 4,29 % (de 233)	Relatiu: 9,47 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 5,17 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 3,86 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Zoologia en general	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 2			Absolut: 2
Relatiu: 4,21 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 4)			Relatiu: 50 % (de 4)
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			Relatiu: 2,10 % (de 95)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Defensa	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 4			
Relatiu: 4,21 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 4)			
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 4,21 % (de 95)			
	Relatiu: 2,29 % (de 174)			
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			
Dret	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 7	Absolut: 6			Absolut: 1
Relatiu: 7,36 % (de 95)	Relatiu: 85,71 % (de 7)			Relatiu: 14,28 % (de 7)
Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 6,31 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 3,44 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 2,57 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Obres públiques	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,05 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Oficines	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Política	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,05 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Teoria econòmica	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 16	Absolut: 14		Absolut: 1	Absolut: 1
Relatiu: 16,84 % (de 95)	Relatiu: 87,50 % (de 16)		Relatiu: 6,25 % (de 16)	Relatiu: 6,25 % (de 16)
Relatiu: 6,86 % (de 233)	Relatiu: 14,73 % (de 95)		Relatiu: 1,05 % (de 95)	Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 8,04 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Relatiu: 6 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Astronomia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 22	Absolut: 19		Absolut: 2	Absolut: 1
Relatiu: 23,15 % (de 95)	Relatiu: 86,36 % (de 22)		Relatiu: 9,09 % (de 22)	Relatiu: 4,54 % (de 22)
Relatiu: 9,44 % (de 233)	Relatiu: 20 % (de 95)		Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 10,92 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 8,15 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Física en general	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 4	Absolut: 2			Absolut: 2
Relatiu: 4,21 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 4)			Relatiu: 50 % (de 4)
Relatiu: 1,71 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			Relatiu: 2,10 % (de 95)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 4,54 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Geologia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 7	Absolut: 5		Absolut: 1	Absolut: 1
Relatiu: 7,36 % (de 95)	Relatiu: 71,42 % (de 7)		Relatiu: 14,28 % (de 7)	Relatiu: 14,28 % (de 7)
Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 5,26 % (de 95)		Relatiu: 1,05 % (de 95)	Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 2,87 % (de 174)		Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 2,14 % (de 233)		Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Indústria química	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Química	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Meteorologia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 11	Absolut: 8		Absolut: 2	Absolut: 1
Relatiu: 11,57 % (de 95)	Relatiu: 72,72 % (de 11)		Relatiu: 18,18 % (de 11)	Relatiu: 9,09 % (de 11)
Relatiu: 4,72 % (de 233)	Relatiu: 8,42 % (de 95)		Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 4,59 % (de 174)		Relatiu: 20 % (de 10)	Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 3,43 % (de 233)		Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)
Antropologia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,85 % (de 233)
Filosofia	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 7	Absolut: 6	Absolut: 1		

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 7,36 % (de 95)	Relatiu: 85,71 % (de 7)	Relatiu: 14,28 % (de 7)		
Relatiu: 3 % (de 233)	Relatiu: 6,31 % (de 95)	Relatiu: 1,05 % (de 95)		
	Relatiu: 3,44 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)		
	Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)		
Genealogia i heràldica	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 8	Absolut: 7			Absolut: 1
Relatiu: 8,42 % (de 95)	Relatiu: 87,50 % (de 8)			Relatiu: 12,50 % (de 8)
Relatiu: 3,43 % (de 233)	Relatiu: 7,36 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 4,02 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 3 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Religió	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 20	Absolut: 15			Absolut: 5
Relatiu: 21,05 % (de 95)	Relatiu: 75 % (de 20)			Relatiu: 25 % (de 20)
Relatiu: 8,58 % (de 233)	Relatiu: 15,78 % (de 95)			Relatiu: 5,26 % (de 95)
	Relatiu: 8,62 % (de 174)			Relatiu: 11,36 % (de 44)
	Relatiu: 6,43 % (de 233)			Relatiu: 2,14 % (de 233)
Arquitectura	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Art	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 2			Absolut: 1
Relatiu: 3,15 % (de 95)	Relatiu: 66,66 % (de 3)			Relatiu: 33,33 % (de 3)
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Enginyeria industrial	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 1			Absolut: 1
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 50 % (de 2)			Relatiu: 50 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,05 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Indústria tèxtil	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 3	Absolut: 2			Absolut: 1
Relatiu: 3,15 % (de 95)	Relatiu: 66,66 % (de 3)			Relatiu: 33,33 % (de 3)
Relatiu: 1,28 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			Relatiu: 1,05 % (de 95)
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Indústries en general	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 2,10 % (de 95)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 2,10 % (de 95)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Els ètims no llatins	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 19	Absolut: 14	Absolut: 1	Absolut: 1	Absolut: 3
Relatiu: 8,15 % (de 233)	Relatiu: 8,04 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)	Relatiu: 10 % (de 10)	Relatiu: 6,81 % (de 44)
	Relatiu: 73,18 % (de 19)	Relatiu: 5,26 % (de 19)	Relatiu: 5,26 % (de 19)	Relatiu: 15,78 % (de 19)
	Relatiu: 6 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 1,28 % (de 233)
Origen cèltic	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2				Absolut: 2
Relatiu: 10,52 % (de 19)				Relatiu: 100 % (de 2)
Relatiu: 0,85 % (de 233)				Relatiu: 10,52 % (de 19)
				Relatiu: 4,54 % (de 44)
				Relatiu: 0,85 % (de 233)
Origen provençal	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 5,26 % (de 19)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 5,26 % (de 19)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Origen francès	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 5,26 % (de 19)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 5,26 % (de 19)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Origen galaicoportuguès	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1	Absolut: 1			
Relatiu: 5,26 % (de 19)	Relatiu: 100 % (de 1)			
Relatiu: 0,42 % (de 233)	Relatiu: 5,26 % (de 19)			
	Relatiu: 0,57 % (de 174)			
	Relatiu: 0,42 % (de 233)			
Origen italià	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 10,52 % (de 19)	Relatiu: 100 % (de 2)			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 10,52 % (de 19)			
	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			
Origen germànic	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 5	Absolut: 4			Absolut: 1
Relatiu: 26,31 % (de 19)	Relatiu: 80 % (de 5)			Relatiu: 20 % (de 5)
Relatiu: 2,14 % (de 233)	Relatiu: 21,05 % (de 19)			Relatiu: 5,26 % (de 19)
	Relatiu: 2,87 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 1,71 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)
Origen grec	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 5	Absolut: 1		

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

Relatiu: 31,57 % (de 19)	Relatiu: 83,33 % (de 6)	Relatiu: 16,16 % (de 6)		
Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 26,31 % (de 19)	Relatiu: 5,26 % (de 19)		
	Relatiu: 3,44 % (de 174)	Relatiu: 20 % (de 5)		
	Relatiu: 2,57 % (de 233)	Relatiu: 0,42 % (de 233)		
Origen anglès	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 1			Absolut: 1	
Relatiu: 5,26 % (de 19)			Relatiu: 100 % (de 1)	
Relatiu: 0,42 % (de 233)			Relatiu: 5,26 % (de 19)	
			Relatiu: 10 % (de 10)	
			Relatiu: 0,42 % (de 233)	

La presència d'un animal	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 9	Absolut: 8			Absolut: 1
Relatiu: 3,86 % (de 233)	Relatiu: 4,59 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 88,88 % (de 9)			Relatiu: 11,11 % (de 9)
	Relatiu: 3,43 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)

Les onomatopeies	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 6	Absolut: 5			Absolut: 1
Relatiu: 4,57 % (de 233)	Relatiu: 2,87 % (de 174)			Relatiu: 2,27 % (de 44)
	Relatiu: 83,33 % (de 6)			Relatiu: 16,66 % (de 6)
	Relatiu: 2,14 % (de 233)			Relatiu: 0,42 % (de 233)

Els valors concessius	Abast general	Abast psíquic	Abast psíquic i mèdic	Abast mèdic
Absolut: 2	Absolut: 2			
Relatiu: 0,85 % (de 233)	Relatiu: 1,14 % (de 174)			
	Relatiu: 100 % (de 2)			
	Relatiu: 0,85 % (de 233)			

14. ANNEX 3. Unitats fràsiques classificades per lemes

* En blau, hem marcat les unitats mallorquines del llibre *Així xerram a Mallorca*, d'Antoni Riera (1999)

abandonar

1. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)

abatre, abatut

1. **Ànima en pena** (abatut / infeliç)
2. **Barres a pit** (abatut)
3. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
4. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
5. **Dur les ombres mortes** (abatut / trist)
6. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
7. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
8. **Fet un flam** (abatut / nerviós)
9. **No tenir esma** (abatut)
10. **Tocar fons** (abatut)

abraçar

1. **Tirar-se a sobre (d'algú)** (abraçar / neguitejar)

abstinència

1. **Fer divendres** (abstinència / patir)

acorralat

1. **Entre dos focs** (acorralat / perillant)
2. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
3. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
4. **Entre les banyes d'un toro** (acorralat)
5. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
6. **Estar fins a la nou del coll** (acorralat)
7. **Ser al pot** (acorralat / mort)

acovardir, acovardir-se, acovardit

1. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)
2. **Negar-se en poca aigua** (acovardir-se)
3. **Trencar les ales (a algú)** (acovardir)

acumular

1. **Fer feix** (acumular)
2. **Tot fa farcell** (acumular)

acusar

1. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)

adaptar-se

1. **Saber viure** (adaptar-se)

admiració

1. **Reina santíssima** (admiració / neguit)

adonar-se

1. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)
2. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)

adolorit, condol, condoldre's, doldre, doldre's, dolor, endolat

1. **Acompanyar (algú) en el sentiment** (afligit / condoldre's)
2. **Angelets al cel** (condol)
3. **De dol** (endolat / negre)
4. **Donar el condol (a algú)** (afligit / condol)
5. **Fer-li malícia (a algú)** (doldre / irritar / lamentar)
6. **Mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (doldre's / enrabiarse)
7. **Rebre el condol** (afligit / condol)
8. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
9. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
10. **Tenir el cap espès** (adolorit / atordit)
11. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
12. **Llit d'espines** (dolor)
13. **Verge santíssima** (dolor / esglai / sorpresa)

adular

1. **Fer la garseta (a algú)** (adular / destorbar)

adversament, adversitat

1. **A l'orsa** (adversament / orsant)
2. **Bufar vent contrari** (adversitat)
3. **Ironia del destí** (adversitat)
4. **La llei de Murphy** (adversitat / fatalitat)

advertiment

1. **Ja te n'aniràs a penedir a Roma** (advertiment)

afanyar-se

1. **Donar-se ànsia** (afanyar-se / apressar-se)
2. **Donar-se brasa** (afanyar-se)

afavorir, desfavorable, desfavorir, desfavorit

1. **Caure del pedestal** (desfavorit)
2. **Caure en desgràcia** (desfavorit / desgraciat)
3. **Deixar (algú) arreglat** (afavorir / desfavorir / escarmentar)
4. **Deixar (algú) llest** (desfavorir)
5. **En contra de** (contra / desfavorable)
6. **Posar-se en mal terreny** (desfavorable)
7. **Rosegar l'os** (desfavorit)
8. **Tocar-li la grossa (a algú)** (desfavorable)

afectar

1. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)

afligir, afligir-se, afligit

1. **Acompanyar (algú) en el sentiment** (afligit / condoldre's)
2. **Beure un calze d'amargor** (afligir-se)
3. **Beure un calze de dolor** (afligir-se)
4. **Clavar un clau al cor (a algú)** (afligir)
5. **Clavar-se-li al cor (a algú)** (afligir-se)
6. **Donar el condol (a algú)** (afligit / condol)
7. **Encongir-se-li el cor (a algú)** (afligir-se / oprimit)
8. **Fer plorar les pedres** (afligir / commovedor)
9. **Lligar-se-li el cor (a algú)** (afligir-se)
10. **Passar els set calzes d'amargura** (afligir-se / patir)
11. **Passar una marfuga** (afligir-se)
12. **Rebre el condol** (afligit / condol)
13. **Rosegar-li el cor (a algú)** (afligit)
14. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)
15. **Tenir un clau al cor** (afligit)
16. **Tenir una espina clavada al cor** (afligit)
17. **Tenir una pena al cor** (afligit)
18. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)
19. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)

afortunadament, desafortunat, fortuna

1. **Encara bo que** (afortunadament)
2. **Encara gràcies que** (afortunadament)
3. **Encara sort que** (afortunadament)
4. **Dur merda a l'espardenya** (desafortunat)
5. **Passar una mala ratxa** (desafortunat)
6. **Pondre-se-li el sol (a algú)** (desafortunat)

7. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)
8. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
9. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
10. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
11. **Tenir la negra** (desafortunat)
12. **Tenir mal dau** (desafortunat)
13. **Tenir una mala ratxa** (desafortunat)
14. **Venir Déu a veure (algú)** (fortuna)

afrontar, enfront

1. **Agafar el bou per les banyes** (afrontar)
2. **Donar guerra** (afrontar / molestar)
3. **Estar a les dures i a les madures** (afrontar)
4. **Fer cara a** (afrontar / enfront)
5. **Fer front (a alguna cosa)** (afrontar)
6. **Plantar cara (a alguna cosa)** (afrontar)

agitar-se

1. **Anar en dansa** (agitar-se / inquiet / realitzant-se)

agonia

1. **Angouxa de la mort** (agonia)
2. **Basca de la mort** (agonia)

agraïment

1. **Beneït sia Déu** (agraïment / resignació)
2. **Lloat sia Déu** (agraïment / resignació)

aguantar, aguantar-se

1. **Posar-s'hi fulles** (aguantar / resignar-se)
2. **Posar-s'hi la mà** (aguantar-se)

aïrar-se

1. **Tallar claus** (aïrar-se / desesperar-se)

aixafat

1. **Aixafat com una coca** (aixafat / esclafat)
2. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)
3. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)

ajornament

1. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)

ajudar

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoina / caritatiu / demanar / donar / saludar)
2. **Ajudar (algú) a portar el feix** (ajudar)
3. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)
4. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)
5. **Fer costat (a algú)** (ajudar)
6. **Treure (algú) de pena** (ajudar)

alleujar

1. **Deixar respirar (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
2. **Deixar viure (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)

alliberat

1. **Respirar tranquil** (alliberat)

almoina

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoina / caritatiu / demanar / donar / saludar)

altrament

1. **En canvi** (altrament / canviant / contràriament)

ambicionar

1. **Menjar-s'ho tot en un dia** (ambicionar / impacient)

amoïnar-se

1. **Criar pedres al fetge** (amoïnar-se)
2. **Donar-se mal temps** (amoïnar-se)
3. **Posar-se pedres al fetge** (amoïnar-se)

ànim, animar, animar-se, desànim, desanimar, desanimat

1. **Agafar ales** (animar-se / independitzar-se)
2. **Aixecar l'ànim (a algú)** (animar)
3. **Aixecar la moral (a algú)** (animar)
4. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)
5. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)
6. **Anar coa baixa** (desanimat)
7. **Anar-hi** (animar-se / arriscar-se)
8. **Avall que fa baixada** (ànim / directament)

9. **Cordar-se les calces** (animar-se)
10. **Donar anses (a algú)** (animar)
11. **Donar vida a** (animar / crear)
12. **Endavant les atxes** (ànim)
13. **Estar cop – piu** (desanimat) [estar cloc – piu (mall., men.)]
14. **No estar d'humor** (desanimat / malhumorat)
15. **No veure's amb cor (de fer alguna cosa)** (desànim)
16. **Revestir-se de valor** (animar-se)
17. **Sant tornem-hi** (ànim / impaciència)
18. **Sense ànima** (desanimat)
19. **Sense vida** (desanimat)
20. **Som-hi** (ànim)
21. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
22. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
23. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
24. **Tirar endavant** (ànim)
25. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)
26. **Tornar de mort a vida** (animar-se / restablir-se)
27. **Tornem-hi, llop, a fer salts** (ànim)
28. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
29. **Vinga que no ha estat res** (ànim)

angúnia, anguniejar

1. **Això no és viure** (angúnia)
2. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
3. **Les de Caïm** (angúnia / dificultat)

ansiejar

1. **Donar-se mal (de) cor** (ansiejar)
2. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)

any

1. **Any de plor** (any / viduïtat)
2. **Any de plor** (any / viduïtat)

apàtic

1. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)

apenat, pena, penosament

1. **A dures penes** (penosament)
2. **No haver-hi rosa sense espines** (pena)
3. **Sagnar-li el cor (a algú)** (apenat / patir)

apocat

1. **Anar orella baix** (apocat)

apressar-se

1. **Donar-se ànsia** (afanyar-se / apressar-se)

arriscar-se

1. **Anar-hi** (animar-se / arriscar-se)

arrugat

1. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)

arruïnar-se, arruïnat

1. **Acabar els torrons** (arruïnar-se / despacientar)
2. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
3. **Anar a la misèria** (arruïnar-se)
4. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
5. **Deixar (algú) a l'escapça** (arruïnar / decebre)
6. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
7. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)
8. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)

asil

1. **Casa de misericòrdia** (asil)

assistir

1. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)

assossegar

1. **Posar (algú) en raó** (assossegar)

atabalament, atabalar, atabalar-se

1. **Carregar-li el cap (a algú)** (atabalar / atordir)
2. **Esclafar-li el cap (a algú)** (atabalar)
3. **Fer ballar el cap (a algú)** (atabalar)
4. **Fer ballar el paraigua (a algú)** (atabalar)
5. **Inflar el cap (a algú)** (atabalar / incitar)
6. **Inflar el coco (a algú)** (atabalar / incitar)
7. **Mal de cap** (atabalament)
8. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)
9. **No saber què es diu** (atabalat)
10. **No saber què es fa** (atabalat)
11. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)

12. **Omplir-li el cap (a algú)** (atabalar)
13. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
14. **Posar el cap com un timbal (a algú)** (atabalar)
15. **Posar un cap com tres quartans (a algú)** (atabalar)
16. **Posar un cap com un bombo (a algú)** (atabalar)
17. **Rodar-li el cap (a algú)** (atabalar-se / marejar-se)
18. **Sortir-li fum del cap (a algú)** (atabalat)
19. **Tenir el cap com un bombo** (atabalat)
20. **Tenir el cap com un timbal** (atabalat)

atipar-se

1. **Treure el ventre de pena** (atipar-se)

atonir

1. **Deixar (algú) com qui veu visions** (atonir)

atordir, atordir-se

1. **Carregar-li el cap (a algú)** (atabalar / atordir)
2. **Cloquejar-li el cap (a algú)** (atordir-se)
3. **Perdre el cap** (atordir-se / embogir)
4. **Perdre l'oremus** (atordir-se / descontrolar-se)
5. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
6. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
7. **Tenir el cap espès** (adolorit / atordit)

atorrollat

1. **No saber què s'empatolla** (atorrollat)
2. **No saber què s'empesca** (atorrollat)

atrafegat

1. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)
2. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)

atrapat

1. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)

atrotinat

1. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)

averany

1. **Cridar el mal temps** (averany)

avergonyir-se, avergonyit

1. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)
2. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
3. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)
4. **Anar-se'n amb la cua entre cames** (avergonyit / decebut)

avorrir

1. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]

ballar

1. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)

boig

1. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)

boira

1. **Boira ploranera** (boira)

bondadós

1. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
2. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
3. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
4. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)

brètol

1. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)

brut

1. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)
2. **Portar dol** (brut)
3. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)
4. **Ungles de dol** (brut)

calamitós

1. **No ser l'ombra d'un mateix** (calamitós)
2. **Ser un cadàver ambulat** (calamitós)

callat

1. **No tenir paraules** (callat / inexpressable)

cansar, cansat

1. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
2. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
3. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
4. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
5. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)

cant

1. **Gori-gori** (cant)

canviant, canviar

1. **En canvi** (altrament / canviant / contràriament)
2. **Mudar-se els daus** (canviar)

capficar-se, capficat

1. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)
2. **Menjar-se el coco** (capficar-se)
3. **Ser com un mussol** (capficat)

capvespre

1. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)

caritatiu

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoina / caritatiu / demanar / donar / saludar)

castigat

1. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)
2. **Passar per les baquetes** (castigat / criticat / sotmetre's)

cavil·lar

1. **Arrufar el front** (cavil·lar)
2. **Arrufar les celles** (cavil·lar)
3. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)

cedir

1. **Baixar del burro** (cedir / desenganyar-se)

cessar

1. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)

clatell

1. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)

claror

1. **Sol trist** (claror)

comiat

1. **Bona nit** (comiat / malaguanyat / salutació)
2. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
3. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
4. **Bona nit viola** (comiat / perdut)

commocionar, commoure, commoure's, commovedor

1. **Caure com una bomba** (commocionar / sorprendre)
2. **Arribar-li a l'ànima (a algú)** (commoure)
3. **Arribar-li al cor (a algú)** (commoure)
4. **Fer plorar les pedres** (afligir / commovedor)
5. **Fer un bot** (commoure's)
6. **Moure (algú) a compassió** (commoure)
7. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
8. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)
9. **Travessar-se-li el cor (a algú)** (commoure's)

compadit, compassió, compassiu

1. **Ser de plànyer** (compadit / llastimós)
2. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
3. **Déu el faci bo** (compassió / ratificació)
4. **Déu el perdoni** (compassió)
5. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)
6. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
7. **Tenir el coll moll** (compassiu)
8. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
9. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)
10. **Tocar el cor (a algú)** (compassió / emocionar)
11. **Valga'm Déu** (compassió / sorpresa)

compartir

1. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)

compensació

1. **Premi de consolació** (compensació)

competició

1. **Final de consolació** (competició)

comprensió

1. **Ja et dic jo que** (comprensió / lamentació)

condemna

1. **Pena de mort** (condemna / risc)

conformar-se

1. **Fer-se repicar** (conformar-se / resignar-se)
2. **Plorar amb un ull** (conformar-se / ploriquejar)

confondre's

1. **Creuar-se-li els cables (a algú)** (confondre's)

consciència

1. **Fer consciència** (consciència)

consolar

1. **Eixugar els plors (d'algú)** (consolar)

consumir-se

1. **Fondre's com una candela** (consumir-se / impacientar-se)

contratemp

1. **Revés de fortuna** (contratemp / desgràcia)

contràriament, contrariat

1. **Cara llarga** (contrariat / decebut)
2. **En canvi** (altrament / canviant / contràriament)
3. **En contra de** (contra / desfavorable)

convenient

1. **Pagar la pena** (convenient)
2. **Valer la pena** (convenient / necessari)

conversar

1. **Donar taba (a algú)** (conversar / molestar / xerrar)

cop

1. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)
2. **Mal tanto** (cop / dissort)

coure

1. **Coure-li la ceba a la gola (a algú)** (coure)

crear

1. **Donar vida a** (animar / crear)

creure

1. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)

cridaner, cridar

1. **Fer el tro** (cridar / desesperació / plorar)
2. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)

criticat

1. **Passar per les baquetes** (castigat / criticat / sotmetre's)

danyant, danyar, danyar-se, danyós

1. **En detriment de** (danyant)
2. **Fer mal (a algú)** (danyar / perjudicar)
3. **Mala herba** (danyós)
4. **Redundar en dany de** (danyar / perjudicar)
5. **Tallar-se el bastó** (danyar-se)
6. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)

darrer

1. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)

debilitat

1. **Costat feble** (debilitat)
2. **Mal de cor** (debilitat)
3. **Punt feble** (debilitat)
4. **Ser un figaflor** (dèbil)

decadent, decaigut, decaure

1. **Aguantar-se per miracle** (decaigut)
2. **Anar a l'orsa** (decaure)
3. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
4. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
5. **Anar al baix** (decaure)
6. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
7. **Anar de caiguda** (decaure)
8. **Anar de capa caiguda** (decaure)
9. **Anar de cul al marge** (decaure)
10. **Anar de cul enrere** (decaure)
11. **Anar de cul per terra** (decaure)
12. **Anar de mal en pitjor** (decaure / empitjorar)
13. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)
14. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
15. **En baixa** (decadent)
16. **En decadència** (decadent)
17. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)
18. **No tenir cera a les orelles** (decaigut)
19. **Ser una ruïna (algú)** (decaigut)

decandir-se

1. **Adormir-se-li les sangs (a algú)** (decandir-se)

decebedor, decebre, decebre's, decebut, decepció

1. **Anar-se'n amb la cua entre cames** (avergonyit / decebut)
2. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)
3. **Cagar-li a qualcú dins es collaret** (decepció)
4. **Cara estirada** (decebut)
5. **Cara llarga** (contrariat / decebut)
6. **Caure l'ànima als peus** (decebre's / desenganyar-se)
7. **Deixar (algú) a l'escapça** (arruïnar / decebre)
8. **Deixar (algú) amb un pam de nas** (decebre / sorprendre)
9. **Fallar-li els comptes (a algú)** (decebre's)
10. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)
11. **Ja tenim la Seu plena d'ous** (decepció)
12. **Mostrar es cul** (decepció)
13. **Mostrar sa filassa** (decepció)
14. **No sortir-li els comptes (a algú)** (decebre's)
15. **No trobar-hi el compte** (decebre's)
16. **Només faltava aquesta** (decebedor / temor)
17. **Pegar-se un cop a la barra** (resignació / decepció)
18. **Pegar-se un cop an es morros** (resignació / decepció)
19. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)
20. **Quedar a la lluna de València** (decebut / defraudat)
21. **Quedar amb els pixats al ventre** (decebut)
22. **Quedar amb un pam de nas** (decebut / sorprès)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

23. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
24. **Rebre una galleda d'aigua freda** (decebre's) (una poalada [que no poal])
25. **Ser un goig sense alegria** (decebedor)
26. **Sortir-li carbassa (a algú)** (decebre)
27. **Sortir-li els comptes torts (a algú)** (decebre's)
28. **Tenir un goig sense alegria** (decebre's)
29. **Tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú)** (decebre) (poalada)
30. **Una dutxa d'aigua freda** (decepció)

decisió

1. **Tornem-hi** (decisió / impaciència)

defalliment, defallir

1. **Cobriment de cor** (defalliment / desmai)
2. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)

definitiu

1. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)

defraudat

1. **Quedar a la lluna de València** (decebut / defraudat)

demanar

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoina / caritatiu / demanar / donar / saludar)
2. **Fer el cantussol** (demanar / ploriquejar)
3. **Fer el ploricó** (demanar / lamentar-se / ploriquejar)

deprimit

1. **No quedar-li sang a les butxaques** (deprimit)

desaconsellar

1. **Treure-li (alguna cosa) del cap (a algú)** (desesperançar / desaconsellar)

desagradable, desagradar, desgrat, malgrat

1. **A pesar de** (malgrat)
2. **Assentar-se-li malament** (desagradar / indigestar-se)
3. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescaient)
4. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
5. **Caure-li agre (a algú)** (desagradable)
6. **Caure-li a sobre (a algú)** (desagradar)
7. **Caure-li avall (a algú)** (desagradable)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

8. **Dur de pair** (desagradable)
9. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
10. **Posar-se-li malament (a algú)** (desagradar / indigestar-se)
11. **Venir costa amunt (a algú)** (desgrat)
12. **Venir coster (a algú)** (desgrat)
13. **Vida de moros** (desagradable)
14. **Vida de negres** (desagradable)

desalenar-se

1. **Perdre l'alè** (desalenar-se / emocionar-se / fatigar-se)

desaprovar

1. **Arrufar el nas** (desaprovar / descontent)

desassenyat

1. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)

desastre

1. **Pitjor que taca d'oli** (desastre)

desatendre

1. **Com si tal cosa** (desatendre / impassible)

desavinent

1. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
2. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inesciaient)

desbaratar

1. **Aixafar-li la guitarra (a algú)** (desbaratar / destorbar)
2. **Batre en bretxa (alguna cosa)** (desbaratar / enderrocar)
3. **Espatllar la festa (a algú)** (desbaratar)
4. **Esqueixar la grua (a algú)** (desbaratar)

descobrir

1. **Obrir-li els ulls (a algú)** (descobrir / desenganyar)

desconcertar

1. **Posar (algú) en roda** (desconcertar)

desconsiderat

1. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)

descontent, malcontent, malcontentament

1. **Arrufar el nas** (desaprovar / descontent)
2. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
3. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
4. **Caure agre** (descontent)
5. **Caure avall** (descontent)
6. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
7. **Caure com un plom** (descontent)
8. **Caure com una mosca en es brou** (descontent)
9. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
10. **Deixar (algú) amb sa mel a sa boca** (descontent)
11. **Mar de fons** (malcontentament)
12. **No agradar ni jota** (descontent)
13. **No agradar ni mica** (descontent)
14. **No agradar un pèl** (descontent)
15. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)

descontrol·lar-se

1. **Escapar-se-li de les mans (a algú)** (descontrol·lar-se / perdre)
2. **Perdre l'oremus** (atordir-se / descontrol·lar-se)

descoratjament, descoratjar-se, encoratjament, encoratjar, encoratjar-se

1. **Abaixar la cresta** (descoratjar-se)
2. **Agafar pit** (encoratjar-se)
3. **Afluixar-se-li les femelles (a algú)** (descoratjar-se)
4. **Alçar la cresta** (encoratjar-se)
5. **Amb un altre ai ne sortirem** (encoratjament)
6. **Caure-li les ales del cor (a algú)** (descoratjar-se)
7. **Crits i amunt** (encoratjament)
8. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
9. **Donar ales (a algú)** (encoratjar)
10. **Donar copets a l'esquena (a algú)** (encoratjar)
11. **Donar forces (a algú)** (encoratjar)
12. **Donar-li cor (a algú)** (encoratjar)
13. **Lligar-se bé les espadenyes** (encoratjar-se)
14. **No bastar-li cor (a algú)** (descoratjament)
15. **Ofegar-se en dos dits d'aigua** (descoratjar-se)
16. **Ofegar-se en el test de les gallines** (descoratjar-se)
17. **Ofegar-se en un got d'aigua** (descoratjar-se)
18. **Perdre l'esma** (descoratjar-se / desorientar-se)
19. **Perdre les forces** (descoratjar-se)
20. **Pit i fora** (encoratjament)
21. **Prendre les forces** (descoratjar-se)

desdir-se

1. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmudit / enfadar-se / retractar-se)

desemparat

1. **Tancar-se-li les portes (a algú)** (desemparat)

desengany, desenganyar, desenganyar-se, desenganyat, enganyar, enganyar-se

1. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres** (desengany)
2. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)
3. **Baixar del burro** (cedir / desenganyar-se)
4. **Caure de s'ase** (desengany)
5. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)
6. **Caure l'ànima als peus** (decebre's / desenganyar-se)
7. **Caure-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar-se)
8. **Daurar-li la píndola (a algú)** (enganyar)
9. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
10. **Donar mico (a algú)** (desenganyar / ofendre)
11. **Endur-se'n un pagell** (desengany)
12. **Ensenyar de viure (a algú)** (desenganyar)
13. **Llevar-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar)
14. **Món de mones** (desengany / món)
15. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)
16. **Obrir-li els ulls (a algú)** (descobrir / desenganyar)
17. **Posar-se tranquil i fer-se retratar** (desenganyar-se)
18. **Posar-se una bena davant els ulls** (enganyar-se)
19. **Qui escudella d'altri espera, freda se la menja** (desengany)

desentendre's, entendre

1. **No estar per brocs** (desentendre's / malhumorat)
2. **No estar per orgues** (desentendre's / malhumorat)
3. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)

desesmat, esmaperdut

1. **Amb els braços caiguts** (esmaperdut)
2. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)
3. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)
4. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)

desesperació, desesperadament, desesperança, desesperança, esperar

1. **A la desesperada** (desesperadament / esforçadament)
2. **Aferrar-se a s'emblanquinat** (desesperació)
3. **Arrabassar-se es cabells, arrencar-se els cabells** (desesperar-se)
4. **Caure-li el món a sobre (a algú)** (desesperar-se)
5. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
6. **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (esperança)

7. **Déu volent** (esperança)
8. **Donar temps al temps** (esperar)
9. **Donar-se al diable** (desesperar-se / impacientar-se)
10. **Donar-se per la pell** (desesperar-se)
11. **Ensorrar-se-li el món (a algú)** (desesperar-se)
12. **Esperar (algú o alguna cosa) amb candeletes** (esperar / pacient)
13. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
14. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)
15. **Estirar-se els cabells** (desesperar-se) [estirar-se el monyo]
16. **Fer el tro** (cridar / desesperació / plorar)
17. **Pegar-se tocs pel cap** (desesperar-se / penedir-se)
18. **Picar-se el cap** (desesperar-se)
19. **Rosegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (desesperat)
20. **Segar les esperances (a algú)** (desesperançar)
21. **Tallar claus** (aïrar-se / desesperar-se)
22. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)
23. **Tenir un dogal al coll** (desesperat / perillar)
24. **Tirar-se de cap a les parets** (desesperar-se)
25. **Treure-li (alguna cosa) del cap (a algú)** (desesperançar / desaconsellar)
26. **Veure-ho negre** (desesperançat / pessimista)

desgràcia, desgraciadament, desgraciat

1. **Afegir an es banyat o an es feix** (desgràcia)
2. **Aquí hi ha bufat el dimoni** (desgràcia)
3. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)
4. **Beure a tots es bassiots** (desgràcia)
5. **Caure en desgràcia** (desfavorit / desgraciat)
6. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)
7. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
8. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)
9. **En aquest món mesquí, quan tenim pa no tenim vi** (desgràcia)
10. **Estar de pega** (dissortat / desgraciat)
11. **Haver nascut en divendres** (desgraciat)
12. **La Caixa de Pandora** (desgràcia)
13. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)
14. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)
15. **Néixer en mala estrella** (desgraciat)
16. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
17. **Oli m'hi ha caigut** (desgràcia)
18. **Passar per ull** (desgràcia)
19. **Passar-ne una de grossa** (desgràcia)
20. **Pegar el món una betcollada** (desgràcia)
21. **Per desgràcia** (desgraciadament)
22. **Ploure sobre mullat** (desgràcia)
23. **Pobre desgraciat** (desgraciat)
24. **Pobre home** (desgraciat)
25. **Revés de fortuna** (contratemp / desgràcia)
26. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)

27. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
28. **Ser el pot de la pega** (desgraciat)
29. **Si caigués una pedra del cel m'encontraria** (desgràcia)
30. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
31. **Tenir mala estrella** (desgraciat) [estrellar-se]
32. **Tenir pega** (desgraciat)
33. **Un qualsevol** (desgraciat)

desil·lusionar

1. **Dissipar la il·lusió (d'algú)** (desil·lusionar)

desig, desitjar

1. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)
2. **Ni mai que** (desig / lamentació)
3. **Tenir un feble (per alguna cosa)** (desitjar)

desmai

1. **Cobriment de cor** (defalliment / desmai)

desolar, desolat

1. **No guanyar (per alguna cosa)** (desolat / necessitar)
2. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)

desorientar-se

1. **Perdre l'esma** (descoratjar-se / desorientar-se)
2. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)

despacientar, impaciència, impacient, impacientar, impacientar-se, pacient, pacientment

1. **Acabar els calés** (despacientar)
2. **Acabar els torrons** (arruïnar-se / despacientar)
3. **Acabar-se-li la corda a algú** (impacientar-se)
4. **Acabar la paciència** (impacientar-se)
5. **Carregat amb un sac de paciència** (pacient)
6. **Com un Job** (pacientment / resignadament)
7. **Comptar les hores** (impacientar-se)
8. **Creumar-li les sangs (a algú)** (impacientar)
9. **Donar-se al diable** (desesperar-se / impacientar-se)
10. **Esperar (algú o alguna cosa) amb candeletes** (esperar / pacient)
11. **Estar dins un foc** (impacient)
12. **Fer eixir els cabells verds (a algú)** (impacientar)
13. **Fondre's com una candela** (consumir-se / impacientar-se)
14. **Ja era hora** (impaciència)
15. **Menjar-s'ho tot en un dia** (ambicionar / impacient)
16. **Més pacient que Job** (pacient)

17. **Mossegar-se els dits** (impacient)
18. **No tenir espera** (impacient)
19. **Paciència de benedictí** (paciència)
20. **Paciència de xinès** (paciència)
21. **Perdre la cistella** (impacientar-se)
22. **Perdre la paciència** (impacientar-se)
23. **Prendre paciència** (impacientar-se / paciència)
24. **Prendre's (alguna cosa) amb filosofia** (pacient)
25. **Sant tornem-hi** (ànim / impaciència)
26. **Ser un sac de paciència** (pacient)
27. **Tenir foc dins ses sabates** (impacient)
28. **Tenir la paciència de Job** (pacient)
29. **Tenir-les somes** (ploraner)
30. **Tenir més paciència que Job** (pacient)
31. **Tenir més paciència que un mestre d'escola** (pacient)
32. **Tenir més paciència que un sant** (pacient)
33. **Tenir un sac de paciència** (pacient)
34. **Tenir un ventrell que tot ho paeix** (pacient)
35. **Tenir una paciència de sant** (pacient)
36. **Tornem-hi** (decisió / impaciència)

despatxar

1. **Fúmer els llibres al foc** (despatxar)

despentinat

1. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)

desplaent, desplaure

1. **Fer de mal estar** (desplaure)
2. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
3. **Prendre (alguna cosa) de través** (desplaure)

despreocupar-se, preocupació, preocupar, preocupat

1. **Alçar el ventrell (a algú)** (preocupar)
2. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
3. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)
4. **Amb el cap jup** (preocupat / trist)
5. **Amb els ulls baixos** (preocupat)
6. **Buidar-se el cap** (fatigar-se / preocupar-se)
7. **Cara de circumstàncies** (preocupat)
8. **Donar mal de ventre (a algú)** (preocupar)
9. **Dur (algú o alguna cosa) entre cella i cella** (preocupació)
10. **Els tenc aquí!** (preocupació)
11. **Estar amb un coret com una lletia** (preocupació)
12. **Fer mal de ventre** (preocupació)

13. **Fer perdre la son (a algú)** (preocupar)
14. **No dormir sempre que es té son** (preocupat)
15. **No dormir totes les hores que es té son** (preocupat)
16. **No veure-hi de cap bolla** (preocupació)
17. **Passar pena d'esperit** (preocupació)
18. **Perdre les rialles** (preocupació)
19. **Posar les ànsies sota el coixí** (despreocupar-se / dormir)
20. **Quan no tenc alls tenc cebes** (preocupació)
21. **Quan no tenc ous tenc colomins** (preocupació)
22. **Qui té ronya, que se grati** (preocupació)
23. **Ser maldeventrós** (preocupació)
24. **Tant grata sa caba que jau malament** (preocupació)
25. **Tenir bony o bua** (preocupació)
26. **Tenir bony o forat** (preocupació)
27. **Tenir es cap com una olla de caragols** (preocupació)
28. **Tenir mal de ventre (d'alguna cosa)** (preocupat)
29. **Tenir mal de ventre del cagar d'altri** (preocupat)
30. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
31. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)

destorb, destorbar

1. **Aixafar-li la guitarra (a algú)** (desbaratar / destorbar)
2. **Fer la garseta (a algú)** (adular / destorbar)
3. **Fer la griva (a algú)** (destorbar)
4. **Fer la guitza (a algú)** (destorbar / molestar / obstaculitzar)
5. **Fer la llesca (a algú)** (destorbar / obstaculitzar)
6. **Fer la punyeta (a algú)** (destorbar)
7. **Fer la tinyeta (a algú)** (destorbar)
8. **Haver-hi un sis o un as** (destorb)
9. **Posar la proa (a algú)** (destorbar / obstaculitzar / perjudicar)
10. **Robar-li el temps (a algú)** (destorbar)

destrènyer

1. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)

destret

1. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillat)
2. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
3. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)
4. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
5. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
6. **Passar-les putes** (destret)
7. **Passar-ne de seques i de verdes** (destret)
8. **Passar-ne de totes** (destret)
9. **Passar-ne de tots colors** (destret)
10. **Passar-ne de verdes i de madures** (destret)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

11. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)
12. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
13. **Veure's verd** (destret)
14. **Veure-se'n de totes** (destret)
15. **Veure-se'n de tots colors** (destret)
16. **Veure-se'n un bull** (destret)

destrossat

1. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)

deteriorat

1. **Fet una llàstima** (deteriorat)

difícil, difícilment, dificultat, dificultosament

1. **A empentes i rodolons** (dificultosament)
2. **A males penes** (dificultosament)
3. **Amb penes i treballs** (difícilment)
4. **Amb prou feines** (dificultosament / quasi)
5. **Aquí caic aquí m'aixeco** (dificultosament)
6. **Ara caic ara m'aixeco** (dificultosament)
7. **Bocí de mal empassar** (dificultat)
8. **Haver-hi pena de la vida** (difícil)
9. **Les de Caïm** (angúnia / dificultat)
10. **Veure's negre** (difícil / patir)

difunt

1. **Al cel lo vegem** (difunt)

directament

1. **Avall que fa baixada** (ànim / directament)

disgust, disgustar, disgustat

1. **Agafar una cosa pes cap que crema** (disgust)
2. **Aigualir la festa (a algú)** (disgustar / esguerrar)
3. **Dur molt de ventre (d'algú)** (disgustat)
4. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)
5. **Fer una cosa a repèl** (disgust)
6. **Fer-li mal ventrell (a algú)** (disgustar)
7. **Matar (algú) a disgustos** (disgustar)
8. **Passar(-ne) un fum** (disgust)
9. **Pegar amb sa corda grossa** (disgust)
10. **Portar (algú) pel camí de l'amargura** (disgustar)
11. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
12. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)

13. **Tenir la boca amarga** (disgustat)
14. **Tornem-hi Tonina** (disgust)

disminuir

1. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
2. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)

dissort, dissortat, sort, sortosament

1. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)
2. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)
3. **De mala memòria** (dissort)
4. **De trista memòria** (dissortat)
5. **Estar de pega** (dissortat / desgraciat)
6. **Haver trepitjat merda** (dissortat)
7. **I encara** (màxim / sort)
8. **I encara gràcies** (sort)
9. **I encara sort** (sort)
10. **La roda de la fortuna** (sort)
11. **Mal tanto** (cop / dissort)
12. **Per la gràcia de Déu** (sortosament)
13. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)
14. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
15. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)
16. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)

dissuadir

1. **Fer-li perdre el cor (a algú)** (dissuadir / malcorar)

donar

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoina / caritatiu / demanar / donar / saludar)

dormir

1. **Posar les ànsies sota el coixí** (despreocupar-se / dormir)
2. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)

drama

1. **De llàgrima fàcil** (drama)

embogir

1. **Perdre el cap** (atordir-se / embogir)

embriac

1. **Tenir el vi trist** (embriac)
2. **Tenir mal vi** (embriac / malhumorat)

emmutit

1. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmutit / enfadar-se / retractar-se)

emocionar, emocionar-se, emocionat

1. **Ablanir (algú) com la cera** (emocionar)
2. **Bategar-li el cor (a algú)** (emocionat)
3. **Enaiguar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
4. **Entelar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar)
5. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
6. **Fer-se-li un nus a la gola (a algú)** (emocionar-se)
7. **Negar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
8. **No cabre-li el cor al pit (a algú)** (emocionat) [cor desbocat]
9. **Nuar-se-li la gola (a algú)** (emocionar-se)
10. **Perdre l'alè** (desalenar-se / emocionar-se / fatigar-se)
11. **Posar-se-li la pell de gallina (a algú)** (emocionar-se)
12. **Sentir un nus a la gola** (emocionat)
13. **Tenir un nus a la gola** (emocionat)
14. **Tocar el cor (a algú)** (compassió / emocionar)
15. **Tocar la corda sensible (a algú)** (emocionar)
16. **Tocar la fibra sensible (a algú)** (emocionar)
17. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)

empal·lidir

1. **Més blanc que la paret** (empal·lidir)
2. **Trencar-se-li el color (a algú)** (empal·lidir)
3. **Tornar-se blanc** (empal·lidir)

empipador, empipat

1. **Estar mosca** (empipat / malhumorat)

empitjorar, pitjor

1. **Anar de mal en pitjor** (decaure / empitjorar)
2. **Pitjor que pitjor** (pitjor)

empobrir-se, empobrit, pobre

1. **A la misèria** (empobrit)
2. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
3. **Atrotinat de fortuna** (pobre)
4. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)

5. **Temps de vaques magres** (misèria / pobre)

encaixar

1. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)

enderrocar

1. **Batre en bretxa (alguna cosa)** (desbaratar / enderrocar)

endossar

1. **Carregar el gegant** (endossar)

enfadar-se, enfadat

1. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
2. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmudit / enfadar-se / retractar-se)

enfonsar

1. **Donar l'estocada (a algú)** (enfonsar)

enllagrimar-se

1. **Fer-li canalera els ulls (a algú)** (enllagrimar-se / plorar)

ennuolat

1. **Dia trist** (ennuolat)
2. **Temps trist** (ennuolat)

enrabiar-se

1. **Mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (doldre's / enrabiar-se)

ensorrar-se

1. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)

enterrament, enterrar

1. **Cantar el gori-gori** (enterrar)
2. **Pompes fúnebres** (enterrament)

entristir-se, trist, tristesa

1. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
2. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

3. **Amb el cap jup** (preocupat / trist)
4. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)
5. **Anar alís** (trist)
6. **Cara de Divendres Sant** (trist)
7. **Cara de mal atzar** (trist)
8. **Cara de mal conhort** (malenconiós / trist)
9. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
10. **Donar mal dol** (tristesa)
11. **Dur les ombres mortes** (abatut / trist)
12. **Dur les ombres tristes** (trist)
13. **Estar a mitges astes** (tristesa)
14. **Fer cara de divendres** (tristesa)
15. **Més trist que l'hivern** (trist)
16. **Més trist que un funeral** (trist)
17. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
18. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
19. **Ser més trist que un fossar** (tristesa)
20. **Ser un barres tristes** (macilent / trist)
21. **Ser un bosses tristes** (tristesa)
22. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)

enujat

1. **Fer el bot** (enujat / obstinar-se / ploriquejar)

enveja

1. **Qui pogués plorar amb els seus ulls** (enveja)

envermellir-se

1. **Flamejar-li els ulls (a algú)** (envermellir-se)
2. **Injectar-se-li de sang els ulls (a algú)** (envermellir-se)

envellir, envellit

1. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
2. **Haver fet atots** (envellit / envidat)

envidat

1. **Haver fet atots** (envellit / envidat)

enyor, enyorar

1. **Trobar a enyor** (enyor)
2. **Trobar a faltar** (enyorar / faltar)

equivocar-se

1. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
2. **Tocar l'orgue** (equivocar-se / plorar / teixir)

error

1. **Mal pas** (error / tràngol)

escarmentar, escarmentat

1. **Deixar (algú) arreglat** (afavorir / desfavorir / escarmentar)
2. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)

esclafat

1. **Aixafat com una coca** (aixafat / esclafat)
2. **Fet una coca** (aixafat / despeninat / esclafat)

esdeveniment, esdevenir-se

1. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)
2. **Ironia de la sort** (esdeveniment)

esforçadament, esforçar-se

1. **A la desesperada** (desesperadament / esforçadament)
2. **Donar-se pena** (esforçar-se)
3. **Prendre's la pena (de fe alguna cosa)** (esforçar-se)
4. **Suar sang** (esforçar-se / patir)
5. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)
6. **Treure forces de flaquesa** (esforçar-se)
7. **Veure-se-les negres** (esforçar-se)

esglai

1. **Verge santíssima** (dolor / esglai / sorpresa)

esguerrar

1. **Aigualir la festa (a algú)** (disgustar / esguerrar)
2. **Cagar-s'hi la mosca** (esguerrar)
3. **Ensorrar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
4. **Tirar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
5. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)

espantar, espantar-se, espantat

1. **Deixar (algú) sense una gota de sang a les venes** (espantar)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

2. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatigar / sorprendre)
3. **No tocar-li la roba a l'esquena (a algú)** (espantat)
4. **No tocar-li la roba damunt (a algú)** (espantar-se)
5. **Quedar mort** (espantat / sorprès)

esperit

1. **Dimoni boiet** (esperit)

esquifit

1. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·lànim)

estimar

1. **Tenir un feble (per algú)** (estimar)

estupefacció

1. **Déu del cel** (estupefacció)
2. **Déu meu** (estupefacció / sorpresa)

esverar-se

1. **Perdre el compàs** (esverar-se)
2. **Treure (algú) de compàs** (esverar / intranquil·litzar)

exagerar

1. **Muntar un drama** (exagerar)

exasperar-se

1. **Donar-se al moro** (exasperar-se)

exclamació, exclamar-se

1. **Cavallet, quan eres jove** (exclamació)
2. **Clamar en el desert** (exclamar-se)
3. **Posar el crit al cel** (exclamar-se)

faltar

1. **Trobar a faltar** (enyorar / faltar)

fastig

1. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)

fastiguejar, fastiguejat

1. **Donar mala vida (a algú)** (fastiguejar / molestar)
2. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a la punta dels cabells** (fastiguejat)
3. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells** (fastiguejat)
4. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al monyo** (fastiguejat)
5. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als collons** (fastiguejat)
6. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als pebrots** (fastiguejat)
7. **Fer la vida impossible** (fastiguejar)
8. **Fer morir verd (algú)** (fastiguejar)
9. **Fer tornar els ulls verds (a algú)** (fastiguejar)
10. **Tenir el sac ple de** (fastiguejat)
11. **Tenir els collons plens de** (fastiguejat)
12. **Tenir els nassos plens de** (fastiguejat)
13. **Tocar els nassos (a algú)** (fastiguejat)
14. **Tocar els pebrots (a algú)** (fastiguejar)

fatalitat

1. **La llei de Murphy** (adversitat / fatalitat)

fatigar, fatigar-se, fatigat, fastiguejar, fastiguejat

1. **Buidar-se el cap** (fatigar-se / preocupar-se)
2. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatigar / sorprendre)
3. **No poder amb la seva ànima** (fatigat)
4. **Perdre l'alè** (desalenyar-se / emocionar-se / fatigar-se)

feble

1. **De carn** (feble / pietós)
2. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
3. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·lànim)

ferit

1. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)

fosc

1. **A la penombra** (anònim / fosc)
2. **A les fosques** (fosc)

fracàs, fracassar, fracassat

1. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)
2. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)
3. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)
4. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)

5. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)

frisar

1. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)

funeral

1. **Les honres fúnebres** (funeral)

gana

1. **Rau-rau** (gana / remordiment)

gastar

1. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)

gemegaire

1. **Semblar una puta ploranera** (gemegaire)
2. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)

geniüt

1. **Ser del morro fort** (geniüt / malhumorat)

gran

1. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)

greu

1. **Aquesta sí que és blava** (greu)
2. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)

hipòcrita

1. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)

humà

1. **De carn i ossos** (humà / pietós)

impassible

1. **Com si tal cosa** (desatendre / impassible)

impedir

1. **Destorbar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
2. **Esguerrar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)

impensat

1. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)

implorar, plor, ploraner, plorar, ploriquejar, plorós

1. **Alçar les mans al cel** (implorar)
2. **Amb els ulls negats** (plorós)
3. **Amb les llàgrimes als ulls** (plorós)
4. **Arrencar el plor** (plorar)
5. **Desfer-se en llàgrimes** (plorar)
6. **Desfer-se en plors** (plorar)
7. **Esclafir a plorar** (plorar)
8. **Esclafir el plor** (plorar)
9. **Esclatar en plors** (plors)
10. **Espurnejar-li els ulls (a algú)** (plorar)
11. **Fer el bot** (enutjat / obstinar-se / ploriquejar)
12. **Fer el cantussol** (demandar / ploriquejar)
13. **Fer el petarrell** (ploriquejar)
14. **Fer el ploricó** (demandar / lamentar-se / ploriquejar)
15. **Fer el repetell** (ploriquejar)
16. **Fer el somicó** (ploriquejar) [JO: qui no plora no mama]
17. **Fer el tro** (cridar / desesperació / plorar)
18. **Fer la grémola** (lamentar-se / ploriquejar)
19. **Fer cantar la rana a qualcú** (plorar)
20. **Fer-li canalera els ulls (a algú)** (enllagrimar-se / plorar)
21. **Llàgrimes de cocodril** (plor / ploricó)
22. **Plorar a llàgrima viva** (plorar)
23. **Plorar amb un ull** (conformar-se / ploriquejar)
24. **Plorar com un infant** (plorar)
25. **Plorar com una Magdalena** (plorar)
26. **Plorar com unes xeremies** (plorar)
27. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
28. **Quedar fet un mar de llàgrimes** (plorar)
29. **Rompre a plorar** (plorar)
30. **Rompre el plor** (plorar)
31. **Rompre en plors** (plorar)
32. **Ser moll d'ulls** (ploraner)
33. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)
34. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)
35. **Tenir els ulls vidriosos** (plorós)
36. **Tenir ets ulls com a tomàtiques** (plorar)
37. **Tenir la llàgrima fàcil** (ploraner)
38. **Tenir una esponja al clatell** (ploraner) [ser moll d'esponja?]
39. **Tocar l'orgue** (equivocar-se / plorar / teixir)

40. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)

impressionar, impressionar-se

1. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
2. **Parlar a l'ànima** (impressionar)
3. **Parlar al cor** (impressionar)
4. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)

incapaç

1. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)

incitar

1. **Inflar el cap (a algú)** (atabalar / incitar)
2. **Inflar el coco (a algú)** (atabalar / incitar)
3. **Tocar el botet (a algú)** (incitar / molestar / mortificar)

incomodar, incòmode

1. **A disgust** (incòmode)
2. **Donar destret (a algú)** (incomodar / molestar)

indecent

1. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)

independitzar-se

1. **Agafar ales** (animar-se / independitzar-se)

indiferència, indiferent

1. **Arronsar les espatlles** (indiferent / resignar-se)
2. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)

indigestar

1. **Assentar-se-li malament** (desagradar / indigestar-se)
2. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescaient)
3. **Posar-se-li malament (a algú)** (desagradar / indigestar-se)

indisposat, disposat

1. **Amb un peu enlaire** (disposat / patint)
2. **No estar de filis** (indisposat / malhumorat)

inescaient

1. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescament)

inexpressable

1. **No tenir paraules** (callat / inexpressable)
2. **No trobar paraules** (inexpressable)

infeliç

1. **Ànima en pena** (abatut / infeliç)
2. **Pobre llàtzer** (infeliç)

infreqüentat

1. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)

inhàbil

1. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)

inhòspit

1. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)

injuriar

1. **Dir ses mil llàstimes (a algú)** (injuriar)

inoportú, inoportunament

1. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)
2. **Parlar de dogal a casa del penjat** (inoportú)

inquiet, inquietar-se

1. **Anar en dansa** (agitar-se / inquiet / realitzant-se)
2. **Anar-li la processó per dins (a algú)** (inquietar-se)
3. **Fer-se mala sang** (inquietar-se / irritar-se)

insatisfet, satisfet

1. **No et farà mal de ventre** (insatisfet)
2. **Poder dormir tranquil** (satisfet)

insegur, segur, seguretat

1. **Com hi ha món** (seguretat / sorpresa)
2. **No tenir-les totes** (insegur / intranquil)

3. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)

insignificança, insignificant

1. **Això és un fart de res** (insignificant)
2. **Això i no res és el mateix** (insignificant)
3. **Això i no res és tot u** (insignificant)
4. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)
5. **De pa i figa** (insignificant)
6. **De pa i raves** (insignificant)
7. **Donar (alguna cosa) per un diner** (insignificant)
8. **Ni fa ni fum** (insignificant)
9. **No pujar un grell d'ou** (insignificant)
10. **No pujar un grell de nou** (insignificant)
11. **No pujar un negre d'ungla** (insignificant)
12. **No ser ningú (per a algú)** (insignificant)
13. **No ser qui** (insignificant)
14. **No ser ungles de sant** (insignificant)
15. **No valer els budells d'un ca mort** (insignificant)
16. **No valer els budells d'un gat** (insignificant)
17. **No valer es dotze doblers des batiar** (insignificant)
18. **No valer les palles d'allà on jeu** (insignificant)
19. **No valer un clau** (insignificant)
20. **No valer un dobler** (insignificant)
21. **No valer un nyap torrat** (insignificant)
22. **No valer un pet de conill** (insignificant)
23. **No valer un rave** (insignificant)
24. **No valer un soc** (insignificant)
25. **No valer una pipada de tabac** (insignificant)
26. **Poca cosa** (insignificança / quantitat)
27. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)
28. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi** (insignificant / menysprear / petit)
29. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)
30. **Pujar més el mort que les antorxes** (insignificant)
31. **Pujar més el suc que els moixons** (insignificant)
32. **Pujar més la corda que el bou** (insignificant)
33. **Pujar més la salsa que els caragols** (insignificant)
34. **Quatre gats** (insignificant / poc)
35. **Ser aigua** (insignificant)
36. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
37. **Ser el part de les muntanyes** (insignificant)
38. **Ser un crac** (destacat / insignificant)
39. **Una colla de gats** (insignificant)
40. **Valer més la salsa que els cargols** (insignificant)
41. **Valer tant com un pet a un banc** (insignificant)

intranquil·litzar, tranquil, tranquil·litat, tranquil·litzar

1. **Com una bassa d'oli** (tranquil)
2. **Cor net i cap dret** (tranquil)
3. **Deixar (algú) en pau** (tranquil)
4. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)
5. **Deixar respirar (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
6. **Deixar viure (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
7. **Dormir descansat** (tranquil)
8. **Dormir segur** (tranquil)
9. **Eixamplar-li el cor (a algú)** (tranquil·litzar)
10. **En pau** (tranquil·lament)
11. **En sana pau** (tranquil)
12. **Estar en pau** (tranquil)
13. **No tenir-les totes** (insegur / intranquil)
14. **Quedar tan ample** (tranquil) [l'angoixa és estretor]
15. **Tenir la consciència tranquil·la** (tranquil)
16. **Tenir un bon pedrer** (tranquil)
17. **Tot ho farem** (tranquil·litat)
18. **Tranquil·litat i bons aliments** (tranquil·litat)
19. **Treure (algú) de compàs** (esverar / intranquil·litzar)

inútil

1. **Malaguanyat pa que menja** (inútil)
2. **Ser una calamitat** (inútil / maldestre)

irreflexiu

1. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)

irritant, irritar, irritar-se

1. **Crispar els nervis (a algú)** (irritar)
2. **Fer-li malícia (a algú)** (doldre / irritar / lamentar)
3. **Fer-se mala sang** (inquietar-se / irritar-se)
4. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)

lament, lamentable, lamentació, lamentar, lamentar-se

1. **Ai las** (lament)
2. **Eixordar el cel** (lamentar-se)
3. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)
4. **Fer el ploricó** (demanar / lamentar-se / ploriquejar)
5. **Fer la grémola** (lamentar-se / ploriquejar)
6. **Fer-li malícia (a algú)** (doldre / irritar / lamentar)
7. **Ja et dic jo que** (comprensió / lamentació)
8. **Ni mai que** (desig / lamentació)
9. **Pobre de mi** (lament)
10. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

11. **Ser llàstima** (lamentable)
12. **Ser pecat** (lamentable)
13. **Ves què et sembla** (lamentació)

llàstima, llastimós

1. **Quin greu** (llàstima)
2. **Quina llàstima** (llàstima)
3. **Ser de doldre** (llastimós)
4. **Ser de plànyer** (compadit / llastimós)

lleig

1. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)

llit

1. **Llit de dolor** (llit)

macilent

1. **Ser un barres tristes** (macilent / trist)

macilent

1. **Ser un barres tristes** (macilent / trist)

magre

1. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)

mal

1. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)

malagunyat, malguany

1. **Bona nit** (comiat / malagunyat / salutació)
2. **Bona nit i bona hora** (comiat / malagunyat / salutació)
3. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)

malalt, malaltís

1. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
2. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
3. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)

malastrugança

1. **Córrer mals aires** (malastrugança / malestar / pessimisme)
2. **No hi van totes, a la borrassa** (malastrugança)

malaventurós

1. **Ocell de mal averany** (malaventurós)
2. **Ocell de mal temps** (malaventurós)

malcarat

1. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)

malcorar

1. **Fer-li perdre el cor (a algú)** (dissuadir / malcorar)

maldestre

1. **Ser un desastre** (maldestre)
2. **Ser una calamitat** (inútil / maldestre)

malenconiós

1. **Cara de mal conhort** (malenconiós / trist)
2. **Estar d'humor negre** (malenconiós)

malestar

1. **Córrer mals aires** (malastrugança / malestar / pessimisme)
2. **Veure'n de blanques i de negres** (malestar)

malhumorat

1. **Estar de futris** (malhumorat)
2. **Estar de mala jeia** (malhumorat)
3. **Estar de mal cafè** (malhumorat)
4. **Estar de mal humor** (malhumorat)
5. **Estar de mal rotllo** (malhumorat)
6. **Estar de mala gaita** (malhumorat)
7. **Estar de mala gana** (malhumorat)
8. **Estar de mala llet** (malhumorat)
9. **Estar de mala lluna** (malhumorat)
10. **Estar mosca** (empipat / malhumorat)
11. **Llevar-se amb l'altre peu** (malhumorat)
12. **Llevar-se per la mala espona** (malhumorat)
13. **Mal enformatjat** (malhumorat)
14. **No anar de peres** (malhumorat)
15. **No estar d'humor** (desanimat / malhumorat)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

16. **No estar de filis** (indisposat / malhumorat)
17. **No estar per brocs** (desentendre's / malhumorat)
18. **No estar per coverbos** (malhumorat)
19. **No estar per figues** (malhumorat)
20. **No estar per hòsties** (malhumorat)
21. **No estar per jocs** (malhumorat)
22. **No estar per orgues** (desentendre's / malhumorat)
23. **Ser del morro fort** (geniüt / malhumorat)
24. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
25. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)
26. **Tenir mal vi** (embriac / malhumorat)
27. **Tenir mala lluna** (malhumorat) [llunàtic]
28. **Tenir un dia dolent** (malhumorat)
29. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)
30. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
31. **Tenir un queixal que sempre el renya** (malhumorat)

malmenar, malmenat

1. **Rebre mal consol (d'algú)** (malmenat)
2. **Tenir mal consol (d'algú)** (malmenat)
3. **Fer anar (algú o alguna cosa) com una escombra** (malmenar)
4. **Fer anar (algú o alguna cosa) de qualsevol manera** (malmenar)

malmès, malmetre's

1. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
2. **Ull a la funerala** (malmès / morat)

malvoler

1. **Voler mal (a algú)** (malvoler)

maquinalment

1. **Sense esma** (maquinalment)

marejar-se

1. **Rodar-li el cap (a algú)** (atabalar-se / marejar-se)

massa

1. **Un desfet de** (massa)

matrimoni

1. **La creu del matrimoni** (matrimoni / obligació)

màxim

1. **I encara** (màxim / sort)

mediocre

1. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)
2. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)

mentir

1. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)

menyspreable

1. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)

metzina

1. **Mal bocí** (metzina / tràngol)

millorar

1. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)

miserable, misèria

1. **Anar a coca caliu** (miserable)
2. **No poder fer cul de gallina** (miserable)
3. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)
4. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
5. **Passar-la magra** (miserable / patir)
6. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
7. **Pobre diable** (miserable / qualsevol)
8. **Temps de vaques magres** (misèria / pobre)
9. **Tenir el dia i la nit** (miserable)

misericòrdia

1. **Obra de misericòrdia** (misericòrdia)

mitjancer

1. **Pare pedaç** (mitjancer / protector)

molest, molestar, molestar-se

1. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)

2. **Deixar respirar (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
3. **Deixar viure (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
4. **Donar destret (a algú)** (incomodar / molestar)
5. **Donar mala vida (a algú)** (fastiguejar / molestar)
6. **Fer la guitza (a algú)** (destorbar / molestar / obstaculitzar)
7. **Donar destret (a algú)** (incomodar / molestar)
8. **Donar guerra** (afrontar / molestar)
9. **Donar taba (a algú)** (conversar / molestar / xerrar)
10. **Fer la murga (a algú)** (molestar)
11. **No viure ni deixar viure** (molestar)
12. **Prendre's (alguna cosa) malament** (molestar-se / ofendre's)
13. **Ser una mort** (molest)
14. **Tocar el botet (a algú)** (incitar / molestar / mortificar)

morat

1. **Ull a la funerala** (malmès / morat)

morir, mort, mortalment, mortificar

1. **Al cel sia** (mort)
2. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)
3. **Desgràcia personal** (mort)
4. **Déu el tingui a la glòria** (mort)
5. **Déu el tingui al cel** (mort)
6. **Déu l'hagi perdonat** (mort)
7. **Els últims moments** (mort)
8. **En pau descansi** (mort)
9. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)
10. **Fer mudar la pell (a algú)** (mortificar)
11. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
12. **L'hora fatal** (mort)
13. **Morir de mala quera** (morir)
14. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)
15. **Ser al pot** (acorralat / mort)
16. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)
17. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
18. **Tocar el botet (a algú)** (incitar / molestar / mortificar)

necessari, necessitar

1. **No guanyar (per alguna cosa)** (desolat / necessitar)
2. **Valer la pena** (convenient / necessari)

neguitejar, neguitejar-se, neguitós

1. **Creumar-li les mans (a algú)** (neguitejar)
2. **Estar no sé com** (neguitejar-se)
3. **Fer ballar els ulls verds (a algú)** (neguitejar)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

4. **Fer eixir els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
5. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
6. **No viure** (neguitós)
7. **Reina santíssima** (admiració / neguit)
8. **Tenir agulles a sa cadira** (neguitós)
9. **Tirar-se a sobre (d'algú)** (abraçar / neguitejar)

nerviós

1. **Fet un flam** (abatut / nerviós)

negre

1. **De dol** (endolat / negre)

obeir

1. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)

obligació

1. **La creu del matrimoni** (matrimoni / obligació)

obstaculitzar

1. **Fer la guitza (a algú)** (destorbar / molestar / obstaculitzar)
2. **Fer la llesca (a algú)** (destorbar / obstaculitzar)
3. **Posar la proa (a algú)** (destorbar / obstaculitzar / perjudicar)

obstinar-se

1. **Fer el bot** (enutjat / obstinar-se / ploriquejar)

ofendre, ofendre's

1. **Donar mico (a algú)** (desenganyar / ofendre)
2. **Prendre's (alguna cosa) malament** (molestar-se / ofendre's)

odiar

1. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]

oprimit

1. **Encongir-se-li el cor (a algú)** (afligir-se / oprimit)

orsant

1. **A l'orsa** (adversament / orsant)

pactar

1. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)

pàl·lid

1. **Blanc com el paper** (pàl·lid)
2. **Groc com la cera** (pàl·lid)
3. **Groc com un mort** (pàl·lid)
4. **Pàl·lid com un mort** (pàl·lid)

patiment, patint, patir

1. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)
2. **Amb l'ai al cor** (patint)
3. **Amb un peu enlaire** (disposat / patint)
4. **Ballar-la** (patir)
5. **Ballar-la negra** (patir)
6. **Cagar-la ben amarga** (patir)
7. **D'infern** (patint)
8. **Estar amb un peu enlaire** (patint)
9. **Fer divendres** (abstinència / patir)
10. **Guanyar-se el cel** (patir)
11. **Guanyar-se la glòria del cel** (patir)
12. **Passar el pelegrí** (patir)
13. **Passar els set calzes d'amargura** (afligir-se / patir)
14. **Passar la vida perdurable** (patir)
15. **Passar penes i fatics** (patir)
16. **Passar penes i treballs** (patir) [(en el sentit etimològic de tripalium?)]
17. **Passar un tràngol** (patir)
18. **Passar-la** (patir)
19. **Passar-la magra** (miserable / patir)
20. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
21. **Passar-se-la malament** (patir)
22. **Plorar gotes de sang** (patir)
23. **Sagnar-li el cor (a algú)** (apenat / patir)
24. **Ser un infern** (patiment)
25. **Sofrir mil morts** (patir)
26. **Suar sang** (esforçar-se / patir)
27. **Veure la padrina** (patir)
28. **Veure les estrelles** (patir)
29. **Veure's negre** (difícil / patir)

penediment, penedir-se

1. **Dir el mea culpa** (penedir-se)
2. **Donar-se cops al pit** (penedir-se)
3. **Entonar el mea culpa** (penedir-se)
4. **Estirar-se els cabells (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
5. **Fer anques enrere** (penediment)

6. **Mossegar-se els dits (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
7. **Pegar-se tocs pel cap** (desesperar-se / penedir-se)
8. **Plorar llàgrimes amargues** (penedir-se)
9. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
10. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
11. **Tocar a penedits** (penedir-se)
12. **Una i oli** (penediment)
13. **Vessar llàgrimes amargues** (penedir-se)
14. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)

penombrós

1. **A mitja llum** (penombrós)
2. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)

perdre, perdre's, perdut

1. **Anar-se'n a rodar** (perdre's)
2. **Anar-se'n al diable** (perdre's)
3. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
4. **Bona nit pastora** (perdut)
5. **Bona nit viola** (comiat / perdut)
6. **Cantar-li el gori-gori (a alguna cosa)** (perdut)
7. **Cantar-li les absoltes (a alguna cosa)** (perdut)
8. **Canviar pets amb merda** (perdre)
9. **Donar duros a quatre pessetes** (perdre)
10. **Donar-ne tretze per dotzena** (perdre)
11. **Dur les de perdre** (perdre)
12. **Escapar-se-li de les mans (a algú)** (descontrolar-se / perdre)
13. **Haver begut oli** (perdut)
14. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
15. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)
16. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)
17. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)
18. **Ser pres de moros** (perdut)
19. **Tururut viola** (perdut)

perdulari

1. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)

perill, perillant, perillar

1. **Arribar a les tres pedretes** (perillar)
2. **Entre dos focs** (acorralat / perillant)
3. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
4. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
5. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)

6. **Tenir un dogal al coll** (desesperat / perillar)

perjudicar

1. **Destorbar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
2. **Esguerrarr el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
3. **Fer mal (a algú)** (danyar / perjudicar)
4. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)
5. **Posar la proa (a algú)** (destorbar / obstaculitzar / perjudicar)
6. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
7. **Redundar en dany de** (danyar / perjudicar)

pessimisme, pessimista

1. **Córrer mals aires** (malastrugança / malestar / pessimisme)
2. **Costat dolent** (pessimisme)
3. **Veure-ho negre** (desesperançat / pessimista)

petit

1. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)

pietós, piadós

1. **De carn** (feble / pietós)
2. **De carn i ossos** (humà / pietós)
3. **Ser tot de Déu** (piadós)
4. **Temorós de Déu** (piadós)

plany, plànyer

1. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)

poc

1. **Quatre gats** (insignificant / poc)
2. **Ser misèria i companyia** (poc)

posició

1. **A la funerala** (posició)

precipitar-se

1. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)

presagi

1. **Portar mal giny** (presagi)
2. **Ser de mal averany** (presagi)

prescindir

1. **Tallar el nus gordià** (prescindir / reeixir)

preservació

1. **Déu me'n regard** (preservació)

prim

1. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)

prosperar

1. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)

protector

1. **Pare pedaç** (mitjancer / protector)

pusil·lànim

1. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·lànim)

qualsevol

1. **Pobre diable** (miserable / qualsevol)

quantitat

1. **Poca cosa** (insignificança / quantitat)

quasi

1. **A penes** (quasi / seguidament)
2. **Amb prou feines** (dificultosamente / quasi)

queixa

1. **Ais i us** (queixa)
2. **Quin pebre li fa coure els ulls** (queixa)
3. **Quina ceba li fa coure els ulls** (queixa)

ratificació

1. **Déu el faci bo** (compassió / ratificació)

realitzant-se

1. **Anar en dansa** (agitar-se / inquiet / realitzant-se)

reeixir

1. **Fer fortuna** (reeixir)
2. **Tallar el nus gordià** (prescindir / reeixir)

refer-se

1. **Treure el cap de l'aigua** (refer-se)

rematada

1. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)

remordiment, remordir

1. **Cuc de la consciència** (remordiment)
2. **Gratar-li la consciència (a algú)** (remordir)
3. **Rau-rau** (gana / remordiment)
4. **Remordir-li la consciència (a algú)** (remordir)
5. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)

resignació, resignadament, resignar-se

1. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)
2. **Allargar es coll** (resignació)
3. **Arronsar les espatlles** (indiferent / resignar-se)
4. **Beneït sia Déu** (agraïment / resignació)
5. **Com un Job** (pacientment / resignadament)
6. **Déu dirà** (resignació)
7. **Déu proveirà** (resignació)
8. **Doblegar-hi el coll** (resignar-se)
9. **Estrènyer-se un ou** (resignació)
10. **Fer-se batre** (resignació)
11. **Fer-se fotre** (resignació)
12. **Fer-se repicar** (conformar-se / resignar-se)
13. **Haver-se'n d'estrènyer el cap** (resignar-se)
14. **Lloat sia Déu** (agraïment / resignació)
15. **Mal per mal** (resignació)
16. **Més ne digueren a Cristo** (resignació)
17. **No haver-hi més cera que la que crema** (resignació)
18. **Parar l'esquena** (resignar-se)
19. **Passar per l'adreçador** (resignar-se / sotmetre's)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

20. **Pegar-se un cop a la barra** (resignació / decepció)
21. **Pegar-se un cop an es morros** (resignació / decepció)
22. **Perdut per perdut** (resignació)
23. **Posar-s'hi fulles** (aguantar / resignar-se)
24. **Ser al ball i haver de ballar** (resignar-se)
25. **Quan Déu voldrà** (resignació)
26. **Què hi farem** (resignació)
27. **Ser s'escala d'encortinar** (resignació)
28. **Tombar es coll** (resignació)

resolt

1. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)

respirar

1. **Perdre el plor** (respirar / sanglotejar)

restablir-se

1. **Passar de mort a vida** (restablir-se)
2. **Tornar de mort a vida** (animar-se / restablir-se)
3. **Tornar-li els ossos a lloc (a algú)** (restablir-se)

ressuscitar

1. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)

retractar-se

1. **Cantar la palinòdia** (retractar-se)
2. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmudit / enfadar-se / retractar-se)

rigorós

1. **No perdonar ni penes ni fatigues** (rigorós)
2. **No donar ni penes ni fatigues** (rigorós)

risc

1. **Pena de mort** (condemna / risc)

rondinar

1. **Parlar entre dents** (rondinar)

saludar, salutació

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoïna / caritatiu / demanar / donar / saludar)

2. **Bona nit** (comiat / malaguanyat / salutació)
3. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
4. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)

salvació

1. **Taula de salvació** (salvació)

sanglotejar

1. **Perdre el plor** (respirar / sanglotejar)

seguidament

1. **A penes** (quasi / seguidament)

sensible

1. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)

seriós

1. **Cara de vinagre** (seriós)

sobreposar-se

1. **Fer el cor fort** (sobreposar-se)
2. **Tirar (alguna cosa) avall** (sobreposar-se)

sobtat

1. **No ser-hi a temps ni al combregar** (sobtat)

sofriment, sofrir

1. **Aguantar meta** (sofrir)
2. **Beure-se es cop** (sofrir)
3. **Beure-se es cop com sa figuera** (sofrir)
4. **Beure es glop** (sofrir)
5. **Corona d'espines** (sofriment)
6. **Fer-se'n tres pedretes** (sofrir)
7. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
8. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)
9. **Passar-ho pillo** (sofrir)
10. **Passar-ho puta** (sofrir)
11. **Patir mort i passió** (sofrir)
12. **Tenir es cor nuat de pena** (sofrir)
13. **Viure un infern** (sofrir)

solucionar-se

1. **Arribar a bona fi** (solucionar-se)
2. **Obrir-se-li el cel (a algú)** (solucionar-se)
3. **Obrir-se-li una porta (a algú)** (solucionar-se)

sòrdid

1. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)

sorprendre, sorprès, sorpresa

1. **Caure com una bomba** (commocionar / sorprendre)
2. **Com hi ha món** (seguretat / sorpresa)
3. **Deixar (algú) amb un pam de nas** (decebre / sorprendre)
4. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatigar / sorprendre)
5. **Déu meu** (estupefacció / sorpresa)
6. **Quedar amb un pam de nas** (decebut / sorprès)
7. **Quedar mort** (espantat / sorprès)
8. **Valga'm Déu** (compassió / sorpresa)
9. **Verge santíssima** (dolor / esglai / sorpresa)

sotmetre's

1. **Passar per l'adreçador** (resignar-se / sotmetre's)
2. **Passar per les baquetes** (castigat / criticat / sotmetre's)

suplici

1. **El suplici de Tàntal** (suplici)

suportar

1. **Aguantar el cop** (suportar)
2. **Aguantar el xàfec** (suportar)
3. **Aguantar la porra** (suportar)
4. **Arrossegar la cadena** (suportar)
5. **Parar el cop** (suportar)
6. **Parar la galta** (suportar / tomar)
7. **Passar per tot** (suportar)
8. **Ser ample d'espatlles** (suportar)
9. **Tenir corda** (suportar)
10. **Tenir fetge** (suportar)
11. **Tenir un bon païdor** (suportar)

tard

1. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)

temença, témer, temor

1. **Bona hora en fóra que** (temença)
2. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)
3. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)
4. **Només caldria que** (temor)
5. **No caldria sinó** (rebuig / temor)
6. **Només faltava aquesta** (decebedor / temor)

teixir

1. **Tocar l'orgue** (equivocar-se / plorar / teixir)

tocar

1. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)

tomar

1. **Parar la galta** (suportar / tomar)

torbar

1. **Portar (algú) de cap** (torbar)

tossut

1. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)

tou

1. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)

trabucar-se

1. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)

tràngol

1. **Mal bocí** (metzina / tràngol)
2. **Mal pas** (error / tràngol)
3. **Mal trago** (tràngol)
4. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
5. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
6. **Passar-les morades** (tràngol)

tribular

1. **Veure-se'n un esbull** (tribular)

trontollar

1. **Anar per la corda fluixa** (trontollar)

turment, turmentat

1. **Ser el martiri (d'algú)** (turment)
2. **Ser un màrtir** (turmentat)

vagarejar

1. **Anar com un gos perdut** (vagarejar)

veure

1. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)

vida, viure

1. **Passar la trista vida** (viure)
2. **Vall de dolor** (vida)
3. **Vall de llàgrimes** (vida)
4. **Vall de misèria** (vida)

viduïtat

1. **Any de plor** (any / viduïtat)
2. **Any de plor** (any / viduïtat)

vigilar

1. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)

xerrar

1. **Donar taba (a algú)** (conversar / molestar / xerrar)

ximple

1. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)

15. ANNEX 4. Unitats fràsiques classificades per dominis cognitius

* En blau, hem marcat les unitats mallorquines del llibre *Així xerram a Mallorca*, d'Antoni Riera (1999)

aire (1), aires (1), bufar (1), vent (1), bufat (1), enlaire (2), costa (1), coster (1), damunt (1), amunt (2), abaixar (2), baixa (4), baix (3), baixar (2), arronsar (1), arrufar (3), pujar (8), escala (1), sobre (4), sota (2), baixada (1), baixos (1), jup (1), cot (1), deprimet (1), avall (5), destrènyer (1), destret (17), estrènyer (2), angoixa (2), angúnia (2), anguniejar (1), ample (2), eixamplar (1), esclafat (2), esclafar (1), oprimit (1)

1. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)
2. **Córrer mals aires** (malastrugança / malestar / pessimisme)
3. **Bufar vent contrari** (adversitat)
4. **Aquí hi ha bufat el dimoni** (desgràcia)
5. **Amb un peu enlaire** (disposat / patint)
6. **Venir costa amunt (a algú)** (desgrat)
7. **Venir coster (a algú)** (desgrat)
8. **No tocar-li la roba damunt (a algú)** (espantar-se)
9. **Crits i amunt** (encoratjament)
10. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)
11. **Abaixar la cresta** (descoratjar-se)
12. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)
13. **Anar coa baixa** (desanimat)
14. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
15. **En baixa** (decadent)
16. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
17. **Anar al baix** (decaure)
18. **Anar orella baix** (apocat)
19. **Baixar del burro** (cedir / desenganyar-se)
20. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)
21. **Arronsar les espatlles** (indiferent / resignar-se)
22. **Arrufar el front** (cavil·lar)
23. **Arrufar les celles** (cavil·lar)
24. **Arrufar el nas** (desaprovar / descontent)
25. **No pujar un grell d'ou** (insignificant)
26. **No pujar un grell de nou** (insignificant)
27. **No pujar un negre d'ungla** (insignificant)
28. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)
29. **Pujar més el mort que les antorxes** (insignificant)
30. **Pujar més el suc que els moixons** (insignificant)
31. **Pujar més la corda que el bou** (insignificant)
32. **Pujar més la salsa que els caragols** (insignificant)
33. **Ser s'escala d'encortinar** (resignació)
34. **Caure-li a sobre (a algú)** (desagradar)
35. **Caure-li el món a sobre (a algú)** (desesperar-se)
36. **Ploure sobre mullat** (desgràcia)

37. **Tirar-se a sobre (d'algú)** (abraçar / neguitejar)
38. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)
39. **Posar les ànsies sota el coixí** (despreocupar-se / dormir)
40. **Avall que fa baixada** (ànim / directament)
41. **Amb els ulls baixos** (preocupat)
42. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)
43. **Amb el cap jup** (preocupat / trist)
44. **No quedar-li sang a les butxaques** (deprimit)
45. **Caure avall** (descontent)
46. **Caure-li avall (a algú)** (desagradable)
47. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)
48. **Tirar (alguna cosa) avall** (sobreposar-se)
49. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
50. **Donar destret (a algú)** (incomodar / molestar)
51. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
52. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
53. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
54. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
55. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)
56. **Passar-les putes** (destret)
57. **Passar-ne de seques i de verdes** (destret)
58. **Passar-ne de totes** (destret)
59. **Passar-ne de tots colors** (destret)
60. **Passar-ne de verdes i de madures** (destret)
61. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)
62. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
63. **Veure's verd** (destret)
64. **Veure-se'n de totes** (destret)
65. **Veure-se'n de tots colors** (destret)
66. **Veure-se'n un bull** (destret)
67. **Estrènyer-se un ou** (resignació)
68. **Haver-se'n d'estrènyer el cap** (resignar-se)
69. **Angoixa de la mort** (agonia)
70. **Això no és viure** (angúnia)
71. **Les de Caïm** (angúnia / dificultat)
72. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
73. **Quedar tan ample** (tranquil) [*l'angoixa és estretor*]
74. **Ser ample d'espatlles** (suportar)
75. **Eixamplar-li el cor (a algú)** (tranquil·litzar)
76. **Encongir-se-li el cor (a algú)** (afligir-se / oprimit)

escudella (1), escudelles (1), pebre (1), llesca (1), indigestar (3), menja (2), menjar (2), aliments (1), atipar (1), all (1), alls (1), cebes (1), ceba (3), rave (1), raves (1), pomes (1), prunes (1), cafè (1), botifarra (1), mel (1), alís (1), bull (1), carn (2), peix (1), pa (4), torrons (1), torrat (1), carbassa (1), salsa (2), llentia (1), pebrots (2), peres (1), coco (2), empassar (1), tomàtiques (1), coca (3), fart (1), faves (1), paeix (1), pair (1), païdor (1), oli (5), enformatjat (1), cargol (1), cargols (1), brou (3), caldo (2), ou (3), ous (2)

1. **Qui escudella d'altri espera, freda se la menja** (desengany)
2. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
3. **Quin pebre li fa coure els ulls** (queixa)
4. **Fer la llesca (a algú)** (destorbar / obstaculitzar)
5. **Assentar-se-li malament** (desagradar / indigestar-se)
6. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescaient)
7. **Posar-se-li malament (a algú)** (desagradar / indigestar-se)
8. **Qui escudella d'altri espera, freda se la menja** (desengany)
9. **Menjar-s'ho tot en un dia** (ambicionar / impacient)
10. **Menjar-se el coco** (capficar-se)
11. **Tranquil·litat i bons aliments** (tranquil·litat)
12. **Treure el ventre de pena** (atipar-se)
13. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
14. **Quan no tenc alls tenc cebes** (preocupació)
15. **Coure-li la ceba a la gola (a algú)** (coure)
16. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
17. **Quina ceba li fa coure els ulls** (queixa)
18. **No valer un rave** (insignificant)
19. **De pa i raves** (insignificant)
20. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
21. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
22. **Estar de mal cafè** (malhumorat)
23. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)
24. **Deixar (algú) amb sa mel a sa boca** (descontent)
25. **Anar alís** (trist)
26. **Veure-se'n un bull** (destret)
27. **De carn** (feble / pietós)
28. **De carn i ossos** (humà / pietós)
29. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)
30. **De pa i figa** (insignificant)
31. **De pa i raves** (insignificant)
32. **En aquest món mesquí, quan tenim pa no tenim vi** (desgràcia)
33. **Malaguanyat pa que menja** (inútil)
34. **Acabar els torrons** (arruïnar-se / despacientar)
35. **No valer un nyap torrat** (insignificant)
36. **Sortir-li carbassa (a algú)** (decebre)
37. **Pujar més la salsa que els caragols** (insignificant)
38. **Valer més la salsa que els cargols** (insignificant)
39. **Estar amb un coret com una llentia** (preocupació)
40. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als pebrots** (fastiguejat)
41. **Tocar els pebrots (a algú)** (fastiguejar)
42. **No anar de peres** (malhumorat)

43. **Inflar el coco (a algú)** (atabalar / incitar)
44. **Menjar-se el coco** (capficar-se)
45. **Bocí de mal empassar** (dificultat)
46. **Tenir ets ulls com a tomàtiques** (plorar)
47. **Aixafat com una coca** (aixafat / esclafat)
48. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)
49. **Anar a coca caliu** (miserable)
50. **Això és un fart de res** (insignificant)
51. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
52. **Tenir un ventrell que tot ho paeix** (pacient)
53. **Dur de pair** (desagradable)
54. **Tenir un bon païdor** (suportar)
55. **Com una bassa d'oli** (tranquil)
56. **Haver begut oli** (perdut)
57. **Oli m'hi ha caigut** (desgràcia)
58. **Pitjor que taca d'oli** (desastre)
59. **Una i oli** (penediment)
60. **Mal enformatjat** (malhumorat)
61. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
62. **Valer més la salsa que els cargols** (insignificant)
63. **Caure com una mosca en es brou** (descontent)
64. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
65. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)
66. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
67. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
68. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
69. **No pujar un grell d'ou** (insignificant)
70. **Estrènyer-se un ou** (resignació)
71. **Ja tenim la Seu plena d'ous** (decepció)
72. **Quan no tenc ous tenc colomins** (preocupació)

anar (34), aniràs (1), vinga (1), som (2), van (1), venir (3), quedar (9), sortir (5), escapar (1), arribar (4), sortirem (1), sortit (1), passar (31), queda (1), dissipar (1), fondre (1)

1. **Anar a coca caliu** (miserable)
2. **Anar a l'orsa** (decaure)
3. **Anar a la misèria** (arruïnar-se)
4. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
5. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
6. **Anar al baix** (decaure)
7. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)
8. **Anar alís** (trist)
9. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)
10. **Anar coa baixa** (desanimat)
11. **Anar com un gos perdut** (vagarejar)
12. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
13. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)
14. **Anar de caiguda** (decaure)

15. **Anar de capa caiguda** (decaure)
16. **Anar de cul al marge** (decaure)
17. **Anar de cul enrere** (decaure)
18. **Anar de cul per terra** (decaure)
19. **Anar de mal en pitjor** (decaure / empitjorar)
20. **Anar en dansa** (agitar-se / inquiet / realitzant-se)
21. **Anar orella baix** (apocat)
22. **Anar per la corda fluixa** (trontollar)
23. **Anar-hi** (animar-se / arriscar-se)
24. **Anar-li la processó per dins (a algú)** (inquietar-se)
25. **Anar-se'n a rodar** (perdre's)
26. **Anar-se'n al diable** (perdre's)
27. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)
28. **Anar-se'n amb la cua entre cames** (avergonyit / decebut)
29. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)
30. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)
31. **Fer anar (algú o alguna cosa) com una escombria** (malmenar)
32. **Fer anar (algú o alguna cosa) de qualsevol manera** (malmenar)
33. **No anar de peres** (malhumorat)
34. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)
35. **Ja te n'aniràs a penedir a Roma** (advertiment)
36. **Vinga que no ha estat res** (ànim)
37. **Som-hi** (ànim)
38. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
39. **No hi van totes, a la borrassa** (malastrugança)
40. **Venir Déu a veure (algú)** (fortuna)
41. **Venir costa amunt (a algú)** (desgrat)
42. **Venir coster (a algú)** (desgrat)
43. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)
44. **Quedar a la lluna de València** (decebut / defraudat)
45. **Quedar amb els pixats al ventre** (decebut)
46. **Quedar amb un pam de nas** (decebut / sorprès)
47. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
48. **No quedar-li sang a les butxaques** (deprimit)
49. **Quedar mort** (espantat / sorprès)
50. **Quedar fet un mar de llàgrimes** (plorar)
51. **Quedar tan ample** (tranquil) [l'angoixa és estretor]
52. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
53. **Sortir-li fum del cap (a algú)** (atabalat)
54. **No sortir-li els comptes (a algú)** (decebre's)
55. **Sortir-li carbassa (a algú)** (decebre)
56. **Sortir-li els comptes torts (a algú)** (decebre's)
57. **Amb un altre ai ne sortirem** (encoratjament)
58. **Escapar-se-li de les mans (a algú)** (descontrolar-se / perdre)
59. **Arribar-li a l'ànima (a algú)** (commoure)
60. **Arribar-li al cor (a algú)** (commoure)
61. **Arribar a les tres pedretes** (perillar)
62. **Arribar a bona fi** (solucionar-se)
63. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)

64. **Passar de mort a vida** (restablir-se)
65. **Passar el pelegrí** (patir)
66. **Passar els set calzes d'amargura** (afligir-se / patir)
67. **Passar la trista vida** (viure)
68. **Passar la vida perdurable** (patir)
69. **Passar pena d'esperit** (preocupació)
70. **Passar penes i fatics** (patir)
71. **Passar penes i treballs** (patir) [(en el sentit etimològic de tripalium?)]
72. **Passar per l'adreçador** (resignar-se / sotmetre's)
73. **Passar per les baquetes** (castigat / criticat / sotmetre's)
74. **Passar per tot** (suportar)
75. **Passar per ull** (desgràcia)
76. **Passar un tràngol** (patir)
77. **Passar una mala ratxa** (desafortunat)
78. **Passar una marfuga** (afligir-se)
79. **Passar-ho pillo** (sofrir)
80. **Passar-ho puta** (sofrir)
81. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)
82. **Passar-la** (patir)
83. **Passar-la magra** (miserable / patir)
84. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
85. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
86. **Passar-les morades** (tràngol)
87. **Passar-les putes** (destret)
88. **Passar-ne de seques i de verdes** (destret)
89. **Passar-ne una de grossa** (desgràcia)
90. **Passar-ne de totes** (destret)
91. **Passar-ne de tots colors** (destret)
92. **Passar-ne de verdes i de madures** (destret)
93. **Passar(-ne) un fum** (disgust)
94. **Passar-se-la malament** (patir)
95. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
96. **Dissipar la il·lusió (d'algú)** (desil·lusionar)
97. **Fondre's com una candela** (consumir-se / impacientar-se)

atabalar (12), atabalat (8), atabalament (1)

1. **Carregar-li el cap (a algú)** (atabalar / atordir)
2. **Esclafar-li el cap (a algú)** (atabalar)
3. **Fer ballar el cap (a algú)** (atabalar)
4. **Fer ballar el paraigua (a algú)** (atabalar)
5. **Inflar el cap (a algú)** (atabalar / incitar)
6. **Inflar el coco (a algú)** (atabalar / incitar)
7. **Omplir-li el cap (a algú)** (atabalar)
8. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
9. **Posar el cap com un timbal (a algú)** (atabalar)
10. **Posar un cap com tres quartans (a algú)** (atabalar)
11. **Posar un cap com un bombo (a algú)** (atabalar)
12. **Rodar-li el cap (a algú)** (atabalar-se / marejar-se)

13. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)
14. **No saber què es diu** (atabalat)
15. **No saber què es fa** (atabalat)
16. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)
17. **Sortir-li fum del cap (a algú)** (atabalat)
18. **Tenir el cap com un bombo** (atabalat)
19. **Tenir el cap com un timbal** (atabalat)
20. **Mal de cap** (atabalament)

afligir (11), afligit (8)

1. **Beure un calze d'amargor** (afligir-se)
2. **Beure un calze de dolor** (afligir-se)
3. **Clavar un clau al cor (a algú)** (afligir)
4. **Clavar-se-li al cor (a algú)** (afligir-se)
5. **Encongir-se-li el cor (a algú)** (afligir-se / oprimit)
6. **Fer plorar les pedres** (afligir / commovedor)
7. **Lligar-se-li el cor (a algú)** (afligir-se)
8. **Passar els set calzes d'amargura** (afligir-se / patir)
9. **Passar una marfuga** (afligir-se)
10. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)
11. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)
12. **Acompanyar (algú) en el sentiment** (afligit / condoldre's)
13. **Donar el condol (a algú)** (afligit / condol)
14. **Rebre el condol** (afligit / condol)
15. **Rosegar-li el cor (a algú)** (afligit)
16. **Tenir un clau al cor** (afligit)
17. **Tenir una espina clavada al cor** (afligit)
18. **Tenir una pena al cor** (afligit)
19. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)

aigua (10), aigualir (1), gota (1), goteres (1), gotes (1), pluja (1), ploure (1), enaiguar (1), paraigua (1), dutxa (1), mar (2), canalera (1)

1. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
2. **Negar-se en poca aigua** (acovardir-se)
3. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)
4. **Rebre una galleda d'aigua freda** (decebre's) (una poalada [que no poal])
5. **Tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú)** (decebre) (poalada)
6. **Una dutxa d'aigua freda** (decepció)
7. **Ofegar-se en dos dits d'aigua** (descoratjar-se)
8. **Ofegar-se en un got d'aigua** (descoratjar-se)
9. **Ser aigua** (insignificant)
10. **Treure el cap de l'aigua** (refer-se)
11. **Aigualir la festa (a algú)** (disgustar / esguerrar)
12. **Deixar (algú) sense una gota de sang a les venes** (espantar)
13. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres** (desengany)
14. **Plorar gotes de sang** (patir)

15. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)
16. **Ploure sobre mullat** (desgràcia)
17. **Enaiguar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
18. **Fer ballar el paraigua (a algú)** (atabalar)
19. **Una dutxa d'aigua freda** (decepció)
20. **Mar de fons** (malcontentament)
21. **Quedar fet un mar de llàgrimes** (plorar)
22. **Fer-li canalera els ulls (a algú)** (enllagrimar-se / plorar)

animar (10), ànim (10), desanimat (8), desànim (1), desanimar (1)

1. **Agafar ales** (animar-se / independitzar-se)
2. **Aixecar l'ànim (a algú)** (animar)
3. **Aixecar la moral (a algú)** (animar)
4. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)
5. **Anar-hi** (animar-se / arriscar-se)
6. **Cordar-se les calces** (animar-se)
7. **Donar anses (a algú)** (animar)
8. **Donar vida a** (animar / crear)
9. **Revestir-se de valor** (animar-se)
10. **Tornar de mort a vida** (animar-se / restablir-se)
11. **Aixecar l'ànim (a algú)** (animar)
12. **Avall que fa baixada** (ànim / directament)
13. **Endavant les atxes** (ànim)
14. **Sant tornem-hi** (ànim / impaciència)
15. **Som-hi** (ànim)
16. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
17. **Tirar endavant** (ànim)
18. **Tornem-hi, llop, a fer salts** (ànim)
19. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
20. **Vinga que no ha estat res** (ànim)
21. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)
22. **Anar coa baixa** (desanimat)
23. **Estar cop – piu** (desanimat) [estar cloc – piu (mall., men.)]
24. **No estar d'humor** (desanimat / malhumorat)
25. **Sense ànima** (desanimat)
26. **Sense vida** (desanimat)
27. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
28. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
29. **No veure's amb cor (de fer alguna cosa)** (desànim)
30. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)

aguantar (8), suportar (11), anses (1), bastó (1), cistella (1)

1. **Posar-s'hi fulles** (aguantar / resignar-se)
2. **Posar-s'hi la mà** (aguantar-se)
3. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)
4. **Aguantar-se per miracle** (decaigut)
5. **Aguantar meta** (sofrir)

6. **Aguantar el cop** (suportar)
7. **Aguantar el xàfec** (suportar)
8. **Aguantar la porra** (suportar)
9. **Aguantar el cop** (suportar)
10. **Aguantar el xàfec** (suportar)
11. **Aguantar la porra** (suportar)
12. **Arrossegar la cadena** (suportar)
13. **Parar el cop** (suportar)
14. **Parar la galta** (suportar / tomar)
15. **Passar per tot** (suportar)
16. **Ser ample d'espatlles** (suportar)
17. **Tenir corda** (suportar)
18. **Tenir fetge** (suportar)
19. **Tenir un bon païdor** (suportar)
20. **Donar anses (a algú)** (animar)
21. **Tallar-se el bastó** (danyar-se)
22. **Perdre la cistella** (impacientar-se)

ajudar (8)

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoïna / caritatiu / demanar / donar / saludar)
2. **Ajudar (algú) a portar el feix** (ajudar)
3. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)
4. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)
5. **Fer costat (a algú)** (ajudar)
6. **Treure (algú) de pena** (ajudar)

afrontar (6), front (2), enfront (1)

1. **Agafar el bou per les banyes** (afrontar)
2. **Donar guerra** (afrontar / molestar)
3. **Estar a les dures i a les madures** (afrontar)
4. **Fer cara a** (afrontar / enfront)
5. **Fer front (a alguna cosa)** (afrontar)
6. **Plantar cara (a alguna cosa)** (afrontar)
7. **Fer front (a alguna cosa)** (afrontar)
8. **Arrufar el front** (cavil·lar)

ànima (6)

1. **Ànima en pena** (abatut / infeliç)
2. **Sense ànima** (desanimat)
3. **Arribar-li a l'ànima (a algú)** (commoure)
4. **Caure l'ànima als peus** (decebre's / desenganyar-se)
5. **No poder amb la seva ànima** (fatigat)
6. **Parlar a l'ànima** (impressionar)

atordir (5), atordit (2)

1. **Carregar-li el cap (a algú)** (atabalar / atordir)
2. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
3. **Cloquejar-li el cap (a algú)** (atordir-se)
4. **Perdre el cap** (atordir-se / embogir)
5. **Perdre l'oremus** (atordir-se / descontrolar-se)
6. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
7. **Tenir el cap espès** (adolorit / atordit)

adolorit (4), ai (3), ais (1), doldre (5), dolor (5), condoldre (1), dol (4), condol (5), endolat (1)

1. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
2. **Tenir el cap espès** (adolorit / atordit)
3. **Amb un altre ai ne sortirem** (encoratjament)
4. **Ai las** (lament)
5. **Amb l'ai al cor** (patint)
6. **Ais i us** (queixa)
7. **Fer-li malícia (a algú)** (doldre / irritar / lamentar)
8. **Mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (doldre's / enrabiarse)
9. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
10. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
11. **Ser de doldre** (llastimós)
12. **Llit d'espines** (dolor)
13. **Llit de dolor** (llit)
14. **Verge santíssima** (dolor / esglai / sorpresa)
15. **Beure un calze de dolor** (afligir-se)
16. **Vall de dolor** (vida)
17. **Acompanyar (algú) en el sentiment** (afligit / condoldre's)
18. **De dol** (endolat / negre)
19. **Portar dol** (brut)
20. **Ungles de dol** (brut)
21. **Donar mal dol** (tristesa)
22. **Angelets al cel** (condol)
23. **Donar el condol (a algú)** (afligit / condol)
24. **Rebre el condol** (afligit / condol)

aixafat (4), aixafar (1), trepitjat (1), destrossat (1), deteriorat (1), ensorrar (3), esguerrar (6), desbaratar (4), perjudicar (5), perjudicat (2), malmetre (1), malmès (1), rompre (3), espatllar (1), esqueixar (1), trencar (4), malmenar (2), malmenat (2), terra (5), enderrocar (1), enterrament (1), enterrar (1), terreny (1), tirar (9), tomar (1), arrugat (1), esclafat (2), esclafar (1)

1. **Aixafat com una coca** (aixafat / esclafat)
2. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)
3. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)
4. **Aixafar-li la guitarra (a algú)** (desbaratar / destorbar)
5. **Haver trepitjat merda** (dissortat)
6. **Fet una llàstima** (deteriorat)
7. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)

8. **Ensorrar-se-li el món (a algú)** (desesperar-se)
9. **Ensorrar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
10. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)
11. **Aigualir la festa (a algú)** (disgustar / esguerrar)
12. **Cagar-s'hi la mosca** (esguerrar)
13. **Ensorrar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
14. **Tirar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
15. **Esguerrar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
16. **Aixafar-li la guitarra (a algú)** (desbaratar / destorbar)
17. **Batre en bretxa (alguna cosa)** (desbaratar / enderrocar)
18. **Espatllar la festa (a algú)** (desbaratar)
19. **Esqueixar la grua (a algú)** (desbaratar)
20. **Fer mal (a algú)** (danyar / perjudicar)
21. **Redundar en dany de** (danyar / perjudicar)
22. **Posar la proa (a algú)** (destorbar / obstaculitzar / perjudicar)
23. **Destorbar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
24. **Esguerrar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
25. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
26. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)
27. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
28. **Ull a la funerala** (malmès / morat)
29. **Rompre a plorar** (plorar)
30. **Rompre el plor** (plorar)
31. **Rompre en plors** (plorar)
32. **Espatllar la festa (a algú)** (desbaratar)
33. **Esqueixar la grua (a algú)** (desbaratar)
34. **Trencar les ales (a algú)** (acovardir)
35. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)
36. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)
37. **Trencar-se-li el color (a algú)** (empal·lidir)
38. **Fer anar (algú o alguna cosa) com una escombra** (malmenar)
39. **Fer anar (algú o alguna cosa) de qualsevol manera** (malmenar)
40. **Rebre mal consol (d'algú)** (malmenat)
41. **Tenir mal consol (d'algú)** (malmenat)
42. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)
43. **Anar de cul per terra** (decaure)
44. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)
45. **Ensorrar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
46. **Tirar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
47. **Batre en bretxa (alguna cosa)** (desbaratar / enderrocar)
48. **Pompes fúnebres** (enterrament)
49. **Cantar el gori-gori** (enterrar)
50. **Posar-se en mal terreny** (desfavorable)
51. **Tirar-se a sobre (d'algú)** (abraçar / neguitejar)
52. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)
53. **Tirar endavant** (ànim)
54. **Tirar la botifarra per terra (a algú)** (desanimar / esguerrar)
55. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)
56. **Tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú)** (decebre) (poalada)

57. **Tirar-se de cap a les parets** (desesperar-se)
58. **Tirar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
59. **Tirar (alguna cosa) avall** (sobreposar-se)
60. **Parar la galta** (suportar / tomar)
61. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)
62. **Aixafat com una coca** (aixafat / esclafat)
63. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)
64. **Esclafar-li el cap (a algú)** (atabalar)

ales (4), ala (3)

1. **Trencar les ales (a algú)** (acovardir)
2. **Agafar ales** (animar-se / independitzar-se)
3. **Caure-li les ales del cor (a algú)** (descoratjar-se)
4. **Donar ales (a algú)** (encoratjar)
5. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)
6. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)
7. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)

atorrollat (2)

1. **No saber què s'empatolla** (atorrollat)
2. **No saber què s'empesca** (atorrollat)

adversitat (3), adversament (1), contrari (1), contrariat (1), contràriament (1), través (1), revés (1), creuar (1)

1. **Bufar vent contrari** (adversitat)
2. **Ironia del destí** (adversitat)
3. **La llei de Murphy** (adversitat / fatalitat)
4. **A l'orsa** (adversament / orsant)
5. **Cara llarga** (contrariat / decebut)
6. **En canvi** (altrament / canviant / contràriament)

afortunadament (3), desafortunat (10), fortuna (5)

1. **Encara bo que** (afortunadament)
2. **Encara gràcies que** (afortunadament)
3. **Encara sort que** (afortunadament)
4. **Dur merda a l'espardenya** (desafortunat)
5. **Passar una mala ratxa** (desafortunat)
6. **Pondre-se-li el sol (a algú)** (desafortunat)
7. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)
8. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
9. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
10. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
11. **Tenir la negra** (desafortunat)
12. **Tenir mal dau** (desafortunat)

13. **Tenir una mala ratxa** (desafortunat)
14. **Venir Déu a veure (algú)** (fortuna)
15. **Revés de fortuna** (contratemp / desgràcia)
16. **La roda de la fortuna** (sort)
17. **Atrotinat de fortuna** (pobre)
18. **Fer fortuna** (reeixir)

agradar (3), desagradar (5), desagradable (6), malgrat (1)

1. **No agradar ni jota** (descontent)
2. **No agradar ni mica** (descontent)
3. **No agradar un pèl** (descontent)
4. **Assentar-se-li malament** (desagradar / indigestar-se)
5. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inesciaient)
6. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
7. **Caure-li a sobre (a algú)** (desagradar)
8. **Posar-se-li malament (a algú)** (desagradar / indigestar-se)
9. **Caure-li agre (a algú)** (desagradable)
10. **Caure-li avall (a algú)** (desagradable)
11. **Dur de pair** (desagradable)
12. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
13. **Vida de moros** (desagradable)
14. **Vida de negres** (desagradable)
15. **A pesar de** (malgrat)

amoïnar (3)

1. **Criar pedres al fetge** (amoïnar-se)
2. **Donar-se mal temps** (amoïnar-se)
3. **Posar-se pedres al fetge** (amoïnar-se)

averany (3)

1. **Cridar el mal temps** (averany)
2. **Ocell de mal averany** (malaventurós)
3. **Ser de mal averany** (presagi)

avergonyit (3), avergonyir (1)

1. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
2. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)
3. **Anar-se'n amb la cua entre cames** (avergonyit / decebut)
4. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)

abatre (2), batre (2), abatut (8), batut (1)

1. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
2. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
3. **Batre en bretxa (alguna cosa)** (desbaratar / enderrocar)

4. **Fer-se batre** (resignació)
5. **Ànima en pena** (abatut / infeliç)
6. **Barres a pit** (abatut)
7. **Dur les ombres mortes** (abatut / trist)
8. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
9. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
10. **Fet un flam** (abatut / nerviós)
11. **No tenir esma** (abatut)
12. **Tocar fons** (abatut)
13. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)

acovardir (2), acovardit (1)

1. **Negar-se en poca aigua** (acovardir-se)
2. **Trencar les ales (a algú)** (acovardir)
3. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)

agonia (2)

1. **Angoixa de la mort** (agonia)
2. **Basca de la mort** (agonia)

agraïment (2)

1. **Beneït sia Déu** (agraïment / resignació)
2. **Lloat sia Déu** (agraïment / resignació)

agre (2), agres (2), vinagre (1)

1. **Caure-li agre (a algú)** (desagradable)
2. **Caure agre** (descontent)
3. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
4. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
5. **Cara de vinagre** (seriós)

amarga (2), amargues (2), amargura (2), amargor (1)

1. **Tenir la boca amarga** (disgustat)
2. **Cagar-la ben amarga** (patir)
3. **Plorar llàgrimes amargues** (penedir-se)
4. **Vessar llàgrimes amargues** (penedir-se)
5. **Passar els set calzes d'amargura** (afligir-se / patir)
6. **Portar (algú) pel camí de l'amargura** (disgustar)
7. **Beure un calze d'amargor** (afligir-se)

aixecar (2), aixeco (2)

1. **Aixecar l'ànim (a algú)** (animar)
2. **Aixecar la moral (a algú)** (animar)
3. **Aquí caic aquí m'aixeco** (dificultosamente)
4. **Ara caic ara m'aixeco** (dificultosamente)

alegria (2), alegre (1)

1. **Ser un goig sense alegria** (decebedor)
2. **Tenir un goig sense alegria** (decebre's)
3. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)

allargar (2), llarga (1), perdurable (1), estirada (1), estirar (3), arrencar (2)

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoina / caritatiu / demanar / donar / saludar)
2. **Allargar es coll** (resignació)
3. **Cara llarga** (contrariat / decebut)
4. **Passar la vida perdurable** (patir)
5. **Cara estirada** (decebut)
6. **Estirar-se els cabells** (desesperar-se) [estirar-se el monyo]
7. **Estirar-se els cabells (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
8. **Arrabassar-se es cabells, arrencar-se els cabells** (desesperar-se)
9. **Arrencar el plor** (plorar)

alleujar (2)

1. **Deixar respirar (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
2. **Deixar viure (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)

ansiejar (2)

1. **Donar-se mal (de) cor** (ansiejar)
2. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)

arrencar (2)

1. **Arrabassar-se es cabells, arrencar-se els cabells** (desesperar-se)
2. **Arrencar el plor** (plorar)

ase (2)

1. **Caure de s'ase** (desengany)
2. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)

atrotinat (2)

1. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
2. **Atrotinat de fortuna** (pobre)

adular (1), lloat (1)

1. **Fer la garseta (a algú)** (adular / destorbar)
2. **Lloat sia Déu** (agraïment / resignació)

afluixar (1), fluixa (1)

1. **Afluixar-se-li les femelles (a algú)** (descoratjar-se)
2. **Anar per la corda fluixa** (trontollar)

ajornament (1), tard (1), destorb (1), torbar (1)

1. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
2. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)
3. **Haver-hi un sis o un as** (destorb)
4. **Portar (algú) de cap** (torbar)

acompanyar (1), acompanyi (1), companyia (1)

1. **Acompanyar (algú) en el sentiment** (afligit / condoldre's)
2. **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (esperança)
3. **Ser misèria i companyia** (poc)

alè (1), desalenar (1), respirar (3), pulmons (1)

1. **Perdre l'alè** (desalenar-se / emocionar-se / fatigar-se)
2. **Deixar respirar (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
3. **Perdre el plor** (respirar / sanglotejar)
4. **Respirar tranquil** (alliberat)
5. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)

atzar (1), tanto (1)

1. **Cara de mal atzar** (trist)
2. **Mal tanto** (cop / dissort)

altrament (1), sinó (1)

1. **En canvi** (altrament / canviant / contràriament)
2. **No caldria sinó** (rebuig / temor)

alliberat (1), amagar (1)

1. **Respirar tranquil** (alliberat)
2. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)

apressar (1), córrer (1), frisar (1), precipitar (1), afanyar (2), atrafegat (2)

1. **Donar-se ànsia** (afanyar-se / apressar-se)
2. **Córrer mals aires** (malastrugança / malestar / pessimisme)

3. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)
4. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)
5. **Donar-se ànsia** (afanyar-se / apressar-se)
6. **Donar-se brasa** (afanyar-se)
7. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
8. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)

apàtic (1), indiferent (1), indiferència (1)

1. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)
2. **Arronsar les espatlles** (indiferent / resignar-se)
3. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)

arrossegar (1), pesar (1), plom (1), carregat (3), carregar (2), endossar (1), orsa (2)

1. **Arrossegar la cadena** (suportar)
2. **A pesar de** (malgrat)
3. **Caure com un plom** (descontent)
4. **Carregat amb un sac de paciència** (pacient)
5. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
6. **Carregar-li el cap (a algú)** (atabalar / atordir)
7. **Carregar el gegant** (endossar)
8. **A l'orsa** (adversament / orsant)
9. **Anar a l'orsa** (decaure)

bona (8), bo (3), bon (3), bons (2), bondadós (4), dolent (2), brètol (1), dimoni (2), diable (3)

1. **Bona nit** (comiat / malaguanyat / salutació)
2. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
3. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
4. **Bona nit viola** (comiat / perdut)
5. **Bona nit pastora** (perdut)
6. **Arribar a bona fi** (solucionar-se)
7. **Bona hora en fora que** (temença)
8. **Encara bo que** (afortunadament)
9. **Déu el faci bo** (compassió / ratificació)
10. **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (esperança)
11. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
12. **Tenir un bon pedrer** (tranquil)
13. **Tenir un bon païdor** (suportar)
14. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)
15. **Tranquil·litat i bons aliments** (tranquil·litat)
16. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
17. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
18. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
19. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)
20. **Tenir un dia dolent** (malhumorat)

21. **Costat dolent** (pessimisme)
22. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)
23. **Aquí hi ha bufat el dimoni** (desgràcia)
24. **Dimoni boiet** (esperit)
25. **Donar-se al diable** (desesperar-se / impacientar-se)
26. **Pobre diable** (miserable / qualsevol)
27. **Anar-se'n al diable** (perdre's)

bé (2), ben (1), malament (7), males (1), fatal (1), fatalitat (1)

1. **Lligar-se bé les espardenyas** (encoratjar-se)
2. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
3. **Cagar-la ben amarga** (patir)
4. **Assentar-se-li malament** (desagradar / indigestar-se)
5. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inesciaent)
6. **Passar-se-la malament** (patir)
7. **Posar-se-li malament (a algú)** (desagradar / indigestar-se)
8. **Prendre's (alguna cosa) malament** (molestar-se / ofendre's)
9. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
10. **Tant grata sa caba que jau malament** (preocupació)
11. **A males penes** (dificultosamente)
12. **L'hora fatal** (mort)
13. **La llei de Murphy** (adversitat / fatalitat)

beure (6), abstinència (1), begut (1), glop (1), llet (1), got (1), suc (1), trago (1), tassa (1), embriac (2)

1. **Beure un calze d'amargor** (afligir-se)
2. **Beure un calze de dolor** (afligir-se)
3. **Beure a tots es bassiots** (desgràcia)
4. **Beure-se es cop** (sofrir)
5. **Beure-se es cop com sa figuera** (sofrir)
6. **Beure es glop** (sofrir)
7. **Fer divendres** (abstinència / patir)
8. **Haver begut oli** (perdut)
9. **Estar de mala llet** (malhumorat)
10. **Ofegar-se en un got d'aigua** (descoratjar-se)
11. **Pujar més el suc que els moixons** (insignificant)
12. **Mal trago** (tràngol)
13. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)
14. **Tenir el vi trist** (embriac)
15. **Tenir mal vi** (embriac / malhumorat)

brut (4), net (1), marrà (1), taca (1), ronya (2), pesta (1)

1. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)
2. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)
3. **Portar dol** (brut)

4. **Ungles de dol** (brut)
5. **Cor net i cap dret** (tranquil)
6. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
7. **Qui té ronya, que se grati** (preocupació)
8. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)

bena (3)

1. **Caure-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar-se)
2. **Llevar-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar)
3. **Posar-se una bena davant els ulls** (enganyar-se)

banyes (2)

1. **Entre les banyes d'un toro** (acorralat)
2. **Agafar el bou per les banyes** (afrontar)

barraca (2), casa (2), coixí (1), llit (3), cansat (3), cansar (2), descansat (1), descansi (1), las (1), fatics (1), fatigat (1), avorrir (1), fastig (1), fatigar (3), fatigues (2)

1. **Ensonnar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
2. **Tirar la barraca a terra (a algú)** (esguerrar)
3. **Parlar de dogal a casa del penjat** (inoportú)
4. **Casa de misericòrdia** (asil)
5. **Posar les ànsies sota el coixí** (despreocupar-se / dormir)
6. **Llit d'espines** (dolor)
7. **Llit de dolor** (llit)
8. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
9. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
10. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)
11. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
12. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
13. **Dormir descansat** (tranquil)
14. **En pau descansi** (mort)
15. **Ai las** (lament)
16. **Passar penes i fatics** (patir)
17. **No poder amb la seva ànima** (fatigat)
18. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]
19. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
20. **Perdre l'alè** (desalena-se / emociona-se / fatiga-se)
21. **Buidar-se el cap** (fatiga-se / preocupa-se)
22. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatiga / sorprendre)
23. **No perdonar ni penes ni fatigues** (rigorós)
24. **No donar ni penes ni fatigues** (rigorós)

barres (2), barra (1)

1. **Barres a pit** (abatut)
2. **Ser un barres tristes** (macilent / trist)
3. **Pegar-se un cop a la barra** (resignació / decepció)

boca (2), barram (1), dents (1), morro (1), morros (1)

1. **Deixar (algú) amb sa mel a sa boca** (descontent)
2. **Tenir la boca amarga** (disgustat)
3. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
4. **Parlar entre dents** (rondinar)
5. **Ser del morro fort** (geniüt / malhumorat)

bocí (2), estelles (1)

1. **Bocí de mal empassar** (dificultat)
2. **Mal bocí** (metzina / tràngol)
3. **Veure les estelles** (patir)

boira (2), ennuvolat (2)

1. **Boira ploranera** (boira)
2. **Dia trist** (ennuolat)
3. **Temps trist** (ennuolat)

bony (2)

1. **Tenir bony o bua** (preocupació)
2. **Tenir bony o forat** (preocupació)

bot (2), salt (1), salts (1)

1. **Fer un bot** (commoure's)
2. **Fer el bot** (enujtat / obstinar-se / ploriquejar)
3. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
4. **Tornem-hi, llop, a fer salts** (ànim)

bou (2)

1. **Pujar més la corda que el bou** (insignificant)
2. **Agafar el bou per les banyes** (afrontar)

budells (2)

1. **No valer els budells d'un ca mort** (insignificant)
2. **No valer els budells d'un gat** (insignificant)

braços (1), abraçar (1)

1. **Amb els braços caiguts** (esmaïperdut)
2. **Tirar-se a sobre (d'algú)** (abraçar / neguitejar)

bla (1), ablanir (1)

1. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
2. **Ablanir (algú) com la cera** (emocionar)

banyat (1), eixugar (1), mullada (1), mullat (1), moll (3)

1. **Afegir an es banyat o an es feix** (desgràcia)
2. **Eixugar els plors (d'algú)** (consolar)
3. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)
4. **Ploure sobre mullat** (desgràcia)
5. **Ser moll d'ulls** (ploraner)

blancs (1), blanques (1), emblanquinat (1), blanc (3), colors (2), color (1), blava (1)

1. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
2. **Veure'n de blanques i de negres** (malestar)
3. **Aferrar-se a s'emblanquinat** (desesperació)
4. **Blanc com el paper** (pàl·lid)
5. **Passar-ne de tots colors** (destret)
6. **Veure-se'n de tots colors** (destret)
7. **Trencar-se-li el color (a algú)** (empal·lidir)
8. **Aquesta sí que és blava** (greu)

boig (1), embogir (1), boiet (1), pillo (1)

1. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)
2. **Perdre el cap** (atordir-se / embogir)
3. **Dimoni boiet** (esperit)
4. **Passar-ho pillo** (sofrir)

bassa (1), bassiots (1)

1. **Com una bassa d'oli** (tranquil)
2. **Beure a tots es bassiots** (desgràcia)

burro (1), tossut (1), ruc (1), obstinar (1)

1. **Baixar del burro** (cedir / desenganyar-se)
2. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)
3. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)
4. **Fer el bot** (enutjat / obstinar-se / ploriquejar)

cap (35), capoll (1), capficar (1)

1. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)
2. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)
3. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
4. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)
5. **Amb el cap jup** (preocupat / trist)
6. **Amb el cap sota l'ala** (acovardit / desanimat)
7. **Buidar-se el cap** (fatigar-se / preocupar-se)
8. **Carregar-li el cap (a algú)** (atabalar / atordir)
9. **Cloquejar-li el cap (a algú)** (atordir-se)
10. **Cor net i cap dret** (tranquil)
11. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)
12. **Esclafar-li el cap (a algú)** (atabalar)
13. **Fer ballar el cap (a algú)** (atabalar)
14. **Haver-se'n d'estrènyer el cap** (resignar-se)
15. **Inflar el cap (a algú)** (atabalar / incitar)
16. **Mal de cap** (atabalament)
17. **Omplir-li el cap (a algú)** (atabalar)
18. **Pegar-se tocs pel cap** (desesperar-se / penedir-se)
19. **Perdre el cap** (atordir-se / embogir)
20. **Picar-se el cap** (desesperar-se)
21. **Portar (algú) de cap** (torbar)
22. **Posar el cap com un timbal (a algú)** (atabalar)
23. **Posar un cap com tres quartans (a algú)** (atabalar)
24. **Posar un cap com un bombo (a algú)** (atabalar)
25. **Rodar-li el cap (a algú)** (atabalar-se / marejar-se)
26. **Sortir-li fum del cap (a algú)** (atabalat)
27. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
28. **Tenir el cap espès** (adolorit / atordit)
29. **Tenir el cap com un bombo** (atabalat)
30. **Tenir el cap com un timbal** (atabalat)
31. **Tenir es cap com una olla de caragols** (preocupació)
32. **Tirar-se de cap a les parets** (desesperar-se)
33. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)
34. **Treure el cap de l'aigua** (refer-se)
35. **Treure-li (alguna cosa) del cap (a algú)** (desesperança / desaconsellar)
36. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
37. **Menjar-se el coco** (capficar-se)

capvespre (1), migdia (1), penombra (1), ombra (2), ombres (2), foscants (1), fosques (1), fosc (2), penombrós (2), dia (8), nit (6), llum (1), antorxes (1), candela (1), cera (4), candeletes (1), claror (1), veure (19), ves (1), veu (1), visions (1), vist (1), vegem (1)

1. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)
2. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)
3. **A la penombra** (anònim / fosc)
4. **No ser l'ombra d'un mateix** (calamitós)
5. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)

6. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)
7. **A les fosques** (fosc)
8. **A la penombra** (anònim / fosc)
9. **A les fosques** (fosc)
10. **A mitja llum** (penombrós)
11. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)
12. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
13. **Dia trist** (ennuolat)
14. **Menjar-s'ho tot en un dia** (ambicionar / impacient)
15. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
16. **Tenir el dia i la nit** (miserable)
17. **Tenir un dia dolent** (malhumorat)
18. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)
19. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
20. **Bona nit** (comiat / malaguanyat / salutació)
21. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
22. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
23. **Bona nit viola** (comiat / perdut)
24. **Tenir el dia i la nit** (miserable)
25. **Bona nit pastora** (perdut)
26. **A mitja llum** (penombrós)
27. **Pujar més el mort que les antorxes** (insignificant)
28. **Fondre's com una candela** (consumir-se / impacientar-se)
29. **Esperar (algú o alguna cosa) amb candeletes** (esperar / pacient)
30. **No tenir cera a les orelles** (decaigut)
31. **Ablanir (algú) com la cera** (emocionar)
32. **Groc com la cera** (pàl·lid)
33. **No haver-hi més cera que la que crema** (resignació)
34. **Sol trist** (claror)
35. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
36. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
37. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
38. **No veure-hi de cap bolla** (preocupació)
39. **No veure's amb cor (de fer alguna cosa)** (desànim)
40. **Venir Déu a veure (algú)** (fortuna)
41. **Veure la padrina** (patir)
42. **Veure les estrelles** (patir)
43. **Veure-ho negre** (desesperançat / pessimista)
44. **Veure'n de blanques i de negres** (malestar)
45. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)
46. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
47. **Veure's verd** (destret)
48. **Veure's negre** (difícil / patir)
49. **Veure-se-les negres** (esforçar-se)
50. **Veure-se'n de totes** (destret)
51. **Veure-se'n de tots colors** (destret)
52. **Veure-se'n un bull** (destret)
53. **Veure-se'n un esbull** (tribular)
54. **Ves què et sembla** (lamentació)

55. **Deixar (algú) com qui veu visions** (atonir)
56. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
57. **Al cel lo vegem** (difunt)

com (36)

1. **Ablanir (algú) com la cera** (emocionar)
2. **Aixafat com una coca** (aixafat / esclafat)
3. **Anar com un gos perdut** (vagarejar)
4. **Beure-se es cop com sa figuera** (sofrir)
5. **Blanc com el paper** (pàl·lid)
6. **Groc com la cera** (pàl·lid)
7. **Groc com un mort** (pàl·lid)
8. **Pàl·lid com un mort** (pàl·lid)
9. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
10. **Caure com un plom** (descontent)
11. **Caure com una mosca en es brou** (descontent)
12. **Caure com una bomba** (commocionar / sorprendre)
13. **Com hi ha món** (seguretat / sorpresa)
14. **Com si tal cosa** (desatendre / impassible)
15. **Com un Job** (pacientment / resignadament)
16. **Com una bassa d'oli** (tranquil)
17. **Deixar (algú) com qui veu visions** (atonir)
18. **Estar amb un coret com una lletia** (preocupació)
19. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)
20. **Estar no sé com** (neguitejar-se)
21. **Fer anar (algú o alguna cosa) com una escombria** (malmenar)
22. **Fondre's com una candela** (consumir-se / impacientar-se)
23. **Plorar com un infant** (plorar)
24. **Plorar com una Magdalena** (plorar)
25. **Plorar com unes xeremies** (plorar)
26. **Posar el cap com un timbal (a algú)** (atabalar)
27. **Posar un cap com tres quartans (a algú)** (atabalar)
28. **Posar un cap com un bombo (a algú)** (atabalar)
29. **Ser com un mussol** (capficat)
30. **Tenir el cap com un bombo** (atabalat)
31. **Tenir el cap com un timbal** (atabalat)
32. **Tenir es cap com una olla de caragols** (preocupació)
33. **Tenir ets ulls com a tomàtiques** (plorar)
34. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)
35. **Valer tant com un pet a un banc** (insignificant)
36. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)

cor (35), coret (1), malcorar (1)

1. **Amb l'ai al cor** (patint)
2. **Bategar-li el cor (a algú)** (emocionat)
3. **Caure-li les ales del cor (a algú)** (descoratjar-se)
4. **Clavar un clau al cor (a algú)** (afligir)

5. **Clavar-se-li al cor (a algú)** (afligir-se)
6. **Cobriment de cor** (defalliment / desmai)
7. **Cor net i cap dret** (tranquil)
8. **Donar-li cor (a algú)** (encoratjar)
9. **Donar-se mal (de) cor** (ansiejar)
10. **Eixamplar-li el cor (a algú)** (tranquil·litzar)
11. **Encongir-se-li el cor (a algú)** (afligir-se / oprimir)
12. **Fer el cor fort** (sobreposar-se)
13. **Fer-li perdre el cor (a algú)** (dissuadir / malcorar)
14. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
15. **Lligar-se-li el cor (a algú)** (afligir-se)
16. **Mal de cor** (debilitat)
17. **No bastar-li cor (a algú)** (descoratjament)
18. **No cabre-li el cor al pit (a algú)** (emocionat) [cor desbocat]
19. **No veure's amb cor (de fer alguna cosa)** (desànim)
20. **Parlar al cor** (impressionar)
21. **Rosegar-li el cor (a algú)** (afligit)
22. **Sagnar-li el cor (a algú)** (apenat / patir)
23. **Tenir un clau al cor** (afligit)
24. **Tenir una espina clavada al cor** (afligit)
25. **Tenir una pena al cor** (afligit)
26. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)
27. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
28. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
29. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
30. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)
31. **Tocar el cor (a algú)** (compassió / emocionar)
32. **Arribar-li al cor (a algú)** (commoure)
33. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
34. **Tenir es cor nuat de pena** (sofrir)
35. **Travessar-se-li el cor (a algú)** (commoure's)
36. **Estar amb un coret com una lletia** (preocupació)
37. **Fer-li perdre el cor (a algú)** (dissuadir / malcorar)

caure (19), caic (2), caiguda (2), caigut (1), caiguts (1), caigués (1), cau (1), trabucar (1), rodolons (1), empentes (1), tombar (1), tort (1), torts (1), trontollar (1), roda (2), rodar (2)

1. **Caure com una bomba** (commocionar / sorprendre)
2. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)
3. **Caure del pedestal** (desfavorit)
4. **Caure en desgràcia** (desfavorit / desgraciat)
5. **Caure l'ànima als peus** (decebre's / desenganyar-se)
6. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescaient)
7. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
8. **Caure-li agre (a algú)** (desagradable)
9. **Caure-li a sobre (a algú)** (desagradar)
10. **Caure-li avall (a algú)** (desagradable)
11. **Caure agre** (descontent)

12. **Caure avall** (descontent)
13. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
14. **Caure com un plom** (descontent)
15. **Caure com una mosca en es brou** (descontent)
16. **Caure-li les ales del cor (a algú)** (descoratjar-se)
17. **Caure de s'ase** (desengany)
18. **Caure-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar-se)
19. **Caure-li el món a sobre (a algú)** (desesperar-se)
20. **Aquí caic aquí m'aixeco** (dificultosamente)
21. **Ara caic ara m'aixeco** (dificultosamente)
22. **Anar de caiguda** (decaure)
23. **Anar de capa caiguda** (decaure)
24. **Oli m'hi ha caigut** (desgràcia)
25. **Amb els braços caiguts** (esmaperdut)
26. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
27. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
28. **A empentes i rodolons** (dificultosamente)
29. **Tombar es coll** (resignació)
30. **Sortir-li els comptes torts (a algú)** (decebre's)
31. **Anar per la corda fluixa** (trontollar)
32. **Posar (algú) en roda** (desconcertar)
33. **La roda de la fortuna** (sort)
34. **Rodar-li el cap (a algú)** (atabalar-se / marejar-se)
35. **Anar-se'n a rodar** (perdre's)

cara (14), malcarat (1)

1. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)
2. **Cara de circumstàncies** (preocupat)
3. **Cara de Divendres Sant** (trist)
4. **Cara de mal atzar** (trist)
5. **Cara de mal conhort** (malenconiós / trist)
6. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
7. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
8. **Cara de vinagre** (seriós)
9. **Cara estirada** (decebut)
10. **Cara llarga** (contrariat / decebut)
11. **Fer cara a** (afrontar / enfront)
12. **Fer cara de divendres** (tristesa)
13. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
14. **Plantar cara (a alguna cosa)** (afrontar)

cel (13), infern (3)

1. **Al cel lo vegem** (difunt)
2. **Al cel sia** (mort)
3. **Alçar les mans al cel** (implorar)
4. **Angelets al cel** (condol)

5. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)
6. **Déu del cel** (estupefacció)
7. **Déu el tingui al cel** (mort)
8. **Eixordar el cel** (lamentar-se)
9. **Guanyar-se el cel** (patir)
10. **Guanyar-se la glòria del cel** (patir)
11. **Obrir-se-li el cel (a algú)** (solucionar-se)
12. **Posar el crit al cel** (exclamar-se)
13. **Si caigués una pedra del cel m'encontraria** (desgràcia)
14. **D'infern** (patint)
15. **Ser un infern** (patiment)
16. **Viure un infern** (sofrir)

coll (9), betcollada (1), gola (5)

1. **Allargar es coll** (resignació)
2. **Doblegar-hi el coll** (resignar-se)
3. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)
4. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
5. **Estar fins a la nou del coll** (acorralat)
6. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)
7. **Tenir el coll moll** (compassiu)
8. **Tenir un dogal al coll** (desesperat / perillar)
9. **Allargar es coll** (resignació)

cabells (8), pèl (1), repèl (1), despentinat (1), esbull (1), filassa (1)

1. **Arrabassar-se es cabells, arrencar-se els cabells** (desesperar-se)
2. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a la punta dels cabells** (fastiguejat)
3. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells** (fastiguejat)
4. **Estirar-se els cabells (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
5. **Estirar-se els cabells** (desesperar-se) [estirar-se el monyo]
6. **Fer eixir els cabells verds (a algú)** (impacientar)
7. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
8. **No agradar un pèl** (descontent)
9. **Fer una cosa a repèl** (disgust)
10. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)
11. **Veure-se'n un esbull** (tribular)
12. **Mostrar sa filassa** (decepció)

compassió (6), compassiu (5), compadit (1)

1. **Moure (algú) a compassió** (commoure)
2. **Déu el faci bo** (compassió / ratificació)
3. **Déu el perdoni** (compassió)
4. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)

5. **Tocar el cor (a algú)** (compassió / emocionar)
6. **Valga'm Déu** (compassió / sorpresa)
7. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
8. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
9. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
10. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)
11. **Tenir el coll moll** (compassiu)
12. **Ser de plànyer** (compadit / llastimós)

cantar (5), cant (1), cantussol (1), dansa (1), ball (1), balla (1), entonar (1), ballar (8), timbal (2), guitarra (1), orgues (1), orgue (2), bombo (2)

1. **Cantar el gori-gori** (enterrar)
2. **Cantar la palinòdia** (retractar-se)
3. **Cantar-li el gori-gori (a alguna cosa)** (perdut)
4. **Cantar-li les absoltes (a alguna cosa)** (perdut)
5. **Fer cantar la rana a qualcú** (plorar)
6. **Gori-gori** (cant)
7. **Fer el cantussol** (demanar / ploriquejar)
8. **Anar en dansa** (agitar-se / inquiet / realitzant-se)
9. **Ser al ball i haver de ballar** (resignar-se)
10. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)
11. **Entonar el mea culpa** (penedir-se)
12. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
13. **Ballar-la** (patir)
14. **Ballar-la negra** (patir)
15. **Fer ballar el cap (a algú)** (atabalar)
16. **Fer ballar el paraigua (a algú)** (atabalar)
17. **Fer ballar el cap (a algú)** (atabalar)
18. **Posar el cap com un timbal (a algú)** (atabalar)
19. **Tenir el cap com un timbal** (atabalat)
20. **Aixafar-li la guitarra (a algú)** (desbaratar / destorbar)
21. **No estar per orgues** (desentendre's / malhumorat)
22. **Tocar l'orgue** (equivocar-se / plorar / teixir)
23. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)
24. **Posar un cap com un bombo (a algú)** (atabalar)
25. **Tenir el cap com un bombo** (atabalat)

cavil·lar (3)

1. **Arrufar el front** (cavil·lar)
2. **Arrufar les celles** (cavil·lar)
3. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)

comptes (3), comptar (1)

1. **Fallar-li els comptes (a algú)** (decebre's)
2. **No sortir-li els comptes (a algú)** (decebre's)
3. **Sortir-li els comptes torts (a algú)** (decebre's)

4. **Comptar les hores** (impacientar-se)

costat (3), banda (1), espona (1)

1. **Fer costat (a algú)** (ajudar)
2. **Costat feble** (debilitat)
3. **Costat dolent** (pessimisme)
4. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
5. **Llevar-se per la mala espona** (malhumorat)

calamitós (2)

1. **No ser l'ombra d'un mateix** (calamitós)
2. **Ser un cadàver ambulat** (calamitós)

cadira (1), banc (1), taula (1)

1. **Tenir agulles a sa cadira** (neguitós)
2. **Valer tant com un pet a un banc** (insignificant)
3. **Taula de salvació** (salvació)

calze (2)

1. **Beure un calze d'amargor** (afligir-se)
2. **Beure un calze de dolor** (afligir-se)

canviar (2), canvi (1), canviant (1), mudar (2)

1. **Canviar pets amb merda** (perdre)
2. **Mudar-se els daus** (canviar)
3. **En canvi** (altrament / canviant / contràriament)
4. **Fer mudar la pell (a algú)** (mortificar)

capficat (2), maldecaps (1)

1. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)
2. **Ser com un mussol** (capficat)
3. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)

caragols (2)

1. **Pujar més la salsa que els caragols** (insignificant)
2. **Tenir es cap com una olla de caragols** (preocupació)

condemna (1), castigat (2), baquetes (1), dogal (2)

1. **Pena de mort** (condemna / risc)
2. **Passar per les baquetes** (castigat / criticat / sotmetre's)
3. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)

4. **Passar per les baquetes** (castigat / criticat / sotmetre's)
5. **Tenir un dogal al coll** (desesperat / perillar)
6. **Parlar de dogal a casa del penjat** (inoportú)

crac (1), destacat (1)

1. **Ser un crac** (destacat / insignificant)

cella (2)

1. **Dur (algú o alguna cosa) entre cella i cella** (preocupació)

collons (2), ou (3), ous (2)

1. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als collons** (fastiguejat)
2. **Tenir els collons plens de** (fastiguejat)
3. **Estrènyer-se un ou** (resignació)

compàs (2)

1. **Perdre el compàs** (esverar-se)
2. **Treure (algú) de compàs** (esverar / intranquil·litzar)

conformar (2)

1. **Fer-se repicar** (conformar-se / resignar-se)
2. **Plorar amb un ull** (conformar-se / ploriquejar)

consol (2), consolació (2), consolar (1)

1. **Rebre mal consol (d'algú)** (malmenat)
2. **Tenir mal consol (d'algú)** (malmenat)
3. **Premi de consolació** (compensació)
4. **Final de consolació** (competició)
5. **Eixugar els plors (d'algú)** (consolar)

crema (2), cremar (2), coure (4)

1. **Agafar una cosa pes cap que crema** (disgust)
2. **No haver-hi més cera que la que crema** (resignació)
3. **Cremar-li les sangs (a algú)** (impacientar)
4. **Cremar-li les mans (a algú)** (neguitejar)
5. **Coure-li la ceba a la gola (a algú)** (coure)
6. **Quin pebre li fa coure els ulls** (queixa)
7. **Quina ceba li fa coure els ulls** (queixa)

creu (2)

1. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)

2. **La creu del matrimoni** (matrimoni / obligació)

cridar (2), cridaner (1), crit (1), crits (1)

1. **Cridar el mal temps** (averany)
2. **Fer el tro** (cridar / desesperació / plorar)
3. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)
4. **Posar el crit al cel** (exclamar-se)
5. **Crits i amunt** (encoratjament)

culpa (2)

1. **Dir el mea culpa** (penedir-se)
2. **Entonar el mea culpa** (penedir-se)

dau (1), daus (1)

1. **Tenir mal dau** (desafortunat)
2. **Mudar-se els daus** (canviar)

conversar (1), coverbos (1), xerrar (1), taba (1), paraules (2), callat (1), emmudit (1), brocs (1), parlar (4), paraula (1), gaita (1)

1. **Donar taba (a algú)** (conversar / molestar / xerrar)
2. **No estar per coverbos** (malhumorat)
3. **Donar taba (a algú)** (conversar / molestar / xerrar)
4. **No tenir paraules** (callat / inexpressable)
5. **No trobar paraules** (inexpressable)
6. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmudit / enfadar-se / retractar-se)
7. **No estar per brocs** (desentendre's / malhumorat)
8. **Parlar a l'ànima** (impressionar)
9. **Parlar al cor** (impressionar)
10. **Parlar de dogal a casa del penjat** (inoportú)
11. **Parlar entre dents** (rondinar)
12. **Estar de mala gaita** (malhumorat)

cordar (1), nuat (1), lligar (2), corda (6), cadena (1), cables (1)

1. **Cordar-se les calces** (animar-se)
2. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
3. **Lligar-se bé les espadenyes** (encoratjar-se)
4. **Lligar-se-li el cor (a algú)** (afligir-se)
5. **Acabar-se-li la corda a algú** (impacientar-se)
6. **Pegar amb sa corda grossa** (disgust)
7. **Tocar la corda sensible (a algú)** (emocionar)
8. **Pujar més la corda que el bou** (insignificant)
9. **Tenir corda** (suportar)
10. **Anar per la corda fluixa** (trontollar)
11. **Arrossegar la cadena** (suportar)

12. **Creuar-se-li els cables (a algú)** (confondre's)

camí (1), pas (1)

1. **Portar (algú) pel camí de l'amargura** (disgustar)
2. **Mal pas** (error / tràngol)

carta (1), paper (1), llibres (1)

1. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
2. **Blanc com el paper** (pàl·lid)
3. **Fúmer els llibres al foc** (despatxar)

cloquejar (1), picar (1), repicar (1), cop (10), copets (1), cops (1), injectar (1)
agulles (1)

1. **Cloquejar-li el cap (a algú)** (atordir-se)
2. **Picar-se el cap** (desesperar-se)
3. **Fer-se repicar** (conformar-se / resignar-se)
4. **Estar cop – piu** (desanimat) [estar cloc – piu (mall., men.)]
5. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)
6. **Mal tanto** (cop / dissort)
7. **Pegar-se un cop a la barra** (resignació / decepció)
8. **Pegar-se un cop an es morros** (resignació / decepció)
9. **Beure-se es cop** (sofrir)
10. **Beure-se es cop com sa figuera** (sofrir)
11. **Beure es glop** (sofrir)
12. **Aguantar el cop** (suportar)
13. **Parar el cop** (suportar)
14. **Donar copets a l'esquena (a algú)** (encoratjar)
15. **Donar-se cops al pit** (penedir-se)
16. **Injectar-se-li de sang els ulls (a algú)** (envermellir-se)
17. **Tenir agulles a sa cadira** (neguitós)

cobriment (1), desmai (1), marejar (1), navegar (1), basca (1)

1. **Cobriment de cor** (defalliment / desmai)
2. **Rodar-li el cap (a algú)** (atabalar-se / marejar-se)
3. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
4. **Basca de la mort** (agonia)

coa (1), cua (1), darrer (1), final (1), fi (1), fins (7), acabar (4), decadència (1), decandir (1), defalliment (1), defallir (1), definitiu (1), comiat (4), absoltes (1), cul (7), anques (1), esquena (5), espatlles (2), endossar (1), rematada (1)

1. **Anar coa baixa** (desanimat)
2. **Anar-se'n amb la cua entre cames** (avergonyit / decebut)
3. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
4. **Final de consolació** (competició)
5. **Arribar a bona fi** (solucionar-se)

6. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
7. **Estar fins a la nou del coll** (acorralat)
8. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a la punta dels cabells** (fastiguejat)
9. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells** (fastiguejat)
10. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al monyo** (fastiguejat)
11. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als collons** (fastiguejat)
12. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als pebrots** (fastiguejat)
13. **Acabar els torrons** (arruïnar-se / despacientar)
14. **Acabar els calés** (despacientar)
15. **Acabar-se-li la corda a algú** (impacientar-se)
16. **Acabar la paciència** (impacientar-se)
17. **En decadència** (decadent)
18. **Adormir-se-li les sangs (a algú)** (decandir-se)
19. **Cobriment de cor** (defalliment / desmai)
20. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)
21. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)
22. **Bona nit** (comiat / malaguanyat / salutació)
23. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
24. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
25. **Bona nit viola** (comiat / perdut)
26. **Cantar-li les absoltes (a alguna cosa)** (perdut)
27. **Anar de cul al marge** (decaure)
28. **Anar de cul enrere** (decaure)
29. **Anar de cul per terra** (decaure)
30. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)
31. **Mostrar es cul** (decepció)
32. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)
33. **No poder fer cul de gallina** (miserable)
34. **Fer anques enrere** (penediment)
35. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
36. **Donar copets a l'esquena (a algú)** (encoratjar)
37. **No tocar-li la roba a l'esquena (a algú)** (espantat)
38. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)
39. **Parar l'esquena** (resignar-se)
40. **Arronsar les espatlles** (indiferent / resignar-se)
41. **Ser ample d'espatlles** (suportar)
42. **Carregar el gegant** (endossar)
43. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)

competició (1), jocs (1), bòlit (1)

1. **Final de consolació** (competició)
2. **No estar per jocs** (malhumorat)
3. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)

comprensió (1), entendre (1), esbull (1), despentinat (1)

1. **Ja et dic jo que** (comprensió / lamentació)

2. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)
3. **Veure-se'n un esbull** (tribular)
4. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)

desemparat (1), empari (1)

1. **Tancar-se-li les portes (a algú)** (desemparat)
2. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)

dissuadir (1), obeir (1), obligació (1), incitar (3)

1. **Fer-li perdre el cor (a algú)** (dissuadir / malcorar)
2. **Abaixar el cap** (avergonyir-se / obeir / resignar-se)
3. **La creu del matrimoni** (matrimoni / obligació)
4. **Inflar el cap (a algú)** (atabalar / incitar)
5. **Inflar el coco (a algú)** (atabalar / incitar)
6. **Tocar el botet (a algú)** (incitar / molestar / mortificar)

donar (31), cedir (1), cessar (1), dóna (1), compartir (1), proveirà (1)

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoïna / caritatiu / demanar / donar / saludar)
2. **Donar el condol (a algú)** (afligit / condol)
3. **Donar anses (a algú)** (animar)
4. **Donar mico (a algú)** (desenganyar / ofendre)
5. **Donar vida a** (animar / crear)
6. **Donar guerra** (afrontar / molestar)
7. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)
8. **Donar taba (a algú)** (conversar / molestar / xerrar)
9. **Donar-se ànsia** (afanyar-se / apressar-se)
10. **Donar-se brasa** (afanyar-se)
11. **Donar-se mal (de) cor** (ansiejar)
12. **Donar-se mal temps** (amoïnar-se)
13. **Donar mala vida (a algú)** (fastiguejar / molestar)
14. **Donar ales (a algú)** (encoratjar)
15. **Donar copets a l'esquena (a algú)** (encoratjar)
16. **Donar forces (a algú)** (encoratjar)
17. **Donar-li cor (a algú)** (encoratjar)
18. **Donar temps al temps** (esperar)
19. **Donar-se al diable** (desesperar-se / impacientar-se)
20. **Donar-se per la pell** (desesperar-se)
21. **Donar-se cops al pit** (penedir-se)
22. **Donar mal de ventre (a algú)** (preocupar)
23. **Donar l'estocada (a algú)** (enfonsar)
24. **Donar mal dol** (tristesa)
25. **Donar-se pena** (esforçar-se)
26. **Donar-se al moro** (exasperar-se)
27. **Donar destret (a algú)** (incomodar / molestar)
28. **Donar (alguna cosa) per un diner** (insignificant)
29. **Donar duros a quatre pessetes** (perdre)

30. **Donar-ne tretze per dotzena** (perdre)
31. **No donar ni penes ni fatigues** (rigorós)
32. **Baixar del burro** (cedir / desenganyar-se)
33. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)
34. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
35. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)
36. **Déu proveirà** (resignació)

Déu (24), Cristo (1), Verge (1)

1. **Déu del cel** (estupefacció)
2. **Déu el faci bo** (compassió / ratificació)
3. **Déu el perdoni** (compassió)
4. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)
5. **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (esperança)
6. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
7. **Déu meu** (estupefacció / sorpresa)
8. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)
9. **Déu me'n reguard** (preservació)
10. **Déu volent** (esperança)
11. **Déu el tingui a la glòria** (mort)
12. **Déu el tingui al cel** (mort)
13. **Déu l'hagi perdonat** (mort)
14. **Beneït sia Déu** (agraïment / resignació)
15. **Lloat sia Déu** (agraïment / resignació)
16. **Per la gràcia de Déu** (sortosament)
17. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
18. **Valga'm Déu** (compassió / sorpresa)
19. **Venir Déu a veure (algú)** (fortuna)
20. **Ser tot de Déu** (piadós)
21. **Temorós de Déu** (piadós)
22. **Déu dirà** (resignació)
23. **Déu proveirà** (resignació)
24. **Quan Déu voldrà** (resignació)
25. **Més ne digueren a Cristo** (resignació)
26. **Verge santíssima** (dolor / esglai / sorpresa)

desgràcia (21), desgraciat (15), gràcia (3), gràcies (2), desgraciadament (1)

1. **Cop de gràcia** (cop / definitiu / desgràcia / rematada)
2. **Caure en desgràcia** (desfavorit / desgraciat)
3. **Revés de fortuna** (contratemp / desgràcia)
4. **Afegir an es banyat o an es feix** (desgràcia)
5. **Aquí hi ha bufat el dimoni** (desgràcia)
6. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)
7. **Beure a tots es bassiots** (desgràcia)
8. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
9. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)

10. **En aquest món mesquí, quan tenim pa no tenim vi** (desgràcia)
11. **La Caixa de Pandora** (desgràcia)
12. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)
13. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
14. **Oli m'hi ha caigut** (desgràcia)
15. **Passar per ull** (desgràcia)
16. **Passar-ne una de grossa** (desgràcia)
17. **Pegar el món una betcollada** (desgràcia)
18. **Ploure sobre mullat** (desgràcia)
19. **Si caigués una pedra del cel m'encontraria** (desgràcia)
20. **Desgràcia personal** (mort)
21. **Per desgràcia** (desgraciadament)
22. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
23. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
24. **Estar de pega** (dissortat / desgraciat)
25. **Haver nascut en divendres** (desgraciat)
26. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)
27. **Néixer en mala estrella** (desgraciat)
28. **Pobre desgraciat** (desgraciat)
29. **Pobre home** (desgraciat)
30. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)
31. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
32. **Ser el pot de la pega** (desgraciat)
33. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
34. **Tenir mala estrella** (desgraciat) [estrellar-se]
35. **Tenir pega** (desgraciat)
36. **Un qualsevol** (desgraciat)
37. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
38. **Per la gràcia de Déu** (sortosament)
39. **Encara gràcies que** (afortunadament)
40. **I encara gràcies** (sort)

deixar (15), abandonar (1), compartir (1)

1. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)
2. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
3. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
4. **Deixar (algú) arreglat** (afavorir / desfavorir / escarmentar)
5. **Deixar (algú) llest** (desfavorir)
6. **Deixar respirar (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
7. **Deixar viure (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
8. **Deixar (algú) a l'escapça** (arruïnar / decebre)
9. **Deixar (algú) com qui veu visions** (atonir)
10. **Deixar (algú) amb un pam de nas** (decebre / sorprendre)
11. **Deixar (algú) amb sa mel a sa boca** (descontent)
12. **Deixar (algú) sense una gota de sang a les venes** (espantar)
13. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatigar / sorprendre)
14. **Deixar (algú) en pau** (tranquil)

15. **No viure ni deixar viure** (molestar)
16. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)

decaure (13), decaigut (4), decadent (2)

1. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
2. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
3. **Anar a l'orsa** (decaure)
4. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
5. **Anar al baix** (decaure)
6. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
7. **Anar de caiguda** (decaure)
8. **Anar de capa caiguda** (decaure)
9. **Anar de cul al marge** (decaure)
10. **Anar de cul enrere** (decaure)
11. **Anar de cul per terra** (decaure)
12. **Anar de mal en pitjor** (decaure / empitjorar)
13. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)
14. **Aguantar-se per miracle** (decaigut)
15. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)
16. **No tenir cera a les orelles** (decaigut)
17. **Ser una ruïna (algú)** (decaigut)
18. **En baixa** (decadent)
19. **En decadència** (decadent)

descontent (13), malcontent (1), malcontentament (1)

1. **Arrufar el nas** (desaprovar / descontent)
2. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
3. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
4. **Caure agre** (descontent)
5. **Caure avall** (descontent)
6. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
7. **Caure com un plom** (descontent)
8. **Caure com una mosca en es brou** (descontent)
9. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
10. **Deixar (algú) amb sa mel a sa boca** (descontent)
11. **No agradar ni jota** (descontent)
12. **No agradar ni mica** (descontent)
13. **No agradar un pèl** (descontent)
14. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)
15. **Mar de fons** (malcontentament)

disgust (8), disgustar (5), disgustat (2), disgustos (1)

1. **Agafar una cosa pes cap que crema** (disgust)
2. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)
3. **Fer una cosa a repèl** (disgust)
4. **Passar(-ne) un fum** (disgust)

5. **Pegar amb sa corda grossa** (disgust)
6. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)
7. **Tornem-hi Tonina** (disgust)
8. **Aigualir la festa (a algú)** (disgustar / esguerrar)
9. **Fer-li mal ventrell (a algú)** (disgustar)
10. **Matar (algú) a disgustos** (disgustar)
11. **Portar (algú) pel camí de l'amargura** (disgustar)
12. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
13. **Dur molt de ventre (d'algú)** (disgustat)
14. **Tenir la boca amarga** (disgustat)

dissortat (8), dissort (2), sort (10), sortosament (1)

1. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)
2. **De trista memòria** (dissortat)
3. **Estar de pega** (dissortat / desgraciat)
4. **Haver trepitjat merda** (dissortat)
5. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)
6. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
7. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)
8. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)
9. **De mala memòria** (dissort)
10. **Mal tanto** (cop / dissort)
11. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)
12. **I encara** (màxim / sort)
13. **I encara gràcies** (sort)
14. **I encara sort** (sort)
15. **Encara sort que** (afortunadament)
16. **La roda de la fortuna** (sort)
17. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
18. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)
19. **Ironia de la sort** (esdeveniment)
20. **Per la gràcia de Déu** (sortosament)

dormir (7), adormir (1), son (3), somicó (1), jau (1), jeu (1), jeia (2)

1. **Posar les ànsies sota el coixí** (despreocupar-se / dormir)
2. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)
3. **Poder dormir tranquil** (satisfet)
4. **Dormir descansat** (tranquil)
5. **Dormir segur** (tranquil)
6. **No dormir sempre que es té son** (preocupat)
7. **No dormir totes les hores que es té son** (preocupat)
8. **Adormir-se-li les sangs (a algú)** (decandir-se)
9. **Fer perdre la son (a algú)** (preocupar)
10. **Fer el somicó** (ploriquejar) [JO: qui no plora no mama]
11. **Tant grata sa caba que jau malament** (preocupació)
12. **No valer les palles d'allà on jeu** (insignificant)
13. **Estar de mala jeia** (malhumorat)

14. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)

dificultosament (5), dificultat (2), difícil (2), fàcil (2), difícilment (1)

1. **A empentes i rodolons** (dificultosament)
2. **A males penes** (dificultosament)
3. **Amb prou feines** (dificultosament / quasi)
4. **Aquí caic aquí m'aixeco** (dificultosament)
5. **Ara caic ara m'aixeco** (dificultosament)
6. **Bocí de mal empassar** (dificultat)
7. **Les de Caïm** (angúnia / dificultat)
8. **Haver-hi pena de la vida** (difícil)
9. **Veure's negre** (difícil / patir)
10. **Amb penes i treballs** (difícilment)
11. **De llàgrima fàcil** (drama)
12. **Tenir la llàgrima fàcil** (ploraner)

dins (5), fora (1), despatxar (1), fúmer (1)

1. **Cagar-li a qualcú dins es collaret** (decepció)
2. **Estar dins un foc** (impacient)
3. **Tenir foc dins ses sabates** (impacient)
4. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)
5. **Anar-li la processó per dins (a algú)** (inquietar-se)
6. **Pit i fora** (encoratjament)

demanar (3), necessitar (1)

1. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoïna / caritatiu / demanar / donar / saludar)
2. **Fer el cantussol** (demanar / ploriquejar)
3. **Fer el ploricó** (demanar / lamentar-se / ploriquejar)
4. **No guanyar (per alguna cosa)** (desolat / necessitar)

desesmat (3), esmaperdut (1), esma (3), perdre (21), perdut (15), confondre (1), trobar (4), encontraria (1), desorientar (2), desconcertar (1), pactar (1)

1. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)
2. **Perdre la carta de navegar** (atabalar-se / atordir-se / desesmat / desorientar-se)
3. **Anar de bòlit** (atrafegat / desesmat / irreflexiu / precipitar-se)
4. **Amb els braços caiguts** (esmaperdut)
5. **No tenir esma** (abatut)
6. **Perdre l'esma** (descoratjar-se / desorientar-se)
7. **Sense esma** (maquinalment)
8. **Anar com un gos perdut** (vagarejar)
9. **Bona nit cargol** (comiat / perdut)
10. **Bona nit pastora** (perdut)
11. **Bona nit viola** (comiat / perdut)
12. **Cantar-li el gori-gori (a alguna cosa)** (perdut)
13. **Cantar-li les absoltes (a alguna cosa)** (perdut)

14. **Haver begut oli** (perdut)
15. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
16. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)
17. **Perdut per perdut** (resignació)
18. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)
19. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)
20. **Ser pres de moros** (perdut)
21. **Tururut viola** (perdut)
22. **Creuar-se-li els cables (a algú)** (confondre's)
23. **No trobar-hi el compte** (decebre's)
24. **Trobar a enyor** (enyor)
25. **Trobar a faltar** (enyorar / faltar)
26. **No trobar paraules** (inexpressable)
27. **Si caigués una pedra del cel m'encontraria** (desgràcia)
28. **Posar (algú) en roda** (desconcertar)
29. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)

desfavorable (3), desfavorit (3), desfavorir (2), afavorir (1)

1. **En contra de** (contra / desfavorable)
2. **Posar-se en mal terreny** (desfavorable)
3. **Tocar-li la grossa (a algú)** (desfavorable)
4. **Caure del pedestal** (desfavorit)
5. **Caure en desgràcia** (desfavorit / desgraciat)
6. **Rosegar l'os** (desfavorit)
7. **Deixar (algú) arreglat** (afavorir / desfavorir / escarmentar)
8. **Deixar (algú) llest** (desfavorir)
9. **Deixar (algú) arreglat** (afavorir / desfavorir / escarmentar)

dir (3), desdir (1), dic (1), digueren (1), dirà (1), dit (1), diu (1)

1. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
2. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
3. **Dir ses mil llàstimes (a algú)** (injuriar)
4. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmudit / enfadar-se / retractar-se)
5. **Ja et dic jo que** (comprensió / lamentació)
6. **Més ne digueren a Cristo** (resignació)
7. **Déu dirà** (resignació)
8. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)
9. **No saber què es diu** (atabalat)

dits (3)

1. **Ofegar-se en dos dits d'aigua** (descoratjar-se)
2. **Mossegar-se els dits** (impacient)
3. **Mossegar-se els dits (de fer alguna cosa)** (penedir-se)

destí (1), meta (1)

1. **Ironia del destí** (adversitat)
2. **Aguantar meta** (sofrir)

desastre (2)

1. **Pitjor que taca d'oli** (desastre)
2. **Ser un desastre** (maldestre)

desavinent (2), incomodar (1), incòmode (1)

1. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescaient)
2. **Caure tort (a algú)** (desagradar / desavinent / descontent)
3. **Donar destret (a algú)** (incomodar / molestar)
4. **A disgust** (incòmode)

descontrolar (2)

1. **Escapar-se-li de les mans (a algú)** (descontrolar-se / perdre)
2. **Perdre l'oremus** (atordir-se / descontrolar-se)

desesperançar (2), esperança (3), desesperançat (1), esperances (1)

1. **Segar les esperances (a algú)** (desesperançar)
2. **Treure-li (alguna cosa) del cap (a algú)** (desesperançar / desaconsellar)
3. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
4. **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (esperança)
5. **Déu volent** (esperança)
6. **Veure-ho negre** (desesperançat / pessimista)
7. **Segar les esperances (a algú)** (desesperançar)

desgrat (2)

1. **Venir costa amunt (a algú)** (desgrat)
2. **Venir coster (a algú)** (desgrat)

desplaure (2)

1. **Fer de mal estar** (desplaure)
2. **Prendre (alguna cosa) de través** (desplaure)

drama (2)

1. **De llàgrima fàcil** (drama)
2. **Muntar un drama** (exagerar)

dret (2)

1. **Cor net i cap dret** (tranquil)
2. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)

diner (1), dobler (1), doblers (1), duros (1), pessetes (1), gastar (1), pagar (1), ruïna (1), arruïnar (5), arruïnat (3), calés (1), compra (1), butxaques (1)

1. **Donar (alguna cosa) per un diner** (insignificant)
2. **No valer un dobler** (insignificant)
3. **No valer es dotze doblers des batiar** (insignificant)
4. **Donar duros a quatre pessetes** (perdre)
5. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)
6. **Pagar la pena** (convenient)
7. **Ser una ruïna (algú)** (decaigut)
8. **Acabar els torrons** (arruïnar-se / despacientar)
9. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
10. **Anar a la misèria** (arruïnar-se)
11. **Ballar de capoll** (arruïnar-se / atrafegat / ballar / decaure)
12. **Deixar (algú) a l'escapça** (arruïnar / decebre)
13. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)
14. **Acabar els calés** (despacientar)
15. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)
16. **No quedar-li sang a les butxaques** (deprimit)

defraudat (1), desenganyar (10), desengany (5), enganyar (3), desenganyat (1)

1. **Quedar a la lluna de València** (decebut / defraudat)
2. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)
3. **Obrir-li els ulls (a algú)** (descobrir / desenganyar)
4. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)
5. **Baixar del burro** (cedir / desenganyar-se)
6. **Caure l'ànima als peus** (decebre's / desenganyar-se)
7. **Caure-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar-se)
8. **Donar mico (a algú)** (desenganyar / ofendre)
9. **Ensenyar de viure (a algú)** (desenganyar)
10. **Llevar-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar)
11. **Posar-se tranquil i fer-se retratar** (desenganyar-se)
12. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres** (desengany)
13. **Caure de s'ase** (desengany)
14. **Endur-se'n un pagell** (desengany)
15. **Món de mones** (desengany / món)
16. **Qui escudella d'altri espera, freda se la menja** (desengany)
17. **Daurar-li la píndola (a algú)** (enganyar)
18. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
19. **Posar-se una bena davant els ulls** (enganyar-se)
20. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)

desassenyat (1), raó (1)

1. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)
2. **Posar (algú) en raó** (assossegar)

desatendre (1), impassible (1)

1. **Com si tal cosa** (desatendre / impassible)

descobrir (1), anònim (1)

1. **Obrir-li els ulls (a algú)** (descobrir / desenganyar)
2. **A la penombra** (anònim / fosc)

desil·lusionar (1), il·lusió (1)

1. **Dissipar la il·lusió (d'algú)** (desil·lusionar)

desolar (1), desolat (1)

1. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)
2. **No guanyar (per alguna cosa)** (desolat / necessitar)

esclatar (1), tro (1), eixordar (1)

1. **Esclatar en plors** (plors)
2. **Fer el tro** (cridar / desesperació / plorar)
3. **Eixordar el cel** (lamentar-se)

emocionar (13), emocionat (4), moure (1), sentiment (1), sentimental (1), agitar (1), commoure (7), commocionar (1), commovedor (1)

1. **Ablanir (algú) com la cera** (emocionar)
2. **Enaiguar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
3. **Entelar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar)
4. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
5. **Fer-se-li un nus a la gola (a algú)** (emocionar-se)
6. **Negar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
7. **Nuar-se-li la gola (a algú)** (emocionar-se)
8. **Perdre l'alè** (desalenar-se / emocionar-se / fatigar-se)
9. **Posar-se-li la pell de gallina (a algú)** (emocionar-se)
10. **Tocar el cor (a algú)** (compassió / emocionar)
11. **Tocar la corda sensible (a algú)** (emocionar)
12. **Tocar la fibra sensible (a algú)** (emocionar)
13. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)
14. **Bategar-li el cor (a algú)** (emocionat)
15. **No cabre-li el cor al pit (a algú)** (emocionat) [cor desbocat]
16. **Sentir un nus a la gola** (emocionat)
17. **Tenir un nus a la gola** (emocionat)
18. **Moure (algú) a compassió** (commoure)
19. **Acompanyar (algú) en el sentiment** (afligit / condoldre's)
20. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
21. **Anar en dansa** (agitar-se / inquiet / realitzant-se)
22. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)
23. **Arribar-li a l'ànima (a algú)** (commoure)

24. **Arribar-li al cor (a algú)** (commoure)
25. **Fer un bot** (commoure's)
26. **Moure (algú) a compassió** (commoure)
27. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
28. **Travessar-se-li el cor (a algú)** (commoure's)
29. **Caure com una bomba** (commocionar / sorprendre)
30. **Fer plorar les pedres** (afligir / commovedor)

esforçar (6), forces (4), esforçadament (1)

1. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)
2. **Donar-se pena** (esforçar-se)
3. **Prendre's la pena (de fe alguna cosa)** (esforçar-se)
4. **Suar sang** (esforçar-se / patir)
5. **Trencar-se el cap** (cavil·lar / esforçar-se / preocupar-se)
6. **Veure-se-les negres** (esforçar-se)
7. **Treure forces de flaqueza** (esforçar-se)
8. **Donar forces (a algú)** (encoratjar)
9. **Perdre les forces** (descoratjar-se)
10. **Prendre les forces** (descoratjar-se)
11. **A la desesperada** (desesperadament / esforçadament)

escarmentar (1), escarmentat (1), esdeveniment (1), esdevenir (1)

1. **Deixar (algú) arreglat** (afavorir / desfavorir / escarmentar)
2. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)
3. **Ironia de la sort** (esdeveniment)
4. **Baixar del cel** (esdevenir-se / impensat / sort)

empal·lidir (3), pàl·lid (5)

1. **Més blanc que la paret** (empal·lidir)
2. **Trencar-se-li el color (a algú)** (empal·lidir)
3. **Tornar-se blanc** (empal·lidir)
4. **Blanc com el paper** (pàl·lid)
5. **Groc com la cera** (pàl·lid)
6. **Groc com un mort** (pàl·lid)
7. **Pàl·lid com un mort** (pàl·lid)

entristir (3), tristesa (5), trist (21), tristes (3), trista (2)

1. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
2. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
3. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
4. **Donar mal dol** (tristesa)
5. **Estar a mitges astes** (tristesa)
6. **Fer cara de divendres** (tristesa)
7. **Ser més trist que un fossar** (tristesa)
8. **Ser un bosses tristes** (tristesa)

9. **Amb el cap baix** (avergonyit / preocupat / trist)
10. **Amb el cap cot** (avergonyit / preocupat / trist)
11. **Amb el cap jup** (preocupat / trist)
12. **Anar ala baixa** (dissortat / trist)
13. **Anar alís** (trist)
14. **Cara de Divendres Sant** (trist)
15. **Cara de mal atzar** (trist)
16. **Cara de mal conhort** (malenconiós / trist)
17. **Cara de prunes agres** (descontent / malcarat / trist)
18. **Dia trist** (ennuolat)
19. **Dur les ombres mortes** (abatut / trist)
20. **Dur les ombres tristes** (trist)
21. **Més trist que l'hivern** (trist)
22. **Més trist que un funeral** (trist)
23. **Ser més trist que un fossar** (tristesa)
24. **Ser un barres tristes** (macilent / trist)
25. **Sol trist** (claror)
26. **Temps trist** (ennuolat)
27. **Tenir el vi trist** (embriac)
28. **Passar la trista vida** (viure)
29. **De trista memòria** (dissortat)

espantar (3), espantat (2)

1. **Deixar (algú) sense una gota de sang a les venes** (espantar)
2. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatigar / sorprendre)
3. **No tocar-li la roba damunt (a algú)** (espantar-se)
4. **No tocar-li la roba a l'esquena (a algú)** (espantat)
5. **Quedar mort** (espantat / sorprès)

espines (3)

1. **Llit d'espines** (dolor)
2. **No haver-hi rosa sense espines** (pena)
3. **Corona d'espines** (sofriment)

embolicar (2)

1. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)
2. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi** (insignificant / menysprear / petit)

empesca (1), pesca (2)

1. **No saber què s'empesca** (atorrollat)
2. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)

endavant (2), davant (1), proa (1), enrere (2)

1. **Endavant les atxes** (ànim)
2. **Tirar endavant** (ànim)
3. **Posar-se una bena davant els ulls** (enganyar-se)
4. **Posar la proa (a algú)** (destorbar / obstaculitzar / perjudicar)
5. **Fer anques enrere** (penediment)
6. **Anar de cul enrere** (decaure)

enlaire (2)

1. **Amb un peu enlaire** (disposat / patint)
2. **Estar amb un peu enlaire** (patint)

eixir (2), reeixir (2), prosperar (1)

1. **Fer eixir els cabells verds (a algú)** (impacientar)
2. **Fer eixir els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
3. **Tallar el nus gordià** (prescindir / reeixir)
4. **Fer fortuna** (reeixir)
5. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)

escapça (2)

1. **Deixar (algú) a l'escapça** (arruïnar / decebre)
2. **Quedar a l'escapça** (arruïnat / decebut / entendre)

esclafir (2)

1. **Esclafir a plorar** (plorar)
2. **Esclafir el plor** (plorar)

escola (2), mestre (1), ensenyar (1)

1. **Tenir més paciència que un mestre d'escola** (pacient)
2. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)
3. **Ensenyar de viure (a algú)** (desenganyar)

esperit (2)

1. **Dimoni boiet** (esperit)
2. **Passar pena d'esperit** (preocupació)

⑩ entelar (1), vidriosos (1)

1. **Entelar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar)
1. **Tenir els ulls vidriosos** (plorós)

envellir (1), envellit (1), jove (1)

1. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
2. **Haver fet atots** (envellit / envidat)
3. **Cavallet, quan eres jove** (exclamació)

exclamar (2), clamar (1), exclamació (1)

1. **Clamar en el desert** (exclamar-se)
2. **Posar el crit al cel** (exclamar-se)
3. **Cavallet, quan eres jove** (exclamació)

espasa (1), atxes (1), estocada (1)

1. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
2. **Endavant les atxes** (ànim)
3. **Donar l'estocada (a algú)** (enfonsar)

enfadar (1), enfadat (1), enutjat (1), àirar (1), empipador (1), empipat (1), enrabiari (1), renya (1)

1. **Retirar la paraula** (desdir-se / emmudit / enfadar-se / retractar-se)
2. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
3. **Fer el bot** (enutjat / obstinar-se / ploriquejar)
4. **Tallar claus** (àirar-se / desesperar-se)
5. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)
6. **Estar mosca** (empipat / malhumorat)
7. **Mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (doldre's / enrabiari-se)
8. **Tenir un queixal que sempre el renya** (malhumorat)

fer (64), faci (1), refer (1), faci (1), farà (1), fet (12), fa (7), farem (2), desfer (2), desfet (1), viva (1) *una cosa que es desfà està en moviment*

1. **Fer anar (algú o alguna cosa) com una escombria** (malmenar)
2. **Fer anar (algú o alguna cosa) de qualsevol manera** (malmenar)
3. **Fer anques enrere** (penediment)
4. **Fer ballar el cap (a algú)** (atabalar)
5. **Fer ballar el paraigua (a algú)** (atabalar)
6. **Fer ballar els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
7. **Fer cantar la rana a qualcú** (plorar)
8. **Fer cara a** (afrontar / enfront)
9. **Fer cara de divendres** (tristesa)
10. **Fer consciència** (consciència)
11. **Fer costat (a algú)** (ajudar)
12. **Fer de mal estar** (desplaure)
13. **Fer divendres** (abstinència / patir)
14. **Fer eixir els cabells verds (a algú)** (impacientar)
15. **Fer eixir els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
16. **Fer el bot** (enutjat / obstinar-se / ploriquejar)
17. **Fer el cantussol** (demanar / ploriquejar)
18. **Fer el cor fort** (sobreposar-se)

19. **Fer el petarrell** (ploriquejar)
20. **Fer el ploricó** (demanar / lamentar-se / ploriquejar)
21. **Fer el repetell** (ploriquejar)
22. **Fer el somicó** (ploriquejar) [JO: qui no plora no mama]
23. **Fer el tro** (cridar / desesperació / plorar)
24. **Fer feix** (acumular)
25. **Fer fortuna** (reeixir)
26. **Fer front (a alguna cosa)** (afrontar)
27. **Fer la garseta (a algú)** (adular / destorbar)
28. **Fer la grémola** (lamentar-se / ploriquejar)
29. **Fer la griva (a algú)** (destorbar)
30. **Fer la guitza (a algú)** (destorbar / molestar / obstaculitzar)
31. **Fer la llesca (a algú)** (destorbar / obstaculitzar)
32. **Fer la murga (a algú)** (molestar)
33. **Fer la punyeta (a algú)** (destorbar)
34. **Fer la tinyeta (a algú)** (destorbar)
35. **Fer la vida impossible** (fastiguejar)
36. **Fer mal (a algú)** (danyar / perjudicar)
37. **Fer mal de ventre** (preocupació)
38. **Fer morir verd (algú)** (fastiguejar)
39. **Fer mudar la pell (a algú)** (mortificar)
40. **Fer perdre la son (a algú)** (preocupar)
41. **Fer plorar les pedres** (afligir / commovedor)
42. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
43. **Fer tornar els ulls verds (a algú)** (fastiguejar)
44. **Fer un bot** (commoure's)
45. **Fer una cosa a repèl** (disgust)
46. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
47. **Fer-li canalera els ulls (a algú)** (enllagrimar-se / plorar)
48. **Fer-li mal ventrell (a algú)** (disgustar)
49. **Fer-li malícia (a algú)** (doldre / irritar / lamentar)
50. **Fer-li perdre el cor (a algú)** (dissuadir / malcorar)
51. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
52. **Fer-se mala sang** (inquieta-se / irritar-se)
53. **Fer-se batre** (resignació)
54. **Fer-se fotre** (resignació)
55. **Fer-se repicar** (conformar-se / resignar-se)
56. **Fer-se repicar** (conformar-se / resignar-se)
57. **Fer-se-li un nus a la gola (a algú)** (emocionar-se)
58. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)
59. **Fer-se'n tres pedretes** (sofrir)
60. **Haver-hi un sis o un as** (destorb)
61. **No poder fer cul de gallina** (miserable)
62. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)
63. **Posar-se tranquil i fer-se retratar** (desenganyar-se)
64. **Tornem-hi, llop, a fer salts** (ànim)
65. **Déu el faci bo** (compassió / ratificació)
66. **Treure el cap de l'aigua** (refer-se)
67. **No et farà mal de ventre** (insatisfet)

68. **Deixar (algú) fet caldo** (abatre / cansar)
69. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
70. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
71. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
72. **Fet un flam** (abatut / nerviós)
73. **Fet una coca** (aixafat / despentinat / esclafat)
74. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)
75. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)
76. **Fet una llàstima** (deteriorat)
77. **Haver fet atots** (envellit / envidat)
78. **Quedar fet un mar de llàgrimes** (plorar)
79. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
80. **Tot fa farcell** (acumular)
81. **Avall que fa baixada** (ànim / directament)
82. **No saber què es fa** (atabalat)
83. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)
84. **Ni fa ni fum** (insignificant)
85. **Quin pebre li fa coure els ulls** (queixa)
86. **Quina ceba li fa coure els ulls** (queixa)
87. **Tot ho farem** (tranquil·litat)
88. **Què hi farem** (resignació)
89. **Desfer-se en llàgrimes** (plorar)
90. **Desfer-se en plors** (plorar)
91. **Un desfet de** (massa)
92. **Plorar a llàgrima viva** (plorar)

foc (5), fum (3), brasa (1), focs (1), caliu (1), freda (4), hivern (1), flam (1), flamejar (1), espurnejar (1)

1. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)
2. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)
3. **Estar dins un foc** (impacient)
4. **Tenir foc dins ses sabates** (impacient)
5. **Fúmer els llibres al foc** (despatxar)
6. **Sortir-li fum del cap (a algú)** (atabalat)
7. **Passar(-ne) un fum** (disgust)
8. **Ni fa ni fum** (insignificant)
9. **Donar-se brasa** (afanyar-se)
10. **Entre dos focs** (acorralat / perillat)
11. **Anar a coca caliu** (miserable)
12. **Rebre una galleda d'aigua freda** (decebre's) (una poalada [que no poal])
13. **Tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú)** (decebre) (poalada)
14. **Una dutxa d'aigua freda** (decepció)
15. **Qui escudella d'altri espera, freda se la menja** (desengany)
16. **Més trist que l'hivern** (trist)
17. **Fet un flam** (abatut / nerviós)
18. **Flamejar-li els ulls (a algú)** (envermellir-se)
19. **Espurnejar-li els ulls (a algú)** (plorar)

faltar (3), faltava (1), enyorar (1), enyor (2), caldria (2), cal (1), convenient (2)

1. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
2. **Trobar a faltar** (enyorar / faltar)
3. **Trobar a enyor** (enyor)
4. **Trobar a faltar** (enyorar / faltar)
5. **Només caldria que** (temor)
6. **No caldria sinó** (rebuig / temor)
7. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
8. **Pagar la pena** (convenient)
9. **Valer la pena** (convenient / necessari)

fetge (3)

1. **Criar pedres al fetge** (amoïnar-se)
2. **Posar-se pedres al fetge** (amoïnar-se)
3. **Tenir fetge** (suportar)

fracassar (3), fracassat (1), fracàs (1)

1. **Anar-se'n a terra** (decaure / ensorrar-se / fracassar)
2. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
3. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)
4. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)
5. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)

festa (2)

1. **Espatllar la festa (a algú)** (desbaratar)
2. **Aigualir la festa (a algú)** (disgustar / esguerrar)

figa (2), figaflor (1), figuera (1), figues (1)

1. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)
2. **De pa i figa** (insignificant)
3. **Ser un figaflor** (dèbil)
4. **Beure-se es cop com sa figuera** (sofrir)
5. **No estar per figues** (malhumorat)

fons (2), enfonsar (1), somes (1)

1. **Tocar fons** (abatut)
2. **Mar de fons** (malcontentament)
3. **Donar l'estocada (a algú)** (enfonsar)
4. **Tenir-les somes** (ploraner)

fulla (2)

1. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant /

perdut / petit)

2. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi** (insignificant / menysprear / petit)

glòria (4)

1. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)
2. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)
3. **Déu el tingui a la glòria** (mort)
4. **Guanyar-se la glòria del cel** (patir)

greu (4)

1. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
2. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)
3. **Aquesta sí que és blava** (greu)
4. **Quin greu** (llàstima)

gallina (2), cresta (2), gall (1), gallines (1)

1. **Posar-se-li la pell de gallina (a algú)** (emocionar-se)
2. **No poder fer cul de gallina** (miserable)
3. **Abaixar la cresta** (descoratjar-se)
4. **Alçar la cresta** (encoratjar-se)
5. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)
6. **Ofegar-se en el test de les gallines** (descoratjar-se)

gran (3), grossa (3), gegant (1), inflar (2), ample (2), eixamplar (1)

1. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
2. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)
3. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)
4. **Tocar-li la grossa (a algú)** (desfavorable)
5. **Passar-ne una de grossa** (desgràcia)
6. **Pegar amb sa corda grossa** (disgust)
7. **Carregar el gegant** (endossar)
8. **Inflar el cap (a algú)** (atabalar / incitar)
9. **Inflar el coco (a algú)** (atabalar / incitar)
10. **Quedar tan ample** (tranquil) [l'angoixa és estretor]
11. **Ser ample d'espatlles** (suportar)
12. **Eixamplar-li el cor (a algú)** (tranquil·litzar)

guanyar (3), malaguanyat (3), malguany (1)

1. **No guanyar (per alguna cosa)** (desolat / necessitar)
2. **Guanyar-se el cel** (patir)
3. **Guanyar-se la glòria del cel** (patir)
4. **Bona nit** (comiat / malaguanyat / salutació)
5. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)

6. **Malaguanyat pa que menja** (inútil)
7. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)

galleda (2), escombra (1)

1. **Rebre una galleda d'aigua freda** (decebre's) (una poalada [que no poal])
2. **Tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú)** (decebre) (poalada)
3. **Fer anar (algú o alguna cosa) com una escombra** (malmenar)

gat (2), gats (2)

1. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
2. **No valer els budells d'un gat** (insignificant)
3. **Quatre gats** (insignificant / poc)
4. **Una colla de gats** (insignificant)

gos (2), ca (1)

1. **Anar com un gos perdut** (vagarejar)
2. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)
3. **No valer els budells d'un ca mort** (insignificant)

goig (2)

1. **Ser un goig sense alegria** (decebedor)
2. **Tenir un goig sense alegria** (decebre's)

gratar (2), irritar (3), grata (1), grati (1), irritant (1)

1. **Gratar-li la consciència (a algú)** (remordir)
2. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
3. **Fer-li malícia (a algú)** (doldre / irritar / lamentar)
4. **Fer-se mala sang** (inquietar-se / irritar-se)
5. **Crispar els nervis (a algú)** (irritar)
6. **Tant grata sa caba que jau malament** (preocupació)
7. **Qui té ronya, que se grati** (preocupació)
8. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)

grell (2)

1. **No pujar un grell d'ou** (insignificant)
2. **No pujar un grell de nou** (insignificant)

groc (2)

1. **Groc com la cera** (pàl·lid)
2. **Groc com un mort** (pàl·lid)

giny (1), maquinalment (1)

1. **Portar mal giny** (presagi)
2. **Sense esma** (maquinalment)

haver (12), ha (8), hagi (1)

1. **Haver begut oli** (perdut)
2. **Haver fet atots** (envellit / envidat)
3. **Haver nascut en divendres** (desgraciat)
4. **Haver-hi pena de la vida** (difícil)
5. **Haver-hi un sis o un as** (destorb)
6. **Haver-n'hi per tirar el barret al foc** (decebedor / empipador / irritant)
7. **Haver trepitjat merda** (dissortat)
8. **Haver-se'n d'estrènyer el cap** (resignar-se)
9. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
10. **No haver-hi més cera que la que crema** (resignació)
11. **No haver-hi rosa sense espines** (pena)
12. **Ser al ball i haver de ballar** (resignar-se)
13. **Aquí hi ha bufat el dimoni** (desgràcia)
14. **Com hi ha món** (seguretat / sorpresa)
15. **Oli m'hi ha caigut** (desgràcia)
16. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)
17. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
18. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
19. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
20. **Vinga que no ha estat res** (ànim)
21. **Déu l'hagi perdonat** (mort)

hora (5), hores (2), temps (8), inoportunament (1), inoportú (1), contratemps (1), demà (1), moments (1), inescaient (1), seguidament (1), ja (6), divendres (4), sempre (6), mai (1), ara (2)

1. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
2. **Ja era hora** (impaciència)
3. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)
4. **L'hora fatal** (mort)
5. **Bona hora en fóra que** (temença)
6. **Comptar les hores** (impacientar-se)
7. **No dormir totes les hores que es té son** (preocupat)
8. **Donar-se mal temps** (amoïnar-se)
9. **Cridar el mal temps** (averany)
10. **Donar temps al temps** (esperar)
11. **Robar-li el temps (a algú)** (destorbar)
12. **Temps de vaques magres** (misèria / pobre)
13. **Temps trist** (ennuolat)
14. **Ocell de mal temps** (malaventurós)
15. **No ser-hi a temps ni al combregar** (sobtat)
16. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)

17. **Parlar de dogal a casa del penjat** (inoportú)
18. **Revés de fortuna** (contratemp / desgràcia)
19. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
20. **Els últims moments** (mort)
21. **Caure malament (a algú)** (desagradar / desavinent / indigestar-se / inescaient)
22. **A penes** (quasi / seguidament)
23. **Ja te n'aniràs a penedir a Roma** (advertiment)
24. **Ja et dic jo que** (comprensió / lamentació)
25. **Ja tenim la Seu plena d'ous** (decepció)
26. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)
27. **Ja era hora** (impaciència)
28. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
29. **Fer divendres** (abstinència / patir)
30. **Haver nascut en divendres** (desgraciat)
31. **Cara de Divendres Sant** (trist)
32. **Fer cara de divendres** (tristesa)
33. **Sempre cau soldat** (desafortunat / desgraciat)
34. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)
35. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)
36. **No dormir sempre que es té son** (preocupat)
37. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)
38. **Tenir un queixal que sempre el renya** (malhumorat)
39. **Ni mai que** (desig / lamentació)
40. **Ara caic ara m'aixeco** (dificultosamente)

home (2), humà (1), personal (1), femelles (1)

1. **Ser home a l'aigua** (arruïnat / fracassat / perdut)
2. **Pobre home** (desgraciat)
3. **De carn i ossos** (humà / pietós)
4. **Desgràcia personal** (mort)
5. **Afluixar-se-li les femelles (a algú)** (descoratjar-se)

impressionar (4), inexpressable (2), afectar (1)

1. **Trencar el cor (a algú)** (afligir / emocionar / impressionar)
2. **Fer-li un salt el cor (a algú)** (emocionar-se / impressionar-se)
3. **No tenir paraules** (callat / inexpressable)
4. **No trobar paraules** (inexpressable)
5. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)

ironia (2)

1. **Ironia del destí** (adversitat)
2. **Ironia de la sort** (esdeveniment)

infreqüentat (1), ningú (1), inhòspit (1)

1. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)

2. **No ser ningú (per a algú)** (insignificant)
3. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)

lleig (1), lletja (1)

1. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
2. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)

llest (1), ximple (1), tonto (1)

1. **Deixar (algú) llest** (desfavorir)
2. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)
3. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)

llàgrimes (9), llàgrima (3), enllagrimar (1)

1. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
2. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
3. **Amb les llàgrimes als ulls** (plorós)
4. **Desfer-se en llàgrimes** (plorar)
5. **Llàgrimes de cocodril** (plor / ploricó)
6. **Quedar fet un mar de llàgrimes** (plorar)
7. **Plorar llàgrimes amargues** (penedir-se)
8. **Vessar llàgrimes amargues** (penedir-se)
9. **Vall de llàgrimes** (vida)
10. **De llàgrima fàcil** (drama)
11. **Plorar a llàgrima viva** (plorar)
12. **Tenir la llàgrima fàcil** (ploraner)
13. **Fer-li canalera els ulls (a algú)** (enllagrimar-se / plorar)

lluna (3), estrella (2), sol (5), estrelles (1)

1. **Quedar a la lluna de València** (decebut / defraudat)
2. **Estar de mala lluna** (malhumorat)
3. **Tenir mala lluna** (malhumorat) [llunàtic]
4. **Néixer en mala estrella** (desgraciat)
5. **Tenir mala estrella** (desgraciat) [estrellar-se]
6. **Pondre-se-li el sol (a algú)** (desafortunat)
7. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)
8. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
9. **Sol trist** (claror)
10. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
11. **Veure les estrelles** (patir)

llastimós (2), llàstima (5), llàstimes (1)

1. **Quin greu** (llàstima)
2. **Quina llàstima** (llàstima)
3. **Ser de doldre** (llastimós)

4. **Ser de plànyer** (compadit / llastimós)
5. **Dir ses mil llàstimes (a algú)** (injuriar)

mal (42), mala (20)

1. **Anar a mal borràs** (arruïnar-se / decaure / malmetre's)
2. **Anar de mal en pitjor** (decaure / empitjorar)
3. **Bocí de mal empassar** (dificultat)
4. **Cara de mal atzar** (trist)
5. **Cara de mal conhort** (malenconiós / trist)
6. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
7. **Cridar el mal temps** (averany)
8. **De mala memòria** (dissort)
9. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)
10. **Donar mal de ventre (a algú)** (preocupar)
11. **Donar mal dol** (tristesa)
12. **Donar mala vida (a algú)** (fastiguejar / molestar)
13. **Donar-se mal (de) cor** (ansiejar)
14. **Donar-se mal temps** (amoïnar-se)
15. **En mala hora** (inoportunament / lament / tard)
16. **Estar de mala jeia** (malhumorat)
17. **Estar de mal cafè** (malhumorat)
18. **Estar de mal humor** (malhumorat)
19. **Estar de mal rotllo** (malhumorat)
20. **Estar de mala gaita** (malhumorat)
21. **Estar de mala gana** (malhumorat)
22. **Estar de mala llet** (malhumorat)
23. **Estar de mala lluna** (malhumorat)
24. **Fer de mal estar** (desplaure)
25. **Fer mal (a algú)** (danyar / perjudicar)
26. **Fer mal de ventre** (preocupació)
27. **Fer-li mal ventrell (a algú)** (disgustar)
28. **Fer-se mala sang** (inquieta-se / irritar-se)
29. **Llevar-se per la mala espona** (malhumorat)
30. **Mal bocí** (metzina / tràngol)
31. **Mal de cap** (atabalament)
32. **Mal de cor** (debilitat)
33. **Mal enformatjat** (malhumorat)
34. **Mal negoci** (desgràcia / fracàs / malguany)
35. **Mal pas** (error / tràngol)
36. **Mal per mal** (resignació)
37. **Mal tanto** (cop / dissort)
38. **Mal trago** (tràngol)
39. **Mala herba** (danyós)
40. **Morir de mala quera** (morir)
41. **Néixer en mala estrella** (desgraciat)
42. **No et farà mal de ventre** (insatisfet)
43. **Ocell de mal averany** (malaventurós)
44. **Ocell de mal temps** (malaventurós)

45. **Passar una mala ratxa** (desafortunat)
46. **Portar mal giny** (presagi)
47. **Posar-se en mal terreny** (desfavorable)
48. **Rebre mal consol (d'algú)** (malmenat)
49. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
50. **Ser de mal averany** (presagi)
51. **Tenir mal consol (d'algú)** (malmenat)
52. **Tenir mal dau** (desafortunat)
53. **Tenir mal de ventre (d'alguna cosa)** (preocupat)
54. **Tenir mal de ventre del cagar d'altri** (preocupat)
55. **Tenir mal vi** (embriac / malhumorat)
56. **Tenir mala estrella** (desgraciat) [estrellar-se]
57. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)
58. **Tenir mala lluna** (malhumorat) [Ilunàtic]
59. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
60. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
61. **Tenir una mala ratxa** (desafortunat)
62. **Voler mal (a algú)** (malvoler)

malhumorat (31), humor (3)

1. **Estar de futris** (malhumorat)
2. **Estar de mala jeia** (malhumorat)
3. **Estar de mal cafè** (malhumorat)
4. **Estar de mal humor** (malhumorat)
5. **Estar de mal rotllo** (malhumorat)
6. **Estar de mala gaita** (malhumorat)
7. **Estar de mala gana** (malhumorat)
8. **Estar de mala llet** (malhumorat)
9. **Estar de mala lluna** (malhumorat)
10. **Estar mosca** (empipat / malhumorat)
11. **Llevar-se amb l'altre peu** (malhumorat)
12. **Llevar-se per la mala espona** (malhumorat)
13. **Mal enformatjat** (malhumorat)
14. **No anar de peres** (malhumorat)
15. **No estar d'humor** (desanimat / malhumorat)
16. **No estar de filis** (indisposat / malhumorat)
17. **No estar per brocs** (desentendre's / malhumorat)
18. **No estar per coverbos** (malhumorat)
19. **No estar per figues** (malhumorat)
20. **No estar per hòsties** (malhumorat)
21. **No estar per jocs** (malhumorat)
22. **No estar per orgues** (desentendre's / malhumorat)
23. **Ser del morro fort** (geniüt / malhumorat)
24. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
25. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)
26. **Tenir mal vi** (embriac / malhumorat)
27. **Tenir mala lluna** (malhumorat) [Ilunàtic]
28. **Tenir un dia dolent** (malhumorat)

29. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)
30. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
31. **Tenir un queixal que sempre el renya** (malhumorat)
32. **Estar d'humor negre** (malenconiós)

més (21), afegir (1), menys (1), tan (1), i (39), tant (3), disminuir (2), quantitat (1), només (2), acumular (2)

1. **Més blanc que la paret** (empal·lidir)
2. **Més ne digueren a Cristo** (resignació)
3. **Més pacient que Job** (pacient)
4. **Més trist que l'hivern** (trist)
5. **Més trist que un funeral** (trist)
6. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
7. **No haver-hi més cera que la que crema** (resignació)
8. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
9. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)
10. **Pujar més el mort que les antorxes** (insignificant)
11. **Pujar més el suc que els moixons** (insignificant)
12. **Pujar més la corda que el bou** (insignificant)
13. **Pujar més la salsa que els caragols** (insignificant)
14. **Sempre balla amb sa més lletja** (desgraciat / dissortat)
15. **Ser més trist que un fossar** (tristesa)
16. **Tenir més paciència que Job** (pacient)
17. **Tenir més paciència que un mestre d'escola** (pacient)
18. **Tenir més paciència que un sant** (pacient)
19. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
20. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)
21. **Valer més la salsa que els cargols** (insignificant)
22. **Afegir an es banyat o an es feix** (desgràcia)
23. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
24. **Quedar tan ample** (tranquil) [l'angoixa és estretor]
25. **Tant grata sa caba que jau malament** (preocupació)
26. **Valer tant com un pet a un banc** (insignificant)
27. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
28. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
29. **Anar de baixa** (decaure / disminuir / envellir)
30. **Poca cosa** (insignificança / quantitat)
31. **Només caldria que** (temor)
32. **Només faltava aquesta** (decebedor / temor)
33. **Fer feix** (acumular)
34. **Tot fa farcell** (acumular)
35. **A empentes i rodolons** (dificultosamente)
36. **Ais i us** (queixa)
37. **Això i no res és el mateix** (insignificant)
38. **Això i no res és tot u** (insignificant)
39. **Amb penes i treballs** (dificilment)
40. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)
41. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)

42. **Anar-se'n cul batut i cara alegre** (fracassar)
43. **Bona nit i bona hora** (comiat / malaguanyat / salutació)
44. **Cor net i cap dret** (tranquil)
45. **Crits i amunt** (encoratjament)
46. **De carn i ossos** (humà / pietós)
47. **De pa i figa** (insignificant)
48. **De pa i raves** (insignificant)
49. **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (esperança)
50. **Dur (algú o alguna cosa) entre cella i cella** (preocupació)
51. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)
52. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
53. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
54. **Estar a les dures i a les madures** (afrontar)
55. **I encara** (màxim / sort)
56. **I encara gràcies** (sort)
57. **I encara sort** (sort)
58. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)
59. **Pit i fora** (encoratjament)
60. **Passar penes i faties** (patir)
61. **Passar penes i treballs** (patir)
62. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)
63. **Passar-ne de seques i de verdes** (destret)
64. **Passar-ne de verdes i de madures** (destret)
65. **Patir mort i passió** (sofrir)
66. **Posar-se tranquil i fer-se retratar** (desenganyar-se)
67. **Ser al ball i haver de ballar** (resignar-se)
68. **Ser misèria i companyia** (poc)
69. **Tenir el dia i la nit** (miserable)
70. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)
71. **Tranquil·litat i bons aliments** (tranquil·litat)
72. **Una i oli** (penediment)
73. **Veure'n de blanques i de negres** (malestar)
74. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)

menyspreable (1), menysprear (1), rebuig (1)

1. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)
2. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi** (insignificant / menysprear / petit)
3. **No caldria sinó** (rebuig / temor)

mitjancer (1), entre (10)

1. **Pare pedaç** (mitjancer / protector)
2. **Entre cap i coll** (capficat / clatell)
3. **Entre dos focs** (acorralat / perillant)
4. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)
5. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
6. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)

7. **Entre les banyes d'un toro** (acorralat)
8. **Anar-se'n amb la cua entre cames** (avergonyit / decebut)
9. **Dur (algú o alguna cosa) entre cella i cella** (preocupació)
10. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
11. **Parlar entre dents** (rondinar)

món (7)

1. **Parlar entre dents** (rondinar)
2. **Caure-li el món a sobre (a algú)** (desesperar-se)
3. **Ensorrar-se-li el món (a algú)** (desesperar-se)
4. **En aquest món mesquí, quan tenim pa no tenim vi** (desgràcia)
5. **Pegar el món una betcollada** (desgràcia)
6. **Com hi ha món** (seguretats / sorpresa)
7. **Món de mones** (desengany / món)

mà (4), mans (3)

1. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)
2. **Posar-s'hi la mà** (aguantar-se)
3. **Allargar la mà (a algú)** (ajudar / almoïna / caritatiu / demanar / donar / saludar)
4. **Donar la mà** (ajudar / assistir / encaixar / pactar / saludar)
5. **Escapar-se-li de les mans (a algú)** (descontrolar-se / perdre)
6. **Alçar les mans al cel** (implorar)
7. **Cremar-li les mans (a algú)** (neguitejar)

madures (3)

1. **Estar a les dures i a les madures** (afrontar)
2. **Passar-ne de verdes i de madures** (destret)
3. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)

misericòrdia (3)

1. **Obra de misericòrdia** (misericòrdia)
2. **Casa de misericòrdia** (asil)

mortificar (3), mort (28), difunt (1), vida (14), viure (9), viva (1), envidat (1), viduïtat (1), fossar (1), honres (1), mortalment (1), mortes (1), morts (1), funeral (2), funerala (2), fúnebres (2), pompes (1), cadàver (1), morir (4), néixer (1), ressuscitar (1), nascut (1), matar (1), gori-gori (3)

1. **Fer mudar la pell (a algú)** (mortificar)
2. **Fer sortir els cabells blancs (a algú)** (anguniejar / mortificar)
3. **Tocar el botet (a algú)** (incitar / molestar / mortificar)
4. **Al cel sia** (mort)
5. **Angoixa de la mort** (agonia)
6. **Basca de la mort** (agonia)
7. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)

8. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)
9. **Deixar mort (algú)** (espantar / fatigar / sorprendre)
10. **Desgràcia personal** (mort)
11. **Déu el tingui a la glòria** (mort)
12. **Déu el tingui al cel** (mort)
13. **Déu l'hagi perdonat** (mort)
14. **Els últims moments** (mort)
15. **En pau descansi** (mort)
16. **Groc com un mort** (pàl·lid)
17. **L'hora fatal** (mort)
18. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)
19. **No valer els budells d'un ca mort** (insignificant)
20. **Pàl·lid com un mort** (pàl·lid)
21. **Passar de mort a vida** (restablir-se)
22. **Patir mort i passió** (sofrir)
23. **Pena de mort** (condemna / risc)
24. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)
25. **Pujar més el mort que les antorxes** (insignificant)
26. **Quedar mort** (espantat / sorprès)
27. **Ser al pot** (acorralat / mort)
28. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)
29. **Ser una mort** (molest)
30. **Tant de bé li ha fet Déu** (mort)
31. **Tornar de mort a vida** (animar-se / restablir-se)
32. **Al cel lo vegem** (difunt)
33. **Donar mala vida (a algú)** (fastiguejar / molestar)
34. **Donar vida a** (animar / crear)
35. **Ensenyar de viure (a algú)** (desenganyar)
36. **Fer la vida impossible** (fastiguejar)
37. **Haver-hi pena de la vida** (difícil)
38. **Passar de mort a vida** (restablir-se)
39. **Passar la trista vida** (viure)
40. **Passar la vida perdurable** (patir)
41. **Sense vida** (desanimat)
42. **Tornar de mort a vida** (animar-se / restablir-se)
43. **Vall de dolor** (vida)
44. **Vall de llàgrimes** (vida)
45. **Vall de misèria** (vida)
46. **Vida de moros** (desagradable)
47. **Vida de negres** (desagradable)
48. **Això no és viure** (angúnia)
49. **Deixar viure (algú)** (alleujar / molestar / tranquil)
50. **No viure** (neguitós)
51. **No viure ni deixar viure** (molestar)
52. **Saber viure** (adaptar-se)
53. **Viure un infern** (sofrir)
54. **Plorar a llàgrima viva** (plorar)
55. **Haver fet atots** (envellit / envidat)
56. **Any de plor** (any / viduïtat)

57. **Any de plor** (any / viduïtat)
58. **Ser més trist que un fossar** (tristesa)
59. **Les honres fúnebres** (funeral)
60. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)
61. **Dur les ombres mortes** (abatut / trist)
62. **Sofrir mil morts** (patir)
63. **Més trist que un funeral** (trist)
64. **Les honres fúnebres** (funeral)
65. **Ull a la funerala** (malmès / morat)
66. **A la funerala** (posició)
67. **Pompes fúnebres** (enterrament)
68. **Les honres fúnebres** (funeral)
69. **Ser un cadàver ambulat** (calamitós)
70. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)
71. **Morir de mala quera** (morir)
72. **Fer morir verd (algú)** (fastiguejar)
73. **Néixer en mala estrella** (desgraciat)
74. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)
75. **Haver nascut en divendres** (desgraciat)
76. **Matar (algú) a disgustos** (disgustar)
77. **Cantar-li el gori-gori (a alguna cosa)** (perdut)
78. **Gori-gori** (cant)

mosca (3), mosques (1)

1. **Caure com una mosca en es brou** (descontent)
2. **Estar mosca** (empipat / malhumorat)
3. **Cagar-s'hi la mosca** (esguerrar)
4. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)

mossegar (3), rosegar (3)

1. **Mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (doldre's / enrabiarse)
2. **Mossegar-se els dits** (impacient)
3. **Mossegar-se els dits (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
4. **Rosegar l'os** (desfavorit)
5. **Rosegar-li el cor (a algú)** (afligit)
6. **Rosegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (desesperat)

magre (2), magre (1), magres (1), prim (1), flaqueza (1)

1. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)
2. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)
3. **Temps de vaques magres** (misèria / pobre)
4. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)
5. **Treure forces de flaqueza** (esforçar-se)

fastiguejat (9), fastiguejar (5), dèbil (1), debilitat (3), feble (7)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

1. **Donar mala vida (a algú)** (fastiguejar / molestar)
2. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a la punta dels cabells** (fastiguejat)
3. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells** (fastiguejat)
4. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al monyo** (fastiguejat)
5. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als collons** (fastiguejat)
6. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als pebrots** (fastiguejat)
7. **Fer la vida impossible** (fastiguejar)
8. **Fer morir verd (algú)** (fastiguejar)
9. **Fer tornar els ulls verds (a algú)** (fastiguejar)
10. **Tenir el sac ple de** (fastiguejat)
11. **Tenir els collons plens de** (fastiguejat)
12. **Tenir els nassos plens de** (fastiguejat)
13. **Tocar els nassos (a algú)** (fastiguejat)
14. **Tocar els pebrots (a algú)** (fastiguejar)
15. **Ser un figaflor** (dèbil)
16. **Costat feble** (debilitat)
17. **Mal de cor** (debilitat)
18. **Punt feble** (debilitat)
19. **Tenir un feble (per alguna cosa)** (desitjar)
20. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·làtime)
21. **Tenir un feble (per algú)** (estimar)
22. **De carn** (feble / pietós)
23. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)

malalt (2), malaltís (1), marfuga (1), sana (1), ronya (2), Llàtzer (1), ferit (1), pesta (1), bua (1)

1. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)
2. **Cara de pomes agres** (descontent / enfadat / malalt) [amargat]
3. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
4. **Passar una marfuga** (afligir-se)
5. **En sana pau** (tranquil)
6. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
7. **Qui té ronya, que se grati** (preocupació)
8. **Pobre llàtzer** (infeliç)
9. **De mort** (ferit / gran / greu / mortalment)
10. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
11. **Tenir bony o bua** (preocupació)

marro (2)

1. **Destorbar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
2. **Esguerrar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)

mediocre (2), nyap (1)

1. **De mala mort** (infreqüentat / inhòspit / insignificant / mediocre / sòrdid)
2. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)

3. **No valer un nyap torrat** (insignificant)

monyó (2)

1. **Estirar-se els cabells** (desesperar-se) [estirar-se el monyó]
2. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al monyó** (fastiguejat)

moros (2), moro (1)

1. **Vida de moros** (desagradable)
2. **Ser pres de moros** (perdut)
3. **Donar-se al moro** (exasperar-se)

morades (1), morat (1)

1. **Passar-les morades** (tràngol)
2. **Ull a la funerala** (malmès / morat)

mentir (1), hipòcrita (1), error (1), fallar (1), exagerar (1), equivocar (2)

1. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)
2. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)
3. **Mal pas** (error / tràngol)
4. **Fallar-li els comptes (a algú)** (decebre's)
5. **Muntar un drama** (exagerar)
6. **Tocar l'orgue** (equivocar-se / plorar / teixir)
7. **Dir una cosa per una altra (a algú)** (enganyar / equivocar-se / mentir / trabucar-se)

no (90)

1. **Això i no res és el mateix** (insignificant)
2. **Això i no res és tot u** (insignificant)
3. **Això no és viure** (angúnia)
4. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres** (desengany)
5. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
6. **En aquest món mesquí, quan tenim pa no tenim vi** (desgràcia)
7. **Estar no sé com** (neguitejar-se)
8. **No agradar ni jota** (descontent)
9. **No agradar ni mica** (descontent)
10. **No agradar un pèl** (descontent)
11. **No aguantar-se dret** (cansat / defallir)
12. **No anar de peres** (malhumorat)
13. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)
14. **No cabre-li el cor al pit (a algú)** (emocionat) [cor desbocat]
15. **No caldria sinó** (rebuig / temor)
16. **No bastar-li cor (a algú)** (descoratjament)
17. **No donar ni penes ni fatigues** (rigorós)

18. **No dormir sempre que es té son** (preocupat)
19. **No dormir totes les hores que es té son** (preocupat)
20. **No estar d'humor** (desanimat / malhumorat)
21. **No estar de filis** (indisposat / malhumorat)
22. **No estar per brocs** (desentendre's / malhumorat)
23. **No estar per coverbos** (malhumorat)
24. **No estar per figues** (malhumorat)
25. **No estar per hòsties** (malhumorat)
26. **No estar per jocs** (malhumorat)
27. **No estar per orgues** (desentendre's / malhumorat)
28. **No et farà mal de ventre** (insatisfet)
29. **No faltar (a algú) més que ronya per gratar** (desgràcia)
30. **No guanyar (per alguna cosa)** (desolat / necessitar)
31. **No haver-hi més cera que la que crema** (resignació)
32. **No haver-hi rosa sense espines** (pena)
33. **No hi van totes, a la borrassa** (malastrugança)
34. **No perdonar ni penes ni fatigues** (rigorós)
35. **No poder fer cul de gallina** (miserable)
36. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]
37. **No pujar un grell d'ou** (insignificant)
38. **No pujar un grell de nou** (insignificant)
39. **No pujar un negre d'ungla** (insignificant)
40. **No quedar-li sang a les butxaques** (deprimit)
41. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)
42. **No saber què es diu** (atabalat)
43. **No saber què es fa** (atabalat)
44. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)
45. **No saber què s'empatolla** (atorrollat)
46. **No saber què s'empesca** (atorrollat)
47. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)
48. **No ser l'ombra d'un mateix** (calamitós)
49. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)
50. **No ser ningú (per a algú)** (insignificant)
51. **No ser qui** (insignificant)
52. **No ser ungles de sant** (insignificant)
53. **No ser-hi a temps ni al combregar** (sobtat)
54. **No sortir-li els comptes (a algú)** (decebre's)
55. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
56. **No tenir cera a les orelles** (decaigut)
57. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)
58. **No tenir esma** (abatut)
59. **No tenir espera** (impacient)
60. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
61. **No tenir paraules** (callat / inexpressable)
62. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)
63. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)
64. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
65. **No tenir-les totes** (insegur / intranquil)
66. **No trobar paraules** (inexpressable)

67. **No trobar-hi el compte** (decebre's)
68. **No valer els budells d'un ca mort** (insignificant)
69. **No valer els budells d'un gat** (insignificant)
70. **No valer es dotze doblers des batiar** (insignificant)
71. **No valer les palles d'allà on jeu** (insignificant)
72. **No valer un clau** (insignificant)
73. **No valer un dobler** (insignificant)
74. **No valer un nyap torrat** (insignificant)
75. **No valer un pet de conill** (insignificant)
76. **No valer un rave** (insignificant)
77. **No valer un soc** (insignificant)
78. **No valer una pipada de tabac** (insignificant)
79. **No veure-hi de cap bolla** (preocupació)
80. **No veure's amb cor (de fer alguna cosa)** (desànim)
81. **No viure** (neguitós)
82. **No viure ni deixar viure** (molestar)
83. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
84. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)
85. **Quan no tenc alls tenc cebes** (preocupació)
86. **Quan no tenc ous tenc colomins** (preocupació)
87. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)
88. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
89. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
90. **Vinga que no ha estat res** (ànim)

ni (13)

1. **Ni fa ni fum** (insignificant)
2. **Ni mai que** (desig / lamentació)
3. **No agradar ni jota** (descontent)
4. **No agradar ni mica** (descontent)
5. **No agradar un pèl** (descontent)
6. **No donar ni penes ni fatigues** (rigorós)
7. **No perdonar ni penes ni fatigues** (rigorós)
8. **No poder amb la seva ànima** (fatigat)
9. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)
10. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)
11. **No ser-hi a temps ni al combregar** (sobtat)
12. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)
13. **No viure ni deixar viure** (molestar)

neguitejar (6), negar (2), neguitós (2), ofegar (3), nega (1), negats (1), neguit (1), ofega (1)

1. **Cremar-li les mans (a algú)** (neguitejar)
2. **Estar no sé com** (neguitejar-se)
3. **Fer ballar els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
4. **Fer eixir els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
5. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)

6. **Tirar-se a sobre (d'algú)** (abraçar / neguitejar)
7. **Negar-se en poca aigua** (acovardir-se)
8. **Negar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
9. **No viure** (neguitós)
10. **Tenir agulles a sa cadira** (neguitós)
11. **Ofegar-se en dos dits d'aigua** (descoratjar-se)
12. **Ofegar-se en el test de les gallines** (descoratjar-se)
13. **Ofegar-se en un got d'aigua** (descoratjar-se)
14. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
15. **Amb els ulls negats** (plorós)
16. **Reina santíssima** (admiració / neguit)
17. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)

negre (5), negra (3), negres (3)

1. **De dol** (endolat / negre)
2. **Veure-ho negre** (desesperançat / pessimista)
3. **Veure's negre** (difícil / patir)
4. **No pujar un negre d'un gla** (insignificant)
5. **Estar d'humor negre** (malenconiós)
6. **Tenir la negra** (desafortunat)
7. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
8. **Ballar-la negra** (patir)
9. **Vida de negres** (desagradable)
10. **Veure-se-les negres** (esforçar-se)
11. **Veure'n de blanques i de negres** (malestar)

nus (4), nuar (2)

1. **Fer-se-li un nus a la gola (a algú)** (emocionar-se)
2. **Sentir un nus a la gola** (emocionat)
3. **Tenir un nus a la gola** (emocionat)
4. **Tallar el nus gordià** (prescindir / reeixir)
5. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
6. **Nuar-se-li la gola (a algú)** (emocionar-se)

nas (3), nassos (2)

1. **Deixar (algú) amb un pam de nas** (decebre / sorprendre)
2. **Quedar amb un pam de nas** (decebut / sorprès)
3. **Arrufar el nas** (desaprovar / descontent)
4. **Tenir els nassos plens de** (fastiguejat)
5. **Tocar els nassos (a algú)** (fastiguejat)

nou (2)

1. **No pujar un grell de nou** (insignificant)
2. **Estar fins a la nou del coll** (acorralat)

nuar (2)

1. **Nuar-se-li el cor (a algú)** (commoure's / entristir-se)
2. **Nuar-se-li la gola (a algú)** (emocionar-se)

nervis (1), nerviós (1)

1. **Crispar els nervis (a algú)** (irritar)
2. **Fet un flam** (abatut / nerviós)

o (4)

1. **Tenir bony o bua** (preocupació)
2. **Tenir bony o forat** (preocupació)
3. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
4. **Haver-hi un sis o un as** (destorb)

obrir (4), porta (1), portes (1), tancar (1), bretxa (1), acorralat (7)

1. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)
2. **Obrir-li els ulls (a algú)** (descobrir / desenganyar)
3. **Obrir-se-li el cel (a algú)** (solucionar-se)
4. **Obrir-se-li una porta (a algú)** (solucionar-se)
5. **Tancar-se-li les portes (a algú)** (desemparat)
6. **Batre en bretxa (alguna cosa)** (desbaratar / enderrocar)
7. **Entre dos focs** (acorralat / perillant)
8. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
9. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
10. **Entre les banyes d'un toro** (acorralat)
11. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)
12. **Estar fins a la nou del coll** (acorralat)
13. **Ser al pot** (acorralat / mort)

ocell (2)

1. **Ocell de mal averany** (malaventurós)
2. **Ocell de mal temps** (malaventurós)

orella (2)

1. **Anar orella baix** (apocat)
2. **Anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (decebut / desenganyat)

ossos (2), os (1)

1. **De carn i ossos** (humà / pietós)
2. **Tornar-li els ossos a lloc (a algú)** (restablir-se)
3. **Rosegar l'os** (desfavorit)

plorar (33), ploriquejar (8), plor (6), ploraner (6), plors (5), plorós (3), ploranera (2), ploricó (2), plora (1), implorar (1) [dins la UF i no al lema]

1. **Eixugar els plors (d'algú)** (consolar)
2. **Semblar una puta ploranera** (gemegaire)
3. **Boira ploranera** (boira)

patir (25), patint (4), patiment (1) [dins la UF i no al lema]

1. **Patir mort i passió** (sofrir)

pena (15), penes (8), apenat (1), penosament (1)

1. **Ànima en pena** (abatut / infeliç)
2. **Donar-se pena** (esforçar-se)
3. **Haver-hi pena de la vida** (difícil)
4. **No haver-hi rosa sense espines** (pena)
5. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)
6. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)
7. **Pagar la pena** (convenient)
8. **Passar pena d'esperit** (preocupació)
9. **Pena de mort** (condemna / risc)
10. **Prendre's la pena (de fe alguna cosa)** (esforçar-se)
11. **Tenir es cor nuat de pena** (sofrir)
12. **Tenir una pena al cor** (afligit)
13. **Treure (algú) de pena** (ajudar)
14. **Treure el ventre de pena** (atipar-se)
15. **Valer la pena** (convenient / necessari)
16. **A males penes** (dificultosamente)
17. **Amb penes i treballs** (dificilment)
18. **Passar penes i fatics** (patir)
19. **Passar penes i treballs** (patir)
20. **A penes** (quasi / seguidament)
21. **No perdonar ni penes ni fatigues** (rigorós)
22. **No donar ni penes ni fatigues** (rigorós)
23. **A dures penes** (penosament)
24. **Sagnar-li el cor (a algú)** (apenat / patir)

penedir (14), penediment (2)

1. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)
2. **Ja te n'aniràs a penedir a Roma** (advertiment)
3. **Dir el mea culpa** (penedir-se)
4. **Donar-se cops al pit** (penedir-se)
5. **Entonar el mea culpa** (penedir-se)
6. **Estirar-se els cabells (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
7. **Mossegar-se els dits (de fer alguna cosa)** (penedir-se)
8. **Pegar-se tocs pel cap** (desesperar-se / penedir-se)
9. **Plorar llàgrimes amargues** (penedir-se)

10. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
11. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
12. **Tocar a penedits** (penedir-se)
13. **Vessar llàgrimes amargues** (penedir-se)
14. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
15. **Fer anques enrere** (penediment)
16. **Una i oli** (penediment)

pobre (8), empobrir (1), empobrit (1)

1. **Pobre diable** (miserable / qualsevol)
2. **Pobre desgraciat** (desgraciat)
3. **Pobre home** (desgraciat)
4. **Atrotinat de fortuna** (pobre)
5. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)
6. **Temps de vaques magres** (misèria / pobre)
7. **Pobre llàtzer** (infeliç)
8. **Pobre de mi** (lament)
9. **Anar a menys** (decaure / disminuir / empobrir-se)
10. **A la misèria** (empobrit)

poder (6), poden (1), pogués (1), indisposat (1), incapaç (1), impossible (1), impedir (2)

1. **No poder amb la seva ànima** (fatigat)
2. **No poder fer cul de gallina** (miserable)
3. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]
4. **Poder dormir tranquil** (satisfet)
5. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)
6. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi** (insignificant / menysprear / petit)
7. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres** (desengany)
8. **Qui pogués plorar amb els seus ulls** (enveja)
9. **No estar de filis** (indisposat / malhumorat)
10. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
11. **Fer la vida impossible** (fastiguejar)
12. **Destorbar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)
13. **Esguerrar el marro (a algú)** (impedir / perjudicar)

portar (6), dur (7), endur (1)

1. **Ajudar (algú) a portar el feix** (ajudar)
2. **Ajudar (algú) a portar la creu** (ajudar / compartir)
3. **Portar dol** (brut)
4. **Portar (algú) pel camí de l'amargura** (disgustar)
5. **Portar mal giny** (presagi)
6. **Portar (algú) de cap** (torbar)
7. **Dur les ombres mortes** (abatut / trist)

8. **Dur les ombres tristes** (trist)
9. **Dur merda a l'espardenya** (desafortunat)
10. **Dur de pair** (desagradable)
11. **Dur (algú o alguna cosa) entre cella i cella** (preocupació)
12. **Dur molt de ventre (d'algú)** (disgustat)
13. **Dur les de perdre** (perdre)
14. **Endur-se'n un pagell** (desengany)

prendre (6), pres (1), robar (1), arrabassar (1), agafar (4), atrapat (1)

1. **Prendre les forces** (descoratjar-se)
2. **Prendre paciència** (impacientar-se / paciència)
3. **Prendre's (alguna cosa) amb filosofia** (pacient)
4. **Prendre (alguna cosa) de través** (desplaure)
5. **Prendre's la pena (de fe alguna cosa)** (esforçar-se)
6. **Prendre's (alguna cosa) malament** (molestar-se / ofendre's)
7. **Ser pres de moros** (perdut)
8. **Robar-li el temps (a algú)** (destorbar)
9. **Arrabassar-se es cabells, arrencar-se els cabells** (desesperar-se)
10. **Agafar el bou per les banyes** (afrontar)
11. **Agafar ales** (animar-se / independitzar-se)
12. **Agafar pit** (encoratjar-se)
13. **Agafar una cosa pes cap que crema** (disgust)
14. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)

pedres (5), pedra (2), pedretes (2), pedrer (1)

1. **Fer plorar les pedres** (afligir / commovedor)
2. **Criar pedres al fetge** (amoïnar-se)
3. **Posar-se pedres al fetge** (amoïnar-se)
4. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)
5. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
6. **Tirar la pedra i amagar la mà** (acusar / danyar / hipòcrita)
7. **Si caigués una pedra del cel m'encontraria** (desgràcia)
8. **Arribar a les tres pedretes** (perillar)
9. **Fer-se'n tres pedretes** (sofrir)
10. **Tenir un bon pedrer** (tranquil)

pegar (5), pega (1), martell (1), enclusa (1)

1. **Pegar-se un cop a la barra** (resignació / decepció)
2. **Pegar-se un cop an es morros** (resignació / decepció)
3. **Pegar-se tocs pel cap** (desesperar-se / penedir-se)
4. **Pegar el món una betcollada** (desgràcia)
5. **Pegar amb sa corda grossa** (disgust)
6. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
7. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)

pit (5), mama (1)

1. **Barres a pit** (abatut)
2. **Agafar pit** (encoratjar-se)
3. **Pit i fora** (encoratjament)
4. **No cabre-li el cor al pit (a algú)** (emocionat) [cor desbocat]
5. **Donar-se cops al pit** (penedir-se)
6. **Fer el somicó** (ploriquejar) [JO: qui no plora no mama]

pitjor (5), millorar (1), empitjorar (1)

1. **Anar de mal en pitjor** (decaure / empitjorar)
2. **Pitjor que taca d'oli** (desastre)
3. **Pitjor que pitjor** (pitjor)
4. **Alçar el cap** (animar-se / millorar / prosperar / ressuscitar)

pega (3)

1. **Estar de pega** (dissortat / desgraciat)
2. **Ser el pot de la pega** (desgraciat)
3. **Tenir pega** (desgraciat)

part (1), infant (1), criar (1)

1. **Ser el part de les muntanyes** (insignificant)
2. **Plorar com un infant** (plorar)
3. **Criar pedres al fetge** (amoïnar-se)

parar (3)

1. **Parar l'esquena** (resignar-se)
2. **Parar el cop** (suportar)
3. **Parar la galta** (suportar / tomar)

pell (3)

1. **Donar-se per la pell** (desesperar-se)
2. **Posar-se-li la pell de gallina (a algú)** (emocionar-se)
3. **Fer mudar la pell (a algú)** (mortificar)

peu (3), peus (1), sabates (1), espardenya (1), espardenyes (1)

1. **Amb un peu enlaire** (disposat / patint)
2. **Estar amb un peu enlaire** (patint)
3. **Llevar-se amb l'altre peu** (malhumorat)
4. **Caure l'ànima als peus** (decebre's / desenganyar-se)
5. **Tenir foc dins ses sabates** (impacient)
6. **Dur merda a l'espardenya** (desafortunat)
7. **Lligar-se bé les espardenyes** (encoratjar-se)

La construcció dels processos cognitivoemocionals de tristesa i angoixa en el lèxic català

poca (3), poc (2), apocat (1), mica (1), màxim (1), mitges (1), massa (1), molt (1)

1. **Negar-se en poca aigua** (acovardir-se)
2. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·lànime)
3. **Poca cosa** (insignificança / quantitat)
4. **Quatre gats** (insignificant / poc)
5. **Ser misèria i companyia** (poc)
6. **Anar orella baix** (apocat)
7. **No agradar ni mica** (descontent)
8. **I encara** (màxim / sort)
9. **Estar a mitges astes** (tristesa)
10. **Un desfet de** (massa)
11. **Dur molt de ventre (d'algú)** (disgustat)

pam (2), quartans (1)

1. **Deixar (algú) amb un pam de nas** (decebre / sorprendre)
2. **Quedar amb un pam de nas** (decebut / sorprès)
3. **Posar un cap com tres quartans (a algú)** (atabalar)

paret (2)

1. **Entre l'espasa i la paret** (acorralat / destret)
2. **Més blanc que la paret** (empal·lidir)

perill (2), perillant (2), perillar (2), risc (1), arriscar (1)

1. **Arribar a les tres pedretes** (perillar)
2. **Entre dos focs** (acorralat / perillant)
3. **Entre l'enclusa i el martell** (acorralat / destret / perillant)
4. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
5. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
6. **Tenir un dogal al coll** (desesperat / perillar)
7. **Pena de mort** (condemna / risc)
8. **Anar-hi** (animar-se / arriscar-se)

petarrell (1), pets (1), repetell (1), pet (2), cagar (4), merda (4), pixats (1)

1. **Fer el petarrell** (ploriquejar)
2. **Canviar pets amb merda** (perdre)
3. **Fer el repetell** (ploriquejar)
4. **No valer un pet de conill** (insignificant)
5. **Valer tant com un pet a un banc** (insignificant)
6. **Cagar-li a qualcú dins es collaret** (decepció)
7. **Tenir mal de ventre del cagar d'altri** (preocupat)
8. **Cagar-s'hi la mosca** (esguerrar)
9. **Cagar-la ben amarga** (patir)
10. **Dur merda a l'espardenya** (desafortunat)
11. **Fet una merda** (aixafat / arrugat / brut / destrossat)

12. **Haver trepitjat merda** (dissortat)
13. **Canviar pets amb merda** (perdre)
14. **Quedar amb els pixats al ventre** (decebut)

petit (2), esquifit (1), insignificança (1), insignificant (40) [no els repetim],
encongir (1), doblegar (1)

1. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc** (insignificant / perdut / petit)
2. **Poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi** (insignificant / menysprear / petit)
3. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·lànim)
4. **Poca cosa** (insignificança / quantitat)
5. **Encongir-se-li el cor (a algú)** (afligir-se / oprimir)
6. **Doblegar-hi el coll** (resignar-se)

plens (2), vessar (2), buidar (1), ple (1), plena (1), omplir (1), desert (1),
farciment (1), forat (2), farcell (1), feix (3)

1. **Tenir els collons plens de** (fastiguejat)
2. **Tenir els nassos plens de** (fastiguejat)
3. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
4. **Vessar llàgrimes amargues** (penedir-se)
5. **Buidar-se el cap** (fatigar-se / preocupar-se)
6. **Tenir el sac ple de** (fastiguejat)
7. **Ja tenim la Seu plena d'ous** (decepció)
8. **Omplir-li el cap (a algú)** (atabalar)
9. **Clamar en el desert** (exclamar-se)
10. **Pujar més el farciment que el gall** (gastar / insignificant)
11. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)
12. **Tenir bony o forat** (preocupació)
13. **Tot fa farcell** (acumular)
14. **Ajudar (algú) a portar el feix** (ajudar)
15. **Afegir an es banyat o an es feix** (desgràcia)
16. **Fer feix** (acumular)

plou (2)

1. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres** (desengany)
2. **Sempre plou quan no hi ha escola** (disgust)

pols (2)

1. **Deixar (algú) fet pols** (abatre / cansar)
2. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)

pondre (2)

1. **Pondre-se-li el sol (a algú)** (desafortunat)

2. **Pondre-se-li el sol al migdia (a algú)** (desafortunat / mort)

pot (2)

1. **Ser el pot de la pega** (desgraciat)
2. **Ser al pot** (acorralat / mort)

prou (2), bastar (1)

1. **Amb prou feines** (dificultosamente / quasi)
2. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
3. **No bastar-li cor (a algú)** (descoratjament)

punt (2)

1. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)
2. **Punt feble** (debilitat)

punys (2)

1. **Rosegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (desesperat)
2. **Mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)** (doldre's / enrabiarse)

puta (2)

1. **Semblar una puta ploranera** (gemegaire)
2. **Passar-ho puta** (sofrir)

perdonar (1), perdonat (1), perdoni (1)

1. **No perdonar ni penes ni fatigues** (rigorós)
2. **Déu l'hagi perdonat** (mort)
3. **Déu el perdoni** (compassió)

qualsevol (3)

1. **Un qualsevol** (desgraciat)
2. **Fer anar (algú o alguna cosa) de qualsevol manera** (malmenar)
3. **Pobre diable** (miserable / qualsevol)

rebre (3)

1. **Rebre el condol** (afligit / condol)
2. **Rebre una galleda d'aigua freda** (decebre's) (una poalada [que no poal])
3. **Rebre mal consol (d'algú)** (malmenat)

roba (3)

1. **No tocar-li la roba a l'esquena (a algú)** (espantat)

2. **No tocar-li la roba damunt (a algú)** (espantar-se)
3. **Anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada** (patir)

Roma (2)

1. **Ja te n'aniràs a penedir a Roma** (advertiment)
2. **No anar-se'n a penedir a Roma** (castigat / escarmentat)

reguard (1), guard (1), protector (1)

1. **Déu me'n reguard** (preservació)
2. **Déu nos en guard d'un ja està fet** (desgràcia / plany)
3. **Pare pedaç** (mitjancer / protector)

ser (50), és (7), estat (3), era (2), som (2), sia (3), són (1), eres (1), serà (1), estar (43), malestar (2), està (1), fora (1)

1. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]
2. **No ser l'ombra d'un mateix** (calamitós)
3. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)
4. **No ser ningú (per a algú)** (insignificant)
5. **No ser qui** (insignificant)
6. **No ser ungles de sant** (insignificant)
7. **No ser-hi a temps ni al combregar** (sobtat)
8. **Ser aigua** (insignificant)
9. **Ser al ball i haver de ballar** (resignar-se)
10. **Ser al pot** (acorralat / mort)
11. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)
12. **Ser ample d'espatlles** (suportar)
13. **Ser com un mussol** (capficat)
14. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
15. **Ser de doldre** (llastimós)
16. **Ser de mal averany** (presagi)
17. **Ser de plànyer** (compadit / llastimós)
18. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
19. **Ser del morro fort** (geniüt / malhumorat)
20. **Ser el martiri (d'algú)** (turment)
21. **Ser el part de les muntanyes** (insignificant)
22. **Ser el pot de la pega** (desgraciat)
23. **Ser home a l'aigua** (arruïnats / fracassats / perduts)
24. **Ser llàstima** (lamentable)
25. **Ser maldeventrós** (preocupació)
26. **Ser més trist que un fossar** (tristesa)
27. **Ser misèria i companyia** (poc)
28. **Ser moll d'ulls** (ploraner)
29. **Ser pecat** (lamentable)
30. **Ser poca cosa** (esquifit / feble / pusil·lànim)
31. **Ser pres de moros** (perdut)
32. **Ser s'escala d'encortinar** (resignació)

33. **Ser tot de Déu** (piadós)
34. **Ser un barres tristes** (macilent / trist)
35. **Ser un bosses tristes** (tristesa)
36. **Ser un cadàver ambulat** (calamitós)
37. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)
38. **Ser un crac** (destacat / insignificant)
39. **Ser un desastre** (maldestre)
40. **Ser un figaflor** (dèbil)
41. **Ser un goig sense alegria** (decebedor)
42. **Ser un gran cor** (bondadós / compassiu)
43. **Ser un infern** (patiment)
44. **Ser un marrà** (brètol / brut / indecent / ploraner / tossut)
45. **Ser un màrtir** (turmentat)
46. **Ser un sac de paciència** (pacient)
47. **Ser una calamitat** (inútil / maldestre)
48. **Ser una mort** (molest)
49. **Ser una ruïna (algú)** (decaigut)
50. **Tenir una esponja al clatell** (ploraner) [ser moll d'esponja?]
51. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
52. **Això no és viure** (angúnia)
53. **Aquesta sí que és blava** (greu)
54. **Això és un fart de res** (insignificant)
55. **Això i no res és el mateix** (insignificant)
56. **Això i no res és tot u** (insignificant)
57. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
58. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
59. **Vinga que no ha estat res** (ànim)
60. **No ser ni l'ombra del que era** (decaigut)
61. **Ja era hora** (impaciència)
62. **Som-hi** (ànim)
63. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
64. **Beneït sia Déu** (agraïment / resignació)
65. **Lloat sia Déu** (agraïment / resignació)
66. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)
67. **Cavallet, quan eres jove** (exclamació)
68. **Demà serà un altre dia** (ajornament / encoratjament / esperança)
69. **Allà on se pensen que no hi plou, no hi poden estar de goteres**
(desengany)
70. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)
71. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a la punta dels cabells**
(fastiguejat)
72. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells** (fastiguejat)
73. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al monyo** (fastiguejat)
74. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als collons** (fastiguejat)
75. **Estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als pebrots** (fastiguejat)
76. **Estar a les dures i a les madures** (afrontar)
77. **Estar a mitges astes** (tristesa)
78. **Estar amb l'aigua fins al coll** (acorralat / arruïnat / desesperat)

79. **Estar amb un coret com una llentia** (preocupació)
80. **Estar amb un peu enlaire** (patint)
81. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)
82. **Estar cop – piu** (desanimat) [estar cloc – piu (mall., men.)]
83. **Estar d’humor negre** (malenconiós)
84. **Estar de futris** (malhumorat)
85. **Estar de mala jeia** (malhumorat)
86. **Estar de mal cafè** (malhumorat)
87. **Estar de mal humor** (malhumorat)
88. **Estar de mal rotllo** (malhumorat)
89. **Estar de mala gaita** (malhumorat)
90. **Estar de mala gana** (malhumorat)
91. **Estar de mala llet** (malhumorat)
92. **Estar de mala lluna** (malhumorat)
93. **Estar de pega** (dissortat / desgraciat)
94. **Estar dins un foc** (impacient)
95. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)
96. **Estar en pau** (tranquil)
97. **Estar fet caldo (algú)** (abatut / cansat)
98. **Estar fet pols (algú)** (abatut / atrotinat / cansat)
99. **Estar fins a la nou del coll** (acorralat)
100. **Estar mosca** (empipat / malhumorat)
101. **Estar no sé com** (neguitejar-se)
102. **Fer de mal estar** (desplaure)
103. **No anar de peres** (malhumorat)
104. **No estar d’humor** (desanimat / malhumorat)
105. **No estar de filis** (indisposat / malhumorat)
106. **No estar per brocs** (desentendre’s / malhumorat)
107. **No estar per coverbos** (malhumorat)
108. **No estar per figues** (malhumorat)
109. **No estar per hòsties** (malhumorat)
110. **No estar per jocs** (malhumorat)
111. **No estar per orgues** (desentendre’s / malhumorat)
112. **Córrer mals aires** (malastrugança / malestar / pessimisme)
113. **Veure’n de blanques i de negres** (malestar)
114. **Déu nos en guard d’un ja està fet** (desgràcia / plany)
115. **Pit i fora** (encoratjament)

sofrir (14), sofriment (1), malsofrit (1)

1. **No poder sofrir** (avorrir / odiar) [ser un malsofrit?]
2. **Sufrir mil morts** (patir)
3. **Aguantar meta** (sofrir)
4. **Beure-se es cop** (sofrir)
5. **Beure-se es cop com sa figuera** (sofrir)
6. **Beure es glop** (sofrir)
7. **Fer-se’n tres pedretes** (sofrir)
8. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
9. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)

10. **Passar-ho pillo** (sofrir)
11. **Passar-ho puta** (sofrir)
12. **Patir mort i passió** (sofrir)
13. **Tenir es cor nuat de pena** (sofrir)
14. **Viure un infern** (sofrir)
15. **Corona d'espines** (sofriment)

saber (11), creure (1), sé (1), memòria (2), consciència (6), oremus (1), filosofia (1), inhàbil (1), adonar (2)

1. **Saber viure** (adaptar-se)
2. **Saber greu (a algú)** (disgustar / doldre / lamentar / penedir-se / remordir)
3. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)
4. **No saber què es diu** (atabalat)
5. **No saber què es fa** (atabalat)
6. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)
7. **No saber què s'empatolla** (atorrollat)
8. **No saber què s'empesca** (atorrollat)
9. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)
10. **Estar no sé com** (neguitejar-se)
11. **De mala memòria** (dissort)
12. **De trista memòria** (dissortat)
13. **Tenir la consciència tranquil·la** (tranquil)
14. **Cuc de la consciència** (remordiment)
15. **Gratar-li la consciència (a algú)** (remordir)
16. **Remordir-li la consciència (a algú)** (remordir)
17. **Fer consciència** (consciència)
18. **Perdre l'oremus** (atordir-se / descontrolar-se)
19. **Prendre's (alguna cosa) amb filosofia** (pacient)
20. **No saber què es pesca** (atabalat / inhàbil)
21. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)
22. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)

sang (9), sangs (2), sagnar (1)

1. **Vessar llàgrimes de sang** (doldre's / entristir-se / penedir-se / plorar)
2. **No quedar-li sang a les butxaques** (deprimit)
3. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)
4. **Plorar llàgrimes de sang** (entristir-se / penedir-se / plorar)
5. **Injectar-se-li de sang els ulls (a algú)** (envermellir-se)
6. **Suar sang** (esforçar-se / patir)
7. **Deixar (algú) sense una gota de sang a les venes** (espantar)
8. **Fer-se mala sang** (inquietar-se / irritar-se)
9. **Plorar gotes de sang** (patir)
10. **Adormir-se-li les sangs (a algú)** (decandir-se)
11. **Creumar-li les sangs (a algú)** (impacientar)
12. **Sagnar-li el cor (a algú)** (apenat / patir)

sense (7), alís (1), llevar (3)

1. **Sense ànima** (desanimat)

2. **Sense vida** (desanimat)
3. **No haver-hi rosa sense espines** (pena)
4. **Ser un goig sense alegria** (decebedor)
5. **Tenir un goig sense alegria** (decebre's)
6. **Deixar (algú) sense una gota de sang a les venes** (espantar)
7. **Sense esma** (maquinalment)
8. **Anar alís** (trist)
9. **Llevar-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar)
10. **Llevar-se amb l'altre peu** (malhumorat)
11. **Llevar-se per la mala espona** (malhumorat)

sant (6), santíssima (2)

1. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
2. **Sant tornem-hi** (ànim / impaciència)
3. **Tenir més paciència que un sant** (pacient)
4. **Tenir una paciència de sant** (pacient)
5. **Cara de Divendres Sant** (trist)
6. **No ser ungles de sant** (insignificant)
7. **Reina santíssima** (admiració / neguit)
8. **Verge santíssima** (dolor / esglai / sorpresa)

sac (5), borrassa (1)

1. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)
2. **Carregat amb un sac de paciència** (pacient)
3. **Ser un sac de paciència** (pacient)
4. **Tenir un sac de paciència** (pacient)
5. **Tenir el sac ple de** (fastiguejat)
6. **No hi van totes, a la borrassa** (malastrugança)

sensible (4)

1. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)
2. **Tocar la corda sensible (a algú)** (emocionar)
3. **Tocar la fibra sensible (a algú)** (emocionar)
4. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)

si (4)

1. **Ser de cal si en queda** (insignificant / darrer)
2. **Com si tal cosa** (desatendre / impassible)
3. **Si caigués una pedra del cel m'encontraria** (desgràcia)
4. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)

set (3), gana (3)

1. **Passar els set calzes d'amargura** (afligir-se / patir)
2. **Fer-se'n set pedres** (destret / perjudicat)

3. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
4. **Mort de gana** (desgraciat / menyspreable / perdulari)
5. **Rau-rau** (gana / remordiment)
6. **Estar de mala gana** (malhumorat)

solucionar (3), resolt (1)

1. **Arribar a bona fi** (solucionar-se)
2. **Obrir-se-li el cel (a algú)** (solucionar-se)
3. **Obrir-se-li una porta (a algú)** (solucionar-se)
4. **Ser al sac** (atrapat / mort / perdut / resolt)

segur (2), seguretat (1), insegur (1)

1. **Com hi ha món** (seguretat / sorpresa)
2. **No tenir-les totes** (insegur / intranquil)
3. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)
4. **Dormir segur** (tranquil)

semblar (2), sembla (1)

1. **Semblar que es sol és sortit per sa mala banda** (desafortunat)
2. **Semblar una puta ploranera** (gemegaire)
3. **Ves què et sembla** (lamentació)

sentir (2), orelles (1)

1. **No sentir pena ni glòria** (apàtic)
2. **Sentir un nus a la gola** (emocionat)
3. **No tenir cera a les orelles** (decaigut)

tenir (82), tenc (5), té (4), tenim (3), tingui (2), tens (1)

1. **No tenir cap gràcia** (desagradable / desplaent / lleig)
2. **No tenir cera a les orelles** (decaigut)
3. **No tenir de què fer estelles** (miserable / pobre)
4. **No tenir esma** (abatut)
5. **No tenir espera** (impacient)
6. **No tenir més que el sol que pega a la cara** (miserable)
7. **No tenir paraules** (callat / inexpressable)
8. **No tenir pena ni glòria** (mediocre)
9. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
10. **No tenir-les totes** (insegur / intranquil)
11. **Tenir (alguna cosa) coll avall** (creure / esperar / segur)
12. **Tenir agulles a sa cadira** (neguitós)
13. **Tenir bon cor** (bondadós / compassiu / sentimental)
14. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)
15. **Tenir bony o bua** (preocupació)

16. **Tenir bony o forat** (preocupació)
17. **Tenir bons pulmons** (cridaner / ploraner)
18. **Tenir corda** (suportar)
19. **Tenir el cap carregat** (adolorit / atordit)
20. **Tenir el cap com un bombo** (atabalat)
21. **Tenir el cap com un timbal** (atabalat)
22. **Tenir el cap espès** (adolorit / atordit)
23. **Tenir el cor bla** (bondadós / compassiu)
24. **Tenir el coll moll** (compassiu)
25. **Tenir el dia i la nit** (miserable)
26. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
27. **Tenir el sac ple de** (fastiguejat)
28. **Tenir el vi trist** (embriac)
29. **Tenir els collons plens de** (fastiguejat)
30. **Tenir els nassos plens de** (fastiguejat)
31. **Tocar els nassos (a algú)** (fastiguejat)
32. **Tocar els pebrots (a algú)** (fastiguejar)
33. **Tenir els ulls vidriosos** (plorós)
34. **Tenir es cap com una olla de caragols** (preocupació)
35. **Tenir es cor nuat de pena** (sofrir)
36. **Tenir es sant d'esquena** (desafortunat / desgraciat)
37. **Tenir ets ulls com a tomàtiques** (plorar)
38. **Tenir fetge** (suportar)
39. **Tenir foc dins ses sabates** (impacient)
40. **Tenir la boca amarga** (disgustat)
41. **Tenir la consciència tranquil·la** (tranquil)
42. **Tenir la llàgrima fàcil** (ploraner)
43. **Tenir la negra** (desafortunat)
44. **Tenir la paciència de Job** (pacient)
45. **Tenir-les somes** (ploraner)
46. **Tenir mal consol (d'algú)** (malmenat)
47. **Tenir mal dau** (desafortunat)
48. **Tenir mal de ventre (d'alguna cosa)** (preocupat)
49. **Tenir mal de ventre del cagar d'altri** (preocupat)
50. **Tenir mal vi** (embriac / malhumorat)
51. **Tenir mala estrella** (desgraciat) [estrellar-se]
52. **Tenir mala jeia** (dormir / malhumorat)
53. **Tenir mala lluna** (malhumorat) [Ilunàtic]
54. **Tenir més paciència que Job** (pacient)
55. **Tenir més paciència que un mestre d'escola** (pacient)
56. **Tenir més paciència que un sant** (pacient)
57. **Tenir més sort que un gat que es nega** (dissortat)
58. **Tenir més sort que un gos que s'ofega** (dissortat)
59. **Tenir pega** (desgraciat)
60. **Tenir sempre un forat que li fa aire** (malcontent)
61. **Tenir un all o una ceba** (gemegaire / mal / malaltís / preocupació)
62. **Tenir un bon païdor** (suportar)
63. **Tenir un bon pedrer** (tranquil)
64. **Tenir un clau al cor** (afligit)

65. **Tenir un dia dolent** (malhumorat)
66. **Tenir un dia tonto** (malhumorat / sensible)
67. **Tenir un dogal al coll** (desesperat / perillar)
68. **Tenir un feble (per algú)** (estimar)
69. **Tenir un feble (per alguna cosa)** (desitjar)
70. **Tenir un goig sense alegria** (decebre's)
71. **Tenir un gran cor** (bondadós / compassiu)
72. **Tenir un mal dia** (desanimat / malhumorat)
73. **Tenir un nus a la gola** (emocionat)
74. **Tenir un perdigó a l'ala** (boig / desassenyat / dissortat / ximple)
75. **Tenir un queixal que sempre el renya** (malhumorat)
76. **Tenir un sac de paciència** (pacient)
77. **Tenir un ventrell que tot ho paeix** (pacient)
78. **Tenir una espina clavada al cor** (afligit)
79. **Tenir una esponja al clatell** (ploraner) [ser moll d'esponja?]
80. **Tenir una mala ratxa** (desafortunat)
81. **Tenir una paciència de sant** (pacient)
82. **Tenir una pena al cor** (afligit)
83. **Els tenc aquí!** (preocupació)
84. **Quan no tenc alls tenc cebes** (preocupació)
85. **Quan no tenc ous tenc colomins** (preocupació)
86. **Déu dóna faves a qui no té barram** (desgràcia)
87. **No dormir sempre que es té son** (preocupat)
88. **No dormir totes les hores que es té son** (preocupat)
89. **Qui té ronya, que se grati** (preocupació)
90. **Ja tenim la Seu plena d'ous** (decepció)
91. **En aquest món mesquí, quan tenim pa no tenim vi** (desgràcia)
92. **Déu el tingui a la glòria** (mort)
93. **Déu el tingui al cel** (mort)
94. **Si tens maldecaps, compra't un orgue** (indiferència)

tocar (14), toc (1), toca (1)

1. **Deixar estar (alguna cosa)** (abandonar / cessar / molestar / tocar / tranquil)
2. **Tocar fons** (abatut)
3. **Tocar-li la grossa (a algú)** (desfavorable)
4. **Tocar el punt sensible (a algú)** (afectar / commoure)
5. **Tocar el cor (a algú)** (compassió / emocionar)
6. **Tocar la corda sensible (a algú)** (emocionar)
7. **Tocar la fibra sensible (a algú)** (emocionar)
8. **Tocar l'orgue** (equivocar-se / plorar / teixir)
9. **No tocar-li la roba a l'esquena (a algú)** (espantat)
10. **No tocar-li la roba damunt (a algú)** (espantar-se)
11. **Tocar els nassos (a algú)** (fastiguejat)
12. **Tocar els pebrots (a algú)** (fastiguejar)
13. **Tocar el botet (a algú)** (incitar / molestar / mortificar)
14. **Tocar a penedits** (penedir-se)
15. **Caure com un mal te toc pesta** (descontent)
16. **No saber on toca** (atabalat / desesmat)

tot (9), totes (5), tots (3), res (6), mitja (2)

1. **Tot fa farcell** (acumular)
2. **Menjar-s'ho tot en un dia** (ambicionar / impacient)
3. **Ase magre, tot són mosques** (desgràcia)
4. **Passar-ho tot a sang i a foc** (desolar)
5. **Tenir un ventrell que tot ho paeix** (pacient)
6. **Això i no res és tot u** (insignificant)
7. **Tot ho farem** (tranquil·litat)
8. **Ser tot de Déu** (piadós)
9. **Passar per tot** (suportar)
10. **No dormir totes les hores que es té son** (preocupat)
11. **Passar-ne de totes** (destret)
12. **Veure-se'n de totes** (destret)
13. **No tenir-les totes** (insegur / intranquil)
14. **No hi van totes, a la borrassa** (malastrugança)
15. **Beure a tots es bassiots** (desgràcia)
16. **Passar-ne de tots colors** (destret)
17. **Veure-se'n de tots colors** (destret)
18. **Som-hi que no ha estat res** (ànim)
19. **Tornem-hi, que no ha estat res** (ànim / fastig)
20. **Vinga que no ha estat res** (ànim)
21. **Això és un fart de res** (insignificant)
22. **Això i no res és el mateix** (insignificant)
23. **Això i no res és tot u** (insignificant)
24. **A mitja llum** (penombrós)
25. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)

tràngol (7)

1. **Mal bocí** (metzina / tràngol)
2. **Mal pas** (error / tràngol)
3. **Mal trago** (tràngol)
4. **Passar-la negra** (destret / perill / tràngol)
5. **Passar-les** (destret / miserable / patir / perill / tràngol)
6. **Passar-les morades** (tràngol)
7. **Passar un tràngol** (patir)

tornar (4), tornem (5)

1. **Tornar de mort a vida** (animar-se / restablir-se)
2. **Tornar-se blanc** (empal·lidir)
3. **Fer tornar els ulls verds (a algú)** (fastiguejar)
4. **Tornar-li els ossos a lloc (a algú)** (restablir-se)

temor (4), temença (1), temorós (1), témer (1)

1. **Bona hora en fóra que** (temença)
2. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)
3. **Estar en capella** (ansiejar / esperar / frisar / morir / témer)

4. **Només caldria que** (temor)
5. **No caldria sinó** (rebuig / temor)
6. **Només faltava aquesta** (decebedor / temor)
7. **Temorós de Déu** (piadós)

tallar (3), segar (1), rostoll (1)

1. **Tallar claus** (aïrar-se / desesperar-se)
2. **Tallar-se el bastó** (danyar-se)
3. **Tallar el nus gordià** (prescindir / reeixir)
4. **Segar les esperances (a algú)** (desesperançar)
5. **Estar com un peix dins es rostoll** (disgust)

tres (3), dotze (1), dotzena (1), dues (1), quatre (2), sis (2), tretze (1), dos (3), mil (2)

1. **Posar un cap com tres quartans (a algú)** (atabalar)
2. **Arribar a les tres pedretes** (perillar)
3. **Fer-se'n tres pedretes** (sofrir)
4. **No valer es dotze doblers des batiar** (insignificant)
5. **Donar-ne tretze per dotzena** (perdre)
6. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
7. **Quatre gats** (insignificant / poc)
8. **Donar duros a quatre pessetes** (perdre)
9. **Tenir el dia sis** (desanimat / malhumorat)
10. **Haver-hi un sis o un as** (destorb)
11. **Entre dos focs** (acorralat / perillant)
12. **Entre dos foscants** (capvespre / penombrós)
13. **Ofegar-se en dos dits d'aigua** (descoratjar-se)
14. **Dir ses mil llàstimes (a algú)** (injuriar)
15. **Sufrir mil morts** (patir)

tou (1), dures (2)

1. **Tou com una figa** (afligit / malalt / tou)
2. **Estar a les dures i a les madures** (afrontar)
3. **A dures penes** (penosament)

treballs (2), feines (1), clavar (2), claus (1), clavada (1), clau (4)

1. **Amb penes i treballs** (difícilment)
2. **Passar penes i treballs** (patir)
3. **Amb prou feines** (dificultosamente / quasi)
4. **Clavar un clau al cor (a algú)** (afligir)
5. **Clavar-se-li al cor (a algú)** (afligir-se)
6. **Tallar claus** (aïrar-se / desesperar-se)
7. **Tenir una espina clavada al cor** (afligit)
8. **Ser un clau** (afligir / magre / prim)
9. **Tenir un clau al cor** (afligit)

10. **No valer un clau** (insignificant)

ungles (2), unglà (1)

1. **Ungles de dol** (brut)
2. **No ser ungles de sant** (insignificant)
3. **No pujar un negre d'ungla** (insignificant)

veure (19), ves (1), veu (1), visions (1), vist (1), vegem (1), ulls (26), ull (3), vigilar (1), mostrar (2), adonar (2)

1. **Venir Déu a veure (algú)** (fortuna)
2. **No veure's amb cor (de fer alguna cosa)** (desànim)
3. **No veure-hi de cap bolla** (preocupació)
4. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
5. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
6. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)
7. **Veure's com un ou entre dues pedres** (destret)
8. **Veure's verd** (destret)
9. **Veure-se'n de totes** (destret)
10. **Veure-se'n de tots colors** (destret)
11. **Veure-se'n un bull** (destret)
12. **Veure-se'n un esbull** (tribular)
13. **Veure's negre** (difícil / patir)
14. **Veure-se-les negres** (esforçar-se)
15. **Veure-ho negre** (desesperançat / pessimista)
16. **Veure'n de blanques i de negres** (malestar)
17. **Veure la padrina** (patir)
18. **Veure les estrelles** (patir)
19. **Ves què et sembla** (lamentació)
20. **Deixar (algú) com qui veu visions** (atonir)
21. **Ja haver vist prou (alguna cosa)** (perdut / veure)
22. **Al cel lo vegem** (difunt)
23. **Amb els ulls baixos** (preocupat)
24. **Amb els ulls negats** (plorós)
25. **Amb les llàgrimes als ulls** (plorós)
26. **Caure-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar-se)
27. **Enaiguar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)
28. **Entelar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar)
29. **Espurnejar-li els ulls (a algú)** (plorar)
30. **Fer ballar els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
31. **Fer eixir els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
32. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
33. **Fer tornar els ulls verds (a algú)** (fastiguejar)
34. **Fer-li canalera els ulls (a algú)** (enllagrimar-se / plorar)
35. **Flamejar-li els ulls (a algú)** (envermellir-se)
36. **Injectar-se-li de sang els ulls (a algú)** (envermellir-se)
37. **Llevar-li la bena dels ulls (a algú)** (desenganyar)
38. **Negar-se-li els ulls (a algú)** (emocionar-se)

39. **No tenir ulls per veure (alguna cosa)** (feble / incapaç)
40. **Obrir els ulls** (adonar-se / desenganyar-se / vigilar)
41. **Obrir-li els ulls (a algú)** (descobrir / desenganyar)
42. **Posar-se una bena davant els ulls** (enganyar-se)
43. **Qui pogués plorar amb els seus ulls** (enveja)
44. **Quin pebre li fa coure els ulls** (queixa)
45. **Quina ceba li fa coure els ulls** (queixa)
46. **Ser moll d'ulls** (ploraner)
47. **Tenir els ulls vidriosos** (plorós)
48. **Tenir ets ulls com a tomàtigués** (plorar)
49. **Plorar amb un ull** (conformar-se / ploriquejar)
50. **Passar per ull** (desgràcia)
51. **Plorar amb un ull** (conformar-se / ploriquejar)
52. **Mostrar es cul** (decepció)
53. **Mostrar sa filassa** (decepció)
54. **Caure del ruc** (adonar-se / desenganyar-se)

valer (14), valga (1), valor (1), desconsiderat (1), estimar (1)

1. **Valer la pena** (convenient / necessari)
2. **No valer els budells d'un ca mort** (insignificant)
3. **No valer els budells d'un gat** (insignificant)
4. **No valer es dotze doblers des batiar** (insignificant)
5. **No valer les palles d'allà on jeu** (insignificant)
6. **No valer un clau** (insignificant)
7. **No valer un dobler** (insignificant)
8. **No valer un nyap torrat** (insignificant)
9. **No valer un pet de conill** (insignificant)
10. **No valer un rave** (insignificant)
11. **No valer un soc** (insignificant)
12. **No valer una pipada de tabac** (insignificant)
13. **Valer més la salsa que els cargols** (insignificant)
14. **Valer tant com un pet a un banc** (insignificant)
15. **Valga'm Déu** (compassió / sorpresa)
16. **Revestir-se de valor** (animar-se)
17. **Quedar malament** (decebre / desconsiderat / fracassar / perjudicat)
18. **Tenir un feble (per algú)** (estimar)

ventre (8), ventrell (3), maldeventrós (1)

1. **Treure el ventre de pena** (atipar-se)
2. **Quedar amb els pixats al ventre** (decebut)
3. **Donar mal de ventre (a algú)** (preocupar)
4. **Fer mal de ventre** (preocupació)
5. **Tenir mal de ventre (d'alguna cosa)** (preocupat)
6. **Tenir mal de ventre del cagar d'altri** (preocupat)
7. **Dur molt de ventre (d'algú)** (disgustat)
8. **No et farà mal de ventre** (insatisfet)
9. **Tenir un ventrell que tot ho paeix** (pacient)

10. **Alçar el ventrell (a algú)** (preocupar)
11. **Fer-li mal ventrell (a algú)** (disgustar)
12. **Ser maldeventrós** (preocupació)

verds (5), verd (2), verdes (3)

1. **Fer eixir els cabells verds (a algú)** (impacientar)
2. **Fer veure els ulls verds (a algú)** (destrènyer / neguitejar)
3. **Fer tornar els ulls verds (a algú)** (fastiguejar)
4. **Fer ballar els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
5. **Fer eixir els ulls verds (a algú)** (neguitejar)
6. **Veure's verd** (destret)
7. **Fer morir verd (algú)** (fastiguejar)
8. **Passar-ne de seques i de verdes** (destret)
9. **Passar-ne de verdes i de madures** (destret)
10. **Veure'n de verdes i de madures** (destret)

vall (3)

1. **Vall de dolor** (vida)
2. **Vall de llàgrimes** (vida)
3. **Vall de misèria** (vida)

viola (2)

1. **Bona nit viola** (comiat / perdut)
2. **Tururut viola** (perdut)

volent (1), vols (2), malvoler (1), voldrà (1), voler (1), ambicionar (1), desig (2), desitjar (1), disposat (1), estimar (1)

1. **Déu volent** (esperança)
2. **No vols brou? Set escudelles** (sofrir)
3. **No vols brou? Tassa i mitja** (sofrir)
4. **Voler mal (a algú)** (malvoler)
5. **Quan Déu voldrà** (resignació)
6. **Menjar-s'ho tot en un dia** (ambicionar / impacient)
7. **Déu l'empari** (compassió / desig / temor)
8. **Ni mai que** (desig / lamentació)
9. **Tenir un feble (per alguna cosa)** (desitjar)
10. **Amb un peu enlaire** (disposat / patint)
11. **Tenir un feble (per algú)** (estimar)

vagarejar (1), ambulat (1)

1. **Anar com un gos perdut** (vagarejar)
2. **Ser un cadàver ambulat** (calamitós)